

इदं पुस्तकं सूर्यपुरे श्रेष्ठि-देवचन्दलालभाई जैनपुस्तकोद्धारसंस्थाया
अवैतनिककार्यवाहक-मोतीचंद-मंगनभाई चौकसी इत्यनेन सरस्वतीमुद्रणालये,
गोपीपुरा, मुद्रणमन्दिरे बालुभाई-हीरालाल-लालनद्वारा मुद्रापितम् ।

अस्य पुनर्मुद्रणायाः सर्वेऽधिकारा एतद्भाण्डागारकार्यवाहकैरायत्तीकृता ।

All Rights Reserved By The Trustees of the Fund.

Printed By -

Balubhai Hiralal Lalan at the 'Sarasvati Mudranlaya' Gopipura, Surat.

Published By Sheth -Devchand Lalbhai Jain Pustakoddhar
Fund, At Sheth Devchand Lalbhai Jain Boarding House for
Shri Ratansagarji- Jain Boarding, Badekhan Chakla, Gopipura,
Surat. By the Hon. Managing Trustee, Motichand Maganbhai
Choksi.

Sheth Devchand Lalbhai Pustakoddhar Fund Series No. 101

Shree Alpaparichit Saidhantik Shabda - Kosh

FIRST PART

[A To AOU]

—: Author :—

Agmoddharak Acharya Shree Anandsagarsurishwarji

: Editor :—

Agmoddharak Shree Anandsagarsurishwarji 's Sishyo

Muni Kanchanvijay and Muni Kshemankarsagar

Collected:-

SHREE GUNSAGARJI

SHREE ANANDSAGARSURISHWARJI'S ANTEWASI

— Publisher :—

Motichand Maganbhai Choksi

Managing Trustee For :-

Sheth DEVCHAND LALBHAI JAIN PUSTAKODDHAR FUND

S U R A T

First Edition

Copies 500

Price Rs. 6-0-0

Vikram Samvat 2010.

Christation Era 1954.

The Board of Trustees:

Nemchand Gulabchand Devchand Zaveri

Talakchand Motichand „

Babubhai Premchand „

Amichand Zaverchand „

Keshrichand Hirachand „

Motichand Maganbhai Choksi

Hon. Managing Trustee.

संस्थानुं ट्रस्टी मंडळः—

श्री नेमचंद गुलाबचंद देवचंद झवेरी

„ तलकचंद मोतीचंद „

„ बाबुभाई प्रेमचंद „

„ अमीचंद झवेरचंद „

„ केशरीचंद हीराचंद „

„ मोतीचंद मगनभाई चोकसी

ऑन. मेनेजींग ट्रस्टी

THE LATE SHETH DEVCHAND LALBHAI JAVERI.

BORN 1853 A D SURAT

DIED 11TH JANUARY 1906 A D, BOMBAY

श्रेष्ठी देवचन्द लालभाई जहवेरी.

जन्म १९०९ वैक्रमाब्दे
कार्तिकशुक्लैकादश्या (देवदीपावलीदिने)
सूर्यपुरे.

निर्याणम् १९६२ वैक्रमाब्दे
पौषकृष्णतृतीयायाम् (मकरसंक्रान्ततिथौ)
मोहमयीनगर्याम्

अगमो नयी सागर अने तेमां आवता विपयो पण ए सागरना उपसागरो जेवा छे. परंतु ते अगमो नये छूटा छूटा पडया होय तो उपसागर रूपे देखाय, तेथी ते वधा प्रवाहो एकत्र करी जुदा जुदा उपसागरो बनाववा. आ मुद्दाए जेम आगमो छपाता गया तेम तेम वर्तमान श्रुतना मते अगमोद्वाराकगुलदेवत्रीए आगमोमां जुदा जुदा विपयोने जणावनारा त्रेपन (५३) अंको पाड्या अने ‘शब्दकोष’ माटेना शब्दो अंगे पण ‘फूल’नुं एक निशान कर्गुं ए निशानो एवां हतां के—ज्यारे नाटे अंक सूचवामां आवतो हतो. ज्यारे आ कोपना शब्दोने अंगे फूलनुं निशान सूचवामां आवती हती के—जो शब्द एक अक्षरनो होय तो एका अक्षरनो होय तेना मध्य बिन्दुए निशान सूचवामां आवती हती. ज्यारे रीते शब्दोनी संकलना थई. आ वधा विपयो अने शब्दो लहिया अगमोद्वाराकगुलदेवत्रीए करावाना होता.

જોડાણ-૨ જોડાણ નામ - ધ્રોણપરિચિતસૈદ્ધાન્તિકશ્વકોપ' રાખવામા આવ્યું છે કારણ

१९७१ना महा सुद १० ने सोमवार २५-१-१९७५ना दिवसे
आगमोद्धारकृत 'आगमसमित्तिस्थापनास्तव' अमाग सगदित

वाचना आपेल ग्रन्थोना नाम

१००	१००	श्रीसूत्रकृतागसूत्र, २॥ पट्टत्रिंशिकां ।
१००	१००	श्रीयोगदृष्टिसमुच्चय, श्रीअनुयोगद्वागसूत्र १/३
१००	१००	श्रीउत्तराध्यायनसूत्र १/३।
१००	१००	श्रीस्थानागसूत्र १/२।
१००	१००	श्रीस्थानागसूत्र १/२, श्रीऔष्पातिकसूत्र
१००	१००	श्रीआचारागसूत्र १/२।
१००	१००	आचारागसूत्र १/२, श्रीअनुयोगद्वागसूत्र १/३,
१००	१००	श्रीभगवर्तसूत्र ८/४९,
१००	१००	श्रीप्रज्ञापनासूत्र ३/३३,
१००	१००	श्रीसमवायागसूत्र

THE LATE
SHETH DEVCHAND LALBHAI JAVERI.

BORN 1851 A. D. SURAT

DIED 11TH JANUARY 1906 A. D., BOMBAY

श्रेष्ठी देवचन्द लालभाई जहवेरी.

जन्म १९०९ वैक्रमाब्दे
कार्तिकशुक्लैकादश्या (देवदीपावलीदिने)
सूर्यपुरे.

निर्याणम् १९६२ वैक्रमाब्दे
पौषकृष्णतृतीयायाम् (मकरसंक्रान्ततिथ्या)
मोहमयीनगर्याम्

પ્રકાશકીય

૬

આ અવસર્વિણી કાલના દુષ્પમ આરામાં ચરમગાસનપતિ શ્રમણ ભગવાન્ મહાવીર સ્વામીના શાસનમાં શાસનના પુણ્ય પ્રતાપે તે ને સમયે આચાર્ય ભગવંતોએ 'આગમ' વગેરે સાહિત્યનો ઉદ્ધાર, પુનરુદ્ધાર કરીને આ કલિકાલમાં વીસમી સદીમાં જે વિદ્યમાન રાષ્ટ્રયું છે તે આપણું અહોભાગ્ય છે. તેથી તેવા સાહિત્યને પ્રકાશન કરવા માટે અમારી આ સંસ્થા સં ૧૯૬૪માં પૂ. આગમોદ્ધારક ગુરુદેવશ્રીના ઉપદેશશ્રી સ્થપાઈ હતી. આ સંસ્થા મારફત અમે આજ સુધી ૧૦૦ ગ્રંથો પ્રકાશીત કરી ચૂક્યા છીએ અને અમે ૧૦૧મા ગ્રંથાદ્ય તરીકે શ્રીઅલ્પપરિચિતસૈદ્ધાન્તિકશબ્દકોપના નામે આ ગ્રંથને સહર્ષ પ્રગટ કરીએ છીએ

તારક આગમોદ્ધારક ગુરુદેવશ્રીએ આ કલિકાલના વિપમ વાતાવરણમાં આગમોનો વોચ દુર્વોધ ન થઈ જાય તે હેતુએ આગમોદયસમિતિની સ્થાપના કરાવી અને આગમવાચના આપવાનું કર્યું. તેથી તે સમિતિએ આગમો છપાવવાનું કાર્ય શરૂ કર્યું. તેમજ આ સંસ્થાએ પણ અનુયોગદ્વાર વગેરે આગમો છપાવ્યાં તે વચ્ચે અને પછીથી આગમોદ્ધારક ગુરુદેવશ્રીએ આગમોના જુદા જુદા વિષયો તારવતાં 'આગમકોષ'નો પણ એક વિષય તારવ્યો હતો અને કોષ છપાવ્યો હતો આ વિચારોત્પત્તિ આજથી પાંત્રીસ વર્ષ પહેલાં થઈ હતી પ. તા ગુરુદેવશ્રીના સદુપદેશશ્રી નીચેના સદ્ગુહસ્થો તરફથી નીચેની રકમો અમારી સંસ્થાને મળી હતી. તે આ પ્રમાણે -

૧. અમદાવાદિનિવાસી શા ડાહ્યાભાઈ પીતાંવરદાસ રૂ ૧૫૦૧.

૨. સુરતનિવાસી ઇન્દ્રેરી સોભાગચંદ સુરચંદ રૂ ૧૦૦૧.

૩. સુરતનિવાસી ઇન્દ્રેરી સાંકલચંદ સુરચંદ રૂ ૫૦૧.

આચાર્ય દેવનો વિહાર માલવા, વંગાલ તરફ લંવાયો હોવાથી તે કાર્ય ઘણી મુદત સુધી પડી રહ્યું હતું. તે (છપાવવાનું કાર્ય) અમે આગમોદ્ધારકગુરુદેવશ્રીની સંમતિથી શરૂ કર્યું આ નીર્ણય સં ૨૦૦૪માં થયો

આથી પ. તા ગુરુદેવશ્રીની આજ્ઞા અનુસાર પૂ. મુનિમહારાજ શ્રીગુણસાગરજી પાસેથી શ્રીઅલ્પપરિચિતસૈદ્ધાન્તિકશબ્દકોપનું પ્રેસ મેટર અમે મેલવ્યું તે શ્રીસરસ્વતીમુદ્રાણાલય, સુરતમાં છપાવવા માટે આપ્યું અને તેનું સંપાદન કરવા માટે મુનિમહારાજ શ્રીકંચનવિજયજી તથા શ્રીક્ષેમંકરસાગરજીને વિનંતિ કરી તેઓશ્રીએ આગમોદ્ધારકગુરુદેવશ્રીના અનન્ય પટશ્રવ, વિદ્યાગ્યાસંગી, શ્રુતસ્થવિર, આચાર્ય મહારાજ શ્રીમાણિક્યસાગરસૂરીશ્વરજી મહારાજનો સંયોગ મળ્યો ત્યાં સુધી પ્રૂફ વંચાવવા પૂર્વક અને તે પછીથી સ્વતંત્રપણે (તે મુનિવર્યોએ) આ સંપાદન કાર્ય કર્યું તેથી અમો આ અદ્વિતીય આગમતલસ્પર્શજ્ઞાતા, આગમતત્ત્વ પારદશ્વા, આગમજ્યોતિર્ધર, શાસનસંરક્ષણવદ્ધકક્ષ, તત્ત્વશિરોમણિ, આગમાવ્યુવિત્તિકર શિલાતામ્રપત્રોત્ક્રીર્ણગિમકારાપક, ગંભીરાનેકગ્રંથપ્રણેતા, અન્યસમયે પશ્ચાવધિ અર્ધપદ્માસનસ્થાયી, ધ્યાનસ્થસ્વર્ગત

આગમોદ્ધારક આચાર્યવર્ય શ્રીઆનન્દસાગરસૂરિશ્વરજી^૧ મહારાજે 'સંકલિત' કરેલો શ્રી-અલ્પપરિચિતસૈદ્ધાન્તિકશબ્દકોષનો 'સંપૂર્ણ સ્વર' સુધીનો પહેલો ભાગ સહર્ષ પ્રકાશિત કરીય છીય

આ સંસ્થાના પ્રથમ પુસ્તકના સંપાદક^૨ તરીકે પણ આચાર્યદેવ શ્રીઆનન્દસાગરસૂરિશ્વરજી મ હતા અને બીજા સેકંડાની શરૂઆતના પ્રથમ પુસ્તક તરીકે પણ તેઓશ્રીનો સકલીત અમૂલ્ય કોષ પ્રસિદ્ધ કરીય છીય.

કોષની વિશિષ્ટતા અંગે સંપાદકિય નિવેદનમાં ઘણું કહ્યું છે, છતાં અમારી સંસ્થાના આના પ્રકાશનમાં વધારે રસ લીધો તેનું મુખ્ય કારણ એ છે, કે આજ સુધી છપાયેલા પ્રાકૃતકોષોમાં અભિધાનરાજેન્દ્રકોષ, પાઈયસદમહર્ણવો આદિ કેટલાક કોષો છે પણ તેમાં ન્યૂનાધિકરૂપે વિચાર કરતાં ઉપયોગિતામાં વાધ આવે છે—જેમકે અભિધાન રાજેન્દ્ર કોષ પ્રમાણમાં પટલો વધો મોટો છે કે તેમાંથી કોઈ શબ્દ શોધવા માટે વધારે પરિશ્રમ પડે અને છપાઈમાં કે સમ્પાદનમાં ટુટી રહેવાને લીધે સૂત્રો અને તે તે પ્રકરણો ઘણા પરિશ્રમ પછી પણ જડતાં નથી. પાઈયસદમહર્ણવોમાં જૈનસૈદ્ધાન્તિક શબ્દો ઉપર વધારે માર મૂક્યો હોય તેમ જણાતું નથી. પણ પ્રસ્તુત ગ્રંથમાં કોઈ પણ જૈન કે જેનેતર વિદ્વાન્ પ્રચલિત જન પારિભાસિક શબ્દોનો યથાર્થ પરિચય ટૂંકમાં અને સહેલાઈથી પ્રાપ્ત કરી શકે એવી તક છે, તથા મુનિરાજો પણ ગ્રંથ સમ્પાદનના કાર્યોમાં સહાયતા લઈ શકે તેમ પણ છે.

અમે ઇચ્છીય છીય કે આના પ્રકાશનને વિદ્વજ્જનો યોગ્ય આદર કરશે જ.

આ કોષને અંગે સજ્ઞાઓની સમજણો તથા તે તે ગ્રંથોનાં પાનાંઓની સુચી પણ સંપાદક પૂ. મહારાજોના આપી છે તે અંગે 'સંપાદકીય' વાંચના વાંચક વર્ગને અમારી વિનંતિ છે

આ ગ્રંથના સંકલનાકાર પ પૂ. આગમોદ્ધારક ગુરુદેવશ્રીનું સ્તોત્ર સુમનોહર ગૂંથી ગ્રંથને અલંકૃત કરનાર સદા જ્ઞાનોદયમીવ્યાકરણ-સાહિત્ય-ન્યાયવિસારદ × × × × નો ઉપકાર માનીય છીય

અમારા પ્રકાશન કાર્યમાં જે જે મહાશયોના અમને મદદ કરી છે તે તે મહાશયોના અમે ઋણી છીય.

લિ૦ ભવદીય

વિ. સં. ૨૦૧૦
આશો સુદ ૧૫ વિજયાદશમિ
તા ૭-૯-૧૯૫૪

મોતીચંદ મગનભાઈ ચોકસી
વિગેરે ટ્રસ્ટીઓ

૧ તેઓશ્રીનો સુરત ઉપર તો અનહદ ઉપકાર છે તેઓશ્રીને સવત ૧૯૭૪ ના વૈશાખ સુદ ૧૦ ના સુરતમા જ 'આચાર્ય' પદવી અપાઈ હતી. શ્રીજૈનાનંદપુસ્તકાલય, શ્રીવર્ધમાનજૈનતામ્રત્રાગમમંદિર વગેરે સુરતમા જ છે. અને સ. ૨૦૦૬ ના વૈશાખ વદ ૫ મે 'સ્વર્ગવાસ' પણ સુરતમા જ થયો છે. તેઓશ્રીનો અભિસક્તાર પણ સુરત શહેરની મધ્યવર્તી ગોપીપુરામા આગમનમંદિરના સામે જૂનીઅદાલતથી ઓઢાવાતી જમીનમા થયો હતો. વઢી તેજ જમ્યા ઉપર ગુરુદેવશ્રીના સ્મરણ તરીકે સપૂર્ણ ઇતિદામને જણાવનાર 'શ્રીઆગમોદ્ધારકગુરુમંદિર' વધાવવામા આવ્યું છે.

૨. તેઓશ્રીનું મુખ્ય કાર્યક્ષેત્ર સુરત જ રહ્યું હતું. તેની પ્રતિકતરીકે અનેક જ્ઞાન વિપસાની સંસ્થાઓ સ્થપાઈ હતી.

(૧) શેઠ દેવચંદ લાલભાઈ જૈન પુસ્તકોદ્ધાર ફંડ.

(૨) શેઠ નગીનભાઈ મહુભાઈ જૈન સાહિત્યોદ્ધાર ફંડ.

(૩) શ્રીરત્નાસાગરજીજૈનગીડલરકુળ (વિદ્યાશાળા) કાયમિ ફંડ

(૪) શ્રીજૈન તત્ત્વવોધ વોચ પાઠશાળા વીગેરે અનેક સંસ્થાઓ તેઓના ઉપદેશનું જ પરિણામ છે.

સંપાદકીય વક્તવ્ય

卐

“૩૦ નમો ચઢવીસાણ તિત્યયરાણં ઉસમાઈમહાવીર પજ્જવસાણાણ । નમો ગોયમાઈમહાસુણીણં ।
દ્ધકારસ અંગાઈ, વારસુવંગા પહ્નગા દસ ય । હેયા છ ચઠ્ઠ મૂલા, નંદી અણુઓગા નમંસામિ” ॥૧૧॥”

સાહિત્યમાં ઝંડા ઝૂતરેલા રસિકોને વિવિધ વિષયોના વોધની આવશ્યકતા રહે છે. જે વિષયનો વોધ જે મનુષ્યને હોવો જોઈએ તે વોધ સિવાયનો મનુષ્ય તે વિષયને ગ્રહણ કરવા જાય તો અજ્ઞાની વાંદરાની જેમ “મને પકડ્યો-મને પકડ્યો” જેવી એની દશા થાય તેથી તે વિષયના વોધ માટે તે વિષયના શબ્દના જ્ઞાનની, અર્થના જ્ઞાનની અને તેના ભાવોના જ્ઞાનની, અર્થાત્ તે પદાર્થના શબ્દાર્થ, ભાવાર્થ અને પેદંપર્યાની જરૂર છે જો તે સમગ્ર સિવાય પ્રવૃત્તિ કરાય તો ભોજન કરવા બેઠેલો ‘સૈંધવ’ મંગાવે અને ‘ઘોડો’ લાવે તેના જેવું થાય

શબ્દના વોધને કરનારું જે સાહિત્ય હોય તેને ‘શબ્દકોષ’ આદિ શબ્દથી સંવોધી શકાય. પણ ‘શબ્દકોષો’ની ઉત્પત્તિ કાં તો આગમોમાં આવેલા પર્યાયો રૂપે આપી હોય કાં તો નિઘણ્ટુ જેવા ‘શબ્દકોષો’ રૂપે હોય, અથવા વીજા ઘણાએ ‘શબ્દકોષો’ રૂપે હોય. આથી દરેક ભાષાવાર અનેક ‘શબ્દકોષો’ યોજાયા છે અને યોજાય છે.

જૈન દર્શન માટે તો તે શબ્દોના અર્થ ટીકાકારોપ પ્રકરણના આધારે જે રીતે મંજુર કર્યા છે તે રીતે જ લેવા યોગ્ય છે. શબ્દો-યૌગિક, રૂઢ અને મિશ્ર એમ સાહિત્યકારોપ માન્યા છે, તે યથાર્થ છે. આથી જૈન દર્શનમાં ઝંડા ઝૂતરવાવાળાને પણ તે વોધની જરૂર તો છે જ, તેથી તેવા પ્રકારના ‘શબ્દકોષ’ની જરૂરિયાત માનવીજ પડે. આ ઉદ્દેશ લક્ષ્યમાં લઈશું તો જૈન દર્શનમાં આવતા શબ્દોના અર્થવાલા અનેક કોષો હોવા છતાં પણ આ નવા કોષ માટે સ્થાન છે જ.

સંકલનાકાર—ગ્રંથકાર સ્વતંત્ર લેખિનીથી જે ગ્રંથ કરે તેમની જ કૃતિ કહેવાય છે. પરંતુ વીજા ગ્રંથોમાંથી એકત્રિત કરેલું હોય તો આ વધુ વીજા જ ગ્રંથોમાંનું છે, એમ જણાવવા માટે પોતે સંકલના કરી છે એમ જણાવે છે. તેથી મહત્ત્વપૂર્ણ અનેક જૈન ગ્રંથોના સંપાદક અને સંશોધક, તેમજ સસ્કૃત, પાકૃત અને ગુજરાતીમાં વિવિધ વિષયોની કૃતિઓ રચનારા,^૨ આગમોદ્ધારક^૩ આચાર્ય શ્રાવણાનંદસાગરસરીશ્વરજી મહારાજે સૈદ્ધાન્તિક શબ્દોની આ કોષમાં સંકલના કરી છે, આથી આ ગ્રંથના ‘સંકલનાકાર’ પ. તા. આગમોદ્ધારકગુરુદેવથી છે

(૧) મગલાચરણ તરીકે આપેલુ સમગ્ર વર્ધમાગથી હેલ્થ એક શબ્દને છોડીને ‘શિલોત્કીર્ણ આગમો’ની પીઠિકામાનુ છે જુઓ—આગમરત્નમજૂષા શિલા ન. ૧/૧.

(૨) જુઓ અમારી સપાદન કરેલી પુસ્તિકા—(૧) પ્રશ્નરત્નિ અને સવધકારિકા, પરિ. ૩ થી ૮ ‘આગમોદ્ધારકની સાહિત્યસેવા’, (૨) ઉપદેશરત્નાકર (ભાવાર્થ) પૃ ૧૯-૨૭ ‘આગમોદ્ધારકની સાહિત્યસેવા’, (૩) આચારાગસૂત્ર પૃ ૨૫૨-૨૫૬ ‘આગમોદ્ધારકની સાહિત્યસેવા’, (૪) આનંદસુધાસિન્ધુ ભા ૨ પરિ. ૪ ‘આગમોદ્ધારકના વ્યાખ્યાનોની મૂર્તિ તથા ‘આગમોદ્ધારકકૃત ચૈત્યાવદનાદિ’, (૫) આરાધનામાર્ગ ભા. ૧ પૃ ૨૨-૨૩ ‘આગમોદ્ધારકકૃત ચૈત્યાવદનાદિ.

(૩) આ સવધમા જુઓ—“આગમોદ્ધારકવિરુદ્ધ” એ નામનો પ્રો હીરાલાલ ૨. કાપડિયાનો લઘુ લેખ એ લેખ સુરતના “પ્રમાકરણના તા ૧૪-૫-૫૦ના અકમા છપાયો છે

આગમોનું મુદ્રણ-વાચના—આ કલિકાલમાં વિક્રમની વીસમી સદીમાં પણ પણ એક સમય આવશે કે-જ્યાં શાસ્ત્રીય બોધ ઓછો થવા લાગ્યો અને હસ્તલિખિત પ્રતો વાંચવાની તેમજ વાંચવા માટે પ્રતો મેલવવાની પણ મુશ્કેલીઓ ઝૂમી થઈ. આથી જો લખાણ છાપેલું મળી જાય અને તેનો જો બોધ અપાય તો તે હિતાવહ નિવડે. આ હેતુથી આગમો^૪ છપાવવા અને તેની વાચનાઓ આપવી એમ પ. પૂ. આગમોદ્ધારકગુરુદેવશ્રીની પ્રેરણાથી નક્કી થયું. અને સંપાદનનું કાર્ય અને વાચનાનું કાર્ય આગમજ્યોતિર્વર, અપ્રમાદી. આગમોદ્ધારકશ્રીને જ કરવાનું થયું. આથી જેમ જેમ આગમો છપાતા તેમ તેમ પાટળ^૫ આદિ સ્થલોપ ‘વાચનાઓ’ અપાઈ અને તેનો સેકડો સાધુસાધ્વીઓપ લાભ લીધો.

આગમો રૂપી સાગર અને તેમાં આવતા વિષયો પણ પ સાગરના ઉપસાગરો જેવા છે. પરંતુ તે અસ્વાત રૂપે છૂટા છૂટા પડ્યા હોય તો ઉપસાગર રૂપે દેખાય, તેથી તે વધા પ્રવાહો પકવ કરી જુદા જુદા ઉપસાગરો બનાવવા. આ મુદ્દાપે જેમ આગમો છપાતા ગયા તેમ તેમ વર્તમાન શ્રુતના જ્ઞાતા આગમોદ્ધારકગુરુદેવશ્રીપ આગમોમાં જુદા જુદા વિષયોને જણાવનારા ત્રેપન (૫૨) અંકો પાડ્યા અને ‘શબ્દકોષ’ માટેના શબ્દો અંગે પણ ‘ફૂલ’નું એક નિશાન કર્યું. પ નિશાનો પણ હતાં કે—અંકોમાં વ્યા શબ્દથી ક્યાં સુધીનો ભાગ લેવાનો છે તે જણાવવા માટે આદિમાં અને અંતમાં નિશાનની સાથે અંક મૂકવામાં આવતો હતો. જ્યારે આ કોષના શબ્દોને અંગે ફૂલનું નિશાન મૂકવામાં આવતું હતું તેમાં પણ સ્ત્રી કરવામાં આવતી હતી કે—જો શબ્દ એક અક્ષરનો હોય તો એકની નીચે, બેનો હોય તો બેની વચ્ચે, ચાવત્ જેટલા અક્ષરનો હોય તેના મધ્ય બિન્દુપ નિશાન મૂકવામાં આવતું હતું. આવી રીતે શબ્દોની સંકલના થઈ. આ વધા વિષયો અને શબ્દો લહિયા દ્વારા ઉતારાઈને એકત્રિત કરાવાતા હતા.

નામ—આ કોષનું નામ ‘શ્રીઅલ્પપરિચિતસૈદ્ધાન્તિકશબ્દકોષ’ રાખવામાં આવ્યું છે. કારણ પ છે કે—આ કોષમાં આગમોમાં વપરાયેલા તમામ શબ્દો નથી, પરંતુ જે શબ્દનો પરિચય અલ્પ

૪ આગમો છપાવવા માટે મોચળીતીર્થમા મ ૧૯૭૧ના મહા સુદ ૧૦ ને સોમવાર ૨૫-૧-૧૯૧૫ના દિવસે શ્રીઆગમોદયસમિતિની સ્થાપના થઈ. આના અગેનું આગમોદ્ધારકકૃત ‘આગમસમિતિસ્થાપનાસ્તવ’ અમાગ સમાદિત આચારંગસૂત્ર (ભાગ ૧) (વ્યા. સ) મા છપાયું છે.

ક્ર. નં	સ્થલ	વિ. સ	વાચના આપેલ ગ્રંથોના નામ
૧	પાટળ	૧૯૭૧	શ્રીદશવૈકાલિક, શ્રીસૂત્રકૃતાગસૂત્ર, ૨૥. પદ્મત્રિશિકાઓ.
૨	કપડવળજ	૧૯૭૨	શ્રીલલિતવિસ્તારા, શ્રીયોગદ્વિસમુચ્ચય, શ્રીઅનુયોગદ્વારસૂત્ર ૧/૦ શ્રીઆવેશ્યકસૂત્ર ૧/૪, શ્રીઉત્તરોચ્ચયનસૂત્ર ૧/૩૧
૩	અમદાવાદ	૧૯૭૩	શ્રીશિષેષાવેશ્યકસૂત્ર ૮/૪, શ્રીસ્થાનાગસૂત્ર ૧/૨૧
૪	સૂરત	૧૯૭૪	શ્રીવિશેષાવેશ્યકસૂત્ર ૧/૨, શ્રીસ્થાનાગસૂત્ર ૧/૨, શ્રીઔપપાતિકસૂત્ર શ્રીઉત્તરાચ્ચયનસૂત્ર ૨/૩, શ્રીઆચારાગસૂત્ર ૧/૨૧
૫	સૂરત	૧૯૭૫	શ્રીઆવેશ્યકસૂત્ર ૩/૪, આચારાગસૂત્ર ૧/૨, શ્રીઅનુયોગદ્વારસૂત્ર ૧/૦, શ્રીનન્દીસૂત્ર.
૬	પાલીનાળા	૧૯૭૬	શ્રીઓઘનિર્ચુક્તિ, શ્રીમિષ્ઠનિર્ચુક્તિ, શ્રીભગવતીસૂત્ર ૮/૪૧, શ્રીપ્રજ્ઞાપનાસૂત્ર ૩૨/૩૬.
૭	રતલામ (માલવા)	૧૯૭૭	શ્રીભગવતીસૂત્ર ૩૩/૪૧, શ્રીપ્રજ્ઞાપનાસૂત્ર ૩/૩૬, શ્રીસમવાયાગસૂત્ર

છે, તેવા આગમગત-સૈદ્ધાન્તિક શબ્દોનો આમાં સંગ્રહ કરવામાં આવેલો છે. આ 'શ્રીઅલ્પપરિચિત-સૈદ્ધાન્તિકશબ્દકોષ' માટે હવે પછી 'અ સૈ શ.' પૃષ્ઠી સંજ્ઞાનો ઉપયોગ કરાશે.

શબ્દ અને તેના અર્થો—અ. સૈ શ. માં જે શબ્દો જણાવ્યા છે તે શબ્દો ઘણે ભાગે તો જેવા છે તેવા જ રાસ્રવામાં આવ્યા છે. અર્થાત્ અકાર અને થોડા આકાર સિવાયના બાકી વધા શબ્દો જે મૂલના છે તે અર્ધમાગધીમાં છે અને ટીકાકારોષ ટીકામાં આપેલા જે શબ્દો જે ભાષામાં છે તે જ ભાષામાં મોટે ભાગે કાયમ રાખ્યા છે ઘટલે કે અકાર અને થોડા આકારમાં આવેલા સંસ્કૃત શબ્દો અર્ધમાગધીમાં પણ આપ્યા છે.

શબ્દોના બહુશ્રુત ટીકાકારોષ ભિન્ન ભિન્ન ટીકાઓમાં ભિન્ન ભિન્ન અર્થો કર્યા છે, તેથી ભિન્ન ભિન્ન સ્થલોમાંથી તે તે અર્થો લઈને તે તે ટીકાકારોના અર્થોને કાયમ રાખ્યા છે. આ કારણથી આ અ સૈ શ માં છેદના ણના જ શબ્દો લેવામાં આવ્યા છે તેમજ વૃહત્કલ્પ જેવા કોઈકમાં આગમોદ્ધારકગુરુદેવશ્રીના હાથના ડતારેલા શબ્દો છે. તેમાં ટીકાકારોના આધારે અર્થોનું ટુંકાવવા-પણું પણ છે

૬ તારવેલા ૫૩ અક્રોના નામો—

(ચોથા પાનાની ફુટનોટ)

૧ વિષયાનુક્રમઃ *	૧૪ છન્દોવિચાર.	૨૭ સ્વચ્છન્દનપક્ષા	૪૦ વૈદ્યકમ્
૨ અધિકારાનુક્રમ	૧૫ અલકારા	૨૮ પાઠાન્તરાણિ	૪૧ નયા.
૩ ત્રિવેશોપયોગિનો વિષયા.	૧૬ ન્યાયા	૨૯ પ્રસ્તાવના	૪૨ સ્થાપનાનિ
૪ વિશિષ્ટા	૧૭ સાક્ષિભૂતપ્રત્યા	૩૦ સૂત્રાદ્યકારાદિક્રમ	૪૩ વિધિ
૫ સાક્ષિપાઠાનામકારાદિક્રમ	૧૮ ઉપોદ્દાત પ્રશસ્તિથ	૩૧ શબ્દાસમાધાનાનિ	૪૪ એકાર્થિકશબ્દાઃ
૬ વાદા	૧૯ આચાર્યવામાનિ	૩૨ કાઠિન્યાર્થ.	૪૫ અલ્પવહુત્વમ્
૭ લક્ષણદૂષણાધિકાર.	૨૦ પ્રાચિનમતાનિ	૩૩ સુમાપિતાનિ	૪૬ અનુમાનાનિ
૮ વિશેષનામાનિ	૨૧ મતાના સમાધાનાનિ	૩૪ નિક્ષેપાના સંગ્રહ.	૪૭ સંકલ્પનાઃ
૯ ઇતિહાસ	૨૨ સૂક્તાવલિ.	૩૫ વાયુવૃદ્ધિ.	૪૮ પ્રત્યેકવુદ્ધનામાનિ
૧૦ ભૂગોલ.	૨૩ રાજકીયવિભાગ	૩૬ સમાનશબ્દાના પર્યાયઃ	૪૯ વિસવાદા
૧૧ યજોતિષ્ક	૨૪ પ્રજ્ઞાપ્યમ્	૩૭ ગચ્છા પદાવલયથ	૫૦ સંગ્રહશ્લોકાઃ
૧૨ પ્રચલિતમતાનિ	૨૫ લોકોક્તિસંગ્રહ	૩૮ દૃષ્ટાન્તા	૫૧ સ્થલનિર્દેશ
૧૩ ટંકાકરણવિચાર	૨૬ વ્યાખ્યાનાન્તરાણિ	૩૯ સમ્પ્રદાયા	૫૨ સામુદ્રિકમ્

૫૩ નિશીઘાદ્યકારાનુક્રમ નિશીઘમાગધાદ્યપદાનિ વ

* નન્દી આદિ ૨૭ના વિષયાનુક્રમ અને સૂત્રાદિ અકારાદિ વગેરે છપાયા છે, તેમાં નીચે પ્રમાણેના નવરો સૂત્રોને અપાયા છે—

૧ નન્દી, ૨ અનુયોગદ્વાર, ૩ આવશ્યક, ૪ ઓષનિર્યુક્તિ, ૫ દશવૈકાલિક, ૬ પિન્ડનિર્યુક્તિ, ૭ ઉત્તરાધ્યયન, ૮ આચારાઙ્ગ, ૯ સૂત્રકૃતાઙ્ગ, ૧૦ સ્થાનાઙ્ગ, ૧૧ સમવાયાઙ્ગ, ૧૨ મગવતી, ૧૩ જ્ઞાતાધર્મકથા, ૧૪ ઉપાસક, ૧૫ અન્તઃકૃદ્દશા, ૧૬ અનુત્તરોપપાતિકદશા, ૧૭ વિપાકશ્રુત, ૧૮ પ્રજ્ઞવ્યાકરણ, ૧૯ ઔપપાતિક, ૨૦ રાજપ્રશ્નોય, ૨૧ જીવાજીવાભિગમ, ૨૨ પ્રજ્ઞાપના, ૨૩-૨૪ સૂર્યચન્દ્રપ્રજ્ઞપ્તિયુગ્મ, ૨૫ જમ્બૂદ્વીપપ્રજ્ઞપ્તિ ૨૬ નિરયાવલિકા અને ૨૭ પ્રકીર્ણકદશક ।

(૫૩ નવરોમાંના ન. ૨૨, ૨૫, ૩૩ અને ૫૦ આગમીયસૂક્તાવલીના નામે છપાયા છે)

આ અ. સૈ. શ. માં ભિન્ન ભિન્ન શબ્દો વ્યાકરણના પ્રયોગો રૂપે, કોઈ તેવાં નામો રૂપે, કોઈ ઇતિહાસ તરીકે, કોઈ ભૂગોળ તરીકે તથા કોઈ પર્યાયો તરીકે પણ આવ્યા છે.

કાચો खरडो—શરૂઆતમાં લહિયો. પૈકર્ક આગમ લઈને કાપલીમાં તે શબ્દને ઉતારતો અને ટીકાકારનો જતાવેલ અર્થ લક્ષ્યમાં આવે તો તે અર્થ લખતો. આવી રીતે ઉતારેલી છૂટી કાપલીઓને પ. પૂ. આગમોદ્ધારકગુરુદેવશ્રીના વિનયગુણસંપન્ન, તીક્ષ્ણબુદ્ધિ, સ્વર્ગસ્થ મુનિરાજ શ્રીમહેન્દ્રસાગરજીએ અકારાદિ ક્રમમાં ગોઠવી કાગલમાં સલગ ચોટાડીને તૈયાર કરી તે ઉપરથી પ. લખાણ લહિયા આદિ દ્વારા લખાણને તેમજ તેઓશ્રીએ (શ્રીમહેન્દ્રસાગરજીએ) પોતે પણ લખીને કાચો खरडो તૈયાર કર્યો.

પ્રકાશનની તૈયારી—આ અ. સૈ. શ. ને છપાવવાની પ. તા. આગમોદ્ધારકગુરુદેવશ્રીની ઘણી ઇચ્છા હતી તેથી લગભગ ત્રણ દશકા ઉપર સદગૃહસ્થો પાસેથી અ. સૈ. શ. ના પ્રકાશનને અંગે રૂપિયા શેઠ દેવચન્દ્ર લાલભાઈ પુસ્તકોદ્ધારકફંડને અપાવ્યા હતા. તે પછી વિ. સ. ૨૦૨૪ માં તે સંસ્થાએ આ અ. સૈ. શ. છપાવવા માટે ઠરાવ કર્યો. આથી મુદ્રણાલયપુસ્તિકા કરવાનું કાર્ય પૂ. સ્વ. મુનિશ્રી મહેન્દ્રસાગરજીના શિષ્ય મુનિશ્રીસૌભાગ્યસાગરજીને (તેઓશ્રીના લઘુબંધુને) સોંપાયું તેથી તેઓ દરેક આગમના તે તે પત્રમાં તે તે શબ્દો મેલવતા અને તેના અર્થોને પણ મેલવતા તેમજ જ્યાં ટીકાકારના શબ્દો લેવાના હતા ત્યાં પ. તા. આગમોદ્ધારકગુરુદેવશ્રી પાસેથી તેના મૂલ શબ્દો વાંચી લેતા અને જે શબ્દોના અર્થ ટીકાકારે ન આપ્યા હોય તેના અર્થો પણ પૂછી લેતા આવી રીતે તેમણે લગભગ ઘાર ફાર્મ સુધીનું મેટર તૈયાર કર્યું.

ઉપર જણાવેલી સંસ્થા (દે + લા) ના ટ્રસ્ટીઓએ પ. તા. આગમોદ્ધારકગુરુદેવશ્રીની જીવન પર્યંત સેવા કરનાર મુનિરાજ શ્રીગુણસાગરજી મહારાજ પાસેથી આ કોપીનું લખાણ મેલ્યું અને છપાવવા માટે પ્રવંધ કર્યો તેમજ અમને સંપાદન માટે વિજ્ઞપ્તિ કરી. તેથી અમે આ સંપાદનનું કાર્ય શરૂ કર્યું. સાથોસાથ મેટર પણ તૈયાર કરવા માંડ્યું.

સંપાદન પદ્ધતિ—દરેકે દરેક શબ્દ તે તે આગમની સાથે મેલવ્યો અને તેમાં જણાવેલ અર્થ મેલવી લેવો તે રીતે કાર્ય કરતાં કેટલાક આગમોના અંગે શબ્દોના પ્રશ્નો ઊભા થયા તેમાં શ્રીવ્યવહારસૂત્રના ત્રીજા ઉદ્દેશાના શબ્દો હતા પણ તે સિવાયના ઘાંકીના ઉદ્દેશાના શબ્દો ન હતા. તેથી પ. તા. આગમોદ્ધારકગુરુદેવશ્રીએ વ્યવહારની આંખી પ્રતમાં નિશાનો કરી આપ્યાં આથી તેની કાપલીઓ ઉતારી તેના શબ્દોનો ઉમેરો કર્યો આગળ જતાં ત્રીજા પણ આગમોના શબ્દો નથી પમ દેખાયું, તેની તપાસ કરતાં—નદી, અતગડ, અગુન્તરોચવાદ્ય, ઉપાસકદ્રસા, રાયપલેણીય, અને નિરયાવલિના શબ્દો ન હતા. તેથી તેના શબ્દો પણ ઉતાર્યા. અને તે શબ્દો ધીરે ધીરે મેલવવામાં આવ્યા. આગળ ચાલતાં નાયાધમ્મકહાના શબ્દો બિલકુલ નથી પમ માલમ પડ્યું. નાયાધમ્મકહાની પ્રત તો પ. તા. આગમોદ્ધારકગુરુદેવશ્રીની નિશાનવાળી પ્રાપ્ત ન થઈ, તેમજ જે સમયે શબ્દો નથી તેવી શકા થઈ તે સમયે તો અમારુ પુણ્ય પણ ન હતું કે પૂ. ગુરુદેવશ્રી ‘વિદ્યમાન’ હોય આથી અમે અમારી મંદમતિ અનુસારે આ આગમની સટીક પ્રતમાં નિશાનો કર્યા, શબ્દો તારવ્યા અને તે તારવેલા શબ્દોને કોશમાં સ્થાન આપ્યું.

આ અ. સૈ. શ. માં અગ્યાર અંગ, ચાર ઉપાંગ, ત્રણ (૭) વૃહત્કલ્પ, વ્યવહાર અને નિશીથ) હેતુસૂત્ર, ચાર મૂલ, ઓધનિર્યુક્તિ, વિશેષાવશ્યક, નંદી, અનુયોગદ્ધાર, અને દશવૈકાલિકચૂર્ણના શબ્દોનો સંગ્રહ

૭ વિસ્તારથી ચૂર્ણ વગેરે જેના પર નથી તેના જીલેકલ્પ, પર્વકલ્પ, દશાશ્રુતરંકધ, અને મહાનિશીથના શબ્દો લીધા નથી.

કરવામાં આવેલ છે. તેમજ દશાશ્રુતસ્કન્ધ, દશપ્રકીર્ણક, પડમચરિય, ઉપદેશમાલા, અને તત્ત્વાર્થ-સૂત્રના કેટલાક શબ્દો પણ લેવામાં આવેલ છે.

સંજ્ઞા પત્રક—અ. સૈ. શ. માં જે શબ્દોનો સંગ્રહ કરવામાં આવ્યો છે અને તેમાં આગમો-શાસ્ત્રો વગેરેની જે સંજ્ઞાઓ આપવામાં આવેલી છે, તે સંજ્ઞાઓના સ્પષ્ટીકરણ માટે તેમજ લીધેલી પ્રત-ટીકા વગેરે શેની છે. તે જણાવવા અને તેના સંપાદક તથા પ્રકાશક જણાવવા એક સંજ્ઞાપત્રક નામથી પ્રકરણ રાખ્યું છે. તેમજ વીજી વીજી પ્રતોની સાથે પણ શબ્દો મેળવવાનું શક્ય બને તે ઉદ્દેશથી પત્રાક્ષસૂચા નામથી એક પ્રકરણ આપ્યું છે.

વર્ણક્રમ—અ. સૈ. શ. માં અનુસ્વારને પહેલું સ્થાન આપવામાં આવ્યું છે. કારણ કે શરૂઆતમાં પ. તા. આગમોદ્ધારક ગુરુદેવશ્રીય આ રીતે શરૂ કરવાનું જણાવ્યું હતું. આથી પ. પદ્ધતિ કાયમ રાખી છે. પણ આનો હેતુ હમે જાણી શક્યા નથી, તેથી અત્રે હેતુ આપ્યો નથી.

વિદ્વજ્જનો પ્રત્યે—સુજ્ઞ વિદ્વજ્જનો ! અમો ગૂર્જર ભાષાના સંપાદનના કાર્યમાં અનુભવ મેળવતાં સંપાદનમાં આગલ ઘડ્યા છીય તે રીતે સંસ્કૃત અને પ્રાકૃતના સંપાદનમાં પ્રવેશ કરતા થયા પલા સમયમાં પ. તા. ગુરુદેવશ્રીની સેવાના પ્રતાપે અમને ‘અ. સૈ. શ.’ સંપાદન કાર્ય મળ્યું. આથી અમે તે કાર્યમાં રસ લીધો ને સંપાદન કાર્ય શરૂ કર્યું. આથી પંડિતોની અપેક્ષા કે વિદ્વાનોની અપેક્ષા અમારા આ સંપાદનના અંગે જે સૂચનાઓ કરવી યોગ્ય છે તે અમે વિદ્વજ્જનોની સમક્ષ રજૂ કરીય છીય —

- ૧ મૂળ શબ્દો વિભક્તિવાલા તેમ વિભક્તિ વગરના એમ બન્ને પ્રકારના છે. તેથી તે જે લિંગનો જે શબ્દ હોય તે શબ્દ તેવી તેવી વિભક્તિથી તે તે લિંગમાં સમજી લેવો. જેમકે-અંકુર (પૃ. ૧, ૨), અંકુસય (પૃ. ૧, ૨) इत्यादि (કોઈક શબ્દકોશમાં વિભક્તિ સહિત શબ્દો નથી તેવું પણ પ્રાચ્યે અમારા જાણવામાં છે.
- ૨ જો કે શબ્દો વધા એક જાતના વિભક્તિ વિગર અગર એક વિભક્તિથી મેળા લેવા જોઈએ, પરંતુ આમાં ભિન્ન ભિન્ન લેવાયા છે. જેમકે-અંકાવહ (પૃ. ૧, ૨), અંકાવહઓ (પૃ. ૧, ૧) इत्यादि.
૩. વૈકલ્પિક શબ્દોના વિકલ્પને સાચવવા માટે અર્થાત્ તેવા પ્રયોગોને સાચવી રાખવા માટે આમાં ભિન્ન લેવાયા છે. જેમકે-અંકવડેસપ (પૃ. ૧, ૧), અંકાવડેસપ (પૃ. ૧, ૧) इत्यादि.
- ૪ ટીકાકાર મહારાજે જે શબ્દોના પ્રયોગો ટીકામાં કર્યા છે ને તે શબ્દો મૂળમાં નથી તેવા શબ્દોનું પ્રાકૃત જે કૌંસમાં અપાય છે તે પ. પૂ. આગમોદ્ધારક ગુરુદેવશ્રીને પૂછીને મુનિશ્રીસૌભાગ્યસાગરજીએ આપેલું છે. વળી તેવા શબ્દો કોઈ વસ્તુ શરૂઆતમાં અપાયા છે. અને કોઈ વસ્તુ સંસ્કૃત-શબ્દની પછી પણ અપાયા છે. તેની બન્ને વાતોએ વનતાંસુધી કૌંસ આપ્યો છે. જેમકે (અકીલ) નર્તક (પૃ. ૧, ૧), અંગાર (અંગાલ) (પૃ. ૨, ૨) इत्यादि.
૫. શરૂઆતમાં તો શબ્દોના અર્થો અને શબ્દોના સંગ્રહની શૈલી નિયમિત રહી નથી, પણ જેમ જેમ અનુભવ થતો ગયો અને તેના અભ્યાસમાં વધારો થતો ગયો તેમ તેમ પદ્ધતિમાં સુધારો થતો ગયો છે. છતાં એટલું કહેવાની જરૂર છે કે પહેલા ભાગ કરતાં બીજા ભાગમાં પદ્ધતિ इत्यादिનો સુધારો મળેલા અનુભવ પ્રમાણે કરી શકીશું એવી આશા છે.
- ૬ (૧) અધ્યયન, (૨) વિશેષનામ, (૩) વનસ્પતિના નામના અંગે તેની સાથે અર્થના રૂપમાં સંસ્કૃતમાં અપાયું છે. જેમકે (૧) અંડે-વિપાકશ્રતાદ્યશ્રુત (પૃ. ૨, ૨), (૨) અંગારવર્હ-અંગારવતી સવેગોદાહરણ (પૃ. ૨, ૨), (૩) અંકોલ વૃક્ષવિશેષ (પૃ. ૨, ૧) इत्यादि.
- ૭ ટીકાકારોએ શબ્દોના જે જગો પર અર્થ નથી કર્યા તેવા શબ્દો પણ અત્રે અર્થ વગર અપાયા છે. જેમકે ઓહી (પૃ. ૨૨૪, ૨), ઉવટ્ટગા (પૃ. ૨૦૭, ૨) इत्यादि. વળી આ શબ્દોના અર્થો જો કદાચ મેળવી શકીશું તો પરિશિષ્ટમાં આપવા વિચાર છે.

૮. દેશી શબ્દોના અંગે 'દેશીય' અગર 'દેશી' એવું કૌંસમાં લખાયું છે. અર્થાત્ ટીકાકારે આપેલું કાયમ રાખ્યું છે. જેમકે-ઉચ્ચૈડ (દેશી૦)-ગર્વે (પૃ. ૧૮૭, ૧)
૯. ચૂર્ણિકાર મહારાજ ચૂર્ણિની અંદર પ્રાકૃત અને સંસ્કૃત એમ બન્ને ભાષાના પ્રયોગો કરે છે, તેથી ચૂર્ણિના શબ્દોના અર્થોમાં પ્રાકૃતના અને સંસ્કૃતના બન્નેના પ્રયોગો છે. પરંતુ બહુધા તો પ્રાકૃત જ હોય છે.
૧૦. આ 'અ. સૈ. શ. માં' એવા પળ શબ્દો છે કે જે અભિધાનરાજેન્દ્ર કે પાદ્યસદમહર્ણવોમાં ન હોય.

અ સં શ. તું સંપાદન કાર્ય શરૂ થતાં સુરતમાં હતા ત્યાં સુધી એક વખતનું મુફ જોઈ આપવા પ. તા. આગમોદ્ધારકગુરુદેવશ્રીના એકેવ પટ્ટધર, શ્રુતવારિધિ, શાસ્ત્રતત્ત્વદર્શી, ગચ્છનાયક, આચાર્યશ્રીમાણિક્યસાગરસૂરીશ્વરજી મહારાજે કૃપા કરી હતી.

૫ રીતે સંપાદનનું કાર્ય ચાલતું હતું, તેમાં પ્રથમ ભાગનું પંદર આની કામ થઈ ગયા પછી સુરતથી દક્ષિણ તરફ વિહાર થવાના કારણે અને પ્રેસ આદિના પ્રતિકૂલ સંયોગોમાં અમારી અનિચ્છા પણ નહિ જેવા કાર્યમાં વર્ષોનાં વર્ષો વીતી ગયા વાદ આજે આ શ્રીઅલ્પપરિચિતસૈદ્ધાન્તિક-શબ્દકોષનો 'પ્રથમ ભાગ' વિદ્વાનોના કરકમઝમાં ઉપસ્થિત કરી શક્યા છીએ.

આ પ્રથમ ભાગમાં 'સંપૂર્ણ સ્વરો' આપવામાં આવેલા છે સ્વરોમાં તેમજ બીજા રહી ગયેલા 'શબ્દો' તથા દેશીનામમાલાના શબ્દો શ્રીઅલ્પપરિચિતસૈદ્ધાન્તિકશબ્દકોષ પૂર્ણ થતાં 'પરિશિષ્ટ' તરીકે આપવા વિચાર છે.

૫. પૂ. આગમવાચનાદાતા, દેવસૂરતપોમચ્છસામાચારીસંરક્ષણકટિબદ્ધ, અનેક ગ્રન્થોના પ્રણેતા, વાદીમાનમર્દક, ચરમશાસનપતિ મહાવીર પરમાત્માના શાસનમાં આગમમંદિરોના સંસ્થાપક, જૈનઆનન્દપુસ્તકાલયાદિ સંસ્થાના સંસ્થાપક, શૈલાનાનરેશપ્રતિબોધક, યુગપ્રધાનસદૃશ, વર્તમાન શ્રુતના જ્ઞાતા, સ્વઆરાધનર્થે આરાધનામાર્ગ કરનારા, મૌનપણે રહી અર્ધપદ્માસને સ્વર્ગે સંચરનાર, પ. પૂ. આગમોદ્ધારક *આવા વર્યશ્રીઆનન્દસાગરસૂરીશ્વરજી મહારાજની પુનિત સેવાના પ્રતાપે જે કંઈ બોધ-શક્તિ મેલવેલ છે, તે આધારે અમે અમારી બુદ્ધિ કેલવીને કાઢીપૂર્વક આ શ્રીઅલ્પપરિચિતસૈદ્ધાન્તિકશબ્દકોષનું સંપાદન કર્યું છે.

મુનિરાજ શ્રીઅભયસાગજી મહારાજે સંજોગ મળતાં આમાં માર્ગ બતાવ્યો છે. તેઓશ્રીને તેમજ પ્રો. હિરાલલ ર. કાપડીયાને પણ હમે અન્ને ભૂલતા નથી.

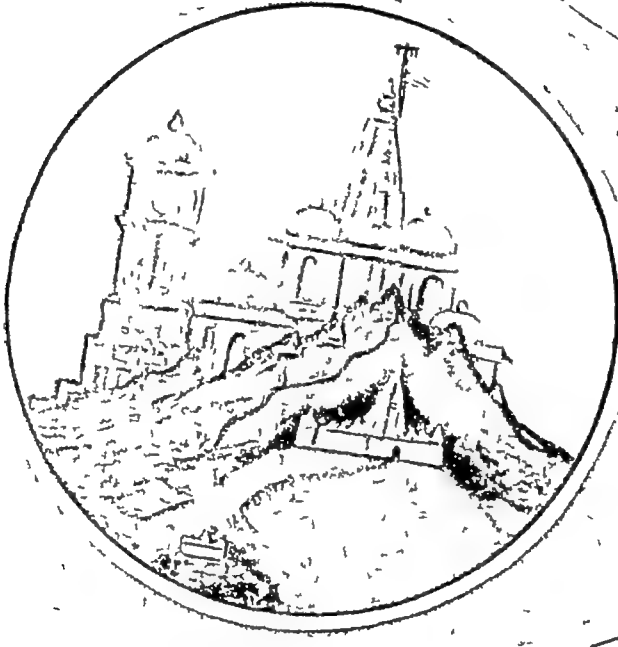
આમાં જે અશુદ્ધિઓ જણાયી છે તેનું શુદ્ધિકરણ પણ આપ્યું છે, છતાં વિદ્વજ્ઞનો પ્રતિ અમારી પ્રાર્થના છે કે ક્ષતિ દેખાય તો જણાવવા ઉદારતા દાખવે.

વીરસં. ૨૮૮૦, વિ સં. ૨૦૧૦
જ્યેષ્ઠ પુર્ણિમા
હીંગનઘાટ
(મધ્યપ્રદેશ)

આગમોદ્ધારકઉપસંપદાપ્રાપ્ત શિષ્યાણુ
કંચનવિજય
તથા
આગમોદ્ધારક શિષ્યલલ
ક્ષેમંકરસાગર

अल्पपरिवित्तसैद्धांतिकशब्दकोषः

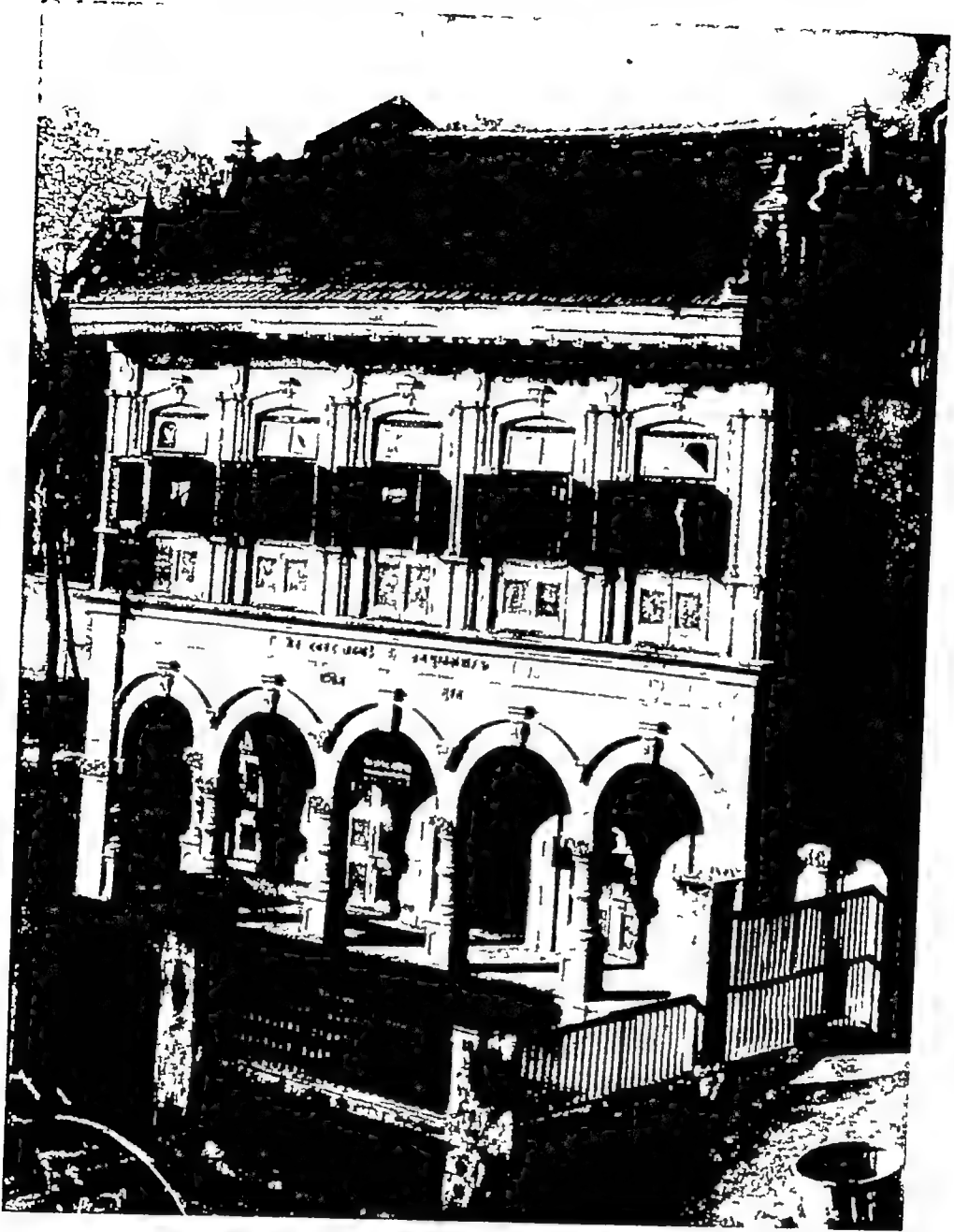
प्रथमो विभागः

लेखकः—
प्रो. क. आचार्य
दसागरसूरीश्वरजी

प्रकाशकः—
शेठ देवचन्द लालभाई-जैनपुस्तकोद्धार
फण्डस्य
कार्यवाहकः—
चोकसी मोतीचंद मगनभाई : सुरत

शेठ-देवचंद-लालभाई-जैनविद्यार्थी भुवन

जेमा

शेठ देवचंद लालभाई जैन पुस्तकोध्धार फंड तरफथी
पुस्तकालय अने
प्रासिद्धयतां पुस्तकोनो संग्रह अने वेचाण थाय छे.

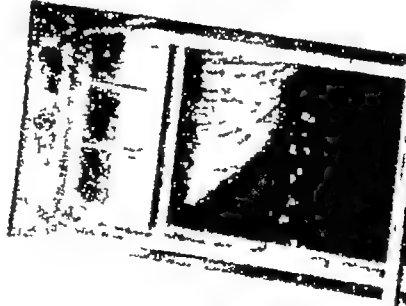
गोपीपुरा, बडेखानो चकलो, सुरत

आ मकान

शेठ देवचंद लालभाई जैन पुस्तकोद्धार फंडनी कायमी रकमथी खरीदवामां आवेलु छे.
रु-१,१०,०००. एक लाख दश हजार.

शेठ देवचंद लालभाई जैन पुस्तकोद्धार फंड मिक्ज ० सुरज D

आय भौ या रकम

कालवादेवी नं १६६ आ मकान छे. तेमां भोयतथीए शयाजी विजय बोशिंग कु. पहिले माछे-
एल. काशिनाथ वेकर बीजे माछे- जादवजी प्रेमजी गांधी ना बोडो छे.

શેઠ દેવચંદ લાલભાઈ જૈન પુસ્તકોદ્યાર ફંડના

હાલમાં મળતા નવીન ગ્રંથો.

ગ્રંથાંક નં.

૧૦૧	અલ્પ પરિચિત સિદ્ધાન્તિકશબ્દકોષ (વિભાગ પહેલો સંપૂર્ણ ૨૧૨)	
	પ્રેરક-આચાર્ય આણુ દસાગરસૂરિજી	૬-૦-૦
૧૦૨	આવક ધર્મ પંચાશકચૂર્ણી	૨-૦-૦
૧૦૩	દશવૈકલિક લઘુવૃત્તિ સુમતિસાધુસૂરિ	૩-૦-૦
૮૫	આવશ્યકસૂત્ર મલયગિરિ ત્રીજો ભાગ	૨-૮-૦
૮૬	લોકપ્રકાશ મૂલ ચોથો વિભાગ પ્રત	૧-૦-૦
૮૭	ભરતેશ્વર બાદુબલિ વૃત્તિ દ્વિતીય વિભાગ સંપૂર્ણ	૨-૦-૦
૮૮	પ્રશમરતિપ્રકરણ બ્રહ્મદ્વંદ્વીય શ્રી હરીભદ્રસૂરિ-કૃત વિવરણ સમેત	૧-૪-૦
૮૯	અધ્યાત્મકલ્પદ્રુમ રતનચંદ્રગણિ વર્ધનવિજયગણિ કૃત ટીકા યુક્ત	૩-૦-૦
૯૦	ગૌતમીય કાવ્ય રૂપચંદ્રગણિકૃત	૧-૮-૦
૯૧	સટીક વૈરાગ્યશતકાદિ ગ્રંથપત્રચક્રમ	૧-૦-૦
૯૨	અભિધાનચિંતામણી કાશ	૪-૦-૦

ગ્રંથાંક નં.

૯૩	જૈન કુમારસંભવ	૨-૮-૦
૯૪	સિદ્ધહેમશબ્દાનુશાસન બૃહદ્વૃત્યચૂર્ણી નવપાદ અવચૂર્ણિકાર શ્રીમદ્ અમરચંદ્ર	૫-૦-૦
૯૫	વીતરાગગતોત્ર અવચૂર્ણી વિવરણ અને ભાષાતર સમેત	૧-૮-૦
૯૮	પંચપ્રતિક્રમણ વિધિ સહિત	૧-૪-૦
૯૯	શ્રમણસૂત્રાદિ અવચૂરિ	૧-૦-૦
૧૦૦	વદન પ્રતિક્રમણ અવચૂરિ	૧-૮-૦
૧૦૪	ઉત્તરાધ્યયન અવચૂરિ	પ્રેસમાં
૧૦૫	પિડનિયુક્તિ અવચૂરી	"
૧૦૬	શ્રાદ્ધવિધિ	"
૧૦૭	નંદિ અવચૂરી	"
૧૦૮	સૂયગડાંગ દીપીકા	"
૧૧૦	જંબુદ્વિપ ચૂર્ણી	"
૧૧૧	ચંદ્રપ્રજ્ઞાતી	"

આગમોદય સમિતિ પ્રકાશિત

ગ્રંથાંક નં.

૪૫	ભક્તામર સ્તોત્ર પાદપૂર્તિરૂપ કાવ્ય પ્રથમવિભાગ ટીકા ભાષાતર	૩-૦-૦
૪૭	પંચસંગ્રહ ટીકા સહ	૨-૮-૦
૫૦	શુવસમાસ પ્રકરણશતક	૧-૮-૦
૫૧	સ્તુતિ ચતુર્વિંશતિકા સચિત્ર શોભનમુનિકૃત સરકૃત	૮-૦-૦
૫૨	સ્તુતિ ચતુર્વિંશતિકા સચિત્ર કવિ ધનપાલકૃત ઐશ્વર્યસ્તુતિ	૬-૦-૦
૫૩	સ્તુતિચતુર્વિંશતિકા સચિત્ર બીજાભદ્રાસૂરિજી ભાષાતર યુક્ત	૬-૦-૦
૫૪	ભક્તામર સ્તોત્ર પાદપૂર્તિરૂપ કાવ્ય બીજો વિભાગ ટીકા ભાષાતર	૩-૮-૦

ગ્રંથાંક નં.

૫૫	નદ્યાદિ ગાથાલંકારાદિ યુતો (સપ્તસૂત્ર) વિષયાનુક્રમ	૨-૦-૦
૫૬	આવશ્યક મલયગિરિકૃત ટીકા યુક્ત પૂર્વભાગ	૪-૦-૦
૫૭	લોકપ્રકાશ પ્રથમવિભાગ, દ્વ્યલોક ૧ થી ૧૧ ભાષાતર	૩-૮-૦
૫૮	ચતુર્વિંશતિકા જિનાનંદ સ્તુતિ મેઝવિજયકૃત ભાષાતર સમેત	૬-૦-૦
૬૦	આવશ્યક મલયગિરિકૃત ટીકા યુક્ત બીજો ભાગ	૨-૮-૦
૬૧	લોકપ્રકાશ દ્વિતીય વિભાગ, ક્ષેત્રલોક સર્ગ ૧૨ થી ૨૦	૩-૮-૦

संज्ञापत्रकम् ।

क्रमा- ङ्क	संज्ञा	सूत्रनाम	सम्पादक	प्रकाशक
१	अनु	मल्लधारगच्छीयश्रीहेमचन्द्राचार्यविरचितवृत्तियुक्तं श्रीअनुयोगडारसूत्रम् ।	आगमोद्धारक.	दे ^१ ला. जै
२	अनुत्त.	श्रीचान्द्रकुलीनाचार्याभयदेवसूरिसूत्रितविवरणयुतं श्रीअनुत्तरोपपातिकदशाङ्गम् ।	,,	आ. ^२ स
३	अन्त.	श्रीचान्द्रकुलीनाचार्याभयदेवसूरिसूत्रितविवरणयुतं श्रीअन्तकृदशाङ्गम् ।	,,	आ स
४	आउ.	श्रीआतुरप्रत्याख्यानप्रकीर्णकम् (गाथा) ।	,,	आ स.
५	आचा	निर्युक्तिकलितशीलाङ्काचार्यविहितवृत्तियुतं श्रीआचारा- ङ्गसूत्रम् ।	,,	आ. स
६	आव.	निर्युक्तियुतभाष्यकलितश्रीभवविरहहरिभद्रसूरिविहित- वृत्तियुतं श्रीआवश्यकसूत्रम् ।	,,	आ स.
७	उत्त,	निर्युक्तियुतानि श्वादिवेतालश्रीशान्तिसूरिसूत्रितवृत्ति- युतानि श्रीउत्तराध्ययनानि ।	,,	दे ला जै
८	उप मा गा.	श्रीधर्मदासगणिद्वधा श्रीउपदेशमाला (गाथा) ।	,,	
९	उपा.	श्रीचान्द्रकुलीनाचार्याभयदेवसूरिसूत्रितविवरणयुतं श्रीउपासकदशाङ्गम् ।	,,	आ. स.
१०	ओघ	भाष्ययुता श्रीद्रोणाचार्यसूत्रितवृत्तिविभूषिता श्रीओघनिर्युक्ति	,,	आ स.
११	औप	श्रीचान्द्रकुलीनाचार्याभयदेवसूरिसूत्रितविवरणयुतं श्रीऔपपातिकोपाङ्गम् ।	,,	आ. स
१२	ग	श्रीगच्छाचारप्रकीर्णकम् (गाथा) ।	,,	आ स.
१३	गणि	श्रीगणिविद्याप्रकीर्णकम् (गाथा) ।	,,	आ स
१४	चउ.	श्रीचतु शरणप्रकीर्णकम् (गाथा) ।	,,	आ स.
१५	जं प्र	उपाध्यायश्रीशान्तिचन्द्रविहितवृत्तियुतं श्रीजम्बूद्वीप- प्रज्ञप्त्युपाङ्गम् ।	,,	दे ला जै.
१६	जीवा	श्रीमलगिर्याचार्यसूत्रितविवरणयुतं श्रीजीवाजीवा- भिगमोपाङ्गम् ।	,,	दे ला जै
१७	ज्ञाता.	श्रीचान्द्रकुलीनाचार्याभयदेवसूरिसूत्रितविवरणयुतं श्रीज्ञाताधर्मकथाङ्गम् ।	,,	आ स
१८	ठाणा	श्रीचान्द्रकुलीनाभयदेवसूरिसूत्रितविवरणयुत श्रीस्थानाङ्गसूत्रम् ।	,,	आ स
१९	तं.	श्रीतन्दुलवैचारिकप्रकीर्णकम् (गाथा) ।	,,	आ स.

१ दे ला जै. = शेरदेवचन्दलालभाईजैनपुस्तकोद्धारफड ।

२ आ स = श्रीआगमोदयसमिति ।

૨૦	તત્ત્વા	ભાષ્યોપેતં શ્રીતત્ત્વાર્થસૂત્રમ (અધ્યાયઃ, સૂત્રમ)।	આગમોદ્ધારક	ક્ર ^૩ કે
૨૧	દશ.	નિર્યુક્તિભાષ્યોપેતં શ્રીભગવિરહહરિભદ્રસૂરિવિરચિત- વિવરણયુતં શ્રીદશવૈકાલિકસૂત્રમ।	„	દે લ જે.
૨૨	દશચૂ	શ્રીદશવૈકાલિકચૂણિ:	હસ્તપોથી	જૈ. પુ નં ૧૬૭૩
૨૩	દશાશ્રુ	શ્રીદશાશ્રુતસ્કન્ધ	„	„
૨૪	દેવ.	શ્રીદેવેન્દ્રસ્તવપ્રકીર્ણકમ।	આગમોદ્ધારક	આ સ.
૨૫	નંદી	શ્રીમલગિર્યાચાર્યવિદિતવૃત્તિયુત શ્રીનન્દીસૂત્રમ।	„	આ. સ.
૨૬	નિરય	શ્રીચન્દ્રસૂરિવિરચિતવૃત્તિયુત શ્રીનિરયાવલિકાપંચકમ।	શ્રીદાનવિજયગણી	વીર ^૫
૨૭	નિ ચૂ. પ્ર.	ભાષ્યચૂર્ણયુપેતસ્ય શ્રીનિશીથસૂત્રસ્ય પ્રથમો વિભાગ.	હસ્તપોથી	જૈ પુ ન ૪૮૩
૨૮	નિ. ચૂ દ્વિ	„ „ દ્વિતીયો „	„	જૈ પુ નં ૪૮૪
૨૯	નિ ચૂ ત્ર.	„ „ તૃતીયો „	„	જ પુ. નં. ૪૮૫
૩૦	પડ	શ્રીવિમલાચાર્યવિરચિતં ‘પડમચરિયં’ (ઉલ્લાસઃ)	પ્રો. હર્મન જેકોવી	જૈ. ઘ.
૩૧	પિંડ } પિંડ }	ભાષ્યશ્રીમલગિર્યાચાર્યવિદિતવૃત્તિયુતા પિંડનિર્યુક્તિ.	આગમોદ્ધારક	દે લા જે
૩૨	પ્રજ્ઞા	શ્રીમલગિરિસૂરિવિદિતવિવરણયુતં શ્રીપ્રજ્ઞાપનોપાદ્ગમ।	„	આ સ.
૩૩	પ્રશ્ન.	શ્રીચાન્દ્રકુલીનાચાર્યાભયદેવસૂરિસૂત્રિતવિવરણયુતં શ્રીપ્રશ્નધ્યાકરણાદ્ગમ।	„	આ સ
૩૪	વૃ પ્ર	નિર્યુક્તિભાષ્યટીકોપેતસ્ય શ્રીવૃહત્કલ્પસૂત્રસ્ય પ્રથમો વિભાગ:	હસ્તપોથી	જે. પુ. નં ૩૦૩
૩૫	વૃ દ્વિ.	„ „ દ્વિતીયો „	„	જૈ પુ નં, ૩૦૪
૩૬	વૃ ત્ર	„ „ તૃતીયો „	„	જૈ. પુ નં. ૩૦૫
૩૭	ભક્ત	શ્રીભક્તપરિજ્ઞાપ્રકીર્ણકમ (ગાથા)।	આગમોદ્ધારક.	આ સ.
૩૮	ભગ.	શ્રીચાન્દ્રકુલીનાચાર્યાભયદેવસૂરિસૂત્રિતવિવરણયુતં શ્રીભગવતીસૂત્રમ (શ્રીવ્યાખ્યાપ્રજ્ઞાપ્તિ)।	„	આ. સ.
૩૯	મર } મરણ. }	શ્રીમરણસમાધિપ્રકીર્ણકમ (ગાથા)।	„	આ સ
૪૦	મહા. } મહાપ્ર }	શ્રીમહાપ્રત્યાખ્યાનપ્રકીર્ણકમ (ગાથા)।	„	આ. સ

૩ ક્ર કે = શેટક્રમભદેવજીકેશરીમલજી, રતલામ

૪ જૈ પુ ન = શ્રીજૈનઆનંદપુસ્તકાલય, સુરત, હસ્તપોથી નવર

૫ વીર = શ્રીવીરસમાજ, અમદાવાદ.

સૂત્ર, નિર્યુક્તિ અને ભાષ્યગાથાના માત્ર પ્રતીક છે

૬ જૈ ધ = શ્રીજૈનધર્મપ્રસારક સભા, ભાવનગર.

४१	राज.	श्रीमलयगिर्याचार्यसूत्रितविवरणयुतं श्रीराजप्रश्रीयोपाङ्गम्	आगमोद्धारक	आ स
४२	विपा	श्रीचान्द्रकुलीनाचार्याभयदेवसूरिसूत्रितविवरणयुत श्रीविपाकश्रुताङ्गम् ।	”	आ स.
४३	विशे.	मल्लधारिश्रीहेमचन्द्रसूरिविरचितवृहद्वक्तियुतं श्रीविशेषावश्यकभाष्यम् ।	पं हरगोवनदासः	१य जे.
४४	व्य प्र	निर्युक्तिभाष्यटीकोपेतस्य श्रीव्यवहारसूत्रस्य प्रथमो विभागः	हस्तपोथी	जै पु नं ४८७
४५	व्य द्वि	” ” ” द्वितीयो ”	”	जै पु नं. २६६
४६	सं	श्रीसंस्तारकप्रकीर्णकम् (गाथा) ।	आगमोद्धारकः	आ स
४७	सम.	श्रीचान्द्रकुलीनाचार्याभयदेवसूरिसूत्रितविवरणयुत श्रीसमवायाङ्गम् ।	”	आ स
४८	सूत्र.	निर्युक्तिभाष्यशीलाङ्काचार्यविरचितविवरणयु श्रीसूत्रकृताङ्गम् ।	”	आ स.
४९	सूर्य	श्रीमलयगिरिसूरिविहितविवरणयुत श्रीसूर्यप्रज्ञप्त्युपाङ्गम् ।	”	आ स.

१ य जै.=श्रीयशोविजयजीजैनग्रन्थमाला

• सूत्रादिना मात्र प्रतिक ज छे

पत्राङ्क सूचा

श्रीआचाराङ्गम्		अध्ययनानि आपत्र		अध्ययनानि आपत्र		शतकानि आपत्र		श्रीज्ञाताधर्मकथाङ्गम्	
प्रथम श्रुतस्कंध								प्रथम श्रुतस्कंध	
अध्ययनानि आपत्र								अध्ययनानि आपत्र	
१	८१	४	१२१	७	४१५	१६	७१९	१	७७
२	१४८	५	१४१	८	४४३	१७	७३१	२	९०
३	१७४	६	१५३	९	४६९	१८	७६०	३	९६
४	१९५	७	१६५	१०	५२८	१९	७७३	४	९९
५	२३१	८	१७५	श्रीसमवायाङ्गम्		२०	८००	५	११३
६	२५८	९	१८६	आविषय आपत्र		२१	८०२	६	११४
८	२९६	१०	१९५	सागरोवम-		२२	८०४	७	१२०
९	३१७	११	२०७	काटाकोटी १०५		२३	८०५	८	१५५
द्वितीय श्रुतस्कंध		१२	२२९	गणिषिटक १३३		२४	८५१	९	१६९
चूला-१		१३	२४०	अवसरपिणि १५२		२५	९२८	१०	१७०
		१४	२५२	निगमनम् १६०		२६	९३७	११	१७३
		१५	२६०	श्रीभगवतीजी		२७	९३८	१२	१७७
		१६	२६६	शतकानि आपत्र		२८	९३९	१३	१८२
		द्वितीय श्रुतस्कंध		१	१०८	२९	९४१	१४	१९२
		१	३०३	२	१५२	३०	९४८	१५	१९५
		२	३४२	३	२०२	३१	९५०	१६	२२६
		३	३६०	४	२०६	३२	९५३	१७	२३४
		४	३७०	५	२४९	३३	९६४	१८	२४२
चूला-२		५	३८५	६	२८६	३४	९७०	१०	२४५
, ३		६	४०५	७	३२७	३५	९७१	द्वितीय श्रुतस्कंध	
, ४		७	४२७	८	४२४	३६	९७१	१-१० २५४	
		श्रीस्थानङ्गम्		९	४२२	३७	९७१		
श्रीसूत्रकृताङ्गम्		१	३८	१०	५०८	३८	९७१	श्रीउपाशकदशाङ्गम्	
प्रथम श्रुतस्कंध		२	१०१	११	५५२	३९	९७१	१-१० ५४	
अध्ययनानि आपत्र		३	१७९	१२	५९२	४०	९७५		
१	५२	४	२८९	१३	६२९	४१	९८१	श्रीअन्तकृदशाङ्गम्	
२	७७	५	३५२	१४	६५८			वर्गा. आपत्र	
३	१०१	६	३८०	१५	६९६			१-८ ३२	

अनुत्तरोपपातिक- दशाङ्गम्		श्रीराजप्रश्नीयं		पदानि आपत्र		पदानि आपत्र		श्रीजम्बूद्वीपप्रज्ञप्ति	
वर्गा	आपत्र	आविषय	आपत्र					वक्षस्कारा	आपत्र
१-३	८	सूर्याभ	१७	४	१७८	३२	५३५	१	८८
श्रीप्रश्न्याकरणाङ्गम्		यानविमानादि	४४	५	२०३	३३	५४२	२	१७८
		कुटाकारदृष्टान्त	५९	६	२१८	३४	५५२	३	३८०
		अध्ययनानि आपत्र	स्तनपूजादि	११३	७	२२०	३५	५५८	४
१	२५	मोक्षवर्णन	१५०	८	२२३	३६	६११	५	४२४
२	४१			९	२२७	श्रीसूर्यप्रज्ञप्तिः		६	४३२
३	६४		१०	२४५	प्राप्तकानि आपत्र		७	५४६	
४	९०		११	२६८					
५	९८		१२	२८३	१	४४			
६	११३		१३	२८८	२	६२	श्रीनिरयावलिका		
७	१२१		१४	२९२	३	६६	वर्गा	आपत्र	
८	१२९	श्रीजीवाजीवाभिगमं	१५	३१६	४	७५	१	१८	
९	१४१	प्रतिपत्तय आपत्र	१६	३२९	५	७८	२	२०	
१०	१६५	१	५१	१७	३७३	६	८२	३	३६
श्रीविपाकश्रुताङ्गम्		२	८८	१८	३९४	७	८३	४	३८
		३	४०७	१९	३९५	८	९१	५	४२
		४	४०९	२०	४०७	९	९९		
प्रथम श्रुतस्कंधः	{ ३३त. ४४	५	४२६	२१	४३४	१०	१९६		
२-१०		६	४२८	२२	४५२	११	२०१		
द्वितीय. श्रुतस्कंध.		७	४३१	२३	४९१	१२	२३३		
१-१०		८	४३२	२४	४९३	१३	२४३		
		९	४६७	२५	४९४	१४	२४४		
श्रीऔपपातिकसूत्रम्				२६	४९६	१५	२५५		
		आविषय आपत्र	श्रीप्रज्ञापनोपाङ्गम्	२७	४९७	१६	२५६		
राजधाण्यादि	२४	पदानि आपत्र		२८	५२४	१७	२५७		
साधुगुणा	४८	१	७०	२९	५२७	१८	२६७		
पर्यन्निर्गम	७७	२	११२	३०	५३१	१९	२८४		
सिद्धवर्णन	११९	३	१६७	३१	५३४	२०	२९७		

श्रीनिशीथसूत्रम्					श्रीवृहत्कल्पसूत्रम्					श्रीव्यवहारसूत्रम्				
हस्तपोथी		लीथोप्रिन्ट			हस्तपोथी					हस्तपोथी		मुद्रित-		
भाग.	उद्देशक	आपत्र	भाग	आपत्र	भाग	उद्देशक.	आपत्रं	आगाथा		भागः	उद्देशक	आपत्र	उद्देशक.	आपत्र
१	१	१२९	१	२०२	१	१	७७	५००		१	१	१७४	१	१-६१
	२	१८२	२	३०८			१६६	१०००				०		१-९९
	३	१९४		३३४			२३५	१५००				०		१-३७०
	४	२२२		३०४			३१७	२१३०		२	२१९	२	१-८७	
	५	२४७		४४५	२		१११	३०००		३	२५८	३	१-७३	
	६	२५३	३	४६३			१५५	३२९२		२	४	११०	४	१-१०४
	७	२५७		४७८		२	२०३	४६४		५	१३५	५	१-२९	
	८	२७०		५०५		३	२९३	७२८		६	१९९	६	१-७१	
	९	२७७		५३३	३		६४	११९२		७	२८३	७	१-९५	
	१०	३६१		६६५		४	१६८	८०५		८	३३६	८	१-६०	
२	११	५८	४	७७३		५	२१२	३७५		९	३५५	९	१-२३	
	१२	८२		८३२		६	२६७	४३०		१०	४५८	१०	१-११४	
	१३	१०३		८७५	— मुद्रित —									
	१४	१२३		९१६										
	१५	२७३	५	१००८	१	१	२५४	८०५						
३	१६	५६		११४१	२		६१०	२१२४						
	१७	६२		११६०	३		९२१	३२८९						
	१८	६५	६	११६७	४	२	१०२२	३६७२						
	१९	८४		१२१२		३	१३०६	४८७६						
	२०	१७२		१३३८	७	४	१५०२	५६८१						
				+२		५	१५९९	६०५९						
				+३५	६	६	१७१२	६४९०						

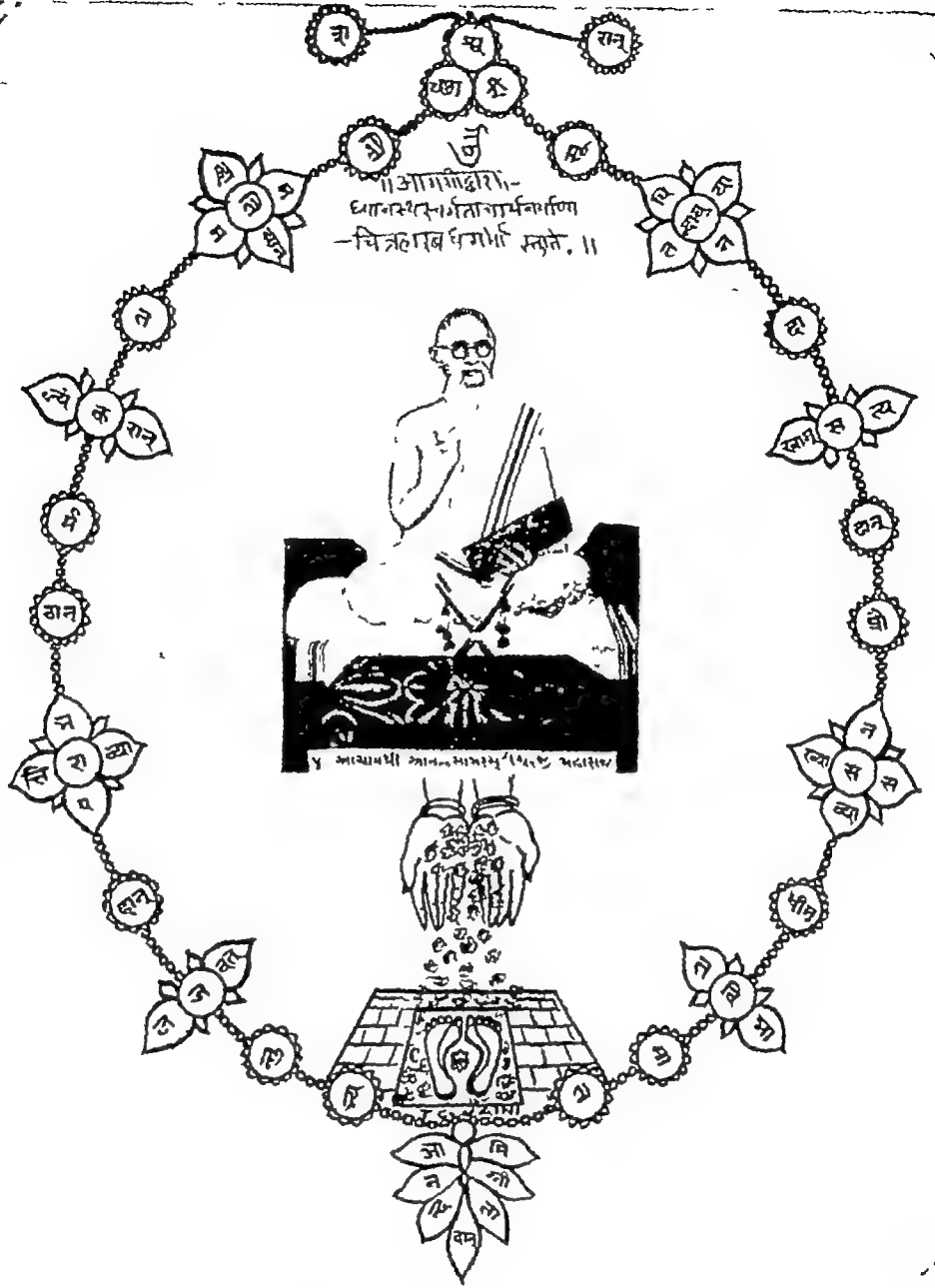
श्रीआवश्यकसूत्रम्		श्रीदशवैकालिकम्				श्रीउत्तराध्ययनानि			
आविषय	आपत्र	टीका मुद्रित*	हस्तोत्पी मुद्रित	चूणि आपत्र	मुद्रित आपृष्ट	अध्ययनानि	आपत्र	अध्ययनानि	आपत्र
पिठिका	५०	१	८१	३२	७०	१	७०	१९	४६५
प्रथमवरवरिका	१३६	२	९९	४१	९२	२	१४०	२०	४८१
द्वितीयवरवरिका	१८८	३	११९	५२	११७	३	१८९	२१	४८७
गणधरवाद.	२५६	४	१६०	७२	१५८	४	२२८	२२	४९६
निण्डववाद	३२५	५	१९०	८९	२०६	५	२५४	२३	५१२
नमस्कारनिर्युक्ति	४५२	६	२०६	१०१	२३४	६	२७०	२४	५१९
१ सामायिकनिर्युक्ति	४९२	७	२२३	११५	२६५	७	२८५	२५	५३१
२ अध्ययनम्	५१०	८	२३८	१२८	२९४	८	२९७	२६	५४७
३ „	५५०	९	२५८	१४३	३२९	९	३१९	२७	५५३
४ „	७६३	१०	२६८	१५२	३४८	१०	३४१	२८	५६९
५ „	८०१	चू. १	२७७	१६०	३६६	११	३५३	२९	५९७
६ „	८६६	चू. २	२८६	१६६	३८०	१२	३७३	३०	६०९
श्रीविशेषावश्यकम्		श्रीपिण्डनिर्युक्ति				१३	३९२	३१	६१८
पृष्ठ आविषय	आपत्र	आविषय*		आपत्र		१४	४११	३२	६३९
आभिनिबोधिकज्ञान	२४९	पिण्डनिरूपणम्		२८		१५	४१९	३३	६४८
केवलज्ञान	२९९	उद्गमादिदोषा		११९		१६	४३०	३४	६६२
उद्देशादिद्वारव्याख्या	६६२	उत्पादनादोषा		१४६		१७	४३६	३५	६६८
गणधरवाद	८३६	प्रापैषणा		१७८		१८	४४९	३६	७१४
निण्डववाद	१०४४	श्रीनंदीसूत्रम्				श्रीअनुयोगद्वाराणि			
अर्हन्मस्कार.	११८०	आविषय		आपत्र		आविषय		आपत्र	
सिद्धनमस्कार	१२२७	पर्वद्		६४		आवश्यकश्रुतस्कध-			
प्रशस्ति	१३६०	अवधिज्ञानम्		९८		निक्षेपा		४३	
श्रीभोधनिर्युक्ति		मन.पर्यवज्ञानम्		१२१		आनुपूर्वी		१०४	
आविषय	आपत्र	केवलज्ञानम्		१२९		दशनामाधिकार		१५०	
प्रतिलेखनादि	१२७	मतिज्ञानम्		१८४		प्रमाणद्वाराधिकार		२४१	
पिण्डद्वारम्	२०७	श्रुतज्ञानम्		२४७		निक्षेपाधिकार		२५७	
विशुद्धिद्वारम्	२३७					अनुगमाधिकार		२६२	
						नयाधिकार.		२६७	

शुद्धि पत्रकम्

पृष्ठ	विभाग	पक्ति.	अशुद्धम्	शुद्धम्	पृष्ठ	विभाग	पक्ति	अशुद्धम्	शुद्धम्
५	१	९	विषय०	विषयतृ०	८७	२	२९	द्वाप	द्वीप
५	१	३४	दशाय०	दशाध्यय०	८९	१	१	अ०	अ० त्रसानास्था-
७	१	७	अन्त०	आन्त०					वराणा वा आत्मन
१५	२	३५	शब्दो-प०	शब्दोप०					परस्य वोपकाराय
१८	१	३							हिंसाऽर्थदण्ड ,
१८	१	१८	०त्त	०त्तुण	९६	१	२८	०दिगा०	०दिग्गा०
२०	२	७	०नक्षत्र०	०नक्षत्रगोत्र०	११५	१	७	आचाय.	आचार्य
२१	१	१६	०ष्टपदिष्टयु०	०ष्टयुपदिष्ट०	११९	२	२	०युष्ममा०	०युष्मा०
२१	१	३३	०सा	०सा वा	१२१	२	१३	समा०	सम०
२४	१	९	क्षिप्यते	क्षिप्यन्ते	१२८	१	१२	निर्युक्त्या०	सूत्रव्याख्यान निर्यु-
२५	२	१७	०त्	०द् अजीवप्राद्वेपिकी					त्क्या० रुचि -
२७	१	९	आर्जवम्	ऋजो -रागद्वेषवक-					श्रद्धानम्
				त्ववर्जितस्य सामा-	१३६	१	२६	०हेत्व	०हेतव
				यिकृत कर्म भावो	१३९	१	२	०इति	०इति आदान
				वा आर्जव सवर	१३९	१	९	०नेति	०नेति आदान.
				इत्यर्थः, तस्य स्था-	१४८	१	२१	०देवाता०	०देवता०
				नानि-मेदा आर्ज-	१६२	२	८	०सदो	०सद्दो
				वस्थानानि	१६३	१	१	०तीर्थ०	०तीर्थे०
				प्रज्ञा	१७१	२	२४	उक०	उत्क०
३६	२	२५	प्रज्ञा	कूर०	१७२	२	७	उक्षि०	उत्क्षि०
३९	१	१७	कर०	अनि श्रेयसाय	१८९	१	१५	पनाका	पनक
४१	१	१९	अनिश्रेयस	०नु०	२०४	२	२२	०शास्त्र	०शास्त्र०
४३	२	५	०न०	०भासी	२०९	१	२६	०विषय०	०विषयी०
५३	१	३३	०भाषी	अर्थते-गम्यत इति अर्थे	२११	१	२५	नादका०	नारका०
५६	१-२	३५, १	अर्थते-गम्यत इति अर्थे	आर्द्रा०	२१७	१	२९	अेतद्रप	अेतद्रूप
५८	१	६	आर्द्रा०	द्वीपे	२२७	१	११	०वचसि	०वचसि
५९	१	१९	द्वापे	अधर्म	२२८	२	३५	साद्०	साधु०
६०	१	३०	अधर्म	श्रुतम्	२२९	१	२२	अर्वाका०	अर्वाका०
६४	२	२५	०श्रुतम्	०त्तिनि	२३१	२	२८	०चरा	०चरा
६५	२	२३	०त्ति-नि०	०कल्पिका	२३२	२	१०	ओमद्विया	ओमद्विया
७२	१	२७	०कल्पिका	०नार्थ प्रयुज्जान	२३३	२	२७	मासाधिस्ता०	मासास्थिस्ता०
७८	१	९	०नार्थ	इत्यर्थ					

चित्रहारबन्ध :

[छन्द - शार्दूलविकीर्णित.]

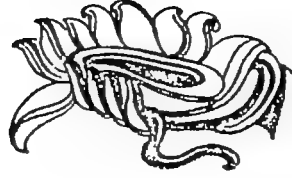
शश्वच्छान्तिप्रयान महामतिमतः कल्यङ्करान् कर्मठान्,

भव्यापत्तिभरापहान् जलजवज्जन्तुभ्य आनन्ददान् ।

दान्तान् नौमितमां विभावितविधीन् व्याख्यानसव्यासनान् ,

प्रौढान् सत्यसखान् सदा नतिधिया ऽऽनन्दाब्धिसूरीश्वरान् ॥ १२८ ॥

समर्पण

आगमोद्धार-आचार्य

श्री आनन्दसागरसूरीश्वरजी महाराजना

चरणकमलमां समर्पण.

जेओए अमारा
शहेर सूर्यपुर अने संस्थाना
सर्वोदय माटे अहोनीश असोघउपदेशोद्वारा
कृपा वरसावी उत्कर्ष सधाव्यो छे. अमारी संस्थाना
बीजा सैंकडानु प्रथम पुष्प प्रातिक पण तेओने ज
समर्पण करवामां असो अमारी कर्तव्यता
अनुभवीशुं. आ ग्रन्थ तेओश्रीना आगमोद्धारना
दोहन रूपे जीवनकार्य
गणाशे

— प्रकाशको

संकलनाकार

आगमोद्धारक श्री आनन्दसामरसूरीश्वरजी

॥ गीतार्थसूरये नम ॥

ॐ श्रीआगमोद्धारक-स्तवः ॐ

[अनुष्टुप्छन्द]

श्रीमत्पार्श्वं^१ सदापार्श्वं, नत्वा ध्यात्वा च सद्गुरुन् ।

प्रकुर्वे भक्तिप्रहोऽहमागमोद्धारकस्तवम् ॥ १ ॥

[उपजातिछन्द]

सद्भिः प्रशस्येन सुधर्मभाजा, जैनागमज्योतिसमर्थन सत् ।

कृतं^२ सदासद्भुतेन येन, जीयात्स 'आनन्दसूरीश्वरेन्दु' ॥ २ ॥

[वसन्ततिलकाछन्द]

शैलाणराजमनसि श्रुतधर्मतुष्ट्या,

३ हिंसानिषेधविधिना कृतधर्मपुष्टिम् ।

गीतार्थहेमनिकपं श्रुतसारमुष्टि-

'मानन्दसागरगुहं'^४ नुत मुक्तदृष्टिम् ॥ ३ ॥

[मन्दाक्रान्ताछन्द]

स्वस्तिङ्काराद्विबुधमहिताध्यात्मतत्त्वात्प्रकृष्टे,

६ धर्मार्थश्रीन्द्रियसुखभरे 'भारते' भारतेऽस्ति ।

७ जैनेन्द्राज्ञाऽप्रहृतविधया राजमानो वदान्य,

श्रीधीप्राज्यं प्रथितमहिमा 'गूर्जरत्रा'ख्यदेश ॥ ४ ॥

तस्यापाऽचेऽधरितधनदश्रेष्ठिधर्मिष्ठकीर्णे,

शोभाभासे सुगुणबहुले मण्डले खेटकाख्ये ।

८ धर्मज्ञप्तौ सुविशदमतेर्लब्धतत्त्वप्रतिष्ठं,

सर्वोत्कृष्टं 'कपडवणजं' राजते पूर्गरिष्ठम् ॥ ५ ॥

यत्रोत्तुङ्गं नवजिनगृहं 'पाश्वनाथादि'मुख्यं,

यद्वास्तव्याः बहुभवभयाः दीक्षिता नैकभग्न्याः

पट्टावल्या ९ 'अभयमुनिप'-स्वर्गभूमिः सुगीता,

'वाणिज्या'ख्यं 'कपड'सहितं तन्नु वण्येत केन ? ॥ ६ ॥

१ मध्यमपदलोपिसमासोऽत्र होय । २ सत्=सम्पत् आराद्ध श्रुत येनेति विग्रह । ३ अमारिपट्टहार्थपरकोऽयं शब्द । ४ सारसचयार्थपरकोऽयं शब्द । ५ कोधवाची शब्दोऽयम् । ६ धर्मस्यार्थं श्री इन्द्रियाणि सुखभरध यस्य (देशस्य) इति विग्रहोऽत्र गेयः । ७ जैनेन्द्राज्ञाया अप्रहृतत्वरूपप्रकारेणेत्यर्थः । ८ धर्मावबोधे । ९ नवाङ्गीवृत्तिकारश्रीअभयदेवसूरीश्वरस्येत्यर्थः ।

तस्योत्तंसे कलिमलहरे वर्य'दालालपाटे,'
 'मीठाभ्रातृ' भवभयमथोपाश्रयस्योपकण्ठम् ।
 ख्यातं रम्यं जनिततिहरं 'वासुपूज्य'स्य चेत्यं,
 तत्सान्निध्ये विहितकुशल 'भाइचन्दो'ह्यवात्सीत् ॥ ७ ॥

तस्यासीद्वै सुकृतरुचिरा सुहृ'मञ्छा'ख्यपत्नी,
 शीलोदात्ता सुगुणसदना धर्मतत्त्वे प्रवीणा ।
 धर्माबाधं समनुभवतो १ पुण्यसारं तयोर्वै,
 'ताराचन्द्रा'नुज'मग्नलाला'ख्यपुत्रो बभूव ॥ ८ ॥

२ य पूर्वाराधितसुचरणज्ञानवैराग्यसारात्,
 ३ सारूप्याप्तेर्वर'धनगिरेः' कालवैषम्यवारी ।
 शास्त्राभ्यासाद् तनुभवरतिस्त्वाधुभावस्पृहालु-
 'वज्रस्वामे'र्जनक इव यो जानरागाल्यभाव ॥ ९ ॥

यद्वद् भोगान् किल'धनगिरि'र्मन्यमानो ६ विवाताद्,
 ७ वाग्दानार्थं सुबहु यतत शुद्धबुद्धिः समाख्यात् ।
 दीक्षां लास्ये सपदि सुतरां कार्यमालोच्य कार्य-
 मेतच्छ्रुत्वा चकितमनस' श्रेष्ठिनो मौनमासुः ॥ १० ॥

तद्वद्गाढ शमितमनसा 'मग्नलाले'न कन्या-
 ८ दानात्स्वेष्टप्रभवतलपा श्रेष्ठिनोऽकारि मोघा ।
 किन्त्वम्बादेस्समधिकमुहः मानस तोषयन् वे,
 औपायस्ताति'ति'यमुना'ख्यां १० कणेहत्य कन्याम् ॥ ११ ॥

मोहाद्वैते जगति सुतरामुन्मनीभूय सम्यक्,
 ससारीयां कृतिकुशलतां व्यज्य विश्वास्य सर्वात् ।
 कालच्छिद्राधिगतिमुदित संविजानोऽग्रहीद्य',
 सात्रीं दीक्षां सुमुनिसविधे भावशुद्धिप्रकर्षात् ॥ १२ ॥

१ शुभानुबन्धि सुखमित्यर्थे । २ पूर्वजन्मन्याराधिताना सच्चरणज्ञानवैराग्याना सारभूतान्निर्विकारभावादित्यर्थे । ३ श्रीवज्रस्वामिपितु धनगिरिमहर्षेर्गृहस्थावस्याया यादृशी मनोदशाऽऽसीतादृशीं शुभा परिणतिं समधिगम्य तत्सादृश्यवता येन मग्नलालेन चरित्रनायकजनकेनाञ्जप्रमादिजनयुक्तिठलरूपकालविपमतोया असारत्वं प्रथितमिति द्वितीयपादरहस्यम् । ४ मोहजन्यासक्तिसूचकमिदं पदम् । ५ वेदोदयसूचकमिदं पदम् । ६ मोक्षमार्गेऽन्तरायभूतानित्यर्थः । ७ व्यवहारे 'सगाई' पठेन भेतदर्थं प्रतीतः । ८ स्वस्य इष्टस्य=लानसम्बन्धस्यापनरूपस्य प्रभवनं लपन्ति-कामयन्ति ये ते इति विग्रहः । ९ प्रबलमोहवत् इत्यर्थः । १० 'अनिच्छये'त्यर्थकमेतदव्ययम् ।

किन्त्वज्ञानाहितमतिभराः 'मग्नलाल'स्य स्वीयाः,
 दीक्षाच्यावां प्रचुरविधयाऽकार्पुर्णैर्जस्विष्याम् ।
 झञ्झावातैरचलप्रतिमं नैकविघ्नैश्च मत्वा,
 राजद्वारेऽसदभियुजनात् कार्यसिद्धिं प्रचक्रुः ॥ १३ ॥

एवं दैवाद् विषमभवके चारके ३ वद्धरूपात्,
 भोगान् भव्यान् प्रवलविधिना भुञ्जमानादकामम् ।
 लेभे पत्युः सुभग'यमुना'देस्तथा पुत्ररत्नं,
 शुक्तिमुक्तां लभति हि यथा स्वातिजाद् वारिवर्षात् ॥ १४ ॥

१ ३ ९ १
 ऊर्वीर्ब्रह्मग्रहशशधराब्दे सदाषाढमासे,
 ४ दर्शाख्याहे ५ विदितमहसं धुर्यस्वप्नात्सुतस्य ।
 सञ्चन्द्रार्कभृगुसहिते कर्कलग्ने सुरभ्ये,
 जातास्वाधु मुदितपितरो 'हेमचन्द्रे'ति संभ्राम ॥ १५ ॥

यो व वाल्ये धृतिमतियुत ७ मार्गदीपस्य भङ्गे
 नाभिव्येजे पुलिससविधे लघ्नतां सत्यनिष्ठ ।
 धर्माभ्यासं व्यवहृतिकलां द्राग् समभ्यस्य चित्रं,
 वाचां पत्युः सुमतिलघुतां स्वीयबुद्ध्या हि व्येजे ॥ १६ ॥

जनाचारे स्वपितुरनिशं प्रेरणालुब्धनिष्ठ-
 स्तत्त्वज्ञानाद् विमलमनसा भोगवैगुण्यमानी ।
 आत्मोन्नत्यै प्रगुणमतिक मोहभूषं जिगीषु
 सञ्चारित्रग्रहणपरतां व्येज उद्वाहकाले ॥ १७ ॥

६ पूज्यवर्याणां जन्मकुण्डलिकेयम् ।

१ व्यवहारे ह्येतत्पदभावाय 'धमाल-तोफान'शब्देन व्यज्यते । २ लग्नविधान-
 (कायदो)स्यासदालम्बनेनासदारोपहेतुकाधिकरण(दावो-केस)प्रयोगेनेत्यर्थः । ३
 वद्धसदृशादिति भावः । ४ अमावास्यायामित्यर्थः । ५ वृषभस्वप्नादिति भावः ।
 ७ 'मृगुनिसिपालिटीफानस' इत्यर्थपरसोऽयं शब्दः ।

६	५	च	३
के	शु	४ बु	२
		सू	
७	गु		१
८ म	१० श		९ श
९			११

किन्तु प्रेम्णा परवशधियां १ बन्धूनां विघ्नरूपा
 २ सन्निर्वन्धाच्चरणमलनाच्छन्दतस्स्निग्धमातु ।
 मन्वानो वै परिणयविधिं ३ चारकापत्तिरूपां,
 'माणेका'ख्यां कुलजसुकनीं ४ पर्यणैपीद्विचेताः ॥ १८ ॥

मोहान्ध्याढये जगति विषमं ५ प्रस्तरूपोऽपि दुःखा-
 न्युत्तापाद्यैः ६ प्रकृतिमजहन् 'हेमवच्चन्द्र'शुद्ध ।
 ज्येष्ठभ्रातुः सुमुनिभवनाच्चेरणाद् भूरि ७ वपुः,
 छित्त्वा मोहं समयमिषतः प्रावज'हेमचन्द्र' ॥ १९ ॥

८ किन्तून्मुह्यच्छवगुरजननिस्वीयकैर्ध्यान्यवृत्तै-
 न्यायागारे १० परिणयविधे वृषाजतो ११ रावितं वै ।
 न्यायाध्यक्ष चकितममसं धैर्यसारैस्सदुक्तै ,
 कृत्वा^{१२}ऽप्याप्तद द्विगुणचरणात्कर्मणा च्यावितोऽसौ ॥ २० ॥

१३ नन्द्याद्वादिप्रकृतिजहनात्कर्मणोऽपूर्वशक्ते-
 मोहात्क्रान्तोऽपि १४ जनकसुचोद्यात् स्त्रियो भूषणार्थम् ।
 १५ आहममद्ये पुरि शुभविधेर्जग्मुषो जम्बुरासात्,
 दीक्षोत्कोऽगाज्जनकसहगो 'निम्बपुर्यो' 'सुराष्ट्रे' ॥ २१ ॥

'ज्ञव्हेराब्धी'न् कुमततिमिरोज्जासकान् दिव्यधाम्नः,
 निश्चायेतिश्रुतिनिधिविधौ माधशुक्लपुष्पे ।
 प्रव्रज्या'नन्दयुतजलधि'हमचन्द्रो' वभूव,
 तुष्टो वप्ता निजसुतहितश्रेष्ठरीतिप्रसेधात् ॥ २२ ॥

१ विघ्नभूतादसदाग्रदादित्यर्थ । २ चारित्रस्यान्तरायभूतादित्यर्थ , अतद्विच्छिन्नत 'पदविशेषण ज्ञेयम् । ३ कारागारग्रसनरूपा-
 मित्यर्थः । ४ विमनस्क इत्यर्थः । ५ प्रस्तसदृशोऽपीति भावः । ६ स्वजनसम्बन्धिधर्माजनितनानाकष्टख्याग्नेहतापादि-
 भिरित्यर्थः । ७ पितुरित्यर्थः । ८ प्रवर्षेण मोहाधीना इत्यर्थः । ९ अतएवदयार्थो हि लोकभाषायां 'धाघल' इति पदेन
 व्यवहियते । १० लग्नविधान (कायदरे) स्तेत्यर्थः । ११ लोके हि 'फरियाद करी' इति कथ्यते । १२ अतएवादस्याय भावार्थः -
 हेमचन्द्रो हि कर्मणा विवशीभूतस्सन् द्विगुणवरणात्=द्विविधचरणात् (अत्र च बाह्यवेषरूप द्वितीयं चान्तरभावस्कीतिरूप)
 च्यावितः इति । १३ (कर्मविवशतया चरणपतिताना) नदिषेणाद्रिकुमारादीना प्रकृते (स्वभावस्य) जहन (त्याग-परिवर्तन-
 मितियावन्) यस्मादिति विग्रहः, इदं च 'कर्मण' इत्यस्य विशेषणम् । १४ पितुः शुभप्रेरणेत्यर्थः । १५ अहमदावाद-
 नगरे इत्यर्थः ।

‘आनन्दाब्धिः’ शिवसुखजनौ संयमे दत्तचित्त-
 श्चातुर्मासं प्रथममुपित. ‘लीम्बडौ’^१ गुर्वुपान्ते ।
 बह्वभ्यस्तं यतिजनहितं तत्र दैवात्प्रतीपान्,
 मार्गस्याश्वेतभवदिवसे पूज्यपादा ययु स्व ॥ २३ ॥

उद्यद्रोहे हिमपतनवद् गुर्वभावाधिक्षिप्तो
 ऽप्युद्यद्दैर्यो^२ गुरुवरवचो धारयन्नागमीयम् ।
 ‘आनन्दाख्या’^३ गुणमनसा क्षिप्तमोहो द्वितीयां,
 चातुर्मासीं सुविधि विदधे ‘ऽहम्मदे शाहपुरे’ ॥ २४ ॥

यात्रां कुर्वन् विहरणविधेः ‘केशरीयादितीर्थै’-
 ष्वातीत्याप्तस्स^४ ‘दुदयपुरे’ लोकसंख्यां सुवर्षाम् ।
 मौने धर्मे सुबहु रुयतन् शास्त्रवार्त्तासु विश-
 स्तीर्थोद्भासी कुसमयमथान् ‘मारवाडे’ व्यहार्षत् ॥ २५ ॥

सिद्धान्तोक्त्या विशकलयिता लुम्पकादिप्रचारं,
 कृत्वा यात्रां वरमुनिमतां ‘गोलवाडे’^५ पुतीर्थ्या ।
 ‘पाली’ तुयं जिनमतमहैर्बृष्टिकालं व्यतीत्या-
 स्थात् सद्भुत्त पठनसुयती ‘सोजते’^६ ऽक्षाङ्कवर्षाम् ॥ २६ ॥

सार्वं तत्त्वं सुदिशदमथो बोधयन् भव्यजन्तून्,
 विहृत्योम्रं ‘मरुधरभुवि’ प्राप्तवान् गूर्जरत्रान् ।
 तस्योत्तसे ‘चरुतरभुवो’ भूपके ‘पेटलादे,’
 संजुष्टौ ‘जीव-मणिविजयो’ वपुष्वन्ध्र सुदीक्षौ ॥ २७ ॥

पेहामुत्रोपकृतिचतुरं रुग्णमायुक्तचेताः,
 नियाम्यासाचरितचतुरः पृष्ठवर्षमिवात्सीत् ।
 ‘संवत्सरां अवमतिथिजे बुद्धिमेदप्रसङ्गे,
 पर्यायात्पोऽप्यधिगतरह्मशास्त्रमान्यं जुघोष’ ॥ २८ ॥

१ मार्गशीर्षकृष्ण एकादशीतिथौ इत्यर्थः । २ श्रीमद्भि शङ्करसागरपूज्यपादैरन्तिमसमये स्वशिष्यायानन्दसागराय आगमाम्नासपरताया श्रुतप्रचारस्य च भारपूर्वक शिक्षादत्ताऽऽसीत् । ३ अहमदाबादनगरे शाहपुरमध्ये इत्यर्थः । ४ तृतीया । ५ गोलवाडीयपचतीर्थ्या । ६ पचमीमित्यर्थः । ७ पिता ज्येष्ठभ्राता चेत्यर्थः ।

वर्षान्ते 'चास्तर'जनतां बोधयित्वार्यतत्त्व,

^१
'छाणीग्रामे'ऽवसद्विमितं वृष्टिकालं सुधीर ।

^२
मूर्त्तिन्द्वावाञ्जिनमतरिपून् दुण्डकान् जोषमाऽऽस्य,

'कल्लोलाख्ये'पुरि विहरता येन दीप्तं सुचारु ॥ २९ ॥

शास्त्रव्याख्याचकितसुबुध'स्तम्भने' यो ह्यकार्षी-

^३
च्चातुर्मासं वसुमितमथो कृतधर्मप्रचारः ।

प्रक्षोत्कर्षाञ्जिनमतहितात् पार्श्वचन्द्रान्यतीर्थान्,

कृत्वा वादे प्रतिहनधियो भासिता जैनदृष्टि ॥ ३० ॥

^४
वर्षान्ते पङ्क्तिर्युतभविकं सङ्घमादाय भव्यं,

योत्रां कृत्वा विमलगिरिसत्तीर्थराजस्य सम्यक् ।

भव्योद्बोधं सुविधिविचरन् वर्ष साणं'पुर्या',

चातुर्मासं नूवममवसच्छास्त्रतत्त्वप्रकाशी ॥ ३१ ॥

चातुर्मासत्रय'महमदावाद'माश्रित्य लब्धा,

^५
शाब्दे न्याये रुचिरपटुता येन विद्वत्सुमान्या ।

^६
कृत्वा रम्यां सुविधिं तमसां नोदिकां तीर्थयात्रां,

^७
दुष्कालात्तो सहकृतिनिधिं कारिता 'पट्टणे' ये ॥ ३२ ॥

^{८ ५ ९ १}
नागाक्षाङ्केन्दुमितशरदो माघराकाहिरम्ये,

^९
प्रायच्छद्धर्मजजरणछोडाय दीक्षां सुशिक्षाम् ।

आद्यं शिष्यं 'विजयसहितं सागरा'न्त विधाय,

^{९ ५ ९ १ १०}
वर्षां ब्रह्मेपुनिधिकुभवां 'भावपुर्या'मवात्सीत् ॥ ३३ ॥

१ सप्तमम् । २ मूर्तेरपलापकारिण । ३ अष्टमम् । ४ एव हि शब्द भाषाया 'छरीपालतो सब' इत्युच्यते । ५ व्याकरणे इत्यर्थः । ६ पापानामित्यर्थः । ७ 'सहायकारी फड' इति भावः । ८ गूर्जरदेशीयाणहिल्लपुराख्य पट्टणे इति भावः । ९ (पेटलादायन्) धर्मजजासिते रणछोडदासाख्यपाटीदारजातिकाय भव्यादेत्यर्थः । १० भावनगरे इत्यर्थः ।

श्रीआगमोद्धारक-स्तवः

शास्त्रोपज्ञ हितमुपदिशन् भूरिभव्यप्रबोधं,
 वर्षा^१कालं मनुमितमथो^२ 'राजपुरी'मुवास ।
 सत्रा श्री'नेमिमुनिपति'नोदूह्य सिद्धान्तयोगान्,
 'पन्थासाख्य' पदमलमत ज्येष्ठशुक्ले दशम्याम् ॥ ३४ ॥

वर्षा^३ नीत्वा 'कपडवणजे' धर्मकृत्यैस्सुरम्यै-
 र्यात'स्सौराष्ट्र'मथ विचरन् देशनादानदध्नः ।
 कृत्वेतस्तारणवरगिरेस्स्पर्शनां धर्मवाचा,
 प्रोतैः^४ 'पेथापुर'परिपदो योजकैस्सत्कृतोऽभूत् ॥ ३५ ॥

मज्जद्भव्यान् भवजलनिधौ रक्षिता जैनवाग्भि-
 र्वर्षे^५ नीत्वाऽऽगमविधियुते 'भावराजाख्यपुर्यो' ।
 'सूर्यद्रुहे' विविधसुमहैस्सत्कृतस्सूरतीयै-
 श्चातुर्मासीं 'सुरतनगरे' यापयास रम्याम् ॥ ३६ ॥

चैत्यान् सर्वान् सविधि 'सुरते'श्राद्धसङ्केन नत्वा,
 गत्वा 'मुम्बापुरि' भविजनैः प्रार्थितः 'लालवागे' ।
 गौराङ्गाणां 'समितशिखरे' हर्म्यसन्निर्मिमीपां,
 धैर्यात् सत्ताभियमगणयन् ध्वस्तवान् यः क्षणेन ॥ ३७ ॥

'दे'ला. भ्रातु'निधिमपि वरं स्थापयित्वोपदेशा-
 दारेमे सद्विषयखचितग्रन्थरत्नप्रकाशम् ।
 सङ्घं नीत्वा^६ 'अभयविधु'मुखं 'चान्तरीश्राद्धतीर्थे',
 यात्रां चक्रे रसरिनिरतैः श्राद्धवर्यैस्समेतः ॥ ३८ ॥

धाष्ट्र्यं^७ नग्नैस्सुवहु विहितं तत्र पूजाप्रसङ्गे,
 मिथ्याभ्याख्यानमपि च ततो न्यायगेहे प्रयुक्तम् ।
 जित्वाऽकार्पुं श्रुतिगतिं गुरवस्सत्यतत्त्वप्रयोगा-
 दाङ्गलन्यायाधिपतिहृदये जैनधर्मप्रकाशम् ॥ ३९ ॥

१ चतुर्दशमित्यर्थः । २ राजनगरे-अहमदावादपुरे । ३ तारागातीर्थस्येत्यर्थः । ४ पेथापुरीयप्रान्तिकपरिषदि गुरुवरस्य जातसत्कृतेस्सूचकोऽयमपादः । ५ चातुर्मासद्वयमित्यर्थः । ६ भावनगरे-राजनगरे । ७ अभयचद्रज्ञवेरिणस्सधपतिपठेन नियोजितमित्यर्थः । ८ 'छरी पालतो सध' इतिभावः । ९ दिगम्बररित्यर्थः ।

५ ६ ९ १ १
वाणार्यङ्केन्दुमितसमसि प्रावृपं 'येवलायां,'
स्थित्वोद्वाह्य प्रथममुपधानव्रतं श्रावकाणाम् ।
'सूर्यद्रङ्गे' जलदसमयौ यापितौ धर्मकृत्यै-
२
दीक्षित्वैतर्हितनगणपं 'माणिकं' चान्यभच्यान् ॥ ४० ॥

धर्मक्रान्तिच्छलमुपदधन् लालनाख्यो हि विद्वन्-
३
मन्य'स्सिद्धाचल'भुवि तदाऽपूजयत्स्वं शिवाद्यैः ।
पाखण्डं तत् भृशमपगतं कर्तुंकामैर्गणीन्द्रे-
४
मन्दश्रीः कान्तिविजयमुखैस्सङ्घवाह्य कृतस्स ॥ ४१ ॥

५ ६
स्थित्वा वर्षे विषयजिनमौ 'स्तम्भतीर्थे' च'छाण्यां,'
ज्येष्ठभ्रात्रे 'विजयमणये' वर्यपश्यासभूषाम् ।
दस्वा तीर्थाणि सविधि नमन् 'पत्तनं चाणहिल्लं'
भव्यश्रोतृन् जिनमतसुधां पाययन्नाप रम्यम् ॥ ४२ ॥

७
तत्रायाप्य श्रुतवरमुदाप्यायिनीं भव्यवर्षा,
८ ९ १० ११
सङ्घस्थित्यां तपसि धवले दिक्षितौ महितीर्थे' ।
१२
अज्ञानान्धन्तमसमथनायागमोद्धारकत्रीं,
श्रीज्यां संस्थाप्य समितिमथो हर्षयामास भव्यात् ॥ ४३ ॥

आश्रितं य'त्स्वगुरु'जयवीरा'भिधैरागमाना-
मुद्धारार्थं चरमसमये' पालितुं तद् यथेष्टम् ।
वद्वायासेन च गणिवरस्साधुसङ्घोपकृत्यै,
प्रारम्भे मुद्रणमथ महत् स्वाश्रयेणागमानाम् ॥ ४४ ॥

१ वर्षे । २ वर्तमानकालीनगन्धाधिपतिमिति भाव । ३ शिवजीदेवशीप्रभृतिभि । ४ प्रवर्त्तकक्रान्ति-
विजयमहाराजमुख्यै सूरिभिरित्यध्याहार्यम् । ५ चातुर्मासद्वयम् । ६ त्रयोविंशति-चतुर्विंशतितमस्मित्यर्थ । ७ श्रुतज्ञानस्य
वरमुद-३४र्षस्याप्यायिनीं-पोषिकां । ८ चतुर्विधसप्तस्योपस्थितिसूचकमिद पदम् । ९ वैशाखमासे । १० दशम्याम् ।
११ भोयणीतीर्थे । १२ आगमोदयसमितिसूचकोऽयं शब्द ।

वर्षायां 'पाटण'मुपगतैर्वाचनाऽद्या ह्यकारि,
 निर्ग्रन्थानां वरमतिमतामागमाभ्यासवृद्धयै ।
 तस्यां श्री'सूयगडदशवैकालपट्रिंशिकादी'न,
 व्याख्यायाऽयुः 'कपडवणजे' वाचनायै गणीशा ॥ ४५ ॥

तत्र व्याख्याय पटु 'ललितावश्यकादी'न सुयत्नं^१
 जग्मुर्वर्षार्थ'महमदपुर्यां' स्वधर्माभिवृद्धयै ।^२
 तत्र'स्थानाङ्ग'मथ सविशेषाकरं वाचयित्वा,^३
 वर्षामस्थात् 'सुरतनगरे' भासयन् जैनधर्मम् ॥ ४६ ॥

तत्राकार्पुर्णुगशरमिते वाचने 'चानुयोग-^४
 श्रीनन्दाचारमुखमहदावश्यकाद्या'गमानाम् ।^५
 प्वंकारात् सुयतिसमजे कालदोषात्प्रहीणं,
 सच्छास्त्राणां विततपठनं संततं वृद्धिमाप ॥ ४७ ॥

'आनन्दाब्धेः' प्रवरगणिनस्तत्त्वनिष्ठागरिष्ठौ,
 भक्त्युत्साहौ श्रुतजिनमतस्फीतिकायषु दृष्टौ ।
 (४)(७)(९)(१)
 वर्षेऽयात्रिग्रहतनुमते राधशुक्ले दशम्या-^६
 मा यत्वं 'कमलविजया'स्सूरयः 'सूरते'ऽदुः ॥ ४८ ॥

स्वर्णे माणिक्यमिव खचित योग्यसाम् च 'सूरे-
 र्वीक्ष्य प्रोतस्सुमहमकरोत्'सूर्यपुर्ण्यो'स्सुसङ्घ ।
 न्यायागारे ललनविषयानिष्टवादं विजित्य,
 धर्मभ्राजी मुनिपतिरथो 'मोहमय्यां' समेत ॥ ४९ ॥

१ ललितविस्तरा-आवश्यकसूत्र-अनुयोगद्वारसूत्र-योगदृष्टिसमुच्चय-उत्तराध्ययनसूत्र-ग्रन्थानित्यर्थः । २ अमदावादनगरे ।
 ३ विशेषावश्यकभाष्य-सहितमित्यर्थः । ४ चतुर्थो-पचमो चेति भावः । ५ ललितविस्तरा-योगदृष्टि-अनुयोग-आव-
 श्यक-उत्तराध्ययन-विशेषावश्यक-स्थानाग-सूत्राणामित्यर्थः । ६ साधुसङ्गे इति भावः । ७ वैशाखशुक्ले । ८ लालन-
 शिवजीप्रकरणे न्यायागारेऽपि विजित्येत्यर्थः ।

(२८)

१

लब्धयङ्कप्रावृषि वृषमहिम्नोऽर्जको नैककार्यै-

र्दुर्मिक्षार्तीयनिधिकरणेऽप्रेरयद् दानशौण्डान् ।

‘कीकाभ्रातु’ भवनमुषितस्सूरिराङ् ‘भायखल्ले,’

स्वाग क्षान्त्यै विहितविनय प्रार्थितो लालनेन ॥ ५० ॥

(५) (७) (९) (१)

चातुर्मासे शरमुनिनवेन्दौ श्रुतप्रोक्तरीत्या,

२

देवस्वोत्सर्पणविवदने वादगल्भान् विजेतु ।

सूरेस्सङ्घार्पितनिखिलसद्ग्रन्थरत्नानि सङ्घो

३

‘जैनानन्दश्रुतवरगृहे’ऽस्थापयत्सूरतीयः’ ॥ ५१ ॥

‘सिद्धाद्रेर्जीविणनवलचन्द्रो’हि यत्प्रेरणातो,

यात्रासङ्घं विविधसुमहैः* पादचारं निनाय ।

कृत्वा यात्रां सह सुभविष्यैस्सूरिवर्यश्चकार,

४

‘पालीताणे’ गुहमुखमितां वाचनां साधुसङ्घे ॥ ५२ ॥

‘पिण्ड-प्रज्ञापन-भगवतीनोघनिर्युक्तिका’ञ्च,

व्याख्यायो ह्य शुभमुपधानव्रतं भाविकानाम् ।

विज्ञप्तिमालववसिमतां मानयित्वा च सूरि-

५

दिशब्दै साक किल ‘रतिललामाख्यपुर्या’ समेत ॥ ५३ ॥

धर्मोन्नतया ‘ऋषभसहितां केशरीमल्लनाम्नी,

६

संस्थां’ तत्राखिलजिनमतोद्भासिकां स्थापयित्वा ।

७

‘व्याख्याप्रज्ञप्तिसमवयसूत्रादिप्रज्ञापना’नां,

८

चक्रे व्याख्यां कुलगिरिमितां वाचनां कत्तकामः ॥ ५४ ॥

‘शैलाणाख्यं’ पुरमथ यतीन्द्रो हि सङ्घाग्रहेण,

चातुर्मासार्थमुपगमितो धर्ममुढान् प्रवोद्धुम् ।

मत्वा धन्यं नृपतिरपि गृच्छास्त्रवाचो निशम्या-

९

मार्युद्घोषं दयितहृदयरस्वीयराज्ये चकार ॥ ५५ ॥

१ धर्मप्रभावनाया इत्यर्थः । २ उत्सर्पण(बोली)स्याशास्त्रीयताया देवद्रव्यस्य च चर्चासूचकमेतत्पदम् । ३ श्रीजैनानन्द-
पुस्तकालये इत्यर्थः । ४ षष्ठीमित्यर्थः । ५ रतिललामनगरे इत्यर्थः । ६ खिलशब्दो हि विघ्नापरपर्यायोऽतोऽत्र निर्विघ्नतया
जिनमतस्योद्भासकारिणीमित्यर्थो ज्ञेयः । ७ छन्दोभगभिया विहित श्रीसमवायाङ्गसूत्रार्थे एतादृशपदप्रयोगः मर्पणीय-
धीधनै विद्वद्भिः । ८ सप्तमीम् ।

१

पूर्णं^१ शैलाणनृपविषये^२ हाष्टमीरुद्रदर्श-

ऽऽख्याताह पर्युपणदिवसे मारीचार न्यपैधीत् ।

प्राच्यं वृत्तं ह्यकवरविबोधु स्मृतिं^३ 'हीरसूरे'-

रानीयायाद्विविधनिगमान् पावयन्^४ 'रत्नपुर्याम्' ॥ ५६ ॥

प्रेमक्षप्त्या श्रुतवरतपस्सम्यगुद्राह्य चान्यैः-

पुण्यै कृत्यैर्जलदसभये भ्राजयित्वा सुधर्मम् ।

माण्डूतीर्थ^५प्रचलितविधौ^६ बाधकं^७ 'धारभूषं',

हस्तक्षेपोन्निरसविधये^८ऽवोध्यत्तत्र गत्वा ॥ ५७ ॥

'माण्डू-भोपावर'लसितसञ्चेत्ययोस्स्वोपदेशा-

ज्जीर्णोद्धारं प्रवरभविकै कारयित्वा यतीन्द्र ।

बोधं^९पञ्चेडपुरपतये^{१०} 'सेमलीठकुराय',

प्रादात्ताभ्यां निजभुवि ततो मारयो वारिता वै ॥ ५८ ॥

वर्षाकाले जिनमतविभां वर्द्धयन्^{११} 'रत्नपुर्यां',

शास्त्रैर्वादि यतिपविजयं त्रिस्तुतीयं व्यजेषीत् ।

सङ्गस्याभ्यर्थनमथनिशम्योपधानं सुवाह्य,

'सम्मेताद्रिब्रजितुमभिवद्भ' प्रतस्थे मुनीन्द्र ॥ ५९ ॥

मध्ये मार्गं निजप्रतिभया धर्मभासं वितन्वन्,

लोकं नानाविधमुपदिशान् 'कालिकाता'मयासीत् ।

(४) (३)

चातुर्मासे युगगुणमिते तत्र चैत्यादिधर्म्य-

स्थानस्थित्यै बहुतरनिधिः कारितो देशनात् ॥ ६० ॥

१ अष्टम्यामेकादश्याममावास्याया पर्युपणासु चेत्यर्थ । २ रतलामनगरे । ३ माढवगढार्थपरकमिद पदम् । ४ धारसस्याना-
धीशमिति भाव । ५ उत्कर्षेण निरसनार्थमित्यर्थ । ६ हिंसा । ७ श्रीयतीन्द्रविजयाहमितिभाव ।

(०) (१).

तीर्थेशानां खयमलमितानां सुनिर्वाणभूमे-

'स्सम्मेताद्रे' प्रथितयशस पुण्ययात्रामकार्षीत् ।

राज्ञो 'दुद्धेडियविजयसिंह'स्य भक्त्या विहृत्य,

वर्षाहेतोस्सुमुनिपतयोऽजीमगञ्जे' न्यवात्सु. ॥ ६१ ॥

बाबूलोकं विषयजसुखास्वादलीनं विवोध्य,

सवेगापूरितसुवचनैर्धर्ममार्गं न्ययुङ्क्त ।

दीक्षाब्रह्मव्रतविधियुतानुत्सवान् कारयित्वा,

पाव पावं विविधनिगमान् 'सादही'ग्राममापु ॥ ६२ ॥

पावं पावं जिनमतसुधीर्मव्यलोकं यतीन्द्र,

प्राग्वाटानां मरुजसहजं वैमनस्य चिरत्नम् ।

कृत्वा दूरे श्रुततपविधि सोत्सवं कारयित्वा,

बोद्धु धमं शिथिलकृतिकान् 'मेदपाट' विजहे ॥ ६३ ॥

१ (७) (३)

नीत्वा वर्षा'मुदयनगरे' सम्मितां धातुस्त्वै-

र्जमुस्सङ्गेन सह गुरव 'केशरीया'ख्यतीर्थम् ।

तत्रौद्दण्ड्यं क्षपणककृत स्वीयबुद्ध्या व्यपास्या-

ध्यारोप्योच्चैस्सितपटयशोऽवर्धयन् सङ्गजं वै ॥ ६४ ॥

नग्नाटीयै प्रतिहतमथो धर्मतेजो विवद्वर्थ,

न्यायागारेऽधिगतविजया आययुर्गर्जरत्रान् ।

चातुर्मासं सुमुनिसहिता इम्मदावादपुर्यां,

तस्थुर्भध्यान् विविधममलं जैनतत्त्वं दिशन्त ॥ ६५ ॥

'माकुभ्रातु'र्विनतिवशगा 'आश्विनीं सेद्धचक्री-

मोलीं' दिव्यां नवपदमहो वोधिकां कारयन्त ।

३ संस्थां संस्थाप्य च नवपदाराधिकां स्वोपदेशा-

४ धंग्मेन्सोसायटिविनयतंश्चख्युरास्तिवयतत्त्वम् ॥ ६६ ॥

तद्व्याख्यानात् क्षुभितमतिकान् शिक्षितान् शास्त्रपाठै-
 १
 २
 ३
 ४
 ५
 ६
 ७
 ८
 ९
 १०
 ११
 १२
 १३
 १४
 १५
 १६
 १७
 १८
 १९
 २०
 २१
 २२
 २३
 २४
 २५
 २६
 २७
 २८
 २९
 ३०
 ३१
 ३२
 ३३
 ३४
 ३५
 ३६
 ३७
 ३८
 ३९
 ४०
 ४१
 ४२
 ४३
 ४४
 ४५
 ४६
 ४७
 ४८
 ४९
 ५०
 ५१
 ५२
 ५३
 ५४
 ५५
 ५६
 ५७
 ५८
 ५९
 ६०
 ६१
 ६२
 ६३
 ६४
 ६५
 ६६
 ६७
 ६८
 ६९
 ७०
 ७१
 ७२
 ७३
 ७४
 ७५
 ७६
 ७७
 ७८
 ७९
 ८०
 ८१
 ८२
 ८३
 ८४
 ८५
 ८६
 ८७
 ८८
 ८९
 ९०
 ९१
 ९२
 ९३
 ९४
 ९५
 ९६
 ९७
 ९८
 ९९
 १००
 १०१
 १०२
 १०३
 १०४
 १०५
 १०६
 १०७
 १०८
 १०९
 ११०
 १११
 ११२
 ११३
 ११४
 ११५
 ११६
 ११७
 ११८
 ११९
 १२०
 १२१
 १२२
 १२३
 १२४
 १२५
 १२६
 १२७
 १२८
 १२९
 १३०
 १३१
 १३२
 १३३
 १३४
 १३५
 १३६
 १३७
 १३८
 १३९
 १४०
 १४१
 १४२
 १४३
 १४४
 १४५
 १४६
 १४७
 १४८
 १४९
 १५०
 १५१
 १५२
 १५३
 १५४
 १५५
 १५६
 १५७
 १५८
 १५९
 १६०
 १६१
 १६२
 १६३
 १६४
 १६५
 १६६
 १६७
 १६८
 १६९
 १७०
 १७१
 १७२
 १७३
 १७४
 १७५
 १७६
 १७७
 १७८
 १७९
 १८०
 १८१
 १८२
 १८३
 १८४
 १८५
 १८६
 १८७
 १८८
 १८९
 १९०
 १९१
 १९२
 १९३
 १९४
 १९५
 १९६
 १९७
 १९८
 १९९
 २००
 २०१
 २०२
 २०३
 २०४
 २०५
 २०६
 २०७
 २०८
 २०९
 २१०
 २११
 २१२
 २१३
 २१४
 २१५
 २१६
 २१७
 २१८
 २१९
 २२०
 २२१
 २२२
 २२३
 २२४
 २२५
 २२६
 २२७
 २२८
 २२९
 २३०
 २३१
 २३२
 २३३
 २३४
 २३५
 २३६
 २३७
 २३८
 २३९
 २४०
 २४१
 २४२
 २४३
 २४४
 २४५
 २४६
 २४७
 २४८
 २४९
 २५०
 २५१
 २५२
 २५३
 २५४
 २५५
 २५६
 २५७
 २५८
 २५९
 २६०
 २६१
 २६२
 २६३
 २६४
 २६५
 २६६
 २६७
 २६८
 २६९
 २७०
 २७१
 २७२
 २७३
 २७४
 २७५
 २७६
 २७७
 २७८
 २७९
 २८०
 २८१
 २८२
 २८३
 २८४
 २८५
 २८६
 २८७
 २८८
 २८९
 २९०
 २९१
 २९२
 २९३
 २९४
 २९५
 २९६
 २९७
 २९८
 २९९
 ३००
 ३०१
 ३०२
 ३०३
 ३०४
 ३०५
 ३०६
 ३०७
 ३०८
 ३०९
 ३१०
 ३११
 ३१२
 ३१३
 ३१४
 ३१५
 ३१६
 ३१७
 ३१८
 ३१९
 ३२०
 ३२१
 ३२२
 ३२३
 ३२४
 ३२५
 ३२६
 ३२७
 ३२८
 ३२९
 ३३०
 ३३१
 ३३२
 ३३३
 ३३४
 ३३५
 ३३६
 ३३७
 ३३८
 ३३९
 ३४०
 ३४१
 ३४२
 ३४३
 ३४४
 ३४५
 ३४६
 ३४७
 ३४८
 ३४९
 ३५०
 ३५१
 ३५२
 ३५३
 ३५४
 ३५५
 ३५६
 ३५७
 ३५८
 ३५९
 ३६०
 ३६१
 ३६२
 ३६३
 ३६४
 ३६५
 ३६६
 ३६७
 ३६८
 ३६९
 ३७०
 ३७१
 ३७२
 ३७३
 ३७४
 ३७५
 ३७६
 ३७७
 ३७८
 ३७९
 ३८०
 ३८१
 ३८२
 ३८३
 ३८४
 ३८५
 ३८६
 ३८७
 ३८८
 ३८९
 ३९०
 ३९१
 ३९२
 ३९३
 ३९४
 ३९५
 ३९६
 ३९७
 ३९८
 ३९९
 ४००
 ४०१
 ४०२
 ४०३
 ४०४
 ४०५
 ४०६
 ४०७
 ४०८
 ४०९
 ४१०
 ४११
 ४१२
 ४१३
 ४१४
 ४१५
 ४१६
 ४१७
 ४१८
 ४१९
 ४२०
 ४२१
 ४२२
 ४२३
 ४२४
 ४२५
 ४२६
 ४२७
 ४२८
 ४२९
 ४३०
 ४३१
 ४३२
 ४३३
 ४३४
 ४३५
 ४३६
 ४३७
 ४३८
 ४३९
 ४४०
 ४४१
 ४४२
 ४४३
 ४४४
 ४४५
 ४४६
 ४४७
 ४४८
 ४४९
 ४५०
 ४५१
 ४५२
 ४५३
 ४५४
 ४५५
 ४५६
 ४५७
 ४५८
 ४५९
 ४६०
 ४६१
 ४६२
 ४६३
 ४६४
 ४६५
 ४६६
 ४६७
 ४६८
 ४६९
 ४७०
 ४७१
 ४७२
 ४७३
 ४७४
 ४७५
 ४७६
 ४७७
 ४७८
 ४७९
 ४८०
 ४८१
 ४८२
 ४८३
 ४८४
 ४८५
 ४८६
 ४८७
 ४८८
 ४८९
 ४९०
 ४९१
 ४९२
 ४९३
 ४९४
 ४९५
 ४९६
 ४९७
 ४९८
 ४९९
 ५००
 ५०१
 ५०२
 ५०३
 ५०४
 ५०५
 ५०६
 ५०७
 ५०८
 ५०९
 ५१०
 ५११
 ५१२
 ५१३
 ५१४
 ५१५
 ५१६
 ५१७
 ५१८
 ५१९
 ५२०
 ५२१
 ५२२
 ५२३
 ५२४
 ५२५
 ५२६
 ५२७
 ५२८
 ५२९
 ५३०
 ५३१
 ५३२
 ५३३
 ५३४
 ५३५
 ५३६
 ५३७
 ५३८
 ५३९
 ५४०
 ५४१
 ५४२
 ५४३
 ५४४
 ५४५
 ५४६
 ५४७
 ५४८
 ५४९
 ५५०
 ५५१
 ५५२
 ५५३
 ५५४
 ५५५
 ५५६
 ५५७
 ५५८
 ५५९
 ५६०
 ५६१
 ५६२
 ५६३
 ५६४
 ५६५
 ५६६
 ५६७
 ५६८
 ५६९
 ५७०
 ५७१
 ५७२
 ५७३
 ५७४
 ५७५
 ५७६
 ५७७
 ५७८
 ५७९
 ५८०
 ५८१
 ५८२
 ५८३
 ५८४
 ५८५
 ५८६
 ५८७
 ५८८
 ५८९
 ५९०
 ५९१
 ५९२
 ५९३
 ५९४
 ५९५
 ५९६
 ५९७
 ५९८
 ५९९
 ६००
 ६०१
 ६०२
 ६०३
 ६०४
 ६०५
 ६०६
 ६०७
 ६०८
 ६०९
 ६१०
 ६११
 ६१२
 ६१३
 ६१४
 ६१५
 ६१६
 ६१७
 ६१८
 ६१९
 ६२०
 ६२१
 ६२२
 ६२३
 ६२४
 ६२५
 ६२६
 ६२७
 ६२८
 ६२९
 ६३०
 ६३१
 ६३२
 ६३३
 ६३४
 ६३५
 ६३६
 ६३७
 ६३८
 ६३९
 ६४०
 ६४१
 ६४२
 ६४३
 ६४४
 ६४५
 ६४६
 ६४७
 ६४८
 ६४९
 ६५०
 ६५१
 ६५२
 ६५३
 ६५४
 ६५५
 ६५६
 ६५७
 ६५८
 ६५९
 ६६०
 ६६१
 ६६२
 ६६३
 ६६४
 ६६५
 ६६६
 ६६७
 ६६८
 ६६९
 ६७०
 ६७१
 ६७२
 ६७३
 ६७४
 ६७५
 ६७६
 ६७७
 ६७८
 ६७९
 ६८०
 ६८१
 ६८२
 ६८३
 ६८४
 ६८५
 ६८६
 ६८७
 ६८८
 ६८९
 ६९०
 ६९१
 ६९२
 ६९३
 ६९४
 ६९५
 ६९६
 ६९७
 ६९८
 ६९९
 ७००
 ७०१
 ७०२
 ७०३
 ७०४
 ७०५
 ७०६
 ७०७
 ७०८
 ७०९
 ७१०
 ७११
 ७१२
 ७१३
 ७१४
 ७१५
 ७१६
 ७१७
 ७१८
 ७१९
 ७२०
 ७२१
 ७२२
 ७२३
 ७२४
 ७२५
 ७२६
 ७२७
 ७२८
 ७२९
 ७३०
 ७३१
 ७३२
 ७३३
 ७३४
 ७३५
 ७३६
 ७३७
 ७३८
 ७३९
 ७४०
 ७४१
 ७४२
 ७४३
 ७४४
 ७४५
 ७४६
 ७४७
 ७४८
 ७४९
 ७५०
 ७५१
 ७५२
 ७५३
 ७५४
 ७५५
 ७५६
 ७५७
 ७५८
 ७५९
 ७६०
 ७६१
 ७६२
 ७६३
 ७६४
 ७६५
 ७६६
 ७६७
 ७६८
 ७६९
 ७७०
 ७७१
 ७७२
 ७७३
 ७७४
 ७७५
 ७७६
 ७७७
 ७७८
 ७७९
 ७८०
 ७८१
 ७८२
 ७८३
 ७८४
 ७८५
 ७८६
 ७८७
 ७८८
 ७८९
 ७९०
 ७९१
 ७९२
 ७९३
 ७९४
 ७९५
 ७९६
 ७९७
 ७९८
 ७९९
 ८००
 ८०१
 ८०२
 ८०३
 ८०४
 ८०५
 ८०६
 ८०७
 ८०८
 ८०९
 ८१०
 ८११
 ८१२
 ८१३
 ८१४
 ८१५
 ८१६
 ८१७
 ८१८
 ८१९
 ८२०
 ८२१
 ८२२
 ८२३
 ८२४
 ८२५
 ८२६
 ८२७
 ८२८
 ८२९
 ८३०
 ८३१
 ८३२
 ८३३
 ८३४
 ८३५
 ८३६
 ८३७
 ८३८
 ८३९
 ८४०
 ८४१
 ८४२
 ८४३
 ८४४
 ८४५
 ८४६
 ८४७
 ८४८
 ८४९
 ८५०
 ८५१
 ८५२
 ८५३
 ८५४
 ८५५
 ८५६
 ८५७
 ८५८
 ८५९
 ८६०
 ८६१
 ८६२
 ८६३
 ८६४
 ८६५
 ८६६
 ८६७
 ८६८
 ८६९
 ८७०
 ८७१
 ८७२
 ८७३
 ८७४
 ८७५
 ८७६
 ८७७
 ८७८
 ८७९
 ८८०
 ८८१
 ८८२
 ८८३
 ८८४
 ८८५
 ८८६
 ८८७
 ८८८
 ८८९
 ८९०
 ८९१
 ८९२
 ८९३
 ८९४
 ८९५
 ८९६
 ८९७
 ८९८
 ८९९
 ९००
 ९०१
 ९०२
 ९०३
 ९०४
 ९०५
 ९०६
 ९०७
 ९०८
 ९०९
 ९१०
 ९११
 ९१२
 ९१३
 ९१४
 ९१५
 ९१६
 ९१७
 ९१८
 ९१९
 ९२०
 ९२१
 ९२२
 ९२३
 ९२४
 ९२५
 ९२६
 ९२७
 ९२८
 ९२९
 ९३०
 ९३१
 ९३२
 ९३३
 ९३४
 ९३५
 ९३६
 ९३७
 ९३८
 ९३९
 ९४०
 ९४१
 ९४२
 ९४३
 ९४४
 ९४५
 ९४६
 ९४७
 ९४८
 ९४९
 ९५०
 ९५१
 ९५२
 ९५३
 ९५४
 ९५५
 ९५६
 ९५७
 ९५८
 ९५९
 ९६०
 ९६१
 ९६२
 ९६३
 ९६४
 ९६५
 ९६६
 ९६७
 ९६८
 ९६९
 ९७०
 ९७१
 ९७२
 ९७३
 ९७४
 ९७५
 ९७६
 ९७७
 ९७८
 ९७९
 ९८०
 ९८१
 ९८२
 ९८३
 ९८४
 ९८५
 ९८६
 ९८७
 ९८८
 ९८९
 ९९०
 ९९१
 ९९२
 ९९३
 ९९४
 ९९५
 ९९६
 ९९७
 ९९८
 ९९९
 १०००

१ आंग्लशिक्षाप्रमावितान् नवयुवकानित्यर्थः । २ धनस्य व्यये दाने वा पात्रापात्रविवेकमित्यर्थः, एतद्धि तरिमन् समये ज्ञान-
 प्रवारनाम्नी भौतिकवादसमर्थककेलवणीपोषककॉलेज-हाइस्कूल-बोर्डिंगादीनां हिताहितकरत्वमीमांसा सूचक पदमस्ति । ३
 श्रीदेशविरतिसमाजस्य प्रथमाधिवेशनायेत्यर्थः । ४ जामनगरे । ५ षष्ठिसहस्राणि रुप्यकानां वार्षिक दत्त्वा तीर्थस्वामित्वनिर्णय-
 स्थानुकूल्याय श्रीसिद्धाचलरखोपाफडपोषणप्रवृत्तिरेतच्छ्लोके प्रदर्शितास्ति । ६ जामनगरमित्यर्थः । ७ सत्रं=भोजनशाला,
 आचाम्लगृह=आंवलखातु । ८ बोर्डिंगाख्यविद्यायिगृहमिति भावः । ९ निष्फलप्रवृत्तिमतः कृता इत्यर्थः । १० जैनसाहित्योद्धारक-
 फडमित्यर्थः । ११ नगीनमाई-मछुभाई-श्रेष्ठिनमित्यर्थः । १२ अधिवेशनमित्यर्थः । १३ श्रीरत्नसागरजैनबोर्डिंगस्थायिकंङ-
 मिति भावः ।

प्रवाज्यानेकभविकजनान् पावयन्त स्सुराष्ट्रान्^१,

प्रावृट्कालं शुभकृतिभरैस्स्तम्भतीर्थं व्यतीयु ।

सस्था प्याहम्मदपुरमितास्तत्रसंस्थाय वर्षा,

श्रुत्वोद्यच्छन् घटपुरनृपाक्षां सुदीक्षाविरुद्धाम् ॥ ७२ ॥

सूरेइशास्त्राभ्यसनमुदिता जङ्गमज्ञानशाले-

त्येवं चाशंसदतिविदुषी जार्भनी क्राउझाख्या^२ ।

(२) (४) २
नेत्राम्भोधिप्रमितजलमुक्काललाभस्पृहावन-

मुम्बापुर्यागतभविजनप्रार्थनातो विजड्हे ॥ ७३ ॥

शास्त्रव्याख्याप्रथितयशसो 'लालवाने' हि सूरे

दीक्षापुष्टि, प्रवचनविधेः क्षुब्धयूनां प्रचारैः ।

व्यामूढाया ऋजुजनततेमोहहत्यै समित्या,

पत्रं संस्थाप्रथनजनितं चालितं 'सिद्धचक्रम्' ॥ ७४ ॥

'माणेकाम्मोनिधि'सदुपदेशात्प्रकृतोपधाने,

मालारोपोत्सवमुपगता 'घट्टकाहे पुरे' वै ।

व्याख्यानैस्स्वैस्समयसहितैस्संयमायोग्यसूचि-

नाट्यं रुद्धा युवजनमतं भासितं शीसनं हि ॥ ७५ ॥

पश्चाद्याता'स्सुरतनगरं' शिष्यवृन्दैस्समेता-

स्संवत्सर्यास्तिथिगतविसंवादमुन्मुद्य शास्त्रै ।

भाव्युत्सूत्राध्वगविषमता याज्ञसा व्यञ्जिता सा,

किन्नोऽद्यापि प्रकटविदिता वर्त्तते पर्वतिथ्या ? ॥ ७६ ॥

१ वडोदराराज्यदीक्षाप्रतिबन्धकायदार्थपरकमेतत्पदम् । २ चातुर्मासवाची अयं शब्दः । ३ श्रीसिद्धचक्रसाहित्यप्रचारक-समिते स्थापनं सिद्धचक्राख्यपाक्षिकप्रारम्भेत्यर्थः । ४ घाटकोपरे इत्यर्थः । ५ दीक्षाया अयोग्यताप्रदर्शकं युवकसंघप्रेरितं नाटकमित्यर्थः ।

नानाप्रश्नोत्थितमतिगतभ्रान्तिशान्त्यै सुपर्षत्,^१
 सङ्घायासात् सितपटमतालम्बिनां सद्यतीनाम् ।
 ° (९)(९)(९)^२
 'आकाशाङ्गाङ्गशशिसहिते वत्सरे राजपुर्या',
 जाता यस्यां यतिपतिवरास्सम्यगामन्विता वै ॥ ७७ ॥

शङ्कापङ्के भविकमनसो क्षालितुं दत्तचित्ताः,
 गत्वा तत्र स्वकमतिभराच्छास्त्रपाठैश्च सर्वान् ।
 सन्तोष्यैता भविकविनयान्नोरदैस्साकमेवा-
 सेक्तुं सांसारिकजनगणं सूरयो 'मेहसाणाम्' ॥ ७८ ॥

मध्ये वर्षे सुबहु विहितशशासनोन्नायिकार्यै-^३
 रत्नक्षेत्रे सुभविकनृणां धर्मपीयूषसेक ।^४
 यूरोपीय श्रुतिपटपुटैर्'ब्राउन' सूरिशसां,
 पीत्वाऽत्रेतो ह्यमृतवचनैर्वीततृड्क शशंस ॥ ७९ ॥

काले काले पुनरपि पुन सूरय पालितेभ्य,
 शिक्षा-दीक्षा-वितरणमपि प्रायशो योग्यमेव ।
 तस्मात् पादार्पणकरुणया पावयन्त्वेपमोऽस्मा-^५
 नेधंसङ्घादरभरभृतः संययुः पालिताणाम् ॥ ८० ॥

चातुर्मासे गतवति यथा भ्राजते शारदी श्री,
 पञ्चव्याजैस्सरसि सरसा सन्ततं तद्वदेव ।
 सज्ज्ञानश्रीरपि गुरुवराणां च सन्तन्यमाना,
 नानारूपैर्नवनवमहैर्धर्मकृत्यैश्च रेजे ॥ ८१ ॥

१ समेलनमित्यर्थः । २ राजनगरे-अहमदावादे । ३ चातुर्मासमध्ये इत्यर्थः । ४ शासनप्रभावकार्यैरिति भावः ।
 ५ अन्तःकरणरूपक्षेत्रे इति भावः । ६ आता नहि ।

^१
 'श्रीमाणिक्य' 'कुमुदविजय' श्रेत्युपाध्यायवर्यौ,
 पन्थासौ द्वौ बहुगुणयुतौ 'भक्ति'ते-^२'पद्मा'भिधौ च ।
 अत्युत्साहैस्सह शुभरूपासिन्धुवद्भ्यो भवद्भ्यो,
 लब्ध्वाऽऽचार्याह्वयमुपदर्शो धर्मभ्राजो विरेजु ॥ ८२ ॥

'आनन्दस्याम्बुनिधि'रिति यद् वर्त्तते नाम सत्यं,
 प्रत्यक्षन्तत् भुवि विदधती किं न जैनी प्रजाऽभूत् ।
 तस्मात् सूरीन् झगिति 'नगरे' जामपूर्वै'ऽपि सङ्घ',
 प्रार्थ' प्रार्थ' कथमपि चतुर्मासवासाय निन्ये ॥ ८३ ॥

अङ्गे कैश्चित् श्रुतकथितसिद्धान्तवाचा विरुद्धं,
 प्रोक्तं वृद्धिक्षयविषयक पर्वतिथ्याः मत यत् ।
 उग्र तत्खण्डनमथ कृतं शास्त्रदृष्ट्यापि लोकं
 बोधित्वाऽरं नवमतवतो लज्जितास्यान् प्रचक्रु ॥ ८४ ॥

तत्रैवाग्रे जलदसमये स्थापितो 'देवबाग'-
 लक्ष्म्या'नाम्नाऽऽश्रमवर उपादिश्य लोक सुखेन ।
 पश्चाद् भक्तो 'नगरधनपः' पोपटाह'स्तुभक्त्या,
 सौराष्ट्रीयाखिलजिनपसत्तीर्थसंस्पर्शनाय ॥ ८५ ॥

सङ्घं नीत्वाचरणचलनं पङ्क्तिरसम्पालनोत्कं,
^३
 सानन्दोऽगात्, सकलमपि तद्वर्णनं चारुरीत्या ।
^४
 'तीर्थाः सौराष्ट्रविषयभवाः सङ्घयात्रा च' नाम्ना-
 ख्याते ग्रन्थे लसति तदिवाऽऽयोकुमाकेतयन्तून् ॥ ८६ ॥
 (संदानितकम्)

१ श्रीमाणिक्यसागरोपाध्याय श्रीकुमुदविजयोपाध्याय-श्रीभक्तिविजयपन्थास-श्रीपद्मविजयपन्थासेभ्य आचार्यपदप्रदानसूचकमिदं
 पूर्वाङ्गम् । २ जामनगरे । ३ आनन्दसागरसूरीश्वरेण सहेत्यर्थः । ४ 'सौराष्ट्रना तीर्थो अने सघयात्रा' इत्याख्यग्रन्थे इति भावः ।

(८) (४)

एवं वस्त्रविधिमितमथ ये वृष्टिवासं जनानां,
 पुण्याढयानामतिविनयतः^१ सिद्धक्षेत्रे हि कृत्वा ।
^१ 'खातारम्भं चरमजिनपस्याह्वया ह्यागमानां,
 रक्षागोहस्य च' सुभविकैः कारयामासुरत्र ॥ ८७ ॥

^२ अन्यत्तत्र श्रमणनिकरग्रन्थसंग्राहि सङ्गं,
 संस्थाप्यारं शुभमहमदावादपुर्यां^३ यतीन्द्रा ।
^३ भक्तश्रीमोहन इति महच्छ्रेष्ठिना सद्व्रतानां;
 रम्ये ह्युद्यापनविधिमखेऽभ्यर्थ्यमानाः प्रजग्मुः ॥ ८८ ॥

सिद्धं शास्त्रैरुपकृतिकरं लक्षशो रूप्यकैस्तं,
 सम्पाद्योद्यापनविधिमलं^४ 'शाम्पडापोल' मध्ये ।
 तत्रावात्सु शरनवनवैकाञ्चितेऽब्देऽब्दकाले,
^५ चान्यां वीथ्यां सुगुरुचरणा 'नागजिद् भूधराणाम्' ॥ ८९ ॥

^६ पश्चादेताः क्षरणसमयं यापयित्वाऽऽगमाना-
^७ मागारस्य प्रचलितविधिं वीक्षितुं 'पालीताणाम्' ।
 साङ्गोपाङ्गं श्रुटिविरहितं सत्यमारब्धकृत्य,
 त्यक्त्वा सर्वस्वमपि सततं साधयन्त्येव सन्तः ॥ ९० ॥

कृत्वा लोकोत्तरसुचरितं ये तरन्तीह लोकं,
 धन्यास्ते वै सफलजनना भूभराः सन्ति चान्ये ।
 सत्यामेतां भणितीमथ ते कर्तुकामा यतीन्द्रा-
^८ स्तत्रातिष्ठन् वरसलिलदाऽऽसेककालत्रयीं ते ॥ ९१ ॥

१ श्रीवर्धमानजैनागमभट्टिरस्य खातमुहूर्तमिति भावः । २ श्रमणसङ्घपुस्तकालयाख्यज्ञानालयस्थापनामित्यर्थः । ३ श्रेष्ठिवर्य-
 श्रीमोहनलाल छोडालाल इति भावः । ४ वृष्टिकाले । ५ पोलवाची अयं शब्दो ज्ञेयः । ६ चातुर्मासमिति भावः ।
 ७ शिलोत्कीर्णागमभट्टिरस्येत्यर्थः । ८ चातुर्मासत्रयमित्यर्थः ।

दीर्घायासैर्गणधरवरप्रोक्तजैनागमानां,

पाठं शुद्धं दृषदुदरगं शिल्पविद्याप्रवीणैः ।

कारं कारं किमु न कलितं सूरिभिः कर्म चित्रं,

यस्माज्जातो ह्युपलनिकरोऽप्यागमज्ञ (भ्राट्) परे के ? ॥ ९२ ॥

रम्योपाध्यायकपदमदु 'श्रीक्षमासागरेभ्यः,

श्रीमच्चन्द्रेभ्य उचितपद चारु पन्त्यासकाहम् ।

वर्षे चाग्रे गणधरगृह^१ सिद्धचक्राहपूर्वे,^२

संस्थाप्यैव जिनमतविभाभासकं सत्समाजम् ॥ ९३ ॥

(९)(९)(९) १)

अङ्गाङ्गाङ्गाञ्जमितशरदि ह्यागमानां गृहस्य,

सत्थां पूर्त्तावभिनवप्रतिष्ठाविधि माधमासे ।

पञ्चम्यामञ्जनशुभशलाकोत्सवेनापि सत्रां,

सन्मूर्त्तिनां श्रुतविधियुतं कारयामासुरत्र ॥ ९४ ॥

सम्पाद्यैवं 'कपडवणजश्रेष्ठिचीमन्नलाल-

डाह्याभाईत्यभिधपरमश्रावकप्रार्थनात् ।

निश्रायां सूरिवरसुगुरोश्चारु संयोजिताया

एताश्चैत्र्या नवपदसमाराधनायाः सुसिद्धयै' ॥ ९५ ॥

चातुर्मासं भविकहितकृचापि तत्रैव कृत्वा,

श्रीसङ्घस्यानुनयसहितप्रार्थना'न्मोहमय्याः' ।

धर्मोद्भासं विद्वतिममलां कुर्वतां भक्तवृन्द-

स्थाने स्थाने मुदितमनसा स्वागतं सुष्ठु चक्रे ॥ ९६ ॥

शामं शामं चिरसमयजां सद्दिदृक्षा पिपासां,
 व्याख्यानैः स्वैरपि च जनता अभ्यषिञ्चन् प्रकामम् ।
 सम्प्राप्ता 'श्रीसुरतनगरं' यत्र चाभूतपूर्वं,
 भव्यं भव्यं कृतमतितमां स्वागतं भासमानम् ॥ ९७ ॥

अर्धक्रोशादपि^१ चलसमारोह आसीद् दवीयान्,
 यस्मिन्^२ केतुप्रवरलसितप्राग्रहस्ताश्च केचित् ।
 सुप्रेष्ठास्संवरगुणमिता^३ वेण्डवाधीयसङ्गाः^(५७) (।)
 वादं वादं शुभततघनानद्वाद्यान् विरेजुः ॥ ९८ ॥

लक्षाधिक्या नगरजनता राजमार्गेऽभिसूरि,
 शीर्षाण्युच्चैर्गुणरतिभरान्नम्रयन्ती बभूव ।
 मार्गे मार्गे वसन-कुसुम-स्वर्ण-रुप्यादिपात्रै,
 श्वालं ह्याराण्यति विरचितान्यार्थं सद्भक्तिभावे ॥ ९९ ॥

गिन्नीमुक्ताप्रभृतिसमुहघैश्च रत्नैर्गह्वरी,
 बह्वज्जातश्शुचिगुणलसद् रागदाढ्याद् यतीशे ।
 स्वर्णैः^४ रौप्यैर्वरसुमभरैस्सत्यमुक्तासुलाजैः^५
 प्रोद्यद्द्रङ्गं विविधसुमहैस्सत्कृतैस्सूरतीयैः^६ ॥ १०० ॥

साम्बेलानांभयशरमितानां मुदापादिदीप्ति,
 सूरेर्नानासुगुणमहिमाख्यायकास्साधुवादाः ।
 रीत्या चैवं प्रचुरनिरावर्णितुश्चाप्यक्या,
 ग्रन्थाज्ज्ञेया प्रविशनकथा 'सागरस्वागता'-ख्यात् ॥ १०१ ॥

वक्खारीयाकुलजसुजनैः क्षत्रियैः^७ मीलपैवै,
 एकाह्नि विंशतिमियसहस्राधिकं राज्ययित्वा ।
 सूरे पादार्पणमुदितया कारयित्वा सुभक्त्या,
 पायं पायं जिनमतसुधां सूरिवक्त्राज्जहर्षुः ॥ १०२ ॥

१ स्वागतयात्रा (समैद्यु) २ झडा-निशानधारिण । ३ उत्तमा । ४ श्रेष्ठकुसुमप्रमूहैः । ५ सत्यमुक्ताफलानां वर्धापनैरितिभावः ।
 ६ व्यवहारे हि एतच्छब्दार्थः "साइन वॉर्डो" इतिपदेन कथ्यते । ७ अन्यालयपतिरिति ।

सत्रा सङ्गेन च विधियुता ^१चैत्ययात्रा सुरम्या-
 ऽकार्यास्ते यद् समन्विवरणं मुद्रितं ^२पुस्तके वै ।
 सोत्साहं विंशतिमणमितान् मोदकान् संवितीर्य,
 धन्या जाता 'सुरत'-जनता देशनादर्शनाभ्याम् ॥ १०३ ॥

चातुर्मासं तदनु विहितं ^३'मोहमय्यां' प्रशस्तं,
 यस्मिन् धर्मोन्नतिततिकृतीः कारयित्वा सुबह्व्यः ।
 भूयोऽप्येतास्सुरतनगरं श्रावकाभ्यर्थनात-
 स्तत्राभूवन् रुचिरचरमाः वृष्टिवासाश्च पञ्च ॥ १०४ ॥

^{२ ० ० २}
 द्वया-काशाभ्रद्विमितशरदो ^४माधवे मासि शुक्ले,
 ह्येकादश्यां शुभशनिदिने ^५श्रावकेभ्यः सुशस्ता ।
 संस्थाऽस्थापि प्रयतमनसा ताम्रपत्रागमानां,
 भव्यादर्शस्थितिकरमहन्मन्दिरस्थापनायै ॥ १०५ ॥

^७ वर्षे चाग्रेऽहमदवरपूःश्रेष्ठिनो माकुनाम्न
 हस्ताभ्यामागमवरगृहस्यादिमं खातकर्म ।
 संस्कार्यारिं तदनु च शिलारोपणं वाडीलाले-
 त्याख्यश्रेष्ठिप्रवरकरत कारितं मोदपूर्वम् ॥ १०६ ॥

^{३ ० ० २}
 वर्षे रुद्रा-क्ष-ख-ख-मिथुने ह्याश्विने शुक्लपक्षे,
 आशातिथ्यां सुजिनप्रतिमा पालिताणात इद्धा ।
 सद्विंशत्युत्तरशतमिता आगमागारहेतो-
 रानाय्याकारि च सुविधिना तत्र भव्यप्रवेश ॥ १०७ ॥

^{४ ० ० २}
 'तुर्योद्भेद-द्वयभ्र-नयन-मिते हायने माघशुक्ले,
 शुके श्रेष्ठे क्षणतिथियुते सन्मुहूर्ते समासाम् ।
 सन्मूर्त्तीनामपरिगणितोत्साहयुक्तैर्जनौघे-
 रम्ये तस्मिन् श्रुतवरगृहे कारिता सुप्रतिष्ठा ॥ १०८ ॥

१ चैत्यपरिपाटीत्यर्थः । २ 'सूर्यपुरनु स्वागत' इत्याह इति शेषः । ३ मुवाह्ननगरे । ४ धर्मस्योन्नतिविस्तार-
 कारिकार्याणीत्यर्थः । ५ वैशाखे इत्यर्थः । ६ श्रावकद्वारेत्यर्थः । ७ २००३ वर्षे इत्यर्थः । ८ अमदावादनगरवासिन
 इत्यर्थः । ९ माकुभाईत्यभिधया प्रसिद्धस्य माणिकलाल-मनसुखलालाख्यश्रेष्ठिन इत्यर्थः । १० मुंवापुरीयख्यातव्यापारि
 श्रीवाडीलाल चत्रभुजाह्वश्रेष्ठिकरत इत्यर्थः । ११ दशमीदिने । १२ १२० सख्याकाः । १३ क्षणशब्दस्य कालवाचित्वमत्र
 हेयं, कालस्य च भूतवर्तमानभाविरूपेण त्रैविध्यस्य विदितत्वात् तृतीयायामित्यर्थो बोध्यः ।

संवत्सर्यास्तिथिवरसमाराधनायाः प्रसङ्गे-

ऽस्मिन्नेवाब्दे समुदितविसंवादनिर्यासकार्ये ।
नैकैर्वर्षैः प्रचलितविधेर्ये श्रुतप्रोक्ततां वै,
संसाध्यान्यान्पि जिनपथः पोषणोत्कान् प्रचक्रु ॥ १०९ ॥

काले गच्छत्यविरतमितो ह्यग्निमे पौषमासे,
कृष्णे पक्षे शरतिथिगतेऽचिन्तितो वायुरोगः ।
वृद्धिं यातो बहुतरचिकित्साविधिं सुयत्नात्,
सज्जा जातास्समुपचरिता किन्तु शान्तो न जात ॥ ११० ॥

सैवाऽपूर्वा स्थितिरथ तदाऽऽसीन्नचाल्पाप्यशान्ति-
श्रेतोऽप्राक्षीज्जिनपतिपदेऽभूदपूर्वोऽनुरागः ।
स्थित्यां तस्यामपि नवनवश्लोकनिर्माणकार्यं,
ज्ञानध्यानादिकमपि मनाङ् नावरुद्धं कदाचित् ॥ १११ ॥

६ ० ० २ २
षड्-खा-काश द्वि-मितपरवाणौ पुनर्वायुवेगो
वारंवारं प्रवलरभसा पीडयामास देहम् ।
मध्ये यस्य स्थितिपरवशाच्छूनमस्कारमन्त्र-
स्यायातोऽभूदहह ! सनतं श्रावणस्य प्रसङ्गः ॥ ११२ ॥

आदे स्वभ्यस्तमथ च तथा देहोस्थत्यादि सम्यग्
दाढ्यं येनेतरजनगणासह्यरोगेऽपि शान्त्या ।
ये स्तम्भाद्याश्रयविरहिताश्चारु पद्मासनेन,
स्वेष्टस्मृत्यामथ निजमनो योजयामासुरारात् ॥ ११३ ॥

दृष्ट्वाऽऽश्चर्यं भृशमुपगता डॉक्टरा अप्यवोचन्,
धन्या एते यदिह विषमस्थेऽपि रोगे सुशान्ता ।
अन्यः कश्चिद् यदि गदहतोऽस्यां स्थितौ स्यात्तदा तु,
खान्तर्भीतः स खलु सहस्रान्यां दशमेव यायात् ॥ ११४ ॥

एवं रुग्णां स्थितिमथ निजां वीक्ष्य विज्ञाय चास्या-

१
ऽनित्यत्वं वै सपदि वपुषो माधवे शुक्लपण्डुर्याम् ।
सर्वानाहूय च निजशरीरं ततो व्युत्सृजन्तो-
ऽस्मार्पुर्भक्त्या जिनपतिवरान् हार्धपद्मासनस्था ॥ ११५ ॥

एकादश्यां निशि कविदिनेऽप्येकवारं त्वतीव-
वेगादाक्रान्तिरभवदहा ! येन सर्वेऽप्यचेष्टा ।
सन्त्यक्ताशाः जिनवरवच श्रावयामासुराशु,
२
सत्पुण्यानामतिबलतया किन्त्वितं दुर्दिनं तत् ॥ ११६ ॥
३
वैशाखस्यासितदलगते पञ्चमेऽहन्यस्तकाले,
सूर्यस्याभूत् त्रिदशनिलये श्रीगुरुणां प्रयाणम् ।
हन्ताकस्माद् सुरतजनताऽचिन्त्यदम्भोलिपाताद्,
भीता व्यग्रा प्रकृतिविधुरा कृत्यशून्या बभूव ॥ ११७ ॥

सङ्घेनोच्चैस्तरशिखरिता चारु दोला ह्यकारि,
प्रासादस्यानुकरणकरी सत्कलाभिश्च युक्ता ।
४
विश्रुत्पत्रैरधिगतसमाचारवन्तश्च भक्ता
५
ग्रामाद्ग्रामादरमुपगता अन्त्ययात्रार्थमाशु ॥ ११८ ॥

दोलोत्थानाय च कृतसहस्रादिमुद्रापणा वै,
भक्ताः स्वीयं मनुजजननं सार्थकीचकुरेव ।
अन्ये प्रादुर्द्रविणनिचयं वह्निसंस्कारकार्ये,
भव्या यात्रा निखिलनगरे भ्रामिता भक्तिभावैः ॥ ११९ ॥
६
पश्चाद्गोपीपुरपरिसरे स्वागमौकःसमीप,
संस्थित्यां चापरिमितजनानां गुरुणां सुभव्यम् ।
नानाकाष्ठैर्मलयगिरिजैर्दोहसंस्कारकृत्यं,
नाभूत् पूर्वं न च परमितो भावि तादृग् बभूव ॥ १२० ॥

१ वैशाख मासे । २ किंतु इत = गतम् इति पदच्छेदोऽत्र बोध्य । ३ गूर्जरदेशीयपद्धत्येद ज्ञेय, पूर्णिमान्तमास (शास्त्रीय) पद्धत्या तु ज्येष्ठस्येति बोध्यम् । ४ तार-टेलिग्रामाख्याधुनिकशीघ्रसदेशावहपत्रैरित्यर्थ । ५ अरम् = शीघ्रम् । ६ सुदरागममदिरपाश्च ।

शिष्या^{१२५-} पादोत्तरशतमिताः^{३८} अष्टत्रिंशत् सुसंस्थाः,
 ज्ञानागारा^{१२} मुनिमितमता सन्ति यत्कीर्त्तिदीपाः।
 यैश्चाकारि^७ श्रुतद्वितकरीर्वाचनाः सप्त यासु,
 ग्रन्था^१ लक्षद्वयधिकगणितश्लोकमात्रा ह्यवाचि ॥ १२१ ॥

सप्तत्रिंशत्सुरपनयनाङ्गाधिकाना^२ नवीन-
 श्लोकानां ते भुवि रचयितारः कथं स्युर्न नम्या ।
 ऊनाशीत्युत्तरगतशतग्रन्थसम्पादकास्ते,^{१७९}
 धन्याः^{५०} पञ्चाशदधिकशुभग्रन्थसङ्ग्राहकाश्च ॥ १२२ ॥

व्याख्यानानामपि कतिपये ग्रन्थवर्याः प्रसिद्धाः,
 येषां सन्ति प्रथितविभवा^३ भूमिका प्राथमिक्यः।
 इत्यनाशीतिप्रमितरुचिरग्रन्थरत्नेषु^{७८} येषां,
 मार्गे लोकान् जनिहितकरं बोधयन्त्यो लसन्ति ॥ १२३ ॥

आदित्याङ्गा^{१२} सुनतमुपधानव्रताः कारिता यैः,
 शोधं शोधं सकलसुजिनोक्तागमानां सुपाठान्।
 सल्लोकानामुपकृतिहित मञ्जु मुद्रापयित्वा,
 नैकान् योग्यानभ्यसकृतिनोऽधीतयेऽयूयुजंश्च ॥ १२४ ॥

एवं नानाव्रतजपतपोध्यानदीक्षाप्रतिष्ठा-
 यात्रास्नात्रादिकबहुविधोद्यापनैश्चोपधानैः ।
 भव्यान् जीवान् जिनपगदिते रम्यमार्गे नियुज्य,
 त्यक्त्वा देहं सुरपतिगृहं संययु सुरिवर्या ॥ १२५ ॥

येषां कीर्ति विमलविमलामश्मताम्रागमाना-

मागारस्था दिशि दिशि दिशन्त्य पताका नितान्तम्

१ यावच्चन्द्राखणकिरणवन्तौ दिवि द्योतमानौ,

गायं गायं तद्वधि मुदा रञ्जयिष्यन्ति लोकम् ॥ १२६ ॥

॥ अन्त्यमंगलम् ॥

(शिखरिणी)

कृतं यैर्लोकानामुपकृतिहितं वाचनिकया,

श्रुतानामभ्याससृष्टिविरहितः सम्प्रचलितः ।

सुपूज्योस्तान् 'श्रीसागर' इति शुभाख्याप्रथितकान्,

नमामः सूरीन्द्रान् श्रुतवरसमुद्धारनिरतान् ॥ १२७ ॥

चित्र-हार-बन्ध *

(शार्दूलविक्रीडितम्)

शश्वच्छान्तिमयान् महामतिमतः ^२ कल्यङ्कारान् ^३ कर्मठान्,
भव्यापत्तिभरापहान् जलजवज्जन्तुभ्य ^४ आनन्ददान् ।

दान्तान् नौमितमां विभावितविधीन् व्याख्यानसव्यासनान्,
प्रौढान् सत्यसखान् सदा नतधियाऽऽनन्दाब्धिसूरीश्वरान् ॥ १२८ ॥

(स्रग्धराछन्द)

धन्या मान्या वदान्या गुणिगणगणनास्वग्रगण्या महान्तो,

विद्वद्ग गरिष्ठाः ^५ जिनपतिचरणेन्दीवरेन्दिन्द्राश्च ।

वादीन्द्रा देशकेन्द्रा ^६ अविकलनिगमज्ञाततत्त्वा महिष्याः ^७

'आचार्यानिन्दवर्याः' प्रथितगुणगणा 'सागरान्ता' जयन्ति ॥ १२९ ॥

॥ आगमपर्यालोचनप्राण आगमोपजीवी च श्रमण

श्रामण्यसारमवाप्नोति लभते च निर्वृतिम् ॥

॥ जीयासुरागमोद्धारकाः सद्गुरवः ।

१ यावच्चन्द्रार्कावित्यर्थः । २ कल्यणशब्दो हि कल्याणापरपर्यायमद्रवाचकस्ततः भद्रह्वरानित्यर्थोऽत्र ज्ञेयः । ३ क्रिया-कुशलान् । ४ व्याख्यानलव्यप्रतिष्ठानित्यर्थः । ५ तीर्थकृच्चरणकमलभ्रमरा इत्यर्थः । ६ शास्त्रापरपर्यायोऽयम् । ७ पूज्या ।

अथ हि लोक आधुनिकभूषणपरिभाषया नेकलेसेत्ताख्य स्वर्णमथरत्नहाररूपेण सयोजितोऽस्ति-३ तत्र त्रिकृति-रप्यस्मिन्नेव ग्रन्थे मुद्रिताऽस्त्यन्यत्र ।

॥ ॐ अहम् ॥

णमोऽस्तु णं समणस्स भगवओ महावीरस्स ।

शेठ देवचन्द्रलालभाई-जैन-पुस्तकोद्धार-ग्रन्थाङ्के-१०१

आगमोद्धारक-आचार्यश्रीआनन्दसागरसूरिसङ्कलितः-

अल्पपरिचितसैद्धांतिकशब्दकोषः

अकारः

अकः-लाञ्छनम् । जीवा० पृष्ठ २७० । अङ्कः, उत्तमङ्कः । ओष० १४३ । रत्नविशेष । ज० प्र० २३ ।
अंककरेलुङ्ग-शाकविशेष । आचा० ३४८ ।
अंकर्ण-अङ्कनं, तप्ताय शलाकादिना चिह्नकरणम् । प्रश्न० २२ ।
लाञ्छनम् श्वशृगालचरणादिभिः । आव० ५८८ ।
अंकधाती-अकधातु, धात्रीदोषे । नि० चू० द्वि० ९३आ ।
(अकपतिता)-दासी । उत्त० २६२ ।
अंकमुहसंठिया-अङ्कमुखसंस्थिता, पद्मासनोपविष्टोत्सगमुख-
वत् अर्धवल्याकार । सूर्य० ७१ ।
अकलिनी-लिपिविशेष । प्रज्ञा० ५६ ।
अकवडेंसए-ईशानकल्पपूर्वदिगावतंसक । भग० २०३ ।
अकविद्या-(अकविज्ञा) गणितम् । ज० प्र० १३६ ।
अकहरो-अङ्कधर, चन्द्रमा । जीवा० २७० ।
अकावड्-अङ्कावती, वक्षस्कारपर्वतः । ज० प्र० ३५७ ।
अकावड्-अङ्कावती, रम्यविजये राजधानी नाम । ज० प्र० ३५२ । शीतोदादक्षिणकूले वक्षस्कार । ठाणा० ८० ।
दक्षिणवर्ती वक्षस्कार । ठाणा० ३२६ ।
अकावड्ओ-महाविदेहे विजयराजधानी । ठाणा० ८० ।
अकावडेंसए-अङ्कावतमक, ईशानस्य पूर्वस्यामवतमक । जीवा० ३९१ ।
अंकितो-अङ्कित, चिह्नित । आव० ८२२ ।
(अंकिल)-नर्तक । औप० ३ ।
(अंकुडिओ)-अकुटिक, नागदत्तक, । ज० प्र० ५० ।
जीवा० २०५ ।

अंकुर-अकुर, प्रवाल । ज० प्र० ३० ।
अंकुर-अकुर, शाल्यादिवीजसूचि । भग० ३०६ । ज० प्र० १६८ ।
अंकुल-अङ्कोठ । वृक्षविशेष । प्रज्ञा० ३१ ।
अंकुसं-महाशुके विमानविशेष । सम० ३२ । अंकुशं,
येन रजोहरणमङ्कुशवत्करद्वयेन गृहीत्वा बन्दते तत् ।
कृतिकर्मणि षष्ठदोषः । आव० ५४३ ।
अंकुस-अकुश, सृणि । प्रश्न० २२ ।
अंकुसपलंबं-महाशुके विमानविशेषः । सम० ३२ ।
अंकुसयं-अकुशकम्, तरुपल्लवग्रहणार्थमङ्कुशाकृति । भग० ११३ ।
अंकुसये-अकुशका, देवार्चनार्थवृक्षपल्लवाकर्षणार्थम् । औप० ९५ ।
अंकुसो-अकुशः । अकुशाकारो मुक्तादामावलम्बनाश्रयभूतः । जीवा० २१० ।
अंके-अककाण्डं खरकाण्डे चतुर्दश काण्डम् । जीवा० ८९ ।
अक, । प्रज्ञा० २७ । उत्सङ्गे । ज० प्र० ३८ । मणिमेदः ।
उत्त० ६८९ । श्वेतरत्नविशेष । प्रज्ञा० ३६१ । रत्नविशेषः । जीवा० २३ ।
अंकेल्लण-अकेल्लण, तर्जनकविशेषः । ज० प्र० २३५ ।
अंको-अङ्कः, पृथिवीमेद । आचा० २९ । रत्नविशेष । भग० ४७९ । एकोरुमैधुनं । नि० चू० प्र० २५५आ । रुद्धिगम्य,
शंखजातिविशेष । प्रश्न० ३७ । रत्नविशेष । जीवा० १८०,
१९१ । पद्मासनोपविष्टस्योत्सङ्गरूप आसनबन्ध । सूर्य० ७१ ।
ज० प्र० ४५४ ।
अंकोल-गुच्छविशेष । प्रज्ञा० ३२ ।

अंकोल-वृक्षविशेष । भग० ८०३ ।

अंकोल्लाणं-गुल्मविशेष । भग० ८०३ ।

अंगं-अङ्गम्, अङ्गविषयम् । आव० ६६० । कारणमवयव-

। ठाणा० ३ । कारणम् । प्रश्न० १०३ । शरीरावयवप्रमाण-

स्पन्दितादिविकारफलोद्भावकं शास्त्रम् । सम० ४९ ।

समग्रं वपु । जीवा० २७० । कारणम् । जं० प्र० ९९ ।

अज्यते व्यक्तीक्रियतेऽस्मिन्नित्यङ्गम् । आचा० ५ । मेद-

कारणं वा । दश० ९० । शिर-प्रभृति । दश० २३७ ।

आगं-अक्षिबाहुस्फुरणादिकम् । सूत्र० ३१८ । शिर स्फुरणादि-

। ठाणा० ४२७ ।

अंग-अङ्गानि । शिक्षादीनि षडङ्गानि । भग० ११४ ।

अंगओ-अङ्गकः, भद्रप्रकृतिक । आव० ७०४ ।

अंगचूलिया-अंगचूलिका, अगानामुपासकदशाप्रभृतीनां

पंचाना चूलिका-निरयावलिका । व्य० द्वि० ४५४आ ।

अंगणं-मंडवथाणं । नि० चू० प्र० १९२अ । अजिरम् ।

प्रश्न० १३८ । अङ्ग-षट्स्थंडिलभूमिस्थानम् । ओष० २०० ।

अंगनेत्रिका-हस्तमालक आभरणविशेषः । औप० ५५ ।

अंगदं-बाहुशीर्षाभरणविशेषः । जीवा० १६२ । केयूरम्

। जं० प्र० १०६ ।

अंगदे-केयूरे । ठाणा० ४२१ । अङ्गनिका । उत्त० ७८ ।

अंगनाम-शिरउर पृष्ठबाहूदरपादनामानि । तत्त्वा० ८ ।

अंगपडिहारिणि-अन्त पुरप्रतिहारिणी । आव० ७०० ।

अंगपविट्टे-गणधरकृतं मातृकापदत्रयप्रभवं वा ध्रुवश्रुतं वा

। ठाणा० ४९ । अङ्गप्रविष्टम् । ठाणा० २०० ।

अंगप्रविष्टं-गणधरद्वन्द्वमाचारादि । तत्त्वा० १-२४ ।

अंगवाहिरे-अङ्गबाह्यम्, स्थविरकृतं मातृकापदत्रयव्यतिरिक्त-

व्याकरणनिबद्धमध्रुवश्रुतं वा उत्तराध्ययनादि । ठाणा० ५१ ।

अंगमंगं-अङ्गमङ्गम्, गात्रम् । औप० ११ ।

अंगमंगो-अङ्गमङ्गम्, अङ्गप्रत्यङ्गम् । जीवा० २७७ ।

अंगमंदिरंमि-चंपाचैत्यामिधानम् । भग० ६७५ ।

अंगमदियाओ-अंगखल्पमर्दनकारिका । भग० ५४८ ।

अंगयं-अङ्गदं, बाह्याभरणविशेषः । जीवा० २५३ । प्रश्न०

७१ । बाहुशीर्षाभरणविशेषरूपम् । प्रज्ञा० ८८ ।

अंगय-अङ्गके, मूर्द्धादौ । जं० प्र० १८९ । अङ्गदम्, बाह्या-

भरणविशेषः । भग० १३२ ।

अंगरिप्ती-अङ्गरिप्ति, आर्जवोदाहरणे भद्रक कौशिकार्यज्ये-

ष्ठशिष्य । आव० ७०४ । येनोपशमे सत्यवाप्त सामायिकम् । आव० ३४७ ।

अंगलोअं-अङ्गलोकं, म्लेच्छजातीयजनाश्रयस्थानम् । जं० प्र० २२० ।

अंगवंसो-अङ्गवंश, अङ्गराजसन्तानस्य सम्बन्धिनः सप्त- सप्ततिराजान प्रव्रजिता । सम० ८५ ।

अंगविगारं-अङ्गविकार, शिर स्फुरणादिस्तच्छुभाशुभसूचकं शास्त्रमपि । उ० ४१७ ।

अंगविज्जं-अङ्गविद्याम्, शिर प्रभृत्यंगस्फुरणत शुभाशुभ- सूचिका विद्याम् । उत्त० २९५ ।

अंगविज्जा-अङ्गविद्या, अङ्ग-पाद विद्या-प्रासादपातनात्मिका (सत्कारपुरस्कारपरिषहे दृष्टांतपदम्) । उत्त० १२५ ।

अंगहारिका-नृत्यकलाद्वितीयमेदः । सम० ८४ ।

अंगा-अगा, जनपदविशेषः । प्रज्ञा० ५५ ।

अंगाई-अंगानि, शिर-प्रभृतीनि । प्रज्ञा० ४६९ । एकादशांगानि प्रज्ञा० ५६ । अवयवाः । ठाणा० १७० । शिर-प्रभृतीनि,

। उत्त० ४२८ ।

अंगाणं-देशविशेषः । भग० ६८० ।

अंगादाणं-मेढ्रम् । नि० चू० प्र० ११६अ ।

अंगादानं-मेहनम् । नि० चू० द्वि० ३०आ ।

अंगारः-(इंगाल), विगतज्वालोऽग्निः । भग० १२२ ।

विगतधूमज्वालो दह्यमानेन्धनात्मकः । उत्त० ६९४ ।

कृष्णवर्णवस्तु । आचा० २९ ।

अंगारओ-अंगारकः, महाग्रहः । जीवा० ३३६, ३३७ ।

अंगारकारिका-(इंगालकारिया), अभिशकटिका । भग० ६९७ ।

अंगारदोषः-(इंगालदोस), आहाररागादगाद्वर्थाद्बुद्धानस्य चारित्रांगारत्वापादनाद् । आचा० ३५१ ।

अंगारमर्हकः-(अंगारमर्ह्य) द्रव्यप्रव्रजितः । दश० ११५ । उत्त० ५६६ । विशेषः १०६४ ।

अंगारय-अंगारक, मंगलः । औप० ५२ ।

अंगारवई-अंगारवती, सवेगोदाहरणे शिशुमारपुरपति- धुन्धुमारदुहिता श्राविका । आव० ७०९ ।

अंगारवई प०-अंगारवती प्र० । आव० ६७ ।

अंगारशकटिका-(इंगालकारिया) । आचा० ३०९ ।

अंगारा-(इंगाल), लघुतराभिकणा । ठाणा० ४२० ।

अंगारियं-अंगारकित, विवर्णीभूतम् । आचा० ३४९ ।
 अंगिरसा-गौतमगोत्रोत्तरमेद । ठाणा० ३९० ।
 अंगुट्टु-अगुष्टम् । आव० ८४५ ।
 अंगुट्टुपसिणा-विद्याविशेषः । नि० चू० प्र० १७७अ ।
 अंगुट्टि-स्नानम् । नि० चू० प्र० १९१आ ।
 अंगुट्टी-अगुष्टी, शिरोऽवगुण्ठनम् । आव० ९५ ।
 अंगुलपुहुत्तिया-अगुलपृथक्त्वम् । जीवा० ३९ ।
 अंगुलभावो-अगुलभाव, शुभाशुभपदार्थः । विशेष० ८७६ ।
 अंगुलि-अगुलि, करशाखा । आचा० ३८ ।
 अंगुलिको-चर्ममयोपकरणम् । नि० चू० प्र० १३७अ ।
 नखभंगादिरक्खद्धा । नि० चू० द्वि० १८अ । अगुलिकोश,
 शृङ्गमयो दारुमयो वंशमयो वा येनाङ्गुलिसलमेन तन्त्री
 आहन्यते स । जीवा० १९५ । अगुलिकोशक, शृङ्गदारु-
 दन्तादिमयः । जं० प्र० ४० ।
 अंगुलिज्जं-अंगुलीयकम्, अंगुल्याभरणविशेषः । औप० ५५ ।
 अंगुलिज्जग-अंगुलीयकम्, मुद्रिका । जं० प्र० १०६ ।
 अंगुलिज्जयं-अंगुलीयकम् । आव० १७० ।
 अंगुलिधणुहो-अंगुलधनु । आव० ४८४ ।
 अंगुलिभमुहा-कार्योत्सर्गदोषः । आव० ७९८ ।
 अंगुलिसत्थयं-शस्त्रकोशविशेषः । नि० चू० द्वि० १८अ ।
 अंगुलीयगं-अंगुलीयकं, भूषणविधिविशेषः । जीवा० २६९ ।
 अंगुले-प्रमाणमेद । भग० २७५ । अंगुष्ठ-प्रश्नमेद । ठाणा०
 ३०१ । अंगुष्ठप्रश्न, शुभाशुभसूचक प्रश्नः । उत्त० ४४६ ।
 अंगोवंगाङ्-अंगोपांगानि । प्रज्ञा० ४६९ ।
 अंगोहलि-अंगरुक्षणम्, देशस्नानम् । आव० ४१७ ।
 व्य० द्वि० ४०५अ ।
 अंचइ-अञ्चति, उत्पाटयति । जं० प्र० ४२१ । जीवा०
 २५५ ।
 अंचिअं-अञ्चित, नृत्यविशेषः । जं० प्र० ४१२ ।
 अंचिअंचियं-उत्पततिपतां पार्श्वतः करोति । ठाणा० ५२२ ।
 अंचिओ-अञ्चित, व्याप्त । आव० १६७ । अञ्चितनामा
 पञ्चविंशतितमो नाट्यविधिः । जीवा० २४७ ।
 अंचितरिभितं-अञ्चितरिभितनामा सप्तविंशतितमो नाट्य-
 विधिः । जीवा० २४७ ।
 अंचितांचि-गमागम । भग० ६८३ ।
 अञ्चिते-सकृद्गते । भग० ६८३ ।

अञ्चियं-दुर्मिक्षः । नि० चू० प्र० १४८आ । दात्रसधी
 । नि० चू० प्र० १८३आ । नाट्यमेद । नि० चू० तृ० १अ ।
 अञ्चितं, नाट्यम् । जं० प्र० ४१७ । आव० ३९९ ।
 अंचेइ-आकुञ्चयति । औप० २५ ।
 अञ्छन्ति-आकर्षन्ति । विशेष० ३८३ । आव० ४८ ।
 अञ्छणं-पण्डपसिरणं । नि० चू० प्र० १९१आ । अगुल्या
 लिप्तस्य रंगितस्य । ओष० १४४ । आकर्षणं-समारणम् ।
 ओष० १४४ ।
 अञ्छमाणाणं-आकर्षताम् । आव० ४८ ।
 अञ्छवियंछियं-आकर्षविकर्षम् । आव० ८३२ ।
 अञ्छिऊण-आकृष्य । आव० ४२७ ।
 अञ्छित्ता-अपहृत्यतां माया । व्य० द्वि० ८४आ ।
 अञ्छिय-आकृष्यते, प्रक्षाल्यते । बृ० प्र० ८१अ ।
 अञ्छियनयना-आकृष्टनेत्राः । प्रश्न० २१ । (जिह्मिन्द्रियं-
 छिय) आच्छितम्-आकृष्टम् (आकृष्टजिह्मिन्द्रिया) । प्रश्न० ६० ।
 अञ्छिया-आकृष्टा । आव० २२७ ।
 अञ्जणं-आणतकल्पे विमानविशेषः । सम० ३५ । सौवीरा-
 जनादि । बृ० द्वि० ९२अ । सौवीरयं रसंजणं वा । नि०
 चू० प्र० २१८आ । अञ्जनम्, सौवीरादि । आव० ५३० ।
 अञ्जण-अञ्जनं, तप्ताय शलाकया नेत्रयो म्रक्षणम् वा देहस्य
 क्षारतैलादिना । सम० १२६ । अञ्जनं, सौवीराजनादि ।
 प्रज्ञा० २७ । सौवीराञ्जनम् । जं० प्र० ६० । अञ्जना,
 अञ्जनरत्नमयत्वात् । जं० प्र० १६३ ।
 अञ्जणई-वल्लीविशेषः । प्रज्ञा० ३२ ।
 अञ्जणाए-अञ्जनक, वनस्पतिविशेषः । औप० १० ।
 अञ्जणकेसिया-अञ्जनकेशिका, वनस्पतिविशेषः । जं० प्र०
 ३३ ।
 अञ्जणकेसियाकुसुमं-अञ्जनकेशिकाकुसुमम्, वनस्पति-
 विशेषपुष्पम् । प्रज्ञा० ३६१ ।
 अञ्जणगं-अञ्जनक, पर्वतविशेषः । आव० ८२७ ।
 अञ्जणगपञ्चय-अञ्जनकपर्वत । आव० ३८९ । सम० ९० ।
 अञ्जणगा-अञ्जनका, नन्दीश्वरचक्रवालमध्यवर्तिनः पर्वता
 । प्रज्ञा० ९६ । ठाणा० ४८० ।
 अञ्जणगिरि-अञ्जनगिरि । जं० प्र० १९६ ।
 अञ्जणपञ्चय-अञ्जनपर्वत, नन्दीश्वरद्वीपे पर्वतविशेषः ।
 जीवा० ३५८ ।

अंजणपुलप-अञ्जनपुलककाण्डम्, एकादशं, अञ्जनपुलकानां विशिष्टो भूभागः । जीवा० ८९ ।

अंजणपभा-अञ्जनप्रभा, पुष्करिणीनाम् । ज० प्र० ३६० ।

अंजणमओ-अञ्जनमयः, अञ्जनरत्नात्मकः । जीवा० ३५८ ।

अंजणसमुग्गयं-अञ्जनसमुद्गमम् । जीवा० २३४ ।

(अंजणसिद्ध)-अञ्जनसिद्धः । दश० १२८ ।

अंजणा-पर्वतविशेषः । ठाणा० ८० । अजना, पुष्करिणीनाम् । ज० प्र० ३३५ । ज० प्र० ३६० ।

अंजणागिरि-अजनागिरि, दिग्हस्तिकूटनाम् । ज० प्र० ३६० ।

अंजणि-अंजनिका, कज्जलाधारभूता नलिका । सूत्र० ११७ ।

अंजणे-प्रमंजनैर्द्रलोकपालः । ठाणा० १९८ । सीता-दक्षिणवर्ती तृतीयवक्षस्कारः । ठाणा० ३२६ । अञ्जनं, वेल्माभिधानवायुकुमारराजस्य लोकपालः, वरुणस्य पुत्रस्थानीयो देवः । भग० ३९८ । सहप्रलापीमते कृष्णपुद्गलविशेषः । सूर्य० २८७ । अञ्जनकाण्ड दशमं, अञ्जनानां विशिष्टो भूभागः । जीवा० ८९ । कर्मजीवमालिन्ये हेतुत्वात् । ज० प्र० १४८ । अञ्जनो वक्षस्कारः । ज० प्र० ३५२ । सौवीराञ्जनं रत्नविशेषो वा । प्रज्ञा० ३६१ । रसाञ्जनादि । दश० १७० ।

अंजणेइ-अञ्जनं, सौवीराञ्जनं रत्नविशेषो वा । ज० प्र० ३२ । अञ्जनं, कृष्णरत्नविशेषः । ठाणा० २३२ । अञ्जनं सौवीराञ्जनादि । जीवा० २३ । कज्जलम् । उक्त० ६५२ । समीरकम् । उक्त० ६८९ । रजोमेदः । आचा० ३४२ ।

अंजणगपव्वय-अंजनकपर्वतः । सम० ९० ।

अंजलि-अञ्जलि, हस्तन्यासविशेषः । सूर्य० ६ । भग० १४ । अञ्जलि, मुकुलितकमलाकारकरद्वयरूपम् । ज० प्र० १८७ ।

अंजली-अञ्जलि, हस्त्युस्सेहो । द० चू० १२९ । नि० चू० प्र० ७३ । अञ्जलि, द्वयोर्हस्तयोरन्योऽन्यान्तरितागुलिकयोः सम्पुटरूपतया यदेकत्रमीलनं सा । जीवा० २४३ । सयुतहस्तमुद्राविशेषः । ज० प्र० १७ । प्रसृतिद्वयम् । नि० चू० द्वि० १२०आ ।

अंजु-ऋजु, ऋजो-संयमस्यानुष्ठानात् । आचा० ३०३ । मायाप्रपञ्चरहितत्वादवकः । सूत्र० १७७ ।

अंजुया-शान्तिजिनप्रवर्तिनीनाम् । सम० १५२ । अंजुका, शक्रदेवेन्द्रस्याग्रमहिषी । जीवा० ३६५ ।

अंजुल-वनस्पतिविशेषः । भग० ८०२ ।

अजू-प्रगुणोऽव्यभिचारी । सूत्र० ५१ । अंजू, व्यक्तम्, प्रगुणेन न्यायेन खरसप्रवृत्त्या वा । सूत्र० २९६ । अंजु, व्यक्तं, निर्दोषत्वात्प्रकटं, (ऋजुर्वा) वक्रैकान्तपरित्यागादकुटिलः । सूत्र० ३९३ । अंजू, सार्धवाहसुता । विपा० ३५ । अञ्जु, धनदेवसार्धवाहसुता । विपा० ८८ । शक्रस्याग्रमहिषीनाम् । ज० प्र० १५९ । भग० ५०५ ।

अंजूष-शक्राग्रमहिषीराजधानी । ठाणा० २३१ ।

अंङ-अण्डम्, काष्ठनिश्चितो जीवविशेषः । आचा० ५५ ।

अंङए-अण्डजः, हंसादिः ममायमित्युल्लेखेन वा प्रतिबन्धः, अण्डजं-पट्टसूत्रजम् । ठाणा० ४६५ । हंसादि मयूराण्डकादिः वा अण्डजः, पक्षी कोशिकारकीटाण्डकप्रभवं वस्त्रं वा । औप० ३६ ।

अंङओ-अण्डकः, जन्तुयोनिविशेषः । प्रश्न० ३३ ।

अंङगं-अण्डकम्, आहारः । भग० ३९२ । मुखः । व्य० द्वि० ३३३आ । अण्डजाः, अण्डाज्जाताः । ठाणा० ११४ ।

अंङय-अण्डजः, हंसादिः । भग० ३०३ । अण्डजा, पक्षि-गृहकोकिलादयः । दश० १४१ ।

अंङसुहुम्-अण्डसूक्ष्मम्, मक्षिकाकीटिकागृहकोलिकाब्राह्मणी-कृकलासायण्डम् । दश० २३० । अण्डसूक्ष्मम्, मक्षिका-कीटिकागृहकोकिलाब्राह्मणीकृकलास्यायण्डकमिति । ठाणा० ४३० ।

अंङु-अण्डु, अन्दुकं काष्ठमयं लोहमयं वा हस्तयोः पादयोर्वा । औप० ८७ ।

अंङे-विपाकश्रुताद्यश्रुतस्कंधतृतीयाध्ययनम् । ठाणा० ५०७ । ज्ञाताया तृतीयाध्ययनम् । आव० ६५३ । सम० ३६ । अण्डम्, षष्ठ्यां तृतीयं ज्ञातम् । उक्त० ६१४ ।

अन्तःकरणम्-मनः । आव० ५८५ ।

अन्तःशल्यः-(अतोसल), अन्त-मध्ये मनसीत्यर्थः, शल्यमिव शल्यमपराधपदस्य सो अन्तःशल्यो-लजाभिमानादिभिरनालोचितातिचारः । सम० ३४ ।

अंतं-अन्तः शब्दो मध्यवचनः । विशेषे १९७ । परिजीर्णम्, । वृ० द्वि० १७५आ । वस्त्रस्य दशान्तम् । वृ० द्वि० २३५अ । अन्त्यम्, अन्ते भवम्, जघन्यधान्यम् । औप० ४० । अन्त्रम्-पुरितम् । प्रश्न० ८ । कुल्मापादिकम् । वृ० प्र० २२०आ ।

(अंतचरे)-आन्तम्-अन्ते भवं-आन्तम्-भुक्तावशेषं वल्लादि (तच्चरति) । ठाणा० २९८ ।

अन्तयोः-अचलयोः । भग० ४७७ । भूभागः । भग० १२२ ।
 अवसानम् । पज्ञा० ३९७ । भूमिभागः । भग० ३२३ ।
 ठाणा० १३९ । समीपम् । जं० प्र० ४५५ । वल्लचणकादि ।
 प्रश्न० १०६ । समीप । ठाणा० ११७ । अधिकरणप्रधान-
 मव्ययम् । उक्त० २६१ । (अतचरे)-आन्तम्, अन्ते भवं
 आन्तम्, भुक्तावशेषवलादि (तच्चरति) । ठाणा० २९८ ।
 अंतंतं-पर्युषितं वल्लचणकादि । ओष० १८८ ।

अंत-अन्त, निश्चय । भग० २९० । परिच्छेदः । ठाणा० १७४ ।
 अंतंओ-अन्तक, विषतृष्णाया पर्यन्तवर्ती । सूत्र० २५९ ।
 अन्तकम्, पर्यन्तम् । उक्त० ६२८ ।

अतकडे-अन्तकृत । भग० १११ । अन्तो भवस्य कृतो येन
 सः अन्तकृतः । ठाणा० ३६ ।

अंतकम्मं-अन्तकर्म, अञ्चलकर्म वा न लक्षणम् । औप०
 ५५ । अन्तकर्म्मणि, अञ्चलयोर्वा न लक्षणानि । जं० प्र०
 २७५ । अन्तकर्म, अञ्चलयोर्वा न लक्षणम् । जीवा० २५३ ।

अतकम्मा-अन्तकर्मा, प्रान्तः । औप० ११ ।
 अंतकरे-अन्तकर, भवच्छेदकर । भग० २१९ ।

अंतकरो-अन्तकर, प्रशस्तभावकरविशेषः, कर्मणः समारस्य
 वा अतकरः । आव० ४९९ ।

अंतकिरिआ-अन्तक्रिया, निर्वाणलक्षणा । आव० १३५ ।

अंतकिरिय-अन्त्य(न्त)क्रिया, अन्त्या च सा पर्यन्त-
 वर्तिनी क्रिया चान्त्यक्रिया । अन्त्यस्य वा कर्मान्तस्य
 क्रिया अन्तक्रिया । कृत्स्नकर्मक्षयलक्षणा मोक्षप्राप्तिम् ।
 भग० ४९ ।

अंतकिरिया-अन्तक्रिया, अन्तः-कर्मणामवसानं तस्य
 क्रिया-करणम्, कर्म्मन्तिकरणं मोक्ष इति । प्रज्ञा० ३९६ ।
 निर्वाणम् । भग० ९१ । प्रज्ञापनाया विशतितम पदम् । प्रज्ञा०
 ६ । मोक्षः । सम० ११८ । भवस्यान्तकरणम् ।
 ठाणा० १८० ।

अंतकुलाणि-अन्तकुलानि-वरुट्छिम्पकादीनाम् । ठाणा०
 ४२० ।

अंतक्वरिया-लिपिविशेषः । प्रज्ञा० ५६ ।

अंतगडदसा-अन्तकृद्दशा, अन्तो-भवान्त कृतो विहितो
 यैस्तेऽन्तकृताः, तद्वक्ष्यताप्रतिबद्धा दशा-दशायध्यनरूपा
 ग्रन्थपद्धतय इति । अन्त० १ ।

अंतगडो-अन्तकृत, ज्ञानावरणीयादिकर्म्मन्तिकृत । आव०
 १६३ । तेनैव भवेनेति । आव०, ११७ । अन्तकृता-
 तीर्थकरादयः । सम० १२१ ।

अंतगतावधिः-(अतगतावही)-आत्मान्तगत, -शरीरान्त-
 गत, अवधिक्षेत्रान्तगत (पुर पृष्ठपार्श्वेषु) । प्रज्ञा० ५३७ ।

अतगो-अन्तक, विनाशकारी, आत्मनि वा गच्छतीति,
 आन्तर आत्मगो वा । सूत्र० १७८ । अन्तग, अन्तं
 गच्छतीति, दुष्परित्यज्य । सूत्र० १७८ ।

अंतचारी-अन्तचारी, पार्श्वचारीति । ठाणा० ३४२ ।

अतदीवगं-सर्व्वेर्हि अभिसवज्ज्ञात अमज्जमसासी भवेज्जा ।
 दश० चू० १६३ ।

अंतदीपकम्-प्रागुक्तेष्वपि समन्वयः । विशेष० ३३० ।

अंतद्वाणं-अदृश्यः । नि० चू० प्र० ७६ अ ।

अतद्वाणपिंडो-अप्पाणं अतरहितं करेत्ता जो पिंडं गेण्हति
 सो अतद्वाणपिंडो भण्णति । नि० चू० द्वि० १०२ अ ।

अंतरं-उववासो । नि० चू० प्र० १७४ अ । अन्तर प्राप्तिः ।
 विशेष० २४७ । मज्झं । नि० चू० तृ० १४० अ । समुद्रमध्यम् ।
 उक्त० ७०० । उत्तरम् । आव० ४४२ । विशेषः । उक्त०
 २१७ । अवसरः । आचा० १०७ । अवकाशः । प्रज्ञा०
 ६९ । मध्यः । जीवा० ४६ । शैलान्तरम्-कन्दरान्तरम्-
 वनान्तरम् वा आश्रयरूपः । प्रज्ञा० ६९ । अन्तरालम् ।
 आव० ३३ । विशेषो रूपनिर्माणादिभिः । ठाणा०
 २०३ । पूर्वत्यागापरवत्त्वादानकाले-प्रतिमाविशेषः । नि०
 चू० द्वि० १६३ अ । पार्श्वरूपम् । जं० प्र० ३८७ ।
 व्यवधानम् । जीवा० १२२ । अन्तरायम् । ओष०
 १७६ । उपवासः । आव० २०३ । राजगमनस्यान्तरम् ।
 विपा० ५३ । अवसरः । विपा० ७३ । अपान्त-
 रालम् । सूर्य० ४९ । अवसरः । प्रश्न० ४२ ।
 ग्रामादीनामर्धपथः । प्रश्न० ५२ । पृष्ठोदरयोरन्तरालं
 पार्श्व इति । जीवा० २७७ । विचालं । व्य० प्र० १२८ अ ।

अंतरंजिया-अन्तरजिका, नगरी यत्र त्रैराशिकदृष्टिस्तपज्ञा,
 बलश्रीराजधानी । उक्त० १६८ । पुरी यत्र त्रैराशिकनिह्वस्य
 दृष्टिस्तपज्ञा । आव० ३१८ । नगरी । विशेष० ९८१ ।

अंतरंत-अतरतो नाम असहा मूढा । व्य० द्वि० १० आ- ।

अंतरंतगो-गिलाणो । नि० चू० प्र० १९८ अ ।

अंतर-वस्त्रेषणामेद । आचा० २७७ । अन्तरशब्दो मध्य-
वाची । प्रज्ञा० ५० । अन्तरे, । पृष्ठीदरयोरन्तराले, । पार्श्वे ।
जं० प्र० ११७ । अंतराणि-पार्श्वदेशः । प्रश्न० ८३ ।
अंतरकंदे-अन्तरकन्द । जलजवनस्पतिविशेषकन्द । प्रज्ञा०
१३७ ।
अंतरकरणं-औपशमिककाल । प्रज्ञा० ३८७ ।
अंतरगण-अन्तरगत, संस्पर्शी । सूर्य० ७९ ।
अंतरगामम्-अपान्तराल एव यो ग्रामस्तस्मिन् ।
ओष० ७७ ।
अंतरगिरिपरिरओ-अन्तर्गिरिपरिरय, गिरेरन्तः परिक्षेप ।
जीवा० ३४३ ।
अंतरजातम्-भावभाषाजातः तृतीयो मेद । अन्तरे
भाषाद्रव्यमिश्रणं । आचा० ३८५ ।
अंतरतेणो-गामदेसंतरेषु हरतो । नि० चू० द्वि० ३८ आ ।
अंतरदीव-अन्तरद्वीप । भग० ४२५ ।
अंतरदीवगा-अन्तरद्वीपगा, अन्तरे लवणसमुद्रस्य मध्ये
द्वीपा अन्तरद्वीपा, तद्गता अन्तरद्वीपगा । प्रज्ञा० ५० ।
अंतरदीवगो-अन्तरद्वीपः, लवणसमुद्रमध्ये अन्तरेऽन्तरे
द्वीप । जीवा० १४४ ।
अंतरदीविगा-आन्तरद्वीपजा । ठाणा ११५ ।
अंतरद्वा-अन्तर्द्वान्म, अंश । आव० ८२७ ।
अंतरद्वाण-अन्तरकालेऽर्धसलिखिते देहे । आचा० २९१ ।
अन्तरद्वीपजा-अन्तरम्, इह समुद्रमध्यं तस्मिन्
द्वीपास्तेषु । उक्त० ७०० । अन्तरद्वीपजा, सम० १३५ ।
अन्तरद्वीपा, अन्तरम् । इह समुद्रमध्यं तस्मिन् द्वीपा ।
उक्त० ७०० ।
अंतरपल्ली-अन्तरेपल्लिकावृषभग्रामयोरन्तरालम् । वृ० प्र०
३०५ ।
अंतरपल्ली-बहि सञ्चिवेश । नि० चू० प्र० ३३६ अ । मूल-
ग्रामादर्धतृतीयगव्यूतान्तर्गतो ग्रामः । वृ० तृ० १२१ आ ।
तस्माद्ग्रामात्परतो योऽन्य आसन्नग्राम । ओष० १०४ ।
अन्तरभासिल्ल-अन्तरभाषिल्ल, अन्तरभाषावान्, गुरुवचना-
पान्तराल एव स्वाभिमतभाषक । उक्त० ५५२ ।
अन्तरभासा-अन्तरभाषा, आचार्यस्य भाषमाणस्यान्ते
यद्भाषते सा । आव० ७९२ ।

अंतरवीहिअं-अन्तरवीथी, अवान्तरमार्ग । जं० प्र० १८८ ।
अंतरा-अगृहीतवीप्सा । जीव० १९९ ।
अंतराद्वयोसो-अन्तराधिकदोषः, अन्तर्भवो दोष ।
आव० ८३८ ।
अन्तराण-अन्तराय, शक्त्यभाव । सूत्र० १८४ । अन्तरा-
यिक (मध्यभव) । आचा० ३४० ।
अन्तराणि-उत्कर्षापकर्षात्मकविशेषरूपाणि निवासभूतानि
वा गिरिकन्दरविवरादीनि । उक्त० ७०१ ।
अन्तरापहे-अन्तरापन्था, अन्तरालमार्ग । भग० ११६ ।
अन्तरायं-अन्तराय, असङ्ख्यडास्वाध्यायादिभिः । आव०
५८० ।
अन्तरालं-अन्तरालं, अन्तरम् । उक्त० ३८१ । आव० ३३ ।
अन्तरावणं-अन्तरापण । उक्त० २२२ । आवणान्तरम् ।
उक्त० २०९ । राजमार्गमध्यभागवर्तिहृद्म् । विपा० ५८ ।
अन्तरावासं-वृष्टेरवसर, वर्षाकालश्च । भग० ६६ ।
अन्तरिण-लघ्वन्तररूपा । जं० प्र० ४९ ।
अन्तरिओ-अन्तरित, । आव० ४२९ ।
अन्तरिका-अन्तरस्य-विच्छेदस्य करणमन्तरिका । जं० प्र०
१५० ।
अन्तरिक्खं-अन्तरिक्षं, आकाशप्रभवप्रहयुद्धमेदादिभावफल-
निवेदकशालम् । सम० ४९ ।
अन्तरिक्खो-मेहो । दश० चू० ११४ ।
अन्तरिच्छा-अन्तरेच्छा, अन्तरा-मध्ये इच्छा-अभिमत-
वस्त्वभिलाष । उक्त० ४७४ ।
अन्तरिज्जं-अन्तरिज्जं णाम पाउरणं अथवा जं सिज्जाए
हेट्टिल्लापात्त । नि० चू० द्वि० १६३ आ ।
अन्तरिया-अन्तरिका । सूर्य० १४१ । लघ्वन्तररूपा ।
जीवा० २०४ । विच्छेदकरणम् । भग० २२० ।
अन्तरीयं-परिधानं । वृ० प्र० ९८ अ ।
अन्तरुच्छुअं-इक्षुपर्वमध्यम् । आचा० ३५४ ।
अन्तरे-पथि । ओष० ६६ । मध्ये परस्परविभाग । ठाणा०
२२७ । अन्तरे, अन्तराले । उक्त० ३८१ । अन्तरे, अवसर ।
भग० ३८१ ।
अन्तरो-अन्तर, अवसर । आव० ४२१ ।
अन्तरोदगाणं-अन्तरोदकानाम्, जलान्तर्वर्तिसञ्चिवेशविशे-
षाणाम् । जं० प्र० २७७ ।

अंतर्मुहूर्तम्-मुहूर्तस्यान्तरं, मुहूर्तमपि न्यूनम् । उक्तं ६९७ । भिन्नमुहूर्तम् । जीवा० १३० ।

अंतर्हित- (अतद्धिओ) अदृश्यः । ठाणा० ५१३ ।

अंतर्लिखत्वं-अन्तरिक्षं, ग्रहमेवादिविषयम् । आव० ६६० ।

अंतर्लिख-अन्तरिक्षम्, नभः । दश० २२३ । अमोघादिकम् । सूत्र० ३१८ ।

अंतर्लिखत्वं-अन्तरिक्षम्-गंधर्वनगरादि । ठाणा० ४२७ ।

अंतर्वाले-अन्तर्पाल, अन्त-त्वदादेश्यदेशसम्बन्धिनं पालयति-रक्षयति उपद्रवादिभ्य इति । जं० प्र० २०३ ।

अंतर्लो-अन्तश्च, निरवशेषतः । सूत्र० १७१ ।

अंतः-अवयवा । उक्तं ४५९ । उक्तं ५८५ ।

अन्ता-अते ठिता, ण अता अणता । नि० चू० प्र० २५५ आ ।

अन्ताक्षरिका- (अतक्खरिया) क्रीडाविशेषः । उक्तं ४७ ।

अन्तिप-अन्तिके, समीपे । भग० ९० । उक्तं २७७ ।

अन्तिमधनं-अन्तिमे-अकस्याचे परिमाणं । व्य० प्र० ७६ ।

अन्तिमराइयंसि-रात्रेरवसाने । ठाणा० ५०२ । भग० ७११ ।

अन्तिमसरीर-अन्तिमशरीरम्, चरमशरीरम् । भग० २१९ ।

अन्तियं-समीपम् । भग० ६५९ । अत्यन्तमरणं, मरणस्य तृतीयो भेदः । उक्तं २३० । आन्तिकं, मामीप्यम् । आव० २६७ ।

अन्तिय-अन्तिकम्, आसन्नम् । भग० २१७ । अत्यन्तमरणम् । उक्तं २३० ।

अन्तिया-आन्तिकी समीपाभ्युपगता । उपा० १५ ।

अन्ते-अन्तः, पर्यन्तः, अतिदूरं वा । सूत्र० २०४ । अन्ते, अग्रे । उक्तं ६०१ । परिसमाप्तिः । वृ०, द्वि० १९९ आ ।

अन्तेउरे- (आत पुरिकी), आतुरस्य नाम गृहीत्वा आत्मनोऽङ्गं प्रमार्जयति-आतुरश्च प्रगुणो जायते । व्य० द्वि० १३३ आ ।

अन्तेण-मागणं । नि० चू० प्र० ६ आ ।

अन्तेणं-आन्त्रेण । ठाणा० ५०२ ।

अन्तेवासि-भर्तृज्जुका । नि० चू० प्र० २५० अ ।

अन्तेवासी-शिष्यः । जं० प्र० १५ । भग० ११ ।

अन्तेहि-अरसतया सर्वधान्यान्तवर्तिभिर्वल्लचणकादिभिः । भग० ४८४ । रागद्वेषौ । आचा० १५८ । आचा० १६६ ।

अन्तो-अन्तो, विभागः । भग० ३९३ । विभागः । ठाणा० ३८० । अन्तः, परिच्छेदः । प्रज्ञा० ५३२ । मार्गः । आव०

४०२ । अन्तःनिवेशनस्याः आव० ७४५ । अन्तो, रोगः, भङ्गः,

विनाशः । विशेषं १३०७ । अन्तः, मध्यभागे । जीवा० २०१ ।

मार्गः । आव० ६८६ । विभागः । जं० प्र० ४५९ । भिन्नम् ।

आव० ५८४ । मार्गः । आव० ४८५ । आव० १८९ । मध्ये ।

प्रज्ञा० ४७ । इन्द्रियाननुकूल आश्रयः । प्रश्न० १३८ ।

मध्यकरणम् । आव० ५८३ । चतुर्दशमेदान्तरग्रन्थः ।

उक्तं २६१ ।

अन्तोजलगयपवय-जलान्तर्गतपर्वतः । उक्तं २६४ ।

अन्तोधूमं-अभ्यन्तरधूमम् । आव० ६६२ ।

अन्तोनायं-अन्तोनादं, हृदये सदुःखमारसम् । आव० ६६१ ।

अन्तोनियंसणी-निर्ग्रन्थुपकरणविशेषः । औघ० २०९ ।

अन्तोमुहुत्त-अन्तर्मुहूर्तम्, भिन्नमुहूर्तम् । भग० २९ । उक्तं ६९७ ।

अन्तोवणीते-आहरणतद्दोषविशेषः । ठाणा० २५३ ।

अन्तोवाहिणी-अन्तर्वाहिनी नदी । जं० प्र० ३५७ ।

ठाणा ८० ।

अन्तोवेद्या-प्रतिलेखनादोषः । नि० चू० प्र० १८२ अ ।

अन्तोसंबुक्कावट्टा-गोयरपिंडेसणाए कमेणं ति, तत्थ गोयरातिमेऽभिगगहविसेसतो जाणियव्वा । नि० चू० तृ० १२ अ ।

अन्तोसल्लं-अन्तःशल्यमरणम् । मरणस्य षष्ठो भेदः । उक्तं २३० ।

अन्तोसल्लमरणे-अन्तःशल्यमरणम्, अन्तःशल्यस्य द्रव्यं तोऽनुद्धृततोमरादे, भावतः सातिचारस्य यन्मरणं तत् । भग० १२० । सम० ३३ ।

अन्तोहितो-गृहादेर्मध्याह्निर्नयन्तः । ठाणा० ३५३ ।

अन्त्यः-आनुपूर्व्यन्त्यपक्त्यका । सूत्र० १० । विशेषम् । ठाणा० ३९१ ।

अन्दुकम्-हस्तिबन्धनविशेषः । उक्तं ४११ ।

अन्देरे-गुच्छाविशेषः । प्रज्ञा० ३२ ।

अन्दोलगा-पक्ष्यन्दोलकाश्च तत्र यत्रागत्य २ मनुष्या आत्माचमन्दोलयन्ति । जं० प्र० ४४ ।

अन्दोलगो-आन्दोलकः यत्रागत्य मनुष्या आत्मानमन्दोलयति सः । जीवा० २०० ।

अन्ध-अन्धः, अज्ञानः । भग० ३१२ ।

अंधकण्टकीयम्-अतर्कितसम्भवो न्यायविशेषः । आचा० १८ ।

अंधकारे-अन्धकारम्, तमोरूपम् । भग० २७० ।
 अंधकारेति-तमस्कायनाम । ठाणा० २१७ ।
 अंधगवण्हणो-अहिपा-वृक्षास्तेषां बह्व्यस्तदाश्रयत्वेनेत्ये-
 हिपवह्वयो वादरतेजस्कायिका । भग० ७४६ ।
 अंधगवण्ही-अन्धकवृष्णिः, द्वारवत्यां राजा यादवविशेष ।
 अन्त० २ । दश० ९७ ।
 अंधतमसं-अन्धतमसम् । आव० ३६६ ।
 अंधपुरं-नगरविशेष । बृ० तृ० १०८ आ० १ नि० चू०
 द्वि० ४२आ ।
 अंधप्रदीपपलायनम्-(अधपलित्पलाणं) । दश० १५८ ।
 अंधमूढि-अविमर्शकारिता । आचा० ६२ ।
 अंधयं-अन्धकम्, नयनयोरादित एवानिष्पत्ते, कुत्सिताङ्गम् ।
 विपा० ३६ ।
 अंधलीभूय-अन्धीभूतः । आव० ६८८ ।
 अंधिय-चतुरिन्द्रियविशेष । प्रज्ञा० ४२ ।
 अंधिया-चतुरिन्द्रियजीवमेदः । उक्त० ६९६ । चतुरिन्द्रिय-
 जन्तुविशेष । जीवा० ३२ ।
 अधिल्लगो-अन्धिल्लक, जात्यन्ध । प्रश्न० १६२ ।
 अधीयताम्-अन्धीभवतु । दश० १०६ ।
 अधो-अन्ध, चिलातदेशनिवासी म्लेच्छविशेष । प्रश्न० १४ ।
 अधोपल-(अधोवल), अन्धपाषाण । दश० ४० ।
 अधोपलादिः-छायारहितपाषाणः । विशेष० ९१८ ।
 अध्र-(अध), अध्रादिदेशोद्भवा म्लेच्छप्राया, आर्यभाषामजा-
 नाना । व्य० द्वि० २८आ ।
 अध्री-(अधी), अन्ध्रदेशीया स्त्री, उत्कृष्टरूपा । आव० ५८१ ।
 अंव-अम्लवचनयोगाद् परुषवचनव्यवहार । व्य० प्र० २५६ ।
 अंव-आम्र । प्रज्ञा० ३१ ।
 अंव-आम्रम् । प्रज्ञा० ३२८ । फलविशेष । प्रज्ञा० ३६४ ।
 थोवेण ऊर्णं अवं भण्णति । नि० चू० द्वि० १२४आ ।
 अंवण-अग्रप्रलंबविशेष । बृ० प्र० १४३आ ।
 अंवकंजिय-सुगंधिकाजिकम् । ओष १६० ।
 अवकुज्जं-पादतलमध्यम् । बृ० द्वि० २२३ आ ।
 अंवकूणं-आम्रास्थिकम् । भग० ६८१ ।
 अंवकूणगहत्थगम्-आम्रफलहस्तगत । भग० ६८४ ।
 अंवखलंगं-अम्लखलम् । आव० ३५३ ।

अंबरकुज्ज-आम्रकुज्ज, आम्रफलवत् कुज्जो वक्र । भग०
 ९० । पादतलमध्यम् । बृ० द्वि० २२३ आ । तं०
 अंबगपाणगं-पानकविशेष । आचा० ३४७ ।
 अंबगपिंडी-आम्रपिण्डी । आव० ६९७ ।
 अंबचोयण-आम्रत्वक् । भग० ६८१ ।
 अंबचोयगं-,, आम्रछल्ली । आचा० ४०५ ।
 अंबजुज्जं-पादतलमध्यम् । नि० चू० प्र० १३७ आ ।
 अंबट्ट-अम्बट्टः, ब्रह्मपुरुषेण वैश्यस्त्रियां जातो वर्णः ।
 आचा० ८ ।
 अंबट्टो-अम्बट्ट, ब्राह्मणेन वैश्याया जातः । उक्त० १८२ ।
 अंबडे-अम्बड, माहणपरिव्राजकमेदः । औप० ९१ ।
 (अमड) परिव्राजकविद्याधरश्रमणोपासक । ठाणा० ४५७ ।
 अम्बडः । सम० १५४ ।
 अंबडो-अम्बड, अमूढदृष्टित्वोदाहरणे लौकिकक्रषिः ।
 दश० १०२ । सुलसाश्राविकापरीक्षकपरिव्राजक । व्य०
 प्र० १८ आ । म्लेच्छविशेष । प्रज्ञा० ५५ । अम्बडपरि-
 व्राजक । प्रज्ञा० ६१ ।
 अंबपलंबं-फलविशेष । आचा० ३४८ ।
 अंबपेसी-आम्रफाली । आचा० ४०५ ।
 अंबप्पहारो-प्रहारार्तः । उक्त० १९३ ।
 अंबमित्तयं-आम्राद्धम् । आचा० ४०५ ।
 अंबय-आम्र । आव० ४१७ ।
 अंबयरुक्खे-अष्टादशजिनचैत्यवृक्षः । सम० १५२ ।
 अम्बरतलम्-(गगनतलम्) । सूर्य० २६४ ।
 अंबरवत्थं-अम्बरवत्, स्वच्छतयाऽऽकाशकल्पम् । ज०
 प्र० ४०६ । स्वच्छतयाऽऽकाशकल्पवसनम् । भग० १७४ ।
 अंबरसे-अम्बा-पूर्वोक्तयुक्त्या जलं तद्रूपो रसो यस्मात् तज्जि-
 रुक्तितोऽम्बरसम् । भग० ७७६ ।
 अंबरिस-अम्बरीष, द्वितीय परमाधार्मिक । भग० १९८ ।
 अंबरिसी-नारकान् कल्पनिकाभि खण्डश कल्पयित्वा
 भ्राष्ट्रपाकयोग्यान् करोति । सम० २८ । अम्बरिषि, द्वितीय
 परमाधार्मिक । सूत्र० १२४ । पञ्चदशसु परमाधार्मिकेषु
 द्वितीय । उक्त० ६१४ । नरके द्वितीयः परमाधार्मिक ।
 आव० ६५० । विनयविषये उज्जयिन्यां ब्राह्मण श्रावक ।
 आव० ७०८ ।

अंबरिसे—अम्बरीषः, कोष्टक । जीवा० १२४ । अम्बरीषम्—
 भ्राष्ट्रम् । प्रश्न० १७ । अम्बरीषा—भ्राष्ट्र आकरणानि ।
 ठाणा० ४१९ ।
अंभले—अम्बराणि । वृ० द्वि० २८३ अ ।
अंभसालवणं—आम्रशालवनं, आम्रलकपानगर्ग्यं वनवि-
 शेषः । उक्त० १५९ । चैत्यविशेषः । आव० ७०७ ।
 आम्रशालवनम् । आव० ३१४ ।
अंवा—विद्याविशेषः । आव० ४११ । जलम् । भग० ७७६ ।
अंवाङ्गं—अम्बालकम्, फलविशेषः । अनुक्त० ६ । अवाटकं—
 फलविशेषः, अधोगतिमत् । प्रज्ञा० ३२८ ।
अंवाङ्ग—बहुवीजको वृक्षः । भग० ८०३ । अवाङ्क-
 बहुवीजविशेषः । प्रज्ञा० ३२ । आम्राटक—कापोतलेदयारसे ।
 प्रज्ञा० ३६४ ।
अवाङ्गपल्लवं—फलविशेषः । आचा० ३४८ ।
अवाङ्गपाणगं—पानकविशेषः । आचा० ३४७ ।
अंवाडिओ—तिरस्कृत । वृ० प्र० ३० आ । तिरस्कृत ।
 आव० ९१ । तर्जित । आव० १८७ । उपालब्ध ।
 आव० ३९८ ।
अंवाडिय—निर्भर्त्सित । आव० ३०६ ।
अंवाडिया—तिरस्कृता । आव० २२५ ।
अंवाडेइ—तिरस्कुरते । उक्त० १४७ । उपलभते । आव०
 २२३ । नि० चू० प्र० २११ आ ।
अंवाण—गंधाग्रे, आम्रा । वृ० प्र० १४३ आ ।
अंवारेवई—अम्बारेवती, व्यन्तरीविशेषः । आव० ६९१ ।
अंवावल्ली—वल्लीविशेषः । प्रज्ञा० ३२ ।
अंवियपहारो—प्रहारार्त्तः । आव० ६६६ ।
अंविया—प्राप्ता गवेषितलब्धा वा । वृ० द्वि० ८२ अ ।
अंविलं—अम्लम् । आव० २०० । अम्लम्, तकारना-
 लादि । दश० १८० । आचाम्लम्—अवश्यानम् ।
 आचा० ३४६ ।
अंविल—पर्वगवनस्पति । भग० ८०२ । अम्बोऽम्लिका-
 याश्रित । ज० प्र० १७४ । हरितविशेषः । प्रज्ञा० ३३ ।
 रच्वा । वृ० प्र० २९ अ ।
अंविलजवागू—अम्लयवागू । आव० ९१ ।
अंविला—आम्लिका । ओष० २१५ ।

अंविलि—आम्लभाजनम्, चिन्धिणिकापात्री । आव० ६२४ ।
 रच्वा । वृ० प्र० २८ आ ।
अंविलिवीयं—अम्लिकाबीजम्, चिन्धिणिकाबीजम् । आव०
 ६२४ ।
अंविलोदप—आम्लोदकम्, अतीवस्वभावत एवाम्लपरिणामम् ।
 जीवा० २५ । आम्लोदकम्, स्वभावत एवाम्लपरिणामं
 काञ्जिकवत् । प्रज्ञा० २८ ।
अंबूखुजो—आम्रकुब्जः । आव० ६४८ ।
अम्बे—आम्ल । नि० चू० प्र० ३५६ आ । प्रथमपरमा-
 धार्मिक । सम० २८ । अम्ब, नुरके प्रथमः, परमाधा-
 र्मिकः । आव० ६५० । पञ्चदशसु परमाधार्मिकेषु प्रथमः ।
 उक्त० ६१४ । अम्ब, प्रथम परमाधार्मिक । सूत्र० १२४ ।
अंवेल्ली—(रच्वा) । आव० ९१ ।
अवो—आम्रवृक्षः, भावुकं दृष्टातः । ओष० २२३ ।
अंमिया—प्राप्ता । नि० चू० द्वि० १० आ ।
अंमेउं—प्राप्तम् । नि० चू० प्र० २०२ अ ।
अंवाडेति—खरटेति । नि० चू० प्र० २११ आ ।
अंस—अस्ति, पर्यङ्कासनोपविष्टस्य जानुनोरन्तरं, आसनस्य
 ललाटेपरिभागस्य चान्तरं, दक्षिणस्कन्धस्य वामजानुन-
 श्वान्तरं, वामस्कन्धस्य दक्षिणजानुनश्चान्तरम् । चतुर्दिग्वि-
 भागोपलक्षितः शरीरावयवो वा । भग० ११ । अस्तेपु-
 कोणेषु । ज० प्र० ११५ । अश, सत्पर्यायोऽयं शब्दः ।
 उक्त० ५८९ ।
असलग—असगत । तं० ।
अंसहरा—अशधरा, अश—प्रकमाज्जीवितव्यभागं धार-
 यन्ति—मृत्युना नीयमानं रक्षन्ति । उक्त० ३८८ । अश—
 दुःखभागस्त हरन्ति अपनयन्ति ये ते । उक्त० ३८९ ।
असातो—एकस्मात् । ठाणा० २३६ ।
अंसिया—अविभक्तोऽंशः । वृ० द्वि० १९९ आ । गाम-
 ततियभागादि । नि० चू० द्वि० ७० आ । अंशिका—यत्र
 ग्रामस्यार्द्धं, आदिशब्दात् त्रिभागो वा चतुर्भागो वा गत्वा
 स्थितः सा ग्रामस्याश एव अशिका । वृ० प्र० १८१ आ ।
असियालप—अह्यालये । दश० ३७ ।
अंसी—अस्ति, चतुर्दिग्विभागोपलक्षितः शरीरावयवः ।
 जीवा० ४२ । प्रज्ञा० ४१२ । (अर्शासि) रोगविशेषः ।
 नि० चू० प्र० १८९ अ ।

अंसुप-श्लक्ष्णपट्ट । वृ० द्वि० २०१ आ ।

अंसुयं-वस्त्रम् । नि० चू० प्र० २५४ आ । दुकूल-
विशेषरूपम् । जीवा० २६९ ।

अंसुय-श्लक्ष्णपट्ट । ठाणा० ३३८ ।

अंसुयाणि-अशुकानि, वस्त्राणि । आचा० ३९३ ।

अंसो-अश, मेद । विशे० २५१ । अस्त्रि, चतुर्दिग्वि-
भागोपलक्षितः । सूर्य० ४ । अस्त्रि, पर्यङ्कासनोपविष्टस्य
जानुनोरन्तर १, आसनस्य ललाटोपरिभागस्य चान्तरम् २,
दक्षिणस्कन्धस्य वामजानुनश्चान्तरम् ३, वामस्कन्धस्य
दक्षिणजानुनश्चान्तरं ४ । सूर्य० ४ । अश-मेद ।
प्रज्ञा० ६०१ । अश-भाग । उक्त० १८८ । भाग ।
आचा० १७७ ।

अइ-असुना । वृ० द्वि० २१३ अ ।

अइताणं-अतियता-आगच्छता । व्य० द्वि० ३६६ आ ।

अइति-प्रविशन्ति । ओघ० ६७ । आगच्छन्ति । प्रश्न० १२० ।

अइतु-प्रविशन्तु । ओघ० ७९ ।

अइते-प्रविशति । वृ० द्वि० ६०अ ।

अइतो-आगच्छन् । आव० २६५ ।

अइ-अग्नि, आमन्त्रणे । उक्त० ३५४ ।

अइअच्च-अतिगत्य, अत्येत्यातिक्रम्य । आचा० २४१ ।
अविगणय्य । आचा० ३०३ ।

अइआरो-अतिचार, पापम् । आव० ७७८ । अतिक्रम ।
आव० ५७५ । स्वलना । ओघ० ३८ ।

अइकाय-अतिकाय, दक्षिणनिकाये सप्तमो व्यन्तरेन्द्र ।
भग० १५८ ।

अइकाय-अतिकायः, महोरगेन्द्र । जीवा० १७४ ।

अइकुंडियं-अतिवाधितम् । आव० ५७४ ।

अइकोहृगहघत्थं-अतिक्रोधग्रहप्रस्तम्, अतीवोत्कट-
रोषग्रहाभिभूतम् । आव० ५८८ ।

अइकंतं-अतिक्रान्तम्, अतिक्रान्तकरणात् । आव० ८४० ।

अइकंत-अतिक्रान्तम्, अतिक्रान्तकरणादतिक्रान्तम् । भग०
२९६ ।

अइकंता-अतिक्रान्ता, जाता । उक्त० २१५ । अतीता ।
आचा० १७८ ।

अइकंतो-अतिक्रान्त, पर्यन्तवर्ती । प्रज्ञा० ९१ ।

अइक्रमओ-अतिक्रमः, अनानुपूर्वी भवनम् । विशे० १७४ ।

अइक्रमे-अतिक्रामेत्, प्रविशेत् । उक्त० ६० ।

अइक्रमो-अतिक्रम, आधाकर्मेनिमन्त्रणे प्रतिशृण्वति साधु-
क्रियोलङ्घनरूपः दोषविशेषः, यावदुपयोगकरणम् । आव०
५७६ । अतिलङ्घनम् । आव० ८२३ । पीडात्मको महा-
व्रतातिक्रमो वा मनोऽवष्टब्धतया परतिरस्कारं वा ।
सूत्र० १७३ ।

अइगच्छिहिति-अतिगमिष्यति । आव० ३६९ ।

अइगतो-पविट्टो । नि० चू० तृ० १३ आ । अतिगत ।
आव० ३४९ ।

अइगमणं-अतिगमनम्, अतिगमनकथा, राज्ञ आगमन-
सम्बन्धी विचार, राजकथाया द्वितीयमेद । आव० ५८१ ।
उत्तरायणम् । भग० १४७ ।

अइगया-अतिगता । ओघ० १५८ ।

अइगुविलगव्वरा-अतिगुपिलगह्वरा । आव० ३८४ ।

अइचारो-अतिचारः, स्वलना । ओघ० ३८ । मिथ्यात्व-
मोहनीयकर्मोदयादात्मनोऽशुभः परिणामविशेष । आव०
८१३ । अतिचरणानि-चारित्रविराधनाविशेषा । विशे० ५५० ।

अइचिराविओ-अतिचिरायित । आव० ५१२ ।

अइच्छ-अतीच्छा, अदाने सत्यतिगच्छेति वचनम् ।
आव० ४७८ ।

अइच्छओ-अतिक्रामन्, भिन्दान् । वृ० प्र० १७ आ ।

अइण्णं-आकीर्णम्, सच्चलोगो आयरइ । नि० चू० प्र०
२७४ अ ।

अइणा-गोरमिगादिणो । नि० चू० प्र० २५५ अ ।

अइनिद्धं-अतिस्निग्धम्, हवि प्रचुरम् । आव० ५६८ ।

अइपंडुकंबलसिला-अतिपाण्डुकम्बलशिला । आव० १२४ ।

अइपडागा-अतिपताका, एका पताकामतिक्रम्य या
पताका सा । औप० ५ । पताकोपरिवर्तिनी । भग० ४७६ ।

अइ(णु)परियट्टिता-अति(नु)परिवर्त्य, सामस्त्येन परि-
भ्राम्य । प्रज्ञा० ६०० ।

अइपहाय-अतिप्रभाते । आव० ६४१ ।

अइप्पयं-अतिप्रभाते । ओघ० ९८ ।

अइचले-आगामिन्या पञ्चमो हरि । सम० १५४ । अतिवल -
भरतसताने तृतीय । ठाणा० ४३० ।

अइभद्दा-अतिभद्दा, प्रभासमाता । आव० २५५ ।

अइभारे-अतिभार, प्रभूतपूगफलादे-स्कन्धपृष्ठपादिष्वा-
रोपणम् । आव० ८१८ ।

अइभूमि-अतिभूमि, गृहस्थैरनुज्ञाता यत्रान्ये भिक्षाचरा न
यान्ति । दश० १६८ ।

अइमत्तं-अतिमात्र, अतिरिक्तम्, अतिक्रान्तमर्यादम् ।
उत्त० ४२९ ।

अइमत्ते-अतिमात्रे, बृहत्प्रमाणे । ओष० १७० ।

अइमुत्तग-पुष्पविशेष । नि० चू० प्र० ११८ आ ।

अइमुत्तगचंदसंठाणसंठिते-अतिमुक्तकचन्द्रसंस्थान-
संस्थितम्, प्राणेन्द्रियसंस्थानम् । प्रज्ञा० २९३ ।

अइमुत्तगणा-वल्लीविशेष । प्रज्ञा० ३२ ।

अइमुत्तय-लताविशेष । प्रज्ञा० ३८२ ।

अइमुत्ते-अतिमुक्त, महावीरस्वामिन-कुमारश्रमण शिष्य ।
भग० २१९ । अन्तकृद्दशाना षष्ठवर्गस्य पञ्चदशाध्ययनम् ।
अन्त० १८ ।

अइयंचिय-अतिक्रम्य । ठाणा० ३०० ।

अइयारो-अतिचार, गृहीते आधाकर्मणि दोषविशेषः, याव-
द्वसति गत्वैर्यापथप्रतिक्रमणाद्युत्तरकालं लम्बनोत्क्षेप ।
आव० ५७६ । अतिचरणं-चारित्रस्त्रलनाविशेष । आव०
७८ । अपराधम् । उत्त० २३३ ।

अइर-अचिरा, शान्तिमाता । आव० १६१ ।

अइरत्त-अतिरात्र, अधिकदिनं, दिनवृद्धि । ठाणा० ३७० ।

अइरत्तकंवलसिलाओ-मेरुमस्तकशिला । ठाणा० ८० ।

अइरा-अचिरा, शान्तिजिनमाता । आव० १६० ।
सम० १५२ । सम० १५१ ।

अइरित्तसिज्जआसणिए-अतिरिक्तशय्यासनिक, चतुर्थम-
समाधिस्थानम् । आव० ६५३ ।

अइरेगो-अतिरेक, अतिशायिता । जीवा० २७४ । अति-
शय । जीवा० २६७ ।

अइवत्तियं-पातकादतिपातिका, निर्दोषाम् । आचा० ३०५ ।

अइवाइज्ज-अतिपातयेत्, व्ययेत् । आचा० १२८ ।

अइवायंमि-अतिपाते । ठाणा० ३२९ ।

अइवाय-द्वादशशतके प्राणातिपातादिविषय पञ्चमोद्देशक ।

भग० ५५२ । अतिपातः, हिंसादिदोषः । ओष० ३६ ।
वधः । भग० २८९ ।

अइवाल्लग-अजापालक, वाचकविशेष । वृ० वृ० २०आ ।

अइवेलं-अतिवेलं, स्वाध्यायादिवेलातिक्रमेण । उत्त० ११० ।
अतिवेला अन्यसमयातिशायिनी मर्यादा समतारूपा ।
उत्त० ११० ।

अइसंधणपरो-अतिसन्धानपर, परवचनाप्रवृत्तः । आव०
५८९ ।

अइसंपओगो-अतिसम्प्रयोग, गार्ह्यम् । सूत्र० ३२९ ।

अइसय-अतिशय, आमर्षौषध्यादि । सम० १२४ । अर्थ-
विशेष । वृ० प्र० १९२ आ ।

अइसुहुमं-अतिसूक्ष्मम् । आव० ५३६ ।

अइसेस-अतिशय, अतिशयनं, अवध्यादिप्रत्यक्षं ज्ञानं ।
ओष० १४ । अतिशयी-अवध्यादिज्ञानयुक्त । दश० १०३ ।
सूत्रार्थसामाचारीविद्यायोगमन्त्रातिशय । वृ० प्र०
२०३ आ ।

अइसेसी-अतिशायिनी, स्निग्धमधुरद्रव्याणि । वृ० प्र०
२४६ आ ।

अइसेसो-अतिशेष, अतिशायी । जीवा० २७७ । शेषाणि-
मत्यादिचक्षुर्दर्शनादीनि अतिक्रान्तं-सर्वावबोधादिगुणैर्यत्तदति-
शेषमतिशयवत्केवलम् । ठाणा० २१३ ।

अईइ-अतीति, आगच्छति, प्रविशति । आव० २३२ ।

अईतेआ-अतितेजा-चतुर्दशरात्रिनाम । जं० प्र० ४९१ ।

अईया-अतीता, अतिक्रान्ता । आचा० १७८ ।

अईह-अतियासी । आव० १७३ ।

अउअगाति-अयुतागानि, संख्याविशेष । ठाणा० ८६ ।
सूर्य० ९१ । भग० ८८८ ।

अउआति-अयुतानि, संख्याविशेष । ठाणा० ८६ । सूर्य०
९१ । भग० ८८८ । भग० २९० । भग० २७५ ।

अउज्झं-अयोध्यम्, अनभिभवनीयम् । जं० प्र० २१२ ।

अउज्झा-अयोध्यानि, परैर्योद्धुमशक्यानि । प्रज्ञा० ८६ ।

अउज्झाओ-नगरविशेष । ठाणा० ८० ।

अए-अज, वर्करः । प्रज्ञा० २५२ । उत्त० २७५ ।

अओज्झा-अयोध्या, राजधानी । जं० प्र० ३५७ । अजि-
तस्य प्रथमपारणकस्थानम्, आव० १४६ ।

अओमुहदीवे-अतरद्वीपविशेष । ठाणा० २२६ ।

अओमुहो-अयोमुखः, अन्तरद्वीपविशेषः । जीवा० १४४ ।

अकंठए-अकण्टक, कण्टकरहित । जीवा० १८८ ।

अकंठगमणाहं-अकण्ठगमनादि, कण्ठेन भक्तकवलो नोप-
क्रामति । ओष० ८० ।

अकंठूयते-अकण्ठूयक, न कण्ठूयत इति । ठाणा० २९९ ।

अकंतं-सरोषमणितम् । नि० चू प्र० २७८ अ ।

अकंतत्ता-अकान्तता, अक्रमनीयता । भग० २३ ।

असुन्दरता । भग० २५३ । अकान्तता । प्रज्ञा० ५०४ ।

अकंतदुक्खी-अनभिप्रेताशातावेदनीया । आचा० ४३० ।

अकंता-अकान्ता, अक्रमनीया । भग० ७२ ।

अकंपिप-अकम्पित, अष्टमगणधर । आव० २४० ।

अकक्कस-अकर्कशम्, सुखम् । भग० ३०५ ।

अकज्जं-अकार्यम्-मैथुनासेवालक्षणम् । व्य० प्र० २०५ आ ।

अकडजोगी-यतनया योगमकृतवान् । व्य० प्र० २५१ ।

अकडसामायारी-सामायारिं जो न करोति सो अकड-
सामायारी । नि० चू० तृ० ८१ अ ।

अकण्णा-अकर्णनामा अन्तरद्वीपा । प्रज्ञा० ५० ।

अकण्णो-अकर्ण, अन्तरद्वीपविशेष । जीवा० १४४ ।

अकति-असङ्ख्याता अनन्ता वा । ठाणा० १०५ ।

अकतिसञ्चिता-असङ्ख्याता, एकैकसमये उत्पन्ना सन्त-
स्तथैव सञ्चितास्ते । ठाणा० १०५ ।

अकतिसंचया-कतिसंचिता न ये । भग० ७९६ ।

अकन्नदीवे-अकर्णद्वीप, अन्तरद्वीपविशेष । ठाणा० २२६ ।

अकप्प-अकल्पः, शिक्षकस्थापनाकल्पादि । दश० १९६ ।

अकप्पए-अकल्पिके, वसतिपालके । व्य० द्वि० १३ अ ।

अकप्पटुवणा-अयोग्यानीतपिंडवर्जनम् । नि० चू० प्र०
२४२ अ ।

अकप्पणारुमणा-अकल्पनारुग्मनस । मरण० ।

अकप्पे-सामायिकसयमः, अस्थितकल्पश्चतुर्यामधर्मो वा ।
वृ० तृ० १२५ अ ।

अकप्पो-अकल्प, आव० ७७८ । अकृत्यम् । आव० ७६१ ।

अकव्वरसुरत्राण-मोगलनृप । ज० प्र० ८८ ।

अकम्मंसे-अकर्माश । आव० ६१५ ।

अकम्मसो-अकर्माश, अशाः-कर्मणोऽवयवास्तेऽपगता
यस्य सः । उक्त० २५७ ।

अकम्म-आक्रम्य, बलात्कारेण । आव० ६६२ ।

अकम्मगं-अकर्मकं, अविद्यमानदुश्चेष्टितं । सम० ५२ ।

अकम्मभूमगा-अकर्मभूमका, अकर्मा-यथोक्तकर्मविकला
भूमिर्येषां ते अकर्मभूमा, ते एव अकर्मभूमका । प्रज्ञा०
५० । सम० १३५ ।

अकम्मभूमी-अकर्मभूमि, हैमवतादिकभोगभूमिः । प्रश्न०
९६ । ठाणा० ११५ ।

अकम्मयं-अकर्मकं, अप्रमादम् । सूत्र० १६९ । उक्त० ७०० ।

अकम्मयारो-अकर्मकारी, स्वभूमिकानुचितकर्मकारी । प्रश्न०
३६ ।

अकम्मा-अकर्मा, न विद्यते कर्माऽस्येति, वीर्यान्तराय-
क्षयजनितं जीवस्य सहजं वीर्यम् । सूत्र० १६८ ।

अकम्हा-अकस्मात्, बाह्यनिमित्तानपेक्षम् । आव० ६४६ ।
अकस्मात् क्रिया, अकस्माद्यत्करणम्, क्रियायाश्चतुर्थोऽमेदः ।
आव० ६४८ ।

अकम्हादंडे-अकस्मादण्डः । सम० २५ ।

अकम्हाभयं-अकस्माद्भयम्, बाह्यनिमित्तानपेक्षं गृहादिष्वेवा-
वस्थितस्य रात्र्यादौ यद्भयम् । आव० ६४६ । सम०
१३ । ठाणा० ३८९ ।

अकयकरणो-अकृतकरण, अनभ्यस्तत्रिच । आव०
७०३ । अकृतकरण । आव० ३४४ ।

अकयकिरिप-अकृतयोगोद्बहन । नि० चू० प्र० २९२ अ ।

अकयपरलोयसंबलो-अकृतपरलोकशम्बल । आव० ३६७ ।

अकयन्नुया-अकृतज्ञता । आउ० ।

अकयपुण्णे-अकृतपुण्य । उक्त० ३२९ ।

अकयपुण्णो-अकृतपुण्यः, अविहिताश्रवनिरोधलक्षणपवित्रा-
नुष्ठाना । प्रज्ञा० ९८ ।

अकयमुहो-अकृताक्षरसंस्कारमुखः । वृ० तृ० २५ आ ।

अकयरुवो-वक्त्रलपिंडठितो । नि० चू० द्वि० ८७ अ ।

अकयागम-अकृतकर्म्मोदय । आव० २७४ ।

अकरंडुअं-अकरण्डुकम्, अनुपलक्ष्यमाणपृष्ठवंशास्थिकम् ।
औप० १९ ।

अकरंदुयं—अविद्यमानपृष्ठापार्श्वस्थिकम् । प्रश्न० ८१ ।
 अकरंदुय—अकरण्डुक, अनुपलक्ष्यपृष्ठास्थिक । प्रश्न० ८४ ।
 अकरणं—मैथुनम् । व्य० प्र० २५१ अ ।
 अकरण—अलेश्यस्य केवलिन कृत्स्नयोज्ञेयदृश्ययोरर्थयोः केवलं
 ज्ञानं दर्शनं योपयुज्यानस्य योऽसावपरिस्पन्दोऽप्रतिषो
 वीर्यविशेष स । ठाणा० १०६ । भग० ५७ ।
 अकरणतयैव—अक्रियैव संयमानुष्ठानमन्तरेण । आचा०
 १४९ ।
 अकरणयाह—अकरणेन, अपूर्वानुपार्जनेन । उक्त० ५८७ ।
 अकरणयाए—अव्यापारतया । आचा० ३०५ ।
 अकरणिज्जं—अकृत्यम्, असंयमं मन्दधर्माणः । आव०
 ५३६ ।
 अकरणिज्जो—अकरणीय । आव० ७७८ ।
 अकरितो—अकुर्वन् । आव० ५०९ ।
 अकलिज्जंता—अज्ञायमाना । ओघ० १६० ।
 अकलुसे—अकलुष, द्वेषवर्जित । अन्त० २२ ।
 अकलेवरसेणि—अकडेवरश्रेणि, कलेवरं-शरीरं अविद्यमानं
 कडेवरमेवामकडेवरा सिद्धास्तेषां श्रेणिरिव श्रेणिः क्षपकश्रेणि-
 रिति । उक्त० ३४१ ।
 अकल्पम्—(अकल्पं)—असमर्थ । आचा० १०६ ।
 अकविल—अकपिला, श्यामा । जं० प्र० ११५ ।
 अकसिणपवत्तगो—अकृत्स्नप्रवर्तक । आव० ४९३ ।
 अकसिणा—आचारप्रकल्पस्य अष्टाविंशतितमो मेद । सम०
 ४७ । अकृत्स्ना—यत्र किञ्चित् क्षोष्यते । व्य० प्र० १२४ आ ।
 अकसिणो—अकृत्स्न । विशे० ४२४ ।
 अकस्मात्—(आकस्मिक), निर्युक्तिक । आचा० २६६ ।
 अकस्मात्—कस्मादिति हेतुर्न कस्माद् अकस्मात् । आचा०
 २६७ ।
 अकस्मादण्ड—अनभिसन्धिना दण्ड । प्रश्न० १४३ ।
 अकस्माद्भयम्—बाह्यनिमित्तानपेक्षम् । प्रश्न० १४३ ।
 बाह्यनिमित्तमन्तरेणाहेतुक भयम् । आव० ४७२ ।
 अकहा—अकथा, मिथ्यात्वमोहनीय कर्म वेदयन् विपाकेन या
 काञ्चिदज्ञानी कथा कथयति सा । दश० ११५ ।
 अकांडे—अकाले । वृ० प्र० १५५ अ ।
 अकाऊण—अकृत्वा, असणित्वा । ओघ० १५५ ।
 अकाम—अकाम, मोक्ष । उक्त० ४१४ । अकाम-, उप-

रोधशीलता । दश० १७७ । निरभिप्राय । भग० ३६ ।
 निर्जरायनभिलाषी । भग० ३६ ।
 अकामकामे—अकामकाम, कामान्-इच्छाकाममदनकाम-
 मेदान् कामयते-प्रार्थयते यः स कामकामो न तथा
 अकामकाम, अकामो-मोक्षस्तत्र सकलाभिलाषनिवृत्तेस्तं
 कामयते यः स तथा । उक्त० ४१४ ।
 अकामणिज्जराए—अकामनिर्जरया । आव० ६५ ।
 अकामतण्हा—अकामतृष्णा । औप० ८६ ।
 अकामनिकरणं—अकामनिकरणम्, अकामो वेदनानुभावेऽ
 निच्छाऽमनस्कत्वात् स एव निकरणं-कारणं यत्र तदकाम-
 निकरणं-अज्ञानप्रत्ययं, अनिच्छाप्रत्ययम् । भग० ३१२ ।
 अकामनिर्जरा—पराधीनतयाऽनुरोधाच्चाकुशलवृत्तिराहारा-
 दिनिरोधश्च । तत्त्वा० ६-२० ।
 अकाममरणम्—बालमरणाद्यमप्रशस्तम् । उक्त० २४१ ।
 अकाममरणं—उत्तराध्ययनेषु पञ्चमाध्ययनम् । उक्त० ९ ।
 अकाममरणिज्जं—उत्तराध्ययनेषु पञ्चमाध्ययनम् । सम० ६४ ।
 अकारए—अकारक, अरोचक । विपा० ४० ।
 अकारकम्—अपथ्यम् । ओघ० १३९ । ओघ० १८३ ।
 शीतलम् । ओघ० १७६ ।
 अकारिजणो—अकारिजन । आव० १७६ ।
 अकारिणो—अकारिण आमोषाद्यविधायिनः । उक्त० ३१३ ।
 अकाल—अवर्षा । ठाणा० ३९९ ।
 अकालपडिवोधी—रातो चेव पडिवुज्झंति । नि० चू०
 तृ० ४३ अ । एषा न कश्चिदपर्यटनकालः । आचा० ३७७ ।
 अकालपरिभोगी—रातो सव्वादरेण भुजंति । नि० चू०
 तृ० ४३ अ । एषां न कश्चिदभोजनकालः । आचा० ३७७ ।
 अकालपरिहीणं—अविलम्बेन । भग० ७३८ । निर्विलम्बम् ।
 जं० प्र० ३९७ ।
 अकालसज्झायकारए—अकालस्वाध्यायकारकं । सम० ३७ ।
 अकालसज्झायकारी—अकालस्वाध्यायकारी, यः कालिक-
 श्रुतमुद्घाटपौरुष्या पठति, चतुर्दशमसमाधिस्थानम् । आव०
 ६५४ । अकालस्वाध्यायकरणम्, पञ्चदशमसमाधिस्थानम् ।
 प्रश्न० १४४ ।
 अकालिचरिया—अकालचर्या, रात्रौ पथि गमनम् । व्य०
 प्र० १९ आ ।

अकालियं-आकालिकं, यथास्थित्यायुरपरमादवर्गिव । उक्त० ६३० ।

अकाले-अकाल, मध्याह्नादि । विपा० ६९ ।

अकाहलं-अमन्मनाक्षरम् । प्रश्न० १२० ।

अकिञ्चणे-अकिञ्चन, न विद्यते किमप्यस्येत्यकिञ्चन, निष्परिग्रह । आचा० ४०३ । अकिञ्चन-निष्परिग्रहत्वम् । उक्त० ५९० ।

अकिञ्च-अकृत्यम्, अकरणीयम्, प्राणवधस्य पञ्चमः पर्याय । प्रश्न० ५ । मेहुणं । नि० चू० प्र० ७९ आ । अनिर्वर्तनीयम् । भग० १०४ ।

अकिङ्के-अकृष्ट, अकिष्टो वा, अविलिखित, अवाधितो निर्वेदनमिति वा । भग० १८० ।

अकित्तिम-अकृत्रिम, क्रमाद्वत्नखानिसम्भूतानुप्तसम्भूतै-रुपशोभित । जं० प्र० ७० ।

अकिञ्ची-अवर्णवादभाषणम् । वृ० तृ० ९९ आ ।

अकिरियं-अक्रिया, नास्तिवाद । आष० ७६२ ।

अकिरियवादी-अक्रियावादी, क्रिया-जीवादपदार्थो नास्तीत्यादिकां वेदितुं शीलं यस्य स । सूत्र० २०८ ।

अकिरिया-अक्रिया । आव० ३६८ । योगनिरोधः । भग० १४१ । अक्रिया । आव० ४१२ । अवर्ण । आव० ४२९ । आव० ४१२ ।

अकिरिया-दुष्टक्रिया मिथ्यात्वाद्युपहतस्यामोक्षसाधकमनुष्ठानम् । ठाणा० १५३ । योगनिरोध । ठाणा० १५७ । योगनिरोधलक्षणा नास्तिकत्वं वा । सम० ५ । अविद्य-भानक्रियं, व्युपरतक्रियाख्यं शुक्लध्यानचतुर्थमेव । उक्त० ५८६ ।

अकिरियाओ-अकप्पपडिसेवणं । नि० चू० तृ० २०अ ।

अकिरियावाद्-क्रियाभाववादिनः, आत्माभाववादिनः, चित्तशुद्धिवादिनः । भग० ९४४ ।

अकिरियावाती-एकात्मकवाद्यादयोऽष्टौ । ठाणा० ४२५ । नास्तिका । ठाणा० २६८ ।

अकीयकड-अकीर्तकृत, न क्रीयते-न क्रयेण साध्वर्थकृतः । प्रश्न० १०८ ।

अकिञ्ची-अकीर्ति, एकदिग्गामिन्यप्रसिद्धिः । ठाणा० ४१८ । भग० ४९० ।

अकुऊहले-अकुतृहलं, कुहकादिष्वकौतुकवान् । उक्त० ६५१ ।

अकुओभय-अकुतोभयः, संयम, अप्कायलोको वा । आचा० ४४ ।

अकुक्कुए-अकुक्कुच, अशिष्टचेष्टारहितः । उक्त० १०९ । अकुक्कुच, कुन्थवादिविराधनाभयात्कर्मबन्धहेतुत्वेन कुत्सितं हस्तपादादिभिरस्पन्दमानः । उक्त० १०९ । अकौत्कुच-मुखविकारादिरहित । आचा० ३१५ ।

अकुक्कुयं-अकुक्कुच, अस्पन्दमानम् । उक्त० ५८ ।

अकुक्कुय-कुत्सितं कूजति-पीडितः सन्नाक्रन्दति कुक्कुजो न तथेत्यकुक्कुजः । उक्त० ४८६ ।

अकुचो-निश्चल । नि० चू० प्र० १६७ अ ।

अकुट्टिले-अहि । दश० चू० १५१ ।

अकुट्टो-(आकुष्ट) । जारजातोतिवयणेन । नि० चू० प्र० २९६ अ ।

अकुसल-अकुशल, अनिपुण स्थूलमतिश्वरकादि । दश० ६४ ।

अकुसलो-अप्रधान बन्धाय ससाराय । नि० चू० प्र० २५ आ ।

अकुहए-कुहगं-इदंजालादी त न करेइत्ति वाइत्तादि वा । दश० चू० १४० ।

अकेला-राजस्तोत्रपाठका । नि० चू० प्र० २७७ अ ।

अकोवणिज्जो-अकप्पो अदूसणिज्जोत्ति वुत्त भवति । नि० चू० द्वि० १३९ अ ।

अकोसापतं-विकाशीभवत् । औप० २० ।

अकोहणे-अक्रोधनः, अपराधिन्यनपराधिनि वा न कथञ्चित् क्रुध्यति । उक्त० ३४५ ।

अकोहे-अक्रोधः, स्वल्पक्रोधेण । जं० प्र० १४८ ।

अकंडे-अकाले (आउ०)

अकंता-आक्रान्ता । आव० ५०४ । अवष्टब्धा । आचा० २५७ ।

अकंतितो-अडाडाए वला हरंतो । नि० चू० द्वि० ३८ आ ।

अकंतिया-न कुतोऽपि विभ्यति ये स्तेनाः । वृ० द्वि० ११८ अ ।

अक्षंते-अचित्तस्य प्रथमो मेदः । ओष० १३३ । आक्रान्ते-
पादादिना भूतलादौ यो भवति सः । ठाणा० ३३६ ।

अक्षंतो-आक्रान्तः । आव० २२७ ।

अक्षंदणं-आक्रमन्म्, महता शब्देन विरवणम् । आव०
५८७ ।

अक्ष-(अर्कतूलम्) । नि० चू० द्वि० ६१ अ ।

अक्षवोदी-वल्लीविशेषः । प्रज्ञा० ३३ ।

अक्षवोदीणं-वल्लीविशेषः । भग० ८०३ ।

अक्षम-आक्रम, तदुच्छेद इत्यावत् । आव० ६० ।

अक्षमणं-आक्रमणम् । विशेष० ४८६ । आक्रमणं-पादेन
पीडन । आव० ५७३ ।

अक्षमद्-आक्रामति, अवष्टब्नाति । उक्त० १३४ ।

अक्षमिता-हत्वा । भग० ६३७ । आक्रम्य-मिश्रीकृत्य ।
ओष० १९५ ।

अक्षिष्टा-अक्षिष्टा, स्वशरीरोत्थक्लेशवर्जिता । जं० प्र०
१२६ ।

अक्षिष्टो-अक्षिष्टः, स्वशरीरोत्थक्लेशरहितः । जीवा० २८४ ।

अक्षोडियाओ-प्रवेशिता । बृ० प्र० ३० आ ।

अक्षोस-आक्रोश, अनिष्टवचनम्, द्वादश परीषह ।
आव० ६५६ । यकारादिभिः । दृश० २६७ । दुर्वचन-
परीषहः । सम० ४१ ।

अक्षोसेज्ज-आक्रोशेत्, तिरस्कुर्यात् । उक्त० १११ ।

अक्षोसो-आक्रोश, असभ्यभाषणम् । उक्त० ६२ ।
आक्रोशनं, असभ्यभाषात्मक । उक्त० ८३ । म्रियस्वेत्यादि
वचनम् । प्रश्न० १६० ।

अक्षवं-अक्षम्, चन्दनकम् । आव० ७६७ । अक्षाटकम् ।
आव० ३४४ । वराटका । आव० ८८ । आत्मा । ठाणा०
४९ । इन्द्रियम् । प्रज्ञा० ८८ । अश्रीते नवनीतादिक्रमिल-
क्षो-धू । उक्त० २४७ ।

अक्ष-अक्षः, अक्षोप्राज्ञदानवञ्चेति साधोरुपमानम् । दृश०
१८१ जीव इन्द्रिय वा । भग० २२२ । सखाणियप्पदोसो
अण्णतरं इन्दियजाय वा । नि० चू० प्र० २५५-अ । अक्ष-
चक्रनाभिक्षेप्यकाष्ठम् । जं० प्र० १७१ ।

अक्षण-अक्षयम्, अविनाशी । भग० ११९ । सदाभावेन,
अवयविद्रव्यापेक्षया अक्षतो वा परिपूर्णत्वात् । ठाणा० ३३३ ।

अक्षओदण-अक्षयोदकः, अक्षयसम्यग्ज्ञानोदकः ।

अक्षतोदय, अक्षत उदय प्रादुर्भावो वा । उक्त० ३५३ ।

अक्षणिक-(अक्षणिण), व्यग्रः । ओष० १७५ ।

अक्षणिओ-अक्षणिकः, निर्व्यापारः । दृश० चू० ५८ ।

अक्षति-आख्याति (गणि०) ।

अक्षपडिय-अक्षपतितः, अक्षपातनिका । आव० ४५३ ।

अक्षपाडओ-अक्षपाटकः । जीवा० २५७ । चतुरस्राकार
पाटकः । जीवा० २२८ ।

अक्षपाद-हेतुसत्यं । नि० चू० तृ० ३० आ ।

अक्षमाते-अक्षमाय-अयुक्तत्वाय । ठाणा० १४९ । अनु-
चितत्वाय असमर्थत्वाय वा । ठाणा० २९२ । असङ्गतत्वाय
अक्षान्त्यै वा । ठाणा० ३५८ ।

अक्षयं-अक्षयम्, साद्यपर्यवसितस्थितिकत्वात् ततो नाश-
रहित, महावीरः । भग० ७ । विनाशकारणाभावात् ।
जीवा० २५६ । अक्षया, अवयविद्रव्यस्यापरिहाणे । जं०
प्र० २५७ । अपुनरावृत्तिकं । सम० १२० ।

अनाशं-साद्यपर्यवसितस्थितिकत्वात्, अक्षतं वा परिपूर्ण-
त्वात् । सम० ५ ।

अक्षयणिहि-अक्षयनिधिः, देवभाण्डागारम् । विपा० ७७ ।

अक्षयणिही-अक्षयनिधिः । आव० ३६० ।

अक्षया-अक्षया, अक्षयत्वात् । जीवा० ९९ । न विशते
क्षयो यथोक्तस्वरूपाकारपरिभ्रशो यस्याः सा । जं० प्र० २७ ।

अक्षयायारचरित्तो-अक्षताचारचारित्री, अक्षताचार
एव चारित्रं तद्वान् । आव० ७६३ ।

अक्षरं-अक्षरम्, निरुक्तिविधिनार्थकारलोपादक्षरम्, अथवा
क्षीयत इति क्षरं न क्षरमक्षरम्, अन्यान्यवर्णसंयोगेऽ-
नन्तानर्थान् प्रतिपादयति, न च स्वयं क्षीयते येन
तेनाक्षरमिति भावः । विशेष० २५५ । अविशुद्धनयाभि-
प्रायेण सर्वमपि ज्ञानमक्षरम्, तथा सर्वेऽपि भावा अक्ष-
रास्तथापि रुढिवशाद्धर्ण एवेहाक्षरं भण्यते । विशेष० २५४ ।
'अक्षरं सो य चेयणाभावो' अक्षरं, क्षर-सञ्चलने, न
क्षरति न चलति-अनुपयोगेऽपि न प्रच्यवत इत्यक्षरम् ।
विशेष० २५३ । अक्षरम् । आव० ७९३ ।

अक्षर-अक्षरम्, न क्षरति न विनश्यति । विशेष०
१११६ । अक्षराणा 'स्त्र' शब्दो-पतापंयो अक्षराणा
व्यञ्जनानां स्वरेण सशब्दनेन स्वरा अकारादयः प्रोच्यन्ते,

अथवा अक्षरस्य चैतन्यस्य स्वरणात् सशब्दनात्स्वरा ।
 विशे० २५५ । न क्षरतीत्यक्षरं, तच्च ज्ञानं चेतनेत्यर्थः ।
 आव० २४ ।
 अक्षरडियत्ति-अक्षरडितम् । ठाणा० ३८६ ।
 अक्षरपुट्टिया-लिपिविशेषः । प्रज्ञा० ५६ ।
 अक्षरसंनिवाति-अक्षरसंनिपातः, अकारादिसयोगाः ।
 ठाणा० १७९ ।
 अक्षरसमं-तत्र दीर्घे अक्षरे दीर्घे स्वरः कियते, ह्रस्वे
 ह्रस्वः, प्लुते प्लुतः, सानुनासिके सानुनासिक तदक्षरसमम् ।
 ठाणा० ३९६ ।
 अक्षराणि-लिपिज्ञानम् । वृ० द्वि० १६३ अ ।
 अक्षवाड-अक्षपादः । विशे० ६४९ । विशे० ६४८ ।
 अक्षसोय-अक्षश्रोतः, चक्रधुरः प्रवेशरन्ध्रम् । भग०
 ३०९ ।
 अक्षा-अक्षा, चंदनका । नि० चू० प्र० १०६ अ ।
 अनुयोगे भङ्गचारणोपकरणम् । वृ० द्वि० २५३ आ ।
 आख्या, शब्दप्रथा । प्रज्ञा० ६०० ।
 अक्षाई-अक्षाणि, इन्द्रियाणि । प्रज्ञा० ६०० ।
 अखाइ-आख्याति प्रथमतो वाच्यमात्रकथनेन । जं० प्र०
 ५४० ।
 अखाइउवखाइया-आख्यायिकोपाख्यायिका । सम०
 ११९ ।
 अखाइयं-आख्यातिकम्, नामिकादिपंचसु पदेषु चतुर्थं ।
 आव० ३७९ ।
 अखाइयाणिसिसया-आख्यायिकानि सृता, यत्कथास्व-
 संभाव्याभिधानम् । प्रज्ञा० २५६ ।
 अखाइया-आख्यायिका । सम० ११९ ।
 अखाओ-आख्यायिका, कथानका । सम० ११९ ।
 अखाग-म्लेच्छविशेषः । प्रज्ञा० ५५ ।
 अखाडप-अखाटकः, मलयुद्धस्थानम् । पिंड० १२९ ।
 अखाडगा-आखाटका, प्रेक्षाकारिजनासनभूता । ठाणा०
 २३० ।
 अखाडगे-आखाटक, प्रेक्षास्थाने आसनविशेषलक्षणः ।
 भग० २७१ ।
 अखाडगे-चतुरस्रः । ठाणा० १४५ ।

अखाणं-आख्यानं, त्वामिमुख्येन वाऽऽदरेण वा । विशे०
 १३१८ । समवसरणस्य । आव० २६८ ।
 अखाणग-आख्यानकम् । नि० चू० द्वि० ७१ अ ।
 अखाणयं-आख्यानकं । नि० चू० प्र० ३४६ आ ।
 अखातित-आख्यायिकानिश्रितं तत्प्रतिबद्धोऽसत्प्रलापः ।
 ठाणा० ४८९ ।
 अखायं-आख्यातं, सकलजन्तुभाषाभिव्याप्त्या कथितम् ।
 उत्त० ८० ।
 अखाय-आख्यातम्, केवलज्ञानेनोपलभ्यावेदितम् । दश०
 १३६ ।
 अखायगो-आख्यायक, य शुभाशुभमाख्योति सः ।
 जीवा० २८१ ।
 अखायपयं-आख्यातपदम्, साध्यक्रियापदम् । प्रश्न०
 ११७ ।
 अखासुयं-आख्याश्रुतम्, आख्यानकप्रतिबद्धश्रुतम् ।
 प्रश्न० १०८ ।
 अखिखसंति-आख्यास्यन्ति । नि० चू० प्र० ३५० आ ।
 अखिखत्त-आक्षिप्तम्, आवर्जितम् । दश० ११४ ।
 अखिखत्तनियंसणा-आक्षिप्तनिवसना, आकृष्टपरिधानवस्त्रा ।
 प्रश्न० ५६ ।
 अखिखत्ते-ठिता । नि० चू० प्र० १८६ अ ।
 अखिखत्तो-आक्षिप्त । आव० १७५ ।
 अखिखवणं-आक्षेपणम्, चित्तव्यग्रतापादनम् । प्रश्न० ४३ ।
 अखीण-अक्षीण, अक्षीणायुष्कमप्रासुकम् । शीर्ष० ३७२ ।
 अखीणझझण-अक्षीणझझणः, अक्षीणकलहः । आव० ६६१ ।
 अखीणमहाणसितो-अक्षीणमहानसिकः । उत्त० ३३२ ।
 अखीणमहाणसियं-अक्षीणमहानसिकम् । आव० २९१ ।
 ठाणा० ३३२ ।
 अखीणमहाणसी-अक्षीणमहानसी, अत्रुटितभिक्षालब्ध-
 भोजनवान् । औप० २८ ।
 अखुडिय-आस्फालित, स्वर्लित । आव० ५५५ ।
 अखुंदइ-चखिखुं मुंचति । नि० चू० द्वि० १२४ अ ।
 अखुन्नइ-आधुणत्ति, विलिखति । वृ० द्वि० ६६ अ ।
 अखुन्ना-अमर्दिता । वृ० द्वि० ७८ अ ।
 अखे-अक्षः, शकटावयवविशेषः । भग० २७७ । सम०
 ९८ । आख्या-प्रसिद्धिः । जं० प्र० ६२ ।

अक्खेइ-षण्णवतिरङ्गुलानि एकोऽक्ष । जं० प्र० ९४ ।
अक्खेव-आक्षेप, प्रश्नः । भग० ११४ । आव० ९७ ।
उत्त० ५२४ ।

अक्खेवणि-आक्षेपणी, धर्मकथाया प्रथमो मेद, आक्षि-
प्यन्ते मोहात्तत्त्वं प्रत्यनया भव्यप्राणिन इति । दश० ११० ।
धर्मकथामेद । आचा० १४५ ।

अक्खेवणी-आक्षिप्यते-मोहात् तत्त्वं प्रत्याकृष्यते श्रोताऽ-
नयेत्याक्षेपणी । ठाणा० २१० । आक्षिप्यते-मोहात्तत्त्वं
प्रत्याकृष्यते श्रोता यकासिरिति । औप० ४६ ।

अक्खेवी-आक्षेपी, आक्षिपति वशीकरणादिना य स ततो
मुष्णाति स । प्रश्न० ४६ ।

अक्खेवो-आक्षेपः, आक्षेपणम्, आशङ्का । आव० ३७७ ।
पूर्वपक्ष । वृ० तृ० १२५ अ । परद्रव्यस्य, अधर्मद्वारस्यैकोन-
विंशतितम नाम । प्रश्न० ४३ ।

अक्खो-अक्ष, शुतपासक । आव० ५०२ । फलविशेष,
अनुत्त० ६ ।

अक्खोडगा-क्रियाविशेष । नि० चू० प्र० १८२ अ ।

अक्खोडभंगपरिहरणा-आस्फोटकभङ्गपरिहरणा, आस्को-
टकाना यो भङ्गस्तस्य प्रतिलेखनादिविविधविराधनापरि-
हरणा । आव० ५५२ ।

अक्खोडयं-अक्षोटकम्, अक्षोडवृक्षफलम् । प्रज्ञा० ३६४ ।

अक्खोमे-अक्षोभ, अन्तःकुदृशाना प्रथमवर्गस्याष्टमा-
ध्ययनम् । अन्त० १ । अन्तःकुदृशाना द्वितीयवर्गस्य
प्रथमाध्ययनम् । अन्त० ३ ।

अक्खोलं-फलविशेष । प्रज्ञा० ३२८ ।

अक्खोवंगं-चक्रौजनं । गणि० ।

अक्खोवज्जण-अक्षोपाजनम्, शकटधूर्ध्रक्षणम् । भग० २९४ ।

अक्रियावादिन-क्रिया-अस्तीतिरूपा सकलपदार्थसार्थव्या-
पिनी सैवायथावस्तुविषयतया कुरिस्ता, अक्रिया नव
कुत्सार्थत्वात्तामक्रिया वदन्तीत्येवशीला अक्रियावादिन,
यथावस्थितं हि वस्त्वनेकान्तात्मक तच्चास्त्येकान्तात्मकमेव
चास्तीति प्रतिपत्तिमन्त इत्यर्थः । ठाणा० ४२५ ।
(अकिरियावाई)-नियतकृष्णपाक्षिका । दशाश्रु० १६ ।

अक्षः-विमीतक । प्रज्ञा० ३१ ।

अक्षर-घोलना स्वरविशेष । जीवा० १९५ ।

अक्षरकुटी-अक्षरच्छेदेन । विशेषे० ८३२ ।

अक्षरकोविदपरिषद्-(विद्वत्परिषद्) । आचा० १४६ ।
अक्षरश्रुतम्-ज्ञानं इन्द्रियमनोनिमित्त श्रुतग्रन्थानुसारि तदा-
वरणक्षयोपशमो वा । आव० २४ ।

अक्षि-नेत्रम् । आचा० ३७ ।

अक्षीणमहानसीलब्धि-येनाऽऽनीतं, भैक्षं बहुमिरप्य-
न्यैर्भुक्तं न क्षीयते किन्तु स्वयमेव भुक्तं निष्ठां याति ।
विशे० ३८५ ।

अक्षोपाङ्गन्याय-(अक्खुवज्जण)-चक्रौजनं । दश० १८० ।

अखंड-अखण्डः, सम्पूर्णवियव । आव० २३९ । अखण्डम्-
अस्फुटितम् । दश० १९५ ।

अखमे-अक्षमा, परकृतापराधस्यासहनं । भग० ५७२ ।

अखित्तं-इन्द्रकीलादियुत ग्रामादि । वृ० तृ० ३६ अ ।

अखुण्णा-अमर्दिता । नि० चू० प्र० ३३५ अ ।

अखेत्तं-जं० छिण्णमडवं । नि० चू० प्र० ३४१ आ । सचि-
त्तपृथ्व्यादिमदस्थण्डिलम् । वृ० द्वि० १४० आ ।

अगंधिमा-कयलआ मरहट्टविसये फलाण कयलक्कपमाणाओ
पेण्डीओ एकमि डाले बहुकीओ भवन्ति ताणि फलाणि खंडा-
खडीकयाणि । नि० चू० तृ० ३९ अ ।

अगंधण-अगन्धन, मानी सर्पः । दश० ३७ ।

अगंधणा-अगन्धना, सर्पजातिविशेष । उत्त० ४९५ ।

अगंधि-दुर्गन्धि । वृ० तृ० ९९ अ ।

अगह्चरमे-अगतिचरम, न गतिचरमः । प्रज्ञा० २४५ ।

अगड-कूप । वृ० प्र० १०९ आ । अवट खड्डा ।
आव० ६९१ । आव० २०४ । कूपः । भग० २३८ । जं०
प्र० १२३ ।

अगडदत्तो-अगडदत्तः, अमोघरथरधिकपुत्र । उत्त०
२१३ । रक्षकविशेष । व्य० द्वि० १७० आ ।

अगडमहेसु-कूपमहेषु । आचा० ३२८ ।

अगडाति-अवटा-कूपा । ठाणा० ८६ ।

अगडेसु-अवटेषु, कूपेषु । प्रज्ञा० ७२ ।

अगडो-कूप । नि० चू० प्र० ४३ अ । अवट, कूप ।
प्रज्ञा० २६७ ।

अगणि-अग्नि, इन्धनस्य प्लोषक्रियाविशिष्टरूपस्तथा विद्यु-
दुल्काशनिसङ्घर्षसमुत्थितः सूर्यमणिसंस्तृतादिरूपश्च । आचा०
४९ । आव० ६२१ । अयःपिण्डानुगत । दश० २२८ ।
दश० १५४ । अग्निभयात्-प्रदीपनभयात् । ओष० ११८ ।

अगणिज्ज्ञामिय-अभिध्यामितम्, वह्निना ध्यामितं, श्यामी-
कृतम् । भग० २१३ ।

अगणि-झूसिए-सेवितं, क्षपितं । भग० ६८३ ।

अगणिज्झूसिय-अग्निना शोषितं, पूर्वस्वभावक्षपणात्,
अग्निना सेवितं वा । भग० २१३ ।

अगणिपरिणामिय-अभिपरिणामितम्, सज्जाताभिपरिणा-
मम् । भग० २१३ ।

अगणी-अभि । ओष० १५६ । चतुर्दशशतके पञ्चमोद्देशक ।
भग० ६३० ।

अगतं-नकुलाज्जादि । नि० चू० प्र० ७६ अ ।

अगतो-अगद, औषधि । आव० ८३५ ।

अगत्थिओ-वृक्षविशेषः । अनुत्त० ५ ।

अगत्थिगुम्मा-अगस्त्यगुल्मा । जं० प्र० ९८ ।

अगत्थी-अगस्ति, ग्रहविशेष । जं० प्र० ५३५ । ठाणा० ७९ ।

अगदो-अणेगदन्वेहि । नि० चू० द्वि० १८ आ ।

अगमा-वृक्षा । वृ० द्वि० १८३ आ । नि० चू० प्र० १५२
आ, १८३ अ ।

अगमेत्त-ज्ञात्वा, आज्ञापयेदात्मानमनासेवनयेति । आचा०
२१९ ।

अगम्मगामी-अगम्यगामी, भगिन्याद्यभिगन्ता । प्रश्न० ३६ ।

अगर-अगुरु-दारुविशेषः । प्रश्न० १६२ ।

अगरला-सुविभक्ताक्षरता । औप० ७८ ।

अगरिहिअं-अगर्हणीयम्, सामायिकनवमपर्याय । आव०
४७४ ।

अगलदत्तो-अगडदत्त, । उत्त० २१५ ।

अगहणे-अग्रहणे-अकरणे । ओष० १४९ ।

अगा-वृक्षा । नि० चू० तृ० १४० अ ।

अगामितं-अगामिकं, अकामिक-अनभिलाषणीय । ठाणा०
३१४ ।

अगामियं-अगामिका, अकामिका वा-अनभिलाषविषय-
भूताम् । भग० ६७२ ।

अगारं-अग्रे कृत गृहम् । नि० चू० तृ० १४० अ । गेहम् ।
प्रश्न० ८ । गृहम् । आव० ३२९ । अगार, गृहस्थ । आव०
३२९ ।

अगार-अगारम्, गृहम् । दश० ६२ ।

अगारद्विय-अगारस्थितभाषा-गृहस्थभाषा । व्य० प्र०
५४ आ ।

अगारधम्मं-अगारधर्मम्, गृहाचारं गार्हस्थ्यम् । उत्त० ५७८ ।

अगारबंधणं-गृहपाशं पुत्रकलत्रधनधान्यादिरूपम् । आचा०
४२९ ।

अगारस्थेभ्यः-(गारत्येहि), अनुमतिवर्जसर्वोत्तमदेशविरति-
प्राप्तेभ्यः । उत्त० २५० ।

अगार-अगारा, गृहिण । ठाणा० ५३ ।

अगाराओ-गृहवासात् । जं० प्र० १४५ ।

अगारिसामाहयझाई-अगारिणो-गृहिणः सामायिक-सम्य-
त्त्वश्रुतदेशविरतिरूपं तस्याङ्गानि-नि शङ्कताकालाध्ययनाणु-
व्रतादिरूपाणि अगारिसामायिकाङ्गानि । उत्त० २५१ ।

अगारी-अगारी, क्षत्रियादिक । सूत्र० १४३ । गृही, अस-
यतः । ठाणा० १८१ । जं० प्र० १४५ ।

अगारो-अगार, गृहस्थस्तस्येदमगारिकं, देशचारित्रसामा-
यिकं देशविरतिसामायिकम् । विशे० १०६३ ।

अगालिणो-अगारिण । वृ० द्वि० २८२ अ ।

अगाहा-अगाधा, अपरिमितजला । आव० ८१९ । प्रायोगं-
भीरम् । दश० २०० ।

अगिण्हयव्वं-अग्रहीतव्यम्, अनुपादेयं, हेयम् । दश०
८० ।

अगिला-अग्लानि । नि० चू० प्र० १७ आ । अग्लान-
उचितकर्तव्यसहिष्णु । आचा० २८१ ।

अगिलाए-अग्लान्या, अखिलतया बहुमानेनेत्यर्थः । ठाणा०
२९९ । विशे० ८७५ ।

अगिलायउ-अग्लान्यैव, शरीरभ्रममविचिन्त्यैव । उत्त०
५३६ ।

अगीयत्थं-अपरीणामग, अतिपरिणामगाय । नि० चू० प्र०
४५ आ ।

अगीयत्थत्त-अगीतार्थत्वम् । आव० ५२ ।

अगीयत्थो-ज्जेण आवस्सगादीयाण अत्थो ण सुतो । नि० चू०
तृ० २५ अ ।

अगुण-अगुण, अविविद्यमानगुण । दश० २६३ ।

अगुणगुणे-वक्रता । आचा० ८६ ।

अगुणरिणं-अगुणा एव अणंतगुणाणं अणंति वा रिणंति
वा एगट्ठा तं च । दश० चू० ८९ ।

अगुणा—अगुणा, मिथ्यात्वादयो दोषा । उक्त० ४३१ ।
अगुत्ती—अगुप्ति, इच्छाया अगोपनम् । परिग्रहस्य त्रयो-
 विंशतितमं नाम । प्रश्न० ९२ ।
अगुरु—अगुरु, सुगन्धिद्रव्यम् । आव० १०१ । काष्ठविशेष ।
 जीवा० १३६ ।
अगुरुलहु—अगुरुकलघुकम्, अत्यन्तसूक्ष्म भाषामन-
 कर्मद्रव्यादि । ठाणा० ४७५ ।
अगुरुलघु—यदुदयात् प्राणिना शरीराणि न गुरुणि नापि
 लघूनि तत् । प्रज्ञा० ४७३ । सूक्ष्मपुद्गलद्रव्याणि । जं० प्र०
 १३० ।
अगुरुलहुफासपरिणामे—स्पर्शविशेष । सम० ४१ ।
अगोहि—अगृद्धि—भोजनादिषु परिभोगकाले अनासक्ति । भग०
 ९७ ।
अगो—अग, विपाककालेऽपि जीवविपाकितया शरीरपुद्गला-
 दिषु बहिः प्रवृत्तिरहित, अनन्तानुबन्ध्यादि । उक्त० १९ ।
अगाधे—(गाधे), पदप्रचारालङ्घनीये । विशेष० ५७६ ।
अग्रां—अग्रम्, अपरिभुक्तम् । जीवा० २५४ । अग्रम्, प्रधा-
 नम् । प्रश्न० १३६ । अन्त । भग० ३५ । मूर्धा । प्रज्ञा०
 १०८ । परिणामः । सूर्य० २८० । आलम्बनम्, आव० ।
 २६५ । परिमाणम् । भग० ३५ । समयतपसी मोक्षो वा ।
 आचा० १६० । भवोपग्राहिकर्मचतुष्टय । आचा० १६० ।
 प्रमाणम् । ठाणा० ४६२ । कोटि । उक्त० २८३ । अग्र, वर
 प्रधानं अहवा जं पढसम् । नि० चू० प्र० १४२ अ ।
अग्रा—निर्वाणस्थानम् । आव० १४८ । द्रव्यावगाहनाद्यग्रेषु ।
 आचा० ३१८ ।
अग्राकूरमंडी—अग्रकूरमण्डि, ओदनस्योपरिभाग । आव०
 ५७५ ।
अग्राकोडीणं—अग्रकोटय, प्रकृष्टा विभागा । जं० प्र० ९५ ।
अग्राजायाणि—अग्रजातानि, वनस्पतिविशेषः । आचा०
 ३४९ ।
अग्राजिह्वा—अग्रजिह्वा, जिह्वाग्रं । ठाणा० ३९५ ।
अग्रातावसगोत्ते—अग्रतापसगोत्रम् । सूर्य० १५० ।
अग्रापलवं—आम्रातकफल । बृ० प्र० १४३ आ । तलादि-
 प्रलंवा । नि० चू० द्वि० १२४ आ ।

अग्रापिंडो—जड़ ढिगे २ दाहिसि, अग्रापिंडो अग्राकृगे ।
 नि० चू० द्वि० ९० आ । अग्रापिण्डम्—निष्पन्नस्य शाल्यो-
 दनादेराहारस्य देवताद्यर्थं स्तोकस्तोकोद्धारं । आचा० ३३६ ।
 काकपिण्ड्या । आचा० ३४० । शाल्योदनादेः प्रथममुद्धृत्य
 भिक्षार्थं व्यवस्थाप्यते । आचा० ३२६ । अग्रावृत्ते परिवेषणे
 आदावेव यो गृह्यते । ठाणा० ५१५ ।
अग्रावीण—अग्रवीजा, अग्रे बीजं येषामुत्पद्यते ते तलताली-
 सहकारादयः शाल्यादयो वा, अग्राण्येवोत्पत्तौ कारणतां
 प्रतिपद्यन्ते येषां कोरुण्टादीनां ते वा । सूत्र० ३५० ।
अग्रावीय—अग्रवीजा, कोरुण्टादयः । दश० १३९ । आचा०
 ५८ । व्रीह्यादयः । ठाणा १८६ । जपाकुसुमादि । आचा०
 ३४९ ।
अग्राभावे—अग्रभावम्, धनिष्ठा गोत्रम् । जं० प्र० ५०० ।
अग्रामहिषी—अग्रमहिषी, पट्टराज्ञी । जीवा० १६२ । ठाणा०
 ११७ ।
अग्रारसो—अग्र्य रसश्च, प्रधानो मधुरादिकश्च, अग्र्यो
 रसः शृङ्गारादिकः । उक्त० ४०५ ।
अग्राल—अर्गलम्, गोपुरकपाटादिसम्बन्धि । दश० १८४ ।
अग्राल—अर्गल, षडशीतितमग्रहनाम । जं० प्र० ५३५ ।
अग्रालपासाया—अर्गलाप्रासादा, यत्रार्गला नियम्यन्ते ।
 जं० प्र० ४८ । जीवा० २०४ ।
अग्राला—गोवाडादीहारेण भवति । दश० चू० ८५ । अर्गला,
 प्रतीता । जीवा० २०४ । जीवा० ३५९ । अधिकं । उक्त०
 ७, ६६० ।
अग्रालापासाय—अर्गलाप्रासाद, प्रासादे यत्रार्गला प्रविशति
 स । जीवा० ३५९ ।
अग्रावपूरओ—परिधानविशेषः । बृ० तृ० १०२ अ ।
अग्राविडवं—अग्रविटपम्, शास्त्राम्यभागाग्र्य, विस्तारार्थं
 वा । प्रश्न० ९२ ।
अग्रशिरः—(अग्रासिरा), उष्णीषलक्षणम् । जं० प्र० ११३ ।
अग्रासिंगं—अग्रशृङ्गम् । आव० १७४ ।
अग्राहणं—अनादर । ओष० ९४ । बृ० प्र० २४५ अ ।
अग्राहत्था—अग्रहस्ता, बाहोरग्रभूता शया । अनुत्त० ६ ।
 अग्रहस्तौ, भुजौ । प्रज्ञा० ९१ ।
अग्राहत्थो—अग्रहस्त, बाह्वग्रभागवर्ती हस्त । जीवा० २७५ ।
अग्राई—अग्र्याणि, मद्यस्कानि । जं० प्र० २१८ ।

अग्गासणे कूरं-अग्रासनम्, प्रतिगृहं सदक्षिणं भोजनम् ।

आव० ६७९ ।

अग्गाहारो-अग्रासनम् । आव० ३०० ।

अग्गितेण-अग्न्यन्तेन, अग्निमार्गेण । आव० ७१ ।

अग्गि-तीर्थकरविशेषशिबिका । सम० १५१ ।

अग्गिउत्तं-ऐरवतावसर्पिणीतीर्थकर । सम० १५३ ।

अग्गिओ-अग्नि, उत्सन्नवंशजो दारक । आव० ३९१ ।

अग्गिकुमारा-अग्निकुमारा, सोमस्याज्ञोपपातवचननिर्देश-
वर्तिनो देवा । भग० १९५ । भवनपतिमेदविशेषः । प्रज्ञा०
६९ ।

अग्गिकुमारीओ-अग्निकुमार्य, सोमस्याज्ञोपपातवचननिर्देश-
शवर्तिन्यो देव्य । भग० १९५ ।

अग्गिघरं-अग्निगृहम् । आव० २९५ ।

अग्गिच्चा-कौशिकगोत्रमेद । ठाणा० ३९० । सुप्रतिष्ठाभ-
विमानवासी अष्टमो लोकान्तिकदेव । भग० २७१ ।
ठाणा० ४३२ ।

अग्गिच्चामे-कृष्णराज्यवकाशान्तरे लोकान्तिकविमानम् ।
ठाणा० ४३२ । सम० १४ ।

अग्गिच्चो-अग्निः, मरुत् । आव० १३५ ।

अग्गिज्जोओ-अग्निद्योत, पुष्पमित्रजीव । आव० १७१ ।

अग्गितरोगी-अग्निक्वरी । आव० २७४ ।

अग्गिभीरु-अग्निभीरु, प्रद्योतस्य रथ, द्वितीय रत्नम् ।
आव० ६७३ ।

अग्गिभूर्द्ध-अग्निभूति, अग्निद्योतजीव । आव० १७२ ।
द्वितीयगणधर । आव० २४० । श्रीवीरस्य द्वितीयगणधर ।
भग० १५३ । सम ८४ ।

अग्गिमाणव-अग्निमानव, उत्तरनिकाये पञ्चम इन्द्र ।
भग० १५७ ।

अग्गिमाणवे-अग्निमाणव, उत्तरदिग्वर्तिनामग्निकुमाराणाम-
धिपति । प्रज्ञा० ९४ । ठाणा० ८४ । जीवा० १७० ।

अग्गिमेह-अग्निमेघा, अग्निवहाहकारिजला मेघा । भग०
३०६ ।

अग्गिमो-प्रथम । ओष० ३३ ।

अग्गिय-व्याधिविशेषः । नि० चू० द्वि० ६० अ ।

अग्गियए-अग्नि, तितिक्षोदाहरणे प्रथमो दासचेदः । आव०
७०२ । अग्नि, मस्मकामिधानो वायुविकार । विपा०
४२ ।

अग्गियओ-अग्नि, दासचेद । आव० ३४३ ।

अग्गियतो-अग्नि, इन्द्रदत्तराजस्य दासचेद । उत्त० १४८ ।

अग्गिल्लए-ग्रहविशेष । ठाणा० ७९ ।

अग्गिवेससगोते-कृत्तिकानक्षत्रनाम । सूर्य० १५० ।

अग्गिवेसाणं-अग्निवेशस्यापत्यं वृद्धं अग्निवेश्यो 'गर्गदिर्य'-
विति यच् प्रत्यय तस्याप्यपत्यमग्निवेश्यायन । नदी० ४८ ।

अग्गिवेसायणे-गोशालनिशाचर । भग० ६५९ ।

अग्गिवेसे-अग्निवेश्य, शास्त्रीयचतुर्दशदिवसनाम । सूर्य०
१४७ । द्वाविंशतिसुहृत्तनाम । सूर्य० १४६ । जं० प्र० ४९१ ।
अग्निवेश्म-शास्त्रीयचतुर्दशदिवसनाम । जं० प्र० ४९० । अग्नि-
वेश्य-कृत्तिकागोत्रम् । जं० प्र० ५०० ।

अग्गिसिहा-अग्निशिखम्, वनविशेष । दश० १०३ ।

अग्गिसिहे-अग्निर्हिह, दत्तवासुदेवपिता । आव० १६३ ।

अग्गिसिहो-विष्णुविशेषपिता । सम० १५२ ।

अग्गिसीहे-अग्निर्हिह, दक्षिणदिग्वर्तिनामग्निकुमाराणा-
मधिपति । जीवा० १७० । ठाणा० ८४ । प्रज्ञा० ९४ ।
पञ्चमो दक्षिणनिकायेन्द्र । भग० १५७ ।

अग्गिसेणं-ऐरवतावसर्पिणीतीर्थकर । सम० १५३ ।

अग्गिहोत्त-अग्निहोत्र, अग्निकारिका । उत्त० ५२५ ।

अग्गिहोत्तसाला-अग्निहोत्रशाला । आव० २२५ ।

अग्गी-अग्नि, ग्रहविशेष । जं० प्र० ५३५ । वहि ।
आचा० ३३ । आव० २७३ ।

अग्गीसेणं-ऐरवतावसर्पिणीतीर्थकर । सम० १५३ ।

अग्गुज्जाणं-अग्नेयानम्, अग्न्युद्यानम् । आव० १९० ।

अग्गो-दसिकापर्यन्ते । ओष० २१४ ।

अग्गेई-आग्नेयी, पूर्वदक्षिणमध्यवर्तिदिक् । आव० २१५ ।

अग्गेज्ज-आग्नेय, मण्डलकोण । सूर्य० २२ ।

अग्गेणियं-द्वितीयपूर्वम् । सम० २६ ।

अग्गेणीयं-अग्नेयणीयम्, द्वितीयपूर्वनाम । ठाणा० १९९ ।

अग्गेया-वत्सगोत्रान्तर्गत गोत्रम् । ठाणा० ३९० ।

अग्गेयी-अग्निकोण । भग० ४९३ । ठाणा० १३३ ।

अग्गोवरयंकरेति । नि० चू० द्वि० ३५ अ ।

अगोदयं-अगोदकम्, देशोनयोजनार्थजलादुपरि धर्द्मानं जलम् । जीवा० ३०९ । षोडशसहस्रोच्छ्रितायां वेलाया यदुपरि गव्यूतद्वयमानं वृद्धिहानिस्वभावं तदगोदकम् । सम० ७५ ।

अगधं-अर्धम् । आव० ३०० । महार्धम् । आव० ८२७ । आव० २९५ । अर्धम्-मूल्यम् । आव० ८२६ ।

अगधन्ति-अर्धन्ति, महार्धन्ति । आव० ८२९ ।

अगधविण-अर्धितम्, कृतमूल्यम् । दश० ६९ ।

अगघाडग-गुच्छाविशेष । प्रज्ञा० ३२ ।

अगघाया-आघ्राता, आहृता । विशेष० ९६० ।

अगघयं-बहुमोल । नि० चू० प्र० १३९ अ ।

अगघेह-अर्हति । उत्त० १४२ ।

अगघेऊणं-अर्धत्वा । आव० २६९ ।

अगघो-अर्घ, मत्स्यकच्छपविशेष । जीवा० ३२९ ।

अग्निमानव-भवनपतीन्द्रविशेष । ठाणा० २०५ ।

अग्निशर्मा-यो मिथ्यादृष्टपदिष्टयुतपसाऽपि अनन्त कालं संसारे पर्याटत् । सूत्र० ५७ ।

अग्निशिख-भवनपतीन्द्रविशेष । ठाणा० २०५ ।

अग्निष्टोम-यागविशेष । दश० २७६ ।

अग्रश्रुतस्कन्धः-द्वितीयश्रुतस्कन्ध । आचा० ३१८ ।

अग्राह्य-अग्रमेय । जीवा० १८७ ।

अघा-गता हृदो । वृ० प्र० १०९ आ ।

अघोर-मन्त्रविशेषः । उत्त० २६७ ।

अङ्कुसल-अकुशयुक्त । (मर०)

अङ्गमंगो-अगोपागानि । (मर०)

अचंड-अचण्ड, सौम्य । उत्त० ४७ ।

अचंडो-अचण्ड, कारणविकलकोपविकल । प्रश्न० ७४ ।

अचक्रिय-अचकिता, अत्रामिता । उत्त० ३५३ ।

अचक्रुदंसण-अचक्षुर्दर्शनम्, चक्षुर्वर्जशेषेन्द्रियमनोभिर्दर्शनम् । जीवा० १८ ।

अचक्रुसे-अचाक्षुषम्, चक्षुरिन्द्रियाग्राह्यम् । दश० २०२ ।

अचक्रुस्सं-अनिष्टम् । वृ० तृ० ४९ अ ।

अचक्षुषा-चक्षुर्वर्जैन्द्रियचतुष्टयेन मनसा । ठाणा० ४४८ ।

अचरम-अचरम, यस्य चरमो भवो न भविष्यति सोऽचरमः । भग० २५९ ।

अचरमसमयनियंठो-अचरमसमयनिर्ग्रन्थः, अचरमा-आदिमध्यास्तेषु यो वर्तमानः स । उत्त० २५७ ।

अचरिमं-अचरमम् । प्रज्ञा० २३४ । अप्रान्तं, मध्यवर्ति । प्रज्ञा० २२८ ।

अचरिमंतपणस-अचरमान्तप्रदेशः । भग० ३६६ ।

अचरिमो-अचरमः, अभव्यः सिद्धश्च । प्रज्ञा० १४३ । जीवा० ४४४ ।

अचल-(अयलो) कलाशिक्षायामुदाहरणगत पुरुषः । दश० १०९ ।

अचलेन्द्रः-मेरुः । आव० ४७ ।

अचले-अचलः, अन्तःकृद्दृशानां द्वितीयवर्गस्य पंचमाध्ययनम् । अन्त० ३ ।

अचवचवं-चवचवेतिशब्दरहितम् । प्रश्न० ११२ । अचवचवम् । अनुकरणशब्दोऽयम् । भग० २९४ । वल्कमिव चर्वयन् न चवचवावेह । ओष० १८७ ।

अचवलं-अचपलम्, मानसचापल्यरहितम् । भग० १४० ।

अचवलो-अचपलः, कायिकादिचापल्यरहित । प्रश्न० ७४ । नाऽऽरब्धकार्यं प्रत्यस्थिर, अथवा अचपलो-गतिस्थानभाषाभावमेदत्त चतुर्धा । उत्त० ३४६ ।

अचिअत्तं-अप्रीतिकरम् । दश० २२१ ।

अचिअत्तकुलं-अप्रीतिकुलम्, यत्र प्रविशद्वि साधुभिरप्रीतिरुत्पद्यते तत्कुलम् । दश० १६६ ।

अचिअत्ति-य साधुभिरागच्छद्भिर्दु खेनास्ते । ओष० ९३ ।

अचिणित्तु-आचित्य, आन्मप्रदेशः सहोपचित्य । प्रश्न० ९८ ।

अचित्तं-आयु क्षयेणाचित्तं न परस्यतार्थम् । वृ० द्वि० १०६ अ । अचित्तम्, दग्धदेशादि । दश० १७८ ।

अचित्तद्रव्यपरिधूनः-(अचित्तद्रव्यपरिज्जुण्ण), जीर्णपटादि । आचा० ३५ ।

अचित्त-अचित्तमहास्कन्ध । आव० ३५ ।

अचित्तस्कन्ध-द्विप्रदेशिकादिस्कन्ध । विशेष० ४२४ ।

अचियत्तं-अचियत्त, स्वचेतसि करोति वाचा न किमपि व्रूते एष देशीभाषया । वृ० प्र० २४६ अ ।

अचियत्तं-अदानशीलं । ओष० १५६ । अप्रतीतिः । ओष० १६९ । अप्रीतिकम् । आव० १९१ । आव० १९८ ।

अचियत्ता-न रोचते । ओष० १९४ ।

अचियत्ते-अचियत्तः, अनभिमतः । सूत्र० ३३७ । अप्री-
तिकर । उक्त० ३४६ । अप्रीतिकानि-नास्ति प्रीतिः साधुषु
गृहमुपगतेषु येषां तानि । वृ० प्र० २३५ अ ।

अचियत्तो-साधुन् प्रत्यप्रीतिमान् । प्रश्न० १२४ । अप्रती-
त्युत्पादकः । प्रश्न० ६४ ।

अचियत्तो गगहो-अप्रीतिकावग्रहः । आव० ३०४ । आव०
१८९ ।

अचिरं-स्थानम्, स्थण्डिलम् । आचा० २९४ ।

अचिरकालकयं-अचिरकालकृतम्, दिमासिके ऋतौ यद-
ग्न्यादिना प्राशुकीकृतम् । ओष० १२३ ।

अचिरवत्तवीवाहे-अचिरवृत्तवीवाहः । सूर्य० २९२ ।

अचुल्ला-चुल्लीए समीवे । नि० चू० प्र० ३२८ आ ।

अचेल-अचेल, अल्पचेलो जिनकल्पिको वा । आचा०
२४२ । अपगतचेलोऽल्पचेलो वा अचलनस्वरूपो वा ।
आचा० २४५ । यः साधुर्नास्य चेलं-वस्त्रमस्तीति अचेल,
अल्पचेल इत्यर्थः । आचा० २४४ । नास्य चेलं-वस्त्र-
मित्यचेलः । आचा० २४४ । षष्ठः परीषहः । आव० ६५६ ।
अचेलक-अवमानि, असाराणि लघुत्वजीर्णत्वादिना चेलानि-
वस्त्राण्यस्येति । उक्त० ३५९ । अविद्यमानचेलकः कुत्सित-
चेलको वा । उक्त० ५०० ।

अचोक्खं-अचोक्षम्, अपवित्रम् । जीवा० २८२ ।

अचोक्षाः-पिशाचमेदविशेषः । प्रज्ञा० ७० ।

अचंतत्थावरा-अत्यन्तस्थावरा, अनादिघनस्पतिकाया-
दुद्गृह्य । आव० ४६५ ।

अचंतियो-आत्यन्तिक, सर्वकालभावी । सूत्र० ३९५ ।

अचंतिया-तेन सह तत्रैवासितुकामा । वृ० तृ० १३२ अ ।

अचङ्गो-व्यथितः, पीडितः । दश० ४४ ।

अचण्णिज्जं-अर्चनीयम् । सूर्य० २६७ । चन्दनगन्धादिभिः ।
औप० ५ ।

अचण्णिज्जाओ-चन्दनादिना । भग० ५०५ ।

अचण्णिय-अर्चनिका । आव० ३५० ।

अचण्णियवावडा-अर्चनिकाव्यापृता । आव० ८६३ ।

अचंतो-विबुद्धो वि जं फुडं ण सभरति सभरतो वा जस्सत्थं
ण वि बुज्झति मो अच्चंतो । नि० चू० द्वि० ८६ अ । अन्त-
मतिक्रान्तोऽत्यन्तः । उक्त० ६२१ । अनादि । उक्त० ६२१ ।
अतिक्रान्तपर्यन्तम् । उक्त० ६३९ ।

अच्छल्लीणो-आसणं । नि० चू० प्र० १७५ अ ।

अच्छल्लूढो-अतीव प्रज्वलिते । नि० चू० प्र० १७५ अ ।

अच्चसणे-अत्यशनः, शास्त्रीयद्वादशदिवसनाम । जं० प्र०
४९० ।

अच्चा-प्रतिमा । वृ० तृ०-३६आ । नि० चू० प्र०
११७ आ । अर्चा, मनुष्यतनुर्भाविनी । औप० ८१ ।
तनुः, शरीरं, पद्मादिका लेख्या वा । सूत्र० २३८ । लेख्या
चित्तवृत्तिः । सूत्र० २३४ ।

अच्चासण्याए-अत्यन्तं सततमासनं-उपवेशनं यस्य सोऽ-
त्यासनस्तद्भावस्तत्ता तथा । ठाणा० ४४६ ।

अच्चासणे-अत्यशनः, शास्त्रीयद्वादशदिवसनाम । सूर्य० १४७ ।

अच्चासाहत्तए-अत्याशातयितुम्, छायाया भ्रंशयितुम् ।
भग० १७५ ।

अच्चासायणा-अत्याशातना, किमेभिः कलहशास्त्रैरिति ।
आव० ५८० ।

अच्चि-ब्रह्मलोककल्पे विमानविशेषः । सम० १४ ।

अच्चि-अर्चिः, छिन्नज्वालम् । दश० २२८ । मूलाम्बि-
च्छिन्ना ज्वाला । दश० १५४ । अनलविच्छिन्ना ज्वाला ।
जीवा० १०७ ।

अच्चिकंतं-अर्चि कान्तम्, विमानविशेषः । जीवा० १३८ ।

अच्चिकूडं-अर्चि कूटम्, विमानविशेषः । जीवा० १३८ ।

अच्चिज्झयं-अर्चिर्ध्वजम्, विमानविशेषः । जीवा० १३८ ।

अच्चिप्पभं-अर्चि प्रभम्, विमानविशेषः । जीवा० १३८ ।

अच्चिमालि-कृष्णराज्यवकाशान्तरे लोकान्तिकविमानः ।
सम० १४ । भग० २७१ ।

अच्चिमाली-अर्चिमालि, अर्चिषां माला । प्रज्ञा० १०१ । अ-
र्चिमाली, चन्द्रस्य तृतीयाग्रमहिषी । जं० प्र० ५३२ । शक्राग्र-
महिषीराजधानी । ठाणा० २३१ । सूर्यस्य तृतीयाग्रमहिषी ।
ठाणा० २०४, भग० ५०५ । चन्द्रस्याग्रमहिषी । ठाणा०
२०४, भग० ५०५ । दक्षिणपूर्वरेतिकरपर्वतस्यापरस्यां
शक्रदेवेन्द्रस्य शच्या अग्रमहिष्या राजधानी । जीवा० ३६५ ।
अर्चिषि-किरणास्तेषां माला, साऽस्यास्तीति किरणमाला-
परिवृत इति । जीवा० ३८७ । चन्द्रस्य सूर्यस्य च ज्यो-
तिषेन्द्रस्य तृतीयाग्रमहिषी । जीवा० ३८४ । कृष्णराज्यव-
काशान्तरे लोकान्तिकविमानः । ठाणा० ४३२ । द्वितीयं
लोकान्तिकविमानम् । भग० २७१ ।

अच्चिरावत्तं-अचिरावर्तम्, विमानविशेषः । जीवा० १३८ ।
अच्चिरुत्तरावर्तिसप्त-अचिरुत्तरावर्तसप्तम्, विमान-
विशेषः । जीवा० १३८ ।

अच्चिलेस्सं-अचिलेक्ष्यम्, विमानविशेषः । जीवा० १३८ ।

अच्चिवन्नं-अचिवर्णम्, विमानविशेषः । जीवा० १३८ ।

अच्चिसिगारं-अचिःशृङ्गारम्, विमानविशेषः । जीवा०
१३८ ।

अच्चिसिद्धं-अचिःमृ(शि)ष्टम्, विमानविशेषः । जीवा०
१३८ ।

अच्छी-अचि, अनलाप्रतिबद्धा ज्वाला । प्रज्ञा० २९,
जीवा० २९ । प्रथम लोकान्तिकविमानम् । भग० २७१ ।
कृष्णराज्यवकाशान्तरे लोकान्तिकविमान । ठाणा०
४३२ । अचि, शरीरस्थरत्नादितेजोज्वाला । औप० ५०,
भग० १३२ । विमानविशेषः । जीवा० १३८ । स्वशरीर-
गतरत्नादितेजोज्वाला । जीवा० १६२ । अचि, लेख्या ।
सूत्र० १९० । दाह्यपतिबद्धो ज्वालाविशेषोऽचिः । आचा०
४९ ।

अच्छीकरणं-गुणवर्णनं । नि० चू० प्र० १९५ आ ।
अच्छीसहस्रमालिणीयं - चन्द्रप्रभाशिबिकाविशेषणम् ।
आचा० ४२३ ।

अच्छुओ-अच्युत, देवलोकविशेषः । आव० ११७ ।

अच्छुत्तवर्तिसप्त-अच्युतकल्पगतविमानविशेषः । सम०
४१ ।

अच्छुदयं-अत्युदकम्, महान् वर्षः । ओष० ३१ ।

अच्छुयवर्तिसप्त-अच्युतावर्तसप्तम्, अच्युतदेवलोकस्य मध्ये-
ऽवर्तसप्तम् । जीवा० ३९३ ।

अच्छुया-अच्युता, कल्पोपपन्नवैमानिकभेदविशेषः । प्रज्ञा०
६९ । अच्युत-आयात । ओष० ५० ।

अच्छुव्वाया-परिश्रान्ता । वृ० द्वि० २११ आ ।

अच्छेद्-अत्येति, अतिक्रामति । आचा० १४४ ।

अच्छं-ऋक्षम् । आचा० ३३८ । अतिस्वच्छम् । जीवा०
१६० । स्फटिकवच्छुद्धम् । जीवा० १२३ । आकाशस्फटिक-
वदतिस्वच्छम् । प्रज्ञा० ८७ ।

अच्छन्द-अच्छन्द, अखवशः । दश० ९१ ।

अच्छन्दो-यथाछन्दः, पाषण्डस्थः । आव० १९३ ।

अच्छ-ऋक्षः, प्रसिद्धः । भग० १९०, नि० चू० प्र०
१३८ आ । ऋक्षः । भग० ३०९ । ऋक्षाः, अच्छभल्ला ।
जं० प्र० १२४ ।

अच्छु-तिष्ठतु । दश० ३७ ।

अच्छणं-अवस्थानम् । वृ० प्र० २३६ अ । 'सन्निधौ आस-
नम् । आव० ५२४ ।

अच्छण-उपविश्यावस्थानम् । वृ० प्र० ११० अ ।

अच्छणप-यत्र स्वाध्यायं कुर्वद्भिरास्यते । ओष० ९४ ।

अच्छणधरं-अवस्थानगृहकम्, यत्र यदा तदा वाऽऽगत्य
बहवः सुखासिकयाऽवतिष्ठन्ते । जीवा० २०० ।

अच्छणधरगा-अवस्थानगृहकाणि । जं० प्र० ४५ ।

अच्छणजोष-अक्षणयोगः, अहिर्वाक्यापारः । दश० २२८ ।

अच्छणिउपूरे-संख्याविशेषः । भग० ८८८ ।

अच्छणिउराति-संख्याविशेषः । ठाणा० ८६ ।

अच्छणिउरे-संख्याविशेषः । भग० २१० । भग० २७५ ।

अच्छणिकुरंगाति-संख्याविशेषः । ठाणा० ८६ ।

अच्छणे-आसने, प्रक्रमादाचार्यान्तरादिसन्निधौ अवस्थाने ।
उत्त० ५३५ ।

अच्छणपडिच्छणो-आच्छादितप्रन्याच्छादितः । जीवा०
१४५ ।

अच्छते-तिष्ठति । आव० ८३० ।

अच्छभल्ल-ऋक्षः । नि० चू० द्वि० ५८ अ । वनजीवा ।
(मर०)

अच्छभल्लो-ऋक्षः । नि० चू० द्वि० १२९ अ ।

अच्छरं-आस्तरकम्, आच्छादनम् । जीवा० २१० ।

अच्छरसा-अच्छरसा, अतिनिर्मला । जं० प्र० १९२ ।

अच्छरा-अप्सरा, चप्पुटिका । सूत्र० ३२५ । शक्रस्याग्रमहि-
पीनाम् । भग० ५०५ ।

अच्छराणिवातो-अप्सरानिपातः, चप्पुटिका । प्रज्ञा० ६०० ।

अच्छराते-शक्रस्याग्रमहिष्या राजधानीविशेषः । ठाणा०
२३१ ।

अच्छरानिवाप-अप्सरानिपातः, तिस्रश्चप्पुटिका । औप०
१०९ । चप्पुटिका । भग० २६९ । जीवा० १०९ ।

अच्छरीयं-आश्चर्यम् । आव० ३९५ ।

अच्छवि-अक्षपि, अशरीरः, अव्ययकः । भग० ८९२ ।

अच्छवी-अच्छवि, अव्ययकः । उत्त० २५७, ठाणा० ३३६ ।

अच्छह-तिष्ठत । ओष० १५८ ।

अच्छा-अच्छा, आकाशस्फटिकवत् । ठाणा० २३२ ।

अच्छा-अच्छापुरी, वरणजनपदे आर्यक्षेत्रम् । प्रज्ञा० ५५ ।
सनखपदविशेषः । प्रज्ञा० ४५ । आकाशस्फटिकवदति-
स्वच्छा । जं० प्र० २० ।

अच्छाडेह-आच्छादयति । आव० ४३४ ।

अच्छारियभक्तं-लावकभक्तम् । आव० २०७ ।

अच्छारिया-लावकम् । आव० २०७ । मूल्यप्रदानेन शालि-
लवनाय कर्मकरा, अस्तारिका-क्षेत्रे क्षिप्यते ते । व्य० द्वि०
१६९ आ ।

अच्छाविज्जह-स्थाप्यते । आव० ६३३ ।

अच्छावित्तो-स्थापित । आव० ३५२ ।

अच्छावेह-स्थापयति । आव० ६३१ ।

अच्छि-(रोडए), चतुरिन्द्रियजीवभेदः । उक्त० ६९६ ।

अच्छि-अक्षी । आव० १९२ । वीजप्रदेशस्थानानि यस्या-
सा निदिता । ओष० २१८ ।

अच्छिउं-स्थातुम् । उक्त० १५३ ।

अच्छिक्को-अस्पृष्टः । व्य० प्र० १८६ आ ।

अच्छिचमढणं-चक्षुषोर्मांलनम् । वृ० द्वि० २०७ आ ।

अच्छिज्जं-आच्छेद्यम् । आचा० ३२९ ।

अच्छिढोक्कणियं-अक्षिछादनम् । आव० ५६१ ।

अच्छिणिउपूरंगे-सख्याविशेषः । भग० ८८८ ।

अच्छिण्णे-अच्छिन्न, अव्यवहित, नान्यै शब्दान्तरैर्वातादि-

॥ कैर्वाऽप्रतिहतशक्तिः । प्रज्ञा० २९९ ।

अच्छिह-अच्छिद्रम्, अविरलम्, निर्दूषणं वा । भग०
१३६ ।

अच्छिहजालो-अच्छिद्रजालः, अङ्गुल्यन्तरालसमूहरहितः ।
जीवा० २७२ ।

अच्छिहे-गोशालकदिशाचरः । भग० ६५९ ।

अच्छिद्रप्राणि-प्रतिमापन्नो जिनकल्पिको वा । आचा०
२७७ ।

अच्छिन्न-अच्छिन्न, अपृथग्भूतः । ठाणा० ४७२ ।

अच्छिपत्ताहं-अक्षिपत्राणि, नेत्ररोमाणि । जं० प्र० ८१ ।
जीवा० २३४ ।

अच्छिफुल्लयं-अक्षिपुष्पिका । नि० चू० प्र० ७ अ ।

अच्छियं-वृक्षविशेषफलम् । आचा० ३४९ ।

अच्छियाहो-स्थितवान् । आव० ६८३-१ ।

अच्छिरे-चतुरिन्द्रियजीवभेदः । उक्त० ६९६ ।

अच्छिरोडा-चतुरिन्द्रियजन्तुविशेषः । जीवा० ३२ । चतुरि-
न्द्रियविशेषः । प्रज्ञा० ४२ ।

अच्छिवेयणा-अक्षिवेदना, नेत्रपीडा । भग० १९७ ।

अच्छिवेहप-चतुरिन्द्रियजीवभेदः । उक्त० ६९६ ।

अच्छिवेहा-चतुरिन्द्रियविशेषः । प्रज्ञा० ४२ ।

अच्छिवेहो-अक्षिवेध, चतुरिन्द्रियजन्तुविशेषः । जीवा० ३२ ।

अच्छुत्ता-उद्धृत्य । नि० चू० द्वि० १४ आ ।

अच्छुरंति-आस्तृण्वन्ति । ओष० ८३ ।

अच्छुरलमे-प्रचुरलमे । नि० चू० द्वि० १४ आ ।

अच्छुदं-अक्षिसम् । ओष० १६५ ।

अच्छे-अच्छः, सुनिर्मलः, जाम्बूनदरत्नबहुलत्वात् मेरुनाम ।
जं० प्र० ३७५ । ऋक्ष-अच्छमल । प्रज्ञा० २५३ ।

अच्छेओ-अच्छेकः, अविकलः । आव० ५२७ ।

अच्छेज्ज-आसीत् । भग० ९० । आच्छेद्य-षष्ठशबलदोषे ।
प्रश्न० १४४ ।

अच्छेज्जे-आच्छेद्य-बलाद् भृत्यादिसत्कमाच्छिद्य यत्स्वामी
साधवे ददाति । ठाणा० ४६० ।

अच्छेज्जेह-भोजनदोषः । भग० ४६६ ।

अच्छेणं-आच्छेद्यं, यदाच्छिद्य भृत्यादिभ्यः स्वामी ददाति ।
प्रश्न० १५५ ।

अच्छेरं-आश्चर्यम् । जीवा० २७७ ।

अच्छेरगा-आश्चर्याणि, अद्भुतानि । ठाणा० ५२३ ।

अच्छेरियं-आश्चर्यम्, आश्चर्यवस्तु । दश० ५५ ।

अच्छो-अच्छः, स्वच्छः । सूर्य० ७८ । ऋक्ष । जीवा०
३८ । नाखरविशेषः । प्रश्न० ७१ ।

अच्छोह-आच्छेदनम् । ओष० १३३ ।

अच्छिन्नछेयनयाहं-अच्छिन्नच्छेदनयिका-सूत्रविशेषः । सम०
१२८ ।

अजगर-अजगरः, शयुपर्यायः, उरपरिसर्पविशेषः । प्रश्न०
७ । सम० । १३५ ।

अजजो-अजय्य, जेतुमशक्यः । उक्त० १६९ ।

अजताभासविवर्जनी-अजताभाषाविवर्जनी, दुष्टवाक्परि-
हर्ता । आव० ७७५ ।

अजयं-अयतम्, अनुपदेशेन । दश० १५६ । अणुवण्सेण ।
दश० चू० ७० ।

अजय-अयतः, अयत्नपरः । ओष० ३७ । तत्तत्पापस्थाने-
न्योऽनुपरतः । उक्त० १९४ ।

अजरणं-अजीर्णम् । आव० १३१ ।

अजवणिज्जोदण-अयापनीयोदका, अयापनीयं-न यापना-
प्रयोजनमुदकं येषां ते । भग० ३०६ ।

अजसो-छायाघातः । वृ० तृ० ९९ अ ।

अजहण्णमणुक्कोसे-अजघन्योत्कृष्टः, अजघन्योत्कृष्टस्थितिः ।
आव० ३३५ ।

अजाकृपाणीयम्-अवितर्कितसम्भवो न्यायविशेषः । आचा०
१८ ।

अजाणंतिया-अजानती पर्वत जे होइ पगयसुद्धा । वृ० प्र०
५८ अ ।

अजाणू-अज्ञस्य अज्ञानात् वा व्यावृत्तिः । ठाणा० १७४ ।

अजाता-उत्तरगुणैश्चाधाकर्मादिभिरशुद्धा । ओष० १९३ ।

अजायकण्णो-अजातकल्पको, अगीतार्थः । वृ० प्र०
११२ आ ।

अजाया-अजाता, याऽतिरिक्तनिरवद्याहारपरित्यागविषया ।
आव० ६४१ ।

अजिओ-अजितः, परीषहोपसर्गादिभिर्न जितः, द्वितीयजिनः,
यस्मिन् गर्भे सति माता राज्ञाऽजिताऽतः । आव० ५०२ ।

अजिणं-अजिनं, चर्म । सूत्र० ३०७, आचा० ७१ ।

अजिण्णो-अजीर्णम् । आव० ३५२ ।

अजिह्मं-अमन्दम् । प्रश्न० ८४ ।

अजिह्म-अमन्दे, भद्रभावतया निर्विकारचपले । जं० प्र०
११५ ।

अजियसंतित्थयं-अजितशान्तिस्त्वः । आव० ६३८ ।

अजियसेणं-ऐरवतावसर्पिणीतीर्थकरः । सम० १५३ ।

अजियसेणे-अजितसेनः, अजातोदाहरणे कौशाम्बीराजा ।
आव० ६९९ । अतीतोत्सर्पिणीकुलकरः । सम० १५० ।

अलोभोदाहरणे श्रावस्त्यामाचार्यः । आव० ७०१ ।

वसतपुरे नृप खड्गप्रमादिसैनिकशिक्षकः । प्रज्ञा० ४४१ ।

अजियं-अपराजिता (आज्ञां) । आव० ५९६ ।

अजिया-अभिनन्दनजिनप्रवर्तिनीनाम । सम० १५२ ।

अजिरं-अज्ञम् । प्रश्न० १३८ ।

अजीरं-अजरणम् । ओष० ६३ ।

अजीरगं-अजीर्णत्वम् । आव० ६५५ ।

अजीरय-अजीर्णम् । भग० १९७ ।

अजीर्णम्-रोगविशेषः । जीवा० २८४ ।

अजीव-अजीवाः, जीवविपरीतस्वरूपा । प्रज्ञा० ७ ।

अजीवअपचचक्खाणकिरिया - यदजीवेषु-मयादिष्व-
प्रत्याख्यानात् कर्मबन्धनं सा अजीवाप्रत्याख्यानक्रिया ।
ठाणा० ४११ ।

अजीवकरणं-अजीवभावकरणं, परप्रयोगमन्तरेणाभ्रदिर्ना-
नावर्णान्तरगमनम् । आव० ४६४ ।

अजीवकिरिया-अजीवक्रिया, अजीवस्य-पुद्गलसमुदायस्य
यत्कर्मतया परिणमनं सा अजीवक्रिया । ठाणा० ४० ।

अजीवणेसत्थिया-अजीवनैसृष्टिकी, यत्तु काण्डादीनां धनुरा-
दिभिः निसर्जनम् । ठाणा० ४३ ।

अजीवपाउसिया-अजीवप्राद्वेषिकी, अजीवस्योपरि प्रद्वेषाद्या
क्रिया प्रद्वेषकरणमेव वा । भग० १८२ । अजीवे-पाषाणादौ
स्खलितस्य प्रद्वेषात् । ठाणा० ४११ ।

अजीवपाओगिअं-अजीवप्रायोगिकम्, अजीवप्रयोगेन नि-
वृत्तं, जीवप्रायोगिकद्वितीयमेदः । आव० ४५७ ।

अजीवपारिग्गहियार-अजीवपारिग्रहिकी, पारिग्रहिकीक्रियाया
द्वितीयो मेदः । आव० ६१२ ।

अजीवमिस्सिया-अजीवमिश्रिता, प्रभूतेषु मृतेषु स्तोकेषु
जीवत्सु एकत्र राशीकृतेषु-अहो महानयं मृतो जीवराशिरिति
भाषा । प्रज्ञा० २५६ ।

अजीवमीसण-अजीवानाश्रित्य मिश्रमजीवमिश्रं । ठाणा० ।
४९० ।

अजीवमीसग-अजीवमिश्रा, सत्यामृषाभाषामेदः । दश०
२०९ ।

अजीववेयारणिया - पुरुषादिविप्रतारणबुद्धयैव वाऽजीवं
भणत्येतादृशमेतदिति । ठाणा० ४३ ।

अजीवसामंतोवणिवाइया - अजीवसामन्तोपनिपातिकी,
सामन्तोपनिपातिकीक्रियाया द्वितीयो मेदः । आव० ६१३ ।

अजीवसाहत्थिया-यच्च खहस्तगृहीतेनैवाजीवेन-खड्गादिना
जीवं मारयति सा अजीवसाहस्तिकी । ठाणा० ४२ ।

अजीवारंभिया - जीवकडेवराणि पिष्टादिमवजीवाकृतींश्च-
बलादीन् वा आरभमाणस्य सा अजीवारभिकी । ठाणा० ४११ ।

अजुतं-अयुतम्, चतुरशीतिरयुताङ्गसहस्राणि । जीवा० ३४५ ।

अजुतंगं - अयुताङ्गम्, चतुरशीतिरर्थनिकुरशतसहस्राणि । जीवा० ३४५ ।

अजुत्तं-अयुक्तम्, अनुपपत्तिक्षमम्, सूत्रदोषविशेषः । आव० ३७५ ।

अजुत्तो-अनुपयुक्तः । वृ० तृ० ६ आ ।

अजुरण्या-शरीरापचयकारिशोकानुत्पादनेन । भग० ३०५ ।

अजो-अजः, छगलको द्विखुरश्चतुष्पदः । जीवा० ३८ ।

अजोगवं-अयोगवम्, वैश्याश्चद्राभ्या जातो वर्णः । आचा० ८ ।

अजोगी-अयोगी, निरुद्धयोगः, कैलेद्या गतो ह्रस्वपञ्चाक्षरो-द्विरणमात्रकाल यावत्, भूतग्रामस्य चतुर्दशं गुणस्थानम् । आव० ६५० ।

अयोनिभूतम्-(अजोणिःभूए), विश्वस्तयोनि, प्ररोहासमर्थम् । दश० १४० ।

अजोसिया-अजुष्टा, असेविता, क्षयं वा अवसायलक्षणम-तीता । सूत्र० ७० ।

अजंहिज्जो-अद्यश्च । आव० ७१५ ।

अज्ज-अद्य, आरब्ध, आर्यः । उक्त० ३६३ । आर्य-आरात्सर्वहेयधर्मेभ्यो यात-प्राप्तो गुणैरित्यार्यः । प्रज्ञा० ५ । भावाराधनयोगादारायातः सर्वहेयधर्मेभ्य इत्यार्यः । दश० २८४ । आर्या-प्रगान्तरुपा चण्डिका । भग० १६४ । अद्य-सान्प्रतम् । ज० प्र० २४६, आचा० १५८ । आर्य- (गौतम) । आचा० १५८ । पापकर्मवहिर्भूतत्वेनापाप (क्षेत्रादिभेदेन नवधा) । ठाणा० २०८ ।

अज्जए-हरितविशेषः । प्रज्ञा० ३३ ।

अज्जकण्हा-आर्यकृष्णा, आचार्या । उक्त० १७८ ।

अज्जकण्हो-आर्यकृष्णः, आचार्यः । आव० ३२३ ।

अज्जकालका-नाम आयरिया । वृ० प्र० ३९ अ ।

अज्जकालगायरिए-चतुर्थीप्रवर्तको युगप्रधानः । नि० चू० प्र० ३३९ आ ।

अज्जकालगो-आर्यकालकः । आव० ३६९ ।

अज्जकालय-प्रज्ञादृष्टान्तः । (मर०)

अज्जखण्डो-विद्यासिद्ध आचार्यः । नि० चू० प्र० ३०४ अ, नि० चू० प्र० २७६ अ, नि० चू० प्र० १६ अ ।

आर्यखण्डः, विद्यासिद्ध आचार्यविशेषः । आव० ४११ ।

अज्जगो-आर्यकः, वनस्पतिविशेषः लोके आजओ । जं० प्र० ४२४ । प्रत्येकवनस्पतिविशेषः । नि० चू० द्वि० ६० अ ।

अज्जगोविंदो-आर्यगोविन्दः, मिथ्योपस्थितायामुदाहरणम् । आव० ८६१ ।

अज्जचंदणा-आर्यचन्दना, आर्याविशेषः, यस्या पात्रे मृगावत्या केवलोत्पत्तिः । आव० ४८५, नि० चू० तृ० १३४ आ ।

अज्जत्ताए-आर्यतया, पापकर्मवहिर्भूतया अद्यतया वा अधुनातनतया वर्तमानकालतया । भग० ६५६ ।

अज्जपयं-आर्यपदम्, शुद्धधर्मपदम् । दश० २६९ ।

अज्जप्पभिर्ह-अद्यप्रमृति, सम्यक्तत्त्वप्रतिपत्तिकालादारभ्याद्य यावत् । आव० ८११ ।

अज्जभावे-आर्यभावः क्षार्यिकादिज्ञानादियुक्तः । ठाणा० २०९ ।

अज्जमंगू-आर्यमङ्गु, ऋद्धिरससातगौरवदृष्टान्ते मथुराया-माचार्यः । आव० ५७९ । अवसन्नाचार्यः । नि० चू० प्र० ३५१ अ । आचार्यातिसेवकः दुर्बलाऽऽचार्यः । व्य० द्वि० १७४ आ ।

अज्जमणग-आर्यमणक, आर्यश्चामौ मणकश्चेति विग्रहः, पण्मासैर्दशवैकालिकस्यायेता । दश० २८४ ।

अज्जमहागिरि-स्थूलभद्रदत्तगणधारकाचार्यः । नि० चू० प्र० २४३ अ ।

अज्जमहागिरी-आयरिओ । नि० चू० तृ० ४४ आ ।

अज्जमूलं-आर्यमूलम्, मातामहपादमूलम् । आव० ६८४ ।

अज्जय-आर्यकः, पिता । उक्त० ९८ । आव० ३०५ । भग० ४७० । आव० ३५७ ।

अज्जयमंजरी-आर्यमञ्जरी । आव० १२५ ।

अज्जरक्खितो-मातृकालुजाकृष्णाचार्यः । नि० चू० द्वि० १०९ अ ।

अज्जरक्खिय-गोष्ठामाहिलप्रेषकाचार्यः । नि० चू० प्र० ३३५ आ, १०१ आ । उज्जयिन्यामचेलकत्वे । (मर०) । आर्यरक्षितः । विज्ञे० १००० । आचार्यविशेषः । व्य० द्वि० ३१९ अ ।

अज्जव-आर्जवम्, परस्मिन्निष्कृतिपरैऽपि मायापरित्यागः । दश० २६३ ।

अञ्जवहरसामि-आर्यरक्षितविद्यागुरुः । नि० चू० प्र० १०१ आ ।

अञ्जवहरा-आर्यवैरा । विशेष० ९२८ । आर्यवज्र, वात्स-
ल्योदाहरणे आर्य । दश० १०३ ।

अञ्जवहरो-आर्यवैर । आव० २८५ । आर्यवज्र, युग-
प्रधान । आव० ३०२ । आर्यवैर, चैत्यभक्तिद्वारे आचार्य ।
आव० ५३६ ।

अञ्जवट्टाणा-आर्जवम्, सवरमेदा । ठाणा ३०२ ।

अञ्जवे-आर्जवम्, ऋजुता योगसङ्ग्रहे दशमो योग ।
आव० ६६४ ।

अञ्जसमिओ-आर्यसमित, सुनन्दाभ्राता । आव० २८९ ।
आर्यसमित । उक्त० ३३३ ।

अञ्जसमिया-आर्यसमिता, वज्रस्वामिनो मातुलाः ।
आव० ४१२ ।

अञ्जसमुदा-आचार्यातिशेषानतिसेवि । व्य० द्वि० १४७
अ । नि० चू० प्र० १५१ अ ।

(अञ्जसा)-अजसा, प्रगुणेन न्यायेन । विशेष० ७७९ ।

अञ्जसामस्स-आरात्मवेहेयधर्मेभ्यो यात-प्राप्तो गुणैरि-
त्यार्य स चामौ श्यामश्च आर्यश्याम, तस्मै । प्रजा० ५ ।

अञ्जसुनन्दा-आर्यसुनन्दा । उक्त० ३२१ ।

अञ्जसुहृत्थी-आर्यसुहृत्ती, योगसप्रहेऽनिश्रितोपधानदृष्टान्ते
आर्यस्थूलभद्रस्य लघु शिष्यः । आव० ६६८ । स्थूलभद्र-
दत्तगणधारकाचार्यः । नि० चू० प्र० २४३ अ । आयरिओ ।
नि० चू० तृ० ४४, वृ० द्वि० १५३ आ ।

अञ्जसुहम्मे-आर्यसुधर्मा, महावीरस्यान्तेवामी स्यविरः ।
प्रश्न० १ ।

अञ्जहिज्जो-अद्यक्ष (श्व) । आव० ६९२ ।

अञ्जा-तुलक्षीसमो वनस्पतिविशेष । भग० ८०२ । सुनि-
सुव्रतजिनप्रवर्तिनीनाम । १५२ । आर्या, सप्तचतु कल-
गणादिव्यवस्थानिबद्धा मात्राछन्दोरूपा । जं० प्र० १३८ ।

अञ्जाकल्पं-आर्यानीतम् । (गणि०)

अञ्जाघरे-आर्यागृहे । ठाणा० ३७२ ।

अञ्जावेयव्वा-आज्ञापयितव्या । आचा० १७८ ।

अञ्जासाढो-आर्याषाढः, स्थिरीकरणोदाहरणे उज्जयि-
न्यामायषाढ । दश० १०३ । वत्सभूम्यामाचार्यविशेषः ।
उक्त० १३३ । आचार्य । आव० ३१५ ।

अज्जिप-आर्जिका, आर्थिका मातुः पितुर्वा माता । दश०
२१६ ।

अज्जिया-पितामही मातामही वा । वृ० द्वि० ५८ आ ।
मातुः पितुः वा जा माता सा । दश० चू० १०९ ।

अज्जिया-आर्थिका । आव० ७९३ ।

अज्जियालाभो-आर्थिकालाभः, आर्थिकाम्भ्यो लाभः । आव०
५३५ ।

अज्जुण-अर्जुन, वृक्षविशेष । प्रजा० ३२ । अर्जुनाभिधानं-
यत्पाण्डुरस्वर्णम् । जं० प्र० २४२ । बहुबीजविशेषः । भग०
८०३ । चौरविशेष । व्य० द्वि० १७७ आ । तृणविशेषः ।
प्रजा० ३३ ।

अज्जुणए-अर्जुनक, राजगृहे मालाकारविशेषः । अन्त०
१८ ।

अज्जुणओ-अर्जुनक, राजगृहे मालाकार । उक्त० ११२ ।

अज्जुणगस्स-अर्जुनकः, गोशालपरावर्तिस्थानम् । भग०-
६७४ ।

अज्जुणमालार-अर्जुनमालाकार, आक्रोशसह । (सर०)-

अज्जुणसुवण्णं-अर्जुनसुवर्णं, श्वेतकाञ्चनम् । औप० ११५ ।

अज्जुणस्स-गौतमगोत्रो गोशालगृहीतत्यक्तशरीरः । भग०
६७३ ।

अज्जुणो-अर्जुन, सुघोषनगरनृपतिः । विषा० ९५ ।

अज्जुन्ने-गोशालकदिशाचरः । भग० ६५९ ।

अज्जे-आर्यः । उक्त० २८६ । अद्य, आर्य, स्वामिन् ।
भग० १७६ ।

अज्जो-आर्यः, पितामहः, तीर्थकराणाम् प्रथमः । आव० १६८ ।
आर्यः । आव० ७९३ । श्रीवर्द्धमानस्वामी । जं० प्र० ५४१ ।

अज्जोत्ति-आरात्पापकर्मभ्यो याता आर्यास्तदामन्त्रणं हे
आर्या । ठाणा० १३५ ।

अज्जोरुह-हरितविशेषः । प्रजा० ३३ ।

अज्जत्त-अध्यात्मम्, चेतः । दश० १६ ।

अज्जसत्थं-अध्यात्मम्, सुखदुःखादि । आचा० ७६ । आत्म-
विषयः । जीवा० २४२ । आत्मस्था मिथ्यात्वादयः ।
उक्त० ४०२ । अन्तःकरणम् । आचा० २९० । अध्यात्मम् ।
आचा० २०८ । अध्यात्मक्रिया-यत्केनापि कथञ्चनप्यपरि-
भूतस्य दौर्मनस्यकरणम् । ठाणा० ३१६ । अध्यात्म-
परिणामः । व्य० प्र० १८१ आ । अध्यात्मम्-मनः । ठाणा० ५१ ।

अज्ज्ञत्थदंडे-अध्यात्मदण्ड, शोकाद्यभिभवः । प्रश्न० १४३ ।
अज्ज्ञत्थनिष्पन्नं-अध्यात्मनिष्पन्नम्, अध्यवसानोद्गतम् ।
दश० २२६ ।

अज्ज्ञत्थवयणं-अध्यात्मवचनम्, अभिप्रेतमर्थः गोपयितु-
कामस्य सहसा तस्यैव भणनम् । प्रश्न० ११८ । यदन्यच्चे-
तसि निधाय विप्रतारकबुद्ध्याऽन्यद् विभणिषुरपि सहसा
यच्चेतसि तदेव ब्रूते तत् । प्रज्ञा० २६७, आचा० ३८७ ।

अज्ज्ञत्थिप्-अध्यात्मिक, अभ्यर्थित । विपा० ३८ ।
अध्यात्मिक-आत्माश्रित । भग० ४६३ । आध्यात्मिक-
क्रियास्थानविशेषः । सम० २५ ।

अज्ज्ञत्थिओ-आध्यात्मिकः, आत्मविषयः, सङ्कल्पविशेषः ।
जीवा० २४२ ।

अज्ज्ञत्थियं-अध्यवसितं, सङ्कल्पम् । आव० ६६९ । आध्या-
त्मिक-अन्तःकरणोद्भवम् । सूत्र० ३११ ।

अज्ज्ञत्थिओ-अध्यात्मस्थ । आव० ६४९ ।

अज्ज्ञत्थेव-अध्यात्मन्येव, ब्रह्मचर्ये व्यवस्थितः । आचा०
२०८ ।

अज्ज्ञत्थो-आध्यात्मिक, आत्मन्यध्यात्मात्म - तत्रभवे
दण्डविशेषः । सूत्र० ३०६ ।

अज्ज्ञप्पं-अध्यात्मं, सद्भावनारूढं चित्तमेव । प्रश्न० १३४ ।
आध्यात्मिकं, आत्मन्यधीत्यध्यात्मं तत्र भवम् । आन्तरशक्ति-
जनितं सात्त्विकम् । सूत्र० १६७ । आत्मानमधिकृत्यात्मा-
लम्बनम् । प्रश्न० १२८ । मनः । सूत्र० ६५ । अधि आत्मनि
वर्तते इति अध्यात्मं-ध्यानम् । आव० ७७४ । रुढितो मनः ।
उत्त० ७ । आत्मनि । उत्त० ६१८ । चेतः । आव० ५२५ ।
धर्मध्यानादिकम् । सूत्र० २६९ । मनः । आचा० २१९ ।
आत्मनि । उत्त० ४६५ । मनः । उत्त० ५९१ ।

अज्ज्ञप्पजोग-अध्यात्मयोगः । (महाप्र०)

अज्ज्ञप्पजोगसाहणजुत्ते - अध्यात्मयोगमाधनयुक्तं,
अध्यात्मं-मनस्तस्य योगा - व्यापारा धर्मध्यानादयस्तेषां
साधनानि एकाग्रतादीनि त्रैयुक्तः । उत्त० ५९१ ।

अज्ज्ञप्पज्ज्ञाणं-अध्यात्मध्यानं, अमुकोऽहं अमुककुले अमु-
गसिस्ते अमुगधम्मट्टाण्ठिणं न य तविवराहणेत्यादिरूपम् ।
प्रश्न० १२८ ।

अज्ज्ञप्परप-अध्यात्परतः, प्रशस्तध्यानासक्तः । दश० २६७ ।

अज्ज्ञप्पसंवुडे-अध्यात्मसंवृतः, स्त्रीभोगादत्तमनाः । सूत्रार्थो-
पयुक्तनिरुद्धमनोयोगः । आचा० २१९ ।

अज्ज्ञप्पे-अध्यात्मनि, आन्तरम् । सूत्र० २३० ।

अज्ज्ञयणं-अध्ययनम्, विशिष्टार्थध्वनिसन्दर्भरूपम् । जीवा०
४ । ठाणा० ६ । पाठः । आव० ७३२, विशेष० ४५० ।
सज्ज्ञाओ । दश० चू० १२५ । स्वस्वभावे आनीयते-
ऽनेनेति आनयनं प्रस्तावादात्मनः, निरुक्तविधिना । उत्त०
६ । निरुक्तविधिनाऽर्थनिर्देशपरत्वाद्वाऽस्य अयतेरेतेर्वाऽधि-
पूर्वस्य । उत्त० ७ । नाम । सूर्य० ९, १४६ । आव० ७१५ ।
अध्यात्मानयनाच्चेत्तसो विशुद्ध्यापादनात् । दश० १३८ ।
अनेन करणभूतेन साधुर्बोधसयममोक्षान् प्रत्यधिकं गच्छति
यस्मादेवं तस्मादध्ययनम् । दश० १६ । अध्यात्मानयनं,
अधिगम्यन्ते परिच्छिद्यन्ते वा अर्था अनेनेत्यधिगमनमेव प्राकृ-
तशैल्या तथाविधार्थप्रदर्शकत्वाच्चास्य वचसोऽध्ययनमिति,
अधिक नयनमधिकनयनं चाध्ययनम् । दश० १६ । अध्या-
त्मानयनं-अध्ययनश्रुतनाम । दश० १६ । शास्त्रम् । दश०
२८४ ।

अज्ज्ञयणच्छुक्कं-अध्ययनषट्कं । विशेष० ४१५ ।

अज्ज्ञल-म्लेच्छविशेषः । प्रज्ञा० ५५ ।

अज्ज्ञवसाप-अध्यवसायः, सूक्ष्मो मनःपरिणामसमुत्थः ।
आचा० ६८ । सूक्ष्म आत्मनः परिणामविशेषः । आचा० ३१ ।

अज्ज्ञवसाणं-अध्यवसानं, अन्तःकरणप्रवृत्तिः । सूत्र० ३४० ।
मनोविशेषः । औप० ९९ । जीवा० १३० । अन्तःकरण-
सव्यपेक्षम् । आव० १८४ । रागस्नेहभयमेदानि अध्यव-
सानानि । आव० २७२ । अध्यवसायाः । प्रज्ञा० ५४३ ।
श्रवणविधिक्रियाप्रयत्नविशेषरूपम् । औप० ६० । मनः
एकाग्रतालम्बनम् । आव० ५८३ । रागस्नेहभयात्मकोऽध्य-
वसायः । ठाणा० ४०० । विशेष० ८४२ ।

अज्ज्ञवसाणावरणिज्ज्ञाणं-भावचारित्रावरणीयानि । भग०
४३३ ।

अज्ज्ञवसाणेहि-अध्यवसानैः, मनःपरिणामैः । जं० प्र०
२७९ ।

अज्ज्ञवसिप-अध्यवसितम्, परिभोगक्रियासंपादनविषयम् ।
भग० ८९ । अध्यवसानम्, प्रयत्नविशेषः । भग० ८९ ।

अज्ज्ञवसियं-अध्यवसितं, क्रियासंपादनविषयम् । औप०
६० ।

अज्ज्ञवस्सन्ति-अध्यवस्यत । दश० ३५ ।

अज्ज्ञाहृतं-अधीतम् । आव० ३४७ ।

अज्ज्ञाय-अध्ययनम् । विशेष० ५०६ । अध्याय । भग० ४ ।
कुबुद्धीना मन पीडाना वा आयः । भग० ४ । पाठ० ।
उत्त० ७१३ । शास्त्रोऽङ्गविशेष । आव० ६८ । अध्यय-
नानि । उत्त० ७१२ ।

अज्ज्ञारुहो-अध्यारुह, वृक्षयोनिकेषु वृक्षेषु कर्मोपादान-
निष्पादितेषु उपर्युपरि अध्यारोहतीति, वृक्षोपरिजातो वृक्षः,
वल्लीवृक्षाभिधानं कामवृक्षाभिधानो वा वृक्ष । सूत्र० ३५२ ।

अज्ज्ञावसिस्त-अभ्युष्येति । ठाणा० ३५१ ।

अज्ज्ञियगं-उपयाचितक । वृ० तृ० ७४ आ ।

अज्ज्ञीणं-अक्षीणम् । विशेष० ४५० । अक्षीणश्रुतनाम ।
दश० १६ । यद्दीयमानं न क्षीयते स्म तद् अक्षीणम् ।
ठाणा० ६ ।

अज्ज्ञुचवातो-अगमगमनामवणे वि (आमक्ति) । नि०
चू० द्वि० ७१ आ ।

अज्ज्ञुसिरं-अशुषिरम्-अगंथिला दक्षिका निषया च ।
ओष० २१४ ।

अज्ज्ञुसिरे-तृणादिच्छन्नं न । ओष० १२३ ।

अज्ज्ञुसिरो-गृहीसीवनिकारहितः प्रतिथिगलरहितो वा ।
वृ० द्वि० २५२ आ ।

अज्ज्ञोअर-अध्यवपूरकम्, स्वार्थमूलाद्रहणप्रक्षेपरूपम् ।
दश० १७४ । नि० चू० प्र० १४२ आ ।

अज्ज्ञोयरप इ-भोजनदोष । भग० ४६६ । स्वार्थमू-
लाद्रहणे माध्याय्यं कणप्रक्षेपणमध्यवपूरक । ठाणा०
४६० ।

अज्ज्ञोवगमियाप-आभ्युपगमिकी, प्रव्रज्याप्रतिपत्तितो
ब्रह्मचर्यभूमिगमनकेगलुक्षणादीनामङ्गीकारेण निर्वृता वेदना ।
भग० ६५ ।

अज्ज्ञोववज्जन्ति-अध्युपपद्यन्ते-तदेकचित्ता भवन्तीति तद-
र्जनाय बाधिक्येनोपपद्यन्ते उपपन्ना घटमाना । ठाणा० २९२ ।

अज्ज्ञोववज्जणं-अध्युपपादनं, क्वचिदिन्द्रियार्थेऽध्युपपत्तिर-
सिध्वङ्ग । ठाणा० १७४ ।

अज्ज्ञोवज्जिज्ज-अभ्युपपद्येत, अभिष्वङ्गं कुर्यात् । दश०
४५ ।

अज्ज्ञोववण्णं-अध्युपपन्नः, विषयपरिभोगायित्तजीवितः ।
आचा० ७८ ।

अज्ज्ञोववण्णो-अध्युपपन्नः, आसिक्तः । ओष० १९४ ।
अध्युपपन्न । आव० ३५९, ९२ ।

अज्ज्ञोववन्नं-अध्युपपन्न, आमक्तः । दश० ४५ । अप्रा-
प्ताहारचिन्तामाधिक्येनोपपन्नः । भग० ६५० ।

अज्ज्ञोववन्ने-अध्युपपन्न, तदेकाग्रता गत । भग०
२९२ । मूर्च्छित । विपा० ३८ ।

अज्ज्ञोववन्नो-अध्युपपन्नः । आव० ३९९ ।

अज्ज्ञोववाय-अध्युपपात, ग्रहणैकाग्रचित्तता । प्रश्न० १५३ ।

अज्ज्ञोवात-अध्युपपात-श्रद्धा । व्य० प्र० २१७ आ ।

अज्ज्ञोवपत्ते-अज्ञानप्राप्त, अकलहप्राप्त सम्यग्दृष्टिर्वा ।
सूत्र० २३४ । वीतरागः । सूत्र० २३५ ।

अज्ञातोऽल्लवृत्ति-(अज्ञातल्लवृत्ति), कुले कुले भिक्षणम् ।
उत्त० ४०४ ।

अज्ञानम्-अनाभोगः, अननुस्मरणं वा । दश० १७९ ।

अट्टं-आर्तम्, सङ्घिष्टाध्यवसाय । दश० चू० १४ । ऋतस्य
पीडितस्येदं वचनमिति कृत्वा । अधर्मद्वारस्य षोडशनाम ।
प्रश्न० २६ । आर्तध्यान - शोकाक्रन्दनविलपनादिलक्षणं
ध्यानम् । आव० ५८२ ।

अट्टट्टहासं-अट्टट्टहास्यम् । आव० १९१ ।

अट्टट्टहासो-अट्टट्टहास । आव० ८३० ।

अट्टणसाला-व्यायामशाला । भग० ५४२ । अट्टणशाला ।
औप० ६५ ।

अट्टणे-अट्टन, योगसङ्ग्रहे आलोचनादृष्टान्ते उज्जयिन्यां
मल्लविशेष । आव० ६६४ ।

अट्टणो-अट्टनः, उज्जयिन्या जितशत्रुराजमल्ल । उत्त० १९२ ।

अट्टुहट्टवसट्टे-आर्तदुःखार्तवशास्ते । उत्त० ३३१ ।

अट्टुहट्टा-आर्तदुःखस्थिता, आर्तदुःखार्ता । आव० ३९५ ।

अट्टुहट्टो-आर्तदुःखार्ता । आव० २८८ ।

अट्टनियट्टियचित्ता-आर्तनिर्वर्तितचित्ताः, आर्तं निर्वर्तितं
चित्ते यैस्ते तथा, आर्ताद्वा निर्वर्तितं चित्तं यैस्ते । भग०
१२१ ।

अट्टमगा-अभिमारका । नि० चू० द्वि० ११ आ ।

अट्टमट्टाह-अर्दवितर्द । उप० गा० ४८६ ।

अट्टवसट्टा-आर्तवशास्ते । आव० ३८८ ।

अज्ज्ञत्थदंडे-अध्यात्मदण्डः, शोकाद्यभिभवः । प्रश्न० १४३ ।
अज्ज्ञत्थनिष्पन्नं-अध्यात्मनिष्पन्नम्, अध्यवसानोद्गतम् ।
दश० २२६ ।

अज्ज्ञत्थवयणं-अध्यात्मवचनम्, अभिप्रेतमर्थं गोपयितु-
कामस्य सहसा तस्यैव भणनम् । प्रश्न० ११८ । यदन्यच्चे-
तसि निधाय विप्रतारकबुद्ध्याऽन्यद् विमणिपुरपि सहसा
यच्चेतसि तदेव ब्रूते तत् । प्रज्ञा० २६७, आचा० ३८७ ।

अज्ज्ञत्थिण-अध्यात्मिक, अभ्यर्थित । विपा० ३८ ।
अध्यात्मिक-आत्माश्रितः । भग० ४६३ । आध्यात्मिक-
क्रियास्थानविशेषः । सम० २५ ।

अज्ज्ञत्थिओ-आध्यात्मिकः, आत्मविषयः, सङ्कल्पविशेषः ।
जीवा० २४२ ।

अज्ज्ञत्थियं-अध्यवसितं, सङ्कल्पम् । आव० ६६९ । आध्या-
त्मिकं-अन्तःकरणोद्भवम् । सूत्र० ३११ ।

अज्ज्ञत्थिओ-अध्यात्मस्थः । आव० ६४९ ।

अज्ज्ञत्थेव-अध्यात्मन्येव, ब्रह्मचर्ये व्यवस्थितः । आचा०
२०८ ।

अज्ज्ञत्थो-आध्यात्मिकः, आत्मन्यध्यात्मं - तत्रभव-
दण्डविशेषः । सूत्र० ३०६ ।

अज्ज्ञप्पं-अध्यात्मं, सद्भावनारूढं चित्तमेव । प्रश्न० १३४ ।
आध्यात्मिकं, आत्मन्यधीत्यध्यात्मं तत्र भवम् । आन्तरशक्ति-
जनिता सात्त्विक । सूत्र० १६७ । आत्मानमधिकृत्यात्मा-
लम्बनम् । प्रश्न० १२८ । मनः । सूत्र० ६५ । अधि आत्मनि
वर्तते इति अध्यात्म-ध्यानम् । आव० ७७४ । रुढितो मनः ।
उत्त० ७ । आत्मनि । उत्त० ६१८ । चेतः । आव० ५२५ ।
धर्मध्यानादिकम् । सूत्र० २६९ । मनः । आचा० २१९ ।
आत्मनि । उत्त० ४६५ । मनः । उत्त० ५९१ ।

अज्ज्ञप्पजोग-अध्यात्मयोगः । (महाप्र०)

अज्ज्ञप्पजोगसाहणजुत्ते - अध्यात्मयोगसाधनयुक्तः,
अध्यात्मं-मनस्तस्य योगा - व्यापारा धर्मध्यानाद्यस्तेषां
साधनानि एकाग्रतादीनि तैर्युक्तः । उत्त० ५९१ ।

अज्ज्ञप्पज्झाणं-अध्यात्मध्यानं, अमुकोऽहं अमुककुले अमु-
गसिस्ते अमुगधम्मट्ठाण्ठिइए न य तव्विराहणेत्यादिरूपम् ।
प्रश्न० १२८ ।

अज्ज्ञप्परप-अध्यात्मरतः, प्रशस्तध्यानासक्तः । दश० २६७ ।

अज्ज्ञप्पसंबुडे-अध्यात्मसंवृतः, स्त्रीभोगादत्तमनाः सूत्रार्थो-
पयुक्तनिरुद्धमनोयोगः । आचा० २१९ ।

अज्ज्ञप्पे-अध्यात्मनि, आन्तरम् । सूत्र० २३० ।

अज्ज्ञयणं-अध्ययनम्, विशिष्टार्थध्वनिसन्दर्भरूपम् । जीवा०
४ । ठाणा० ६ । पाठः । आव० ७३२, विशे० ४५० ।
सज्ज्ञाओ । दश० चू० १२५ । स्वस्वभावे आनीयते-
ऽनेनेति आनयनं प्रस्तावादात्मनः, निरुक्तविधिना । उत्त०
६ । निरुक्तविधिनाऽर्थनिर्देशपरत्वाद्वाऽस्य अयतरेतेर्वाऽधि-
पूर्वस्य । उत्त० ७ । नाम । सूर्य० ९, १४६ । आव० ७१५ ।
अध्यात्मानयनाच्चेतसो विशुद्धयापादनात् । दश० १३८ ।
अनेन करणभूतेन साधुबोधसंयममोक्षान् प्रत्यधिकं गच्छति
यस्मादेवं तस्मादध्ययनम् । दश० १६ । अध्यात्मानयनं,
अधिगम्यन्ते परिच्छिद्यन्ते वा अर्था अनेनेत्यधिगमनमेव प्राक्-
तशैल्या तथाविधार्थप्रदर्शकत्वाच्चास्य वचसोऽध्ययनमिति,
अधिकं नयनमाधिकनयनं चाध्ययनम् । दश० १६ । अध्या-
त्मानयनं-अध्ययनश्रुतनाम । दश० १६ । शास्त्रम् । दश०
२८४ ।

अज्ज्ञयणछक्कं-अध्ययनषट्कं । विशे० ४१५ ।

अज्ज्ञल-म्लेच्छविशेषः । प्रज्ञा० ५५ ।

अज्ज्ञवसाय-अध्यवसायः, सूक्ष्मो मनःपरिणामसमुत्थः ।
आचा० ६८ । सूक्ष्म आत्मनः परिणामविशेषः । आचा० ३१ ।

अज्ज्ञवसाणं-अध्यवसानं, अन्तःकरणप्रवृत्तिः । सूत्र० ३४० ।
मनोविशेषः । औप० ९९ । जीवा० १३० । अन्तःकरण-
सव्यपेक्षम् । आव० १८४ । रागस्नेहभयमेदानि अध्यव-
सानानि । आव० २७२ । अध्यवसायाः । प्रज्ञा० ५४३ ।
श्रवणविधिक्रियाप्रयत्नविशेषरूपम् । औप० ६० । मनः
एकाग्रतालम्बनम् । आव० ५८३ । रागस्नेहभयात्मकोऽध्य-
वसायः । ठाणा० ४०० । विशे० ८४२ ।

अज्ज्ञवसाणावरणिज्जाणं-भावचारित्रावरणीयानि । भग०
४३३ ।

अज्ज्ञवसाणेहिं-अध्यवसानैः, मनःपरिणामैः । जं० प्र०
२७९ ।

अज्ज्ञवसिण-अध्यवसितम्, परिभोगक्रियासपादनविषयम् ।
भग० ८९ । अध्यवसानम्, प्रयत्नविशेषः । भग० ८९ ।

अज्ज्ञवसियं-अध्यवसितं, क्रियासपादनविषयम् । औप०
६० ।

अज्ज्ञवस्सन्ति-अध्यवस्यत । दश० ३५ ।

अज्ज्ञाहृतं-अधीतम् । आव० ३४७ ।

अज्ज्ञाय-अध्ययनम् । विशेष० ५०६ । अध्याय । भग० ४ ।
कुबुद्धीना मनःपीडाना वा आयः । भग० ४ । पाठ० ।
उत्त० ७१३ । शास्त्रोऽंगविशेषः । आव० ६८ । अध्यय-
नानि । उत्त० ७१२ ।

अज्ज्ञारुहो-अध्यारुह, वृक्षयोनिकेषु वृक्षेषु कर्मोपादान-
निष्पादितेषु उपर्युपरि अध्यारोहतीति, वृक्षोपरिजातो वृक्ष,
वल्लीवृक्षाभिधानं कामवृक्षाभिधानो वा वृक्ष । सूत्र० ३५२ ।

अज्ज्ञावसिक्त-अभ्युष्येति । ठाणा० ३५१ ।

अज्ज्ञियगं-उपयाचितक । वृ० तृ० ७४ आ ।

अज्ज्ञीणं-अक्षीणम् । विशेष० ४५० । अक्षीणश्रुतनाम ।
दश० १६ । यद्दीयमानं न क्षीयते स्म तद् अक्षीणम् ।
ठाणा० ६ ।

अज्ज्ञुववातो-अगमगमणासवणे वि (आमक्ति) । नि०
चू० द्वि० ७१ आ ।

अज्ज्ञुसिरं-अशुषिरम्-अगंधिला दक्षिका निषद्या च ।
ओष० २१४ ।

अज्ज्ञुसिरे-तृणादिच्छन्नं न । ओष० १२३ ।

अज्ज्ञुसिरो-गृहीसीवनिकारहितः प्रतिथिगलरहितो वा ।
वृ० द्वि० २५२ आ ।

अज्ज्ञोअर-अध्यवपूरकम्, स्वार्थमूलाद्रहणप्रक्षेपरूपम् ।
दश० १७४ । नि० चू० प्र० १४२ आ ।

अज्ज्ञोयरप इ-भोजनदोष । भग० ४६६ । स्वार्थमू-
लाद्रहणे माध्वाद्यर्थं कगप्रक्षेपणमध्यवपूरक । ठाणा०
४६० ।

अज्ज्ञोवगमियाप-आभ्युपगमिकी, प्रव्रज्याप्रतिपत्तितो
ब्रह्मचर्यभूमिशयनकेगलुक्षणादीनामङ्गीकारेण निर्वृता वेदना ।
भग० ६५ ।

अज्ज्ञोववज्जन्ति-अध्युपपद्यन्ते-तदेकचित्ता भवन्तीति तद-
र्जनाय वाधिक्येनोपपद्यन्ते उपपन्ना घटमाना । ठाणा० २९३ ।

अज्ज्ञोववज्जणं-अध्युपपादनं, क्वचिदिन्द्रियार्थेऽध्युपपत्तिर-
मिष्वङ्ग । ठाणा० १७४ ।

अज्ज्ञोवज्जिज्ज-अभ्युपपश्येत्, अमिष्वङ्गं कुर्यात् । दश०
४५ ।

अज्ज्ञोववण्णं-अध्युपपन्नं, विषयपरिभोगायत्तजीवितं ।
आचा० ७८ ।

अज्ज्ञोववण्णो-अध्युपपन्नं, आसक्तं । ओष० १९४ ।
अध्युपपन्न । आव० ३५९, ९२ ।

अज्ज्ञोववन्नं-अध्युपपन्नं, आमक्तं । दश० ४५ । अप्रा-
प्ताहारचिन्तामाधिक्येनोपपन्न । भग० ६५० ।

अज्ज्ञोववन्ने-अध्युपपन्नं, तटेकाग्रता गतः । भग०
२९२ । मूर्च्छित । विषा० ३८ ।

अज्ज्ञोववन्नो-अध्युपपन्नः । आव० ३९९ ।

अज्ज्ञोववाय-अध्युपपातः, प्रहणैकाग्रचित्तता । प्रश्न० १५३ ।

अज्ज्ञोवात-अध्युपपात-श्रद्धा । व्य० प्र० २१७ आ ।

अज्ज्ञोवपत्ते-अज्ञानप्राप्त, अकलहप्राप्त सम्यग्दृष्टिर्वा ।
सूत्र० २३४ । वीतरागः । सूत्र० २३५ ।

अज्ञातोऽल्लवृत्ति-(अज्ञातल्लवृत्ति), कुले कुले भिक्षणम् ।
उत्त० ४०४ ।

अज्ञानम्-अनाभोगः, अननुस्मरणं वा । दश० १७९ ।

अट्टं-आर्त्तम्, सङ्ग्रहाध्यवसाय । दश० चू० १४ । ऋतस्य
पीडितस्येदं वचनमिति कृत्वा । अधर्मद्वारस्य षोडशानाम् ।
प्रश्न० २६ । आर्त्तध्यान - शोकाक्रन्दनविलपनादिलक्षणं
ध्यानम् । आव० ५८२ ।

अट्टट्टहासं-अट्टट्टहास्यम् । आव० १९१ ।

अट्टट्टहासो-अट्टट्टहास । आव० ८३० ।

अट्टणसाला-व्यायामशाला । भग० ५४२ । अट्टणशाला ।
औप० ६५ ।

अट्टणे-अट्टन, योगसङ्ग्रहे आलोचनादृष्टान्ते उज्जयिन्यां
मल्लविशेष । आव० ६६४ ।

अट्टणो-अट्टन, उज्जयिन्या जितशत्रुराजमल्ल । उत्त० १९२ ।

अट्टदुहट्टवसट्टे-आर्त्तदुःखार्त्तवशार्त्तः । उत्त० ३३१ ।

अट्टदुहट्टा-आर्त्तदुःखस्थिता, आर्त्तदुःखार्त्ता । आव० ३९५ ।

अट्टदुहट्टो-आर्त्तदुःखार्त्तः । आव० ७८८ ।

अट्टनियट्टियचित्ता-आर्त्तनिर्वर्तितचित्ता, आर्त्तं निर्वर्तितं
चित्ते यैस्ते तथा, आर्त्ताद्वा निर्वर्तितं चित्तं यैस्ते । भग०
१२१ ।

अट्टमगा-अमिमारका । नि० चू० द्वि० ११ आ ।

अट्टमट्टाह-अर्दवितर्दः । उप० गा० ४८६ ।

अट्टवसट्टा-आर्त्तवशात्ता । आव० ३८८ ।

अट्टहासं-अट्टहासम् । आव० ६३४ ।

अट्टा-आर्ताः, दुस्तिनः रागद्वेषोदयेन । आचा० १८३ ।

अट्टाल-प्राकारसम्बन्धिन्यट्टालादौ । आचा० ४११ ।

अट्टालकं-प्राकारकोष्ठकोपरिवर्ति आयोधनस्थानम् । उक्त० ३११ ।

अट्टालक-अट्टालकः, प्राकारस्योपरि भृत्याश्रयविशेषः । जीवा० १५९ ।

अट्टालका-प्राकारस्योपर्याश्रयविशेषा । सम० १३७ ।

अट्टालगं-अट्टालक । जीवा० १६९ ।

अट्टालग-अट्टालकः, प्राकारोपरिवर्ती आश्रयविशेषः । प्रश्न० ८ । अट्टालकम्, प्राकारोपर्याश्रयविशेषः । भग० २३८ ।

अट्टालगा-पागारस्त अहे अट्टहृत्यो मग्गो । नि० चू० प्र० २६५ अ ।

अट्टालगो-अट्टालकः, प्राकारस्योपरि भृत्याश्रयविशेषः । जीवा० २५८ ।

अट्टालयं-अट्टालकं । आव० ६७५ ।

अट्टालय-अट्टालका, प्राकारस्योपरिवर्त्याश्रयविशेषा । जं० प्र० ७६, १०६ । औप ३ । प्राकारस्योपरि भृत्याश्रयविशेषाः । प्रज्ञा० ८६ । प्राकारस्योपर्याश्रयविशेषः । जीवा० २७९ ।

अट्टालयसंठिओ-अट्टालकसंस्थितः । जीवा० २७९ ।

अट्टे ज्ञाणे-ध्यानस्य प्रथमो भेद । भग० ९२३ ।

अट्टो-आर्त्त, मनसा । विपा० ४१ ।

अट्टु-अर्थः । आव० ७९३ ।

अट्टु-अर्थान्, वर्णादीन् । जं० प्र० ९८ । अर्थाय । उक्त० ३६० ।

अट्टकरणं-अर्थकरणं, अर्थमिनिर्वर्तकमधिकरण्यादि येन द्रम्मादि निष्पाद्यते । अर्थार्थं वा करणं, यत्र राज्ञोऽर्थोऽश्रित्यन्ते । अर्थ एव वा तैस्तैरुपायैः क्रियत इति । उक्त० १९५ ।

अट्टखंभसतसंनिविट्टा-अष्टोत्तरस्तम्भगतमन्निविट्टा, मभा विशेष । आव० ३४२ ।

अट्टग-अष्टकः । ओष० १४४ । अष्टकम्-चतुर्विंशत्यधिकशतसत्कभागाष्टकप्रमाणम् । सूर्य० २३८ ।

अट्टगुणाप-अष्टगुण्या । आव० ६३ ।

अट्टगुणे-अष्टगुणा । ठाणा० ३९४ ।

अट्टजायं-अर्थकार्या अर्थिकार्या अर्थप्रयोजना वा । वृ० वृ० २४२ अ ।

अट्टजुत्तं-अर्थयुक्तं-अर्थते-गम्यत इत्यर्थस्तेन युक्तमन्वितम् । उक्त० ४६ ।

अट्टमियं-अष्टाष्टमिका, भिक्षुप्रतिमाविशेषः । अन्त० २९ ।

अट्टमिया-अष्टावष्टमानि । सम० ७७ । अष्टावष्टमम् । ठाणा० ४४० ।

अट्टपयंति-अनुभागसंकमस्वरूपनिर्द्धारणम् । ठाणा० २२२ ।

अट्टपिट्टपुट्टा(निट्टिया)-अष्टवारपिट्टप्रदाननिष्पन्ना । जीवा० ३५१ ।

अट्टपिट्टणिट्टिया-अष्टपिट्टनिष्ठिता, अष्टमि शास्त्रप्रसिद्धे पिष्टैर्निष्ठिता । प्रज्ञा० ३६४ ।

अट्टफास-अष्टस्पर्शम्, वादरपरिणामम् । भग० ९६ ।

अट्टभाइया-अष्टमभागमात्रो मानविशेष । भग० ३१३ ।

अट्टडुमंगलय-अष्टमङ्गलकानि, अष्टेति सख्याशब्दः, अष्टमङ्गलकानीति चाखण्ड सज्ञाशब्दः । जं० प्र० १९२ ।

अट्टमभसं-अष्टमभक्तम्, त्रिरात्रोपवास । आव० २२८ । समयपरिभाषयोपवासत्रय, यद्वाऽष्टमभक्तमिति सान्वयं नाम, तच्चैवम्-एकैकस्मिन् दिने द्विवारभोजनौचित्येन दिनत्रयस्य षण्णा भक्तानामुत्तरपारणकदिनयोरेकैकस्य भक्तस्य च त्यागेनाष्टमं भक्त त्याज्यं यत्र । जं० प्र० १९७ । उपवासत्रयस्य सज्ञा । जं० प्र० १९८ ।

अट्टमभत्तिआ-अष्टमभक्तिका, दिनत्रयमनाहारिण । जं० प्र० २३९ ।

अट्टमेणं-अष्टमेन, उपवासत्रयलक्षणेन । जं० प्र० १५१ ।

अट्टय-तलं । आव० ६४३ ।

अट्टरससंपउत्त-अष्टमी रसैः शृङ्गारादिभिः सम्यक् प्रकर्षेण युक्तम् । जं० प्र० ३९ ।

अट्टसइआहिं-अर्थशतानि यासु सन्ति ता अर्थशतिकास्तामि, अथवा अर्थाना-अष्टकार्याणां शतानि याभ्यस्ता अर्थशतास्ता एवार्थगतिका । जं० प्र० १४३, भग० ४८२ ।

अट्टसते-अष्टशतं । आव० ३४२ ।

अट्टसयं-अष्टाधिकं शतम् । जं० प्र० ६० ।

अट्टसयंसिओ-अष्टशतात्मिकः । आव० ३४२ ।

अट्टसहस्रं-अष्टसहस्रम्, अष्टोत्तरं सहस्रम् । जं० प्र० ४१० ।

अट्टसहस्रसवरकंचणसलागा-अष्टौ सहस्राणि-अष्ट सहस्रसङ्ख्याका वरकाश्चनशलाका-वरकाश्चनमय्य शलाका येषु तानि । जं० प्र० ५९ ।

अट्टसिरे-अष्टशिराः, अष्टकोणः । औप० १० ।

अट्टसोवणिगं-अष्टसुवर्णा मानमस्येत्यष्टसौवर्गिकं, सुवर्णमानमिदम्-चत्वारि मधुरतृणफलान्येक श्वेतसर्षपः, षोडश श्वेतसर्षपा एक धान्यमाषफल, द्वे धान्यमाषफले एका गुञ्जा, पञ्च गुञ्जा एक कर्ममाषक, षोडश कर्ममाषकाः एक सुवर्ण । जं० प्र० २२६ ।

अट्टा-अर्थक्रिया, अर्थार्थ यत्करणम्, क्रियायाः प्रथमो भेद । आव० ६४८ ।

अट्टाणं-अस्थानम्, अयुक्तं, असांप्रतं वा । सूत्र० १६० । शब्दप्रतिबद्धावसति । वृ० तृ० १९७ आ ।

अट्टाणट्टवणा-अस्थानस्थापना-गुर्ववग्रहादिके अस्थाने प्रत्युपेक्षितोपधे स्थापनं-निक्षेप । ठाणा० ३६२ ।

अट्टादंडे-अर्थार्थ-शरीरस्वजनधर्मादिप्रयोजनाय दण्ड-त्रस-स्थावराहंसा । सम० २५ ।

अट्टावय- (अष्टापदः) पर्वतविशेषः । आव० ८२७ ।

अट्टापदं-अर्थात्पदम् । आव० ३५२ ।

अट्टारसवंको - अष्टादशवङ्क, अष्टादशसरिको हारः । आव० ६८१ ।

अट्टारसवंजणाडलं-अष्टादशव्यज्जनाकुलम् । सूर्य० २९३ । ठाणा० ११७ ।

अट्टावप-अष्टापदम्, द्युतम्, अर्थपद वा । दश०-११७ ।

अट्टावओ-पर्वतविशेषः । आव० १४८ ।

अट्टावयं-अष्टापदम् । जीवा० २७६ । अर्थपदम् । आव० ४१२ । शारिफलकयूतं तद्विषयकलाम् । जं० प्र० १३७ । यूतफलकम् । प्रश्न० ८४ । पर्वतविशेषः । आव० १५१ । यूतकीडाविशेषः । सूत्र० १८१ । यूतफलकं, कैलाश पर्वत-विशेषो वा । प्रश्न० ७० । अष्टापद, पर्वतविशेषः । आव० ८२७ । यूतफलकम् । जं० प्र० ११४ ।

अट्टावयसेलसिहरसि - अष्टापदशैलगिरिः । जं० प्र० १५८ ।

अट्टाहिअं-अष्टाहिकाम्, अष्टानामहा-दिवसानां समाहारो-ऽष्टाहं तदस्ति यस्यां महिमाया सा अष्टाहिका ताम् । जं० प्र० १६३ ।

अट्टाहिया-अष्टाहिका, महामहिमाविशेषः । जीवा० ३६५ । जं० प्र० ४२३ ।

अट्टि-अस्थि, कीकशम् । प्रश्न० ८, भग० १३५ ।

अट्टिकच्छभा-ये अस्थिबहुला कच्छपास्ते अस्थिकच्छपाः । प्रजा० ४४ ।

अट्टिकच्छभो-अस्थिकच्छपः, कच्छपविशेषः । जीवा० ३६ ।

अट्टिकरकम्-तन्दुलोदकम् । दश० १७७ ।

अट्टिखंडं-अस्थिखण्डः । आव० ३६९ ।

अट्टिग-अस्थिकम्-कीकशम् । भग० ३०८ ।

अट्टिचम्मावणद्धे-अस्थिचर्मावनद्धम्, अस्थीनि चर्मावन-
द्धानि यस्य । भग० १२५ ।

अट्टिज्झामे - अस्थिध्यामम्, अस्थि च तद्ध्याम ज-
अग्निना ध्यामलीकृतं-आपादितपर्यायान्तरम् । भग० २१३ ।

अट्टितगगामं-अस्थिकग्रामम्, पूर्वं वर्द्धमानकनामकम् ।
आव० १८९ ।

अट्टिभंजणं-अस्थिभञ्जनम्, कीकसामर्दनम् । प्रश्न० २२ ।

अट्टिमिज-अस्थिमिजः-त्रीन्द्रियजीवविशेषः । उत्त० ६९५ ।

अट्टिमिजा-अस्थिमिजा, अस्थिमध्यम् । सूत्र० ४०८ । भग० ५२६ ।

अट्टिय-आर्थिक, अर्थत इत्यर्थः-मोक्षः, स प्रयोजनमस्येति
अर्थः स एव प्रयोजनरूपोऽस्यास्तीति । उत्त० ६५ ।

अट्टियकट्टुट्टियं-अस्थिकाष्टोत्थितम् । उत्त० ३२९ ।

अट्टियगामं-अस्थिकग्रामं-श्रीवीरस्य प्रथमचातुर्मासग्रामः ।
भग० ६६१ ।

अट्टिलगो-सुष्टिं कृत्वा । आव० ६९० ।

अट्टिलगो-अस्थि (बीजम्) । नि० चू० प्र० ५६ आ ।

अट्टिसरक्खा-अस्थिसरजस्का-कापालिका । व्य० द्वि० २७३ आ ।

अट्टिसेणा-वत्सगोत्रान्तर्गतं गोत्रम् । ठाणा० ३९० ।

अट्टि-अस्थि-मज्जा । अनुत्त० ५ । एट्टसरक्खा । नि० चू० द्वि० १७२ अ ।

अट्टुप्पत्ती-ववहारो । नि० चू० तृ० १०१ अ ।

अट्टे-अर्थ, भाव । भग० ३४ ।

अट्टेति-निवसति । नि० चू० द्वि० ६२ आ ।

अट्टो-अर्थित्वं च धमे० । आव० ३४१ । अर्थ-विज्ञानम् ।

सूत्र० ३९८ । अर्थेन इत्यर्थो मोक्षः । उक्त० ६५ ।

अट्टियकप्पा-मध्यमजिनाना महाविदेहजिनानां वा साधवः ।
वृ० तृ० २५४ आ ।

अडंडिमकुदंडिमं-अदण्डिमकुदण्डिमम्, दण्डो निग्रहस्तेन
निर्वृत्तं राजदेयतया व्यवस्थापित दण्डिमं, कुदण्ड-अस-
म्यग्रिग्रहस्तेन निर्वृत्तं द्रव्यं कुदण्डिम, ते अविद्यमाने यत्र
प्रमोदे स० । विपा० ६३ ।

अडडं-चतुरशीतिरडडाज्ञशतसहस्राणि । जीवा० ३४५ ।

अडडंगं-अडडाज्ञ, चतुरशीतिस्तुटितशतसहस्राणि । जीवा०
३४६ । सख्याविशेषः । ठाणा ८६ । भग० ८८८ ।

अडडाज्ञः, सख्याविशेषः । सूर्य० ९१ ।

अडडाति-सख्याविशेषः । ठाणा० ८६ ।

अडडे-अडड, सख्याविशेषः । सूर्य० ९१ । भग० २१०,
२७५, ८८८ ।

अडयालं-अष्टचत्वारिंशत्, प्रशस्तं वा । जीवा० १६० ।

अडयालगब्दो देशीवचनत्वात् प्रशंसावाची । प्रजा० ८६ ।
देशीगब्दः प्रशंसावाची अष्टचत्वारिंशद्भेदभिन्नविच्छित्तय
। कृता वनमाला येषु तानि । ज० प्र० ७६ ।

अडयालकोट्टुरइय - अष्टचत्वारिंशद्भेदभिन्नविच्छित्त-
न्दगोपुररचितानि । सम० १३८ ।

अडयालकोट्टुरइयं-अष्टचत्वारिंशत्कोष्ठकरचितम्, अष्ट-
चत्वारिंशद्भेदभिन्नविच्छित्तिकलिता कोष्ठका - अपवरका
रचिता-स्वयमेव रचना प्राप्ता येषु तत् । प्रशस्तकोष्ठक-
रचितं वा । जीवा० १६० ।

अडयालिय (ल)-शब्दः किल प्रशंसावाचकः । सम०
१३८ ।

अडविंगतो-देस देसेण हिडइ । व्य० प्र० १६२ आ ।

अडविणीहुत्तं - अट्टीनि सृत्तम्, अरण्याजिष्कान्तम् ।
उक्त० ३७५ ।

अडविमिगी-अट्टीमृगी । आव० ३९२ ।

अडवी - अट्टवी, अट्टव्यो-दूरतरजननिवासस्थाना भूमय ।
ज० प्र० ६६ ।

अडिला-चर्मपक्षिविशेषः । जीवा० ४१ । अडिला, चर्मप-
क्षिविशेषः । प्रजा० ४९ ।

अडुयालिच्चा-आश्रित्य, बलात्कारं कृत्वा । दश० ३८ ।

अडेइ-चढापयति, लगयति । आव० ६९० ।

अडो-लोमपक्षिविशेषः । जीवा० ४१ ।

अडोलिया-यवोनाम राजा तस्य दुहिता । वृ० प्र० १९१
अ । उंदोइयाए । वृ० प्र० १९१ अ ।

अडुं-तिर्यग्बलितम् । जीवा० २०७ । तिर्यक् । आव० ३६० ।

अडुपल्लाणं-लाटविषये प्रसिद्धम्, यदन्यविषये थिलीरिति
रुढम् । जीवा० २८२ ।

अडुया-कंविका । नि० चू० प्र० १६७ अ । थिली । भग०
३९९ ।

अडुवियडु-अर्दवितर्दम्-कमहीनम् । ओष० १७७ । विप्र-
कीर्णम् । नि० चू० तृ० १३ अ ।

अडुवियडु-अक्रमम् । ओष० १७६ ।

अडुया-अडिका, द्वात्रिंशत्, लौकिकमवद्धकरणम् । आव०
४६५ ।

अडु-आढ्यम्, परिपूर्णम् । औप० १०१ ।

अडु-आढ्य, धनधान्यादिभिः परिपूर्ण । भग० १३४ ।

अडुग-आढ्य, सम्पन्नः । आव० २६४ ।

अडुरत्त-अर्द्धरात्र, निशीथ । दश० १०४ । आर्द्धरात्रिकः ।
व्य० द्वि० २५५ आ ।

अडुई-धनवन्ति । ठाणा० ४२१ ।

अडुडाइजा-अर्द्धतृतीयानि । आव० ३९ ।

अडुटायति-आद्रियते । आव० ८४८ ।

अडुटेऊण-अवष्टभ्य । आव० ६२० ।

अडुटेज्ज - आढ्यत्वं-धनपतित्वं सुखकारणत्वात्सुखं अथवा
आढ्यं क्रियमाणा इज्या-अडुया आढ्यज्या । ठाणा० ४८८ ।

अडुढोक्कंति-अर्धापकान्त्या । नि० चू० प्र० ११७ आ ।

अडुढोक्कंती-अर्धापकान्ति । वृ० द्वि० १९ अ ।

अडुढोरुगो-कट्टिविभागाच्छादकं निर्ग्रन्थ्युपकरणम् । ओष०
२०९ । निर्ग्रन्थ्युपकरणविशेषः । नि० चू० प्र० १७९ आ ।

अणं-कम्म । दश० चू० १४५ । पापम् । वि० ११०९ ।

अणं-अगति-गच्छति, तासु तासु, जीवां योनिष्वनेनेति
पापम्, सावद्ययोगं वा । आव० ३७३ । कम्म । आचा०
१४७ । ऋणम् ; कर्म । दश० २६२ ।

अणंगकीडा-अनङ्गकीडा, अनङ्ग-कुचकक्षोरुवदनादि, मोहो-
द्वयोद्भूतस्तीव्रो मैथुनाध्यवसायाख्य कामो वा, तेन तस्मिन्

वा क्रीडा कृतकृत्यस्यापि, खलिङ्गेनाहार्यैः, काष्ठफलपुस्तमृत्ति-
काचर्मादिघटितप्रजननैर्योषिदवाच्यप्रदेशासेवनम् । आव०
८२५ । कुचकक्षोरुवदनादिमोहोदयोद्भूतस्तीव्रो मैथुना-
ध्यवसायाख्य कामः । आव० ८२५ । मैथुनादावर्थक्रिया-
सम्प्राप्तकामस्य चतुर्दशो भेदः । दश० १९४ ।

अणंगपडिसेवणी—मैथुने प्रधानमङ्गं मेहनं भगश्च तत्प्र-
तिषेधोऽनङ्गं तेनानङ्गेनाहार्यैर्लिगादिना अनङ्गे वा-मुखादौ
प्रतिसेवाऽस्ति यस्या अनङ्गं वा—काममपरापरपुरुषसर्पकतौ-
ऽतिशयेन प्रतिषेधत इत्येवंगीलाऽनङ्गप्रतिषेविणी । ठाणा०
३१३ ।

अणंगसेण—सुवण्णगारो, भद्रविमर्शे दृष्टान्तः । नि० चू०
तृ० ५ अ ।

अणंगसेणा—अनङ्गसेना, गणिकामुख्या । अन्त० २-।

अणंगसेणो—चम्पावास्तव्य स्वर्णकृत्, हामाप्रहासालुब्धः ।
वृ० द्वि० ४४ अ ।

अणगरति—अनङ्गक्रीडा । वृ० तृ० १०७ आ ।

अणंत—अनन्तम् । विज्ञे० ३९६ । केवलात्मनाऽनन्तत्वात् ।
जीवा० २५६ । अनन्तः, अनन्तार्थविषयज्ञानस्वरूपत्वा-
दन्तरहितः । भग० ७, सम० ५ । अपरिमाणम् । भग० ६६ ।
अनन्तकर्मपुद्गलनिर्वृत्तत्वात्तदन्तमिति अनन्तानां वा भवानां
हेतुर्यत्तदनन्तम् । ओष० १०८ ।

अणंतकायं—मूलकादिकम् । प्रज्ञा० २५९ ।

अणंतकिरिया—अनन्तक्रिया, परम्पराभुक्तिफला । उक्त०
५८३ ।

अणंतखुत्तो—अनन्तकृत्वः, अनन्तवारान् । भग० १३० ।

अणंतग—कम्बलादिवन्त्रम् । ओष० ३४ ।

अणंतगमजुत्त—अनन्ता-अपर्यवमिता गम्यते वस्तुस्वरूप-
मेभिरिति गमा-वस्तुपरिच्छेदप्रकारा नामादयस्तेर्युक्तानि-
अन्विनान्यनन्तगमयुक्तानि । उक्त० ३४० ।

अणंतगुणपरिहाणीष—अनन्तगुणपरिहाणि, अनन्तगु-
णानां परिहाणि । ज० प्र० ११२९ ।

अणंतगुणविसिद्धतरा—अनन्तगुणवैशिष्टतरा । सूर्य०
२९४ ।

अणंतग्राहं—अनन्तघातिनः—अनन्ते ज्ञानदर्शने हन्तुं गीला येषां
ते । उक्त० ५८० ।

अणंतजिणेण—गगद्वेषजेता, ज्ञानी नित्यश्च । आचा० ४३० ।

अणंतजीविया—अनंतजीविका—पनकादयः । ठाणा० १२२ ।

अणंतणाणी—अनन्तज्ञानी, केवली । आव० ६६२ ।

अणंतते—अनन्तकम्—एकश्रेणिकं क्षेत्रम् । ठाणा० १४७ ।

अणंतमिस्सिया—अनन्तमिश्रिता, मूलकादिकमनन्तकाय
तस्यैव सत्कैः परिपाण्डुपत्रैरन्येन वा केनचित्प्रत्येकवनस्पतिना
मिश्रमवलोक्य सर्वोऽप्येषोऽनन्तकायिक इति वदतो भाषा ।
प्रज्ञा० २५९ । ठाणा० ४९० ।

अणंतमीसग—अनन्तमिश्रा, सत्यामृताभाषामेदः । दश०
२०९ ।

अणंतयं—अनन्तकम्—जिनम् । सम० १५३ ।

अणंतरं—अनन्तरम्, बहिर्भूतम् । सूर्य० ३४ । सम०
१२८ ।

अणंतरगद्विया—अनन्तरप्रथिता, अनन्तर व्यवस्थापितै
ग्रन्थिभिः सह प्रथिता (जालिका) । भग० २१४ ।

अणंतरपज्जता—अनन्तरपर्याप्तका—प्रथमसमयपर्याप्तका ।
ठाणा० ५१४ ।

अणंतरपुरक्खडे—अनन्तरपुरस्कृतः, अनन्तरं—अव्यवधा-
नेन पुरस्कृत—अप्रेकृतो यः स । सूर्य० ९० ।

अणंतरबंधे—येषां पुद्गलानां बद्धानां सतामनन्तर समयो
वर्तते तेषामनन्तरबन्धः । भग० ७९१ ।

अणंतरहिता—अते ठिता—अता न अता—अनता सचिता ।
नि० चू० प्र० २५५ आ । नि० चू० द्वि० ८२ आ ।

अणंतरहियाप—अनन्तर्हि(रहि)तया—अव्यवहितया ।
आचा० ३३७ ।

अणंतरा—अनन्तरौ, एष्यातीतौ । आव० ७६९ ।

अणंतरिया—अनन्तरिका, अन्तरस्य विच्छेदस्य करणम् ।
भग० २२० ।

अणंतरो—अनन्तर—वर्तमान समयः । ठाणा० ५१४ ।

अणंतरोगाढं—अनन्तरावगाढम्, येषु प्रदेशेष्वाम्बावगाढ-
स्तेष्वेव यदवगाढं तदन्तराभावेनावगाढत्वादनन्तरावगा-
ढम् । भग० २१ । अव्यवधानेनावगाढम् । जीवा० २० ।

अणंतरोगाढे—उत्पत्त्यनन्तरसमयावगाढत्वम् । भग० ९३७ ।

अणंतरोववणगा—उपप(न्)निप्रथमसमयवर्तिनः । प्रज्ञा०
३०४ ।

अणंतवत्तियाणुप्पेहा—अनन्तवर्तितानुप्रेक्षा । ठाणा०
१९२ । भवमन्तानस्यानन्तवृत्तितानुचिन्तनम् । औप० ५५ ।

अणंतविजय-आगामिन्यां उत्सर्पिण्या भरते चतुर्विंशे जिन-
नाम । सम० १५४ । ऐरवते भविष्यज्जिन । सम० १५४ ।
अणंतवीरिय-अनन्तवीर्य । आव० ३९२ ।
अणंतसंजयं-एकेन्द्रियादिषु सम्यग् यत् । आचा० ४२९ ।
अणंतसंसार-अपर्यवसितससारा अभव्या । जन्त० ७९३ ।
अणंतसंसारचङ्खणा-अनन्तसंसारचङ्खन । उक्त० ३३० ।
अणंतसेणे - अनन्तसेन , अन्तकृद्दशानां तृतीयवर्गस्य
द्वितीयाध्ययनम् । अन्त० ३ । भरतेऽस्तीतोत्सर्पिणीकुलकर ।
सम० १५० । ठाणा० ५१८ ।
अणंतसो-अनन्तग, अविच्छेदेन । सूत्र० ३४ ।
अणंतहिअ-अनन्तहितम्-मोक्ष । दश० २५० ।
अणंता-तित्थकरा । वृ० प्र० २२४ आ ।
अणंताणुवंधी-अनन्तानुबन्धी, अनन्तं ससारमनुबन्धन्ती-
त्येवंशील । प्रज्ञा० ४६८ । षोडशकषाये प्रथमो मेद । सम०
३१, आचा० ९१ । अनन्तं भव अविच्छिन्न करोति,
अनन्तो वाऽनुबन्धो यस्य । ठाणा० १९४ ।
अणंतियं-अनन्तिकम्, नवोऽल्पाथत्वान्नात्यन्तमन्तिकम-
द्रामन्तिकमित्यर्थ । भग० २१७ । अनामजम् । भग० २१७ ।
अणंतेहि-अनादित्वात् अनन्ता । भग० ६१० ।
अणंतो - अनन्तः अनन्तकर्माजयात्, अनन्तानि वा
जानावीन्यस्येति, चतुर्दशो जिनः, रत्नखचितमनन्त दाम-
स्वप्ने जनन्या दृष्टमत । आव० ५०४ । अपर्यवसित ।
उक्त० २१३ । अनन्तानामेकैक शरीरम् । ओष० ३४ ।
अणंधो-राजविशेष । नि० चू० द्वि० ४९ आ ।
अणंविंलं-अनाम्लम्-स्वस्वादादचलितम् । आचा० ३४६ ।
अण-अणा, अणन्ति-शब्दयन्ति अविकलहेतुत्वेनासातवेद्य
नारकाद्यायुष्कमिति, अनन्तानुबन्धिनः क्रोधादयो वा ।
आव० ८१ । नारकाद्यायुष्क च शब्दयन्त्याकारयन्तीत्यणा,
अना । विशेषे ५६१ ।
अणइकमणाइ - अनतिक्रमणं, समययोगानामनुलङ्घनम् ।
उक्त० ५४३ ।
अणइक्खा-अनाख्याता । (गणि०)
अणइवत्तिथं - अनतिपत्य-यथावस्थित वस्त्वागमामिहितं
तथाऽनतिक्रम्य । आचा० २५६ ।
अणइचरं-अनतिवर, अविद्यमानहामतया प्रधानं न विद्यते-
ऽतिवरं यस्मात्तत् । औप० ५४ ।

अणईइपत्तो-अनीतिपत्र, न विद्यते । इति-गङ्गरिकादिरूपेति
रहितपत्र । जीवा० १८८ ।
अणकरो-ऋणकर, ऋणं-पापं करोतीति, प्राणवधस्य
चतुर्विंशतितम पर्यायः । प्रश्न० ६ ।
अणक्को-अणक्क चिलातदेशवासी म्लेच्छविशेषः । प्रश्न०
१४ ।
अणक्खित-परीक्षित । नि० चू० द्वि० ८१ आ ।
अणगार-अनगारः, सूत्रकृताङ्गे पञ्चममध्ययनम् । आव०
६५८ । साधु । दश० ६२ । सूत्रकृताङ्गस्यैकविंशमध्ययनम् ।
उक्त० ६१६ । चतुर्दशशतके नवमोद्देशक । भग० ६३० ।
द्रव्यतो भावतश्चाविद्यमानागारः । दश० १५९ । न विद्यते-
ऽगार गृहमेषामित्यनगारा-यतय । आचा० ३६ । तीर्थिक-
प्रव्रजिता । आचा० ३०९ । अनगारी-यति । उक्त० ५७८ ।
साधु । आव० ३२९ ।
अणगारमग्गे-उत्तराध्ययने पञ्चत्रिंशत्तमाध्ययनम् । सम०
६४ ।
अणगारसुयं-सूत्रकृताङ्गे एकविंशतितमाध्ययनम् । सम०
६२ ।
अणगारस्सभिक्षू-अनगारास्वभिक्षु, अस्वेषु भिक्षुरस्व-
भिक्षु-जात्याद्यनाजीवनादनात्मीकृतत्वेनानात्मीयानेव गृहि-
णोऽज्ञादि भिक्षत इतिकृत्वा, स च यतिरेव, ततोऽनगा-
रश्चासावस्वभिक्षुश्च । उक्त० १९ ।
अणगारियं-अनगारिक (अनगारितं वा), अनगारेषु-भाव-
भिक्षुषु भवे अनुष्ठानम् । उक्त० ३३९ ।
अणगारे-अनगार, न विद्यते अगारं-गृहं यस्यासौ साधु ।
जीवा० १४२ । भावितात्मा लब्धिसामर्थ्यात् । भग०
५९६ । न विद्यते अगारं-गृहं द्रव्यतो भावतश्च यस्यासौ
सयत इति । प्रज्ञा० ३०३ । न विद्यते अगारं-गृहं यस्य स ।
सूर्य० ४ । अगा-वृक्षास्तैर्निष्पन्नमगारं तत्र विद्यते त्यक्तगृ-
हपाश । आचा० ४०३ ।
अणगारो-ऋणकार, ऋणमिव कालान्तरक्लेशानुभवहेतु-
तया ऋणम्-अष्टप्रकारं कर्म तत् करोतीति, तथा तथा
गुरुवचनविपरीतप्रवृत्तिभिरुपचिनोतीति । उक्त० २० ।
अणगालो-दुष्काल । वृ० तृ० २३ अ ।
अणघा-गिरोगा । नि० चू० प्र० ८० अ ।
अणञ्चाविअं-अनर्नायितम् । ओष० १०९ ।

अणञ्चावितं-वस्त्रमात्मा वा यत्र न नर्तित । ठाणा० ३६१।

प्रस्फोटन प्रमार्जनं वा । उक्त० ५४० ।

अणञ्चासादणाविणप्-आशातना तन्निषेधरूपो विनयो-
ऽनत्याशातनाविनयः । भग० ९२२ ।

अणज्जं - अनार्यम् अनार्यवचनत्वात् । अधर्मद्वारस्य
तृतीय नाम । प्रश्न० २६ ।

अणज्जधम्मो-अनार्यधर्म, क्रूरकर्मकारी । सूत्र० १५८ ।

अणज्जभावे-अनार्यभाव क्रोधादिमान् । ठाणा० २०९ ।

अणज्जे-अन्याय्य, न न्यायोपेत । प्रश्न० ५ ।

अणज्जो-अनार्यः, म्लेच्छचेष्टित । दश० २७५ । पापकर्मा ।
प्रश्न० ४० ।

अणज्झाए-अकाले, अस्वाध्यायिके वा । नि० चू० प्र०
१० आ ।

अणट्ठा-अनार्त -आर्तध्यानविकल । उक्त० ४४८ । सकल-
दोषविगमतोऽबाधिता । उक्त० ४४९ ।

अणट्ठा-अनर्थक्रिया, अनर्थाय यत्करणम्, क्रियाया द्वितीयो
मेद । आव० ६४८ ।

अणट्ठादंडे-अर्थविलक्षणो दण्ड । सम० २५ ।

अणणुगामी-अननुगामुक -स्थितप्रदीपवत् । आव० ४२ ।

अणण्णं-अनन्य -ज्ञानादिक । आचा० १६३ ।

अणण्हकर - 'स्नु-प्रश्रवण' इति वचनात् आस्नव -
आश्रव कर्मोपादान तत्करणशील आस्नवकरस्तन्निषेधा-
दनास्नवकर -प्राणातिपात शाश्रववर्जित इत्यर्थ । ठाणा०
४०९ ।

अणण्हय-अनाश्रव । आव० २८० ।

अणण्हयत्तं-अनहस्कत्वम्-अविद्यमानकर्मत्व । उक्त० ५८६ ।

अणण्हयफले-अनाश्रवफल, सयम । भग० १३८ ।

अणति-प्रज्ञापयति । उक्त० १२८ । शब्दयति । आव०
७८८ । आदत्ते-गृण्हाति । नि० चू० द्वि० ९ आ ।

अणतिकमणिज्ज-अनतिकमणीयम्, अचालनीयम् । भग०
१३५ ।

अणत्तट्ठिप्-अनात्मार्थिक, नात्मार्थ एव यस्यास्त्यमो पर-
मार्थकारी । प्रश्न० १११ ।

अणत्तट्ठियं-अस्वीकृतम् । आचा० ३२५ ।

अणत्तपन्ने-अनात्मप्रज्ञा -नात्मने हिता प्रज्ञा येषा ते ।
आचा० २३४ ।

अणत्ते-ऋणपीडितः । ठाणा० १६५ ।

अणत्थको-अनर्थकः, परमार्थवृत्त्या निरर्थक, परिग्रह-
स्याद्याविशतितम नाम । प्रश्न० ९३१ ।

अणत्थदंडे-अनर्थदण्डः, अप्रयोजनदण्डः । आव० ८३० ।

अणत्थमियसंकप्पे - सूयनिस्तसमयभोजनसकल्पवान् ।
वृ० तृ० १७९ अ ।

अणत्थो-अनर्थ अपायः । प्रश्न० ६२ । अनर्थहेतुत्वात्
परिग्रहस्यैकविशतितम नाम । प्रश्न० ९२ ।

अणदिट्ठं-अनादिष्टं-अविशेषितम् । वृ० तृ० ६६ अ ।

अणद्धंदसी-अनन्यदर्शा-यथावस्थितपदार्थदृष्टा, भगवदुप-
देशादन्यत्र न रमते । आचा० १४५ ।

अणद्धपरमं-अनन्यपरम-सयम । आचा० १६६ ।

अणद्धारामे - अनन्यारामो-मोक्षमार्गादन्यत्र न रमते ।
आचा० १४५ ।

अणपज्झो-अजाणमाणो । नि० चू० प्र० ११९ अ ।

अणपच्चिय-अवान्तरव्यन्तरमेद । जीवा० १७२ ।

अणप्पगंथो-अनल्पग्रन्थ (अनर्प्यग्रन्थ) बह्वागम अवि-
द्यमानो वाऽऽत्मन सम्बन्धी ग्रन्थो-हिरण्यादिर्यस्य स ।
भावधनयुक्त । औप० ३७ ।

अणप्पज्झ- (देशी) अनात्मवगः । वृ० द्वि० २०९ अ ।

अणप्पज्झो-अनात्मवग । वृ० तृ० २५८ अ ।

अणप्पियं-अनर्पितविषयविभागम् । वृ० तृ० ११० अ ।
अविशेषितम् । ठाणा० ४८१ ।

अणप्पिडंतं-अचलत् । नि० चू० द्वि० २२ अ ।

अणवल्लो-ऋणवल, बलवानुत्तमर्ण । प्रश्न० ३० ।

अणब्भुवगओ-अनभ्युपगतः, श्रुतसम्पदाऽनुपसम्पन्नोऽनि-
वेदितात्मेत्यर्थ । विशेष० ६२५ ।

अणभञ्जकः-ऋणं-देय द्रव्य भञ्जति-न ददाति य स ।
प्रश्न० ४६ ।

अणभिकंत-अनभिक्रान्त, अनतिलङ्घितः । आचा० १९३ ।
नाभिक्रान्ता जीवितादनभिक्रान्ता सचेतनेत्यर्थ । आचा०
३२३ ।

अणभिगताणं-अपरिगता । वृ० प्र० १३० अ ।

अणभिगगहिओ - अविद्यमाभममीति-आभिमुख्येन गृहीतं
ग्रहण-ज्ञानमस्येत्यनभिगृहीत - अनभिज्ञ । उक्त० ५६५
अनङ्गीकृता । उक्त० ७६५ ।

अणभिगगहिय - न विद्यते आभिमुख्येनोपादेयतया गृहीतं-
ग्रहणमस्येत्यनभिगृहीत । प्रज्ञा० ६० । अनिश्रितमशिवा-
दिभिर्निर्गमभावात् । ठाणा० ३०९ ।

अणभिगगहियमिच्छादंसणवत्तिया - अनभिगृहीतमि-
श्यादर्शनप्रत्ययिकी, जेहिं न किंचि कृतिस्थियमयं पडि-
वण्ण । आव० ६१२ ।

अणभिगगहिया-अनभिगृहीता, अनभिग्रहा यत्र न प्रतिनि-
यतार्थवधारण सा भाषा । प्रज्ञा० २५६ । असत्यमृषा-
भाषाभेदः । दश० २१० । अर्थानभिग्रहेण योच्यते । भग०
५०० ।

अणभिजोए-अनभियोग, इच्छा । आव० ६६८ ।

अणभिहियं-अनभिहितं, अनुपदिष्ट स्वसिद्धान्ते सूत्रदोष-
विशेष । आव० ३७५ ।

अणमिज्जय-अच्छिद्रे, अभिन्ने । (मर०)

अणराए-रण्णो कालगते-णिच्चए वि जाव णो राया ठवि-
ज्जति । नि० चू० तृ० ७१ अ ।

अणरायं-राजयुवराजोभयाभिषेकरहितं राज्यम् । वृ० द्वि०
८० अ । मते रायाणे जाव मूलराया युवराया य एते ठेवि
अणभिमित्ता । नि० चू० द्वि० १० आ ।

अणलगिरि-अनलगिरि । आव० २९९ ।

अणला - अपर्याप्ता, दीक्षापालनेऽसमर्था । वृ० द्वि०
२८७ आ ।

अणलो-अनलः, असमर्थः । आव० २५९ । वेयावच्च
प्रति सुत्ते अत्ये अभिगमे परिहरणे । नि० चू० द्वि०
४९ आ ।

अणल्लिअंता-अनाश्रयन्त । ओष० ९७ ।

अणवः-स्वत्पा । उक्त० ४२० ।

अणवं-ऋणवान । सूर्य० १४६ । ज० प्र० ४९१ ।

अणवकंखवत्तिया-अनवकाङ्क्षाप्रत्ययिकी, विज्ञातिक्रिया-
मध्ये पञ्चदशी । आव० ६१२ । अनवकाङ्क्षा-स्वगरीराय-
नपेक्षत्वैव प्रत्ययो यस्या सा । ठाणा० ४३ । इहलोक-
परलोकापायानपेक्षस्येति । ठाणा० । ३१७ ।

अणवगल्लु-अनवकल्प, जरमा अनभिभूतः । भग० २७६
ज० प्र० ९० ।

अणवज्जं - अनवद्यम्, सामायिकदशमपर्यायः । आव०

४७४ । सामायिकम् । आव० ३६४ । पापानुबन्धरहितम् ।
दश० ११५ ।

अणवज्जय-अणवज्ज्यता, पापवज्ज्यता । आव० ३७३ ।

अणवज्जुत्तो-तत्रस्थ, अपृथग्भूत । आव० ७५८ ।

अणवट्टप्पा-अनवस्थाप्य - नावस्थाप्यते-नाधिक्रियते । ठाणा०
१६४ । कृततपसो व्रतारोपणम् । भग० ९२० ।

अणवट्टप्पारिहे-कृततपसो व्रतारोपणम् । भग० ९२० ।

अणवट्टया-अनवस्थाप्यता, हस्ततालादिप्रदानदोषाद्दुष्टतर-
परिणामत्वाद् व्रतेषु नावस्थाप्यते इति अनवस्थाप्य, तद्भावः ।
आव० ७६४ । ठाणा० २०० ।

अणवट्ठिओ-अनवस्थितः । वृ० प्र० १२५ अ ।

अणवट्ठियं-अनवस्थित, सन्ततम् । जीवा० ३४५ । अनि-
यतप्रमाणम् । सूर्य० ८७ ।

अणवट्ठिया-नावद्यभाविन । ठाणा० ३७४ ।

अणवट्ठिया-अनवस्थिताना-येन पुन प्रतिसेदितेनोत्थापना-
या अप्ययोग्य सन् कचित्काल न व्रतेषु स्थाप्यते यावन्नाद्या-
पि विशिष्ट तपश्चीर्णं भवति पश्चाच्च चीर्णनपास्तदोषोपरतो
व्रतेषु स्थाप्यते । व्य० प्र० १४ आ ।

अणवत्था - अनवस्था, यद्यकार्यममाचरणात्प्रायश्चित्तं न
दीयते क्रियते वा सा । ओष० २२७ ।

अणवदग्गं-अनवदग्रम्, अनन्तम् । प्रश्न० ६३ । ठाणा०
१२० । औप० ४८ । अपर्यवसानम् । सूत्र० ३७२ ।

अणवन्निय - अणपन्निका, व्यन्तरनिकायानामुपरिवर्तिनो
व्यन्तरजातिविशेषा । प्रश्न० ६९ । वाणमन्तरविशेष ।
प्रज्ञा० ९५ ।

अणवयक्खित्ता-अन्वेक्ष्य पश्चाद्वागमनवलोक्य । भग०
३१२ ।

अणवयग्गं-अनवनताग्र-अपर्यन्तम् । ठाणा० ४६ । अनन्त,
अपार, अनवनताग्र-अनवनत-अनासन्न अग्र-अन्तो यस्य
तत् । अनवधत्तीग्र-अनवगत-अपरिच्छिन्न अग्र-परिमाण
यस्य तत् । भग० ३५ । कालतोऽपरिमाणम् । व्य० प्र०
२५५ अ ।

अणवयग्ग-अनवदत्, अनपगच्छन् । उक्त० ७८५ ।

अणविकखया-अप्रेक्षणा (गणि०)

अणसणं-अनशन, भोजननिवृत्ति । औप० ३७ । ब्राह्मणपो-
ऽण । उक्त० ६०० ।

अणसण-अनशनम्, आहारत्यागः । दश० २६ । भग० ९२१ ।

अणसणा-अनशनम्, व्रतविशेषः, उपवासः । भग० १२८ ।

अणसायणा-अनाशातना, अहीलना । दश० २४१ । मनो-
वाक्कायैरप्रतीपप्रवर्तनम् । उक्त० १७ ।

अणसिओ-अनशित, न अशितः-भिक्षाप्रदानानभिज्ञेन
लोकेनाभ्यर्हितः । आव० १४४ ।

अणहं-अनघ, अक्षतम् । सूर्य० २९२ । अणहशब्दोऽक्षत-
पर्यायो देश्यस्तेनाणहं-अक्षतं । ज० प्र० २२१ ।

अणहवीया-अविणट्वीया । नि० चू० प्र० ८०-अ ।

अणहारण-ऋणधारक । विपा० ७२ ।

अणहारेणं-स्वदेशजाहाराभावेनेति । ठाणा० ५४ ।

अणहिअपरमत्था-अनधिगतपरमार्थाः । (गणि०)

अणहिकडा-अनधिकृता-तल्लक्षणायोगतस्तत्रानन्तर्भाविनी ।
प्रज्ञा० २४८ ।

अणहियासिया-अनध्यासिनी । आव० ४२८ ।

अणहियासी-अनधिकासिका, सञ्ज्ञावेगोत्पीडितः सन् ग्रा-
याति सा । ओष० २०० ।

अणहे-अनघ, नास्याघमस्तीति, निरवयानुष्ठायी । सूत्र०
६९ ।

अणहो-अनघ, अक्षतशरीर । प्रश्न० ११५ ।

अणाइणं-पणगपरिहाणीक्रमेण पत्तः । नि० चू० द्वि०
१५७ अ ।

अणाइण्णा-अणासेविय । नि० चू० द्वि० १४४ आ ।

अणाइअ-अनाकीर्ण-असकुल । उक्त० ४२८ ।

अणाइयं-अणातीतं, अनादिकं, अज्ञातिकं, ऋणातीतं अणा-
तीतं वा, अविद्यमानादिकं, अविद्यमानस्वजनं, ऋणं वाऽ-
तीतं ऋणजन्यदुःस्थतातिक्रान्तम्, दुःस्थतानिमित्ततयेति
ऋणातीतं, अणं वा अणकं-पापमतिशयेनेत-गतमणातीतम् ।
भग० ३५ । आ-समन्तादतीव इतो-गतोऽनाद्यनन्ते समारे-
आतीतः, न आतीतः अनातीतः, अनादतो वा समागे येन
स तथा, ससारार्णवपारगामी । आचा० २८६ ।

अणाइत्तो-अनुपयुक्तः । (महाप्र०)

अणाइयंतो-त्रिवादानतिक्रामन् । व्य० प्र० १० अ ।

अणाइले-अनाविल, अदीनस्य चतुर्थं नाम । अन्त० २२ ।

अकलुषः । प्रश्न० १११ । अकलुषः, शुद्धस्वभावः । प्रश्न०
१३६ ।

अणाइसेसि-अनतिशयी, अवध्याद्यतिशयरहितः । आव०
२४० ।

अणाई-अनादि, नास्यादिरस्तीति ससारः । सूत्र० ३४१ ।

अणाउट्टी-अनाकुट्टिः । आव० ३७३ ।

अणाउत्तं-असावधानता । औप० ४२ । अनुपयुक्तः ।
ठाणा० ४३ ।

अणाउत्तआइयणया-अनायुक्तवस्त्रादिग्रहणता । ठाणा०
४३ ।

अणाउत्तपमज्जणया-अनायुक्तपात्रादिप्रमार्जनता । ठाणा०
४३ ।

अणाउत्तो-अनाकुल-अक्षणिकता । वृ० वृ० ४४-आ ।

अणाउल-अनाकुल, क्रोधादिरहितः । दश० १६६ ।

अणाउले-अनाकुल । आचा० ४२४ ।

अणाउलो-अनाकुलः । आव० ४०४ ।

अणाए-अनया । आव० ३९९ ।

अणापसे-अनादेशः, न आदेशः, सामान्यम् । उक्त० ३२ ।

अणागई-अनागतिः, सिद्धिः, अशेषकर्मच्युतिरूपा लोकाप्रा-
काशदेशस्थानरूपा वा । सूत्र० २२३ ।

अणागतं-अनागतम्, अनागतकरणात्, पर्युषणादावाचा-
र्यादिवैयावृत्यकरणान्तरायसद्भावादारत एव तत्तत्पकरणम् ।
आव० ८४०, ठाणा० ४९८ ।

अणागमणधम्मिणो-अनागमनधम्मणि-यस्मिन् मनुष्य-
लोके अनागमनधर्मो येषां ते, न पुनर्गृहं प्रत्यागमनेप्सवः ।
आचा० २४३ ।

अणागमो-अनागम-अनवसरः । आचा० १२२ ।

अणागयं-अनागतम्, एष्यत्कालम् । आव० ५०९ ।

अणागय-अनागतताम्-आयत्याम् । आव० ५०९ । अना-
गतं, अनागतकरणादनागतम् । भग० २९६ ।

अणागलिय-अनिर्गलित-अनिवारितोऽनाकलितः । भग०
६७३ ।

अणागारं-अनाकारम्, अविद्यमानाकारम् । आव० ८४०-
ठाणा० ४९८ । अविद्यमानाकारं-यद्विशिष्टप्रयोजनसम्भवा-
भावे कान्तारदुर्भिक्षादौ महत्तरायाकारमनुच्चारयद्विर्विधीयते
तदनाकारम् । भग० २९६ ।

अणागारपासण्या—अनाकारपश्यता-चिन्त्यमानाया प्रकृष्टं
परिस्फुटरूपमीक्षणमवसेयम् । प्रज्ञा० ५३० ।

अणागारो—अनाकारः, यथोक्ताकारविकलः । जीवा० १८ ।
सामान्यप्राही । भग० ७३ ।

अणाजीवी—अनाशसी । नि० चू० प्र० १८ अ । अणाजीविको—
नि स्पृहः । दश० १०६ ।

अणाडिया—अनादृतिः । आव० ९५ । अपराधः । बृ०
प्र० ३० आ ।

अणाढायमाणे—अनाद्रियमाणः—सखडिमनां दरयन् । आचा०
३२९ ।

अणाढिअरुस—अनादृतनाम्नः जम्बूद्वीपाधिपते । जं० प्र०
३३४, जीवा० ३०६ ।

अणाढिउ—जम्बूवृक्षस्थो देवः । ठाणा० ६९ ।

अणाढियं—अनादृतम्, अनादर सम्भ्रमरहितम्, कृति-
कर्मणि प्रथमदोषः । आव० ५४३ ।

अणाढिय—अनादृतः, जम्बूद्वीपाधिपतिर्व्यन्तरसुरः । उक्त०
३५२ । अनादृताद्—अनादरायां सा अनादृता, शिथिलस्य
या सा । ठाणा० ४७४ ।

अणाणस्ता—अनानात्वा—नानात्ववर्जिता येष्वेवाधारभूता-
काशप्रदेशेष्वेके तेष्वेवेतरेऽपि । भग० ९६१ । नानात्ववर्जिता-
देशमेदेनालक्षितनानात्वा । प्रज्ञा० ७४ ।

अणाणाप—अनाज्ञप्ता, स्वैरिण्या बुद्ध्या । आचा० ११३ ।
स्वमनीषिकाचरितोऽनाचारः । आचा० २२७ ।

अणाणुकिस्ती—जो एवं ण कथयति । नि० चू० प्र० ३३३ आ ।

अणाणुगामिते—अवधिज्ञानस्य द्वितीयो भेदः । ठाणा ३७० ।

अणाणुगामियस्ताते—अननुगामिकत्वाय—अशुभानुबन्धाय ।
ठाणा० १४९, ३५८ ।

अणाणुपुव्वी—अनानुपूर्वी, यत्र पूर्वपश्चाद्विभागो नास्ति ।
भग० ८० । अत्यगग्रहणार्थे पदे अप्पत्तो । नि० चू०
द्वि० ५३ अ । अनियतक्रमानुपूर्वी । ठाणा० ४ । यथोक्तप्र-
कारद्वयातिरिक्तस्वरूपा । अनु० ७३ ।

अणाणुबन्धि—न विद्यतेऽनुबन्धः—सातत्यप्रस्फोटकादीनां यत्र
तदननुबन्धि । ठाणा० ३६१ ।

अणादिट्ठी—अनादृष्टिः, अन्तर्दृशाना तृतीयवर्गस्य त्रयो-
दशमध्ययनम् । अन्त० ३ ।

अणादीओ—अणादिकः, अणं—पापं कर्म, आदिः—कारणं यस्य
सः । ऋणातीतः, ऋणं—अधर्मेण न देयं द्रव्यं तदतीतो-
ऽतिदुरन्तत्वेनातिक्रान्तः । प्रश्न० ४ । अनादिकः, प्रवाहा-
पेक्षयाऽऽदिविरहितः । प्रश्न० ४ ।

अणादीयं—नास्त्यादिरस्येत्यनादिकः । ठाणा० ४४ ।

अणादेज्ज—अनादेयम्—यद्गुदयवशादुपपन्नमपि ब्रुवाणो नोपा-
देयवचनो भवति, नाप्युपक्रियमाणोऽपि जनस्तस्याभ्युत्थानादि
समाचरति । प्रज्ञा० ४७५ ।

अणापुच्छा—अनापृच्छा । आव० १९८ ।

अणावाहं—अनावाधकत्वं वेदनाभावत्ववत् । उक्त० ५१० ।

अणाबाहि—अनाबाध—मोक्षसुखम् । ठाणा० ४८८ ।

अणाभिगता—अगहियसुत्तथा । नि० चू० तृ० १४३ अ ।

अणाभिडंतो—अस्पृशन् । नि० चू० प्र० १८७ अ ।

अणाभोगं—अनाभोगम्, अतिचारविशेषः । आव० ५६४ ।
विस्मृतिः । ठाणा० ४८५ ।

अणाभोगनिव्वत्तिण—अनाभोगनिर्वर्तित, यदा त्वेवमेव
तथाविधमुहूर्तवशाद्गुणदोषविचारणाशून्यः परवशीभूय कोपं
कुरुते तदा सकोपः । प्रज्ञा० २९१ ।

अणाभोगबकुसो—अनाभोगबकुशः, योऽनाभोगेनाजानन्
करोति स, बकुशस्य द्वितीयो भेदः । उक्त० २५६ ।
सहसाकारी । ठाणा० ३३७ ।

अणाभोगवत्तिया—अनाभोगप्रत्ययिकी, विंशतिक्रिया-
मध्ये चतुर्दशी । आव० ६१२ । अनाभोगेन पात्राद्याददतो
निक्षिपतो वा । ठाणा० ३१७ । अनाभोग—अज्ञानं प्रलयो-
निमित्तं यस्याः सा । ठाणा० ४३ ।

अणाभोगे—अनाभोग—अज्ञानम् । भग० ९१९ । एकान्त-
विस्मरणम् । व्य० द्वि० ३३२ आ ।

अणाभोगो—अनाभोग, अत्यन्तविस्मृतिः । आव० ८५० ।
नि० चू० प्र० २९ आ । अज्ञानं । नि० चू० प्र० १४७ आ ।
विस्मृतिः । आव० ८४८ ।

अणायगे—अनायक, अन्यो न विद्यते नायकोऽस्येति
अनायकः—स्वयम्प्रभुश्चक्रवर्त्यादिः । सूत्र० ६१ । अविद्यमान-
नायको राजा । सम० ५३ ।

अणायण—अनायतनम्, विरुद्धस्थानम् । दश० २२६ ।
अस्थानम्, वेद्यामामन्तादि । दश० १६५ ।

अणायतणं—अनायतनं, साधूनामनाश्रयः । प्रश्न० १३८ ।
 नि० चू० प्र० ११६ अ । स्त्रीपशुपण्डकसंसक्तं स्थानम् ।
 ओघ० १२ ।
अणाययणं—पशुपक्षिमदृग् । वृ० तृ० १९५ आ ।
अणाययण—स्त्रीपशुपण्डकससक्तगृहवज्जणं । नि० चू० तृ०
 २५ आ ।
अणायरिया—अनार्या—अर्द्धषड्विंशजनपदवाह्यानि । आचा०
 ३७७ ।
अणायवेतियं—छायायाम् । नि० चू० द्वि० ७६ आ ।
अणाय—अनात्मा घटादिपदार्थः । सम० ५ ।
अणायार—अनाचारः, सावद्ययोगः । दश० २३३ ।
अणायारो—अनाचारः । आव० ७७८ । गिलिते सति आधा-
 कर्मणि दोषविशेषः, याचलम्बनोत्क्षेपोत्तरकालम् । आव०
 ५७६ । व्यभिचारः । आव० ५७८ । आचारस्य साधवा-
 चारस्याभाव परिभोगतो ध्वंसः । व्य० प्र० ९० अ ।
अणारद्धं—अनारब्धम्, अनाचीर्णम् । आचा० १४८ ।
अणारिओ—अनार्यः म्लेच्छादिः । प्रश्न० ५ । क्रकर्मणि ।
 आचा० १८६ ।
अणारिय—आचार्यं मुक्त्वा । वृ० प्र० २४५ अ । म्लेच्छा ।
 ठाणा० ३०९ ।
अणारिया—कामकहा । नि० चू० प्र० २५८ अ । अनार्यः—
 क्षेत्रभाषाकर्मभिर्बहिष्कृतः । सूत्र० ३९३ । उत्त० ३५८ ।
 अनार्यः—न आर्यः, अज्ञानावृतत्वादसदनुष्ठायी । सूत्र० ३३ ।
अणारोहण—अनारोहक, योधवर्जितः । भग० ३२२ ।
अणालावे—अनालापः—कुत्सित आलापः । ठाणा० ४०७ ।
अणालिओ—अवेष्टा । आव० ३७० ।
अणावडंतो—असृशन् । नि० चू० प्र० १८७ अ ।
अणावसं—अवशम् । (मर०)
अणावाय—अनापातः । आचा० ३३५ । अनापात—आपा-
 तादिरहिता उच्चारभूमी । दश० २३१ । उत्त० ५१८ । विज-
 नम् । आचा० ३३९ । स्त्र्याद्यापातरहित । उत्त० ६०८ ।
अणावायमसंलोप—अनापातासलोकम् । ओघ० १२९ ।
अणावाहो—मोक्खो । दश० चू० १३ ।
अणासगं—परिज्ञा । नि० चू० प्र० ३५२ आ । अनशनं ।
 नि० चू० प्र० २५८ अ ।
अणासप—अनश्वः, अश्वरहित । भग० ३२२ ।

अणाससं—अनाससं, यद्द्रव्याससं भावाससं वा न भवति ।
 ओघ० १२३ ।
अणासवो—अनाश्रवः, मध्यस्थो रागद्वेषरहितः । सूत्र०
 २४४ । कर्मबन्धनिरोधोपायत्वात्, अहिंसाया पञ्चविंशतमं
 नाम । प्रश्न० ९९ । अनासवा—व्रतविशेषः । आचा० १८२ ।
अणासायणाविणअ—अनाशातनाविनयः, उपचारविन-
 यमेदः । दश० २४९ ।
अणासेवियं—अनास्वादितम् । आचा० ३२५ ।
अणाहपव्वज्जा—उत्तराध्ययनस्य विंशतितमाध्ययननाम ।
 सम० ६४ ।
अणाहप्पाओ—अनाथात्मानौ । आव० ७१ ।
अणाहसाला—अनाघशाला—आरोग्यशाला । व्य० द्वि०
 ५७ आ । नि० चू० द्वि० ३८ आ ।
अणाहसालालओ—अनाथशालालयः । आचा० ११९ ।
अणाहारो—अनिष्ट शोभनमपि न रोचते परिअणाहारो
 भवति । नि० चू० द्वि० ५१ अ ।
अणाहूय—अनाहूतः, अनित्यपिण्ड, अनभ्याहूतो वा,
 स्पर्धारहितः । भग० २९३ । भग० २९४ ।
अणिगालं—रागपरिहारेणेत्यर्थः । प्रश्न० ११२ ।
अणित—अनिर्गच्छन् । नि० चू० प्र० २५८ आ ।
अणिदियं—अनिन्दितं—शिष्टनिन्द्येन—स्वपरप्रशंसादिहेतुनाऽ
 नुत्पादितम् । उत्त० ६६७ ।
अणिदिआ—अनिन्दिता, अष्टमी दिक्कुमारी । ज० प्र० ३८३ ।
अणिदिया—अनिन्दिता, अधोलोकवास्तव्या दिक्कुमारी ।
 आव० १२१ ।
अणिदिया—अनिन्द्रिया अपर्याप्ताः, केवलिन, सिद्धा-
 उपयोगतः । ठाणा० ३५५, ५१९ ।
अणिगणा—अनमा, अनमा नाम द्रुमगणाः । ज० प्र० ९९ ।
अणिगामसुख्खा—अनिकामसौख्या—अप्रकृष्टसुखा । उत्त०
 ४०० ।
अणिगिण—अनम्रत्वम्, सवस्त्रत्व तद्धेतुत्वादनमा इति ।
 सम० १८ ।
अणिगूहतो—अनिगूहन्, प्रकटयन् । आव० ५३४ ।
अणिगूहियबलविरिप—अनिगूहितबलवीर्यः, न निगूहिते
 बलवीर्ये येन स बलं—शारीरं वीर्यं—आन्तर, शक्तिविशेषः ।
 आव० २५९ ।

अणिग्गहो-अनिग्रह, अनिषेधो मनसो विषयेषु प्रवर्तमान-
स्य, अत्रह्मण एकादशं नाम । प्रश्न० ६६ । स्वैरः ।
प्रश्न० ३१ ।

अणिच्चं-अनित्यम्, न नित्यमस्थिरत्वात् । प्रश्न० ९६ ।

अणिच्चमावासं-अनित्यावासः-मनुष्यादिभवस्तच्छरीरम् ।
आचा० ४२९ ।

अणिच्चाणुप्पेहा - अनित्यानुप्रेक्षा - जीवितादेरनित्यस्यानु-
प्रेक्षा । ठाणा० १९० ।

अणिच्चेऊण-अ(न)र्चयित्वा । आव० १४६ ।

अणिच्छियत्ता-अनीप्सितता, आप्तुमनिष्ठता । भग० २३ ।
प्राप्तुमनभिवाञ्छितत्वम् । भग० २५३ । प्रज्ञा० ५०४ ।

अणिच्छियव्वो-अनेष्टव्यः, मनागपि मनसाऽपि न प्रार्थ-
नीय । आव० ५७२, ७५८ ।

अणिज्जिण्णा-अनिर्जीणः, सामस्त्येनात्मप्रदेशेभ्योऽपरिशा-
दितः । प्रज्ञा० ६०२ ।

अणिज्जुहियाअंसी-अनिर्युद्धा-कृतविभागापि नान्यत्र नीता-
शिका । वृ० द्वि० १९९ आ ।

अणिज्झापत्ता-अनिद्धर्याय, चक्षुरद्व्यापार्य । भग० ३१२ ।

अणिट्ठं-अनिष्टम्, सतामनमिलषणीयम् । आव० ५८९ ।

अणिट्ठत्ता-अनिष्टता, इष्टा-मनसा इच्छाविषयीकृता तद्वि-
परीता अनिष्टा तस्या भावः । प्रज्ञा० ५०४ । अनिष्टता,
इच्छाया अविषमता । भग० १५३ ।

अणिण्हवणं-अनपलापः । नि० चू० प्र० ९ अ ।

अणितणा-वृद्धदायिनः । ठाणा० ५१७ ।

अणितिप्-अनितिकं-अविद्यमाननियतस्वरूप । भग० ४६९ ।

अणित्थंत्थं - अनित्थंस्थम्, इतीदंप्रकारमापन्नमित्थं, इत्थं
तिष्ठतीति इत्थंस्थं, न इत्थंस्थं अनित्थंस्थमिति, केनचित्प्रकारेण
लौकिकेनास्थितमिति । आव० ४४५ । नेत्थं तिष्ठतीति, अनि-
यताकारम् । जीवा० २५ ।

अणित्थंथे-अनित्थंस्थं परिमण्डलादिव्यतिरिक्तम् । भग०
८५८, ८५९ ।

अणिदा-अनिदा-अनिद्धारिणा । भग० ४४ । चित्तविकला
सम्यग्बुद्धेर्विकला वा । प्रज्ञा० ५५७ ।

अणिदाणो-अनिदानं, देवेन्द्राद्यैश्वर्याप्रार्थकः । प्रश्न० १४७ ।

अणिहेसं-अनिर्द्देश्यं । विश्वे० १५५ ।

अणिद्यत्तियं-(अणिज्जंत) कम्म ण कारविज्जति । नि०
चू० द्वि० १०६ अ ।

अणिमिसच्छो-अनिमेषाक्ष, निश्चलनयनः । आव० ७८४ ।

अणिमिसनयणे-अनिमिषनयनम्, विकसित नयनम् ।
भग० १७१ ।

अणिमिसा-अनिमेषा । आव० १२४ ।

अणिमिसे-अनिमिषा, मत्स्याः । दश० १०२ ।

अणियं-अणिकं, अग्रम्-तुण्डम् । प्रश्न० ११५ । अनीकं-कट-
कम् । उक्त० ४३८ ।

अणियट्ठ-अनिवर्तः, मोक्षः । आचा० १९३ ।

अणियट्ठिवायरो-अनिवृत्तिवादर्, निवृत्तिवादराद्ध्वं लोभा-
णुवेदनं यावत् भूतग्रामस्य नवमं गुणस्थानम् । आव०
६५० ।

अणिअट्ठी-भरते भविष्यज्जिन । सम० १५४ ।

अणियण-अनग्रकारणत्वादनग्रा-विशिष्टवृद्धदायिनः, सज्ञा-
शब्दो वाऽयमिति । ठाणा० ३९९ ।

अणियणो-अनग्र । आव० १११ ।

अणियतो-अनियतः, अनियमवान्, अनवस्थितः । प्रश्न०
२८ ।

अणियत्तो-अनिवृत्तः । आव० ८२३ ।

अणियदरिसणं-हयगज्जरथपदात्यनीकदर्शनम् । नि०-चू०
द्वि० ७१ अ ।

अणियया-अनियता-अनिर्धारिता । प्रज्ञा० ३३९ ।

अणिया-अनिदा, अकारणम् । आचा० ३४ । मेधाधारणे-
न्द्रियपादवदेहायुर्वर्धनकारी । नि० चू० प्र० २५४ अ ।
अनाभोगत । सम० १४६ ।

अणियाणे-प्रार्थनारहित । भग० १२३ ।

अणियाहिचई-अनीकाधिपतय-गजादिमैन्यप्रभ्राना एरा-
वतादयः । ठाणा० ११७ ।

अणिलामयी-वातरोगिणी । वृ० द्वि० २१९ अ ।

अणिलो-निलओ जस्स नत्थि । दश० चू० ९८ ।

अणिवारिण-अनिवारित, निषेधकरहित । विपा० ५२६ ।

अणिविद्धं-कम्म ण कारविज्जति । नि० चू० द्वि० १०६ अ ।

अणिव्वेणं-सचित्तं । नि० चू० प्र० ४३ आ ।

अणिसिद्धं-अनिष्टं, बहुमाधारः सत यदेक एव ददाति ।
प्रश्न० १५९ । परिहारिकम् । नि० चू० प्र० १६१ आ । मृदः

कर्तव्यं । ओष० २१४ । ठाणा० ४६० । भग० ४६६ ।
नि० चू० तृ० १६ अ, ४८ आ । तत्स्वामिनाऽनु-
त्सकलितम् । आचा० ३२५ । दोषविशेषः । आचा०
३२९ । साधारणं बहूनामेकादिना अननुज्ञातं दीयमानम् ।
ठाणा० ४६७ । दोषविशेषः । प्रश्न० १४४ ।

अणिसिद्धो—अनिषिद्ध, अनुपयुक्तः । आव० २६७ ।

अणिस्सि(छि) **अप्पा**—अनिभृतात्मा, अनिदानः । आव०
८४३ ।

अणिस्सिण—अनिश्रितः, द्रव्यभावनिश्रारहितः प्रतिबन्ध-
विमुक्तः । दश० २२३ ।

अणिस्सिओवहाणे—अनिश्रितोपधानं, ऐहिकासुष्मिकापेक्षा-
विकलं तपः, योगसप्रहे चतुर्थो योगः । आव० ६६४ ।
अनिश्रितं तपः । प्रश्न० १४६ ।

अणिस्सितं—अनिश्रितम् । आव० ३५८ । सर्वांगसारहितः ।
भग० ३८५ ।

अणिस्सियं—अनिश्रितम्, कीर्त्यादिनिरपेक्षम् । प्रश्न०
१२६ ।

अणिस्सिय—अनिश्रितम्, कुलादिष्वप्रतिबद्धम् । दश०
७२ ।

अणिस्सेयस—अनिश्रेयस—अमोक्षाय । ठाणा० १४९ ।
अकल्याणाय, अमोक्षाय । ठाणा० २९२ । अकल्याणाय ।
ठाणा० ३५८ ।

अणिस्सो—अनिश्र—कस्यचित्सवन्धिनाऽवष्टम्भेन रहितः ।
उत्त० ६३३ ।

अणिहय—अनिहत, अन्तःकृद्गानां तृतीयवर्गस्य तृतीयम-
ध्ययनम् । अन्त० ३ ।

अणिहे—अनिभ, अमायः । दश० २६८ । अनिह, परीषहो-
पसर्गैर्निहन्यत इति निह, न निह अनिह—उपसर्गैरपरा-
जित इति । सूत्र० ६९ । अस्निह—अष्टकर्मरहितः,
अराग—रागद्वेषरहितः, भावरिपुभिरनिहतः । आचा० १९० ।
स्निह्यत इति स्निह, न स्निह अस्निह—मर्वत्र ममत्वरहितः
इति । सूत्र० ६९ । अकुट्टिले । दश० चू० १५१ ।

अणीण—अनीकम्, सैन्यम् । भग० ८९ ।

अणीयजसे—अनीकयज्ञा, नागस्य गाथापते कुमारः ।
अन्त० ४ ।

अणीयसे—अन्तःकृद्गानां तृतीयवर्गस्य प्रथममध्ययनम् ।
अन्त० ३ ।

अणीसद्धं—हस्तमानावप्रहादस्फटितम् । वृ० द्वि० २३९ अ ।
अणीहारि—अनिहारी, तपोमेदः । उत्त० ६०० ।

अणीहारिमे—अनिहारेणाद् गिरिकन्दरादौ अनशनम् । ठाणा०
९४ । जइ बहिं पडिज्जइ । नि० चू० द्वि० ५८ अ ।

अणु—अनु—प्रतिदिवसम् । सूर्य० १३६, १३३ । धेवे ।
दश० चू० ८९ । स्तोकप्रदेशम् । प्रज्ञा० २६३ । पश्चाद्भावे
स्तोके च । वृ० प्र० ३३अ, । स्तोकम् । प्रज्ञा ५०२ ।
प्रमाणतो वज्रादि । दश० १४७ । लघुः, हीनः । सूर्य०
२६१ । जं० प्र० ५२२ ।

अणुमतणुअ—अनुकतनुकाना—अतिसूक्ष्माणाम् । जं० प्र०
२३७ ।

अणुभोग—अनुयोग, अर्थकथनम् सूत्रादनु—पश्चादर्थस्य
योगोऽनुयोगः सूत्राभ्ययनात्पश्चादर्थकथनम् । अणोर्वा लघी-
यस सूत्रस्य महताऽर्थेन योगोऽनुयोगः । आचा० २५ ।
व्याख्यान । ओष० ७१ ।

अणुभोगत्थो—अनुयोगार्थ, व्याख्यानभूतोऽर्थः । आचा० ७७ ।

अणुभोगदारं—अनुयोगद्वारम्, सूत्रविशेषः । आव०
७४० । अस्वाध्याये परिहर्तव्यसूत्रविशेषः । नि० चू०
तृ० ७१ आ० ।

अणुभोगदारे—अनुयोगद्वारम्, अनुयोगद्वारसूत्रम् । भग०
२२१ ।

अणुभोगस्स—अनुयोगस्य । विशेषे ५९३ ।

अणुभोगो—अनुयोग, सूत्रस्यार्थेनानुयोजनम्, अभिधेये
व्यापारः सूत्रस्य योगो वा, अनुकूलोऽनुरूपो वा योगः ।
आव० ८६, ठाणा० ४८९ । निजेनाभिधेयेनार्थेनानुयोजनं—
सम्बन्धनम् । विशेषे ५९३ । सूत्रपाठानन्तरमनु—पश्चात्सू-
त्रस्यार्थेन सह योगो—घटना । जीवा० २ । अनुकूल—अवि-
रोधी सूत्रस्यार्थेन सह योगो वा । जीवा० २ । सूत्रस्यार्थेन
सह सम्बन्धनं, अनुरूपोऽनुरूपो वा योगो व्यापारः सूत्र-
स्यार्थप्रतिपादनरूपः । अणो—लघो पश्चाज्जाततया वाऽनुश-
ब्दवाच्यस्य योऽभिधेयो योगो—व्यापारस्तत्सम्बन्धो वाऽणु-
योगो अनुयोगो वा । जं० प्र० ४ । दृष्टिवादचतुर्थो
मेदः । सम० १२८ । नियोगः । आव० ६९४ ।
अनुयोजनम्, अनुकूलो वा योगः । अणु—सूत्रं, महान

अर्थस्ततो महतोऽर्थस्याणुना सूत्रेण योगो वा । ओष०
४ । विचारः । ठाणा० ४८१, ४९५ । अनुरूपोऽनुकूलो
वा योगः । सम० १३१ । अध्ययनार्थः । आव० ५४ ।
सूत्रस्पर्शकनिर्युक्तिः सूत्रानुगमश्च । आव० ८६ । परीक्षा ।
आव० १५७ ।

अणुकंपं-अनुकम्पां-उपष्टम्भम् । ठाणा० १७० ।

अणुकंपओ-अनुकम्पकः-अनुरूपक्रियाप्रवृत्तिः । उक्त० ३५९ ।

अणुकंपा-अनुकम्पा, अनुग्रहः । दश०-६७ । भक्तिः । ओष०
१९६ । आव० ३४८ । सम्यक्त्वगुणविशेषः । आव० ५९१ ।

अनुक्रोशः । सम० १२७ । दीनानाथविषयं दानम् । ठाणा०
४९६ ।

अणुकंपाप-अनुकम्पया-अनुग्रहेण । व्य० द्वि०-१७२ आ ।

अणुकंपे-अनुकम्पते, उपकुरुते । उक्त० ४१९ ।

अणुकृद्-अनुकर्षयति । आव० २१८ ।

अणुकृणति-प्रच्छादयति, अणुक्षिप्ता । नि० चू० प्र० १८० अ ।

अणुकुरियतं-अद्वयम् । द्वि० द्वि० २५२ अ ।

अणुकूला-सजमविग्नकरा (राज्यार्पणादिका) । नि० चू०
प्र० १९४ आ ।

अणुकृतो-अनुक्रान्त-अनुचीर्णः । आचा० ३०६ ।

अणुकर्म-अनुक्रमः । आव० ३४२ । पारम्पर्यम् । उक्त०
१४७ ।

अणुकर्मतो-अनुक्रम्यमाणः, प्रेर्यमाणः । सूत्र० १३६ ।

अणुकसाई-अनुत्कषायी, अणुकषायी, उत्कण्ठितः । सत्का-
रादिषु शेत इत्येवं शील उत्कषायी, न तथा । यो न
सत्कारादिकमकुर्वते कुप्यति, तत्सम्पत्तौ वा नाहङ्कारवान्
भवति सः । उक्त० १२४ । अणव-स्वल्पाः सज्वलननामान्
इति यावत् कषाया-क्रोधादयो यस्य । उक्त० ४२० ।

अणुगच्छइ-अनुगच्छति, आसन्नो भवति । जं० प्र० १८७ ।

अणुगच्छण-अनुगमनम् ; आगच्छतः प्रत्युद्गमनम् । दश०
२४१ ।

अणुगच्छमाणो-अनुगच्छन्-अवगच्छन्-बुद्धयमानः सन् ।
आचा० २२२ ।

अणुगम-अनुगमः, अनुगमनमनेनास्मादस्मिन्निति वा अर्थ-
कथनम् । आचा० ३ । अन्वयः । विशे० ९६४ ।

अणुगमणं-अनुगमनम्, आगच्छतः प्रत्युद्गमनम् । उक्त०
१७ ।

अणुगमिओ-अनुगमित, अनुनीत । आव० ५५ ।

अणुगमो-अनुगमः, सूत्रार्थयोरनुरूपसंबंधकरणम् । विशे०
४३१ । निक्षिप्तसूत्रस्यानुकूल परिच्छेदोऽर्थकथनम् । जं०
प्र० ५ ।

अणुगयं-अनुगतं, अनवच्छिन्नम् । प्रश्न० ६६ । युक्तम् ।
दश० २०७ । अभिप्रायानुवर्तिनमात्मानम् । उक्त० ३२२ ।
युक्तः । उक्त० ६३१ ।

अणुगामं-अनुग्राम, ग्राममार्गानुकूलः लघुर्वाग्रामः, रुढित
एकस्माद्वा ग्रामादन्यो ग्रामः । उक्त० ९९ ।

अणुगामियत्ताए-अनुगामिकता-परम्परया शुभानुबन्धसु-
खाय भविष्यति । जीवा० २४२ ।

अणुगीया-अनुगीता तीर्थकरादिभ्यः श्रुत्वा प्रतिपदिता ।
उक्त० ३८५ ।

अणुगह-अनुग्रहः, अनुग्रहपरिहरणा अक्खोडभंगपरिहरणा,
(अकृष्टभूशुल्कपरिहार) आव० ५५२ । ज्ञानाद्युपकारः ।
ठाणा० १५५ ।

अणुगहकसिणं-छहं मासाणं आरोवियाणं छद्विसा
गता, ताहे अण्णो छम्मासो आवण्णो, ताहे जं तेण अद्ववुदं
त ज्झोसितं जं पच्छा आवण्ण छम्मासितं तं वहति,
एत्थ पंचमासा चउव्वीसं च दिवसा जेग ज्झोसिया । नि०
चू० तृ० १३५ अ ।

अणुगहत्यं-अनुग्रहार्थ-अनुग्रह-उपकारोऽभिधीयते,
अर्थशब्द प्रयोजनवचनः । ओष० ४ ।

अणुगहपरिहारो-अनुग्रहपरिहार-राजकृतानुग्रहवशेन ए-
कद्वित्र्यादिवर्षमर्यादया यथोक्तरूप खोटादिभजंन् एक द्वे त्रीणि
वर्षाणि यावत् वसति, यावन्तं वा कालं राजानुग्रहं कृत-
स्तावन्तं कालं वसति, न च हिरण्यादि प्रददाति, नापि वेष्टि
करोति, न चापि चारभटादीनां भोजनादि प्रदानं विधत्ते, एष
खोटादिभगो । व्य० प्र० ४५ अ । तत्तिय कालं सो दव्वादिषु
परिहरिजति तावत्कालं न दप्पेतेत्यर्थः । नि० चू० तृ० ८९ आ ।

अणुगहो-अनुग्रहः, उपकारः । ओष० ४ ।

अणुगामो-अनुग्रामः, विवक्षितग्रामानन्तरो ग्रामः । औप०
२२ ।

अणुगघाई-अनुद्धातिक-यत्र गुरुमासादि प्रायश्चित्तं वर्ण्यते ।
प्रश्न० १४५ ।

अणुगघाडिया-अनुद्धाटिता, अस्पृष्टा । दश० ४१ ।

अणुगघाता गुरव । नि० चू० प्र० ८७ अ ।

अणुगघातियं—ज गिरंतरं वहति गुरुं । नि० चू० प्र० ३०५ आ । गुरुगं । नि० चू० प्र० २५७ अ ।

अणुगघायं—आचारप्रकल्पस्य सप्तविंशतितमो भेदः । आव० ६६० ।

अणुगघायकसिणं—जं कालगं जहा मासगुरुगादि अहवा ज गिरंतरं दागं एस मासलहुगादिपि गिरंतरं दिज्जमाणं अणुगघात भवति । नि० चू० तृ० १३५ आ ।

अणुगघायण—अणोदघातन—अणत्यनेन जन्तुगणश्चतुर्गतिकं ससारमित्यण—कर्म तस्योत्—प्राबल्येन घातनम्—अपनयनम् । आचा० १४७ ।

अणुगघायाणि—गुरुणि प्रायश्चित्तानि । वृ० तृ० ६७ अ ।

अणुघट्टता—अतृप्यन्तः । ओष० ७८ ।

अणुघाड्य—अनुद्धातं, न विद्यते उद्धातो—लघुकरणलक्षणो यस्य तपोविशेषस्य तत् यथाश्रुतदानं, तद्येषा प्रतिषेवा- विशेषतोऽस्ति ते । ठाणा० ३११ ।

अणुचरिया—चरिका, नगरप्राकारयोरपान्तराले । वृ० तृ० ५३ अ ।

अणुचिण्णो—अनुचीर्णम्, आचरितम् । आव० २२७ । अनुष्ठित । ओष० १०३ ।

अणुचितणं—अनुचिन्तनम्, पर्यालोचनम् । आव० ५८९ ।

अणुचिन्नं—अनुचीर्णम्, सम्यक् तदर्थविगमासगशक्तिग- भानिवर्तकसमभावप्राप्त्या धर्ममेघनामकसमाधिरूपेण परिणमि- तम् । जीवा० ४ । अनुचीर्णाः—कायसंगमागता सम्पाति- मादयः । आचा० २१७ ।

अणुचिय—अनुचित—भावितः शैक्षो वा । वृ० द्वि० २३८ अ ।

अणुजत्तं—अनुयात्रम् । उक्त० ३०४ । अनुयात्रा, रोजपा- टिका । आव० ७२० ।

अणुजत्ता—अनुयात्रा । आव० ३६५ ।

अणुजाए—अनुजातः, सदृश । सूर्य० २३३ ।

अणुजाणं—रथयात्रा । वृ० द्वि० १५५ अ । वृ० प्र० २५८ आ । व्य० द्वि० १७ आ ।

अणुजाणपेक्षओ—अनुयानप्रेक्षकः । आव० ५७७ ।

अणुजाणे—अनुजानन् । उक्त० २९३ ।

अणुजाते—पितृयम । ठाणा० १८४ ।

अणुजायं—अनुयातं, मृतम् । जं० प्र० २१२ ।

अणुजीवंति—अनुजीवन्ति—तदुपार्जितवित्ताद्युपभोगतः उप- जीवन्ति । उक्त० ४४१ ।

अणुजोगगत—तीर्थकरादिपूर्वभवादिव्याख्यानप्रथो गण्डि- कानुयोगश्च भरतनरपतिवंशजानां निर्वाणगमनानुत्तरविमान- वक्तव्यताव्याख्यानग्रन्थ इति द्विरूपेऽनुयोगे गतोऽनुयोग- गतः । ठाणा० ४९१ ।

अणुजोगी—अनुयोगी—अनुयोगो—व्याख्यानं प्ररूपणं वा । ठाणा० ३७५ ।

अणुजोगो—अणो—लघो पश्चाज्जाततया वा अनुशब्दवाच्यस्य सूत्रस्य योऽभिधेये योगो—व्यापारस्तेन 'सम्बन्धो' वा सो- ऽनुयोगोऽनुयोगो वेति । ठाणा० ३ । अणु—पच्छाभावो यथेवेय । वृ० प्र० ३३ अ । विचार । सम० ५० । सूत्रस्यार्थेन सह सम्बन्धनम्, सूत्रस्यार्थप्रतिपादनरूपः । ठाणा० ३ ।

अणुजंगी—अनवर्याङ्गी, शिवादेवीविशेषणम् । उक्त० ४९६ । श्रीमहावीरस्वामिन सुता जमलेर्भार्या, प्रियदर्शनाऽपर- नाम । उक्त० १५३ ।

अणुजइजमाणार्ई—एकं स्वरूपतोऽनृज्जुनि अपरं च तेषां कचित्कार्येऽनुपयोगात्केनचिदनृज्जुक्रियमाणानि । उक्त० ५४९ ।

अणुजता—ऋजुभावविरहितः । नि० चू० प्र० २८९ आ ।

अणुज्जा—अनवर्याङ्गी, श्रीमहावीरस्वामिनो ज्येष्ठा भगिनी, सुदर्शनाऽपरनाम । उक्त० १५३ । महावीरस्वामिन पुत्री- नाम । आचा० ४२२ ।

अणुज्जियत्तं—वराकत्वम् । वृ० तृ० २ आ ।

अणुज्जुए—अनृजुक, कश्चिदनृज्जुर्तुमशक्यतया । उक्त० ६५६ ।

अणुज्जुकं—अनृजुकम्, वक्रम्, अधर्मद्वारस्य नवमं नाम । प्रश्न० २६ ।

अणुट्ठाणे—अनुत्थाने । ठाणा० ३३० ।

अणुट्ठिणसु—अनुत्थितेषु—थावकादिषु । आचा० २५६ ।

अणुट्ठिया—अनुत्थिता, निविष्टा । आव० ७२७ ।

अणुट्ठिहंतो—अनुत्तिष्ठन्तः । वृ० तृ० ४ अ ।

अणुण्णवण—अनुज्ञापयति । ओष० १९९ ।

अणुण्णवणाजयणा—वसत्याद्यनुज्ञापनदोषगुणौ । नि० चू० तृ० १२ आ ।

अणुण्णवैति—अनुज्ञापयन्ति । आव० ११७ ।

अणुण्णासं—नासिकाविनिर्गतस्वरानुगतम् । जं० प्र० ४० ।

अणुण्णेत्या-अनुनीय-प्राप्य ध्यात्वा । सम० १२३ ।
अणुतडियमेय-अनुतटिकाभेदः, अवतटतमेदवद् यो भेदः ।
भग० २२४ ।

अणुतडियाभेदे-अनुतटिकाभेदः, इक्षुत्वगादिकः । प्रज्ञा०
२६७ ।

अणुत्तपत्तो-लजनीय । नि० चू० प्र० २६६ आ ।

अणुत्तरं-अनुत्तरम्, सम्यक् । दश० १५९ । अनन्यसदृशः ।
आव० ६० । अनुत्तर-सर्वसमस्यानोपरिवर्तिनं । उत्त०
३९३ । अनुत्तरा-सर्वलोकाकाशोपरिवर्तिनीमतिप्रधानां वा ।
उत्त० ३९३ ।

अणुत्तर-अनुत्तरम्, वृद्धिरहितम् । आचा० १४ ।

अणुत्तरणवासो-अनुत्तरणपाश, आत्मन पारतन्त्र्यहेतु-
तया पाशवत्पाशः, अनुत्तरणश्वासौ पाशश्च । उत्त० ४३ ।
अनुत्तरणवास-न विद्यते उत्तरण-पारगमनमस्मिन् सती-
त्यनुत्तरण, स चासौ वासश्च-अवस्थानम् । उत्त० ४३ ।

अणुत्तरनाणी-केवलज्ञानवान् । उत्त० २७० ।

अणुत्तरधरे-न विद्यते उत्तरमन्यत्प्रधानमेषामिति । उत्त०
३५७ ।

अणुत्तरधरो-अनुत्तरधरः, न विद्यते उत्तर-अन्यत्प्रधानमे-
षामित्यनुत्तरा, ते च प्रक्रमात्प्रकर्षप्राप्ता ज्ञानादय एव
गुणास्तान् धारयतीति । अनुत्तरान् गुणान् धारयतीति वा ।
उत्त० ३५७ ।

अणुत्तरविमाणे-नैषामन्यान्नुत्तराणि विमानानि सन्ति इति
अनुत्तरविमानानि । अनु० ९२ ।

अणुत्तरे-स्थित्यादिभिः सकलनरकज्येष्ठेऽप्रतिष्ठान इति ।
उत्त० ३९२ ।

अणुत्तरो-अनुत्तर-न विद्यन्ते उत्तरा-प्रधाना स्थितिप्र-
भावसुखयुतिलेख्यादिभिरेभ्योऽन्ये देवाः । उत्त० ७०२ ।

अणुत्तरो-अनुत्तर, कृष्णवासुदेवागमनम् । आव० १६३ ।
अचल १ विजयभद्र २ बलदेवत्रयागमनम् । आव० १६३ ।

अणुत्तरोववाइय-अनत्तरोपपातिकम् । भग० २२२ ।

अणुत्तरोववाइया-अनुत्तरोपपातिका । प्रज्ञा० ६९ ।

अणुदिन्नं-(अनुदीर्णम्) । भग० ५८ ।

अणुदिसा-अनुदिश, प्रतिदिश । दश० २०१ । एकप्रदेया
अनुत्तरा (दिक्कोणा) । ठाणा० १३३ ।

अणुदिहो-अनुद्दिष्ट, गवन्तिकादिभेदवर्जित । प्रश्न० १०८ ।

अणुद्धरी-अनुद्धरी, आत्मदोषोपसहारविषये द्वारवल्गामर्हमि-
त्रश्रेष्ठिभार्या । आव० ७१४ ।

अणुद्धुअ-अनुद्धूताम्, आनुरूप्येण यथामार्दन्तिकविधि
उद्धूता-वादनार्थमुत्क्षिप्ता । जं० प्र० १९४ ।

अणुधम्मो-अनुधर्म । सूत्र० ३९९ ।

अणुनई-अनुनदि, नदीं नदीं प्रति । आव० ४५३ ।

अणुनवनं-अनुज्ञातम् । ओष० १६० ।

अणुनाओ-अनुज्ञातः । ओष० २१५ ।

अणुनासं-सानुनासिक नासिकाकृतस्वरम् । ठाणा० ३९६ ।

अणुन्नया-अनुन्नया-नोर्ध्वमुखा । व्य० द्वि० २३७ आ ।

अणुन्नवणा-अनुज्ञापना, वन्दनके द्वितीयं स्थानम् । आव०
५४८ ।

अणुन्नविय-अनुज्ञापित । आचा० ४२६ । अनुज्ञाप्य-
याचित्वा । आचा० ३३८ ।

अणुन्नवेमाण-तत्स्वजनादींस्तत्परिष्ठापनायानुज्ञापयन्त ।
ठाणा० ३५४ ।

अणुज्ञा-अनुज्ञा, अनुमोदनम् । सूत्र० ३२९ । सूत्रार्थयोरन्य-
प्रदानम् । व्य० प्र० २६ अ । अधिकारदान । ठाणा०
१३९ ।

अणुज्ञायं-अनुज्ञातम्, भोग्यतयैव वित्तीर्णम् । प्रश्न० १०२ ।

अणुपभु-जुवराया, सेणावति । नि० चू० प्र० १७४ आ ।
सेनाधिपति । वृ० प्र० ९० आ ।

अणुपरियन्ति-अनुपरियन्ति, मातत्येन पर्यटन्ति । उत्त०
२९६ ।

अणुपरिवट्टइ-अनुपरिवर्तयते, आत्मनश्चावयते । सूर्य०
१०७ ।

अणुपरिवट्टिय-अनुपरिवर्त्य, प्रादक्षिण्येन परिभ्रम्य ।
जीवा० ३७५, ३९९ ।

अणुपरिहारी-जतो जतो परिहारी गच्छति ततो ततो
अणुपिद्धतो गच्छति । अणु-थोवं पडिलेहणादि साहेज्जं
करेतीति । नि० चू० तृ० १३२ आ ।

अणुपविट्टे-अनुप्रविष्ट-तदुदयवर्ता । ठाणा० २१९ ।

अणुपस्सओ-अनुपश्यत-पर्यालोचयत । उत्त० ३१० ।

अणुपात्तं-कम्मं ण कारविज्जति । नि० चू० द्वि० १०६ अ ।

अणुपालइत्ता-अनुपाल्य-सततमासेव्य । उत्त० ५७२ ।

अणुपालणा—अनुपालना, अमुं विशुद्धिः, प्रत्याख्याने-
शुद्धया प्रथमो भेदः । आच० २४० ।

अणुपालेणाशुद्धे—अनुपालनाशुद्धे—कान्तारादिषु न भवेत्
यत्प्रत्याख्यानेम् । ठाणा० ३४९ ।

अणुपालियं—अनुपालितं, पूर्वकालसाधुभिः पालितत्वादिव-
धितसाधुभिश्चानु—पश्चात्पालितमिति । प्रश्न० ११३ ।

अणुपालिया—आत्मसंयमोर्मुकुलतया पालिता । ठाणा०
४४० ।

अणुपालेइ—अनुपालयति । भग० १२५ ।

अणुपालेमि—अनुपालयामि, पौनःपुन्यकरणेन । आच०
७६१ ।

अणुपिट्टि—आनुपूर्व्या । सम० ६८ ।

अणुपुर्व्वसो—अनुपूर्व्वतः, क्रमेण । उक्त० २५२ । आनुपूर्व्व्या-
क्रमेण । उक्त० ५१८ ।

अणुपुर्व्वि—आनुपूर्व्वी, मूलादिपरिपाटी । ज० प्र० ६९ ।
शास्त्रीयोपक्रमभेदः । आच० ३ ।

अणुपुर्व्विविहारीणं—अनुपूर्व्विविहारिणां—प्रतिपालितदीर्घस-
ंयमानां शास्त्रार्थग्रहणप्रतिपादनोत्तरकालमवसीदत् संयमा-
ध्यवनाध्यापनक्रियाणां निष्पादितशिष्याणांमुत्सर्गतं द्वादश-
सवत्सरसंख्येनाक्रमसंलिखितदेहानां । आच० २६७ ।

अणुपुर्व्वेणं—आनुपूर्व्व्या—येष्वेष्टकालावश्यकक्रियारूपया चेतु-
र्थषष्ठांशैर्लादिकया । आच० २८४ । अनुक्रमेण परिपाठ्या
योगपद्यन । आच० २४१ ।

अणुपुर्व्वो—अनुपूर्व्वः, पूर्व्वस्या अनु । जीवा०
२७० ।

अणुपेहा—अनुप्रेक्षा, अनुपश्चाद्भावे प्रेक्षा, प्रेक्षा, स्मृति,
ध्यानादभ्रष्टस्य चित्तचेष्टा । आच० ५४३ ।

अणुपेहे—अनुगुणं करोति । ओष० ३४५ ।

अणुप्प—अनर्थः अनर्पणीयः, अदौकनीयः । ठाणा० ४६५ ।

अणुप्पगंथे—अनुरूपतया धौत्स्येन विरतेन त्वप्युद्योगा-
दगुरपि चा—सूक्ष्मोऽप्यल्पोऽपि प्रगतोऽप्यथो—प्रानादित्यस्य
असमाहाने । ठाणा० ४६५ ।

अणुप्पयाउं—अनुप्रदानु—परपरकेण प्रदातुम् । व्य० प्र०
२१७ आ ।

अणुप्पवाप—अनुप्रवादः, पूर्व्वविशेषः । उक्त० ३६३ । विशे०
९६१ ।

अणुप्पवादपुर्व्व—अनुप्रवादपूर्व्वम् । आच० ३१६ ।

अणुप्पविसे—अनुप्रविशेत्, मनसि लब्धास्पदो भवेत् ।
उक्त० ३४१ ।

अणुप्पसूयाइ—अनुप्रसूता—आश्रिता । आच० ३४८ ।

अणुप्पियं—अनुमतम् । बृ० द्वि० ३ अ ।

अणुप्पेछा—अविह्वला । उप० मा० १४० ।

अणुप्पेहा—धर्म्मध्यानस्य पश्चात्प्रेक्षणानि—पर्यालोचनान्यनु-
प्रेक्षा । भग० ९२६ ।

अणुप्पेहा—मनसा । बृ० द्वि० ५४ आ । अनुप्रेक्षा, अहङ्गणानां
सुहृदुः सततमनुचिन्तना । आच० ७८६ । यो मनसा
परिवर्त्तयति, न वाचा । दश० ३२ । ध्यानुपरमकालभा-

वित्री अनित्यत्वाद्यालोचनारूपा । आच० ५९० । सूत्रार्थ-
नुस्मरणं ध्यानस्य पश्चात् पर्यालोचनानि, भावना । ठाणा०
१९० । सूत्रवदर्थेऽपि सम्भवति विस्मरणमतः सोऽपि परिभा-
वनीय इत्यनुप्रेक्षणं, चिन्तनिका । ठाणा० ३४९ । प्रथमो
चिन्तनम् । ओष० १८९ ।

अणुप्फासे—अनुस्पर्शः, अनुभावः । दश० १९८ ।

अणुप्फासो—अणुभवः । दश० चू० ९६ ।

अणुवंध—अनुबन्धः, निरन्तरम् । ओष० १९८ । मन्तान-
भावेन प्रवृत्तिः । ज० प्र० १२५ ।

अणुवंधो—विवक्षितपरमयिणाव्यवच्छिन्नेनावस्थानम् । भग०
२०८ । सातत्येन भवन् तन्महिषानाम् । उक्त० २३९ ।

अणुवद्धं—अनुबद्धम्, मन्ततम् । आच० २२८ । ठाणा०
४३० ।

अणुवद्धरोसपसरो—अनुबद्धः—मन्ततः, कोऽर्थः । अथव-
च्छिन्नो रोषस्य—क्रोधस्य प्रसरो—विस्तारोऽस्येति अनुबद्ध-
रोषप्रसरः । उक्त० ७११ ।

अणुवद्धा—मन्ततमालिङ्गिता । सम० १२६ ।

अणुवलं—अनुवलंम् । उक्त० ७७८ ।

अणुवम्भो—अनुवृत्तिः, अनुत्त्वण । जीवा० २७५ । उक्त०
५८७ ।

अणुवम्भणसण्णा—अनुभवेनसंज्ञा, आहारार्थः । आच०
१२ ।

अणुभवो—अनुभवः, स्वेन स्वेन रूपेण प्रकृतीना विधाकतो
वेदानुभवः । विशे० १००६ ।

अणुभाग—अनुभाग, आयुर्व्याणामेव विपाकः। भग० २८०। अचिन्त्या शक्तिवैक्रियकरणादिका। ठाणा० ६९, १४४।

अणुभागकम्मे—अनुभागकर्म—कर्मप्रदेशानां सवेयमानता-विषयो रसस्तद्रूपं कर्म। भग० ६५।

अणुभागो—अनुभागः, विशिष्टवैक्रियादिकरणविषयाऽचिन्त्या शक्तिः। जीवा० १०९। सामर्थ्यम्। प्रज्ञा० ८८।

अणुभावकम्मे—यथावद्वरसो वेद्यते तदनुभावतो वेद्यं कर्मानुभावकमेति। ठाणा० ६६।

अणुभावनामनिहस्ताउप—अनुभावनामनिधत्तायु—अनुभावः—प्रकर्षप्राप्तो विपाकः, तत्प्रधानं नाम, यद्यस्मिन् भवे तीव्रविपाकं नामकमोनुभूयते त(य)था नारकायुषि अशुभ-वर्णगन्धरसस्पर्शोपघातानादैर्यदु स्वरायशःकीर्त्यादिनामानि तदनुभावनाम तेन सह निधत्तमायुरनुभावनामनिधत्तायुः। प्रज्ञा० २१८।

अणुभावे—अनुभावः, विपाको रसविशेषः। भग० ३५। तीव्रतमदुःखादि। आव० ४९६। अनुभावः। सूर्य० २७९। विपाक उदयो रस इत्यर्थः। ठाणा० ४१४।

अणुभावो—अनुभावः, माहात्म्यम्। सूत्र० १२६। विपाकः। प्रज्ञा० २१८। स्वभावः, स्वरूपम्। जं० प्र० २९९। तीव्रादिभेदो रसः। सम० १००। शापानुग्रहसामर्थ्यम्। उत्त० ३६५। प्रभावः। जं० प्र० २४६। रसः, विपाकः। विशेषः, ५६५। कारणम्। जीवा० ३३९। विपाकोदयः। जीवा० १३०। सामर्थ्यादिलक्षणः। आव० ५९६। विपाकः। आव० ५९८। रसः। उत्त० २३०।

अणुभासद्—अणुभापते। आव० ३११।

अणुभासणा—अनुभाषणा, प्रत्याख्यानशुद्धिः। आव० ८४७।

अणुभासमाणः—अनुभाषमाणः। विशेष० १००५।

अणुमए—अनुमतम्, मानितम्। भग० १२२। कार्यव्याघातस्य पश्चादपि मृतः। भग० ४६८।

अणुमओ—अनुमतः, अभिष्टो, मोक्षाङ्गता। आव० ३२६। अभिप्रेता। वृ० प्र० २८९ आ।

अणुमगा—शीघ्रम्। (आउ०)

अणुमतं—अनुमतः, वैगुण्यदर्शनस्यापि पश्चान्मतम्। औप० ९६।

अणुमन्ना—अनुमतिः। वृ० तृ० १२८ अ।

अणुमयं—अनुमतम्, अभिहितम्। ओष० ६४। अनुमतः—सम्मतः। जीवा० २७६।

अणुमया—अनुमता, अनुज्ञाता। प्रज्ञा० २५७। विप्रिय-शनस्य पश्चादपि मता। विपा० ४२।

अणुमहत्तरो—मूलमहत्तरे—असिंहिते—जो—पुच्छगिज्जो धुरे ठायति सो। नि० चू० प्र० १५८ आ।

अणुमहयरो—मूलमहत्तराभावे प्रष्टव्य—पुर-स्थानश्च। वृ० द्वि० १९० आ।

अणुमाणं—अनुमानम्, स्वार्थम्। आव० ४२७। दृष्टान्तः। दश० १३०, १२६।

अणुमाणइत्ता—लघुतरापराधनिवेदनेन मृदुदण्डादित्वमाचार्यस्याकलय्य यदालोचनम्। भग० ९१९। अनुमानं कृत्वा। ठाणा० ४८४।

अणुमाणे—अनुमानम्, अनु—लिङ्गप्रहणसम्बन्धस्मरणादेः प्र-धान्मीयतेऽनेनेत्यनुमानम्। भग० २२२। अन्विति—लिङ्ग-दर्शनसम्बन्धानुस्मरणयो पश्चान्मानं—ज्ञानमनुमानम्। ठाणा० २५४।

अणुमाणेडं—अनुमान्य, सम्यक् क्षमयित्वा। व्य० प्र० २५४ अ।

अणुमोदणे—साइज्जणामेओ। नि० चू० प्र० १०३ आ।

अणुमुअतो—अनुमुञ्चन्, अपरित्यजन्। आव० ४०७।

अणुयत्तंतं—अनुवर्तयन्। आव० ३०५।

अणुया—अणुकाः। दश० १९३।

अणुयाणं—रथयात्रा। वृ० तृ० ६१ आ। पडिमातिमहिमा। नि० चू० प्र० २३९ आ।

अणुयोगं—अनुयोगो, व्याख्यानं विधिप्रतिषेधाभ्यामर्थप्रका-णम्। विज्ञे० २।

अणुरंगा—गङ्गी। नि० चू० प्र० ३२४ अ। धर्मिका, यात्र-विशेषः। वृ० द्वि० १२५ आ।

अणुरंगिणी—अनुरङ्गिणी, अनुरज्यते—अनुकारं विदधातीत्येव-शीला। जं० प्र० ५१८। सूर्य० १३६।

अणुरगो—धर्मिओ। नि० चू० तृ० ३७ आ।

अणुरत्ता—अनुरागः—भावतः प्रतिबन्धः। उत्त० ३९४। आन्तरप्रतियोगत परस्परस्नेहवन्तौ। उत्त० ५२१। अनु-रक्ता—सतत प्रतिबद्धाः। उत्त० ७०८।

अणुराओ—अनुरागः। आव० ३०४।

अणुरागयं—अन्वागतम्, अनुरूपमागमम्। भग० ११७।

अणुराधा—अनुराधा, नक्षत्रविशेषः। सूर्य १३०।

अणुराहा-नक्षत्रविशेषः । ठाणा० ७७ ।
 अणुलिपि-अनुलिम्पति । जीवा० २५४ ।
 अणुलिपणं-अनुलिम्पन-सकृदलिप्ताया भूमे पुनर्लेपनम् ।
 प्रश्न० १२७ ।
 अणुलिहंत-अनुलिखत्, अभिलिखयत् । सूर्य० २६४,
 जीवा० ३७९, ज० प्र० २९७ । अनुलिखत्-अतिलिखयत् ।
 प्रश्न० ९९ ।
 अणुलिहति-अनुलिखति, अभिलिखयति । जीवा० २०९ ।
 अणुलेवणं-अनुलेपनम्, सकृदलिप्तस्य पुन-पुनरुपलेपनम् ।
 प्रज्ञा० ८०-१ ।
 अणुलोमं-अनुलोमम्, अनुकूलमनुगुणं वा । जीवा० ३ ।
 अनुकूलकरणम् । ठाणा० ३७६-१, -
 अणुलोमछाया-अनुलोमच्छाया, सूर्यच्छायाविशेषः । सूर्य०
 ९५ ।
 अणुलोमणा-अनुलोमना-प्रज्ञापना । वृ० तृ० १२३ आ ।
 अणुलोमवाउवेगो-अनुलोमवायुवेगः । अनुलोम-अनु-
 कूलो वायुवेगः, शरीरान्तर्वर्तिवातजवो यस्य स । वायु-
 गुल्मरहितोदरमध्यप्रदेशः । जीवा० २७७ ।
 अणुलोमिअ-अनुलोमम्, मनोहारि । दश० २२३ ।
 अणुलोमियं-कटुगफरिमादिदोषवज्जिजयं जं भासमाणो अंभा-
 सओ लभइ । दश० चू० ११५ ।
 अणुल्लय-हीन्द्रियविशेषः । उक्त० ६९५ ।
 अणुल्लसिओ-असिच्यमानः । आव० ६२१ ।
 अणुल्लावे-अनुलाप-पौन पुन्यभाषणम् । ठाणा० ४०८ ।
 अणुवउत्तो-अनुपयुक्तः, साधुं प्रत्यदत्तावधानः । ओष०
 २३ ।
 अणुवकयं-अनुपकृतम्, परैरवर्तितम् । आव० ५९७ ।
 अणुवघाइय-अनुपघातिके-उपघातश्च यत्र न भवति
 उक्ताहादि तस्मिन् । ओष० १२२ ।
 अणुवघाइया-आचारप्रकल्पस्य षड्विंशतितमो भेदः ।
 सम० ४७ ।
 अणुवचओ-अनुपचयः, अनुपचीयमानता, अनुपादान-
 मिति । उक्त० ६१ ।
 अणुवट्टे-अनुपतिष्ठति, अरुह्यमाणे अरुज्जते । ओष०
 १४५ ।
 अणुवट्टावणीया-अनुवर्तनीया । ओष० १३४ ।

अणुवट्टेति-करोति । भग० ३२० ।
 अणुवत्त-अनुवृत्तः-भूयः प्रवृत्तो वारद्वयं प्रवृत्तः । व्य० द्वि०
 ४४१ अ ।
 अणुवत्तइ-अनुवर्तते । आव० ५६१ ।
 अणुवत्ति-अनुवृत्ति-सर्वेषु अर्थेषु अप्रतिकूलता । वृ० प्र०
 ४३ अ ।
 अणुवत्तिओ-अनुवर्तितः । आव० १११ । परिग्रहीतो
 महाजनेन । व्य० द्वि० ४४१ आ ।
 अणुवत्तिया-परिवेष्टिता । नि० चू० प्र० १८४ आ ।
 अणुवत्ती-अनुवृत्तिः । आव० ५९५ ।
 अणुवत्ते-अनुवर्तमान-साम्प्रतकालभावी । दश० ६२ ।
 अणुवदिट्ठं-जं नो आयरियपरंपरागयं मुत्कलव्याकरण-
 वत् । नि० चू० द्वि० २३ आ ।
 अणुवदेसा-अनुपदेशः-गुरुणाऽनुक्तः । ओष० १५१ ।
 अणुवभुज्जो-समक्तासवपिणितादिराहारः, शुषिरतृणवल्क-
 लादिरुपधिः । वृ० तृ० ४७० अ ।
 अणुवमा-अनुपमा । जीवा० २७८ ।
 अणुवयमाणा-अनुवदतः-अनु-पश्चाद्वदतः-पृष्ठतो वदतो-
 ऽन्येन वा मिथ्यादृष्ट्यादिना कुशीला इत्येवमुक्तः । आचा०
 २५१ ।
 अणुवयारं-निदुरं । नि० चू० प्र० २७८ अ ।
 अणुवरय-अनुपरतम्, अविरतम् । भग० १८१ ।
 अणुवरयकाइया-अनुपरतकायिकी-देशतः सर्वतो वा
 सावययोगाद्विरतः नोपरतोऽनुपरतः कुतश्चिदप्यतिवृत्त इत्यर्थः
 तस्य कायिकी । प्रज्ञा० ४३६ ।
 अणुवरयकार्यकिरिया-अनुपरतस्य-अविरतस्य सावयान्
 मिथ्यादृष्टेः सम्यग्दृष्टेर्वा कार्यक्रिया-उत्क्षेपादिलक्षणा कर्म्म-
 बन्धनिबन्धनम् । ठाणा० ४१ ।
 अणुवसंते-अनुपशान्तः, उदयावस्थः । प्रज्ञा० २४१ ।
 अणुवसंपज्जमाणगती-अनुपसम्पद्यमाणगतिः, परस्पर-
 सुपष्टम्भरहिताना पथि गमने, विहायोगतेश्चतुर्थो भेदः ।
 प्रज्ञा० ३२७ ।
 अणुवसु-अनुवसु-सरागः-आवकश्च । आचा० २४० ।
 अणुवाप-अनुपातः, अनुसारः । प्रज्ञा० १४४ । अनुगमनं-
 अनुरागः उक्त० ६३१ ।
 अणुवायगइय-अनुपातगतिः-अनुसारगतिः । सूर्य० १६

अणुभाग—अनुभाग, आयुर्द्रव्याणामेव विपाकः। भग० २८०। अचिन्त्या शक्तिवैक्रियकरणादिका। ठाणा० ६९, १४४।

अणुभागकम्मे—अनुभागकर्म—कर्मप्रदेशानां सवेद्यमानता-विषयो रसस्तद्रूपं कर्म। भग० ६५।

अणुभागो—अनुभागः, विशिष्टवैक्रियादिकरणविषयाऽचिन्त्या शक्तिः। जीवा० १०९। सामर्थ्यम्। प्रज्ञा० ८८।

अणुभावकम्मे—यथावद्वरसो वेद्यते तदनुभावतो वेद्यं कर्मानुभावकमेति। ठाणा० ६६।

अणुभावनामनिहत्ताउप—अनुभावनामनिधत्तायु—अनुभावः—प्रकर्षप्राप्तो विपाकः, तत्प्रधानं नाम, यद्यस्मिन् भवेत्तीव्रविपाकं नामकमोनुभूयते त(य)था नारकायुषि अशुभघर्णगन्धरसस्पर्शोपघातानादेयदुस्वरायंशकीर्त्यादिनामानि तदनुभावनाम तेन सह निधत्तमायुरनुभावनामनिधत्तायु। प्रज्ञा० २१८।

अणुभावे—अनुभाव, विपाको रसविशेष। भग० ३५। तीव्रतमदुःखादि। आव० ४९६। अनुभाव। सूर्य० २७९। विपाक उदयो रस इत्यर्थः। ठाणा० ४१४।

अणुभावो—अनुभाव, माहात्म्यम्। सूत्र० १२६। विपाकः। प्रज्ञा० २१८। स्वभाव, स्वरूपम्। जं० प्र० २९९। तीव्रादिमेवो रसः। सम० १००। शापानुग्रहसामर्थ्यम्। उत्त० ३६५। प्रभाव। जं० प्र० २४६। रसः, विपाकः। विशेष० ५६५। काष्ठम्। जीवा० ३३९। विपाकोदयः। जीवा० १३०। सामर्थ्यादिलक्षणः। आव० ५९६। विपाकः। आव० ५९८। रसः। उत्त० २३०।

अणुभासइ—अणुभापते। आव० ३११।

अणुभासणा—अनुभाषणा, प्रत्याख्यानशुद्धिः। आव० ८४७।

अणुभासमाण—अनुभाषमाणः। विशेष० १००५।

अणुमए—अनुमतम्, मानितम्। भग० १२२। कार्यव्याघातस्य पश्चादपि मृतः। भग० ४६८।

अणुमओ—अनुमतः, अभिष्टो मोक्षाङ्गता। आव० ३२६। अभिप्रेता। वृ० प्र० २८९ आ।

अणुमगा—शीघ्रम्। (आउ०)

अणुमतं—अनुमतः, वैगुण्यदर्शनस्यापि पश्चान्मतम्। औप० ९६।

अणुमन्ना—अनुमतिः। वृ० वृ० १२८ अ।

अणुमयं—अनुमतम्, अभिरुचितम्। ओष० ६४। अनुमतः—सम्मतः। जीवा० २७६।

अणुमया—अनुमता, अनुज्ञाता। प्रज्ञा० २५७। विप्रियहर्शनस्य पश्चादपि मृता। विपा० ४२।

अणुमहत्तरो—मूलमहत्तरे—असिंहिते—जो—पुच्छगिज्जो धुरे ठायति सो। नि० चू० प्र० १५८ आ।

अणुमहयरो—मूलमहत्तराभावे प्रष्टव्यः—पुर-स्थानश्च। वृ० द्वि० १९० आ।

अणुमाणं—अनुमानम्, स्वार्थम्। आव० ४२७। दृष्टान्तः। दश० १३०, १२६।

अणुमाणइत्ता—लघुतरापराधनिवेदनेन मृदुदण्डादित्वमाचार्यस्याकलय्य यदालोचनम्। भग० ९१९। अनुमानं कृत्वा। ठाणा० ४८४।

अणुमाणे—अनुमानम्, अनु—लिङ्गप्रहणसम्बन्धस्मरणादेः प्रधानीयतेऽनेनेत्यनुमानम्। भग० २२२। अन्विति—लिङ्गदर्शनसम्बन्धानुस्मरणयो पश्चान्मानं—ज्ञानमनुमानम्। ठाणा० २५४।

अणुमाणेउं—अनुमान्य, सम्यक् क्षमयित्वा। व्य० प्र० २५४ अ।

अणुमोदणे—साइज्जणामेओ। नि० चू० प्र० १०३ आ।

अणुमुमंतो—अनुमुञ्चन्, अपरित्यजन्। आव० ४०७।

अणुयत्तंतं—अनुवर्त्तयन्। आव० ३०५।

अणुया—अणुकाः। दश० १९३।

अणुयाणं—रथयात्रा। वृ० वृ० ६९ आ। पडिमातिमहिमा। नि० चू० प्र० २३९ आ।

अणुयोगं—अनुयोगो, व्याख्यानं विधिप्रतिषेधभ्यामर्थप्रस्थापनम्। विज्ञे० २।

अणुरंगा—गङ्गीए। नि० चू० प्र० ३२४ अ। घमिका, यान-विशेषः। वृ० द्वि० १२५ आ।

अणुरंगिणी—अनुरङ्गिणी, अनुरज्यते—अनुकारं विदधातीत्येव-शीला। जं० प्र० ५१८। सूर्य० १३६।

अणुरगो—घंसिओ। नि० चू० वृ० ३७-आ।

अणुरत्ता—अनुरागः—भावतः प्रतिबन्धः। उत्त० ३९४। आन्तरप्रतियोगतः परस्परस्नेहवन्तौ। उत्त० ५२५। अनु-रक्ता—सततं प्रतिबद्धाः। उत्त० ७०८।

अणुराओ—अनुरागः। आव० ३०४।

अणुरागयं—अन्वागतम्, अनुरूपमागमनम्। भग० ११७।

अणुराधा—अनुराधा, नक्षत्रविशेषः। सूर्य० १३०।

अणुसिद्धी-अनुशासनमनुशास्ति.-सद्गुणोत्कीर्तनेनोपबृंहणं सा विधेयेति यत्रोपदिश्यते सा । ठाणा० २५३ । **अनुशिष्टि**-उपदेशप्रदानम् । व्य० प्र० ११७ अ । शिक्षाम् । उक्त० ३२३ । धर्मकथाम् । ओष० ७३ ।

अणुसूयगा-अनुसूचका.-नगराभ्यतरे चारमुपलभन्ते, सर्वमनुसूचकेभ्यः कथयन्ति । व्य० प्र० १७० आ ।

अणुसूयत्तं-अपरशरीराश्रितता, परनिश्र्वा । सूत्र० ३५७ । अनुस्यूतत्वं-परनिश्र्वा कृम्यादित्वम् । सूत्र० ३५७ ।

अणुसोयचारी-अनुश्रोतश्चारि-प्रतिश्रयादारभ्य भिक्षा-चारी । ठाणा० ३४२ । नद्यादिप्रवाहगामी । ठाणा० २७२ ।

अणुस्सासिय-अनुच्छवसत् । दश० १९ ।

अणुस्सियत्त-अनुत्सिक्तत्वम्-अनुद्धतत्वम् । उक्त० ५९१ ।

अणुस्सुयं-अनुश्रुतम्-अवधारितम् । उक्त० २४७ ।

अणुस्सुयत्तं-अनुत्सुकत्वम्-विषयसुखं प्रति नि स्पृहत्वम् । उक्त० ५८६ ।

अणूया-अनूप, मज्जलप्रदेश । विज्ञे० ७२७ ।

अणुगचित्ते-अनेकचित्तं, अनेकानि चित्तानि कृपिवाणि-ज्यावलगनादीनि यस्यासौ, खलुरवधारणे, समारमुखाभिलाष्यनेकचित्तं एव भवति । आचा० १६३ । अनेकसंख्यानि चञ्चलतया चित्तानि-मनामि यासा सा । उक्त० २९७ ।

अणुगगुणा-अनेकगुणा.-अनेकप्रकारा । बृ० प्र० ७५ अ ।

अणुगतालाचराणुचरियं-नानाविधप्रेक्षाचारिसंविताम् । भग० ५४४ ।

अणुगद्वो-अनेकद्वय । विज्ञे० ४२४ ।

अणुगपत्ती-अनेकपत्नी । आव० ९५ ।

अणुगरूचधुणा-बहूनि वस्त्राणि एकीकृत्य धुनाति । ओष० ११० ।

अणुगरूचधुणे-अनेकरूपा चासौ सङ्ख्यात्रयातिक्रमणतो युगपदनेकवस्त्रग्रहणतो वा धूनना च प्रकम्पनात्मिका अनेकरूपधूनना । उक्त० ५४२ ।

अणुगवासानुयं-अनेकवर्षनयुत, अनेकवर्षाणा-असङ्ख्येय-वत्सराणा नयुत-सङ्ख्याविशेषम् । उक्त० २७७ ।

अणुगवाती-परस्परविलक्षणा एव भावा इति वादिनः । ठाणा० ४२५ ।

अणेलिस-अनीदृश-अनन्यमदृशम् । आचा० ४२९ ।

अणुव्वाणी-जाहे ताणि सुरादीणि ण-लक्ष्मति ताहे तेसि अभावे परमं दुक्खं समुपपज्जति, भोक्खेऽभावो वा । दश० चू० ८८ ।

अणुसणा-अनेषणा-भिक्षादोषविशेष । आव० ५७५ ।
अणुसणिज्जं-अनेषणीयम्-आध्यात्मिकदोषदुष्टम् । आचा० ३२१ ।

अणोक्कंता-अनुपक्रान्ता-अनिगृह्यता । औप० ३४ ।

अणोग्घसिअ-अनिर्माणनम् । ज० प्र० ५७ ।

अणोज्ञा-अनवद्या, स्वामिदुहिता । आव० ३१२ ।

अणोत्तण्या-अलज्जनीयता । बृ० प्र० ३०९ आ ।

अणोदरया-अपारा (स०)

अणोमदंसी-अवमं-हीनं मिथ्यादर्शनाविरत्यादि तद्विपर्यस्तमनवमं तददृष्टं शीलमस्येत्यनवमदशी, सम्यग्दर्शनज्ञान-चारित्रवान् । आचा० १६४ ।

अणोमाणं-अपमान अनादरकृतं न भवति । ओष० १०३ ।

अणोरपारं-अनर्वाक्पारम्-विस्तीर्णस्वरूपम् । प्रश्न० ६२ । अनाद्यपर्यवमितम् । आव० ६०१ । अवर्गभागपरभाग-वर्जितमनाद्यनन्तम् । सूत्र० ४०३ । अनर्वाक्पारमिव महत्त्वादनर्वाक्पारम् । प्रश्न० ५१ । देशीवचनं, प्रचुरार्थं, आराद्भागपरभागरहिते । आव० ३४५ । (भक्त०)

अणोल्हविज्जंतो-अविध्यापितः । आव० ३८४ ।

अणोवणिहिआ-अनौपनिषिकी-वक्ष्यमाणपूर्वानुपूर्व्यादिक्रमेणाविरचनं प्रयोजनं यस्या इति । अनु० ५२ ।

अणोवमा-अनुपमा । प्रज्ञा० ३६४ ।

अणोवमाइ-स्वाद्यविशेष । ज० प्र० ११८ ।

अणोहट्ठं-अजाजिय, कोटलाति उचकारेण विरहिय । नि० चू० प्र० १८३ अ ।

अणोहतरा-समारतरणासमर्था । आचा० १२३ ।

अणोहट्टिए-अनपघट्टक, यो बलाद्धस्तादौ गृहीत्वा प्रवर्तमान निवारयति सोऽपघट्टकस्तदभावान् । विपा० ५२ ।

अणोहियं-अविद्यमानजलौघिकामतिगहनत्वेनाविद्यमानोद्वा वा । भग० ६७० ।

अणुउत्थिष-अन्ययूथिका अन्ययूथ-विवक्षितसंघादपरसंघस्तदस्ति येषां तेऽन्ययूथिकाः तीर्थान्तरीया । भग० ९८ । अन्यतीर्थिका । जीवा० १४३ ।

अणुवालय-गोशालकधावकविशेष । सम० ३३७।
अणुवासना-अनुवासकः, मिथ्यादृष्टिः । नि० चू० दि०
२५ अ ।

अणुवासना-अनुवासना, अपानेन जठरे तैलप्रवेशनम् ।

अणुवित्तिबुद्धी-अनुवृत्तिबुद्धिः-अनुगताकारबुद्धिः । विशेषः

अणुविद्धं-अनुविद्धं-मिश्रा व्याप्य । ज० प्र० ११३ ।

अणुवीह-अनुवीचि, आनुकूल्यम्, मैथुनाभिलाषम् । सम०

१११ । अनुचिन्त्य, विचार्यः सम्यग्निश्चितः । आश्रितः ६८६ ।

आलोच्य । दश० २२३ ।

अणुवीहनिष्ठाभासी-अनुविचिन्त्यः निष्ठाभासी-विचार्य

निश्चितभाषक । आचा० ३९२ ।

अणुवीहभासप-अनुविचिन्त्यभाषकः, पर्यालोच्य भाषकः,

द्वितीयव्रतस्य द्वितीयः भाषकीति भावः । दृष्टिः ६८६ ।

अणुवीति-चित्तेक्षण । नि० चू० प्र० १०० अ ।

अणुवीयि-पुर्व्व बुद्धी-अणुवित्ति । दश० चू० ११५ ।

अणुवृहेत्ता-अनुवृहयिता-परेण स्वस्य क्रियमाप्स्य । तुल्यः

तुमोदयिता, हर्षकासीति भावः । दृष्टिः ९५१ ।

अणुवेलंघर-लवणसमुद्रविहारक्षकः । सम० ३३१ ।

अणुवेलंघरराया-अनुवेलंघरराजा, भुवनेन्द्रः । आश्रितः

३९३ ।

अणुवेलंघरनारीरतीण-अनुवेलंघरनारीरतीणः । सम० ३३१ ।

अणुवेहसलागा-शङ्खकोशविशेषः । नि० चू० दि० १८८ अ ।

अणुव्वट्टे-अनुव्वट्टयनः, तत्रस्थः । दृष्टिः ९५१ ।

अणुव्वणो-अनुव्वणितः । दृष्टिः ९५१ ।

अणुव्वतं-अनुव्वतम् । आव० ८२३ ।

अणुव्वन्ता-अनुव्वतानि-अनु-महाव्रतकथनस्य पञ्चाद्वप्रति-

प्रति । दृष्टिः ९५१ ।

अणुव्वय-अनुव्वत्तिनी, परिणामिकीबुद्धिदृष्टान्ते । भाषा ।

आव० ४३५ । अन्विति-कुलानुरूपं व्रतम् । आश्रितः ६८६ ।

अनुव्वतं-स्थूलप्राणातिपातनिवृत्तिः । दश० १९२ ।

अणुव्वानं-अनोदया(स्या)नं-स्निग्धम् । ओव० १७१ ।

अणुव्विगो-अनुविम-प्रशान्तः । परीषादिभ्योऽविभ्यत् ।

दश० १६३, १७९ ।

अणुसंखरे-अनुसंखरे, अन्विति-लक्ष्मीकृत्यः । संखरे-स्व

सम्यक् सयमाध्वनि याया । उक्त० ४४६ ।

अणुसंसर-अनुसंसरति, दिग्विदिशो-गमनं भावविगमनं

वा । स्मरति, अनुस्मरति वा । आचा० २० ।

अणुसज-अनुसजति, सन्तानेनानुवर्तते । जीवा० २२४ ।

अणुसज्जणा-अनुसज्जना । आचा० १५७ ।

अणुसज्जमाणा-अनुसज्जन्तः, सन्तानेनानुवर्तमाना । ज०

प्र० ११३ ।

अणुसज्जित्था-अनुसज्जन्तः, पूर्वकालात्कालान्तरमनुवृत्त-

वन्तः । भग० २७८ ।

अणुसज्जित्था-अनुसज्जन्तः, कालात्कालान्तरमनुवृत्त-

वन्तः सन्ततिभावेन भवन्ति स्म । ज० प्र० ११३ ।

अणुसट्ट-अनुशिष्ट-उत्कलनम् । व्य० प्र० १९९ अ ।

अणुसट्टि-अनुशासनम्-अनुगास्ति, सद्रणोक्तोत्तमेनोपवृ-

हणम् । दश० ४६ । धम्मकहा । नि० चू० दि० १७० अ ।

अणुसट्टी-उत्तदेसपदार्थः, धृतिकरणं वा । नि० चू० दि०

१३४ आ । सद्भावपुरस्सरः, प्रज्ञापना । वृ० दि० ८७ आ ।

उव्वेसो । नि० चू० प्र० २०७ आ ।

कापायदर्शनम् । वृ० दि० १०३ अ । अनुशासनम् । ठाण्ण

१५५ ।

अणुसम-अनुसमा-अनुसमा, विषयमा । ठाण्ण ८७ आ ।

अणुसमयं-समयमाश्रित्य । उक्त० २३१ । अनुसमयं प्रति-

क्षणम् । सूर्य० ८७ । सम० २० । सवतम् । उक्त० २३१ ।

अणुसया-अनुशय-अनुशयात् । ज० प्र० ११३ ।

अणुसारं-अनुसारत्तदनुसारम् । विशेष० २७४ । अनुसर-

मपि । अदनुस्वीरित्वाचार्यते । हुकारकरणादिवत् । ततः । भाष०

२५ । अलाक्षणिक मुखमुखोच्चारणार्थः । दश० ८६५ ।

अणुसासणाणि-अनुशासनानि-बुद्ध्याः सुस्वतासपदे-

नानि । सम० ११८ । निक्षणम् । उक्त० २३१ ।

अणुसासम्मि-अनुशास्ति । उक्त० २३१ ।

अणुसासिजंतो-अनुशास्यमानः, तत्र तत्र चोद्यमानः ।

दश० २५६ ।

अणुसिद्धी-अनुशासनमनुशास्ति, -सद्गुणोत्कीर्तनेनोपबृहणं सा विधेयेति यत्रोपदिश्यते सा । ठाणा० २५३ । अनुशिष्टि-
उपदेशप्रदानम् । व्य० प्र० ११७ अ । शिक्षाम् । उक्त०
३२३ । धर्मकथाम् । ओष० ७३ ।

अणुसूयगा - अनुसूचका -नगराभ्यन्तरे, चारसुपलभन्ते,
सर्वमनुसूचकेभ्यः कथयन्ति । व्य० प्र० १७० आ ।

अणुसूयसं-अपरशरीराश्रितता, परनिष्ठा । सूत्र० ३५७ ।
अनुस्यूतत्वं-परनिष्ठाया कृम्यादित्वम् । सूत्र० ३५७ ।

अणुसोयचारी - अनुश्रोतश्चारि-प्रतिश्रयादारभ्य भिक्षा-
चारी । ठाणा० ३४२ । नद्यादिप्रवाहगामी । ठाणा० २७२ ।

अणुस्सासिय-अनुद्धवसत् । दश० १९ ।

अणुस्सियत्त-अनुत्सिक्तत्वम्-अनुद्धतत्वम् । उक्त० ५९१ ।

अणुस्सुयं-अनुश्रुतम्-अवधारितम् । उक्त० २४७ ।

अणुस्सुयत्तं-अनुसूक्तत्वम्-विषयसुखं प्रति नि स्पृहत्वम् ।
उक्त० ५८६ ।

अणूया-अनूप., मजलप्रदेश । विंशे० ७२७ ।

अणेगचित्ते-अनेकचित्त, अनेकानि चित्तानि कृषिवाणि-
ज्यावलगनादीनि यस्यासौ, खलुरवधारणे, समारमुखाभि-
लाष्यनेकचित्त एव भवति । आचा० १६३ । अनेकसंख्यानि
चञ्चलतया चित्तानि-मनामि यासा सा । उक्त० २९७ ।

अणेगगुणा-अनेकगुणा -अनेकप्रकारा । बृ० प्र० ७५ अ ।

अणेगतालाचराणुचरियं - नानाविधप्रेक्षाचारिसेविताम् ।

भग० ५४४ ।

अणेगदब्बो-अनेकद्रव्य । विंशे० ४२४ ।

अणेगपत्ती-अनेकपत्नी । आव० ९५ ।

अणेगरूवधुणा-बहूनि वस्त्राणि एकीकृत्य धुनाति । ओष०
११० ।

अणेगरूवधुणे - अनेकरूपा चासौ सङ्ख्यात्रयातिक्रमणतो
युगपदनेकवस्त्रग्रहणतो वा धूनात् प्रक्रम्पनात्मिका अने-
करूपधूना । उक्त० ५४२ ।

अणेगवासानुयं-अनेकवर्षनयुत, अनेकवर्षाणा-असङ्ख्येय-
वत्सराणां नयुत-सङ्ख्याविशेषम् । उक्त० २७७ ।

अणेगावाती-परस्परविलक्षणा एव भावा इति वादिनः ।
ठाणा० ४२५ ।

अणेगलिस-अनीदृश-अनन्यमदृशम् । आचा० ४२९ ।

अणेव्वाणी - जाहे ताणि सुरादीणि ण-लब्धमिति ताहे तेषां
अभावे परमं दुक्खं समुत्पज्जतित्ति, मोक्खोऽभावो वा ।
दश० चू० ८८ ।

अणेसणा-अनेषणा-भिक्षादोषविशेष । आष० ५७५ ।
अणेसणिज्जं-अनेषणीयम्-आध्याकर्मादिदोषदुष्टम् । आचा०
३२१ ।

अणोकंता-अनुपक्रान्ता-अनिगृह्यता । औप० ३४ ।

अणोग्घसिअ-अनिर्माज्जनम् । जं० प्र० ५७ ।

अणोज्जा-अनवद्या, स्वाभिदुहिता । आव० ३१२ ।

अणोतणया-अलज्जनीयता । बृ० प्र० ३०९ आ ।

अणोदरया-अपारा (स०)

अणोमदंसी-अवमं-हीन मिथ्यादर्शनाविरत्यादि तद्विपर्य-
स्तमनवमं तददृष्टं शीलमस्येत्यनवमदर्शी, सम्यग्दर्शनज्ञान-
चारित्रवान् । आचा० १६४ ।

अणोमाणं-अपमान अनादरकृतं न भवति । ओष० १०३ ।

अणोरपारं-अनर्वाक्पारम्-विस्तीर्णस्वरूपम् । प्रश्न० ६२ ।
अनाद्यपर्यवमितम् । आव० ६०१ । अर्वाक्यपरभाग-
वर्जितमनाद्यनन्तम् । सूत्र० ४०३ । अनर्वाक्पारमिव
महत्त्वादनर्वाक्पारम् । प्रश्न० ५१ । देशीवचनं, प्रनु-
राथं, आराद्वागपरभागरहितं । आव० ३४५ । (भक्त०)

अणोल्हविज्जंतो-अविध्यापितः । आव० ३८४ ।

अणोवणिहिआ - अनौपनिधिकी -वक्ष्यमाणपूर्वापुर्व्यादि-
क्रमेणाविरचनं प्रयोजनं यस्या इति । अनु० ५२ ।

अणोवमा-अनुपमा । प्रज्ञा० ३६४ ।

अणोवमाइ-खाद्यविशेष । ज० प्र० ११८ ।

अणोहट्ठं-अजाजियं, कौटलाति उचकारेण विरहियं । नि०
चू० प्र० १८३ अ ।

अणोहतरा-ससारतरणासमर्था । आचा० १०३ ।

अणोहट्टिए-अनपघट्टक, यो बलाद्धस्तादौ गृहीत्वा प्रवर्त्त-
मानं निवारयति सोऽपघट्टकस्तदभावात् । विपा० ५२ ।

अणोहियं - अविद्यमानजलौघिकामतिगहनत्वेनाविद्यमानोद्वा
वा । भग० ६७२ ।

अणुउत्थिष - अन्ययूथिका अन्ययूथ-विवक्षितसंघादपर
संघस्तदस्ति येषां तेऽन्ययूथिका तीर्थान्तरीया । भग०
९८ । अन्यतीर्थिका । जीवा० १७३ ।

अण्णउत्थिया - तच्चण्णियादि वंभणा खत्तिया गारत्था ।
नि० चू० द्वि० ।

अण्णओमुहो-अन्यतोमुख । आव० ६४० ।

अण्णओहुत्तं-अन्यतोभूतम् । आव० २०५ ।

अण्णगच्छेल्लय-अन्यगच्छीय । आव० ३२३ ।

अण्णगिलायं-अन्नग्लान-पर्युषितमन्नं मया भोक्तव्यमि-
त्येवं प्रतिपन्नाभिग्रहः । वृ० प्र० ३१२ आ ।

अण्णगिलायद-अन्नग्लायकः । औप० ३९-१ वृ० प्र०
११२ आ ।

अण्णतित्थियपवत्ताणुजोगे-अन्यतीर्थिकेभ्यः-कपिलादि-
भ्यः सकाशात् प्रवृत्तः-स्वकीयाचारवस्तुतत्त्वानामनुयोगो-
विचार तत्पुरस्करणार्थं शास्त्रसंदर्भ इत्यर्थं सोऽन्यतीर्थि-
कप्रवृत्तानुयोगः । सम० ४९ ।

अण्णतित्थिया - रक्तपटादयः । नि० चू० प्र० ७६ अ ।
अन्यतीर्थिका - चरकपरिव्राजकशाक्याजीवकवृद्धश्रावकप्रभृ-
तयः । नि० चू० प्र० १४७ आ ।

अण्णत्थ-अन्यत्र, परिवर्जनार्थं । आव० ८५० ।

अण्णत्थे-अन्वर्थे-अनुगत सवद्ध परमैश्वर्यादिकोऽर्थो यत्र
सः । विशेषे २२ ।

अण्णदत्तहरे-अन्यदत्तहर-अन्येभ्यो दत्त-राजादिना वितीर्णं
हरति अपान्तराल एवाच्छिनत्ति । उक्त० २७४ । अन्याद-
त्तहरः-ग्रामनगरादिषु चौर्यकृत् । उक्त० २७४ ।

अण्णमण्णघडत्ता-अन्योऽन्यघटता, अन्योऽन्यं घटा-
समुदायरचना यत्र तदन्वोऽन्यघटं तदभावस्तत्ता, जालिका ।
भग० २१५ ।

अण्णवं-अर्णव-अण्णो-जलं विद्यते यत्रासावर्णव । उक्त०
२४१ ।

अण्णसंभोइय-अन्यसाम्भोगिकः । आव० ८४७ ।

अण्णहम्मिणी-परतीर्थिका अगारस्था अविरतिका । वृ०
तृ० ४७ आ ।

अण्णाइडुसरीरं-अन्याविष्टशरीरम्, व्यन्तराधिष्ठितशरीरम् ।
आव० ६३३ ।

अण्णाइडो-अन्याविष्टः, परायत्तः, यक्षाविष्टो वा । उक्त०
११३ । आविष्टः । अन्त २० ।

अण्णाइत्तो-अपराधः । नि० चू० तृ० १०१ अ ।

अण्णाएसि-अज्ञातैषी, अज्ञातो जातिश्रुतादिभिः एषति-
उच्छति पिण्डादीति । उक्त० १२४ ।

अण्णाणं-अज्ञानम्, चतुर्थं कुडङ्ग । आव० ८५६ ।
एकत्रिंशतितम परीषहः, कर्मविपाकजादज्ञानाज्ञोद्विजेत ।
आव० ६५७ ।

अण्णाणदोसे-अज्ञानदोषः । औप० ४४ ।

अण्णाणिय-अज्ञानिकः, कुत्पितं ज्ञानमस्यास्तीति । आव०
८१७ ।

अण्णाणियवाई - सप्तपष्ठिमेदा अज्ञानवादिनः । सम०
१११ ।

अण्णाणो-अज्ञानः, कुट्टिमोहितः । आव० ३४६ ।

अण्णातच्चज्जा-अज्ञातचर्या । आव० ८२२ ।

अण्णातपिण्डे-अज्ञातपिण्डः, अन्तप्रान्तः, अज्ञातेभ्यो वा-
पूर्वापरासस्तुतेभ्यो वा पिण्डोऽज्ञातोऽच्छवृत्त्या लब्धः ।
सूत्र० १६४ ।

अण्णायं-अज्ञातोच्छं । वृ० द्वि० १८६ आ ।

अण्णाय-अज्ञातम्, अनुमानतः अज्ञातम् । भग० १९७,
२०० ।

अण्णायया-अज्ञानता, तपसोऽप्रकाशनम् । प्रश्न० १४६ ।
अज्ञातता, तपस्यज्ञातता, योगसङ्ग्रहे सप्तमो योगः ।
आव० ६६४ ।

अण्णावदेसो-अर्दभियभावो । नि० चू० प्र० ७२ आ ।

अण्णियपुत्तो-अर्णिकापुत्रः । नि० चू० प्र० १९४ आ ।

अण्णिया अर्णिका, दक्षिणमथुराया अर्णिकुत्री । आव०
६८८ ।

अण्णियापुत्ते-अर्णिकापुत्रः । वृ० तृ० २३५ आ ।

अण्णोयत्ता-ईषद्वनता । व्य० द्वि० १२४ आ ।

अण्हयंति-क्षरति (तं०)

अण्हय-आश्रवः, आ-अभिविधिना स्नौति-श्रवति कर्म
यस्मात् स आश्रवः प्राणातिपातादिः । प्रश्न० २ ।

अण्हयकरं-आश्रवकरः । औप० ४२ ।

अण्हयकरिं-कर्माश्रवकरी । आचा० ३८८ ।

अण्हयकरे-कर्माश्रवकारी । आचा० ४२५ ।

अण्हणं-अस्नानम् । आव० १५४ ।

अण्हायगो-अस्नायकः । आव० ८३१ ।

अतज्जाय-अतज्जातपारिस्थापनिकी, पारिस्थापनिक्या द्वितीयो
मेद । आव० ६१९ ।

अतज्जायं-अतज्जानीयं, भिन्नजातीयम् । आव० ६२३ ।
अतडं-अतीर्थ, अन्यतीर्थं वा । वृ० द्वि० ३१ अ । अतित्यं ।
नि० चू० तृ० १७ अ ।

अतति-सततमवगच्छति । ठाणा० १० ।

अतन्त्रम्-शास्त्रलक्षणरहितम् । आव० १२० ।

अतरं-तरीतुमशक्यं, विषयगणं भवं वा । उक्त० २९२ ।

अतरन्तं-ग्लानम् । वृ० प्र० २२९ आ । अतरन्त-अति-
ग्लान । ओष० १८३ ।

अतरन्त-ग्लाना । ठाणा० १३८ ।

अतरन्ते-अतरत्-अमह । द्य० द्वि० ३७ अ ।

अतरन्तो-अतरन्, अशक्नुवन् । आव० ८४७ । अशक्नु-
वन्-असमर्थ । दश० ८९ । अशक्नुवान् । आव०

६३७ । ग्लान । ओष० ४५ । यदाऽऽकाशव्यवस्थिता-
भ्यां पादाभ्यां न शक्नोति स्थातुं तदा । ओष० ८४ ।
गिलाणो । नि० चू० प्र० ४३ अ, ३० आ, ३६० अ ।

ग्लान । वृ० तृ० ५ आ, नि० चू० प्र० ८४ अ ।

अतरण-अतरण, अशक्त, ग्लान । ओष० ६७, वृ० प्र०
२३४ आ ।

अतरो-ग्लान । वृ० द्वि० २२४ अ । रत्नाकर । वृ० प्र०
३७ अ ।

अतसी-अयसी, धान्यविशेष । ठाणा० ४०६ । गुच्छविशेष ।
प्रजा० ३२ । धान्यविशेष । नि० चू० प्र० १४४ आ ।

अतहणाणे-अतथानानम् । ठाणा० ४८१ ।

अतारं-अतारम्, तरितुमशक्यम् । भग० ८२ ।

अतारिमा-दुस्तरा । सूत्र० ८६ ।

अति-अतिगयवान् । ठाणा० ४७३ ।

अतिति-प्रविशन्ति । नि० चू० प्र० २०३ अ ।

अतितिणः-अतिन्तिण, अलामेऽपि नेषद्यत्किञ्चनभाषी ।
दश० २३३ । अतिन्तिन, न सकृत्किञ्चिदुक्तं सन्नसूयया

भूयो भयो वक्ता, प्रतिपूर्णं सूत्रादिना । दश० २५८ ।

अतिअत्तिय-आडियात्रिका, सार्थरक्षका । वृ० द्वि०
१२५ अ ।

अतिउच्चाओ-अतिश्रान्त, प्राघूर्णकादि । ओष० १८६ ।

अतिउव्वरिण-अत्युद्धरिते । ओष० १३८ ।

अतिकाण-महोरगेन्द्र । ठाणा० ८५ । अतिकाय-महो-
रगमेदविशेष । प्रजा० ७० ।

अतिक्रमा-अतिक्रम-अतिलङ्घनं, विनाश । आचा०
१३५ । प्रतिश्रवणतो मर्यादाया उल्लंघनम् । व्य० प्र० ९० अ ।

अतिक्रीलावासो-अतिक्रीडावास, सुस्थितलवणाधिपस्य
भौमेयविहारविशेष । जीवा० ३१५ ।

अतिक्खतुंडो-अतीक्ष्णतुण्डम्-अतीक्ष्णमुखम् । आव०
७६४ ।

अतिक्रान्ता-अतीता । आचा० १७८ ।

अतिखद्धं-प्रभूतम् । वृ० द्वि० १८७ अ ।

अतिखद्ध-गुरोरालोके भोक्तव्यम्, अतिप्रचूरं भक्षयेत् ।
ओष० १८२ ।

अतिगण-अतिगत । आव० १७३ ।

अतिगओ-अतिगत । दश० ४१ ।

अतिगता-प्रविष्टा । वृ० द्वि० १८४ अ ।

अतिगमणं-प्रवेश । वृ० द्वि० १६३ आ । अतिगमनं, प्रवे-
शनम् । वृ० प्र० २७५ आ ।

अतिगुपिल-अतिगूढम् । आव० २९६ ।

अतिगुलिका-(अङ्गुलिया)-कुक्कुसा । वृ० तृ० १९५ अ ।

अतिघरं-सजतिपडिस्मतो । नि० चू० प्र० २३७ आ ।

अतिचारो-व्यतिक्रमः स्खलनपर्याय । तत्त्वां ७-१८ ।

अतिच्छिण-अतिक्रान्तायाम् । ओष० १५२ ।

अतिजाति-पविमति । नि० चू० प्र० ३४ आ ।

अतिजाते-समृद्धतर । ठाणा० १८४ ।

अतिज्जाणं-अतियानम् । आव० ३६६ ।

अतिज्जाहि-अतियास्यति-प्रवेक्ष्यति । ठाणा० ४६३ ।

अतिणिओ-आनीत । आव० २०४ ।

अतिणीओ-अतिनीत, प्रापित । आव० ८०० ।

अतिणेउं-प्रवेक्ष्य । वृ० तृ० ७४ आ ।

अतिणो-ग्लान । वृ० प्र० २८८ आ ।

अतितणित-आगच्छद्गच्छत् । नि० चू० प्र० १२० आ ।

अतिताणकहा-अनियानकथा-नगरादौ प्रवेशकथा । ठाणा०
२१० ।

अतिताणगिहाति-अतियानगृहाणि-नगरादिप्रवेशे यानि
गृहाणि । ठाणा० ८६ ।

अतितेया-अतितेजा, रात्रिनामविशेष । सूर्य० १४७ ।

अतिस्थ - अतीर्थम्, तीर्थस्याभावोऽतीर्थम्, तीर्थस्याभाव-
श्चानुत्पादोऽपान्तराले व्यवच्छेदो वा । प्रज्ञा० १९ ।

अतिस्थसिद्धा - अतीर्थे-तीर्थान्तरे साधुव्यवच्छेदे जाति-
स्मरणादिना प्राप्तापवर्गमार्गा मरुदेवीवन् सिद्धा अतीर्थसिद्धा ।
ठाणा० ३३ ।

अतिस्थाविते - प्रत्याख्यात, निषिद्ध । नि० चू० प्र०
१८५ अ ।

अतिस्थितो - अस्तमितो । नि० चू० प्र० ३१२ अ । समा-
प्तेत्यर्थः । नि० चू० तृ० १२६ अ ।

अतिस्थिसंविभाग - न्यायागताना कत्पनीयानामन्नपानादीना
द्रव्याणां देशकालश्रद्धासत्कारकमोपेत परया आत्मानुग्रह-
बुद्ध्या सयतेभ्यो दानम् । तत्त्वा० ७-१६ ।

अतिददाति - (अङ्) प्रकरोति अतिगच्छति वेति । ठाणा०
२९८ ।

अतिधाडिय - अतिधाडित - भ्रामित । प्रश्न० ५३ ।

अतिपरिणामकं - अपवादैकसति । वृ० प्र० १३० अ ।

अतिपरिणामा - अतिपरिणामा, अतिव्याप्त्याऽपवाददृष्ट-
योऽतिपरिणामा । विज्ञे० ९३१ । अतिव्याप्त्या परिणामो
यथोक्तस्वरूपो यस्य स । व्य० प्र० ७२ अ ।

अतिपात - प्राणिन विभ्रशः । ठाणा० २९० ।

अतिपातनम् - प्राणवता सह वियोजनम् । ठाणा० २६ ।

अतिपासं - अतिपार्श्व - एवतावसर्पिणीतीर्थकर । सम०
१५३ ।

अतिपुरुष - किंपुरुषभेदविशेष । प्रज्ञा० ७० ।

अतिप्पण्या - अश्रुलालादिक्षरणकारणशोकानुत्पादनेन ।
भग० ३०५ ।

अतिबलराया - अतिबलराजा । आव० ११६ ।

अतिमन्द्रः - गुम्भीर । जं० प्र० ५२९ ।

अतिम(मु)त्तकुमारो - राजर्षिनाम । नि० चू० द्वि० २७ आ ।

अतिमुक्तकः - पट्वर्षप्रव्रजित । भग० ५८६ । अतिमुक्तक -
नालवद्धपुष्पविशेष । प्रज्ञा० ३७ ।

अतिमुक्तकचन्द्र - (अहमुत्तचंदए) पुष्पविशेषदलम् । भग०
१३१ ।

अतिमुत्तग - अतिमुक्तकलता - लताविशेष । जीवा० १८२ ।

अतिमुत्ते - अतिमुक्त, कुमारश्रमण । अन्त० ६ । विज-
यराज श्रीदेव्याः सुन । अन्त० २३ ।

अतियाण - अतियानं - नगरप्रवेशः । ठाणा० १७३ । प्रवेश ।
नि० चू० प्र० २७३ अ ।

अतियातो - अतियात, गत । उक्त० ४८१ ।

अतियारे - अतिचार - अतिचरणं ग्रहणतो व्रतस्यातिकरणम्
व्य० प्र० ९० अ ।

अतिराउले - स्वामिकुलम् । प्रज्ञा० २५३ ।

अतिरायितं - अताडितम् । ओष० ११०

अतिरिच्छच्छिन्नं - अतिरश्चीनच्छिन्नं - तिरश्चीनमपाटित ।
आचा० ४०५ ।

अतिरित्तं - अतिरिक्तम्, कुक्षिपराहारप्रमाणातिक्रान्तम् ।
प्रश्न० १५४ ।

अतिरित्तसज्जासणिप - अतिरिक्ता - अतिप्रमाणा घन्या-
वयतिरासनानि च पीठकादीनि यस्य सन्ति सोऽतिरिक्त-
शय्यामनिकः । सम० ३७ ।

अतिरित्ता - घणशाला । नि० चू० प्र० १०६ आ ।

अतिरूप - भूतभेदविशेष । प्रज्ञा० ७० ।

अतिरेगं - अतिरेकः, आधिक्यम् । भग० १८६ । अतिरेकम् -
अत्यर्थम् । ओष० २२७ ।

अतिलोलुप - अतीव रसलम्पट । उक्त० ३४५ ।

अतिवट्टमाणे - अतिवर्तमान - सर्वबाह्यान सर्वाभ्यन्तर
प्रतिगच्छन् । सम० ९७ ।

अतिवट्टिय - अतिवर्तित - भ्रामित । प्रश्न० ५६ ।

अतिवतिक्षाणं - अतिव्रज्य - अतिशयेन गत्वा । प्रज्ञा०
५१० ।

अतिवयती - अतिव्रजति, बाहुल्येन गच्छति । जीवा० १२९ ।

अतिवासा - अतिवर्षा, अतिशयवर्षा वेगवद्वर्षणम् । भग०
१९९ ।

अतिवाहयति - प्रेरयति, विनयति च । प्रश्न० ६४ ।

अतिविज्ञे - अतिविद्यः, तत्त्वपरिच्छेत्री विद्या यस्य । आचा०
१५९ ।

अतिविद्वान् - विदितागममद्वाच सन । आचा० १९२ ।

अतिवेगो - अतिवेग - अतिक्रान्ताशेषवेग । प्रश्न० ५१ ।

अतिशुक्लो - शुक्लशुक्लो । ठाणा० ३७४ ।

अतिसेसे - शेषाण्यतिक्रान्त मातिशयम् । ठाणा० ३८४ ।

अतिशेषा - अतिशयाः । ठाणा० ३२९ । अतिशये - अतिशये ।
उक्त० २८७ ।

अतिसंधेइ-अतिसन्दधाति । आव० ११० ।
अतिसओ-मन पर्यवावधिज्ञाने अतिशयवन्त्यध्ययनानि च ।
 नि० चू० प्र० १६ अ ।
अतिसाहसिक-आत्मवत् प्रसाधितमभिलोक य प्रत्याच-
 क्षीत स । आचा० ५२ ।
अतिसेसि-स्फीतानि । ओष० ९६ । मन पर्यवावधिज्ञान-
 वान् । नि० चू० प्र० १६ अ । अतिसयदन्वा उक्कोसा ।
 नि० चू० प्र० २०० अ ।
अतिसेसी-पात्रभूतः, प्रवचनाधारः । वृ० द्वि० २१ आ ।
अतिस्निग्धमधुरम्-वाण्यतिशय । सम० ६३ ।
अतिहिपूआ-अतिथिपूजा आहारादिदानेन । दश० २४० ।
अतिहिवणीमते-भोजनकालोपस्थायी प्राघूर्णकोऽतिथिस्तद्व-
 दानप्रशसनेन तद्वक्तात् यो लिप्सति सोऽतिथिमाश्रित्य वनी-
 पकोऽतिथिगनीपकः । ठाणा० ३४१ ।
अतिहिसंविभागो - अतिथिसविभाग - साधुसविभागः ।
 आव० ८३७ ।
अतिही-अतिथि - भोजनार्थ भोजनकालोपस्थायी, आत्मार्थ
 निष्पादिताहारस्य गृहव्रतिन मुख्य साधुरेव । आव० ८३७ ।
 नि स्पृहोऽभ्यागत । आचा० ११५ । भोजनकालोपस्था-
 न्यपूर्वो वा । आचा० ३२५ । आगन्तुकम् । आचा० ३१४,
 भग० ५२० । विशिष्टतिथ्यभावे । वृ० प्र० ९० अ ।
अतीओ-आगत । आव० १४५ ।
अतीय-अतीतम्-उत्तीर्णम् । भग० २९३ ।
अतीति-एति । उत्त० ३०२ ।
अतीमि-अग्रामि । आव० २२० ।
अतीरंगमा-अतीरङ्गमा, तीरं गच्छन्तीति तीरङ्गमा, न
 तीरङ्गमा अतीरङ्गमा । आचा० १२४ ।
अतुक्कोसे-आत्मन परेभ्य सकाशाद्गुणैरुत्कर्षणम्-उत्कृष्ट-
 त्वाभिधानम् । भग० ५७२ ।
अतुरियं-अत्वरितम्, कायिकत्वरारहितम् । भग० १४० ।
 स्तिमितम् । ओष० १०८ ।
अतुरियगति-अत्वरितगति -मन्दगति । उत्त० ७११ ।
अतुरियभापी-अत्वरितभापी । आचा० ३९२ ।
अतोया-शीतोदकरिहिता संयत्य काञ्चिकेनाचामनका-
 रिणी । वृ० द्वि० १८० अ ।

अत्त-आत्मा, सिद्धि । उत्त० १०४ । आप्त, अप्रतारक ।
 दश० ७५ ।
अत्तए-आत्मज -पुत्र । भग० ४६० ।
अत्तगवेसए-आत्मगवेषक -आत्मानं गवेषयति-कथं मया
 ऽऽत्मा भवाभिस्तारणीय इत्यन्वेष्यते । उत्त० १०४ ।
 आत्मानं-चारित्रात्मान गवेषयति-मार्गयति । उत्त० १२० ।
अत्तगवेसी - आत्मगवेषी, आत्महितान्वेषणपरः । दश०
 २३७ ।
अत्तचित्तओ - अभ्युद्यतजिनकल्पयथालन्दकल्पानामेकतरं
 विहारं प्रतिपत्स्य इत्यात्मचिन्तक, गणे वा तिष्ठन् न बहति
 तन्मिन्येषा साधूनाम् । व्य० प्र० २३२ आ ।
अत्तद्वागुरुओ-आत्मार्थगुरु, आत्मार्थ एव जघन्यो गुरु -
 पापप्रधानो यस्य स । दश० १८७ ।
अत्तद्धियं-स्वीकृतम् । आचा० ३२५ ।
अत्तद्धेति-आत्मार्थयन्ति-परिभुजते । वृ० द्वि० २७८ अ ।
अत्तद्धो-अप्यगो अद्धो भत्तादिउ । नि० चू० तृ० १३२ आ ।
अत्तणा-आत्मना कृतं । ठाणा० ४९२ ।
अत्तणिस्सेसकारए-आत्मनि शेषकारक, आत्मनो नि-
 शेषमिति-शेषाभावा प्रकमात् कर्मण करोति-विधत्त इत्यात्म-
 नि शेषकारक । उत्त० ३०५ ।
अत्तणोउवघासं-आत्मन उपन्यास । दश० ५२ ।
अत्तते-आत्मज । ठाणा० ५१६ ।
अत्तत्ता - आत्मता - जीवास्तिता स्वकृतकर्मपरिणतिर्वा ।
 आचा० २३८ ।
अत्तत्तासंबुड-आत्मान्मसवृत आत्मन्यात्मना सवृत -प्रति-
 सलीन । भग० १८४ ।
अत्तदोस-आत्मापराधम् । ठाणा० ४२४ ।
अत्तदोसोवसंहार-आत्मदोषोपसंहार, योगसङ्ग्रहे एकविं-
 शतितमो योग । आव० ६६४ ।
अत्तपणहहा-आत्मनि प्रश्न आत्मप्रश्नसं हन्त्यात्मप्रश्नहा ।
 उत्त० ४३४ ।
अत्तभासिओ - अणस्स मत्तियलाभं णो भुजति । नि०
 चू० प्र० ३३४ अ ।
अत्तमाया-आत्मना आदाय । भग० २८६ ।
अत्त(त)रंतस्स-अशक्नुवत ग्लानादे । ओष० १०७ ।
अत्तलद्धिउ-यदात्मना लभते तदाहारयति । अघ० १०० ।

अत्तवं-आत्मवान्, सचेतनः । दश० २३६ ।
 अत्तसंप्रगहिण-आत्मसम्प्रगृहीतः, आत्मैव सम्यक् प्रक-
 षेण गृहीतो येन । दश० २५६ ।
 अत्तसमाहिण-आत्मसमाहितः, आत्मना समाहितः ज्ञान-
 दर्शनचारित्र्योपयोगेन सदोपयुक्त इत्यर्थः । आत्मा वा समा-
 हितोऽस्येत्यात्मसमाहितः । सदा शुभव्यापारवानित्यर्थः ।
 आचा० १९१ ।
 अत्तसरिसो-आत्मसदृशः, कुलानुरूपः । उक्त० ४० ।
 अत्तहिय-आत्महितः, मोक्षः । दश० १५० । मोक्खो ।
 दश० चू० ६८ ।
 अत्ता-आत्मा । आव० २९८ । मोक्षः, संयमो वा । सूत्र०
 ९० । आत्ता-गृहीताः, स्वीकृताः । ठाणा० ६३ । आ-
 अभिविधिना त्रायन्ते-दुःखात् सरक्षन्ति सुखं चोत्पादयन्तीति
 आत्रा आत्मा वा-एकान्तहिताः । भग० ६५६ । आर्ता-
 क्षुत्तृङ्भ्याः प्रीडिताः, आप्ता-रागद्वेषरहिताः, आत्ता-
 गीतार्थाः । वृ० द्वि० १४३ अ ।
 अत्ताणओ-अत्राणः । आव० २११ ।
 अत्ताणा-यष्टिद्वितीया पान्था, कार्पटिकाः, सयता वा ।
 वृ० द्वि० ८२ आ ।
 अत्ताणो-अत्राणः, अनर्थप्रतिघातवर्जितः । प्रश्न० १९ ।
 त्राणरहितः; अनर्थप्रतिघातकाभावात् । प्रश्न० ११ । गवा-
 दिहारिणो । नि० चू० द्वि० ११ अ ।
 अत्ताहिट्टिय-आत्माधिष्ठितः । ओघ० १५० ।
 अत्ति(ति)मुत्तय-अतिमुक्तकः, पुष्पप्रधानवनस्पतिविशेषः ।
 जं० प्र० ४६ ।
 अत्तुक्कोसे-आत्मोत्कर्षः । सम० ७१ । आत्मगुणामिमानः ।
 ठाणा० २७५ ।
 अत्तेय-आत्रेय ऋषिनामः । आव० ३७२ ।
 अत्तो-आप्तः, मोक्षमार्गः, प्रक्षीणदोषः, सर्वज्ञः । सूत्र०
 १९५ । रागादिरहितः । दश० १२८ ।
 अत्तोवणीण-आत्मैवोपनीतः - तथा निवेदितो-नियोजितो
 यस्मिन् । ठाणा० २५९ ।
 अत्थं-अन्नम्, नाराचादि क्षेप्यायुधम् । प्रश्न० ११६ । अर्थः,
 विषयः । आव० २८३ । अर्थ-ज्ञेयत्वात् सर्वमेव वस्तु,
 अभिषेयः । उक्त० ३६८ । अभिषेयः, जीवादितत्त्वरूपो वा ।
 उक्त० ३८५ । अर्थ्यत् इत्यर्थः-स्वर्गापवर्गादि । उक्त०

४४८ । व्याख्यानं । ठाणा० ५२ । सूत्रस्य व्याख्यानं ।
 ठाणा० १७० । विशेषः ५९२ ।
 अत्थंगओ-अत्थे पव्वणं गतो, अचक्खुविसेयपंथे वा गतो ।
 दश० चू० १२३ ।
 अत्थंतमयम्मि-अस्तमयति । उक्त० ४३५ ।
 अत्थंतरं-अर्थान्तरम्, पृथग्भूतम् । आव० ६०१ ।
 अत्थंतरभावे-अर्थान्तरभावः-भेदः । आव० ४७६ ।
 अत्थ-अर्थः, शब्दादिविषयभावेन परिणतद्रव्यसमूहः ।
 विशेषः १६२ ।
 अत्थ-(अत्थपुरिसे) अर्थपुरुषः, अर्थार्जनपरः । आव० २७७ ।
 अर्थः, निरुपमसुखरूपमोक्षः । दश० १८९ । अर्थनम्,
 असम्प्राप्तकामभेदः, तदभिप्रायमात्रम् । दश० १९४ ।
 अस्तः, अस्तपर्वतः अदर्शनः वा । दश० २३२ । आदेशः ।
 वृ० प्र० २२ आ ।
 अत्थअवगमो-अर्थवगमः, अर्थपरिच्छेदः । दश० १२५ ।
 अत्थई-गुच्छविशेषः । प्रज्ञा० ३२ ।
 अत्थकंखिया-प्राप्तेऽप्यर्थेऽविच्छिन्नेच्छा । भग० ६७१ ।
 अत्थकरो-अर्थकरः, विद्याद्यर्थकरणशीलः, भावकरविशेषः ।
 आव० ४९९ ।
 अत्थकहा-अर्थकथा, विद्या शिल्पमुपायोऽनिर्वेदः मन्त्रयश्च
 दक्षत्वं सामं दण्डो भेद उपप्रदानम् । दश० १०७ ।
 अत्थक्के-अक्काण्ड-अनवसरः । दश० ९३ ।
 अत्थगवेसणया-अर्थगवेषणया, अर्थगवेषणनिमित्तम् । सूर्य०
 २९२ ।
 अत्थगघं-अस्ताघः । ओघ० ३२ । अस्ताघम् । आव० ४१९ ।
 अत्थजुत्ती-अर्थयुक्तिः, हेयतेतरूपो अर्थयोजना । दश० १६२ ।
 अत्थजुत्तो-अर्थयुक्तः, अर्थमारः, अपुनरुक्तो, महावृत्तः ।
 जीवा० २५५ ।
 अत्थदूसणं-अर्थदूषणव्यमनम् । अर्थोत्पत्तिहेतवो ये सामा-
 न्युपायचतुष्टयप्रभृतयः प्रकारास्तेषां दूषणम् । व्य० प्र०
 १५७ अ ।
 अत्थधम्मगइ-अर्थधर्मधर्मार्थधर्मौ यदि वाऽर्थ्यते-हिताधि-
 भिरभिलष्यते, गतिः-गत्यर्थानां जानार्थतया हितहित-
 लक्षणा स्वरूपपरिच्छिन्ति । उक्त० ४७२ ।
 अत्थनिउरंगे-सख्याविशेषः । सूर्य० ९१ ।
 अत्थनिउरे-सख्याविशेषः । सूर्य० ९१ ।

अर्थनिकुरं—अर्थनिकुर, चतुरशीतिरर्थनिकुराङ्गशतसहस्राणि । जीवा० ३४५ ।

अर्थनिकुराङ्गं—अर्थनिकुराङ्गम्, चतुरशीतिर्नलिनशतसहस्राणि । जीवा० ३४५ ।

अर्थपञ्चाया—अर्थपर्याया, ये तु तेषामेव वाचकशब्दानामभिधेयार्थस्यात्मभूता मेदा, यथा कनकस्य कटककेयूरादयः, ते सर्वेऽप्यर्थपर्याया भण्यन्ते । विशेष० २२८ । ये तु तदेकदेशमभिदधति तेऽयैकदेशप्रतिपादका पर्याया अर्थपर्याया उच्यन्ते । विशेष० २२७ ।

अर्थपदम्—अर्थपदम्, युक्तिहेतुर्वा । सूत्र० १५३ ।

अर्थपल्लिमथो—अर्थपरिमन्थ । विशेष० ६२८ ।

अर्थपिवासिय—अप्राप्तार्थविषयसजाततृष्णा । भग० ६७१ ।

अर्थपृथक्त्व—अर्थपृथक्त्व-श्रुताभिधेयोऽर्थं तस्मात्सूत्रं पृथक्, अर्थेन वा पृथु अर्थपृथु तेद्वाव अर्थपृथुत्व । आव० ६१ । अर्थात् पृथक्त्व कथञ्चिद्देदो यस्य, विस्तीर्णमर्थपृथु । विशेष० ४९२ ।

अर्थप्रणमुहुत्तं—अस्तमनमुहुत्तम्, अस्तोपलक्षितं मुहूर्तम् । ज० प्र० ८५९ ।

अर्थमंत—अर्थवताम्, प्रयोजनवताम् । भक्षणाद्यर्हणाम् । ज० प्र० २४३ ।

अर्थमंतमेत्त—अस्तमयति मित्रे-सूर्ये, सायम् । ज० प्र० २४३ ।

अर्थरणं—आस्तरणम्, आस्तरण करोति । ओष० ४१ ।

अर्थरय—आच्छादनम् । ज० प्र० ५५ । आस्तरकेण, अस्तरजसा वा । भग० ५४२ ।

अर्थलोला—अर्थे लोला—अर्थलोला—लम्पट—चौरादयः । उक्त० ५९० ।

अर्थविगप्पणा—अर्थविकल्पना । आव० ४८४ ।

अर्थविणिच्छय—अर्थविनिश्चय—अपायरक्षक कल्याणावह वा अर्थवित्तभावम् । दश० २३५ ।

अर्थसंजुक्तं—सम्भावजुक्तं । दश० चू० ८९ ।

अर्थसंपयाणं—सावत्सरिकार्थदानम् । आचा० ४२२ ।

अर्थसत्थं—अर्थशास्त्रम् । आव० ४२२ । अर्थोपायप्रतिपादनं शास्त्रम् । प्रश्न० ९७ । नीतिशास्त्रादि । ज० प्र० २१९ ।

अर्थसिद्धे—अर्थसिद्ध, शास्त्रीयदशमदिवसनाम । सूर्य० १४७, ज० प्र० ४९० ।

अर्थस्स—अस्तो मेरुर्ह्यतस्तेनान्तरितो रविरस्त गत इति व्यपदिश्यते तस्य पर्वतराजस्य गिरिप्रधानस्य । सम० ६५ ।

अर्था—अर्था, द्रव्याणि । उक्त० ३८४ । अर्थ्या, प्रार्थनीया वा । उक्त० ३८४ । अर्थ्यन्त—गम्यन्त इत्यर्था ।

ओष० ५ । शब्दादयः । ठाणा० २५३, आचा० २०१ । फलानि, वस्तुनि । ठाणा० ३३ । अर्थ्यन्ते—अभिलष्यन्ते क्रियार्थिभिरर्थ्यन्ते वा अधिगम्यन्ते । ठाणा० ३३५ । निर्यु-

क्तिभाष्यसप्रहणिवृत्तिचूर्णिपञ्जिकादिरूपा । सम० १११ ।

अर्थाणं—देशविशेष । भग० ६८० ।

अर्थाणमंडविया—आस्थानमण्डपिका । आव० ८९ ।

अर्थाणि—आस्थानिका । उक्त० ११५ ।

अर्थाणिमंडवो—आस्थानमण्डप । नि० चू० प्र० २७४ आ ।

अर्थाणियं—आस्थानम् । उक्त० १४६ ।

अर्थाणियमंडविया—आस्थानमण्डपिका । वृ० प्र० २७ आ ।

अर्थाणी—आस्थानी । आव० ६७२ । आस्थानिका । आव० १४५, २९८ ।

अर्थाणीवरगओ—आस्थानीवरगत । आव० २१६ ।

अर्थादाणं—अप्राप्तनिमित्तं प्रयोग । वृ० तृ० ८६, अ ।

अर्थां—अस्थामान, सामान्यत शक्तिविकला । ज० प्र० २३९ । अस्थामां, सामान्यत शक्तिविकल । भग० ३२३ ।

अर्थायणयं—आस्थानिका । आव० ३४२ ।

अर्थायाणं—अर्थादानं—द्रव्योपोदानकारणमष्टागनिमित्तं तद्दत्त—प्रयुञ्जान । ठाणा० १६४ ।

अर्थावत्ती—सामर्थ्यगम्या । वृ० द्वि० १२१ आ ।

अर्थावत्तीदोसो—अर्थापत्तिदोष, यत्रार्थादिनिष्ठापत्ति, सूत्रदोषविशेष । आव० ३७४ ।

अर्थाहं—अस्ताधम्, अविद्यमानस्ताधम्, अगाधम् । भग० ८२ । अस्ताध—निरस्ताधस्तलम् । भग० ८२ । अप्रमाणम् । आव० ३७४ ।

अर्थि—येन येन यदा यदा प्रयोजनं तत्तदा तदाऽस्ति—भवति जायते इति सुखमानन्दहेतुत्वादिति । ठाणा० ४८८ । अस्ति, विद्यन्ते, सन्तीत्यर्थ, अयवाऽस्ति अय पक्षो यदुत ।

भग० ३२। प्रदेशः। भग० १४९, जीवा० ६। अस्ति,
निपात सर्वलिङ्गवचन। प्रज्ञा० ५६३। प्रदेश। आव०
६००। त्रिकालवचनो निपात। अभूत्, भवति, भविष्यति
च। आव० ७६८। अस्तिद्वारम्, अस्त्यन्यश्चैतन्यरूप।
दश० १२५। स्वामी। विशेष० ६७२।

अत्थिकाण—अस्तिकाय प्रदेशराशिः। भग० ३२४।

अत्थिकाय—अस्तिकाय, प्रदेशराशि, अस्तीति सन्ति
आसन् भविष्यन्ति च ये काया प्रदेशराशयस्ते अस्तिकाया।
भग० १४८। प्रदेशसङ्घात। जीवा० ६। धर्मास्तिका-
यादिः। दश० १३४।

अत्थिकायउद्देश—भगवतीद्वितीयशतकस्य दशमोद्देशक-
नाम्। भग० ६०८।

अत्थिकायधम्म—अस्तिकायधर्मः। दश० २१।

अत्थिकायधम्मे—अस्तिकायधर्मो—प्रदेशस्तेषा कायो—राशिरस्ति-
काय म एव धर्मो—गतिपर्याये जीवपुद्गलयोर्द्वारणात्। ठाणा०
५१५।

अत्थिक—आस्तिक्यम्—जीवस्यास्तित्वनित्यत्वकर्तृत्वभोक्तृत्व-
मोक्षतत्साधनश्रद्धानम्। आव० ५९१।

अत्थिनत्थि—अस्तित्वनास्तित्वनामपूर्व। ठाणा० १९९।

अत्थिय—अस्थिक—बहुवीजवृक्षविशेषः। प्रज्ञा० ३२। अस्ति-
काय। भग० ८१। अत्थिकम्, अस्थिकवृक्षफलम्। दश०
१७६।

अत्थिया—बहुवीजकवृक्षः। भग० ८०३।

अत्थी—अर्थज्ञाता। वृ० प्र० ११२ अ।

अत्थीनत्थिपयायं—यद्यथा लोके अस्ति नास्ति च तद्यथा
तथोच्यते चतुर्थपूर्वनाम्। सम० २६।

अत्थुआ—आस्तृता। आव० १७३।

अत्थुरणं—पाउरण। नि० चू० द्वि० ६१ अ।

अत्थुव्वइ—(अत्थुरड) आस्तोयते। ओष० ८३।

अत्थे—अनेन ह्यनन्तरित सूर्यादिरस्त इत्यभिधीयते। मेरु-
नाम्। ज० प्र० ३७५।

अत्थेगइया—मन्त्येकके। प्रज्ञा० ५४५।

अत्थो—अर्थ, अभिषेय, प्रयोजनं वा। प्रश्न० ११५।
कारणं, तात्त्विक पदार्थो वा। जीवा० ९८। अर्थते—गम्यत
इति। आव० १०। पव्वओ, अचक्खुविमयपयत्थो वा।
दश० चू० १२३। अर्थ—य सूनस्याभिप्रायः। विशेष०

५८८। अर्थत इति, विवृतं प्रबोधितं विकचकल्पम्। आव०
८६। अभिप्रेतपदार्थः। आव० ४१५। द्रव्यम्। आव०
६०७। अर्थ्यत इति। उक्त० ६८। विद्यादिः। दश० ११४।

अत्थोग्गहणं—फलनिश्चयम्। भग० ५४१।

अत्थोग्गहे—अर्थावग्रह, अर्थस्यावग्रहणम्, अनिर्देश्यसामा-
न्यरूपार्थग्रहणम्। व्यञ्जनावग्रहोत्तरकालमेकसामायिकमनि-
र्देश्यं सामान्यमात्रार्थग्रहणम्। प्रज्ञा० ३११। अर्थग्न्य-
सामान्यनिर्देश्यस्वरूपस्य शब्दादेः अवेति—प्रथम व्यञ्जनाव-
ग्रहानन्तरं ग्रहणं—परिच्छेदनमर्थावग्रहः। सम० १२। भग०
३४४। व्यञ्जनावग्रहचरमसमयोपात्तशब्दाद्यर्थावग्रहणलक्षणः।
आव० १०। अर्थते—अधिगम्यतेऽर्थ्यते वा अन्विष्यत इत्यर्थः—
सामान्यरूपादेः प्रथमपरिच्छेदनमर्थावग्रहः। ठाणा० ५१।

अत्थोभं—अस्तोभकं, वैहिहकारादिपदच्छिद्रपूरणस्तोभकनि-
पातशून्यम्, सूत्रगुणः। आव० ३७६।

अत्थंडिलं—सचित्तभूमी। नि० चू० प्र० ३८ आ।

अत्थ—अथशब्द प्रक्रियाप्रश्नानन्तर्यमङ्गलोपन्यासप्रतिवचनस-
मुच्चयेष्वेत्यानन्तर्यार्थः। ठाणा० ४९५। वाक्योपन्यासार्थं
परिप्रश्नार्थो वा। भग० १४। प्रक्रियाप्रश्नानन्तर्यमङ्गलोप-
न्यासप्रतिवचनसमुच्चयेषु। प्रज्ञा० २४७।

अत्थक्क—अप्रस्तावः। वृ० प्र० ५५ आ।

अत्थक्कागओ—अकाण्डागतः। आव० ८००।

अत्थक्को—अविश्रान्तः। आव० १०२।

अत्थालुंदोग्गहो—यथालुन्दिकावग्रहः। नि० चू० प्र० २३९ अ

अत्थाहं—जत्थ पुण बुद्धिं नासिया त। नि० चू० द्वि० ७८ आ।

अत्थिरो—अस्थिरः, क्षणावस्थायी। सूत्र० ६।

अदंढे—अदण्ड, प्रशस्तयोगत्रयमहिंसामात्रं वा। सम० ५।

अदंसणो—अन्धः। ठाणा० १६५।

अदक्खु—अदक्ष, अनिपुणः। सूत्र० ७४। अदष्ट, अर्वा-
ददर्शनः। सूत्र० ७४।

अदक्खुदंसणो—अचक्षुर्दर्शनं अचक्षुर्दर्शनमय्यानौ, केव-
लदर्शनं, सर्वज्ञः। सूत्र० ७४।

अदक्खेयव्वं—प्राप्तम्। ओष० १६३।

अददुमेव—अदृष्टवः। उक्त० २१३।

अदढो—विणावि गेलगएज जो दुव्वलो। नि० चू० प्र०
१९८ अ।

अदण्णा-विपादीकृता । नि० चू० प्र० ३२१ अ ।
 अदत्तं-अदत्तम्, अदत्तद्रव्यग्रहणम् । प्रश्न० ४ । अविती-
 णम्, अधर्मद्वारस्य तृतीयं नाम । प्रश्न० ४३ ।
 अदन्न-आत्तरक्षणपरा । वृ० प्र० १९० आ ।
 अदसा-अदशा-दशिकारहिता क्षौमा । ओष० २१७ ।
 अदसी-अलसी । आव० ८५४ ।
 अदिच्छाविज्जिहिह-अदित्स्येथे, निषेत्येथे । दश० १० ।
 अदिट्ट-अदष्टम्, प्रत्यक्षापेक्षया अदष्टम् । भग० १९७, २०० ।
 अदिट्टलाभिय-अदष्टिलाभिक, योऽदष्टपूर्वेण दीयमानं
 गृह्णाति स । प्रश्न० १०६ ।
 अदिट्टहडा-अदष्टाहता, अदष्टोत्प्रेषमानीता, प्रासृतिका ।
 आव० ५७६ ।
 अदिट्टि-अदष्टे-तिरोहिते । ओष० १६७ ।
 अदिण्णे-अदत्तादानक्रिया, अदत्तादानाय यत्करणम्,
 क्रियायाः सप्तमो भेद । आव० ६४८ ।
 अदिन्नादानवत्तिण-अदत्तादानप्रत्यय । सम० २५ ।
 अदिन्ने-अदत्तादानक्रिया-आत्माद्यर्थमदत्तग्रहणम् । ठाणा०
 ३१६ ।
 अदिस्समाणे-अदृश्यमान, अनपदिश्यमान । आन्ना०
 १३१ ।
 अदीणवं-अदीनवन्तम्, अदीन, दैन्यरहितम् । उक्त० २८२ ।
 अदीणसत्तु-नमिनाथपूर्वभवनाम । सम० १५१ ।
 अदीणसत्तु-अदीनशत्रुः, हस्तिशीर्षनगरनृपति । विपा०
 ८१ । ठाणा० ४०१, ४०२ ।
 अदीणो-पसण्णमणो । नि० चू० प्र० १८९ अ । अदीन,
 अविह्वल । उक्त० १२० । अदीनाकारयुक्त । अनुक्त० ४ ।
 शोकाभाव । अन्त० २२ ।
 अदु-अथ, 'अत' इत्यर्थे । सूत्र० ६१ । अथवा । उक्त० २९५ ।
 अदुअक्खरिय-जुगुप्सिता, अद्वयक्षरिका । नि० चू० तृ०
 १८ अ ।
 अदुआलिआ-मयिका, मन्थनकारिणी । दश० ६० ।
 अदुक्खणया-अदु खनता, दु खस्य करणं दु खन तदविद्य-
 मानं यस्यासावदु खन, तद्भावस्तत्ता अदु खकरणमित्यर्थ ।
 भग० ३०५ ।
 अदुगुल्लिअं-अजुगुप्पनीयम्, सामायिकाष्टमपर्याय । आव०
 ४७४ ।

अदुट्ठो-अद्विष्ट अदुष्टो वा दायके आहारे वा । प्रश्न० १०९ ।
 अदुत्तं-अदुर्त, अनुत्तुकम् । प्रश्न० ११२ ।
 अदुत्तरं-अथोत्तरम्, अथापरम् । भग० १५५, ३०६ ।
 अथान्यत् । जीवा० १६६ । अथापरं । औप० ३७ ।
 अदुयं-अशीघ्रम् । भग० २९४ ।
 अ(अ)दुयवधणं-अन्दुकवन्धनम् । सूत्र० ३२८ ।
 अदुवं-अथवा । उक्त० ११० ।
 अदुव-अथवा । भग० १३० ।
 अदुवा-अथवा, पक्षान्तरोपन्यासद्वारेणाभ्युचयोपदर्शनार्थः ।
 आचा० ४७ ।
 अदूयालियं-उन्मिश्रितम् । उक्त० १४६ ।
 अदूरं-प्रत्यासन्नम् । आव० २३२ ।
 अदूरसामंते-अदूरसामन्तम्, नातिदूरे नातिनिकटे ।
 सूत्र० ५ ।
 अदेसकालप्पलावी-जहा भायणं पडिक्कमियं अट्टकरम्मपि
 से कयं लेवितं, रुढं ततो पमाणंतं भगं ताहे सो अदेस-
 कालप्पलावी मए पुवं चैव णायं एयं भज्जिहिति । नि० चू०
 तृ० ८० आ । अदेशकालप्रलापी, अतीते कार्ये यो वक्ति-
 यदितं तत्र देशे काले वाऽकरिष्यत ततः सुन्दरमभविष्य-
 दिति । उक्त० ३४७ ।
 अह-आर्द्रम्, सरसम् । प्रज्ञा० ९१ । सूत्रकृताङ्गस्य षष्ठम-
 ध्ययनम् । उक्त० ६१६ । आव० ६५८ । गुच्छविशेषः ।
 प्रज्ञा० ३२ ।
 अहइज्जं-आर्द्रकीयम्, सूत्रकृताङ्गस्य षष्ठमध्ययनम् । सूत्र०
 ३८५ । सूत्रकृताङ्गाध्ययननामविशेष । सम० ४२ ।
 अहए-आर्द्रकम्, अनन्तकायभेद । भग० ३०० ।
 अहकुमारिज्जं-आर्द्रकुमारीयम् (महाध्ययनम्) । ठाणा०
 ३८७ ।
 अहक्खु-अद्राक्षु, दृष्टवन्तः । भग० २१९ ।
 अहण्णो-पीडित । आव० ७०० । अधृतिमापन्न, कातरः ।
 आव० ८०० । अधृतिमुपगत । आव० ४१६ । अधृति-
 मापन्नः । दश० ४८ । अक्षणिकः । वृ० द्वि० ४६ अ
 अधृतिमुपगत । आव० १९० ।
 अह(इ)न-मल्लविशेषनाम । व्य० द्वि० ३५७ अ ।
 अहन्ना-आकुलीभूता । वृ० प्र० २९० आ ।
 अहपुरं-आर्द्रपुर, आर्द्रकराजधानी । सूत्र० ३८५ ।

अह्या-आर्द्रका, हरिद्रा । उत्त० २१८ ।
 अह्वद्वं-आर्द्रवद्रवम्, निगालितम् । आव० ८५४ ।
 अह्वसुतो-आर्द्रसुतः, आर्द्रकराजकुमार । सूत्र० ३८५ ।
 अह्विज्जति-आर्द्रहति । नि० चू० प्र० ३१७ अ ।
 अह्विया-आर्द्रहणम् । आव० ८५४ ।
 अह्वा-आर्द्रानामनक्षत्रम् । ठाणा० ७७ ।
 अह्वाप्-आर्द्रशः । नि० चू० प्र० ३४७ अ ।
 अह्वाओ-आर्द्रशः । आव० २९८, ४९६ ।
 अह्वागं-आर्द्रकं । ओष० १७२ । दर्पणः । बृ० प्र० १३६ आ ।
 आर्द्रशः । ठाणा० २४३, सम० १२४ । ओष० १४८ ।
 अह्वागो-आर्द्रशः । ठाणा० ५१२ ।
 अह्वाणक्खत्ते-आर्द्रनक्षत्रम् । सूर्य० १३० ।
 अह्वामलगमेत्तं-आर्द्रमिलकमात्रं । आव० ८५७ ।
 अह्वायं-आर्द्रशः । आव० ६५ ।
 अह्वाय-आर्द्रशः । प्रज्ञा० २९३ ।
 अह्वारिष्टे-आर्द्रारिष्टः, कोमलकाक । जं० प्र० ३२ ।
 अह्विज्जमाणेहि-आर्द्रैः-पुत्रकलत्रायनुषङ्गजनितस्नेहादार्द्र-
 क्रियमाणैः । आचा० २१२ ।
 अह्वी-अर्दि, यात्रा । प्रश्न० ९३ ।
 अह्वीण-अर्दीणः, अक्षुभितः । प्रश्न० १०९ ।
 अह्वीणमाणसे-अर्दीनमनसा । आचा० ४२४ ।
 अह्वीणा-अर्दीना, कथं वयममुत्र भविष्याम इति वैकृत्य-
 रहिताः परीषद्दोषसर्गादिसम्भवे वा न दैन्यभाजः । उत्त०
 २८२-१-
 अह्वं-अर्द्धम् । सूत्र० १६ ।
 अह्वंसं-उत्तरासङ्गः । बृ० तृ० २५४ अ । नि० चू० प्र०
 १९१ अ ।
 अह्व-अर्द्धाकालः-चन्द्रसूर्यादिक्रियाविशिष्टोऽर्द्धतृतीयद्वीपसमु-
 द्रान्तर्वर्ती । समयादिलक्षणः । आव० २५७ । कालो । नि०
 चू० प्र० ३३७ अ । अर्द्धम्, भागमात्रा । भग० २०८ ।
 स्तिर्यग्वलितम् । जं० प्र० ५२ ।
 अह्वकविट्ठगसंठाणसंठिते-अर्द्धकपित्यसंस्थानसंस्थितम्,
 चन्द्रविमानस्वरूपम् । सूर्य० २६२ ।
 अह्वकवित्थसंठाणसंठियं-अर्द्धकपित्यसंस्थानसंस्थितम्,
 उत्तानीकृतमर्द्धकपित्यं तस्येव यत्स्थानं तेन संस्थितम् ।
 जीवा० ३७८ ।

अह्वकायसमाणा-आलोककव्यन्तरादिकार्यार्थप्रमाणा । जं०
 प्र० ५७ ।
 अह्वखल्लया-प्रादार्धाच्छादकं चर्म । बृ० द्वि० २२२ आ ।
 अह्वखल्ला-अर्द्धं जाव खल्लया जीए उवाणहा । नि० चू०
 प्र० १३६ आ ।
 अह्वखित्तं-अर्द्धक्षेत्रम् । यदहोरात्रप्रमितस्य क्षेत्रस्यार्द्धं
 चन्द्रेण सह योगमश्नुते तन्नक्षत्रम् । सूर्य० १७७ । जं०
 प्र० ४७८ ।
 अह्वचंदं-अर्द्धचन्द्रः, बाणविशेष । आव० ६९७ ।
 अह्वचंदा-अर्द्धचन्द्राः, खण्डचन्द्रप्रतिबिम्बानि चित्ररूपाणि ।
 जं० प्र० २०१ ।
 अह्वचंदो-अर्द्धचन्द्रः, सोपानविशेषः । प्रश्न० ८ । द्वारा-
 दिषु रत्नमयश्चिह्नविशेषः । प्रज्ञा० ९९, सूर्य० २६४ । आव०
 ४२५, जीवा० १७५ ।
 अह्वचक्खाला-चक्रवालार्द्धरूपा । भग० ८६६ । अर्धव-
 लयाकारः । ठाणा० ४०७ ।
 अह्वजंघा-जङ्घार्धपिधायि चर्म । बृ० द्वि० २२२ आ ।
 अह्वजंघमेत्तो-अर्द्धजङ्घा । नि० चू० द्वि० ७९ आ ।
 अह्वद्वामीसग-अर्द्धद्वामिश्रा, सत्यामृषाभाषामेदः । दश०
 २०९ ।
 अह्वद्वामीसप-अर्द्धद्वामिश्रकं, अर्द्धा-दिवसो रजनी वा
 तदेकदेशः प्रहरादि । अर्द्धाद्वा तद्विषयं मिश्रकं-सत्यासत्यं ।
 ठाणा० ४९१ । अर्द्धाद्वा, दिवसस्य रात्रेर्वा एकदेशः ।
 प्रज्ञा० २५९ । अर्द्धाद्वा, दिवसरजन्येकदेशः । दश० २०९ ।
 अह्वद्वामिस्सिया-अर्द्धद्वामिश्रिता, दिवसस्य रात्रेर्वा एक-
 देशोऽर्द्धाद्वा सा मिश्रिता यया सा भाषा । प्रज्ञा० २५६ ।
 अह्वनारायं-अर्द्धनाराचम्, यत्रैकपार्श्वे मर्कटबन्धो द्वितीये
 च पार्श्वे कीलिका तत् । जीवा० १५, ४२ । प्रज्ञा० ४७२ ।
 अह्वपत्थप-मानविशेष । भग० ३१३ ।
 अह्वपलितंका-अर्द्धपर्यङ्का-ऊरावेकपादनिवेशनलक्षणा ।
 ठाणा० २९९, ३०२ ।
 अह्वपलियंकसंठिते-अर्द्धपल्यङ्कसंस्थितम् । सूर्य० १३० ।
 अह्वपलंका-एक जानुमुत्पाटयोपवेशनम् । बृ० तृ० २०० अ ।
 अह्वपेडा-गोचरचर्याभिग्रहविशेषः । उत्त० ६०५ । ठाणा०
 ३६६ ।
 अह्वपेला-गोचरचर्याभिग्रहविशेषः । नि० चू० तृ० १२ अ ।

अद्धमंडलं-अर्द्धमण्डलम् । जं० प्र० ४७८ ।

अद्धमंडलसंज्ञिती - अर्द्धमण्डलसंस्थितिः, अर्द्धमण्डलव्यवस्था । सूर्य० १६ ।

अद्धमागहविभ्रमं-अर्द्धमागधविभ्रमम्, गृहविशेषः । जीवा० २६९ । जं० प्र० १०७ ।

अद्धमागहा - अर्द्धमागधी, अर्द्ध मागध्या इत्यर्द्धमागधी भाषा । भग० २२१ । मागधभाषालक्षणं किञ्चित्किञ्चित्च प्राकृतभाषालक्षणं यस्यां सा, अर्द्ध मागध्या इत्यर्द्धमागधी । भग० २२१ । मगहद्विसयभासानिबद्धं, अद्धारसदेसीभासाणियतं । नि० चू० द्वि० ३६ अ ।

अद्धमासिपसु-अर्द्धमासिका । आचा० ३२७ ।

अद्धरक्तकालसमयो-अर्द्धरात्रिकालसमयः । आव० १२१ ।

अद्धसंकासा-अर्द्धसंकाशा, सर्वकामविरक्ताविषये देवलासुतराजस्य तापसावस्थायामुत्पन्ना पुत्री । आव० ७१४ ।

अद्धसम-अर्द्धसमम्, पथविशेषः । दश० ८८ । एकतरसमम् । ठाणा० ३९७ ।

अद्धसेलसुत्थियं-अर्द्धशैलसुस्थितम् । जीवा० २६९ ।

अद्धहारा-अर्द्धहारा, नवसरिकः । जं० प्र० २४, १०५ ।

अद्धहारमहो-अर्द्धहारमहः, अर्द्धहारे द्वीपे पूर्वार्द्धाधिपतिर्देवः । जीवा० ३६९ ।

अद्धहारमहाभहो-अर्द्धहारमहाभद्र, अर्द्धहारे द्वीपेऽपरार्द्धाधिपतिर्देवः । जीवा० ३६९ ।

अद्धहारमहावरो-अर्द्धहारमहावरः, अर्द्धहारे समुद्रेऽपरार्द्धाधिपतिर्देवः । जीवा० ३६९ ।

अद्धहारवरमहो-अर्द्धहारवरमहः, अर्द्धहारवरे द्वीपे पूर्वार्द्धाधिपतिर्देवः । जीवा० ३६९ ।

अद्धहारवरमहाभहो-अर्द्धहारवरमहाभद्र अर्द्धहारवरे द्वीपेऽपरार्द्धाधिपतिर्देवः । जीवा० ३६९ ।

अद्धहारवरमहावरो-अर्द्धहारवरमहावरः, अर्द्धहारवरे समुद्रेऽपरार्द्धाधिपतिर्देवः । जीवा० ३६९ ।

अद्धहारवरावभासमहो-अर्द्धहारवरावभासमहः, अर्द्धहारावभासे द्वीपे पूर्वार्द्धाधिपतिर्देवः । जीवा० ३६९ ।

अद्धहारवरावभासमहाभहो-अर्द्धहारवरावभासमहाभद्र, अर्द्धहारावभासे द्वीपेऽपरार्द्धाधिपतिर्देवः । जीवा० ३६९ ।

अद्धहारवरावभासमहावरो-अर्द्धहारवरावभासमहावरः, अर्द्धहारवरावभासे समुद्रेऽपरार्द्धाधिपतिर्देवः । जीवा० ३६९ ।

अद्धहारवरावभासवरो-अर्द्धहारवरावभासवरः, अर्द्धहारवरावभासे समुद्रे पूर्वार्द्धाधिपतिर्देवः । जीवा० ३६९ ।

अद्धहारवरावभासो-अर्द्धहारवरावभासः, द्वीपविशेषः समुद्रविशेषश्च । जीवा० ३६९ ।

अद्धहारवरो-अर्द्धहारवरः, अर्द्धहारवरे समुद्रे पूर्वार्द्धाधिपतिर्देवः । जीवा० ३६९ । द्वीपविशेषः, समुद्रविशेषश्च जीवा० ३६८ ।

अद्धहारो-अर्द्धहारः, नवसरिकः । औप० ५५ । जीवा० १८१ । भूषणविधिविशेषः । जीवा० २६८ । द्वीपविशेषः समुद्रविशेषश्च । जीवा० ३६८ । प्रज्ञा० ३०७ ।

अद्धा-अध्वा, पन्था । आव० ६६२ । समयः । विशेष० ९६१ । कालः, अर्धतृतीयद्वीपसमुद्रान्तर्वर्ती समयदिलक्षणः । विशेष० ८३७ । कालम् । ठाणा० ४४ । कालस्याख्या । प्रज्ञा० ९ । अवधिलब्धिकालः । आव० ४३ । अध्वा-मार्गः । आव० ६१७ । कालः । आव० ८४० । दिवसो रात्रिर्वा । प्रज्ञा० २५९ । अद्धा, षड्पष्ठपधिकरात्रिन्द्विशतत्रयपरिमाणः । सूर्य० ११ । जद्वाए अर्द्ध जाव कोसो । नि० चू० प्र० १३६ आ ।

अद्धाउप-अद्धा-काल तत्प्रधानमायुः-कर्मविशेषोऽद्धायुः, भवात्ययेऽपि कालान्तरानुगामी । ठाणा० ६६ ।

अद्धाए-कालस्य पौरुष्यादिकालमानमाश्रित्य इति । ठाणा० ४९८ । काले अर्थादागामिन्याम् । उक्त० २८० ।

अद्धाकालः-अर्द्धैव कालः, कालशब्दो हि वर्णप्रमाणकालादिष्वपि वर्तते, ततोऽद्धाशब्देन विशिष्यत इति । ठाणा० २०१ । चन्द्रसूर्यादिक्रियाविशिष्टोऽर्द्धतृतीयद्वीपसमुद्रान्तर्वर्त्य-द्धाकालः । दश० ९ ।

अद्धाकाले-चन्द्रसूर्यादिक्रियाविशिष्टोऽर्द्धतृतीयद्वीपसमुद्रान्तर्वर्ती समयदि । भग० ५३३ ।

अद्धाढप-अर्द्धाढिकः, मानविशेषः । भग० ३१३ ।

अद्धाणं-पहो । नि० चू० प्र० ५१ आ । महदरण्यः । वृ० द्वि० १७४ आ । अध्वा-पन्थाः । वृ० द्वि० १२२ अ । महता अडवी । नि० चू० प्र० ५० आ । छिन्नापातं महदरण्यम् । वृ० द्वि० २१ आ । उत्पत्तिप्रत्ययरूपम् । उक्त० २६८ ।

अद्धान-अध्वनः । आव० ५३५ । अन्वा-विप्रकृष्टो मार्गः ।
वृ० प्र० २३८ आ ।

अद्धानतेणो-पथे सुसतो । नि० चू० द्वि० ३८ आ ।

अद्धानपडिवन्ने-अध्वप्रतिपन्न, मार्गप्रतिपन्न । भग०
११६ ।

अद्धानपरिस्संतो-अद्धानपरिश्रान्त । ओष० १०७ ।

अद्धानपवण्णगो-अध्वप्रपन्नकः । आव० ५७८ ।

अद्धानसीसप-यत् परं समुदायेन गन्तव्य, सम्यग्मा-
र्गवहनात् । वृ० तृ० ६१ आ ।

अद्धानसुत्ते-अद्धानविहिजयणाविदंसणसुत्तगं । नि० चू०
द्वि० १४८ अ ।

अद्धामिस्सिया-अद्धामिश्रिता, अद्धा-कालः । स चेह प्रस्ता-
वादिवासो रात्रिर्वा, स मिश्रितो यया सा भाषा । प्रज्ञा० २५६ ।

अद्धामीसप-कालविषयं सत्यामत्यम् । ठाणा० ४९० ।

अद्धामीसग-अद्धामिश्रा, सत्यामृषामेद । दश० २०९ ।

अद्धासमय-कालसमयः, अद्धाया निर्विभागो भागो वा ।
जीवा० ६ ।

अद्धिती-अधृतिः । आव० ३५३ ।

अद्धुद्धाई-अर्द्धचतुर्थानि । आव० ३९१ ।

अद्धुद्धाण-अभ्युष्टानाम्, अर्द्धाधिकतिसृणाम् । प्रश्न० ७३ ।

अद्धोवमिण-अर्द्धोपमिकम् - यत्कालप्रमाणमनतिगणिना
प्रहीतुं न शक्यते तत् । ठाणा० ९० ।

अद्धुतम्-वाण्यतिशयः । सम० ६३ ।

अधम्मजुत्ते-येन उक्तेन प्रतिपाद्यस्याधर्मबुद्धिरुपजन्यते ।
तदधर्मयुक्तम् । ठाणा० २५३ ।

अधम्मपलज्जणो-अधर्मप्ररक्ता, अधर्मप्रायेषु कर्मसु प्रकर्षेण
रज्यत इति । सूत्र० ३२९ ।

अधम्मपलोई-अधर्मप्रलोकी, अधर्मानिव-परसम्बन्धिदोषा-
नेव प्रलोकयति-प्रेक्षते इत्येवंशीलः । विपा० ४८ ।

अधम्मो-अधर्मे, अचारित्ररूपत्वान् । अत्रहण पोडश
नाम । प्रश्न० ६६ । अधर्मास्तिकाय स्थित्युपष्टम्भगुणः ।

ठाणा० ४० । अधर्मे-श्रुतलक्षणविहीनत्वादनागमे अपौरु-
षेयादौ । ठाणा० ४८७ । अधर्मास्तिकाय । सम० ६ ।

अविद्यमानसदाचारः । उक्त० ४३४ ।

अधरं-आत्यन्तिक कारणम् । वृ० तृ० १९ अ ।

अधरफाणू-पार्श्विका । व्य० द्वि० २९९ अ ।

अधरिमं - अविद्यमानधारणीयद्रव्याम् ऋणमुत्कलनात् ।
भग० ५४४ ।

अधरो-अधरः, अधस्तनौष्ठः । प्रश्न० १४० । अधीरः ।
उक्त० १५३ ।

अधरोट्ठा-अधरोष्ठः, अधस्तनो दन्तच्छदः । जं० प्र० ११२ ।
प्रश्न० ८१ ।

अधस्तनकाय-पादपाणिगिरोग्रीवमुच्यते । ठाणा० ३५७ ।

अधस्तारका-पिशाचमेदविशेषः । प्रज्ञा० ७० ।

अधारणिज्जं-अधारणीयं, धारयितुमशक्यम्, स्यातुं वा-
ऽशक्यम् । विपा० ६२ । अविद्यमानाधर्मणम् । विपा० ६३ ।

अप्रशस्तप्रदेशखज्जनादिकलङ्काङ्कितत्वात् । आचा० ३९६ ।

अधिकरणं-अधिकं-अतिरिक्तं उत्सृज्यं करणं, अवग-
अधमा जघन्या गति तामात्मानं ग्राहयति । कपाय-

भावः । नि० चू० प्र० २९४ अ । अधोकरणं,
अधितिकरणं, अनुद्धिकरणम् । नि० चू० प्र० २९३

आ । कलहो । नि० चू० प्र० ३४४ आ, २३९ अ ।

अधिकरणनिर्वर्त्तिनी - खज्जादिनिर्वर्त्तिनी, अधिकरणिकी-
क्रियाया द्वितीयो मेदः । आव० ६११ ।

अधिकरणप्रवर्त्तिनी-चक्रमह पशुवन्धादिप्रवर्त्तिनी क्रिया,
अधिकरणिकीक्रियाया प्रथमो मेदः । आव० ६११ ।

अधिकरणसाला-अधिकरणशाला, लोहपरिकर्मगृहम् ।
भग० ६९७ ।

अधिकरणाणं-अधिकरणानां-कलहाना यन्त्रादीनां बोत्पा-
दयिता । सम० ३७ ।

अधिकरणिखोडी-अधिकरणिखोडी-यत्र काष्ठेऽधिकरणी
निवेद्यते । भग० ६९७ ।

अधिकरणिसंठिते-अधिकरणीसंस्थितम् । ठाणा० ४३४ ।

अधिकरणीतो-बुद्धी । नि० चू० द्वि० १०१ अ ।

अधिकासिका-या मज्जावेगेनापीडित मुखेनैव गन्तुं शक्-
नोति ता । ओष० १९९ ।

अधिके-अर्गले । उक्त० ६६० ।

अधिकखाड-अधिकतर खाए सो । नि० चू० प्र० १५९ अ ।

अधिगमजं-दर्शनमेदः । आव० ५२७ ।

अधिगरणं-अधिकरणं, अधिक्रियते-स्थाप्यते-नरकादिष्वा-
त्माऽनेनेति, अनुष्ठानविशेषः । प्रज्ञा० ४३५ ।

अधिगरणंसि-विरोधे । ठाणा० ४४१ ।

अधिगरणिया-आधिकरणिकी, अधिकरणेन निर्वृता । प्रज्ञा०
 अधिगारो-अधिकारः, नियोगः । प्रश्न० ६६ । [४३५ ।
 अधिघटिकया-कपिलदरिद्रदृष्टान्तविशेष । आचा० १६३ ।
 अधिदृष्टं-सगिसेजवेदिणं चेव उपवेसणं । नि० चू०
 प्र० २४६ आ ।
 अधिदृष्टाणं-अधिष्ठानम् । ओष० १४८ ।
 अधिदृष्टिज्ञा-अधितिष्ठेत्-योन्याकर्षणेन सगृहीयात् । ठाणा०
 ३१३ ।
 अधिद्वेति-परिभुञ्जति । नि० चू० प्र० २२५ आ ।
 अधिमरगा-अहिबत् अनपकृतेऽप्यपकारे मारका । नि० चू०
 द्वि० ११ अ ।
 अधियं-अधिकम्, वर्णादिमिरभ्यधिकं, सूत्रदोषविशेषः ।
 आव० ३७४ ।
 अधियासितो-अध्यासितः, अधिवासित । आव० ३४३ ।
 अधिशय-आश्रयतः । आचा० २५५ ।
 अधिष्ठानम्-गुदास्थानम् । दश० ११८ ।
 अधीकारो-प्रयोजनम् । बृ० द्वि० २२५ अ ।
 अधीकारवशः-प्रसङ्गः । आचा० २४१ ।
 अधीता-अवीता, श्रुतनिबद्धा सती पठिता । प्रश्न० १०५ ।
 अधीतान्वीक्षिकीकस्य-दुर्गृहीतहेतुदृष्टान्तलेशस्य । आचा०
 २२३ ।
 अधुवं-अधुव-नावश्यभाविनम् । प्रश्न० ९६ । प्रातिहारिकम् ।
 नि० चू० द्वि० ११७ आ ।
 अधुववर्गणा-अधुववर्गणा, इतश्चोर्ध्वमित्थमेवैकोत्तरवृद्धि-
 क्रमेण वर्द्धमाना ध्रुववर्गणाभ्य इतरा अनन्ता भवन्ति ।
 विशे० ३३१ ।
 अधुवे-न ध्रुवः, सूर्योदयवज्र प्रतिनियतकालेऽवश्यभावी । भग०
 ४६९ । अधुव-स्वल्पकालानुज्ञापनात् । आचा० ३९६ ।
 नित्यो न । उत्त० २८९ ।
 अधो-भूमौ । ओष० १६३ ।
 अधेणू-सुक्ता वज्रा वा । नि० चू० प्र० ३२७ अ ।
 अधोघट्टना-अधो भुव घट्टयति । ओष०-१०९ ।
 अधोणता-गजदंतवत् अवनता । नि० चू० द्वि० ४९ आ ।
 अधोदृष्टिता-दोषविशेष । उत्त० ४९० ।
 अधोभागा-भूमिभागः । जं० प्र० ३२१ ।
 अधोभावो-अधोभावः, तिरस्कारबुद्धिः । आव० ६९९ ।
 अधोविवृतम्-अनाच्छादितमालगृहम् । ठाणा० १५७ ।

अधोवेदिको-जानुनोरधो हस्तयोर्निवेशः । ठाणा० ३६२ ।
 अध्यसनं-अजीर्णे भोजनम् । ठाणा० ४४७ ।
 अध्यास्यन्ते-सह्यन्ते । प्रज्ञा० ८० ।
 अध्याहार-व्याख्याङ्गम् । आचा० ५५ ।
 अध्येष्ट्या-यदृच्छया । सम० ३७ ।
 अध्वर-यज्ञः । उत्त० ५२५ ।
 अनंगप्रविष्टं-गणधरानन्तराद्याचार्यद्वयम् तत्त्वा० १-२० ।
 अनङ्गभिन्नेहि-अनस्तितै । भग० ३७२ ।
 अनङ्गओ-अनङ्गकः, द्रुमविशेषः । जीवा० २६९ ।
 अनङ्गसेन-चंपावासिसुवर्णकारः । बृ० तृ० १०८ आ ।
 अनतिचारम्-छेदोपस्थापनीयभेदविशेषः । ठाणा० ३२३ ।
 अनतिविलम्बितम्-वाप्यतिशयविशेषः । सम० ६३ ।
 अनध्यवसायः-संशयो विपर्ययो वा । आचा० १५० ।
 अननुक्रमाद्-पश्चानुपूर्व्या । विशे० २८४ ।
 अनन्तकम्-समयभाषया वल्लमिति । ठाणा० ३४६ ।
 अनन्तगुणितम्-अनन्तगुणितं, अनन्तशो गुणितम् । विशे०
 २६८ ।
 अनन्तरवल्ली-मात्रादयः षट् । बृ० तृ० ४२ आ ।
 अनन्यत्वद्रव्यशुद्धि-आदेशतो द्रव्यशुद्धेर्भेदः, यथा शुद्ध-
 दन्तः । दश० २११ ।
 अनपनीतम्-वाप्यतिशयविशेषः । सम० ६३ ।
 अनभ्युवगओ-अनभ्युपगतः, श्रुतोपसम्पदानुपसम्पन्नः ।
 आव० १०० ।
 अनभिग्रहिकः-मिथ्यात्वविशेषः । ठाणा० २७१ ।
 अनममाणे-अनममानान्, निर्घृणतया सावधानुष्ठापिनः ।
 आचा० २५४ ।
 अनर्गलितकपाटम्-उद्धाटकपाटम् । ओष० १६६ ।
 अनर्थकम्-अर्थशून्यम् । आव० ५१ ।
 अनलं-अनलम्-अभिष्टकार्यासमर्थं हीनादित्वात् । आचा०
 ३९६ । न अलो अनलः-अपञ्चलः । नि० चू० द्वि० २५ आ ।
 अनलगिरी-अनलगिरि, प्रद्योतस्य हस्ती, तृतीयं रत्नम् ।
 आव० ६७३ ।
 अनलसा-उत्साहवन्तः । ओष० १०० ।
 अनवत्राप्यता-अविद्यमानमवत्राप्य-अवत्रेपणं लज्जनं यस्य
 सः, अवत्रापयितुं-लज्जयितुमर्हः, शक्यो वाऽवत्राप्यो
 लज्जनीयः न तथा तद्भावात् । उत्त० ३९ ।

अनवगतानि-असङ्कल्पितान्यनालोचितानि । विशेष १४५ ।

अनवद्याही-महावीरभगवद्बुद्धिः । विशेष ९३५ ।

अनवयग्ग-अनवदप्रम्, अनन्तम् । भग० २४८ ।

अनवसर-अनागमः । आचा० १२२ ।

अनाकारा-सामान्याशप्रहणशक्तिः । भग० ७३ ।

अनाघात-(अणघायं), अमारिघोषणा । आचा० २६० ।

अनाचारश्रुतम्-सूत्रकृताङ्गस्य पञ्चममध्ययननाम । ठाणा० ३८७ ।

अनाचीर्णम्-अनारब्धम् । आचा० १४८ ।

अनायुक्ता-(अणायुक्ता)-लोपकृता । ओष० १८६ ।

अनाद्यन्त-आद्यन्तरहितम् । ठाणा० १२० ।

अनानुगामिकः-अनानुगामिकः-शृङ्खलाप्रतिबद्धदीप इव यो गच्छन्तं पुरुषं नानुगच्छति । प्रज्ञा० ५३९ ।

अनाभवद्व्यवहार-अस्वामित्वव्यवहार । आव० ८२१ ।

अनाभौगिक-मिथ्यात्वविशेष । ठाणा० २७ ।

अनालोढं-(अणालोढं)-अनवबुद्धः । ओष० २२७ ।

अनालोचितानि-असङ्कल्पितान्यनवगतानि । विशेष १४५ ।

अनाहो-अनाथं, नाथरहितः, योगक्षेमकारिनायकाभावात् । प्रश्न० ११ । योगक्षेमकारिविरहितः । प्रश्न० १९ ।

अनिदं-अनिन्द्यम्, सामायिकसप्तमपर्यायः । आव० ४७४ ।

अनिन्द्रियं-मनः । बृ० प्र० ९आ ।

अनिकामं-परिमितम् । बृ० द्वि० ४ अ ।

अनिन्दित-किन्नरमेदविशेषः । प्रज्ञा० ७० ।

अनिउणमई-अनिपुणमतिः । आव० ४९२ ।

अनिग्गहे-अनिग्रहः-न विद्यते इन्द्रियनिग्रह-इन्द्रियनिय-मात्मकोऽस्येति । उक्त० ३४४ ।

अनिज्जुहिता-अदत्त्वा । भग० ७०१ ।

अनिट्ठं-अनिष्टम्, इष्यन्ते स्मेतीष्टास्तन्निषेवादिनिष्टा । भग० ७२ ।

अनिट्ठता-अनिष्टता, अवलम्बता । भग० २३ ।

अनिट्ठभओ-अनिष्टीवक, मुखदलेष्मणोऽपरिष्ठापक । प्रश्न० १०७ ।

अनित्थंत्थं-अनित्थंस्थं, उदंप्रकारमापन्नमित्थं, इत्थं तिष्ठ-तीति इत्थंस्थं, न इत्थंस्थं अनित्थंस्थं-वदनादिशुषिरप्रतिपूरणेन पूर्वाकारान्यथाभावतोऽनियताकारमिति । प्रज्ञा० १०९ ।

अनित्यत्वम्-अतादवस्थम् । जं० प्र० २६ ।

अनिद्देशं-अनिद्देशदोषः, यत्रोद्देश्यपदानामेकवाक्यभावो न क्रियते, एतादृश सूत्रदोषविशेषः । आव० ३७४ ।

अनिभृता-निष्ठुरवक्रोक्त्यादिरूपा । बृ० प्र० २१३ अ ।

अनिदोज्जं-अनिर्भय, अस्वस्थम् । व्य० द्वि० २४३ आ ।

अनियट्ठि-अनिवृत्ति-शुक्लध्यानचतुर्थमेदरूपम् । उक्त० ५८९ । आ सम्यग्दर्शनलाभाद् न निवर्तते । विशेष ५३५ ।

अनियट्ठी-प्रहविशेषः । ठाणा० ७९ । जं० प्र० ५३५ ।

अनियओ-अनियतः, अनियतवृत्तिः । उक्त० २६९ ।

अनियतवृत्ति-अनियतविहाररूपा । उक्त० ३९ । अनियत-विहार । ठाणा० ४२३ ।

अनियाओ-अनियता । ओष० ७३ ।

अनियाणे-अनिदानः, न विद्यते निदानमस्येति निराकाङ्क्षो-ऽशेषकर्मक्षयार्थं समानुष्ठाने प्रवर्तते । सूत्र० २६४ ।

अनिरक्खिय-क्षिप्तः । आव० ६८१ ।

अनिरुद्धे-अनिरुद्ध, अन्तकृद्दशानां चतुर्थवर्गस्याष्टमाध्यय-नम् । अन्त० १४ ।

अनिरुद्धो-अनिरुद्ध, कृष्णवासुदेवापत्यनाम । प्रश्न० ७३ ।

अनिर्विष्टं-न दत्तफलम् । बृ० प्र० ५० आ ।

अनिव्वुड्-अनिर्वृत्तिः, अस्वास्थ्यनिबन्धना कायादिचेष्टा । आव० ४९९ ।

अनिल-अनिलनरेन्द्र यवराजर्षिपिता । बृ० प्र० १९० आ ।

अनिलसुओ-अनिलसुत यवराजा । बृ० प्र० १९१ आ ।

अनिल्लिप्पहिं-अवद्वितकैः । भग० ३७२ ।

अनिवृत्तिकरण-सम्यक्त्वप्राप्तौ करणविशेषः । ठाणा० ३१ । अनिवृत्तिकरणं, न निवर्तनशीलम् । आव० ७५ ।

अनिवृत्तिवादर-दर्शनसंपत्कलोभोपशमयोरन्तरम् । आव० ८२ ।

अनिव्वाणि-अनिर्वाणि-असुखम् । व्य० प्र० ६२ अ । खेदः (गणि०)

अनिव्वुड्करो-अनिवृत्तिकरः, अस्वास्थ्यनिबन्धनकायादि-चेष्टाकरः । आव० ४९९ ।

अनिव्वुड्-अचित्तभोजी त्रिदण्डोद्भूतभोजी । दश० चू० ५१ ।

अनिश्रितवचनता-रागाद्यकलुषितवचनता । उक्त० ३९ ।

अनिष्पन्नातापना-(अणिष्पन्नायावणा)-आतापनाया-मेदः । औप० ४० ।

अनिसाह-अनिशादी । सम० २० ।
 अनिसीहं-अनिशीथम्, निशीथाद्विपरीतम् । उक्त० २०४ ।
 वद्धश्रुतम् । आव० ४६४ ।
 अनिहुआ-त्रिदण्डिनः । वृ० द्वि० २३५ आ । कन्दर्पबहुला
 मायिनश्च । वृ० तृ० १९५ आ ।
 अनिहो-अनिहः-अमायः, न निहन्यत इति वा परीषहै-
 रपीडित, अस्तिह-स्नेहरूपबन्धनरहितः । सूत्र० ४०० ।
 अनीकाधिपतयः-दण्डनायकस्थानीया । तत्त्वा० ४-४ ।
 अनीहडं-अनिर्गतम् । आचा० ३२५ ।
 अनीहारिमे-अनिहारितम् । अटव्यादिकृतमनशनम् । भग०
 १२० । गिरिकन्दरादौ अनशनम् । ठाणा० ९४ । भग०
 ६२५ ।
 अनु-पश्चात् । आव० २४२ । सातत्यम् । उक्त० ६२७ ।
 अनुकूलं-अनुगुणं, अनुलोमं च । जीवां० ३ ।
 अनुगमः-सूत्रस्य न्यासानुकूलः परिच्छेदः । ठाणा० ४ ।
 संहितादिव्याख्यानप्रकाररूप, उद्देशनिर्देशनिर्गमोद्दिष्टारकला-
 पात्मको वा । सम० ११५ । अनुगमनम्, अनुपातः । उक्त०
 ६३१ ।
 अनुगामि-यन्मोक्षाय अनुगच्छति । व्य० द्वि० ३९८ अ ।
 अनुगामिकता-परम्परया शुभानुबन्धसुखम् । जीवां० २४२ ।
 अनुगुणं-अनुकूलमनुलोमं च । जीवां० ३ ।
 अनुगगहे-अनुग्रहकृत्स्नं, यत् षण्णा मासानामारोपितं षड्
 दिवसा गतास्तदनन्तरमन्यत् षण्मासान् आपन्नस्ततो यत्
 अव्यूढं तत्समस्तं क्षोषितं पश्चात् यदन्यत् षण्मासिकमा-
 पन्नं तद्वहति । व्य० प्र० ११८ आ ।
 अनुज्येष्ठ-पश्चाद्भृत्यङ्कः । विशे० ४४३ ।
 अनुज्ञा-विधिः । आव० ७१३ ।
 अनुज्ञातभक्तादिभोजनम् - अदत्तादानविरमणचतुर्थभा-
 वना । प्रश्न० १२८ ।
 अनुज्ञातसंस्तारकग्रहणम् - अदत्तादानविरमणद्वितीय-
 भावना । प्रश्न० १२७ ।
 अनुज्ञापनाय-अनुमत्यै । आव० ५४२ ।
 अनुतटमेदः-वंशवत् तटमेदः । ठाणा० ४७५ ।
 अनुत्संकलितम्-अवितीर्णम् । आचा० ३६ ।
 अनुदिशं-उपाध्यायप्रवर्तिनीलक्षणम् । व्य० द्वि० २०० अ ।
 अनुदिक् । व्य० द्वि० १९६ आ । व्य० द्वि० २०४ आ ।

अनुद्धातकृत्स्न - कालगुरु निरन्तरं वा । व्य० प्र०
 ११८ आ ।
 अनुद्धरिः-कुन्थविशेषः, त्रीन्द्रियजीवमेदः । उक्त० ६९५ ।
 चलन्नेव कुन्थः स विभाव्यते । ठाणा० ४३० ।
 अनुनादि-वाण्यतिशयविशेषः । सम० ६३ ।
 अनुपथ-मार्गमध्यः । आचा० २६५ ।
 अनुपरतम्-उत्सन्नं, बाहुल्येन । आव० ५९० ।
 अनुपरिहारकाः-पारिहारकवैयावृत्त्यकराः । ठाणा० ३२४ ।
 अनुप्रवाचयति-(अनुपयाएइ), अनु-परिपाठ्या प्रकर्षेण
 विशिष्टार्थावगमरूपेण वाचयति । जीवां० २५४ ।
 अनुप्रास-अलङ्कारविशेषः । जं० प्र० १४३ ।
 अनुप्रेक्षा-मनसा ग्रन्थार्थयोरभ्यासः । तत्त्वा० ९-२५ ।
 अनुप्रेक्षितम्-ध्यातम् । ठाणा० १७३ ।
 अनुभवसञ्ज्ञा-स्वकृतासातवेदनीयादिकर्मविपाकोदयसमुत्था ।
 जीवां० १५ ।
 अनुभूयते-लक्ष्यते । विशे० १७६ ।
 अनुमतं-कामम् । आव० ५२७ ।
 अनुमानं - साधनधर्ममात्रात् साध्यमात्रनिर्णयात्मकम् ।
 ठाणा० ४९२ ।
 अनुयोगद्वाराणि-व्याख्याज्ञानि । आचा० ३ ।
 अनुलिखन्-अभिलिख्यन् । जीवां० १७५ ।
 अनुलेपनेन-सङ्कलिप्तस्य पुनः पुनरुपलेपनेन । सम० १३६ ।
 अनुलोम-उत्सर्गः । ओष० ६५ ।
 अनुलोमवचनसहितत्वं-प्रतिरूपविनयविशेषः । व्य० प्र०
 २२ अ ।
 अनुल्वण-अनुद्धतः । जीवां० २७५ ।
 अनुपातनम्-उच्चारणम् । आव० ८३५ ।
 अनृतम्-असत्यम् । ठाणा० ५०० ।
 अनेकजातिसंश्रयाद्विचित्रम्-वाण्यतिशयविशेषः । सम०
 ६३ ।
 अनैकान्तिक-हेतुदोषविशेषः । ठाणा० ४९३ ।
 अनुशयः-क्रोधः । उक्त० ३७७ ।
 अनुश्रेणि-ऋजुश्रेणिः । उक्त० ५९७ ।
 अनुष्ठानं-(अणुद्वान्)-विहितम् । आव० ६१९ ।
 अनुसारगतिं-अनुपातगतिः । सूर्य० १६ ।

अन्नं-अन्यत् । उक्त० १३७ । मण्डकखण्डखाद्यादिसमस्तमपि भोजनम् । उक्त० ३६९ ।

अन्नंति-अनुयन्ति, आगच्छन्ति । ओष० १२६ ।

अन्नंदाहं-अस्या, अन्यामिदानीं वा । आच० ५०९ ।

अन्न-अन्यः । भग० ३१७ । अन्न-भर्त्ता । दश० २१६ ।

अन्नइलाय-अन्नतिलाए, दोषाक्षभोजी । प्रश्न० १०६ ।

अन्नइलायए-अर्ण विना ग्लानो भवति । भग० ७०५ ।

अन्नइलायचरण-अन्नग्लानको दोषाक्षभुगिति, अथवा अन्नं विना ग्लायकः-समुत्पन्नवेदनादिकारण एव, अन्यस्मै वा ग्लायकाय भोजनार्थं चरतीति अन्नग्लानकचरकोऽन्न-ग्लायकचरकोऽन्यग्लायकचरको वा । ठाणा० २९८ ।

अन्नउत्थिण-अन्यतीर्थिक, चरकपरिवाजकभिक्षुभौतादिकः । आच० ८११ ।

अन्नउत्थिता-अन्ययूथिका-अन्यतीर्थिका । ठाणा० १३५ ।

अन्नउत्थिय-अन्ययूथिकः, अन्यतीर्थिकः, चरकादिकः । जीवा० १४३ ।

अन्नकाले-अन्नकालः, सूत्रार्थपौरुष्युत्तरकालं भिक्षुकालः । सूत्र० ३०१ ।

अन्नकिञ्चकरो-अन्यतृप्तिकरः । आच० ७०० ।

अन्नगिलाय-पर्युषितम् । आच० ३१३ ।

अन्नत्थ-अन्यत्र, परिवर्जनार्थे । प्रज्ञा० २५३ । व्य० प्र० १६४ आ ।

अन्नधम्मिय-अन्यधार्मिकः, मिथ्यादृष्टिः । ओष० २४ ।

अन्नपर-अन्यपरं-अन्यरूपतया परमन्यत् । आच० ४१५ ।

अन्नपाणं-अन्नपानम्, ओदनकाजिकादि । उक्त० ३६३ ।

अन्नभयं-परचक्रभय । नि० चू० द्वि० २१ अ ।

अन्नभावेणं-अन्यभाव-योऽसौ गन्ता सोऽन्यभावः, उन्निष्कमितुकामः । ओष० २२ ।

अन्नमन्नं-अन्योऽन्यं-परस्पर । ठाणा० १६२ ।

अन्नमन्नओगाढाहं-एकक्षेत्राश्रितानि । भग० ७५८ ।

अन्नमन्नगढिया-अन्योऽन्यप्रयिता, परस्परगुम्फिता । भग० २१५ ।

अन्नमन्नगुरुयत्ता-अन्योऽन्यगुरुकता, अन्योऽन्येन ग्रन्थनाडुकता-विस्तीर्णता । भग० २१५ ।

अन्नमन्नगुरुयसंभारियत्ता-अन्योऽन्यगुरुकमम्भारिकता, अन्योऽन्येन गुरुकं यत्सम्भारिकं तद्भावस्तथा । भग० २१५ ।

अन्नमन्नघडत्ता-परस्परसमुदायता । भग० ७५८ ।

अन्नमन्नपुट्टाहं-आगाढाश्लेषतः । भग० ७५८ ।

अन्नमन्नबद्धाहं-गाढाश्लेषतः । भग० ७५८ ।

अन्नमन्नभारिस्ता-अन्योऽन्यभारिकता, अन्योऽन्यस्य यो भारः स विद्यते यत्र तदन्योऽन्यभारिकः तद्भावस्तथा । भग० २१५ ।

अन्नयरंसुत्थं-अन्यतरत् शस्त्रम्ः सर्वशस्त्रम्, एकधारादि-शस्त्रव्यवच्छेदेन सर्वतोधारशस्त्रकल्पम् । दश० २०१ ।

अन्नयर-अन्यतरम्, स्तोकम् । दश० १९८ । प्रतिकूलम् । आच० ३४२ ।

अन्नयरायस्मि-अन्यतरस्मिन् । उक्त० ५४३ ।

अन्न भण-अन्येनाकृष्यमाण । ओष० १६५ ।

अन्नलिङ्गे-अन्यलिङ्गम्, साधुलिङ्गम् । आच० १३४ ।

अन्नवत्थुवन्नास-अन्यवस्तूपन्यासः, उपन्यासस्य द्वितीयो मेदः । दश० ५५१ ।

अन्नवालए-अन्यपालः-अन्ययूथिक । भग० ३२३ ।

अन्नवेल-तत्रान्यस्या-भोजनकालापेक्षयाऽऽद्यावसानरूपाया वेलाया-समये चरतीति । ठाणा० २९८ ।

अन्नहाभावो-अन्यथाभावः । बृ० द्वि० २८९ अ । उन्निष्कमणाभिप्रायः । ओष० ८१ ।

अन्नाहृष्टे-अन्याविष्टः-अभिव्याप्तः । भग० ६६३ ।

अन्नाओ-अन्यस्मात्, अन्येन द्वारेण । उक्त० २१९ ।

अन्नाणं-अज्ञानम्, मिथ्याज्ञानम् । उक्त० १५१ । मिथ्यात्वतिमिरोपप्लुतदृष्टेर्जीवस्य विपर्ययः । विशे० ८७३ । द्रव्यपर्यायविषयबोधाभावः । ठाणा० १५४ । लौकिकधृतम् । ठाणा० ४५१ ।

अन्नानतावादा-अज्ञानमेव श्रेय इत्येवंप्रतिज्ञा । ठाणा० २६८ ।

अन्नाणकिरिया-अज्ञानात् वा चेष्टा कर्म वा सा । ठाणा० १५३ ।

अन्नाणदोसे-अज्ञानदोष-अज्ञानात्-कुशाश्रसंस्कारात् हिंसादिष्वधर्मस्वरूपेषु नरकादिकारणेषु-धर्मबुद्ध्याऽन्युदयार्थं वा, प्रवृत्तिस्तद्वक्षणे दोषः, अज्ञानमेव दोषः । ठाणा० १९० ।

अन्नाणियवाह-कुत्सितं ज्ञानमज्ञानं तथैवामस्ति तेऽज्ञानिकास्ते च ते वादिनश्चैत्यज्ञानिकवादिनः । भग० ९४४ ।

अज्ञानी-अज्ञानी, मिथ्याज्ञानः । जीवा० ४३९ । ज्ञान-
निहववादी । सूत्र० २०८ ।

अज्ञानमूढा-जो सक्रादिमता अज्ञाणाणाणबुद्धीए-गेल्लति,
तो जतिण हेउसएहि दंसिय घडमाणमत्थंपि गिल्लति ।
नि० चू० द्वि० ४३ अ ।

अज्ञातचरते-अज्ञात-अनुपदर्शितस्वाजन्यदिमत्प्रवृजिता-
दिभाव सन् चरति-मिक्षार्थमवतीत्यज्ञातचरक । ठाणा०
२९८ ।

अज्ञायउच्छं-अज्ञातोच्छम्, विशुद्धोपकरणग्रहणविषयम् ।
दश० २८० ।

अज्ञायएसी-अज्ञातैषी-अज्ञात-तपस्वितादिमिर्गुणैरनव-
गत एषयते-प्रासादिक गवेषयति । उत्त० ४९४ ।

अग्नि-अन्यदीयम् । सूत्र० ३०८ ।

अग्निआपुत्तो-गङ्गाप्राप्तकेवल आचार्य । (सं०)

अग्निकापुत्रिक-आचार्यविशेषनाम । ध्य० प्र० १९२ आ ।

अग्नितो-अग्नित-युक्त । उत्त० ४४८ ।

अग्नियपुत्ता-अग्निकापुत्रा, वैनयिक्यामाचार्या । आव०
४२९ ।

अग्नियपुत्तो-अग्निकापुत्र, आर्थिकालाभद्वारे आर्थिका-
ऽऽनीताहारभोक्ता आचार्यः । आव० ६३७ ।

अग्ने-नानादेशापेक्षया गौरवकुंसादिगर्भमामन्त्रणवचन-
मिदम् । दश० २९६ ।

अग्नेसमाण-अग्नेषमाण, भगवदाज्ञामनुपालयन । दश०

१८७ ।

अग्नेसि-अग्नेषदेत्-गवेषयेत् । आचा० ७७ ।

अन्नो-अन्यदीयम् । सूत्र० ३०८ ।

अन्नोन्न-अन्यद्वयद्रव्यशुद्धि । सूत्र० १४३ ।

अन्नोन्नकारणं-परस्परवैयर्थ्यकारणम् । वृ० द्वि० २९२ अ ।

अन्नोन्नघडत्ता-अन्योऽन्यघटता, परस्परसम्बद्धता ।
जीवा० ९३ ।

अन्यत्वम्-अनगारद्वयसम्बन्धिनो ये पुद्गलास्तेषा भेद ।
भग० ७४९ ।

अन्यत्वद्रव्यशुद्धि-अन्यद्रव्यशुद्धि, आदेशतो द्रव्यशुद्धे-
र्भेद, यथा शुद्धवासा । दश० २९९ ।

अन्यद्रव्यनानाता-परमाणोर्ध उकादिभेदभिन्नता । आव०
२८९ ।

अन्यपुष्टः (अण्णपुष्टु)-कोकिल । उत्त० ६५३ ।

अन्योऽन्यक्रियासत्सकक-सप्तमसप्तकम् । ठाणा० ३८७ ।

अन्योऽन्यप्रगृहीतम्-वाण्यतिशयविशेषः । सम० ६३१ ।

अन्योऽन्याविभागसम्बद्ध-क्षीरनीरादिकसम्बद्धम् । आव०
३२२ ।

अन्वीक्षिष्यामि-अन्वेषयिष्यामि । आचा० २८२ ।

अन्वेपयेत्-प्रार्थयेत् । आचा० २९० ।

अन्यतीर्थिक-सरजस्कादय । आचा० ३२४ । अन्यानि
च तान्यर्हत्प्रणीततीर्थादन्यत्वेन तीर्थानि च-निजनिजा-
भिप्रायेण भवजलधेस्तरणं प्रति करणतया विक्लित्यतत्वेनान्य-
तीर्थानि तेषु भवा, ते च शाक्यसरजस्कादयः । उत्त०
२९९ ।

अपहृष्टाणे-अप्रतिष्ठान, सप्तम्या नरकावासविशेष । प्रज्ञा०
८३ ।

अपकर्षणं-हास । ठाणा० २२२ ।

अपकसंती-परिहसन्ती नीयमाना वा । ठाणा० ३२८ ।

अपकिट्ट-अपकृष्टम् । किञ्चिदूनम् । भग० २९२ ।

अपक्खग्गाही-अपक्षग्राही, न पक्ष शास्त्रवाधितं गृह्णाति
इति । ठाणा० ४४९ ।

अपक्खो-कालपक्खो । नि० चू० द्वि० ३३ आ ।

अपचयद्रव्यमन्द-कृशशरीरतया प्रवासं न कर्तुमीष्टे ।
वृ० प्र० ११३ अ ।

अपचयभावमन्द-बुद्धेरभावेन हिताहितप्रवृत्ति-निवृत्ति न
कर्तुमीशः । वृ० प्र० ११३ अ ।

अपञ्चखणकसाणं-देशविरतिप्रतिबन्धको मोह । सम०
३१ ।

अपञ्चखणकिरिआ-सूत्रकृताङ्गे द्वितीयश्रुतस्कन्धाभ्ययन-
विशेष । सम० ४२ ।

अपञ्चखणकिरिया-अप्रत्याख्यानक्रिया, विंशतिक्रिया-
मध्ये पञ्चमीक्रिया । आव० ६१२ । अविरतिस्तन्निमित्त-
कर्मबन्ध । ठाणा० ४९ । निवृत्त्यभावेन क्रिया-कर्मबन्ध-
कारणम्, सम्यग्दृष्टेश्चतुर्थी क्रिया । प्रज्ञा० ३३४ । प्रत्या-
ख्यानक्रियाया अभाव, अप्रत्याख्यानजन्य-कर्मबन्धो वा ।
भग० १०१ ।

अपञ्चखणा-अप्रत्याख्यान । प्रज्ञा० ४६८ । कषाया एव ।
आव० ७७ । देशविरत्यावारकः । ठाणा० १९४ ।

अपचलो—अपचलः, असमर्थः । आव० ५३७ । अयोग्यः ।
नि० चू० द्वि० २५ आ ।

अपच्छिमं—अपश्चिमम्, चरमम् । आव० ५४४ । पश्चात्काल-
भाविन्यः । सम० १२० ।

अपच्छिमा—अपश्चिमा । आव० ८३९ । पश्चिमैवामङ्गल-
परिहारार्थमपश्चिमा । ठाणा० ५७ ।

अपज्जत्तं—अपर्याप्तम्—अशक्तः । उक्त० ४०८ ।

अपज्जत्ता—अपर्याप्ता, पर्याप्तभाषाविपरीतो भाषामेदः ।
दश० २१० ।

अपज्जत्तिया—अपर्याप्तिका, या मिश्रतया उभयप्रतिषेधात्मक-
तया वा न प्रतिनियतरूपतयाऽवधारयितुं शक्यते सा,
भाषाया द्वितीयो मेदः । प्रज्ञा० २५५ ।

अपज्जोसवण—अपत्ते अतीते वा जो पज्जोसवति । नि०
चू० प्र० ३३६ अ ।

अपडिक्कम्—शरीरप्रतिकर्मवर्जितम् । भग० ६२६ ।

अपडिण्णे—अप्रतिज्ञः, नास्य प्रतिज्ञा विद्यते । आचा० १३३ ।
अनिदानो, वसुदेववत् संयमानुष्ठानं कुर्वन् निदानं न करोति ।
आचा० १३३ । यदि वा स्याद्वादप्रधानत्वान्मौनीन्द्रागम-
स्यैकपक्षावधारणं प्रतिज्ञा तद् रहितः । आचा० १३३ ।
अनिदानः । आचा० ३०६ ।

अपडिबद्धया—अप्रतिबद्धता, स्वजनादिषु स्नेहाभावः ।
भग० ९७ ।

अपडिभाणी—अप्रतिभाषी । आचा० ३०६ ।

अपडिरूवा—अप्रतिरूपा । उक्त० ११३ ।

अपडिलेह—अल्पार्थं नयः, ततोऽप्रत्युपेक्षित इति अल्पोप-
करणत्वादल्पप्रत्युपेक्षः । उक्त० ५९० ।

अपडिवाती—अवधिज्ञानमेदः । ठाणा० ३७० ।

अपढमसमयनियंठो—अप्रथमसमयनिर्ग्रन्थः, यः शेषेषु
समयेषु वर्तमानः सः । उक्त० २५७ ।

अपतिट्ठिण—अप्रतिष्ठितः—आक्रोशादिकारणनिरपेक्षः केवलं
क्रोधवेदनीयोदयाद् यो भवति सः । ठाणा० १९३ ।

अपत्तं—अपात्रं—अभाजनम् । नि० चू० तृ० ८० अ ।

अपत्तपडिच्छण—अप्राप्तामपि वेलाम् प्रतिपालयति । ओघ०
४९ ।

अपत्ति—अप्रीतिः । आव० २०१ ।

अपत्तियं—अप्रीतिकम् । आव० २७३ । अपात्रिकाम्—अविश-
मानाधाराम् । भग० ७०५ ।

अपत्तियंते—अप्रत्येति । वृ० द्वि० २२८ आ ।

अपत्थं—अपत्थ्यं—अहितम् । उक्त० २७६ ।

अपत्थिअपत्थिआ—अप्रार्थितप्रार्थकः । आव० १९२ ।

अपत्थियपत्थण—अप्रार्थितं प्रार्थयते यः सः । भग० १७४ ।

अपदंसो—पित्तारुअं । नि० चू० प्र० ११७ अ ।

अपदपत्तितं । जीवा० १९९ ।

अपद्रापयेत्—जीविताद्वयपरोपयेत् । आचा० ४२८ ।

अपदलम्—अपशदं द्रव्यं (दलं) कारणभूतं सृत्तिकदिं यस्या-
सावपदलः, अवदलति वा दीर्यत इत्यवदल आमपकृतया
ऽमार इत्यर्थः । ठाणा० २७९ ।

अपद्रावन्ति—प्राणान्मुञ्चन्ति । आचा० ५५ ।

अपद्वारं—कुत्तिसद्वारम् । ठाणा० ४०२ ।

अपद्वारिका—(अवदारिआ)—स्थानविशेषः । वृ० द्वि०
२७२ आ ।

अपध्यानम्—विस्मृतिसिका । आव० ६०२ ।

अपनीत—विधूतः प्रकर्म्मितो वा । आव० ५०७ ।

अपनीता—विनाशिता । ओघ० ४६ ।

अपभ्रंशः—तत्तद्देशेषु शुद्धं भाषितम् । उ० प्र० २५९ ।

अपमज्जियं—अप्रमार्जितम्, द्वितीयासमाधिस्थानम् । आव०
६५३ ।

अपमज्जियचारि—अप्रमार्जितचारी, असमाधिस्थाने द्वितीयो
मेदः । सम० ३७ ।

अपमज्जियदुप्पमज्जियसिञ्जासंधारण—अप्रमार्जितदुष्प्र-
मार्जितशय्यासंस्तारकः, शय्यादैश्चक्षुषा न प्रत्युपेक्षणं, शय्या-
देरुद्भ्रान्तचेतसा प्रत्युपेक्षणं दुष्प्रत्युपेक्षणं यस्य सः । आव०
८३५ ।

अपमत्ते—अप्रमत्तः—निद्रादिप्रमादरहितः । आचा० ३०७ ।

अपमानभीरु—मिक्षा भ्रमन्नपि न यस्य तस्यैव वेदमनि
प्रवेष्टुमिच्छति, यदि वा 'ओमाण' ति प्रवेशः, स च स्वपक्ष-
परपक्षयोस्तद्भीरुर्गृहीतिवन्धेन मा मा प्रविशन्तमवलोक्यान्ते
साधवः सौगतादयो वाऽत्र प्रवेक्ष्यन्तीति । उक्त० ५५२ ।

अपमित्यक—पष्ठः शवलदोषः । प्रश्न० १४४ ।

अपयं—अपदम्, पञ्चविधौ पद्ये विधातव्येऽन्यच्छन्दोऽभि-
धानम् । सूत्रदोषविशेषः । आव० ३७४ । न विद्यते पदम्—
अवस्थाविशेषो यस्य सः । आचा० २३१ ।

अपयाण-अपादानं-मर्यादया दानं (खण्डमं) । आव० २७८ ।
 अपया-लोमसीआदि । नि० चू० प्र० ३ आ ।
 अपर-संयमः । आचा० १६७ ।
 अपरच्छं-अपराक्षम्, असमक्षं, अधर्मद्वारस्य त्रिशप्तम
 नाम । प्रश्न० ४३ ।
 अपरद्धो-अपराद्ध, व्याप्तः । आव० १०८ ।
 अपरमं-दुक्खम् । दश० चू० ६२ ।
 अपरमविद्धम्-वाण्यतिशयविशेषः । सम० ६३ ।
 अपराइआ-वप्रावतीविजये अपराजिता राजधानी । जं०
 प्र० ३५७ ।
 अपराइए-प्रतिवासुदेवनाम । सम० १५४ ।
 अपराइय-पद्मबलदेवस्य पूर्वभवनाम । सम० १५३ ।
 अपराजिअ-अपराजितः, अरजिनप्रथमभिक्षादाता । आव०
 १४७ ।
 अपराजिआ - अपराजिता, राजधानीनाम । जं० प्र०
 ३५२ । पौरस्त्यरुचकवास्तव्याऽष्टमी दिक्कुमारी । जं० प्र०
 ३९१ । रात्रिनाम । जं० प्र० ४९१ । चन्द्रस्याग्रमहिषीनाम ।
 जं० प्र० ५३२ । पद्मबलदेवमाता । आव० १६२ ।
 अपराजिए-प्रहविशेषः । ठाणा० ७९ ।
 अपराजित-जगतीद्वारनामविशेषः । सम० ८८ ।
 अपराजिता - अपराजिता, अञ्जनपर्वते पुष्करणीविशेषः ।
 ठाणा० २३१ । अनुत्तरोपपातिकविमानविशेषः । प्रज्ञा० ६९ ।
 अपराजिते-जगतीद्वारनामविशेषः । ठाणा० २२५ ।
 अपराजिय-कुन्धुजिनप्रथमभिक्षादाता । सम० १५१ ।
 अपराजिया - अपराजिता-सैद्धान्तिकरात्रिनाम । सूर्य०
 १६७ । अष्टमबलदेवमाता । सम० १५२ । अङ्गारकम-
 हाग्रहस्याग्रमहिषी । भग० ५०५, ठाणा० २०४ । सुविधि-
 नाथदीक्षाशिबिका । सम० १५१ । विदेहेषु राजधानीविशेष-
 नाम । ठाणा० ८० । राजधानीविशेषः । ठाणा० ८० ।
 अपराधालोचना-आलोचनामेदः । व्य० प्र० ४८ आ ।
 अपरिआविआ - अपरितापिता, स्वतः परतो वाऽनुप-
 जातकायमनःपरितापा । जं० प्र० १२६ ।
 अपरिकम्म-अपरिकर्म-व्याघाते गिरिभित्तिपतनाभिघातादि-
 रूपे सलेखनामविधायैव भक्तप्रत्याख्यानादि क्रियते तत् ।
 उक्त० ६०३ ।
 अपरिक्खउ-अनालोच्य । नि० चू० प्र० ९८ आ ।

अपरिखेदितं-वाण्यतिशयविशेषः । सम० ६३ ।
 अपरिगहियागमणे - अपरिगृहीतागमनम्, वैद्या अन्य-
 सत्कगृहीतभाटी कुलाङ्गना अनाथा वा तस्या गमनं-
 मैथुनासेवनम् । आव० ८२५ ।
 अपरिग्गहो-अपरिग्रहः, धर्मोपकरणवर्जपरिग्राह्यवस्तुधर्मो-
 पकरणमूर्च्छावर्जितः । प्रश्न० १४२ । न विद्यते धर्मो-
 पकरणहते शरीरोपभोगाय स्वल्पोऽपि परिग्रहो यस्य स ।
 सूत्र० ४९ । अगीतार्थं तदायत्ताश्च । व्य० प्र० २३३ अ ।
 अपरिणत-अमार्गस्थः । आव० ८५१ ।
 अपरिणते-भोजनपरिणत्यभावः । ओष० २३१ ।
 अपरिणय-सेहप्रायः । ओष० ८९ । कालग्रहणेभावोऽ-
 पगतोऽन्यचित्तो वा जातः । ओष० २०३ । अपरिणत-एषणा-
 दोषविशेषः । आचा० ३४५ । अविध्वस्तः । आचा० ३४८ ।
 अपरिणांमा - अपरिणामाः, अपरिणतजिनवचनरहस्या ।
 विशे० ९३१ । अपरिणामिकः । व्य० प्र० ७२-अ ।
 अपरितंतजोगी - अपरितान्तयोगी, अविश्रान्तसमाधिः ।
 अन्त० २३, अनुत्त० ४ । अपरितान्ता-अश्रान्ताः योगा-
 मनःप्रभृतयः सदनुष्ठानेषु यस्य सः । प्रश्न० १०९-अ ।
 अपरितंतो-वैयावृत्यादौ अनिवेदी । बृ० तृ० ९२ आ ।
 अनिविण्णो । बृ० प्र० २२१ अ ।
 अपरिताविय-अपरितापितः, स्वतः परतो वाऽनुपजात-
 कायमनःपरितापः । जीवा० २८४ ।
 अपरिपुण्णं-अपरिपूर्णम्, सद्गुणविरहात्तुच्छम् । सूत्र० ३०६ ।
 अपरिभुत्तं-अपरिभुक्तम् । आचा० ३२५ ।
 अपरिभुत्त-अपरिभुक्तः, अनाक्रान्तः । ओष० ५७ ।
 अपरिमाण-अपरिमाणः-अनन्तः । आचा० २४१ ।
 अपरिमितम्-अमितम् । आव० ५९५ ।
 अपरिमियपरिग्गह-अपरिमितपरिग्रहः । आव० ८२५ ।
 अपरिमियमणंता - अपरिमितानन्ताः - अत्यन्तानन्ताः ।
 प्रश्न० ९२ ।
 अपरियाइसा-अपर्यादाय-समन्तादगृहीत्वा । ठाणा० २० ।
 अपर्यादाय-अगृहीत्वा । भग० ६४३ । जीवा० ३७५ ।
 ठाणा० ४६ ।
 अपरियाणिता-अपरिज्ञायः । ठाणा० ४६ ।
 अपरियावणया-शरीरपरितापानुत्पादनेन । भग० ३०५ ।
 अपरिसाडि-अनवयवोद्भूतम् । भग० २९४ ।

अपरिसाडि-अपरिगाटि, परिशाटिवर्जितम् । प्रश्न० ११२ ।
 अपरिसाडी-वसकपिमादी । नि०-चू० प्र० १६८ अ ।
 अपरिसुद्धं-अपरिशुद्धम्, अयुक्तियुक्तम् । आव० ५७६ ।
 अपरिस्साइ-न परिश्रवति-नालोचकदोषानुपश्रुत्यान्यस्मै
 प्रतिपादयति य एवंशील सोऽपरिश्रावीति । ठाणा० ४२४ ।
 अपरिस्सावी-अपरिश्रावी-अवन्धको निरुद्धयोग । भग०
 ८९२ । अङ्गरक. (आउ०)
 अपरिहृत्यो-अदक्ष । आव० ५६७ ।
 अपरिहरित्ता - अपरिहृत्य - द्वित्रैर्मसैर्व्यवधानमकृत्वा ।
 आचा० ३६६ ।
 अपरिहारिया-अपरिहारिका-साधर्मिका । आचा० ३५२ ।
 अपरीत्ता-साधारणशरीरा । ठाणा० १३२ ।
 अपर्याप्ति-तत्परिणामयोऽयदलिकद्रव्यमात्मना नोपात्तं (सकृपि
 तत्पुद्गलेषु स परिणामो रूढ्यते) । तत्त्वा० ८-१२ ।
 अपवरगो-अपवरक । जीवा० २६९ । अपवरकम्,
 अन्तर्गृहम् । ओष० १५३ ।
 अपवरिका-अपवरकम् । व्य० द्वि० २०७ आ ।
 अपवर्त्तनम्-कर्मणा स्थित्यादेरध्यवसायविशेषेण हीनताक-
 रणम् । भग० २५ । उपक्रमैराशुक्लस्य क्षीघ्र-पाकः । तत्त्वा०
 २-५२ ।
 अपवर्त्तमा-हानिकरणम् । सूर्य० ११३ ।
 अपवर्त्तयन्-तिरश्चीनं कुर्वन् । आचा० ३४३ ।
 अपवाद-करणं, विशेषवचनं च । ज० प्र० ५४१ ।
 विभाग । नि० चू० तृ० १०५ आ ।
 अपवादम्-प्रवचनरहस्यम् । बृ० प्र० १३१ अ ।
 अपवादापवादरूपम्-शाक्यादीना प्रयोजने दृढाज्ञो विज्ञाप-
 नम् । ठाणा० ३१२ ।
 अपव्वावितो-न प्रवर्जितः न मुष्टितानि कृतानि । व्य०
 द्वि० २८ आ ।
 अपसंत्थविहायंगति - अप्रगस्तविहायोगति-नामकर्म-
 विशेष । प्रज्ञा० ४७४ ।
 अपसिणा-अप्रश्ना-या पुनर्विद्या मन्त्रविधिना जप्यमाना
 अपृष्टा एव शुभाशुभं कथयन्ति एता । सम० १२४ ।
 अपसू-अपशु-द्विपदचतुष्पदादिरहित । आचा० ४०३ ।
 अपहार-मत्स्यः । ठाणा० ३०९ ।
 अपहुप्यंते-अप्रभवति, अपर्यमाणे । पिण्ड० ८८ ।

अपहृतान्योत्तरम्-वाण्यतिशयविशेष । सम० ६३ ।
 अपार्हणवार-अप्राचीनवातः, यः प्रतीच्या दिशः समागच्छति
 वातः स । प्रज्ञा० ३० ।
 अपाचीनैः-अशुभैः । आचा० २५० ।
 अपान्तरालम्-अवाधा । जीवा० ९४ ।
 अपान्तरालसामान्यम्-वृक्षत्वगोत्वगजत्वादिकम् । विशेष०
 ८९५ ।
 अपायं-अपादम्, विशिष्टच्छन्दोरचनायोगात् पादवर्जितं
 गद्यगुण । दश० ८८ ।
 अपाय-सम्यग्सम्यगिति गुणदोषविचारणाध्यवसायापनोदः ।
 तत्त्वा० १-१५ ।
 अपायतो-विश्लेषतः । ठाणा० ४२८ ।
 अपारंगमा-अपारङ्गमा, पारः-तटं परकुल तद्वच्छन्तीति
 पारङ्गमा न पारङ्गमा, अपारङ्गमा । आचा० १२४ ।
 अपावते-अपापकं शुभचिन्तारूप । ठाणा० ४०९ ।
 अपावभाव-अपापभावः, शुद्धचित् । दश० २३ ।
 अपाश्रय-आधार । विशेष० ४१५ ।
 अपिः - सम्भावनानिश्चयपेक्षासमुच्चयगर्हाशिष्यामर्षणभूषण-
 प्रश्रेष्विति । ठाणा० ४९५ । बाढम् । जीवा० १९८ । विद्यमानः ।
 आव० ४५० । च । उत्त० १८२ । इति । ओष० ३६ । यथा-
 शब्दार्थः, समुच्चयार्थश्च । आचा० ६५ । पुनः । आचा०
 २८२ । बाढार्थः । ज० प्र० ४६ । एवकारार्थः । आव०
 ५४९ । अन्युपगमवादसूचकः । आव० ५३१ । बाढम् ।
 ज० प्र० ४१३ ।
 अपिष्टण्या-यष्ट्यादिताडनपरिहारेण । भग० ३०५ ।
 अपियत्ता-अप्रियता, सर्वेषामेव द्वेष्यतया । भग० २३ ।
 अपीओ-अपीतः, न पीतः । उत्त० ८७ ।
 अपुञ्जो-अपूज्यः, अवन्दनीयः । आव० ५१९ ।
 अपुष्टुवाकरणं-अपृष्टव्याकरणम्, अपृष्टे सति प्रतिपादनम् ।
 भग० १५७ ।
 अपुनरावर्त्तयं-अपुनरावर्त्तकम्, कर्मबीजाभावाद्वावतार-
 रहितम् । भग० ७ ।
 अपुनरावित्ति-अपुनरावर्त्तकम्-अविद्यमानपुनर्भावतारम् ।
 सम० ५ ।
 अपुत्तो-अपुत्रः, स्वजनबन्धुरहितः, निर्मम इत्यर्थः । आचा०
 ४०३ ।

अपुण्ड्रिय—अपुण्ड्रितं—तरिकारहितम् । ओष० १२२ । मच्छम् ।
बृ० प्र० ६८ अ ।

अपुम—नपुंसकम् । ओष० ९० ।

अपुरिसंतरकडं—अपुरुषान्तरकृतं—तेनैव दात्रा कृतम् ।
आचा० ३२५ ।

अपुरिस—अपुरुष, नपुंसकः । ठाणा० ३७२ ।

अपुव्वो—अपूर्व, अननुभूतपूर्वोऽनुभूतपूर्वो वा । अनु० १३७ ।

अपुव्वं—अपूर्वम्, अपूर्वकरणम् । आव० ८५२ ।

अपूर्वश्रुतप्रत्याख्यानम्—आतुरप्रत्याख्यानादिकम् । आव०
४७९ । अप्राप्तपूर्व, स्थितिघात—रसाघाताद्यपूर्वार्थनिर्वर्तकम् ।
विशे० ५३५ । अवृत्तपूर्वम् । आव० २३०, बृ० प्र० १९४अ ।

अपुव्वकरणं—अपूर्वकरण—असदृशाद्यवसायविशेषम् । भग०
४३६ । अप्राप्तपूर्वम् । आव० ७५ । सम्यक्त्वप्राप्तौ करण-
विशेष । ठाणा० ३१ ।

अपुहत्ते—अपृथक्त्वं, अपृथग्भाव, चरणधर्मसङ्ख्याद्रव्यानु-
योगानां प्रतिस्त्रमविभागेन वर्तनम् । आव० २८५ । अपृ-
थक्त्वानुयोग—एकस्मिन्नेव सूत्रे सर्व एव चरणादयः प्रलप्यन्ते ।
दश० ४ ।

अपूरंतो—अपूरयन्, अकुर्वन् । आव० २७१ । अकुर्वन्,
अनाचरन् । आव० २६३ ।

अपूर्वभक्तिकम्—अपूर्वरचनाकम् । ठाणा० ४०१ ।

अपेक्षाकारणम्—दिग्देशकालाकाशपुरुषचक्रादि । ठाणा०
४९४ ।

अपेज्जं—अपेयम् । जीवा० ३७० । अपेयम्—सुरादिकम् ।
व्य० प्र० ८ अ ।

अपोद्धारः—साक्षादुक्तिः । आचा० ४९ । निराम । आव०
३०९ ।

अपोरसीय—अपौरुषेयम्, अपुरुषप्रमाणम् । भग० २९० ।

अपोरुसियं—अपौरुषेयम्, पुरुषप्रमाणरहितम् । भग० ८२ ।

अपोह—अपोह, पृथग्भाव । ओष० १२ । अपोहनं—निश्चय ।
आव० १८ । विपक्षनिराम । भग० ४३३ । अपोहनमपोहो-
निश्चय । विशे० २२६ ।

अपोहण—यदादिष्ट गुरुमिरेवं निश्चिनोति । विशे० ३०३ ।

अपोहते—एवमेतत् यदादिष्टमाचार्येणेति पुनस्तमर्थमागृहीतं
धारयति करोति च सम्यक्कृतदुक्तमनुष्ठानमिति । आव० २६ ।

अप्यं—अल्पम्, मूल्यत एरण्डकाष्ठादि । दश० १४० । अभावं,
स्तोर्कं वा । आव० ५८६ ।

अप्यइट्टाणे—अप्रतिष्ठान । सम० २ । मोक्ष । आचा० २३१ ।

अप्यइट्टिते—अप्रतिष्ठित—निरालम्बन एव केवलक्रोधवेद-
नीयादुपजायते यः क्रोधः । प्रज्ञा० २९० ।

अप्यईकारं—अप्रतीकारम्, सूतिकर्मादिरहितम् । प्रश्न० २२ ।

अप्यउलिओसहिभक्खणया—अपक्रौषधभक्षणता । आव०
८२८ ।

अप्यप—शरीरे । आव० ५५५ ।

अप्यकम्मपञ्चायाते—अल्पकर्मप्रत्यायातः—अल्पै—स्तोकै-
कर्मभिः करणभूतैः प्रत्यायात—प्रत्यागतो मानुषत्वमिति,
अथवा एकत्र जनित्वा ततोऽल्पकर्म सन् यः प्रत्यायातः
स तथा लघुकर्मतयोत्पन्नः । ठाणा० १८० ।

अप्यकिरियतराप—अल्पक्रियत्वम्—तथाविधकायिक्यादि-
कष्टक्रियाऽपेक्षम् । भग० ७६९ ।

अप्यकुक्कुई—अल्पकौत्कुच, अल्पस्पन्दनः, अल्पं—असत्
'कुक्कुयं' कौत्कुचं—करचरणभूभ्रमणाद्यसञ्चेष्टात्मकमस्येति ।
उत्त० ५९ ।

अप्यक्खमं—आत्मक्षमा—आत्महिताम् । ओष० १८९ ।

अप्यक्खरं—अल्पाक्षरम्, सूत्रगुणः । आव० ३७६ ।

अप्यग्घ—अल्पार्घम्, स्वल्पमूल्यम् । भग० १९९ ।

अप्यञ्जओ—अप्रत्ययः, प्रत्ययाभावः । अधर्मद्वारस्य चतुर्वि-
शतितमं नाम । प्रश्न० २६ । अप्रत्ययकारणत्वात् । अधर्म-
द्वारस्य सप्तदशं नाम । प्रश्न० ४३ ।

अप्यञ्चक्खाण—अप्रत्याख्यानम्, सर्वप्रत्याख्यान देशप्रत्या-
ख्यानं च येषां उदये न लभ्यते । विशे० ५४४ ।

अप्यञ्चक्खाय—अप्रत्याख्याय—अनिराकृत्य । उत्त० २६६ ।

अप्यच्छन्दमईओ—आत्मच्छन्दमति, आत्मच्छन्दा—स्वार्भि-
प्रायकार्यकारी । आव० १०० ।

अप्यज्जुहिण—सिद्धेऽप्योदनादिके । आचा० ३३५ ।

अप्यज्झं—आत्मवश, स्वस्थचित्तम् । बृ० द्वि० २१० अ ।

अप्यज्झाणं—आत्मध्यानम्, अमुकोऽहं अमुककुले अमुग-
सिस्ते अमुगधम्मद्व्याणद्विज्जे न य तत्त्विराहणेत्यादिरूपम् ।
प्रश्न० १२८ ।

अप्यञ्ज्जे—अल्पज्झ, अविद्यमानकल्हविशेष । औप० ३९ ।

अप्पझंझा - अल्पझंझा - विगततथाविधविप्रकीर्णवचना ।
ठाणा० ४४२ ।

अप्पडिकुट्टाई-अप्रतिकुष्टे-अनिवारिते । ठाणा० ९३१ ।

अप्पडिवद्धे-अप्रतिवद्ध -मनसि निरभिष्वंगता । उक्त० ५८७ ।

अप्पडिवुज्झमाणे -अप्रतिवुद्धमान -शब्दान्तराण्यनवधा-
रयन् अप्रत्युद्यमानो वा - अनपहियमाणमानसो । भग०
४८३ ।

अप्पडिरूवा-अप्रतिरूपा । आव० ६७५ ।

अप्पडिरूवे-अप्रतिरूप , अविद्यमान प्रतिरूपमतिप्रकर्षवत्त्वे-
नानन्यतुल्यमस्येति । उक्त० १८८ ।

अप्पडिलेहणा-अप्रत्युपेक्षणा, मूलत एव चक्षुषाऽनिरी-
क्षणा । आव० ५७६ ।

अप्पडिलेहियदुप्पडिलेहियउच्चारपासवणभूमि-अ-
प्रतिलेखितदुष्प्रतिलेखितोच्चारप्रश्रवणभूमि -पौषधेऽतिचार ।
आव० ८३५ ।

अप्पडिलेहियदुप्पडिलेहियसिज्जासंधारण-अप्रतिले-
खितदुष्प्रतिलेखितगय्यासस्तारक -पौषधेऽतिचार । आव०
८३५ ।

अप्पडिलेहियदूसे-अप्रतिलेखितदूष्य । ठाणा० २३४ ।

अप्पडिलेहियपणयं-अप्रतिलेखितदूष्यपञ्चकम् , दूष्यपञ्च-
कस्य प्रथमो भेद , तल्लुपधानक२गण्डोपधाना३लेङ्गिनी४-
पौतमयमसूर५भेदभिन्नम् । आव० ६५२ ।

अप्पडिवाह-अप्रतिपाति, अनुपरतस्वभावम् । आव० ६०८ ।

अप्पडिसुणणं-अप्रतिश्रवणम् , अप्रतिश्रोता । आव० ७२६ ।

अप्पडिसेवी-अप्रतिसेवी-न कुत्सित कर्म आचरति । ओष०
१६५ ।

अप्पडिहओ-अप्रतिहत , नौगन्धिकानगर्गधिपति । विपा०
९५ ।

अप्पडिहट्टु-अण्पगित्ता । नि० चू० प्र० १६९ अ ।

अप्पडिहयं-अप्रतिहत , अश्रुतिस्खलितम् । जीवा० २५६ ।

अप्पडिहयपच्चक्खायपात्रकम्मे -अप्रतिहतप्रत्याख्यात-
पापकर्मा, न प्रतिहत तपोविधानेन मरणकालादारात्क्षपित
प्रत्याख्यातं च मरणकालेऽप्याश्रवनिरोधेन पापकर्म येन स ।
न प्रतिहत गम्यदर्शनप्रतिपत्तिः प्रत्याख्यातं च सर्वविर-

त्यङ्गीकरणतः पापकर्म-ज्ञानावरणाद्यशुभं कर्म येन स । भग०
३६ ।

अप्पडिहयवरणाणदंसणधरे -अप्रतिहतवरज्ञानदर्शन-
धरे, योऽप्रतिहते कऽकुट्यादिभिरम्बलितेऽविसवादके वा
वरे-प्रधाने ज्ञानदर्शने-विशेषसामान्यबोधात्मके वारयति
स । भग० ७ ।

अप्पडिहो-अप्रतिष (भक्त०)

अप्पणं-अर्पणं, प्राधान्येन विवक्षणम् । विशेषे १२७७, ७७१ ।

अप्पणच्चिय-आत्मीयम् , स्वकीयम् । भग० १३२ ।

अप्पणट्टा-आत्मार्यम् , आत्मनिमित्तम् । दश० २४९ ।

अप्पणियं-आत्मीयं । आव० १८९ ।

अप्पणिया-आत्मीया । आव० २१२ ।

अप्पतिट्ठाणं-अप्रतिष्ठानम् , नरकविशेष । आव० ३४८ ।

अप्पतुमंतुमा - अल्पतुमन्तुमा - विगतक्रोधकृतमनोविकार-
विशेषा । ठाणा. ४४२ ।

अप्पतुमंतुमे-अल्पम्-अविद्यमानं त्वं त्वमिति स्वल्पाप-
राधिन्यपि त्वमेव पुराऽपि कृतवान् त्वमेवं सदा करोपीत्यादि
पुन पुन प्रलपनं यस्य स । उक्त० ५८९ ।

अप्पतेअ-अल्पतेज -तेजशून्य । दश० २७६ ।

अप्पत्तियं-अप्रीतिकम् । उक्त० ९० । दश० चू० १२५ ।
पञ्चामरिमकरणम् । नि० चू० प्र० ३१ अ । मनस पीडा
कुर्यान् । आचा० ४०५ । क्रोध । सूत्र० ३४ । अप्रेम ।
भग० २९२ । मनस दुष्प्रणिधानम् । सूत्र० ३३१ ।
अप्पपरिकम्मं-तूननं, सन्धानं दशाष्टेडनं वा । वृ० द्वि०
२०२ आ ।

अप्पपाणं-अल्पप्राणम् , अल्पा-अविद्यमाना प्राणा.-प्राणि-
नो यस्मिंस्तत् , अवस्थितागन्तुकजन्तुविरहितम् । उक्त० ६० ।

अप्पपुण्णेहिं-अपुण्यै -अनार्यै पापाचारै । आचा० ३०३ ।

अप्पभाए-अप्रभात । आव० ३०१ ।

अप्पभक्खी-अल्पलघुभक्ती-अल्पानि-स्तोत्रानि लघूनि नि-
साराणि निष्पावादीनि भक्षयितु शीलमस्य । उक्त० ४२० ।

अप्पभु-अप्रभव -सृतकादय । ओष० १६३ ।

अप्पभूतं-अल्पभूता-अल्पा । ठाणा० २९४ ।

अप्पमज्जणा-अप्रमार्जना, मूलत एव रजोहरणादिनाऽ-
स्पर्शना । आव० ५७६ ।

अप्पमज्जियदुप्पमज्जियउच्चारपासवणभूमी - अप्रमा-
जितदुष्प्रमाजितोच्चारप्रश्रवणभूमि - पौषधेऽतिचार । आव०
८३५ ।

अप्पमत्तो - अप्रमत्त, गुरुपारतन्त्र्यापहारिप्रमादपरिहर्ता ।
उत्त० २२३ । अप्रमत्तस्यतग्राम, भूतग्रामस्य सप्तम गुण-
स्थानम् । आव० ६५० । आत्महितेषु जाग्रन् । आचा०
१७२ । प्रयत्नवान् । ओष० २२१ ।

अप्पमाए - अप्रमाद, योगसङ्ग्रहे षड्विंशतितमो योग ।
आव० ६६४ । अकर्मकम् । सूत्र० १६९ ।

अप्पमाओ - अप्रमाद, उत्तराध्ययनेषु एकोनत्रिंशत्तममध्यय-
नम् । उत्त० ९ । सम० ६४ । उवओगपुव्वकरण-
क्रियालक्षणे । नि० चू० प्र० २९ अ ।

अप्पमाणभोती - अप्रमाणभोजी, द्वात्रिंशत्कवलाधिकाहार-
भोक्ता । प्रश्न० १२५ ।

अप्पमातो - अप्रमादः प्रमादवर्जनम्, अहिंसाया एकोन-
पञ्चाशत्तम नाम । प्रश्न० ९९ ।

अप्पयं - आत्मानम् । अल्पमेव वा । उत्त० ९० ।

अप्पयाणयं - अप्रयाणम् । आव० ३८५ ।

अप्परए - अत्परत, अत्प - अविद्यमान रतमिति क्रीडितं
मोहनीयकर्मोदयजनितमस्येति, लवसप्तमादि, अत्परजा,
प्रतनुवध्यमानकर्मा । उत्त० ६७ ।

अप्परिसाडियं - अपरिमाटिकम्, परिसाटविरहितम् । उत्त०
६१ ।

अप्परिहारिण - अपरिहारिक - पार्श्वस्थावमन्नकुशीलससक्त-
यथाच्छन्दरूप । आचा० ३२४ ।

अप्पलीयमाणा - अप्रलीयमाना - अनभिपक्ता । आचा०
२४१ ।

अप्पलेवा - अल्पलेपा, निर्लेपा, चतुर्थी पिण्डैषणा । आव०
५७२ । अप्लेवा - जस्म दिज्जमाणस्म जिप्पावचणगादिगस्स
लेवो ण भवति सा । नि० चू० तृ० १२ अ ।

अप्पवणिज्जोदग - अपातव्यजला मेघा । भग० ३०६ ।

अप्पवुट्टिकाए - अल्पवृष्टिकाय, अल्प - स्तोकोऽविद्यमानो
वा वर्षण वृष्टि - अथ पतन वृष्टिप्रधान कायो - जीवनीकायो
व्योमनि पतदप्काय इत्यर्थ, वर्षणधर्मशुक्त बोदकं वृष्टि,
तस्या कायो - राशिर्वृष्टिकाय अल्पश्चासौ वृष्टिकायश्चाल्पवृष्टि-
काय । ठाणा० १४१ ।

अप्पसत्थाओ - अप्रशस्ता - आश्रयस्योऽनदेया । ठाणा० १७५ ।
अप्पसद्दा - अल्पशब्दा - विगतराटीमहाध्वनय । ठाणा०
४४२ ।

अप्पससरक्खं - अल्परजस्कम् । आचा० ३३७ ।

अप्पसागारियं - अल्पसागारिकम् । आव० १९५ । अल्प-
गृहस्थम् । उत्त० ९० । आव० ३५८ ।

अप्पसावज्जं - अल्पसावयम्, अपापं, स्तोकपापं वा ।
आव० ५८६ ।

अप्पसाहणो - अल्पसाधन, वलादिरहित । आव० ७१२ ।

अप्पहाणो - अप्रधान, लघु । उत्त० १४९ ।

अप्पहिट्टे - अप्रहृष्टम्, अहसन् । दश० १६६ ।

अप्पा - आत्मा, अभिहितरूपस्तदाधाररूपो वा देहः । उत्त०
५३ । शरीरम् । प्रज्ञा० ३०५ । अतति सन्ततं गच्छति
शुद्धिसङ्केशात्मकपरिणामान्तराणीति । उत्त० ५२ । नि०
चू० प्र० १५ अ । आत्मा - स्वभावः । ठाणा० ६१ ।

अप्पाइय - आप्यायितः । आव० ७१६ ।

अप्पाउरण - अप्रावरण, अभिग्रहविशेष । आव० ८५४ ।

अप्पाणं - आत्मानम्, अतीतसावययोगकारिणमदलाध्यम् ।
अत्राणम् - अतीतमावययोगत्राणविरहितम् । अतनम् - अतीतं
सावययोगं सततभवनप्रवृत्त निवर्तयामि । आव० ४८६ ।

अप्पाणमेव - आत्मनैव । उत्त० ३१४ । आत्मानं - अतरा-
त्मानम् । आचा० २८३ ।

अप्पायंक - अल्पातङ्क, रोगरहित । आव० ७९३ । अरोगी ।
आचा० ३९३ ।

अप्पाहंति - सन्दिशन्ति । वृ० तृ० ४४ आ ।

अप्पाहट्टु - आहृत्य, व्यवस्थाप्य, अपाहृत्य वा । सूत्र० २७४ ।

अप्पाहणया - सन्दंशकस्तथैव दातव्य । ओष० १०२ ।

अप्पाहारं - अपधारणा, सामर्थ्यम्, अप्पाहारता जत्थ तं ।
नि० चू० तृ० ८२ आ ।

अप्पाहार - अल्पाहारः, ऊनोदरताया प्रथमो भेदः । दश०
२७ । ठाणा० १४९ ।

अप्पाहारे - अल्पाधार - तमेव पृष्ठा सूत्रार्थवाचना ददाति ।
वृ० तृ० १३३ आ । अल्पाहार, अष्टकवलाहार । औप० ३८ ।
भग० ९२१ । स्तोकाहार, साधु । भग० २९२ ।
स्तोकाशी, पष्ठाष्टमादिसलेखनाक्रमयातं तप कुर्वन् यत्रापि
पारयेत्तत्राप्यल्पमित्यर्थ । आचा० २९० ।

अप्याहारो-जो आयरिओ सकियसुत्तथो तं चेव पुच्छिउं
वायणं देति, तारिसं ति मोहं ण गंतव्वं । नि० चू० तृ०
९३ आ ।

अप्याहिति-सन्दिशन्ति । वृ० द्वि० ११४ आ । सन्दिशतः ।
आव० ३०२ ।

अप्याहिकरणे-अल्पाधिकरणं-निष्कलहं । ठाणा० ४१६ ।

अप्याहितो-सन्दिष्टः । उक्त० २१९ ।

अप्याहे-तद्गुरोस्तत्प्रवर्तिन्या वा एवं सन्दिशति-यथैतामा-
त्मसकाशे कुरुत । ओघ० ४३ ।

अप्याहेइ-सन्दिशति । दश० १०३ ।

अप्याहेति-सदिसइ । नि० चू० प्र० २११ आ ।

अप्याहेत्ता-सन्दिश्य । उक्त० १७३ । आव० ३१० ।

अप्पिच्छे-अल्पेच्छ, अल्पा-स्तोका, अल्पशब्दस्याभाववादि-
त्वेनाविद्यमाना वा इच्छा-वाञ्छा वा यस्येति । उक्त० १२४ ।

न्यूनोदरतयाऽऽहारपरित्यागी । दश० २३१ ।

अप्पिणिञ्चिया-आत्मीया । आव० २०२ ।

अप्पितणप्पिते-अर्पित-विशेषित, अनर्पित-अविशेषितम् ।
ठाणा० ४८१ ।

अप्पियं-अर्पितम्, आहितम् । भग० ८९ ।

अप्पिय-अप्रियम्, अनिष्टम् । भग० ७२ । अर्पितः,
विशेषः । विशेष० १३४६ ।

अप्पियणियं-अप्रीतिकम्, कलहः । उक्त० ३५५ ।

अप्पियत्ता-अप्रियता, अप्रेमहेतुता । भग० २५३ । प्रजा०
५०४ ।

अप्पियवहा-अप्रियवधा-अप्रियं-दुःखकारणम् तत् प्रग्नति ।
आचा० १२२ ।

अप्पुणकप्पिया-अपूर्णकलिका-अन्योन्यस्य मुखदुःखोपस-
पदं प्रतिपद्यते । व्य० द्वि० ३७८ आ ।

अप्पुत्थायी-अल्पोत्थायी, अल्पमुत्थातुं शीलमस्येति ।
प्रयोजनेऽपि न पुन पुनस्तथानशीलः । उक्त० ५८ ।

अप्पुस्सुप-अल्पौत्सुक्य । भग० १७४ । त्वरारहित ।
भग० १२३ । अविमनस्क । आचा० ३७९ ।

अप्पे-आप्य, अपा प्रभव हृद । भग० १४१ ।

अप्पो-अल्प, सर्वथाऽविद्यमानः । जीवा० १२१ । नास्ति
किञ्चिदित्यर्थः । ओघ० १७७ । निषयाद्ययोपेतं रजोहरण
मुखवन्निका चोल्पदृक्काश्च । वृ० प्र० १५० आ ।

अप्पोदए-अल्पोदके-भौमान्तरिक्षोदकरहिते । आचा० २८५ ।
अप्पोल्लं-दृढवेष्टनाद् घनवेष्टनात् । ओघ० २१४ ।

अप्पोवही-अल्पोपधिः, अनुत्वनयुक्तस्तोकोपधिः । दश०
२८० ।

अप्पोसे-अल्पावदयाये-अधस्तनोपरितनावश्यायविप्रु-
वर्जिते । आचा० २८५ ।

अप्फंदणया-भाण्डोचितहस्तपादादिचेष्टाविकलता । व्य०
प्र० २३६ अ ।

अप्फच्चितो-अइकते । नि० चू० प्र० १४७ आ ।

अप्फालिया-शिक्षिता-उपालब्धा, उक्ता । आव० ५५७ ।

अप्फालेइ-आस्फालयति, हस्तेनाऽऽस्ताडयति-उत्तेजयति ।
औप० ६४ ।

अप्फिडिऊण-आस्फाल्य । आव० ३४४ ।

अप्फुण्णा-व्याप्ता । वृ० तृ० ७० आ ।

अप्फुण्णे-आपूर्णं-परिपूर्णशरीरः । उक्त० ४८३ ।

अप्फुण्णो-ध्याप्त । आव० ३५४ ।

अप्फेया-वल्लीविशेष । प्रज्ञा० ३२ ।

अप्फोआ-वनस्पतिविशेषः । जं० प्र० ४६ ।

अप्फोडेइ-आस्फोटयति, करास्फोटं करोति । भग० १७५ ।

अप्फोया-वनस्पतिविशेषः । जीवा० २०१ ।

अप्फोव-आस्तीर्णं, वृक्षगुच्छगुन्मलतासंलक्ष । उक्त० ४३८ ।

अप्रकीर्णप्रसृतं-वाप्यतिशयविशेषः । सम० ६३ ।

अप्रतिहत-(अपडिहय)-कटुकुटयपर्वतादिमिरस्त्रलिते,
अविस्वादके वा । सम० ४ ।

अप्रत्याख्यानम्-द्वितीयकपायचतुष्कम् । आचा० ९१ ।

अप्रमार्जितचारित्वम्-द्वितीयमममाधिस्थानम् । प्रश्न०
१४४ ।

अप्रोषितः-सामानिक, सन्निहित । विशेष० १०६५ ।

अप्सरा-दक्षिणपश्चिमरतिकरपर्वतस्य दक्षिणस्या भूतावतं-
सिकाराजधान्यधिष्ठात्री, शक्रदेवेन्द्रस्य द्वितीयाप्रमहिषी ।
जीवा० ३६५ । शक्रस्याप्रमहिषी । जं० प्र० १५९ ।

अफलवंतकी-अफलवान्, अप्राप्तिक । प्रश्न० ६४ ।

अफव्वंता-अलभमाना । नि० चू० प्र० १८३ आ ।

अफासुअ-अप्रासुकम्, सच्चित्तसन्निध्नादि । दश० २३१ ।
सच्चित्तम् । आचा० ३२१ ।

अफासुप—अप्रासुकम्, न प्रगता असव—असुमन्तो यस्मात्तदप्रासुकम्—सजीवमित्यर्थः । भग० २२६ ।

अफुडिय—अस्फुटित—राजीरहित । आव० २३९ ।

अफुण्णे—आपूर्णम् । प्रज्ञा० ५९२ ।

अफुसं—अस्पृश्यम्, अवन्धनीयम् । भग० १०४ ।

अफुसमाणगतिपरिणामे—अस्पृशद्गतिपरिणाम, अस्पृशतो गतिपरिणाम । प्रज्ञा० २८९ ।

अफुसमाणगती—अस्पृशद्गतिः, यत्परमाण्वादिकमन्येन परमाण्वादिना सह परस्परसम्बन्धमननुभूय गच्छति सा, विहायोगतेद्वितीयो मेद । प्रज्ञा० ३२७ ।

अबंधव—अवान्धव, स्वजनरहितः । पञ्च० १९ ।

अबंधवो—अवान्धवः, बान्धवरहितः, स्वजनसम्पाद्यकार्याभावात् कर्मनिगडवद् । पञ्च० १९ ।

अबंधिउं—पात्रकवन्धग्रन्थिमदत्त्वा । ओष० १४४ ।

अबंधं—अब्रह्म, अकुशलं कर्म, मैथुनम् । प्रश्न० ६५ ।

अकुशालानुष्ठानम्, अब्रह्मगं प्रथमं नाम । प्रश्न० ६६ ।
मैथुनम् । आव० ६५३ । वस्त्यनियमलक्षणं । आव० ७६१ ।

अबंधं—अब्रह्मवर्जक, श्रावकस्य षष्ठी प्रतिमा । आव० ६४६ ।

अबंधचारिणो—अब्रह्मचारिण, मैथुनं आसेवितुं शीलं धर्मो वा येषां ते । उक्त० ३५८ ।

अवद्धिआ—अवद्धिकाः, अवद्धं सत्कर्म कंचुकवत्पार्श्वतः स्पृष्टमात्रं जीवं समनुगच्छन्तीत्येवं वदन्ति । औप० १०६ ।

अवद्धिगा—अवद्धिका, स्पृष्टकर्मविपाकप्ररूपका । आव० ३११ । अवद्धिक, वद्धं—जीवप्रदेशैरन्योऽन्याविभागेन सम्पृक्तं न वद्ध—अवद्ध, अर्थात्कर्म, तदभ्युपगमविषयमेषामस्तीति ।

उक्त० १५२ ।

अवद्धिता—अवद्धिका—स्पृष्टकर्मविपाकप्ररूपका । ठाणा० ४१० ।

अबला—अबला, शारीरशक्तिविकला । जं० प्र० २३९ ।

अबले—अबल, शरीरशक्तिवर्जित । भग० ३२३ ।

अवहुस्सु—अल्पश्रुताय—अवगाढस्तोकशास्त्राय । सूर्य० २९६ ।

अवहुस्सुतो—जेग आयापगणपो ण ज्ञातितो । नि० चू० २५ अ ।

अवहोड—अवखोटक, वन्धविशेष । उक्त० ११३ ।

अवाध—अन्तरालम् । विज्ञे० ३७६-१ ।

अवाधाप—अवाधया अपान्तराल । सूर्य० २६२ ।

अवाले—अष्टाधिकवर्ष । नि० चू० प्र० १७३ आ ।

अवाहा—अवाधा, कर्मणो बन्धोदययोरन्तरम् । भग० २५५ ।

अन्तरं, अन्तरालत्वाप्रतिघातरूपा । अव्यवधानेनान्तरम् ।

ज० प्र० ४३५ । दूरवर्तित्वेनानाक्रमणमपान्तरालम् । ज० प्र०

६४ । अन्तरं—व्यवधानम् । जं० प्र० ६५ । अपान्तरालम् ।

जीवा० ९४, २०४ । अन्तरालत्वाव्याघातरूपा । जीवा०

३०२ । अन्तरालम् । ओष० ९० । आव० ४६ । विशे०

३७६-१ अन्तरं । जं० प्र० ४३५ ।

अवाहाप—अवाधया, व्यवधानेन कृत्वा । सम० २१ ।

अवाधयां कृत्वा, अपान्तरालेषु मुक्त्वा । जीवा० २२२ ।

अवाहिरा—अवाह्यः, न बाह्य इति । आव० ४५ ।

अवितिज्जओ—अद्वितीयः, सहायो न भवति । प्रश्न० १२१ ।

अबुद्धा अबुद्धजागरियं—अबुद्धाः—केवलज्ञानाभावेन यथा-

समवं शेषज्ञानसद्भावाच्च बुद्धसदृशास्ते चाबुद्धानां—छद्मस्थ-

ज्ञानवतां या जागरिका । भग० ५५४ ।

अबुहजण—अबुधजन, अविपश्चिजन—परिजनो यस्य सः,

अकल्याणमित्रपरिजन । दश० ८६ ।

अवोट—अनाक्रमणीय । ओष० ९२ ।

अवोहि—अवोधि, मिथ्यात्वकार्यम् । आव० ७६२ । मिथ्या-

त्वसंहति । दश० २४४ ।

अवोहिअ—अवोधिकम्, मिथ्यात्वफलम् । दश० २०५ ।

अवोहिकलुसं—अवोधिकलुषः, मिथ्यादृष्टि । दश० १५८ ।

अब्वहुलकाण्डम्—रत्नप्रभाया तृतीयकाण्ड । सम० ८८ ।

अब्बुयं—द्वितीयसत्ताहर्गर्भावस्था (त०)

अब्भं—अभ्रम्, सामान्याकारेण प्रतीतम् । जीवा० २८३ ।

अब्भंगिपल्लय—स्नेहाभ्यक्तशरीर । ओष० ७४ ।

अब्भंगिओ—अभ्यङ्गित । आव० ११७ ।

अब्भंगेति—येवेण अब्भंगं । नि० चू० प्र० ११६ आ ।

अब्भंगो—येवेण । नि० चू० प्र० १८८ अ ।

अब्भतरं—लोकेऽन्यैरनुगतम् । दश० चू० १४ ।

अब्भतरकरणं—द्वयोः साध्वो गच्छमेढ्रीभूतयोरभ्यन्तरे

कुलादिकार्यनिमित्तं परस्परमुद्धपतोस्तृतीयस्योपशुश्रूषो वहि-

करण । व्य० प्र० २३८ अ ।

अब्भतरगे—अभ्यन्तरम्—अभ्यन्त मध्ये भवं । ठाणा० ५५ ।

अब्भंतरे पोग्गले—भवधारणीयेनौदारिकेण वा शरीरेण ये

श्रेष्ठप्रदेशा अवगाढास्तेष्वेव ये वर्तन्ते तेऽवसेयाः, विभूषा-

पक्षे तु निष्ठीवनादयोऽभ्यन्तरपुद्गला । ठाणा० १०५ ।

अम्भकखानं-अभ्याख्यानम्, परमभि असता दोषाणामा-
ख्यानम्, अधर्मद्वारस्य सप्तदशं नाम । प्रश्न० २६ ।
असदभियोग । सूत्र० २६२ । असद्वेषणाभिधानम् । प्रश्न०
४१ । असद्वेषारोपणम् । प्रज्ञा० ४३८ । असतभावुज्ज्ञाषणं ।
नि० चू० तृ० २५ अ । असद्वेषाविष्करणम् । भग० ८० ।
अम्भकखाने-अभ्याख्यानम्, आभिसुख्येनाख्यानं-दोषा-
विष्करणम् । भग० २३२ ।

अम्भडिओ-आस्फालित, आहत । आव० ४३१ ।
अम्भट्यं-अध्यात्मस्थम्, अभिप्रेतम् । उत्त० २६५ । यद्यस्या-
मितं सुखम् । उत्त० २६५ । अध्यात्ममात्मनि यद्वर्तते,
मनः । उत्त० २६५ । अध्यात्मकरणम्, क्रियाया अष्टमो
मैट । आव० ६४८ ।

अम्भट्यि-अध्यात्मिक, आत्मविषय । भग० ११५ ।
अम्भट्यियं-अभ्यर्थितम् । आव० ३५९ ।

अम्भट्ये-अभ्यस्ते, अनवरतं दृष्टपूर्वं, विकल्पिते, भाषिते
च विषये पुनः क्वचित् कदाचिदेवलोकिते । विशेष० १७५ ।
अम्भपडलं-अभ्रपटलम्, मेघवृन्दम् । औप० ६६ । प्रज्ञा०
२७ । मणिमेदः, पृथिवीमेदः । आचा० २९ । उत्त० ६८९ ।

अम्भपडलो-अभ्रपटल । प्रज्ञा० २६६ । जीवा० २३ ।
अम्भ(त)रया-अभ्यन्तरकाये राज्ञानमति प्रत्यासनीभूयावल्-
गन्ति । व्य० द्वि० २८२ अ ।

अम्भरहितो-आसन्नो । नि० चू० द्वि० १३ आ ।
अम्भरुक्खो-अभ्रवृक्ष, अभ्रात्मको वृक्ष । भग० १९५ ।
वृक्षाकारपरिणतमभ्रम् । जीवा० २८३ ।
अम्भरुह-अभ्यारुह-वृक्षस्योपरिवृक्ष, वनस्पतिविशेष । भग०
८०२ ।

अम्भवालुप-अभ्रवालुका, मणिमेद, पृथिवीमेद । आचा०
२९ ।

अम्भवालुया-अभ्रवालुका, अभ्रपटलमिश्रा वालुका । प्रज्ञा०
२७ । उत्त० ६८९ । जीवा० २३ ।

अम्भसंथडा-अभ्रसंस्थितानि, मेघैराकाशाच्छादनानीत्यर्थः ।
ठाणा० २८७ ।

अम्भा-अभ्राणि । भग० १९५ ।

अम्भाइक्खइ-अभ्याख्याति-निराकरोति । आचा० ५२ ।

अम्भाइक्खिज्जा-अभ्याख्यानम्-असदभियोग । आचा०
४४ । प्रकटमसद्वेषारोपणम् । ठाणा० २६ ।

अम्भावगासं-अङ्गणम् । नि० चू० प्र० १९२ अ ।
अम्भावगासियं-आकाशम् । वृ० द्वि० १७९ अ ।

अम्भासं-पञ्चासणं । नि० चू० प्र० ६० अ । अभ्यास-
हेवाक । ठाणा० २८५ ।

अम्भास-अदूरसामथ्ये, अच्छेअव्वम् । दश० ३१ ।

अम्भासकरणं-जो धम्मच्चुओ तं पुणो धम्मे ठव्वेतेण ।
नि० चू० प्र० २३८ अ ।

अम्भासगं-अभ्यासकम् । ओष० १५९ ।

अम्भासवत्ति-अभ्यासवर्त्ति-गुरोरभ्यासे-समीपे वर्तते इति
शील, गुरुपादपीठिकाप्रत्यासन्नवर्त्ति । व्य० प्र० २० आ ।

अम्भासवत्तियं-प्रत्यासत्तिवर्त्तित्वम्, श्रुताद्यर्थिना हि आचा-
र्यादिसमीपे आसितव्यम् । ठाणा० ४०९ । अभ्यासो-गौर-
व्यस्य समीपं तत्र वर्तितुं शीलमस्येभ्यः अभ्यासवर्त्ति तद्वाचोऽ-
भ्यासवर्त्तित्वं, अभ्यासे वा प्रीतिक-प्रेम । भग० ९२५ ।

अम्भासवत्तिया-अभ्यासवृत्तिता, समीपवर्त्तित्वम् । औप०
४३ ।

अम्भासासन-अभ्यासासनं-उपचरणीयस्यान्तिकेऽवस्थानं ।
सम० ९५ ।

अम्भासिया-द्रविडादिदेशोद्भवा । वृ० द्वि० २११ आ ।
अम्भासे-अभ्यास, अदूरासनम् । दश० ३१ । आसन्ने ।
ओष० ७८ । समीपे । ओष० १४० ।

अम्भासो-अभ्यास, आसेवनालक्षणः । आव० ५९१ ।

अम्भाहतो-अभ्याहत, मत्त । उत्त० ३०० ।

अम्भितरं-आभ्यन्तरम्, प्रायश्चित्तादि । प्रश्न० १५७ ।

अम्भितर-अभ्यन्तरावधिरुक्त । विशेष० ३६९ । योऽवधि
सर्वासु दिक्षु स्वद्योत्य क्षेत्रं प्रकाशयति । प्रज्ञा० ५३६ ।
आभ्यन्तर-चित्तनिरोधप्राधान्येन कर्मक्षपणहेतुस्तपः । सम०
१२ ।

अम्भितरप-अभ्यन्तरम् आन्तरस्यैव शरीरस्य तापनात्,
सम्यग्दर्शभिरेव तपस्तया प्रतीयमानत्वाच्च । औप० ३७ ।

अम्भितरओ तवो-लौकिकैरनभिलक्ष्यत्वात्तन्त्रान्तरायेथ
भावतोऽनासेव्यमानत्वान्मोक्षप्राप्त्यन्तरंगत्वाच्चाभ्यन्तरतपः ।
दश० ३२ । ठाणा ३६५ ।

अम्भितरमलो-आभ्यन्तरमल, मूत्रपुरीषादि । आव० ७५८ ।

अम्भितरलावणग-आभ्यन्तरलावणिक, लवणसमुद्रे
शिखाया अर्वाक्चारी चन्द्र । जीवा० ३१८ ।

अर्धितरसंबुक्का-सखनाभिखेत्तोवमाए आगिइए अतो आढ-
वति बाहिरओ सणियइइ । उक्त० ६०५ ।

अर्धितरिया-अभ्यन्तरिका, नगरीविशेष । आव० २०० ।

अर्धिडिऊण-आस्फाल्य । उक्त० १४९ ।

अभ्युक्खेइ-अभ्युक्षति, अभिमुख सिद्धति । जीवा० २५६ ।

अभ्युक्षति, सिद्धति, स्नपयति । ज० प्र० १९२ ।

अभ्युक्खेति-अभ्युक्षन्ति सिद्ध्यन्ति । ज० प्र० २७५ ।

अभ्युग्गए-अभ्युद्गत, अभिमुख्येन सर्वतो विनिर्गत ।
सूर्य० २६३ ।

अभ्युग्गओ-अभ्युद्गत, अभिमुख्येन सर्वतो गत । जीवा०
१७५ । अभ्युद्गत-यद्वा आकाशे उद्गता प्रबलतया सर्व-
तस्तिर्यक् प्रसृता । ज० प्र० २९७ ।

अभ्युग्गय-अभ्युद्गतः, अभिमुख्येन सर्वतो विनिर्गत । प्रज्ञा०
९९ । अभिमुखमुद्गत, अग्रिमभागे मनाक् उन्नत । जीवा०
२०५ । संजात । सम० १३९ ।

अभ्युग्गयमूसिय-अभ्युद्गतोच्छ्रित, अभ्युद्गतमभ्युद्गतं
वा यथाभवत्येवमुच्छ्रित, अथवा मकारस्यांगमिकत्वादभ्यु-
द्गतश्चाभावुच्छ्रितश्चेत्यभ्युद्गतोच्छ्रित, अत्यर्थमुच्च इत्यर्थः ।
भग० १४५ ।

अभ्युग्गया-अभ्युद्गता, अभिमुख्येन सर्वतो विनिर्गता ।
जीवा० ३७९ । अग्रिमभावे मनागुजता । ज० प्र० ५० ।
अभ्युद्गता, अतिरमणीयतया द्रष्टृणा प्रत्यभिमुखमुत्-प्राबल्येन
स्थिता । जीवा० २२६ ।

अभ्युग्गयाओ-अभ्युद्गतान्यभ्युद्गतानि बोधानि । भग० ६७२ ।

अभ्युग्गयुच्छितपभासिय-अभ्युद्गतोत्सृतप्रभासितं, अ-
भ्युद्गता-अभिमुख्येन सर्वतो विनिर्गता उत्सृता-प्रबलतया
सर्वासु दिक्षु प्रसृता या प्रभा तया सितम् । जीवा० ३७९ ।

अभ्युज्जय-अभ्युज्जतमरणेन अभ्युज्जयविहारेण वा । नि०
चू० तृ० ३५ अ ।

अभ्युज्जया-अभ्युज्जता, सुविहिता । अनुत्त० ३ ।

अभ्युज्जयविहारो-जिणकप्पादि । नि० चू० प्र० २६३ आ ।

अभ्युज्जाणं-अभ्युत्थानम्, आगच्छति गच्छति च दृष्टे
गुरावासनमोचनम् । उक्त० १७ । ससम्भ्रममासनमोचनम् ।

उक्त० १२४ । अमीत्याभिमुख्येनोत्थानं-उद्यमनम् । उक्त० ५३५ ।

विनयार्हस्य दर्शनदेवासनस्यजन । ठाणा० ४०८ । आसन-
त्याग । सम० ९५ । गौरवार्हदर्शने विष्टरत्याग । भग०

६३७ । जओ वीसइ तओ चेव कायव्वं । दश० ३० ।
आगतस्याभिमुखमुत्थानम् । दश० २४० ।

अभ्युद्विज्ज-सिंहासनादभ्युत्तिष्ठेयुरिति । ठाणा० ११७ ।

अभ्युद्विओ-अभ्युद्विएति सामाज्यकडो पंडिकेता व्रतारो-
पित । नि० चू० तृ० ८४ आ ।

अभ्युद्वितो-वैयावृत्यकरणोद्यतः । नि० चू० प्र० ३३४ अ ।

अभ्युद्वित्तए-अभ्युत्थातुम्-अभ्युपगन्तुम् । ठाणा० ५७ ।

अभ्युद्वियं-अभ्युत्थितम्-अभ्युद्यतं । उक्त० ३०७ । अभ्यु-
त्थापन-वन्दनकप्रतीच्छनकादिक । व्य० प्र० १७२ आ ।
अभ्युत्थित-उद्यतः । ओघ० १८० ।

अभ्युद्वेमि-अङ्गीकरोमि । भग० १२१ ।

अभ्युत्तरोमा-प्रदीप्तरोमा । नि० चू० द्वि० ६१ अ ।

अभ्युदए-अद्भुतकान्, आश्चर्यरूपान् । उक्त० ३१७ ।

अभ्युदओ-उत्सवविशेष । वृ० द्वि० १९८ अ ।

अभ्युन्नय-अभ्युन्नतः, अभिमुखमुन्नतः । जीवा० २७५ ।

अभ्युवगमिया-आभ्युपगमिकी, या स्वयमभ्युपगम्य वेद्यते
(वेदना) । भग० ४९७ ।

अभ्युवगमे-स्वेच्छया अभ्युपगम्य वादकथा क्रियते । वृ०
प्र० ३१ आ ।

अभ्युवगमो-अभ्युपगमः, स्वयमङ्गीकार । प्रज्ञा० ५५७ ।
भग० ६८३ ।

अभ्ये-आभिन्ध्यात्, आच्छिन्ध्यात् । आचा० ३८ ।

अभ्योवगमिया-आभ्युपगमिकी-केशोल्लुञ्चनातापनादिभिः
शरीरपीडा । प्रज्ञा० ५५७ । शिरोलोचनब्रह्मचर्यादिनामभ्युप-
गमे भवा (वेदना) । ठाणा० २४७ ।

अब्रह्म-मैथुनम् । आचा० ३३१ ।

अभओ-अभय । आव० ९५ । अभयकुमारोऽष्टमकारी ।
अन्त० ९ । व्यक्तिविशेष । आव० ३६८ । उदाहरणदोषे
अभयकुमार । दश० ५३ । नामविशेषः । वृ० प्र० ४६ आ ।

अभओ सव्वस्सवि-अभयं सर्वस्यापि प्राणिगणस्याभ-
यम् । अहिंसाया द्विपञ्चाशत्तमं नाम । प्रश्न० ९९ ।

अभक्तार्थः-खमणः, क्षणः । व्य० प्र० १८१ आ ।

अभगं-अभग्नम्, अपीडितम् । आव० ७७२ ।

अभगजोगो-अभग्नयोग । आव० ७९३ ।

अभग्गसेण-अभग्गसेन, विजयस्य चौरसेनापतेः स्कन्द-
श्रीभार्याया पुत्रः । विपा० ५७ । विजयस्य चौरसेनापते-
पुत्र । विपा० ६० । अभग्गसेन, विपाकश्रुताध्ययनम् ।
ठाणा० ५०७ ।

अभग्गो-अभग्ग, अभग्गसेन, विजयाभिधचौरसेनापति-
पुत्रः, अन्तर्दृष्टासु तृतीयाध्ययनम् । विपा० ३५ ।

अभज्जियं-अभग्गनाम्-अमर्दितामविराधिताम् । आचा० ३२३ ।

अभडप्पवेशं-अभडप्पवेशम्, कौटुम्बिकगोहेषु राजवर्णवता
भट्टानामविद्यमानप्रवेशम् । विपा० ६३ ।

अभत्तच्छन्दो-अभत्तच्छन्द, भक्ताश्चिररूपः । उक्त० ७८ ।

अभत्तद्धं-अभत्तार्थम्, उपवासः । आव० ८५२ ।

अभत्तद्धो-अभत्तार्थ, न भत्तार्थ, उपवासः । आव० ८५३ ।

अभय-अभय, श्रेणिकपुत्रनाम । सूत्र० १०३ । दानविशेष ।
प्रश्न० १३५ । अभय, समयः । आचा० ६२ । कुमार-
विशेष । नि० चू० प्र० ७ आ, नि० चू० तृ० ३७ अ ।
वृक्षाधिष्ठायकव्यंतरदर्शी । व्य० प्र० १७ अ ।

अभयकरा-मल्लिजिनदीक्षाशिविका । सम० १५१ ।

अभयकरो-अभयकर । आव० ४९९ ।

अभयकुमारः-प्रद्योतस्यापकारकः । सूत्र० ३१३ । विशेष-
नामः । विशेष० ६१२ । औत्पातिकीबुद्धेर्दृष्टात । वृ० प्र० १८६ अ ।
आर्द्रकुमाराय प्रतिमाप्रेषकः । सूत्र० ३८५ । प्रद्योतगणिका-
भिर्धार्मिकवचनया वक्षित । सूत्र० ३२९ । कालसौकरिकसुत-
सुलससखा । सूत्र० १७८ । मवरपूर्विकैहिकार्थसिद्धौ दृष्टान्त ।
ज० प्र० १९७ । रोहिणीयस्य लौकिकसूक्ष्मपरिनिर्वा-
पणः । व्य० प्र० २०९ आ ।

अभयकुमारो-द्रष्टातविशेष । नि० चू० प्र० १९४ अ ।

अभयदय-अभयदय, प्राणापहरणरसिकेऽप्युपसर्गकारिणि
प्राणिनि यो न भय दयते ददाति, अभया सर्वप्राणिभय-
परिहारवती वा दया-अनुकम्पा यस्य स । भग०
७ । अभयं-विशिष्टमात्मनः स्वास्थ्यं नि श्रेयसधर्म-
भूमिकानिबन्धनभूता परमा धृतिरितिभावः । तदभय ददति ।
जीवा० २५५ ।

अभयदयेणं-अभयदय, न भयं दयते प्राणापहरणरसिको-
पसर्गकारिण्यपि प्राणिनि ददातीत्यभयदयः । सम० ४ ।
अभया वा-सर्वप्राणिभयपरिहारवती दया-घृणा यस्याया-
वभयदयः । सम० ४ ।

अभयसेण-अभयसेन, सवेगोदाहरणे वारत्रकपुरे राजा ।
आव० ७०९ ।

अभयसेणो-वारत्तपुरं नगर, तत्थ अभयसेगो राया । नि०

चू० तृ० ५४ आ । वारत्रकपुरराजा । वृ० द्वि० २४९ आ ।

अभयसेन-छर्दितदोषदृष्टान्ते राजा । पिंड० १६९ ।

अभयसेना-वापीनाम । जं० प्र० ३७० ।

अभया-हरीतकी । आचा० १३० । नि० चू० द्वि०
१४१ आ ।

अभये-अभय, अनुत्तरोपपातिकदशानां प्रथमवर्गस्य दश-
माध्ययनम् । अनुत्त० १ ।

अभवसिद्धिय-अभवसिद्धिकः, अभव्यः । जीवा० ४४९ ।
ठाणा० ३० ।

अभविय-अभव्य-अयोग्यः । उक्त० ७१३ ।

अभाग-अभाग्य, अशोभनः । आव० ७०८ ।

अभावं-नव कुत्सायामपि दर्शनादशोभनं भावं-सर्वतो
निष्काशनलक्षणं पर्यायम् । उक्त० ४६ ।

अभाविआ-अगीतार्था । वृ० द्वि० १६६ आ ।

अभाविओ-अभावित । आव० १०१ । अभावित-अपरि-
णतजिनवचनस्तस्य निर्लेपनाभावे सा भूद् विपरिणामः ।
वृ० प्र० २७२ अ ।

अभाविते-अससर्गप्राप्तं प्राप्तससर्गं वा । ठाणा० ४८१ ।

अभावितो-कृताभ्यास । नि० चू० तृ० १३१ आ ।

अभावुक-नलस्तम्ब । ओष २२३ ।

अभावो-असंभवः । दश० ३९ । विनाशः । वृ० द्वि० ७२ आ ।

अभासो-स्वदेशभाषाया अज्ञः । वृ० द्वि० १९ आ ।

अभि-पृथग् । वृ० द्वि० १९५ अ ।

अभिई-अभिजित्, नक्षत्रविशेष । सूर्य० ११४ । ठाणा० ७७ ।

अभिओग-अभियोगः, आज्ञाप्रदानलक्षणः । दश० २४९ ।
विकुर्वणा । भग० १९१ । बलात्कारः । उक्त० ३६५ ।

अभिओगकया-अभियोगकृता, या वशीकरणचूर्णमन्त्रयोः
सयोजिता सा । ओष० १९३ ।

अभिओगपावणं-अभियोगप्रापणं, हठादध्यापारवर्तनम् ।
प्रश्न० २२ ।

अभिओगिओ-अभियोगिक । आव० १२४ ।

अभिओगे-अभियोग, प्रेष्यकर्मणि ध्यापार्यमाणत्वम् । जीवा०
२४३ ।

अभिओगो—अभियोगः, पारवश्यम् । विपा० ५४ । गर्व ।
 आव० ७७२ । वशीकरणचूर्णो मन्त्रश्च । ओष० १९३ ।
अभिओगो—अभियोग्य, अभिमुख कर्मसु युज्यते व्यापा-
 र्यत इति वा, तस्य भावः कर्म वा । जीवा० २८० ।
अभिकंख—अभिकाङ्क्ष्य—उद्दिश्य । आचा० २८१ । पर्या
 लोच्य । आचा० ३६८ ।
अभिकंखमाणो—अभिकाङ्क्षन्, मायारहितः । दश० २५२ ।
अभिकंता—अभिकान्ता—शय्यायास्तृतीयप्रकारः । वृ० प्र०
 ९३ अ ।
अभिक्रंतं—अभिक्रान्तम्, अभिक्रमणम् । प्रज्ञापकं, प्रत्यभि-
 मुख क्रमणम् । दश० १४१ ।
अभिक्रमंति—अभिलसति । दश० चू० ६२ ।
अभिक्रममाणे—अभिक्रमन्—गच्छन् । आचा० २१७ ।
अभिकखसेवा—पुणो पुणो गमनं । नि० चू० प्र० ३९ आ ।
अभिकखं—अभिक्षं—अनवरतं । आव० १९९ ।
अभिकखणं—अभिक्षं, अनवरतम् । भग० २२, ४१ ।
 आचा० ३६५ । सूत्र० ११५ । उत्त० ३४३, २१४ ।
 आव० ४०७ । अनुमयम् । भग० ४३ । पुन पुन ।
 उत्त० ३४४, ४२८, ठाणा० ३०१ ।
अभिकखणं अभिकखण ओहारइत्ता—शबलदोषः ।
 सम० ३७ ।
अभिकखणं ऽभिकखमोहाती—अभीक्ष्णमीक्ष्णमवधारकः,
 यो ऽभीक्ष्णमवधारिणीं भाषा भाषते, यथा दासस्त्वं चौरौ
 वेति, यद्वा शङ्कित तभिः शङ्कित भगति । एकादशममसमाधि-
 स्थानम् । आव० ६५३, ६५४ ।
अभिगच्छंति—अभिगच्छन्ति, समीपमभिगच्छन्ति । भग०
 १३७ ।
अभिगता—अभिगता, अभिगतजीवाजीवा । आव० ३०४ ।
अभिगम—अभिगम, ज्ञानम् । उत्त० ५९२ । बोधिलाभ ।
 सम० १२० । मैथुनासेवना, गमनं च । आव० ८२५ ।
 अभिगम्य, विज्ञाय, आसेव्य । दश० २५८ ।
अभिगमकुसले—अभिगमकुशल, लोकप्राधूर्णकादिप्रतिपत्ति-
 दक्षः । दश० २५५ ।
अभिगमणं—अभिगमनं, सर्वमाह्वान्मण्डलादभ्यन्तरप्रवेश-
 नम् । जीवा० ३४५ । सूर्य० २४३ ।

अभिगमरुई—अभिगमरुचि—यस्य श्रुतज्ञानमर्थतो दृष्टं स
 भवति । प्रज्ञा० ५६ । अभिगमो—ज्ञानं ततो रुचिर्यस्य स,
 येन हयाचारादिक श्रुतमर्थतोऽधिगत भवति स । ठाणा०
 ५०४ । अभिगमरुचि—अभिगमो—ज्ञानं तेन रुचिर्यस्य स ।
 उत्त० ५६३ ।
अभिगमसहे—अभिगमश्राद्धक—यत्र कारणे आपन्ने प्रवि-
 श्यते । ओष० १५६ ।
अभिगममहो—सम्महिटी—गिहीताणुवओ । नि० चू० प्र०
 १९९ आ ।
अभिगम—अभिगम, विस्तरबोधः । भग० १०० ।
 प्रतिपत्तिः । भग० १३७ ।
अभिगमो—अधिगम, यथावस्थितपदार्थपरिच्छेदः । आव०
 ८३८ । साधूणमागयाणं जा विणयपडिवत्ती सा । दश०
 चू० १४१ ।
अभिगया—जीवाजीवादिपदार्थाभिगमोपेता श्राविकेत्यर्थः । वृ०
 तृ० १३९ आ ।
अभिगहियट्ट—अभिगृहीतार्थम्, 'प्रश्नितार्थस्याभिगमनात्' ।
 भग० १३५ ।
अभिगाहइ—सेवते । आचा० ११४ । अभिगाहन्ते—सेवन्ते ।
 आचा० १३३ ।
अभिगिज्झ—अभिगृह्य, आलोच्य । दश० २१६ । अङ्गीकृत्य,
 तदभिमुखीभूय । ठाणा० ५६ ।
अभिग्गह—अभिग्रह, गुरुविद्योगकरणाभिसन्धिः । दश०
 २४१ ।
अभिग्गहियमिच्छादंसणवत्तिया—अभिगृहीतमिथ्या-
 दर्शनप्रत्ययिकी, मिथ्यादर्शनप्रत्ययिकीक्रियाया द्वितीयोमेदः ।
 आव० ६१२ ।
अभिग्गहिया—अभिगृहीता, प्रतिनियतार्थाविधारणम् । प्रज्ञा०
 २५६ । अभिग्रहिका-वज्राणि वा पात्राणि वा पूरणीयानि अपरेण
 वा येन प्रयोजनमिति प्रतिपन्नाभिग्रहा । वृ० प्र० ९९ अ ।
अभिग्गहो—अभिग्रह—प्रत्याख्यानविशेषः । आव० ८५२ ।
 कुमतपरिग्रहः । ठाणा० ४९ । नियमः । भग० ६२ ।
अभिग्रहिक—मिथ्यात्वविशेषः । ठाणा० २७ ।
अभिघट्टिज्जमाणस्स—अभिघट्टयमानस्य—वेगेन गच्छतः ।
 जं० प्र० ३७ । जीवा १९३ ।

अभिघातो-उवलओ वा घत्तिजति । नि० चू० प्र० १०५ आ ।

अभिचन्दे-अस्यामवसर्पिण्या चतुर्थकुलकरः । सम० १०३, १५० । अभिचन्द्रः, अन्तःकृद्दशानां द्वितीयवर्गस्याष्टमा-
ध्ययनम् । अन्त० ३ । अभिचन्द्र-मुहूर्तविशेषः । सूर्य०
१४६ । जं० प्र० ४९१ । कुलकरविशेषः । आव० १११ ।
जं० प्र० १३२ । अभिचन्द्र-अमुष्यामवसर्पिण्या चतुर्थ-
कुलकरः । ठाणा० ३६८ ।

अभिचारकमन्त्रविद्यादि - अशिवपुररोधादौ तत्प्रशम-
नार्थं । ठाणा० १६४ ।

अभिचारुअं-चारकता । नि० चू० प्र० २७४ आ ।

अभिचारुकं-वसीकरणं । नि० चू० प्र० १०१ आ ।

अभिजाप-अभिजात, शास्त्रीयद्वादशदिवसनाम । जं० प्र०
४९० । विनीतः । उक्त० १८८ । कुलीन । जं० प्र० १८२ ।

अभिजाओ-शिष्टः । वृ० द्वि० २५५ आ ।

अभिजाणइ-अभिजानाति, विवेचयति । आचा० २०३ ।

अभिजातं-वाण्यतिशयविशेषः । सम० ६३ ।

अभिजाति-कुलीनता । उक्त० ३४७ ।

अभिजातिप-अभिजातिगः, अभिजाति-कुलीनता ता
गच्छति-उत्क्षिप्तभारनिर्वाहणादिनेति । उक्त० ३४७ ।

अभिजाते-अभिजातः, शास्त्रीयैकादशदिवसनाम । सूर्य०
१८७ ।

अभिजाय-अभिजातम्-कुलीनम् । भग० ४६९ ।

अभिजायइ - अभिजायते, उपभोग्यतयाऽऽभिमुख्येनोत्प-
द्यते । उक्त० १८७ ।

अभिजित्-नक्षत्रदेवविशेषः । प्रश्न० ९५ । उदायनपुत्र ।
ठाणा० ४३१ ।

अभिजुंजति-अभियुजते, योजयन्ति । प्रश्न० ३६ ।

अभिजुंजितप-अभियोजितम्, विद्यादिसामर्थ्यतस्तदनुप्रवे-
शेन व्यापारयितुम् । भग० १९१ ।

अभिजुंजिया-अभियुज्य, व्यापार्य, स्मारयित्वा । सूत्र०
१३९ । योजयित्वा, अभिशोगं प्राहयित्वा, व्यापारयित्वा ।
आचा० १२३ । आश्लिष्य-वशीकृत्य । ठाणा० १०६ ।
सम्बन्धमुपगत्य, प्रतिस्पन्द्य । ठाणा० १७७ ।

अभिजोइति - तिरस्कुर्वन्ति, निर्भर्त्सयन्ति । वृ० प्र०
२८१ अ ।

अभिजोययति-वशीकुर्वन्ति । वृ० द्वि० २५५ अ ।

अभिज्जं-अमेध । उक्त० २०७ ।

अभिज्जा-अभिध्यानमभिधेयस्य । सम० ७१ । लोभः,
अभिध्यानं वा । प्रश्न० ९७ ।

अभिज्ज्ञा-अभिध्या-अदृढाभिनिवेशः, चित्तलक्षणः । भग०
५७३ । अभिध्या, अभिध्यानम्, अभिलाषः । प्रज्ञा०
५०४ ।

अभिज्झिअ-अभिध्यातम्, इष्टम् । दश० ३७७ ।

अभिज्झियत्ता-अभिध्यतता, भिध्या-लोभः सा सजाता
यत्र सो भिध्यतो, न भिध्यतोऽभिध्यतस्तद्भावस्तत्ता । भग०
२५३ । अभिध्यतता, अभिध्यानमभिध्या-अभिलाषः, सा
सजाताऽस्मिन् तस्य भावः । प्रज्ञा० ५०४ । अभिध्यतता-
अहयत्वं, अशुभत्वं । भग० २३ ।

अभिणए-अभिनयः, चतुर्भिराङ्गिकवाचिकसात्त्विकार्थैर्भेदै-
समुदितैरसमुदितैर्वाऽभिनेतव्यवस्तुभावप्रकटनम् । जं० प्र०
४१४ ।

अभिणंदणो - अभिनन्दनः, अभिनन्द्यते देवेन्द्रादिभिरिति,
चतुर्थजिनः, गभर्त्तृभृतिरमीक्ष्य शक्रोऽभिनन्दितवानिति ।
आव० ५०२ ।

अभिणंदिण-अभिनन्दितः-लोकोत्तरप्रथममामनाम । जं० प्र०
४९० ।

अभिणदियाइओ-अभिनन्दितवान् । आव० ५०२ ।

अभिणंदे-अभिनन्दः, लोकोत्तरप्रथममामनाम । सूर्य० १५३ ।

अभिणिक्खंतो-अभिनिष्क्रान्तः । आव० ११७ ।

अभिणिबोहे-अभिनिबोधः, अर्थाभिमुखो नियतः प्रतिनियत-
स्वरूपो बोधो-बोधविशेषः, अभिवुध्यतेऽस्माद् अस्मिन् वेति ।
तदावरणकर्मक्षयोपशमः । प्रज्ञा० ५२६ ।

अभिणिवट्टमाणे - अभिनिवर्त्तमानः, पृथग्भवनः । सूत्र०
३५४ ।

अभिणिचिट्ठं - अस्मिनिचिट्ठं, विशिष्टविशिष्टतराण्यवसायभाव-
तोऽस्मिन्निवानुभावजनकतया व्यवस्थितम् । प्रज्ञा० ४०३ ।

अभिणिवेसे-अभिनिवेशः, चित्तावप्रम्भः । औप० १०६ ।

अभिणिव्वट्टित्ता-अभिनिवर्त्त्य, समाकृत्य । सूत्र० २७९ ।

अभिण्णणं - अभिज्ञानं, चिह्नम् । उक्त० १४९ । आव०
३४४ ।

अभिण्णाय-अभिज्ञातम्, अस्मिमतम् । भग० १९७ ।

अभितावयन्ति-अभितापयन्ति, अपनयन्ति । सूत्र० १३३ ।
 अभितुर-अभि-आभिमुख्येन त्वरस्व-शीघ्रो भव । उक्त० ३४० ।
 अभितोसइज्जा-अभितोषयति, येन वा तेन वा यापयति ।
 दश० २५३ ।
 अभिदुग्गा-अभिदुर्गा, आभिमुख्येन दुर्गा-दु खोत्पादिका ।
 सूत्र० १२९ ।
 अभिह्वं-अभिद्रवन्ति । आचा० ४२९ ।
 अभिहुय-अभिद्रुतः, सर्वात्मना व्याप्तः । जीवा० १३० ।
 अभिधानं-वचनपर्याय । आव० २९ ।
 अभिधारय-अभिधारयेत्-यायात् । दश० १८६ । किमेते
 उपसर्गा ममाचलितचेतसः कर्तुमलमिति चिन्तयेत् ।
 उक्त० १०९ । अभिधारयेयुः-अन्तर्भावितेव । उक्त० १०९ ।
 अभिधारणा - धारणा, विचारणा, सकल्पः । व्य० द्वि०
 ३७३ आ ।
 अभिधारयामो-गर्हणाबुद्धयोद्धृष्टयामः । सूत्र० ३९२ ।
 अभिधारेमाणे-अभिसन्धारयतः-गच्छतः । आचा० ३२९ ।
 अभिधास्ये-कीर्तयिष्ये । आचा० ४ ।
 अभिनंदिज्जा-अभिनन्देत्, अनुमन्येत । उक्त० १२० ।
 अभिनयिका-नृत्यकलामेद । सम० ८४ ।
 अभिनव-त्रिशिष्टवर्णादिगुणोपेत । जीवा० १२१ ।
 अभिनवम्-नवम् । सूर्य० १८ ।
 अभिनिक्खमणं-अभिनिष्क्रमण-वीक्षा । आचा० ४२२ ।
 अभिनिक्खमति-अभिनिष्कामति-धर्माभिमुख्येन गृहस्थ-
 पर्यायाभिर्गच्छति । उक्त० ३०६ ।
 अभिनिचरिका-आभिमुख्येन नियता चरिका सूत्रोपदेशेन
 बहिर्ब्रजिकादिषु दुर्बलानामाप्यायनिमित्तं पूर्वाह्नकाले समु-
 त्कृष्ट समुदान लब्धु गमनं । व्य० द्वि० ६९ अ ।
 अभिनिदुवारं-अनेकद्वारम् । वृ० द्वि० १२ आ ।
 अभिनिबोध-अर्थाभिमुखोऽविपर्ययरूपत्वाभियतोऽसशयरूप-
 त्वाद् बोध-संवेदनम् । ठाणा० ३४७ ।
 अभिनिपयाप-अभिनिप्रजा-अभि-प्रत्येकं नियता-विविक्ता
 प्रजा जुष्टी । व्य० द्वि० ३३९ अ ।
 अभिनिवर्त्तनम्-क्रिया । उक्त० ५८१ ।
 अभिनिविट्ठा-अभिनिर्वृत्ता । आव० २२७ ।
 अभिनिविट्ठं-अभिनिविष्टम् । तीव्रानुभावतया निविष्टम् ।
 भग० ९० ।

अभिनिविट्ठाहं-अभि-अभिविधिनां निविष्टानि-सर्वाण्यपि
 जीवे लग्नानि । भग० ५६९ ।
 अभिनिबुड्धे-अभिनिर्वृत्ता-शरीरसंतापरहितः । आचा०
 २८० ।
 अभिनिवेशिक-मिथ्यात्वविशेषः । ठाणा० २७ ।
 अभिनिवेशय-अभिनिवेशयेत्, कुर्यात् । दश० २३२ ।
 अभिनिवेशं-अभिनिवेशः । आव० ३११ । आग्रहः ।
 भग० ४८९ ।
 अभिनिव्वट्टित्ता-अभिनिर्वर्त्य, विधाय । भग० २२४ ।
 अभिनिव्वगड-विष्वक् अपवरकः । व्य० द्वि० १९० आ ।
 अभिनिव्वगडा-अभिनिर्व्याकृत-पृथग्विभिन्नद्वाराया वस्तौ ।
 व्य० प्र० ४० आ ।
 अभिनिव्वगडाप-अभि-प्रत्येकं नियतो वगडः-परिक्षेपो
 यस्या सा अभिनिव्वगडा । व्य० द्वि० १८१ अ ।
 अभिनिसिज्जा-अभिनिषया-रात्रिस्वाध्यायभूमि, अभिनैषे-
 धिकी-सामान्यस्वाध्यायभूमिः । व्य० प्र० १२७ अ ।
 अभिनिसिद्धो-अभिनिसृष्टः, अभिमुखं-बहिर्भागाभिमुख
 निसृष्ट । जीवा० ३६१, २०६ ।
 अभिनिस्सवति-अभिनि श्रवति, जिघ्रतामभिमुखं निस्स-
 रति । जीवा० १९२ ।
 अभिन्नं-अव्यपगतजीवं । वृ० प्र० ३५ आ ।
 अभिन्नाय-अभिधाय-ज्ञात्वा । आचा० ३०४ ।
 अभिप्पाओ-अभिप्राय, बुद्धिः । आव० ४१४ ।
 अभिप्पेय-अभिप्रेत, कामयन् । दश० १९५ । अभिप्रेतं-
 अभिश्चिते । उक्त० २५४ ।
 अभिभवे-अभिभवकायोत्सर्ग - उपसर्गाभियोजने द्वितीय ।
 आव० ७७१ । विशेष ६१२ ।
 अभिभूत-आकुलः । आव० ५८९ । प्रारब्धः, अपराद्धो
 वा । प्रश्न० ६० ।
 अभिभूय-तिरस्कृत्य । आचा० ३०८ । सर्वथा तत्सामर्थ्य-
 मुपहृत्य । उक्त० ८१ । पराजित्य । सूत्र० १४५ । अभि-
 व्याप्य । सूत्र० २८५ ।
 अभिमरय-अभिमरक । आव० ८१९ ।
 अभिमरा-अभिमरा । उक्त० १६२ । आव० ३१६ ।
 अभिमुखं-अभिमुख । व्य० प्र० ९९ अ ।

अभिमुखनामगोत्रः - (अभिमुहनामगोत्रं), नोआगमतो
द्रव्यद्रुमस्य तृतीयः प्रकारः । दश० १७ । अभिमुखे-संमुखे
जघन्योत्कर्षाभ्यां समयान्तर्मुहूर्तानन्तरभावितया नामगोत्रे
इन्द्रसम्बन्धिनी यस्य स तथा । ठाणा० १०३ ।

अभिमुखनामगोत्रा - ये पुनर्वादिरापर्याप्ततेज कायिकायु-
नमिगोत्राणि पूर्वभवमोचनानन्तरं साक्षाद्वेदयन्ते तेऽभि-
मुखनामगोत्राः । प्रज्ञा० ७६ ।

अभिमुह-पव्वज्जामिमुहो, संपट्टितो । नि० चू० प्र०
१०४ अ ।

अभिमुहो-अभिमुख, उद्युक्तः । दश० २४५ । अभि-भग-
वन्तं प्रति मुखमस्य । सूर्य० ६ ।

अभियोग-आज्ञा । ठाणा० ५२१ । प्रहणप्रवणः, अर्थवला-
ऽऽयातत्वेन तन्नान्तरीयकोद्भवः । विशे० ५३ । कामेणं
कुर्यात् । वृ० प्र० ९९ आ ।

अभियोग-आभियोग्यः, अभियोगार्ह आदेशकारी देवः ।
प्रश्न० १२१ ।

अभियोगो-वशीकरण । व्य० द्वि० ३१५ आ ।

अभियोजनम् - विद्यामन्त्रादिभि परेषां वशीकरणादि ।
प्रज्ञा० ४०६ ।

अभिरर्ह-अभिरतिः, आभिमुख्येन रति । आव० ४५१ ।

अभिरामयन्ति-अभिरमयन्ति, आभिमुख्येन विनयादिषु
युजते । दश० २५६ ।

अभिरू-मध्यमग्रामस्य सप्तममूर्च्छनानाम । ठाणा० ३९३ ।

अभिरूह-स्वादुभावमिवोपगतः । भग० ४६७ ।

अभिरूप-अभिमुखमतीवोक्तरूपं आकारो यस्य सः । सूर्य० २ ।

अभिरूपं-अभिरूपं, अभि-सर्वेषां द्रष्टृणा मनःप्रसादानुकूल-
तयाऽभिमुखं रूपं यस्य तत्, अत्यन्तकमनीयमिति ।
जीवा० १६१ । प्रज्ञा० ८७ ।

अभिरूपा-अभिरूपाणि, कमनीयानि । सम० १३८ । अभि-
सर्वेषां द्रष्टृणा मनःप्रसादानुकूलतया अभिमुख रूपं यस्यः सा,
अत्यन्तकमनीया । जं० प्र० २१ । अभिरूपा - कमनीया ।
ठाणा० २३२ ।

अभिलङ्घमाण-अभिलङ्घयत्, अनुलिखत् । जं० प्र० २९७ ।

अभिलसन्ति-अभिलपन्ति । औप० २४ ।

अभिलसद्-अभिलपति, अभिलपणं-तल्लालसतया वान्छनम् ।
उत्त० ५८७ ।

अभिलावपुरिसे - अभिलावपुरुषः, पुल्लिङ्गाभिधानमात्रम् ।
आव० २७७ । ठाणा० ११३ ।

अभिलावः-तीव्रलोभोदयप्रभव आत्मपरिणामः । आव० ५८० ।

अभिलोयणं-अभिलोकनम्, अभिलोक्यते यत्रस्थैस्तत्,
उन्नतस्थानम् । प्रश्न० १३८ ।

अभिवन्दो-अभिवन्दकः, अभिवन्दिष्यत इति । आव०
१६७ ।

अभिवन्दिऊण-अभिवन्द्य, अभिमुख वन्दित्वा-प्रणम्य-
प्रज्ञा० ३ ।

अभिवद्दिण-अभिवर्द्धितः, तृतीयः पञ्चमश्च युगे सवत्सरो-
सूर्य० १५४ । ठाणा० ३४४ ।

अभिवद्दिणं मासे-अभिवर्द्धितसंवत्सरस्य चतुश्चत्वारिंशद-
होरात्रद्विषष्टिभागाधिकत्रयशीत्यधिकशतत्रयरूपस्य द्वादशो
भागः । सम० ५६ । अभिवर्द्धितमास, अभिवर्द्धितो नाम
मुख्यतत्त्वयोदशचन्द्रमासप्रमाणसंवत्सरः । वृ० प्र० १८६ आ ।

अभिवद्दियवरिसं-जत्थ अधिकमासगोपडिति वरिसे तं ।
नि० चू० प्र० ३३९ अ ।

अभिवद्दियसंवच्छरे-अभिवर्द्धितसंवत्सरः । सूर्य० १६९,
१७१ ।

अभिभवन्ति-अभिभवन्ति-न्यकुर्वन्ति । ठाणा० १७७ ।

अभिवद्दी-अभिवृद्धि, उत्तराभाद्रपदाया देवता । जं० प्र०
४९९ ।

अभिवयणा-‘अभी’लभिधायकानि वचनानि-गव्दा अभि
वचनानि, पर्यायशब्दाः । भग० ७७६ ।

अभिवादणं - अभिवादनम्, शिरोनमनचरणस्पर्शनादि-
पूर्वमभिवादये इत्यादि वचनम् । उत्त० १२४ ।

अभिवायण-अभिवादनं-नमोकाराङ्करणं । दश० चू० १६३ ।

अभिवाहारो - अभिव्याहार, आचार्यशिष्ययोर्वचनप्रतिव-
चनेऽभिव्याहरणम् । आव० ४७१ ।

अभिविधग्गहणं-पर्यापन्नपरिष्ठापितादेर्ग्रहणम् । वृ० द्वि०
२४ अ ।

अभिवुद्धिता-अभिवर्ध्यः । सूर्य० १२ ।

अभिवुद्धेपाणे-अभिवर्द्धयन् । सूर्य० १२ ।

अभिव्यज्यते-अनन्तपरिणामस्य द्रव्यस्य तत्तत्सहकारिका-
रणसन्निधाने तत्तद्रूपम् । ठाणा० ४९० ।

अभिशंसनम् - अमदध्यारोपणं, अभ्याख्यानं च । आव० ८२१ ।

अभिसंधारिजा - अभिसन्धारेयत्, पर्यालोचयेत् । आचा० ३२९ ।

अभिसन्धि - आलोचनम् । प्रजा० ५०० ।

अभिसंभूया - अभिसम्भूता, प्रादुर्भूता । आचा० ३७६ ।

अभिसमण्णागय - तद्भोगापेक्षया । भग० १५९ । गवेषयता लब्ध । भग० २२८ ।

अभिसमन्नागच्छामि - अभिसमागच्छामि, अभिविधिना साङ्गत्वेन चावगच्छामि - सर्वे परिच्छित्तिप्रकारैः परिच्छिन्नम् । भग० ७२५ ।

अभिसमन्नागयं - परिणमयितुमारब्धम् । भग० २२४ । उदयाभिमुखीभूतम् । भग० ९० । अभिसमन्वागतम् - उदयाभिमुखीभूतम् । प्रजा० ४०३ । विशेषतः परिच्छिन्नम् । भग० २२३ ।

अभिसमन्नागया - अभिसमन्वागता, अभि - आभिमुख्येन सम्यग् - इष्टानिष्टावधारणतयाऽन्विति - शब्दादिस्वरूपावगमात्पश्चादागता । ज्ञाना - परिच्छिन्ना यस्य । आचा० १५३ । भोग्यावस्था गता । ठाणा० २४५ ।

अभिसमन्नागयाहं - अभिविधिना सर्वाणीत्यर्थं समन्वागतानि - मन्त्राण्यनि । भग० ५६९ ।

अभिसमागच्छति - अभिसमागच्छति, साध्यसिद्धौ व्यापारणतः सम्यक् प्राप्नोति । भग० २३९ ।

अभिसमागम - अभिसमागम, वस्तुपरिच्छेद । ठाणा० १७२ ।

अभिसमेष्टा - आभिमुख्येन सम्यगित्वा - ज्ञात्वा । आचा० ४४ ।

अभिसिक्त - अभिषिक्त, दीक्षासंस्कृत । दश० २४५ ।

अभिसेअ - अभिषेक, त्रियोऽभिषेक । आव० १७८ ।

अभिसेवसिला - अभिषेकशिला, अभिषेकाय - जिनजन्म - स्तान्नाय शिला । ज० प्र० ३७१ ।

अभिसेवा - पवर्तिणी । नि० चू० प्र० १३२ आ ।

अभिसेए - आचार्यपदस्थापनार्हः, सूत्रार्थतदुभयोपेत । वृ० द्वि० २८३ आ ।

अभिसेएण - अभिषेकेण, शुकगोणितनिषेकादिकमेणेति । आचा० २३९ ।

अभिसेओ - अभिषेक - सूत्रार्थतदुभयोपेत आचार्यपदस्थापनार्हः । व्य० प्र० १४१ आ । जीवा० २७६ ।

अभिसेकभंढे - अभिषेकभाण्डम्, अभिषेकोपस्करः । जीवा० २३६ ।

अभिसेग - अभिषेक, अभिषिक्त । वृ० प्र० १७७ आ ।

अभिसेगपत्ता - अभिषेकप्राप्ता - प्रवर्तिनीपदयोग्या । वृ० द्वि० २२ आ ।

अभिसेगसिलाओ - अभिषेकशिला, तीर्थकराणामभिषेकार्था शिला । ठाणा० २२५ ।

अभिसेज्जं - अभिशय्या, अभिनिषद्या । व्य० प्र० १२८ अ ।

अभिसेज्जा - अभिशय्या, द्वितीयवसति । विशेषे १३०९ ।

अभिसेय - अभिषेक - उपाध्याय । व्य० द्वि० १६५ अ ।

अभिसेयसभा - अभिषेकसभा । जीवा० २३६ ।

अभिसेयसभा - अभिषेकसभा, यस्या राज्याभिषेकेणाभिषिच्यते । ठाणा० ३५२ । अभिषेकभवनविमानभाविनी सभा । प्रश्न० १३५ ।

अभिहवा - अभिहता, अभिमुखेन हता, चरणेन घटिता, उत्क्षिप्य क्षिप्ता वा । आव० ५७३ ।

अभिहड - अभ्याहृतम्, स्वग्रामादे साधुनिमित्तमभिमुखमानीतम् । दश० ११६ । गृहस्थेनानीतम् । आचा० ३२५ । निष्पन्नमेवान्यतः समानीतम् । आचा० ३६१ । अभ्याहृतं - स्वग्रामादिभ्य आहृत्य यद्दाति । ठाणा० ४६७ । भग० ४६७ ।

अभिहणंति - अभिघ्नन्ति, अभिमुखमागच्छन्तो घ्नन्ति । प्रजा० ५९२ ।

अभिहणह - आभिमुख्येन हथ । भग० ३८१ ।

अभिहणिज्ज - अभिहन्यात, पादेन ताडयेत् । आचा० ४२८ ।

अभीक्षणमवधारकत्वम् - शङ्कितस्याप्यर्थस्यावधारकत्वम् । प्रश्न० १४४ ।

अभीति - अभिचि, उदायननृपपुत्र । भग० ६१८ ।

अभीयी - अभिजित्, नक्षत्रविशेष । सूर्य० १२९ ।

अभीरू - सत्त्वसम्पन्न । ओष० २०२ ।

अभु(वभु)ज्जिग्रमरणं - परिण्णादि । नि० चू० प्र० २६३ आ ।

अभुत्त - अभुक्त, य कुमार एव प्रवर्जित । ओष० ९१ ।

अभूहभाव - अभूतिभाव, अमम्पद्भाव । दश० २४३ ।

अभूषणं-अभूतेन, असद्भुतेन । सम० ५२ ।
 अभूतोद्भावनम्-यथा सर्वगत आत्मा । ठाणा० २६ ।
 अभूतिभावो-विणामभावो । दश० चू० १३१ ।
 अमेज्ज-अभिध्या, रौद्रध्यानम् । प्रश्न० ४२ ।
 अमेज्जलोभो - अभिध्यालोभः, रौद्रध्यानान्विता मूर्च्छा ।
 प्रश्न० ४२ ।
 अभैत्सुः-कणिकाकार कुर्युः । आचा० ३४३ ।
 अभ्यंतरं तप-सवरनिर्जराद्वारा निर्वाणप्रापकं । तत्त्वा० ९-४६ ।
 अभ्यन्तरशम्बूका - यस्या क्षेत्रमध्यभागाच्छङ्खवद्वृत्तया
 परिभ्रमणमङ्गया भिक्षा गृह्णन् क्षेत्रवहिर्भागमागच्छति । वृ०
 प्र० २५७ अ ।
 अभ्यन्तरान्-अवगाहक्षेत्रस्थान् । ठाणा० २८४ ।
 अभ्यन्तरानिर्वृति-बाह्यनिर्वृते खड्गधारासमानाया स्वच्छ-
 तरपुङ्गवसमूहात्मिका । प्रज्ञा० २९४ ।
 अभ्यस्तः-जित उचितो वा । आव० ५९४ ।
 अभ्यस्तम्-कृतं, निर्वर्तितम् । आव० ५९३ ।
 अभ्यागत-अतिथिः । उक्त० ३८१ ।
 अभ्यासगुणे-(अब्ध्यासगुणे), भोजनादिविषय । आचा०
 ८६ ।
 अभ्यासराशि-गुणकार । सम० ९१ ।
 अभ्युद्यतविहारेण-जिनकल्पादिना । वृ० प्र० २१० आ ।
 अमंडलिउवजीर्वा-अमण्डल्युपजीवकः-तत्र योऽमण्डल्युप
 जीवकः स साधुर्गुरुसगास गात्वा तमेव गुरुं भगति-यथा
 हे आचार्या ! सदिगत-ददत त्वयमिदं भोजनं प्राधूर्णक-
 क्षपक-अतरन्तवालवृद्धशिक्षकेभ्य-साधुभ्य इति । ओघ०
 १७८ ।
 अमंथरम्-अविलम्बितम् । ओघ० १८७ ।
 अमओ-अमय, न किम्मयोऽपि । दश० १३३ ।
 अमग्गो-अमार्ग, मिथ्यात्वादि । आव० ७६२ ।
 अमच्च-अमात्य, राज्याधिष्ठायक । भग० ३१८ । मच्चिव ।
 दश० १०७ ।
 अमच्चा-अमात्या, राज्याधिष्ठायका । भग० २६४ ।
 अमच्चो-अमात्य । आव० ११६ । राज्यचिन्तक । प्रश्न०
 ७९, ९६ । राज्याधिष्ठायक । औप० १४ । राजमन्त्री ।
 वृ० तृ० ३३ अ । यो राज्ञोऽपि शिक्षा प्रयच्छति सो ।
 व्य० प्र० १६९ आ । उक्त० ३८० ।

अमच्छरी-अमत्सरी, परगुणप्राप्ती । प्रश्न० ७४ ।
 अमण-अवसानम् । विज्ञे० १३०७ ।
 अमणाम-अमनोऽमम्, न मनसा अन्तः सगम्यन्ते, पुनः
 पुनः स्मरणगम्यम् । भग० ७२ ।
 अमणामत्ता-अमनोऽम्यता, अमनोगम्यता । भग० २३ ।
 न मनसा अम्यते-गम्यते सस्मरणतोऽमनोऽम्यस्तद्भा-
 वस्तत्ता, प्राप्तुमवाञ्छितत्वम् । भग० २५३ । भोज्यतया
 मन आनुवन्तीति मनआपाः प्राकृतत्वाच्च प्रकारस्य मका-
 रत्वे मणाम इति सूत्रे निर्देश, न मनआपा अमनआपा ।
 प्रज्ञा० ५०४ ।
 अमणुण्ण-अमनोऽमम्, न मनसा-अन्तःसवेदनेन शुभतया
 ज्ञायन्ते । भग० ७२ । अमनोऽम-रटनशील । ओघ०
 १५३ । अमनोऽम-असविम । ओघ० १२० ।
 अमणुण्णसंपयोगसंपउत्ते-अमनोऽमम्प्रयोगसम्प्रयुक्तः-
 अमनोऽम-अनिष्टो यः शब्दादिस्तस्य यः सप्रयोगो-योगस्तेन
 सप्रयुक्तो यः स । औप० ४३ ।
 अमणुण्णा-असाम्मोगिका । वृ० द्वि० १८ आ ।
 अमणुण्णत्ता-अमनोऽमता, न मनोऽमता अमनोऽमता, विपाककाले
 दुःखजनकतया न मनः प्रह्लादहेतु । प्रज्ञा० ५०४ । न मनसा
 ज्ञायते सुन्दरता । भग० ३५३ । कथयाऽप्यमनोऽमतया ।
 भग० २३ ।
 अमणुणे - अमनोऽम-न कश्चिन् प्रतिभाति रटनशीलत्वात्
 तत्त्वैकाकी हिण्डते । ओघ० १५० । सर्वेषामप्यनिष्ट । वृ०
 प्र० २६६ अ ।
 अमणो-अमनस्क, मनोरहित-मम्मच्छज । ओघ० २२१ ।
 अमत-अमृतम्-क्षीरोदविजलम् । जीवा० २१० ।
 अमम-अमम, समकाररहित । भग० २७६ । द्वादशोऽर्हन् ।
 ठाणा० ४३४ । जातिवाचक शब्द । ज० प्र० १२८,
 ३१३ । भरते वर्षे मनुष्यमेवविशेष । ज० प्र० १२८ ।
 अममायमाणे-अममीकुर्वन्-अस्वीकुर्वन् । आचा० १३० ।
 अममे-जिनविशेषनाम । सम० १५३ । शतद्वारे द्वादशोऽर्हन् ।
 अन्त० १६ । अमम, पञ्चविंशतितमो मुहूर्त । ज०
 प्र० ४९१ । मुहूर्तनामविशेष । सूर्य० १४६ ।
 अमम्मणा-अनपक्वज्यमानता । औप० ७८ ।

अमयं-अमृतं, अशोभन मतम्, नास्तिकादिदर्शनम्, अमृत वा, अमृतमिवामृतं, आत्मनि परमानन्दोत्पादकतया धनम् । उत्त० २०६ । अमृतस्य-क्षीरोदधिजलस्य । ज० प्र० ५५ ।

अमयघोसो-चङवेगच्छिन्नो मुनि । (स०)

अमयमेहे-अमृतमेघ-यथार्थनामा महामेघ । ज० प्र० १७४ ।

अमयरसरसोवमं-अमृतरसरसोपमम्, परमात्मम् । आव० १४४ ।

अमर-अमर-देव । आव० ६० । मयूर, अमरो वा । प्रश्न० ८४ ।

अमरकङ्का-घातकीखंडपूर्वभरते पद्मनाभराजधानी । प्रश्न० ८७ ।

अमरवद्-अमरपति -इन्द्र । भग० १५८ ।

अमरसोवमं-आमरसोपमम् । नि० चू० प्र० ३४७ अ ।

अमरिसं-अमरं, असहिष्णुता । दश० ३८ ।

अमरिसणा-अमरुणाः, प्रयोजनेष्वनलसा अमरुणा वा, अपराधेष्वपि कृतक्षमा । सम० १५७ । अमरुणा, अपराधा-सहिष्णव अमरुणा वा कार्येष्वनलसा । प्रश्न० ७४ ।

अमरिसिञ्जो-अमरुषित, । आव० ५६५ । अमरुषे-मत्सर-विशेष । आव० २४१ ।

अमरिसो-अमरुषे, अत्यन्ताभिनिवेश । उत्त० ६५६ ।

अमरुधमातः-मत्सरपूरित । आव० २४१ ।

अमला-शक्रदेवेन्द्रस्याग्रमहिषीनाम । ज० प्र० १५९ । भग० ५०५ । दक्षिणपश्चिमरतिकरपर्वतस्य पूर्वस्या भूताराजधान्यधिष्ठात्री, शक्रदेवेन्द्रस्य प्रथमाऽग्रमहिषी । जीवा० ३६५ ।

अमलाते-शक्रस्याग्रमहिष्या राजधानीविशेष । ठाणा० २३१ ।

अमाह-अमायी, य शाठ्येन शिष्यान् वाहयेत् स । दश० ५ ।

अमात्राओ-अमाघात, अमारि, अहिंसायास्त्रिपञ्चाशत्तम नाम । प्रश्न० ९९ ।

अमात्यः-राजमन्त्री । आव० ५५ । अमात्य । ठाणा० १५५ ।

अमायपुत्ते-अमातापुत्र -रीद्रे नगरविनाशे स्वस्वजीवितरक्षणाक्षिकतया यत्र माता पुत्रं न स्मरति । वृ० प्र० ३०४ अ ।

अमावासासंगुणं-अमावास्यासंगुणम्, याममावास्या ज्ञातुमिच्छसि तत्तद्गुणया गुणितम् । सूर्य० ११३ ।

अमिअतिसो-अमृततृप्त, आवाधारहितत्वात् । आव० ४४७ ।

अमिष-अमित, भवनपतीन्द्रविशेष । जीवा० १७० ।

अमिज्जं-(अमेयं), विक्रयप्रतिषेधादेवाविद्यमानमातव्या, अविद्यमानमाया वा । भग० ५४४ ।

अमितकौतुकाः-(कौतुगामिगा), कौतुकान्मृगा इव मृगा अज्ञत्वात्प्राकृतत्वादमितकौतुका । उत्त० ५०१ ।

अमितगति-भवनपतीन्द्रविशेष । ठाणा० २०५ ।

अमितवाहणे-उत्तरदिग्वर्ती वायुकुमारेन्द्र । ठाणा० ८४ ।

अमितवाहन-भवनपतीन्द्रविशेष । ठाणा० २०५ ।

अमिनसेणे-भरतेऽतीतोत्सर्पिणीकुलकर । ठाणा० ५१८ ।

अमित्रक्रिया-यन्मातापितृस्वजनादीनामल्पेऽप्यपराधे तीव्रदण्डस्य दहनाङ्कनताडनादिकस्य करणम् । ठाणा० ३१६ ।

अमियं-अमृतम्, अमितम्, मृष्टा पथ्यां वा, सार्थिका अपरिमितम् । आव० ५९५ । अमितम्, अनेकभवोपात्तमनन्तम् । आव० ६१० । अमित-प्रमाणाभ्यधिक । ओष० १४२ । अमित-दिक्कुमाराणामधिपति । प्रज्ञा० ९४ ।

(अमित), अष्टमो दक्षिणनिकायेन्द्र । भग० १५७ ।

अमियगती-वायुकुमारेन्द्रविशेष । ठाणा० ८४ ।

अमियणाणि-अमितज्ञानी, जिनः । सम० १५३ ।

अमियवाहण-अमितवाहन, भवनपतीन्द्रविशेष । जीवा० १७१ ।

अमियवाहणे-अमितवाहन, दिक्कुमाराणामधिपति । प्रज्ञा० ९४ । उत्तरनिकाये अष्टम इन्द्र । भग० १५७ ।

अमिल-अमिलम्, ऊर्णावल्लम् । दश० १९३ ।

अमिला-उरभ्रा । ओष० १३५ । उज्जिया । दश० चू० ९२ । वल्लगि । नि० चू० प्र० १४४ अ । रोमेसु कया । नि० चू० प्र० २५५ अ । नमिजिनप्रवर्तिनीनाम । सम० १५२ । अम्लान (अव्यादि) । ठाणा० ३४० ।

अमिलाणि-महाधनमूल्यानि वल्लगि । आचा० ३९३ ।

अमिलाया-अम्लाना (त०) ।

अमिलियं-अमिलितम् । विशे० ४०६ ।

अमुगिश्चगं-अमुकदेशोद्भवम् । वृ० प्र० ९८ अ ।

अमुच्छ-(अमूर्च्छा) उपधावसरक्षणानुबन्ध । भग० ९७ ।

अमुणिओ-अमुनय, गृहस्थाः । आचा० १५२ ।

अमुणी-अमुनय, मिथ्यादृष्टय । आचा० १५२ ।

अमुत्ती - अमुक्तिः, सलोभता, परिग्रहस्य पङ्क्तिवशान्नितमं नाम । प्रश्न० १२ ।

अमुय - अस्मृतम्, मनोऽपेक्षया अस्मृतम् । भग० १९७ ।

अमुह - अमुख, निरुत्तरम् । व्य० द्वि० १६० अ ।

अमुहा - अमुखा, निर्वाचः । भग० ३७६ ।

अमूढ - अमूढः, अविप्लुत । दश० २६६ ।

अमूढदिट्टी - अमूढदृष्टिः, चालतपस्वितपोविद्यातिशयदर्शनैर्न मूढा स्वभावाच्चलिता दृष्टिः - सम्यग्दर्शनरूपा यस्यामावमूढ-दृष्टिः । प्रज्ञा० ५६ । अचलितसम्यग्दृष्टिः । दश० १०२ । ऋद्धिमत्कुतीर्थिकदर्शनेऽप्यनवगीतमेवास्मद्दर्शनमिति मोह-विरहिता सा चासौ दृष्टिश्च-बुद्धिरूपा । उक्त० ५६७ ।

अमूढलक्खो - अमूढलक्ष, सर्वज्ञेयाविपरीतवेत्ता । आव० २३४ ।

अमृतरसा - वापीनाम । ज० प्र० ३७१ ।

अमेज्झं - अमेध्यम् । आव० २१३ ।

अमोसलि - न विद्यते मोमली यत्र तटमोसलि । ठाणा० ३६१ ।

अमोहं - अमोघम्, अन्तरिक्षम् । सूत्र० ३१८ । अवन्ध्यम् । दश० २३३ । ज्वगो । नि० च० तृ० ७०आ ।

अमोहदंसणं - अमोघदर्शनम्, पुरिमनाले उद्यानम् । विपा० ५५ ।

अमोहदंसि - अमोहदर्शी, योऽमोहं-यथावत्पश्यति । दश० २७७ ।

अमोहदंसी - अमोघदर्शी, पुरिमतालनगरेऽमोघदर्शनीयाने यक्ष । विपा० ५५ ।

अमोहपहारी - अमोघप्रहारी, जितशत्रो गङ्गा रथिक । उक्त० २१४ ।

अमोहरहो - अमोघरथः, जितशत्रो राज्ञो रथिक । उक्त० २१३ ।

अमोहमत्थं - अमोघशस्त्रम् । आव० ४०७ ।

अमोहा - अमोघा, पूर्वदिग्भागजनपर्वतस्य दक्षिणस्या दिशि पुष्करिणीविशेषः । जीवा० ३६४ । ठाणा० २३० । अनि-फला, जम्बवा सुदर्शनाया द्वितीयं नाम । जीवा० २९९ । सफला । ज० प्र० ३३६ । अमोघा, आदित्योदयास्तमय-योगादित्यकिरणविकारजनिता दण्डा । भग० १९६ ।

यिद्वक्षिलानाम । (दे०) । सूर्यविम्बस्याधःकदाचिदुपलभ्यमा-नशकटोद्विंसस्थिता इयामादिरेखा । जीवा० २८३ ।

अमोहे - अमोह, वैश्रमणस्य पुत्रस्थानीयो देव । भग० २०० । ग्रैवेयकविमानप्रस्तटनामविशेषः । ठाणा० ४५३ ।

अमोहो - अमोघ । उक्त० ४०३ । अमोघः, आदित्यकिरण-विकारजनिता आदित्योदगमनास्तमयने आताम्र कृष्णश्यामो वा शकटोद्विंसस्थितो दण्ड, यूपक । आव० ७३६ । अमोह, शाहजनीनगर्या देवरमणोद्याने यक्षः । विपा० ६५ ।

अम्मड - (अम्मडः), परित्राजक । भग० ६५३ ।

अम्मधाई - धात्री । उक्त० ३३१ ।

अम्मया - अम्वा, पुरुषसिंहवासुदेवमाता । आव० १६२ । अम्वा । आव० ८१६ ।

अम्माहिती - पद्ममवासुदेवमाता । सम० १५२ । व्य० प्र० १८० आ ।

अम्मि(ब्धि)ओ - अभ्यागतः । आव० ५६० ।

अम्मो - अम्वा । आव० २७२ ।

अम्मोगइया - अहंपूर्विका । आव० २९३ ।

अम्मोगतिया - अभिमुख । आव० ३०० ।

अम्ल - (अत्रिले), आश्रवणक्लेदनकृत् । ठाणा० २६ । अम्लम् - (अविलं), काजिकम् । ठाणा० ४९२ । रसविशेषः । प्रज्ञा० ४७३ ।

अम्लवेतस - अम्लरूपगणिता । प्रज्ञा० १० ।

अम्लपहिं - अस्मदीयम् । आव० ८१३ ।

अम्लच्चयं - अस्मदीयम्, अस्मत्सम्बन्धि । दश० ११० ।

अम्लच्चय - अस्माकीन । आव० २९५ ।

अम्ले - अस्माकम् । पठ० २८-४६ ।

अयं - अय, प्रत्यक्षगोचरीभूत ममारी । आचा० १६३ । इष्टफल, कर्म । जीवा० ३२ । लोहं । भग० ६९७ । इष्ट-फलम् । भग० ४ ।

अयंति - अयन्त्रित, अनियमित । उक्त० ४७८ ।

अयंते - (अडंते), पुन कायिका व्युत्पज्य वयंति प्रविशन्त । ओघ० ८१ ।

अयंपिर - अजत्पनशीला, नोचंचलम्विलमा । दश० २३६ ।

अयंपुले - वरुणस्य पुत्रस्थानीयो देव । भग० १९९ । मत्स्यबन्धविशेषः । विपा० ८१ । गोशालकध्रावक । भग० ६८० ।

अयंबुले-आजीवकोपासकविशेष । भग० ३७० ।
 अय-अयः, लोहः । प्रज्ञा० २७ । पृथिवीमेद । आचा० २९ ।
 अयआकरो-लोहाकरः, यत्र लोहं ध्यायते । ठाणा० ४१९ ।
 अयककरभोई-अजकर्करभोजी, अज-छागस्तस्य कर्कर-
 यच्चनकवद्भक्ष्यमाणं कर्करायते तच्चेह प्रस्तावान्मेदोदन्तुरम-
 तिपक्व वा मास तद्भोजी वा । उक्त० २७४ ।
 अयकरण-अजकक, ग्रहविशेष । ठाणा० ७८ । जं० प्र०
 ५३४ ।
 अयकोटुंसि-लोहप्रतापनाथं कुशले । भग० ६९७ ।
 अयकोटुंसितो-अय.कोष्ठसंस्थित, अय कोष्ठ, लोहमय
 कोष्ठस्तद्वत्संस्थिता । जीवा० १०५ ।
 अयगरा-अजगरा, उर परिसर्पमेदविशेषाः । प्रज्ञा० ४५ ।
 अयगरो-अजगर, उर परिसर्पविशेष । जीवा० ३९ ।
 अयगोलो-वालो गिद्धम्भो वा । नि० चू० प्र० ६२अ ।
 अयणं-अयनं, त्रय ऋतव । जीवा० ३४४ । सूर्य० ९१ ।
 अतन-सातत्यभवनप्रवृत्त । विशेष० १३४३ ।
 अयणाति-अयनानि-ऋतुत्रयमानानि । ठाणा० ८६ ।
 अयणे-(अयनं), त्रय ऋतव । भग० ८८८ ।
 अयतं-(अजय), अयतनया । ओष० २१९ ।
 अयथार्थम्-पलाणाभिधानवन । आव० ५१ ।
 अयमाणे-आददान, प्रवर्तमान । सूर्य० १२ । आयात-
 आगच्छन् । सम० ९४ ।
 अयमाणे (अयमीणं)-अददान । ज० प्र० ४८२ ।
 अयराहं-अनगाणि, सागरोपमाणि । विशेष० १०७१ ।
 अयरामरं-अजरामरम्, अविद्यमानौ जगमगौ यस्मिन्
 तन । आव० ८१ ।
 अयलं-अचल स्वाभाविकप्रायोगिकचलनक्रियाव्यपोहान ।
 जीवा० २५६ । अचल-स्वाभाविकप्रायोगिकचलनहेत्व-
 भावान निश्चल, । भग० ७ ।
 अयलपुरं-अचलपुर, नगरविशेष । उक्त० ९९ । पिट०
 १६८ ।
 अयलभाया-अचलभ्राता, नवमगणधर । आव० २४० ।
 अयले-अचल, प्रथमबलदेव । आव० १५९, १७८ । सम०
 ८८ । अन्नकृद्धाना प्रथमवर्गस्य पट्टाभयनम् । अन्त० १ ।
 अयलो-अचल, उज्जयिन्या वणिग्दागक । उक्त० २१८ ।

स्वाभाविकप्रायोगिकचलनहेत्वभावात् । सम० ५ ।
 अयवीही-अजवीही, शुक्रमहाग्रहस्य सप्तमीवीही । ठाणा० ।
 ४६८ ।
 अयशःकीर्त्तिनाम-(अजसोकिर्त्तिनाम), यदुदयवशात्
 मध्यस्थस्यापि जनस्याप्रशस्यो भवति तद् । प्रज्ञा० ४७५ ।
 अयशोभयम्-अश्लाघाभयम् । आव० ६४६ ।
 अयसि-अतसी, धान्यविशेष । दश० १९३ । भग०
 ८०२, ८०३ । भङ्गी, धान्यविशेष । भग० २७४ । अतसी-
 पुष्पम् । उक्त० ४६० । कुलुंभिआ । ओष० १४६ ।
 अयसिकुसुमं-अतसीकुसुमम्, । प्रज्ञा० ३६० ।
 अयसिवणं-अतसीवनम् । आव० १८६ ।
 अयसिवणे-(अतसीवनम्) । भग० ३६ ।
 अयसी-औषधिविशेष । प्रज्ञा० ३३ । धान्यविशेष । उक्त०
 ६५३ ।
 अया-द्विखुरविशेष । प्रज्ञा० ४५ ।
 अयागरं-अयआकर, यस्मिन् निरन्तरं महामूषास्वयोदलं
 प्रक्षिप्याऽथ उत्पाद्यते सः । जीवा० १२३ । लोहाकर-
 यत्र लोहं ध्यायते । भग० १९९ ।
 अयि-अयिः, कोमलामन्त्रेण प्रयुज्यमान शब्द । दश०
 ४९ ।
 अयोगी-न सन्ति योगा यस्य स, न योगीति वा यो-
 ऽमावयोगी, शैलेशीकरणव्यवस्थितः । ठाणा० ५० ।
 अयोग्य -(अजोगो), अनल, अपचल । नि० चू० द्वि०
 २५ आ ।
 अयोध्या-दशरथराजधानी । प्रश्न० ८७ । भरतसगरादि-
 चक्रवर्तिना नगरी । प्रज्ञा० ३०० । कोशला । जं० प्र०
 १३६ ।
 अयोमुहा-अयोमुख, एकादशमास्तर्द्धीप । प्रज्ञा० ५० ।
 अव्यापारोपेक्षाः-मृतकस्वज्जोदिभिस्तु सत्क्रियमाणमुपेक्ष-
 मणास्तत्रोदासीना । ठाणा० ३५३ ।
 अव्याहतपौर्वापर्यम्-वाण्यतिशयविशेष । सम० ६३ ।
 अरंजर-अरजरम्, उदकुम्भो, अलजरम् । ठाणा० २८३,
 २०८ ।
 अरह-अरति, मोहनीयोदयाच्चित्तोद्वेग । भग० ८० ।
 अरहकम्मं-अरतिकर्म, यदुदयेन तेष्वेवारतिरूपयते तत् ।
 ठाणा० ४६९ ।

अरहमोहणिजं-अरतिमोहनीयम्-यदुदयवशात् पुनर्वाष्पा-
भ्यन्तरेषु वस्तुषु अप्रीतिं करोति तत् । प्रज्ञा० ४६९ ।

अरह्यं-अरतितो जं ण पञ्चति । नि० चू० प्र० १८९ अ ।

अरह् - अरतिः, इष्टाप्राप्तिविनाशोत्थो मानसो विकारः ।
आचा० १६८ । वातादिजनितश्चित्तोद्वेगः । उक्त० ३३८ ।

अरय-अरजाः, ग्रहविशेषः । जं० प्र० ५३५ । ठाणा० ७९ ।

अरखुरी-आरक्षुरीम्, संवेगोदाहरणे मित्रप्रभस्य प्रत्यन्त-
नगरम् । आव० ७१० ।

अरगंतरं-अरकान्तरम् । आव० ३४४ ।

अरगाउत्तासिया-आरकोत्तासिता, अरकैरायुक्ता-अभिवि-
धिनाऽन्विता अरकायुक्ता, 'सिय'ति स्यात्-भवेत्, अथवा-
ऽऽरकाउत्तासिता-आस्फालिता यस्यां सा । भग० १५४ ।

अरघट्टघटीनिवहादिः । उक्त० ५९९ ।

अरजा-अरजपू । जं० प्र० ३५७ ।

अरणी-काष्ठविशेषः । प्रज्ञा० २९ ।

अरण्यं-अरण्यम्, काननम् । दश० १४७ ।

अरण्यवडिसगं-विमानविशेषः । सम० ३९ ।

अरण्यानी-अरण्यम् । उक्त० ३८१ ।

अरति - अरतिः, मोहनीयोदयजश्चित्तविकार उद्वेगलक्षणः ।
ठाणा० २६ ।

अरते - अरजा, ब्रह्मलोके विमानप्रथमप्रस्तटनाम । ठाणा०
३६७ ।

अरय-अरजामि स्वाभाविकरजोरहितत्वात् । सम० १४० ।

अरयं-अरतं, रतस्याभावरूप, अरजो-रजसोऽभावरूप ।
अरस-भृङ्गारादिरसाभावरूपम् । उक्त० ४४८ ।

अरविन्द-अरविन्द, प्रत्येकवनस्पतिविशेषः । प्रज्ञा० ३७ ।
जलरुहविशेषः । प्रज्ञा० ३३ ।

अरसं-अरमम्, हिङ्गवादिभिरसस्कृतम्, प्रश्न० १०६ ।
प्रश्न० ६३ । अविद्यमानाहार्यरसम् । हिङ्गवादिभिरसस्कृत

मिति । प्रश्न० १६३ । असपत्तरसम् । दश० चू० ८३ ।
असम्प्राप्तरसम्, हिङ्गवादिभिरसस्कृतम् । दश० १८० ।

अरसजीवी - अरमेन जीवितुं शीलमाजन्मापि यस्य स ।
ठाणा० २९६ ।

अरसमेहं-अरसमेघ, अमनोजमेघः । भग० ३०६ ।

अरसाहारे - अरसाहारः, अरस-हिङ्गवादिभिरसस्कृतमा-

हारयतीति, अरसो वाऽऽहारो यस्यासावरसाहार । ठाणा०
२९८ ।

अरसाहिं-प्रहरणविशेषः । उक्त० ४६० ।

अरसिया-अर्शामि । उक्त० १२१ ।

अरसेहि-अविद्यमानरसैः । भग० ४८४ ।

अरसो-अरसः, हिङ्गवादिभिरसस्कृत । औप० ४० ।

अरहंत-अर्हन्तः, अशोकाद्यष्टमहाप्रातिहार्यादिरूपा पूजाम-
र्हन्तीति । दश० ६२ ।

अरहंतघरं-अर्हद्गृहम् । आव० २९५ ।

अरहंता-अर्हन्, अमरवरविनिर्मिताशोकादिमहाप्रातिहार्य-
रूपां पूजामर्हतीति । भग० ३ । अरहोऽन्त -अविद्यमानं रह -
एकान्तदेशोऽन्तो-मध्यं गिरिगुहादीना सर्ववेदितया येषां ते ।

भग० ३ । अरथान्त -अविद्यमानो रथ -स्यन्दनः सकल-
परिग्रहोपलक्षणभूत अन्त -विनाशो जराद्युपलक्षणभूतो
येषां ते । भग० ३ । अरहन्तः-कचिदप्यासक्तिमगच्छन्त ।

भग० ३ । अरहयन्-प्रकृष्टरागादिहेतुभूतमनोज्ञेतरविषय-
सम्पर्केऽपि वीतरागत्वादिकं स्वं स्वभावमत्यजन् । भग० ३ ।

अर्हा-अर्हन्तः । आव० ४०६ । प्रज्ञा० ५५ । अशोका-
द्यष्टमहाप्रातिहार्यादिपूजामर्हतीति तीर्थकरः । आव० ४८ ।
अर्हता । ठाणा० ३३२ ।

अरहंतुवणसो-अर्हदुपदेशः, आगमः । आव० ४५१ ।

अरह-अर्हन्, अष्टविधमहाप्रातिहार्यरूपपूजायोगान् ठाणा०
४६५ । अर्ह-पूजार्हः । भग० ६७ ।

अरहट्टं-अरघटिकः । (आ३०) ।

अरहट्टो-अरघट्टः । ओष० १५८ ।

अरहण्णप-मुनिविशेषः । (मर०) ।

अरहण्णओ-अर्हन्नक, ईर्यासमितौ यस्य देवतया पाद-
च्छिन्नः । आव० ६१६ ।

अरहण्णग - तगरायामुष्णाभिहतः (मर०) । अहतकः,
सदृशव्यवहारकाचार्यः । व्य० प्र० २५६ आ ।

अरहदत्ता - अर्हदत्ता, अप्रतिहतगजकुमारमहाचन्द्रभार्या ।
विषा० ९५ ।

अरहन्नओ-अहन्नकः । आव० ३८८ । उक्त० ९० ।

अरहन्नग-अहन्नकः, मुनिविशेषः । वृ० द्वि० ४९ अ ।

अरहमितो-अर्हमित्रः, आत्मदोषोपसंहारविषये द्वारवत्या
श्रेष्ठिविशेषः । आव० ७१४ । अर्हन्मित्रः । आव० ३८८ ।

अरहया-अर्हता, तीर्थकरता । आव० २३५ ।
अरहस्सं - अतीवरहस्यभूतं छेदशास्त्रार्थतत्त्वम् । बृ० तृ० २६५ आ ।
अरहसिज्जा-अर्हच्छया, अर्हद्वयम् । व्य० प्र० २५ आ ।
अरहा-देवादिकृतां पूजामर्हन्तीति अर्हन्त, अरहसः अथवा नास्ति रहः-प्रच्छन्नं किञ्चिदपि येषां प्रत्यक्षज्ञानित्वात् । ठाणा० १७४ । जिन । सम० १५३ । अर्हन्-पूजामर्हतीति । अरहा, नास्य रहस्यं विद्यत इति वा । उत्त० २५७ ।
अरहितं-समपादेनेक्षणं लेष्टुकारोहेण वा साधुसाध्यो परस्परं दृष्टिवन्धो वा । बृ० द्वि० १४ अ ।
अरातिः-व्याधि । विशेष० ७७९ ।
अरायाणि-अराजानि, यत्र राजा मृत । आचा० ३७८ ।
अरि-अरि, सामान्यतः शत्रुः । ज० प्र० १२० ।
अरिक्को-अरिक्तः । ओष० १९९ ।
अरिट्ट-अरिष्ट, पिचुमन्दः वृक्षविशेषः । प्रज्ञा० ३१ ।
अरिट्टनेमि-अरिष्टनेमि । आव० २७३, ५१५ । दश० ३६, ९६ । तीर्थकरविशेषः । बृ० प्र० ३० आ । अन्त० २, ५ । ममुद्रविजयसुत । उत्त० ४८९ । ममुद्रविजयस्य प्रथम पुत्रः । उत्त० ४९६ ।
अरिट्टयं-अरिष्टक, फलविशेषः । प्रज्ञा० ३६० ।
अरिट्टा-मृद्वग्रेत्रस्य नामविशेषः । ठाणा० ३९० ।
अरिट्टे-धर्मजिनप्रथमशिष्यः । सम० १५२ ।
अरिणो-अरय, इन्द्रियविषयकषायपरीषहवेदनोपमर्गरूपा । आव० ४०६ ।
अरिद्रमन-अरिद्रमणो, अभयप्रदानप्राधान्ये वसन्तपुरे राजा । मूल० १५० ।
अरिमर्दन-सवासदृष्टान्ते वसन्तपुरे राजा । पिंड० ४८ ।
अरिष्टनगरम्-राममातुलहिरण्यनाभराजधानी । प्रश्न० ८८ ।
अरिष्टपुरम्-रुधिरराजधानी । प्रश्न० ९० ।
अरिस-अर्शामि, रोगविशेषः । विपा० ४० । नि० चू० प्र० १८९, अ । नि० चू० द्वि० ६२ आ । अर्श, गुदाङ्कुरः । ज० प्र० १२५ ।
अरिहंत-अर्हन्त, अरुहन्तः-न रुहन्तीति । दश० ७९ ।
 अशोकाद्यष्टमहाप्रातिहार्यादिरूपा पूजामर्हन्तीति अर्हन्त - शान्तार । आव० ११९ ।

अरिहंतचेष्टय-अर्हच्चैत्यम्, तीर्थकरप्रतिमा । आव० ७८६ ।
अरिहंता-अरिहन्ता, कर्मारिविनाशकः । भग० ३ । कर्मारि-हन्ता । भग० ३ । अरिहन्तारः, इन्द्रियविषयकषायपरीषहवेदनोपमर्गशम(नाश)का । आव० ४०६ । अरिहन्तार, रजोहन्तारः । आव० ४०६ ।
अरिहमिच्चो-अर्हन्मित्र । उत्त० ९० ।
अरिहा-अर्हाः । आव० ३८७ ।
अरिहो-अर्ह, अर्थः । प्रश्न० ७६ ।
अरी-अरिः, शत्रुः । जीवा० २८० ।
अरुअ-अरु, व्रणः । बृ० द्वि० ११ आ । अरु.-व्रणः । बृ० तृ० २०८ आ ।
अरुगं-अरुक, व्रणः । बृ० द्वि० २५४ अ ।
अरुज्झंते-अरुज्झमाणे-एतस्मिन् पात्रके । ओष० १४५ ।
अरुण-अरुण, नन्दीश्वरसमुद्रानन्तरं द्वीपः, तदनन्तरं समुद्रोऽपि । प्रज्ञा० ३०७ । सप्तमहाकुष्ठेषु प्रथममेदः । आचा० २३५ ।
अरुणुत्तरवडिसंगं-ब्रह्मलोककल्पे विमानविशेषः । सम० १४ ।
अरुणप्पभ-गीतलनाथदीक्षाशिबिका । सम० १५१ ।
अरुणप्पभो-अरुणप्रभः, चतुर्थोऽनुवेलन्धरनागराजः । तस्यैवावामपर्वतश्च । जीवा० ३१३ । ठाणा० २२६ ।
अरुणमहावरो-अरुणमहावरः, अरुणवरोदे समुद्रेऽपराद्धाधिपतिर्देवः । जीवा० ३६७ ।
अरुणवर-अरुणवरः, अरुणसमुद्रानन्तरं द्वीपः, तदनन्तरं समुद्रोऽपि । प्रज्ञा० ३०७ । द्वीपविशेषः । ठाणा० २१७ ।
अरुणवरभदो-अरुणवरभद्रः, अरुणवरद्वीपे पूर्वाद्धाधिपतिर्देवः । जीवा० ३६७ ।
अरुणवरमहाभदो-अरुणवरमहाभद्रः, अरुणवरद्वीपेऽपराद्धाधिपतिर्देवः । जीवा० २६७ ।
अरुणवरावभासः-अरुणवरसमुद्रानन्तरं द्वीपः, तदनन्तरं समुद्रोऽपि । प्रज्ञा० ३०७ ।
अरुणवरावभासभदो-अरुणवरावभासभद्रः, अरुणवरावभासद्वीपे पूर्वाद्धाधिपतिर्देवः । जीवा० ३६७ ।
अरुणवरावभासमहाभदो-अरुणवरावभासमहाभद्रः, अरुणवरावभासद्वीपेऽपराद्धाधिपतिर्देवः । जीवा० ३६७ ।
अरुणवरावभासवरो-अरुणवरावभासवरः, अरुणवरावभाससमुद्रे पूर्वाद्धाधिपतिर्देवः । जीवा० ३६७ ।

अरुणवरावभासो - अरुणवरावभासः, अरुणवरोदसमुद्र-
सत्को द्वीप । जीवा० ३६७ ।

अरुणवरो-अरुणवर, अरुणोदसमुद्रसत्को द्वीपः । जीवा०
३६७ । अरुणवरोदे समुद्रे पूर्वार्द्धाधिपतिर्देवः । जीवा० ३६७ ।

अरुणवरोप - अरुणवरोदः, अरुणवरद्वीपसत्कः समुद्र ।
जीवा० ३६७ ।

अरुणा-शिखरिपर्वतवासिदेवनाम । ठाणा० ८० ।

अरुणाभं-ब्रह्मलोककल्पे विमानविशेष । सम० १४ ।

अरुणामे-अरुणाभः, राहुप्रलापीमते कृष्णपुद्गलविशेष ।
सूर्य० २८७ । सौधर्मकल्पे विमानः । भग० ५५१ ।

अरुणावभासो - अरुणावभासः, अरुणावभासद्वीपसत्कः
समुद्र । जीवा० ३६७ ।

अरुणे-ग्रहविशेषः । ठाणा० ७९ ।

अरुणो-अरुण - लोकान्तिकदेवविशेष । आच० १३५ ।
महाकुष्ठस्य प्रथमो मेढ । प्रश्न० १६१ । ग्रहविशेषः । जं० प्र०
५३५ । द्वीपविशेषः, यो देवप्रभया पर्वतादिगतचन्द्ररत्नप्रभ-
या चारुण इति । जीवा० ३६७ । देव । जं० प्र० ३०५ ।

अरुणोप-अरुणोदः, अरुणद्वीपसत्कः समुद्रः, सुभद्रसुमनो-
भद्रदेवाभरणयुक्त्याऽरुणम्-आरुक्तमुद्रकं यस्यामौ । जीवा०
३६७ ।

अरुणोदप-अरुणोदकः अन्धकारः, तमस्कायस्य नाम ।
भग० २७० ।

अरुणोद-समुद्रविशेषः । ठाणा० २१७ ।

अरुणोपपात-मृत्रविशेषः । वृ० प्र० ६२ आ ।

अरुणोववाते-अरुणोपपातः, इहारुणो नामदेवस्तत्समयनि-
बद्धो ग्रन्थस्तदुपपातहेतुः, अभ्ययननाम । ठाणा० ५१३ ।

अरुण्यं - अरुक्, अविद्यमानरोगः । भग० ९ । अरु-
त्रण । मृत्र० ९२ । अरुजं, शरीरमनसोरभावेनाधिव्याधि-
रहितम् । जीवा० २५६ । अरुजम्-अविद्यमानरोगः शरी-
रमनसोरभावान् । सम० ५ ।

अरुण्यं-अरु । आच० ८२० ।

अरुह-न रुहोऽरुहः अपुनर्भावी । आच० २३१ ।

अरुहंत-अरोहनः, क्षीणकर्मशीजत्वादनूपजायमानः । भग० ३ ।

अरोहनः, अनुपजायमानः क्षीणकर्मशीजत्वात् । भग० ३ ।

अरुह्य-अर्हता । विशे० ८९१ ।

अरूपिणः-अमूर्ता । ठाणा० १९६ ।

अरूवी-अरूपि, अमूर्तम् । भग० १५० ।

अरेण-आरतः । आच० २८५ ।

अरो-अरः, तीर्थकृचक्रवर्त्तिविशेषः । उक्त० ४४८ । सप्तम-
चक्रवर्त्ति । आच० १५९ । सम० १५२ । सर्वोत्तमे कुले
शुद्धिकरो जायतेऽतः, अष्टादशो जिनः, यस्मिन् गर्भगतं
मात्रा स्वप्ने सर्वरत्नमयोऽतिसुन्दरोऽतिप्रमाणश्वारको दृष्टो
ऽतः । आच० ५०५ ।

अरोगी-अरोगी-रोगविप्रमुक्तः । दश० २०५ ।

अरोस-अरोषः, चिलातदेशनिवासी म्लेच्छविशेषः । प्रश्न०
१४ ।

अर्कतूलम्-उक्त० ६७७ । प्रज्ञा० १० ।

अर्गलम्-अधिकम् । उक्त० ६६० ।

अर्गलपाशका-अग्गलपासगाणि, यंत्रार्गलाऽप्राणि निक्षिपन्तः ।
आच० ३३७ ।

अर्गला-(अग्गल), उपकरणमेदः । आच० ६० । परिघः ।
उक्त० ३११ ।

अर्घति-(अर्घड), अर्हति । उक्त० ३१६ ।

अर्चा-(अच्चे) लेख्या, शरीरः, क्रोधाद्यद्यवसायात्मिका
ज्वाला । आच० २८४ ।

अर्चि-(अर्ची), अर्च्छिजमलः । ठाणा० ३३६ । अर्चि-
मूलप्रतिबद्धा ज्वलनशिखा । उक्त० ६९४ ।

अर्चिपा-(अर्चीण), शरीरनिर्गततेजोज्वाला । ठाणा० ४२१ ।

अर्जितदुःखा-अर्जित-उपाजितं दुःखं यैस्ते । उक्त० २६३ ।

अर्जुन-नृगविशेषः । प्रज्ञा० ३० । उक्त० ६९० । जीवा० २६ ।
जं० प्र० १३ ।

अर्जुनसुवर्णकम्-(अर्जुनसुवर्णकम्), अर्जुन-शुक्लं तच्च
तत्सुवर्णकम् । उक्त० ६८५ ।

अर्जुनसुवर्णमयी-सर्वात्मना कनकमयी । जं० प्र० ३७३ ।

अर्त्तिः-(अट्ट), शारीरमानसी पीडा तत्र भवा । आच०
१३९ ।

अर्थ-अर्थते-गम्यते, परिच्छिद्यत इति । आच० १० । आज्ञा ।
आच० ६०४ । मिद्वगन्धपर्यायः । ठाणा० २५ ।

अर्थम्-निमित्तम् । उक्त० ४७३ ।

अर्थकर-(अट्टकर), मन्त्री, नैमित्तिकः । ठाणा० २४१ ।

अर्थज्ञाता-(अट्टजाय) अर्थ-कार्यमुत्पन्नजननं स्वकीय-
परिणामादेर्जातं यथा सा, पतिचौगादिना सुयमाचचार्यमने-
त्यर्थस्ता वा । ठाणा० ३२९ ।

अर्थदण्डः—(अट्टादंडे), दण्डयतेऽऽत्माऽन्यो वा प्राणी येन स दण्डः । ठाणा० ३१६ ।

अर्थधर्माभ्यासानपेतम्—वाण्यतिशयविशेष । सम० ६३ ।

अर्थनिर्यापणा—अर्थस्य पूर्वापरसाङ्गत्येन गमनिकेत्यर्थः । ठाणा० ४२३ । अर्थ—सूत्राभिधेय वस्तु तस्य निरिति—मृश यापना—निर्वाहणा पूर्वापरसाङ्गत्येन स्वयं ज्ञानतोऽन्येषां च कथनतो निर्गमना । उक्त० ३९ ।

अर्थपदम् । भग० २०२ ।

अर्थपदानि—(अट्टपदा) अर्थप्रधानानि पदानि । उक्त० ३४१ ।

अर्थशास्त्रं—धनुर्वेदादि । वृ० प्र० १३० आ ।

अर्थाज्ञा—पुनरभिनिवेशतोऽन्यथा प्ररूपणादिलक्षणया । सम० १३२ ।

अर्थात्—(अट्ट), निमित्तात् । उक्त० ४९१ ।

अर्थाधिकारः—(अत्थाहिगारो), शास्त्रीयोपक्रमस्य पञ्चममेव । आचा० ३ । ठाणा० ४ । वक्तव्यताविशेष एव, स चैक-त्त्वविशिष्टात्मादिपदार्थप्ररूपणलक्षण इति । ठाणा० ५ । आव० ५६ । अध्ययनसमुदायार्थः । आव० ५८ ।

अर्थान्तराभिधानम्—गामश्वमित्याद्यन्यार्थप्रतिपादनम् । आव० ५८८ ।

अर्थान्तरोक्ति—मृषावादविशेष । ठाणा० २९० ।

अर्द्धवितर्दा—विह्वला । जं० प्र० १७० ।

अर्द्धचन्द्र—अर्द्धचन्द्र । सम० ३०, १३९ ।

अर्द्धतृतीया—अर्द्ध तृतीयं येषां ते । प्रज्ञा० ४७ ।

अर्द्धपेटा—यस्या तु साधु क्षेत्रं पेटावच्छतुरस्रं विभज्य मध्य-वर्त्तानि गृहाणि मुक्त्वा चतसृष्वपि दिक्षु समश्रेण्या भिक्षा-मयति सा पेटा, एवमेव, नवरमर्द्धपेटामदृशसंस्थानयोर्दिग्-द्वयमम्बद्वयोर्गृहश्रेण्योरत्र पर्यटति । वृ० प्र० २५७ अ ।

अर्द्धभारम्—फलमहस्तात्मकम् । ज० प्र० २५३ ।

अर्द्धमागधभाषा—भाषाविशेष । ज० प्र० १४ ।

अर्द्धासन्यासम्—उत्तरासगरूपम् । वृ० प्र० १२५ अ ।

अर्धापक्रान्ति—(अड्ढापक्रतीए), एतदेवार्धापक्रान्त्या शिशिरे कुर्वन्ति, तत्रार्धस्यासमप्रदिभागरूपस्यैकदेशस्य वैका-टिपदात्मकस्यापक्रमणमवस्थानम्, शेषस्य तु द्रव्यादिपदम-ज्ञातरूपस्यैकदेशस्योर्ध्वं गमनं यस्या रचनाया सा समय-परिभाषया अर्धापक्रान्तिरुच्यते । विशेषे ५५८ ।

अर्धाक्—अधः । आव० ८२७ ।

अर्हन्—सातिशयरूपसम्पत्समन्वितः । आचा० ४१२ ।

अलं—अलम्, अत्यर्थम् । दश० २३८ ।

अलंकार—अलंकारः । नि० चू० प्र० २७६ आ । अलङ्का-रान्, वस्त्रादीन् । जं० प्र० १४५ । आव० १८२ ।

अलंकारियसभा—अलङ्कारसभा । जीवा० २३६ । अल-ङ्कारभवनविमानभाविनी सभा । प्रश्न० १३५ ।

अलंकारित—अलङ्कारिका, यस्यामलङ्कियते । ठाणा० २५२ ।

अलंकियं—अलङ्कृतम्, उपमादिमिरूपेतम् । सूत्रगुणविशेष । आव० ३७६ । अन्योऽन्यस्फुटशुभस्वरविशेषाणां करणात् । जं० प्र० ४० । मुकुटादिभिर्विभूषितम् । भग० ११६ । काव्यालङ्कारयुक्तम् । ठाणा० ३९७ । अन्यान्यस्वरविशे-षाणां स्फुटशुभानां करणात् । ठाणा० ३९६ । अलंकृतं । जं० प्र० ४२० ।

अलंगारो—अलङ्कार, आभरणम् । जीवा० २४५ ।

अलंदं । नि० चू० द्वि० ९१ आ ।

अलंदकं—वंसीमूलम् । वृ० द्वि० १७९ अ ।

अलंबुसा—अलम्बुषा, उत्तररुचकवास्तव्या दिक्कुमारी । आव० १२२ । उत्तररुचकवास्तव्या प्रथमा दिक्कुमारी महत्तरिका । जं० प्र० ३९१ ।

अलकम्—ललाटम् । जीवा० २७३ ।

अलकापुरी—अलकापुरी, लौकिकशास्त्रे धनदपुरी । जं० प्र० १८१ । वैश्रमण्यक्षपुरी । अन्त० १ ।

अलका—सविषया । (भक्त०) ।

अलक्षं—अलक्षम्, गुप्तम् । आव० ४२१ ।

अलक्षणया—अलक्षणता—असमञ्जसा, अभिधायिता । विशेषे २०५ ।

अलक्ष्मे—अलक्ष्य, वाणारस्या राजा । अन्त० २५ । अन्तकृद्गाना षष्ठमवर्गस्य षोडशाध्ययनम् । अन्त० १८ ।

अलक्त—अलक्तक । उक्त० ६५३ ।

अलक्तगपहो—जमेत अलक्तगेण पादो रज्जति तमेत्तो कद्दमो जमि पहे सो अलक्तगपहो । नि० चू० ७९आ ।

अलक्तगा—रंगविशेष । नि० चू० प्र० १८८ अ ।

अलब्धमध्यमः—गम्भीर । उक्त० ५५४ ।

अलमन्थु—समयभाषया समर्थोऽभिधीयते । ठाणा० २१६ ।

अलमन्थु—अलमन्तु, पर्याप्तं भवतु । भग० ६७ । निषेधो भवतु, निषेधक । ठाणा० २१६ ।

अलल-अलला, व्यक्ता भाषा । दश० २३५ ।

अलवो-अल्प, मौनव्रतिको निष्ठितयोग, गुडिकादियुक्तो वा । सूत्र० ३९३ ।

अलसंडविसयवासी-अलसण्डविषयवासिनः, म्लेच्छविशेषाः । जं० प्र० २२० ।

अलस-अलस, अन्येन सह प्रभूतं पर्यटितुमसमर्थः । ओष० १५० । गण्डूलकः । प्रश्न० २४ ।

अलसरो-हस्तपादादिस्तम्भ. श्रयधुर्वा । आवा० ३६२ ।

अलसा-अलसा, प्रयत्नरहिता । ओष० २२२ । द्वीन्द्रि-
कजीवमेदः । उक्त० ६९५ ।

अलाउ-अलाबु, अलाबुतुम्बयोर्लम्बवृत्तत्वकृतमेदः । जं० प्र० २४४ । अलातं-उल्मुकम् । ओष० १७ ।

अलाउय-अलाबुकं । आचा० ४०० ।

अलाते-अलातम्, उल्मुकम् । जीवा० २९, १०७ । प्रज्ञा० २९ । ओष० १७ । ठाणा० ३३६ । दश० १६९ ।

अलातद्रव्यम् - वक्रतयाऽवभासमानमेकान्तवाद्यभ्युपगतं वा वस्तु । ठाणा० ४८२ ।

अलाबुकं । ओष० १४५ ।

अलाभ-अलाभः, याचितमिक्षाद्यलाभः, पञ्चदश परीषह । आवा० ६५७ । अभिलषितविषयाप्राप्तिः । उक्त० ८३ ।

अलायं-अलातम्, उल्मुकम् । उक्त० ८३ । दश० २२८, १५४ ।

अलायचक्रं-अलातचक्रं, कालमेदेन दिक्षु भ्रमत् । विशेषे ९७५ ।

अलाहि-अलम् । आवा० ११६, ७०२ । भग० ४७० । ओष० १५९ ।

अलिजरम्-कृप्यम् । दश० २६० ।

अलिंद-कुण्डकम् । ओष० १६६ ।

अलिंदद्विओ-अलिन्दकस्थितः । उक्त० ३५५ ।

अलिंदाति । नि० चू० प्र० १६२ अ ।

अलिंदेण-अलिन्देन-कुण्डकेन । ओष० १६७ ।

अलिंदो-दोषविशेष । वृ० द्वि० ६२ अ । नट डव । व्य० प्र० १६४ अ ।

अलिप-अलीकम्, भृतनिष्ठवरूपं, असत्यं वा । भग० २३२ ।

अलित्तय-अलित्रम् । आचा० ३३ ।

अलिय-अलीकं, मृषावादः । प्रश्न० ९५ । मि० या, अधर्म-

द्वारस्य प्रथम नाम । प्रश्न० २६ । सङ्गुतार्थनिष्ठवरूपम् ।

प्रश्न० १२१ । अनृतं-अभूतोद्भावनं भूतनिष्ठवक्षः, सूत्रदोष-विशेष । आवा० ३७४ । विशेषे ४६४ । शुभफलापेक्षया निष्फल । प्रश्न० २७ ।

अलियवयणे-अलीकवचनम् । ठाणा० ३७० ।

अलिया-अलिका, पक्षिविशेषः । अनुत० ४ ।

अलियाण-अलीकाज्ञ, अलीका आज्ञा-आगमो यस्य स । प्रश्न० ४० ।

अलिसिंदा-चवंगारा । नि० चू० प्र० १४६ आ ।

अलुद्धो-अलुब्धः । आवा० ८५९ ।

अलेप-प्रक्षणेन सर्पिषा-घृतेन वमया च निर्वृत्तो लेपोऽ-लेपो ज्ञातव्यः । वृ० प्र० ८२ आ ।

अलेभडो-अस्थिरः, अनाहारः । आवा० २१२ ।

अलोप-अलोकः-केवलाकाशरूपः । औप० ७९ ।

अलोला-इन्दियविसयणिगहकारी, एमणं ण पेत्तेति । नि० चू० प्र० ३३२ आ ।

अलोलुओ-अपडिबद्धो । दश० चू० १४० ।

अलोहे-अलोभ, योगसङ्ग्रहेऽष्टमो योगः । आवा० ६६४ । स्वल्पलोभः । जं० प्र० १४८ ।

अलौकिकत्वम्-अमाधारणम् । दश० १६७ ।

अल्पगृहभिक्षादः । आचा० ३३६ ।

अल्पज्ञञ्ज-अविद्यमानवाक्कलहः । उक्त० ५८९ ।

अल्पपरिकर्माणि-यानि क्वचिन्मनाक् कृतितानि । ओष० १३२ ।

अल्पलेपा-चतुर्थी पिण्डेयणा । आचा० ३५७ ।

अल्पार्थके-ठाणा० ३३० ।

अलुइ-वृक्षविशेषः । भग० ८०३ ।

अलुइकुसुमं-अलुइकुसुमम्, लोके प्रनीतम् । प्रज्ञा० ३६१ । जं० प्र० ३८ ।

अलुगं-आर्द्रकम्, कन्दविशेषः । आवा० ८२८ । आर्द्र आर्द्रकं च । आवा० ८२८ ।

अलुचस्मे । नि० चू० प्र० १९० अ ।

अलुपलो-अली, शुद्धिकपुन्नाकृतिः । विपा० ७१ ।

अलुय-आर्द्र (स०)

अलिङ्-अभिद्रोतुम्, आश्रयितुं वा । आवा० ४३७ ।

अलिप-आश्रयेत् । (गणि०)

अलितो-अर्पित । आव० ४३४ ।

अलियंतुं-उपसर्तुम् । आव० ६५ ।

अलियंतो-आश्रयन् । आव० ४०० ।

अलियद्-आश्रयति । आव० ६९५ ।

अलियड-अलगीत् । आव० १११ ।

अलियस्सह-आश्रयत । उक्त० ३९६ ।

अलियह - आलीयेताम्- आश्रयताम् । उक्त० ३९४ ।

ओष० १५९ ।

अलियावं-प्रवेशम् । आव० ३४१ ।

अलियावणवंधे-अलियावणं-द्रव्यस्य द्रव्यान्तरेण श्लेषादिना-
ऽऽलीनस्य यत्करणं तद्रूपो यो बन्ध स । भग० ३९५ ।

अलियावो-प्रवेशः, आश्रयणम् । उक्त० १४५ ।

अलिविओ-अर्पित । आव० ४२१ ।

अलिवेई-अर्पयति, ददाति । आव० ५६० ।

अलीण-आलीनम्, सुश्लिष्टम् । जं० प्र० ५२९ । आलीन -
मस्तकभित्तौ किञ्चिल्लमौ न तु टप्परौ । जं० प्र० ११३ ।
मनोवाक्कायगुप्तावाश्रितौ वा, यद्वा अलीनौ-पृथगवस्थानेन
परस्परमदिलष्टौ । उक्त० ४९९ । गुरुजनमाश्रितः । अनु-
ग्रामनेऽपि न गुरुषु द्वेषमापद्यन्ते, अथवा आ-ममन्ता-
त्मर्वासु क्रियासु लीना-गुप्तो भोत्वणचेष्टाकारिणः । जं० प्र०
११७ । जीवा० २७८ । गुरुमाश्रितः । औप० ८८ । इष-
लीनः । आव० १९७ । आलीनः । आव० ६३ । आश्रितः
(आउ०) । आ-ममन्तात् लीना आलीना । व्य० द्वि०
४४० आ ।

अलेसेहि-अश्लेषः । आव० ६३ ।

अवं-(अवाङ्), अधस्तात् । आचा० ६३ ।

अवंगाओ-अपाङ्गा, नयनप्रान्तम् । जं० प्र० ५२ ।

अवंगुअ-अप्रावृत्तम् । नि० चू० प्र० २०४ अ ।

अवंगुदुवारे - अप्रावृत्तद्वार - कपाशदिभिरम्यगितगृहद्वार ।
औप० १०० ।

अवंगुय-अप्रावृत्तम्, न स्थगयति । वृ० द्वि० २५ आ,
१६४ अ ।

अवंगुतमि-उद्धाटिते । वृ० द्वि० २५० आ ।

अवंगुयदुवारो-अप्रावृत्तद्वार, अप्रावृत्त द्वारं येन स, उद्-
घाटितद्वार । मूत्र० ३३५ ।

अवंगो-अपाङ्गः, नयनोपान्तम् । जीवा० २०६ ।

अवंश-अवन्ध्यं, एकादशपूर्वनाम । ठाणा० १९९ ।

अवंशपूर्व-अवन्ध्यपूर्व-यत्र सम्यग्ज्ञानादयोऽवंध्या-सफला
वर्ण्यन्ते तत्, एकादशपूर्वनाम । सम० २६ ।

अवंतिवद्धण-अवन्तीवर्धनः, अज्ञातोदाहरणे प्रयोतात्मज-
पालकसुतः । आव० ६९९ ।

अवंतिसुकुमार-प्राणिन आहारविमोचने दृष्टांत । आचा०
२९१ ।

अवंतिसुकुमालो-अवन्तिसुकुमालः, योगसङ्ग्रहेऽनिश्रितो-
पधानदृष्टान्ते उज्जयिन्या सुभद्रापुत्रः । आव० ६७० । वश-
कुडंगेऽनशनी (मर०) । शृगालीभक्षितः (भक्त०) ।

अवंतिसेण - अवन्तीषेणः, अज्ञातोदाहरणे धारिणीपुत्रः ।
आव० ६९९ ।

अवंती - देशविशेषः । वृ० तृ० २१८ अ । उक्त०
४९ ।

अवंतीजणवय - अवन्तीजनपदः, देशविशेषः । आव०
२८९ । उक्त० ४९ । नि० चू० प्र० ६४ आ ।

अवंतीजणवय-देशविशेषः । व्य० प्र० १४९ आ ।

अवंतीसुकुमार-नामविशेषः, उदाहरणविशेषः । वृ० द्वि०
२२४ अ ।

अवंतीसुकुमालो-वंशकुडंगेऽनशनी (मर०) । शृगालीभ-
क्षितः (भक्त०)

अवंतीसुत-शृगालीभक्षितो मुनिः । (सं०)

अवंतीसोमालो । नि० चू० प्र० १३७ आ ।

अव-अपृथक्त्वम् । आव० २७८ । अधः । प्रज्ञा० ५२६ ।
उक्त० ५५७ । मर्यादया एतावत्क्षेत्रं पश्यन् । विशेषः ५४ ।

अवइद्धो - अपविद्धः, तोमरादिना सम्यग्विद्धः । प्रश्न०
४९ ।

अवइङ्गो-अवकीर्णकः । आव० ७१८ ।

अवउज्जिअ-अधोऽवनम्यः । आचा० ३४४ ।

अवउज्जस्ति-परित्यज्यते । आव० ७६५ ।

अवउज्जिअथोचमाहारो - उज्जितस्तोकाहारः, उज्जित-
वर्मास्तोकः-स्वल्प आहारो यस्य स । आव० ५६८ ।

अवउडगं - अवकोटनम्, ग्रीवाया पश्चादभागनयनम् ।
विपा० ५३ । अवकोटकः, कृकाटिकाया अधोनयनम् ।
विपा० ४७ ।

अवप-अवकम्, अनन्तजीवनस्पतिमेद । आचा० ५९ ।
जलरुहविशेष । प्रज्ञा० ३१, ३३ । साधारणबादरवनस्प-
तिकायविशेष । जीवा० २६ । प्रज्ञा० ३४ । साधारणव-
नस्पतिविशेष । प्रज्ञा० ४० ।

अवपडए-तापिकाहस्तकान् । भग० ५४८ ।

अवभोडयबंधनं - अवभोदनतोऽवकोदनतो, वा पृष्ठदेशे
बाहुशिरसा संयमनेन, बन्धनं यस्य स । अन्त० १९ ।

अवफंखइ - अवकाङ्क्षति, अपेक्षते, अनुकम्पते । भग०
१०२ ।

अवफरिसो-अपकर्षः-अभावः । प्रश्न० ६२ ।

अवकारं-अपकरणम्, अज्ञारोपरिक्षेपः । प्रश्न० ४० ।

अघ्नकिश्रतो-अवकीर्णकः, करकण्डो प्रथमं नाम । उक्त०
३०१ ।

अवकिरति-उत्सृजति । आव० ७७१ ।

अवकिरियव्वं-अवकरणीयम्, विक्षेपणीयम्, त्याज्यम् ।
प्रश्न० ९६ ।

अवकुंडिय-अवगाढ-व्याप्त । (मर०)

अवकुजियं-उद्वाए तिरियहुत्करण । नि० चू० तृ० ५९ अ ।

अवकोडकबंधनं-अवकोटकबन्धनम्, बाहुशिरसा पृष्ठदेश-
बन्धनम् । प्रश्न० १४ ।

अवकोडयं-अवकोटकम्, कोटाया-प्रीवाया अधोनयनम् ।
प्रश्न० ५६ ।

अवक्रंत-अपक्रान्त, सर्वशुभभावेभ्योऽपगत-भ्रष्टः, अप-
क्रान्तः-अकमनीयः । ठाणा० ३६६ । आव० ५०४ । अव-
क्रान्त-अवस्थितः । उक्त० १५६ ।

अवक्रमइ-अपक्रामति, च्यवते । जीवा० ११० । गच्छति ।
जीवा० २४३, ३०६, ३२२, ४०० । अपक्रामति । आव०
१९६ । अपक्राम्यति । उक्त० १५७ ।

अवक्रमिजा-अपक्रामेद-गच्छेत् । आचा० ३८५ ।

अवक्रमित्ता-अवक्रम्य, गत्वा । दश० १७८ ।

अवक्रमेज्ज - अपक्रामेत्, अपमर्षेत्, उत्तमगुणस्थानकाद्
हीनतरं गच्छेदित्यर्थः । भग० ६४ ।

अवक्रासे-अपकर्षणं, अवकर्षणं, अपक्राशो वा । भग०
५७२ । अपकर्षः । मस० ७१ ।

अवक्रियं-असकः । दश० चू० ११३ ।

अवक्रम्य-विनिर्गत्य । व्य० प्र० १४६ आ ।

अवक्खारणं-अपक्षारणम्, अपशब्दं क्षारायमाणं वचनं,
अपक्षकरणम्-सानिध्याकरणम् । प्रश्न० ४१ ।

अवक्खित्तो-आक्षिप्तः । उक्त० ११७ ।

अवगति-बुद्धिः । उक्त० ३९२ ।

अवगम-सज्ञा । आचा० १२ ।

अवगाढ-अवस्थिताः । ठाणा० ५१४ ।

अवगाढगाढ - गाढावगाढम्, अतिगाढम्, प्राकृतत्वादेवं
रूपम् । भग० ३७ ।

अवगाढा-आश्रिता । ठाणा० ५२७ ।

अवगाढावगाढं - अवगाढावगाढम्-अत्यन्तव्याप्तिदर्श-
नम् । भग० १५३ ।

अवगायति-परिभवति । आचा० १०६ ।

अवगासो-अवकाश, यद्यस्योत्पत्तिस्थानम् । सूत्र० ३५० ।
अवस्थानम् । विशे० ७७१ । गमनादिचेष्टास्थानम् । आव०
८३५ । अवस्थानमवतारो । ठाणा० २३७ । बहूना
विवक्षितद्रव्याणामवस्थानयोग्य क्षेत्रम् । भग० ६०५ ।

अवगाहणा-आश्रयभावः । भग० ६०९ । अवस्थानरूपा ।
विशे० ८६२ ।

अवगीत-वाङ्मात्रेणापि केनचिदप्यननुवर्त्यमानः । आचा०
१०६ ।

अवगीतम्-निन्दितम् । भग० ११ ।

अवगुणंति-अपावृण्वन्ति । भग० ६८३ ।

अवगूहितो-अवगूहितः । आव० ३४४ ।

अवगुण्ठयते-लिप्यते । आचा० १४७ ।

अवग्गहो-अवग्रह, अव इति-प्रथमतो, ग्रहणं-परिच्छेद-
नम् । ठाणा० २८३ । अवष्टम्भ । ओष० २११ । सामा-
न्यार्थस्याशेषविशेषनिरपेक्षानिर्देश्यस्य रूपादेरवग्रहणम् ।
आव० ९ ।

अवग्रह-ओगाह, अव्यक्त यथास्वमिन्द्रियैर्विषयाणामालोच-
नावधारणा । तत्त्वा० १-१५ ।

अवग्रहावधि-कारणे आपन्ने सयमार्थं यो गृह्यते । ओष०
२०८ ।

अवघाटनप्रायश्चित्तं-शेषप्रायश्चित्तानि शोधयति । व्य० प्र०
९३ आ ।

अवघाडो । नि० चू० प्र० १२६ भ ।

अवच्च-जघन्य । सूत्र० १९७ ।

अवचण-अपचय, हाम, शरीरेभ्य पुद्गलाना विचटनम् ।

प्रज्ञा० ४३२ । देशतोऽपगम । भग० ५४० ।

अवचयो-अपचय-हीनत्वम् । सूर्य० १६ ।

अवचनम्-त्रिविधवचनप्रतिषेध । ठाणा० १४१ ।

अवचुल्लकम् । वृ० प्र० २९८ आ ।

अवचूल-अवचूलम् । भग० ३१८ ।

अवच्छलेणसारक्खणा - अपत्यलयनसरक्षणा । आव० ४०५ ।

अवच्चे-अपत्ये । आव० १९९ ।

अवच्छेप-अवच्छेद, देश । ठाणा० २०५ ।

अवजाते-अपजात-अप-हीन, जातोऽपजात, पितु सका-
शादीपद्धीनगुण । ठाणा० १८४ ।

अवज्ज-अवद्यम्, पापं । विशेष० १३१७ । आव० ३६४ ।

अवज्जपडिच्छन्नो - अवद्यप्रतिच्छन्न, पापप्रच्छादित ।
आव० ५३७ ।

अवज्जभीरू-अवद्यभीरु, साधु । ओष० २२४ ।

अवज्जुत्तं-पृथग्भूतम् । आव० ७५८ ।

अवज्ज्जा-अवध्या, गन्धिलविजयराजधानी । ज० प्र० ३५७ ।

अवज्ज्जाओ । ठाणा० ८० ।

अवज्ज्जाणायरिण - अपभ्यानाचरित, अप्रशस्तभ्यानाच-
रित । आव० ८३० ।

अवट्ठिण-अवस्थित, निख । भग० ७६० । एवमुभयरूप-
तया । ठाणा० ३३३ । निश्चलत्वात् । ठाणा० ३३३ ।

अवस्थितानि-शाश्वतानि । ठाणा० १४६ । अवधे पञ्चममेद ।

प्रज्ञा० ५४३ । आव० २८ ।

अवट्ठिय-अवस्थित, स्थितम् । भग० ११९ । अवट्ठिण्णु ।

जीवा० २७२ । अवस्थिता-स्वप्रमाणावस्थिता । जीवा०

९९ । स्वप्रमाणेऽवस्थिता मानुयोत्तरपर्वताद्वहि समुद्रवन ।

ज० प्र० २७ ।

अवट्ठिया कप्पा-अवस्थिता कल्पा-सामायिकमाधूनाम-
वश्यंभ विन । ठाणा० ३७४ ।

अवड्डिसगभूयं - अवतसकभूतम्, शेखरकल्पम्, प्रधान
मित्यर्थः । प्रश्न० १३७ ।

अवड्डेसग-अवतमक, शेखरक । भग० ३२२ ।

अवड्डं-कृकाटिकाम् । भग० ६७९ ।

अवड्डं-अपार्द्धम्, अर्धमात्रम् । सूर्य० ३०, १०४ । अर्द्ध-
ध्रुवमात्रम् । ओष० ८६ ।

अवड्डक्खेत्ता-अपार्द्धक्षेत्रम्, अपार्द्ध-समक्षेत्रापेक्षया अर्द्ध-
मेव क्षेत्रम् । ठाणा० ३६७ ।

अवड्डक्खेत्तं-अपार्द्धक्षेत्रम्, अर्धमात्रक्षेत्रम् । सूर्य० १०४ ।
पञ्चदशमुहूर्त्तभोग्य नक्षत्रं अभिचिर्वा, पञ्चदशमुहूर्त्तभोग्यानि
भरणी आर्द्रा अश्लेषा स्वातिज्येष्ठा च । वृ० वृ० १४८ आ ।

अवड्डगोलावलिच्छाया-अपार्द्धगोलावलिच्छाया, गोला-
नामावलिर्गोलावलिस्तस्या छाया गोलावलिच्छाया अपा-
र्द्धाया -अपार्द्धमात्राया गोलावलेच्छाया । सूर्य० ९५ ।

अवड्डचंदो-अपार्द्धचंद्र-अर्द्धचंद्र । वृ० प्र० १०९ अ ।

अवड्डवाविसंठित-अपार्द्धवापीसंस्थित । सूर्य० १३० ।

अवड्डा-अपार्द्धा । ठाणा० १४९ ।

अवड्डो-अर्द्ध । नि० चू० प्र० १४२ आ ।

अवड्डोमोअरिया-उपाद्धाविमोदरिका, द्वात्रिंशतोऽर्द्ध षोडश,
एवं च द्वादशानामर्द्धसमीपवर्तित्वादुपाद्धाविमोदरिका द्वाद-
शभिरिति । औप० ३८ । भग० २९२ ।

अवणण-अपनय -पूजासत्कारादेरपनयनम् । ठाणा० ४१८ ।

अवणयं-एकान्ते स्थापनम् । वृ० द्वि० २६३ अ ।

अवणिज्जंतु-अपनीयन्ताम् । आव० ४३६ ।

अवणितमूलो-अपनीतमूलः, अपनीतमूलत्रिभाग, त्रिभा-
गनिर्वाटितवाट, ऊर्ध्वमागादपि त्रिभागहीन इति । जीवा०
३५५ ।

अवणीओवणीयवयणं - अपनीतोपनीतवचनम्, यन्नि-
न्दित्वा प्रशमति । प्रज्ञा० २६७ ।

अवणीयं-अपनीतम्, स्थानान्तरस्थापित निराकृतगुणं वा ।
औप० ३९ ।

अवणीयवयणं-अपनीतवचनम्, निन्दावचनम् । प्रज्ञा०
२६७ । गुणापनयनरूपम् । प्रश्न० ११८ । निन्दावचनम् ।
आचा० ३८७ ।

अवणीयोवणीयवयणं - अपनीतोपनीतवचनम्, यत्रैक
गुणमपनीय गुणान्तरमुपनीयते । प्रश्न० ११८ । अरुपवती
स्त्री किन्तु सद्ब्रूता । आचा० ३८७ ।

अवणेति-महामणिं प्रकाशयति । नि० चू० प्र० ११६ आ ।

अवणेजा-अपनयेत्, परित्यजेत् । द्य० १५६ ।

अवण-अवर्णः, अवज्ञा वा, अनादरः, वर्णनाया अकर-
णम् । औप० १०५ । अश्लाघात्मकः । उक्त० ७१० ।
निन्दा । आव० १०३ ।

अवणहाणं-अपस्नानम्, तथाविधद्रव्यसंस्कृतजलेन स्ना-
नम् । विपा० ४१ ।

अवतंसो-पुरुषव्याधिनामको रोगः । वृ० तृ० २४९ अ ।

अवतासण-बाहाहिं अवतासिता । नि० चू० प्र० ११३ अ ।

अवयव - अप्राप्तम्-अस्पृष्टम् । भग० १२७ । अव्यक्तः,
अष्टानां वर्षाणामधो बालः । ओष० १६२ ।

अवत्तदंसणे - अव्यक्तदर्शनः-अव्यक्तं-अस्पष्टं दर्शनं-
अनुभवः । भग० ७०९ ।

अवत्तमय-अव्यक्तमता, सयतासयताद्यवगमे सदिग्धबुद्धयः ।
विशे० ९३३ ।

अवत्तव्वं-अवक्तव्यम् । प्रज्ञा० २३४ । यच्चरमशब्देनाच-
रमशब्देन वा स्वस्वनिमित्तशून्यतया वक्तुमशक्यं तत् ।
प्रज्ञा० २३५ । अनन्तगुणं । दश० २२१ ।

अवत्तव्वगसंन्विता-अव्यक्तव्यकसञ्चिता-समये समये एक-
तयोत्पन्ना । ठाणा० १०५ ।

अवत्ता - छगणमद्वियाए पाणिण्यय । नि० चू० प्र०
२३२ अ ।

अवत्तिता-अव्यक्तिका, अव्यक्तं-अस्फुटं वस्तु अभ्युप-
गमतो विद्यते येषां ते । ठाणा० ४१० ।

अवसो-मोलसवरिसारेण वयसा । नि० चू० प्र० २९० आ ।

अवत्थयं-अपार्थक्यम्, पौर्वापर्यायोगादप्रतिसम्बद्धार्थं, चतुर्थ-
सूत्रदोषः । आव० ३७४ । असंबद्धार्थम् । विशे० ४६४ ।
अनु० २६१ ।

अवदारं-अपहारम् । आव० ३०६ ।

अवदारियं-अवदारितम्, उद्धाटम् । आव० ६८७ ।

अवदाल-पादादिन्यासेऽधोगमनम् । भग० ५४० ।

अवदालिओ-अवदारितः । आव० १७५ ।

अवदालियं-अवदालितम्, रविकरैर्विकाशितम् । औप०
१७ । रविकिरणैर्विकामितम् । जीवा० २७३ । मज्झाना-
वदलनं-विकामितम् । प्रश्न० ८२ ।

अवदाली-अवदारयति-शकटं स्वस्वामिन विनाशयतीत्येवं-
शीलः । उक्त० ५४८ ।

अवदालेह-अवदालयति, उत्पाटयति । प्रज्ञा० ६०० ।

अवदू-कृकाटिका । विपा० ७२ ।

अवद्वहणा-दम्भनम् । विपा० ४१ ।

अवद्वारं-अपहारम् । आव० ३०६ ।

अवद्वगाढलगोलच्छाया-अपार्द्धगाढलगोलच्छाया । सूर्य०
९५ ।

अवद्वगोलच्छाया-अपार्द्धगोलच्छाया । सूर्य० ९५ ।

अवद्वगोलपुञ्जच्छाया-अपार्द्धगोलपुञ्जच्छाया । सूर्य० ९५ ।

अवद्वचन्द-अपकृष्टमर्द्धं चन्द्रस्यापार्द्धचन्द्रः । ठाणा० ७१ ।

अवद्वजवरासिसंठाणसंठिण-अपार्द्धजवराशिसंस्थानस-
ंस्थितः, अपगतमर्द्धं यस्य सः, स चासौ यवक्ष राशिश्च
अपार्द्धजवराशी तयोरिव यत्तत्स्थानं यस्य तेन संस्थितः ।
जीवा० ३४३ ।

अवद्वपोरिसी - उपार्द्धपौरुषी, अपगतमर्द्धं यस्या मा
अपार्द्धा मा चासौ पौरुषी । सूर्य० ९५ ।

अवद्वयं-मिथ्यात्वकषायनोकषायलक्षणम् । आव० ।

अवद्वय-मृत्वा । जीवा० २६२ ।

अवधारियं-तात्पर्यग्रहणतो हृदये विश्रामितं । व्य० प्र०
२५७ अ ।

अवधिकेवली - केवलद्वितीयमेदः । नि० चू० द्वि०
१३९ आ ।

अवधिजिनः-विशिष्टावधिधरः । आव० ५०१ ।

अवधिज्ञानम्-ज्ञानस्य तृतीयमेदः । ठाणा० ३३२ ।

अवधिज्ञानजिनाः-विशुद्धावधिज्ञाना । व्य० प्र० ८५ अ ।

अवधीरयेत्-उपेक्षेत । उक्त० ११२ ।

अवधीरित-परिभूतः । आचा० १०६ ।

अवधूतम्-अवज्ञातम् । ओष० १५ ।

अवध्वं-अवर्णम्, निन्दा । आव० ६६२ । अश्लाघामवज्ञा ।
ठाणा० ३६० ।

अवध्ना-अवज्ञा, परिभवः । ओष० १८६ ।

अवधपंगुरे-अपवृणुयात्, उद्धाटयेत् । दश० १६७ ।

अवपात - पर्वतविशेषः, येषु वैमानिका देवा अवपतन्ति
अवपत्य च मनुष्यक्षेत्रादावागच्छन्ति । प्रश्न० ९६ ।

अवपीलह-अवपीडयति, जलेन श्लाघयति । जीवा० ३२६ ।

अवबोह-अवबोधः, मतिः । आचा० १० ।

अवभासियं-अपभासितं, दुष्टभाषणं, विरूप भाषणं । व्य०
प्र० २० अ ।

अवमंथित-अवाङ्मुखीकृत । वृ० प्र० ८० आ ।

अवमः-लघु पर्यायेण । ठाणा० २४२ ।

अवमण्ड-अवमन्यते, अवज्ञाऽऽस्पदं मन्यते । भग० १६६ ।

अवमण्डह - उचितप्रतिपत्त्यकरणेन । भग० २१९ ।

अवमद-अवमद । जं० प्र० १०१ ।

अवमहं-अपमर्दम्, उपमर्दनम् । प्रश्न० ३७ ।

अवमप्रतिजागरणम्-गुणविशेष । आत्र० ५२४ ।

अवमा-हीना । आचा० ३३२ ।

अवमाणणं-अपमाननम्, विनयव्रश । प्रश्न० ९७ । अन-
भ्युत्थानादिकरणम् । भग० २२७ । मानहरणम् । प्रश्न० ४१ ।
अपमानम्, अपूजनम् । औप० ४६ ।

अवमाणो-अपमान, दैन्यम् । प्रश्न० १३८ ।

अवमानं-हस्तादि । ठाणा० १९८ ।

अवमारियं-अपस्मार-अपगत स्मार स्मरणं यस्मात् स
अपस्मार, तस्मिन् मति तद् रोगिण सर्वविषया स्मृति
नश्यति । आचा० २३३ ।

अवमोदर-अवमं-ऊनमुदरं-जठर यस्य स । ठाणा० १४८ ।

अवम्मो-अवाम्य । आव० १०१ ।

अवयक्काओ-अवपाक्यास्तापिका । भग० ५४८ ।

अवयक्खंत-अपेक्षमाण. (भक्ता०) । पृष्ठतोऽभिमुख निरु-
पनयन । ओघ० १२७ ।

अवयक्खमाणस्स-अवकादृशनोऽपेक्षमाणस्य वा । भग० ४९६ ।

अवयग्गं - अन्त, अन्तवाचको देशीवचनोऽयं शब्द ।
भग० ३५ । अवदप्रम्-पर्यन्तम् । ठाणा० ४४ ।

अवयणं-अवचनम् । आव० ३४३ ।

अवयव-अवयवा, प्रतिजादय । दश० ७५ । अवयव -
प्रमाणाङ्गलक्षण । दश० ७७ । अवयवा तथाविधविचित्र-
परिणामापेक्षया । ठाणा० ११ ।

अवयविद्रव्यता-तथाविधैकपरिणामिता । ठाणा० ११ ।

अवयवी - अवयवानां तथारूप सङ्घातपरिणामविशेष ।
जीवा० ६ ।

अवयाणं-तैलविशेष । वृ० द्वि० २२१ आ ।

अवयानी-अनुश्रोतोगामिनी । व्य० प्र० २५ आ ।

अवयारो-अवतारः, प्रस्ताव । व्य० द्वि० २५ आ ।

अवयासं-आलिङ्गनम् । ओघ० १६४ ।

अवयासणं-वृक्षादीनामालिङ्गापनम् । वृ० प्र० २१५ अ ।

अवयासिं-आलिङ्गनम् । वृ० तृ० २६ आ ।

अवयासिज्जमाणे - अपत्रास्यमान, अप्रयास्यमानो वा ।
औप० १०२ ।

अवयासित्ता-अवकाश्य । आव० ३५७ ।

अवयासेउं-निवारयितुं, निरोद्धुम् । आव० ४३८ ।

अवरं-अपरं, पश्चात्कालभावी । आचा० १६७ ।

अवरज्झियाउ - अपराद्धवान् । आव० ८३५ ।

अवरकंका-अपरकङ्का, ज्ञातायां षोडशाध्ययनम् आव०
६५३ । षष्ठाङ्गे षोडशं ज्ञातम् । उक्त० ६१४ । सम० ३६ ।

अवरगज्जभो-अपरगर्जभः । आव० ३८७ ।

अवरज्झइ-अपराध्यति, अपराधमाप्नोति । दश० १९६ ।

अवरणहसंखडी दिया गहियं रायो भुत्त, राईभोयणस्स
बित्थिभङ्गो । नि० चू० द्वि० १५ अ ।

अवरभो-अवरत, जघन्यत । विगे० ५३० ।

अवरत्त - अपरात्र, अपकृष्टा रात्रि, पश्चिमस्तद्भागः ।
भग० १२७ । रत्तीए पच्छिमजामो । दश० चू० १६४ ।

अवरदक्खिणा-अपरदक्षिणा । आव० ६३० ।

अवरदारिता - अपरद्वारिकानि, अपरस्या दिशि गम्यन्ते
येषु । ठाणा० ४१४ ।

अवरद्धं-अपराद्धम्, दण्डम् । उक्त० १४३ ।

अवरद्धिगा-लता फोडिआ, तस्यां लतास्फोटिकायामुत्थि-
ताया दाहोपशमार्थमचेतनेन पृथिवीकायेन परिषेकः क्रियते ।
ओघ० १३० । मर्पदंशस्तस्मिन् पग्गिषेकादि क्रियते । ओघ०
१३० ।

अवरभू-अवरभू, अधोभ । सूर्य० ४६ ।

अवररायं-अपररात्रं-रात्रे पाश्चात्य याम । आचा०
२१० ।

अवरविदेहकूडे-अपरविदेहकूटम्, निषेधे अष्टमकूटः । जं०
प्र० ३०८ । अपरविदेहाधिपकूटम् । जं० प्र० ३७७ ।

अवरविदेहे-अपरविदेह, मेरोर्जम्बूद्वीपगत पश्चिमविदेह ।
जं० प्र० ३१० । महाविदेहापरभाग । ठाणा० ६८ ।
निषेधे कूटविशेष । ठाणा० ७२ । नीले कूटविशेष । ठाणा०
७२ ।

अवरवीयादो-अपरवीजाप । आव० ३८७ ।

अवरा-अपरा । आव० ६३० ।

अवराडअ-अपराजित, पद्मवलदेवपूर्वभवनाम । आव०
१६३ ।

अवराड्वा-अपराजिता, शङ्खविजये नगरी । जं० प्र०
३५७ ।

अवराओ । ठाणा० ८० ।

अवराजिआ-अपराजिता, पूर्वदिगुरुचक्रवास्तव्या दिक्कुमारी ।
आव० १२२ ।

अवराजिया-अपराजिता, उत्तरदिग्भाष्यजनपर्वतस्योत्त-
रस्या पुष्करिणी । जीवा० ३६४ ।

अवराह-अपराध, गुरुविनयलङ्घनरूप । आव० ५४१ ।

अवराहखामणा-अपराधक्षामणा, वन्दनके पष्ठ स्थानम् ।
आव० ५४८ ।

अवरुडिओ-आलङ्कित । आव० २७४ ।

अवरुज्जय । आव० ६३८ ।

अवरुत्तरा-अपरोत्तरा । आव० ६३० ।

अवरुद्धो-अवरुद्ध, अन्तर्भूत । विगे० ११६७ ।

अवरेय-अवरेक, रिक्ता । उत्त० ३०५ ।

अवरेण-अपरेण-जन्मादिना सार्द्धम् । आचा० १६७ ।

अवरो-अववादो । नि० चू० तृ० १४६ अ ।

अवरोप्परमसंवद्ध-परस्परमसम्बद्ध । आव० ६३५ ।

अव्रण्णे-अवर्ण, अश्लाघा । अमहोषोद्धट्टनम् । ठाणा०
२७५ । अयञ्, सर्वदिगामिन्यप्रमिद्धि । ठाणा० ४१८ ।

अवन्न-अवर्ण अप्रसिद्धमात्रम् । भग० ४८९ । अश्लाघा ।
ओघ० १२१ । अयञ् । ओघ० १२५ ।

अवलंघण-अवलंघिजित्ति अवलघगं, जो पुग वेतिना
मत्तावलंघो वा । नि० चू० प्र० ११९ अ । बाह्यादिमा-
त्रैकदेशग्रहणम् । वृ० तृ० २३० अ । अवतरतामुत्तरताम-
वलम्बनहेतुभूता । जं० प्र० ४३ । अवलम्बन, अवतर-
तामुत्तरता चालम्बने हेतुभूत । जीवा० १९८ । अवलम्बनं
देशे ग्रहणम् । ठाणा० ३२७ ।

अवलंघणवाहा-अवलम्बनवाहा, उभयोरुभयो पार्श्वयो-
रवलम्बनाश्रयभूता भित्ति । जीवा० १९८ ।

अवलंघनीयम्-लम्बयितव्यं रज्ज्वादिनिबद्ध हस्तादिना
धरणीयम् । भग० ४७ ।

अवलंघमाणे-अवलम्बयन् हस्तवस्त्राद्यलादौ गृहीत्वा ।
ठाणा० ३५३ ।

अवलंघमाने-अवलम्बमान, पतन्ती बाह्यादौ गृहीत्वा
धारयन् । ठाणा० ३२७ ।

अवलगका-सेवका । भग० ४६४ ।

अवलगनं-सेवा । आचा० १३२ ।

अवलद्ध-अपलब्ध न्यक्कारपूर्वकतया । ठाणा० ४६६ ।
ईषलब्ध, अलब्धो वा । प्रश्न० १३८ ।

अवलद्धि-अपलब्धि, अलाभोऽपरिपूर्णलाभो वा । भग०
१०१ ।

अवलम्बण-अवलम्बेत-अवष्टम्भादिका क्रिया कुर्यात् ।
आचा० २९३ ।

अवलिवाति । ठाणा० ८६ ।

अवलितं-वल्गु शरीर वा न वलितं कृत तत् । ठाणा० ३६१ ।
यथाऽऽत्मनो वल्गुस्य च वलितमिति मोटनं न भवति ।
उत्त० ५४१ ।

अवलियं-अवलितम् । ओघ० १०९ ।

अवलुण्ण । आचा० ३७८ ।

अवलहणिया-वामासु कदम्बफेडणी । नि० चू० प्र०
१२४ अ ।

अवलेखकं-मायाया लक्षणम् । आचा० १७० ।

अवलोकनम्-गवाक्ष । वृ० प्र० २०७ अ ।

अवलोवो-अपलोपः, वस्तुमद्भावप्रच्छादनम् । अधर्मद्रा-
रस्य त्रिगतमं नाम । प्रश्न० २७ ।

अवलगन । आचा० १०६ ।

अवल्लु-गोणी । आव० ६६५ ।

अवल्लुखेवा-मवलंवा क्षेपा । नि० चू० द्वि० ७८ अ ।

अवल्लुगं । ओघ० ३३ । निर्यामका (मर०) ।

अवयं-अवयम्, चतुरशीतिरवयवभूतसहस्राणि । जीवा०
३४५ ।

अवचंगं-अववाङ्म, चतुरशीतिरडङ्गतसहस्राणि । जीवा०
३४५ । भग० ८८८ ।

अववंगाति । ठाणा० ८६ ।

अववरय-अपवरकः, गृहान्तर्भागः । दश० ४२ ।

अववाइयं-आपवादिक यद्द्रव्यक्षेत्राद्यपेक्षम् । उप० मा० गा० ४०० ।

अववाओ-अपवादः, द्वितीयपदम् । नि० चू० द्वि० ९२ अ ।

अववाडणं-अवपाटनम्, विदारणम् । भग० १२० ।

अववाति । ठाणा० ८६ ।

अववाय-अपवादः, परद्रव्यमिधानम् । प्रश्न० ११६ ।

अववायसुत्तं-तिण्मन्त्रयारागस्स इत्यादि । वृ० प्र० २०१ आ । नि० चू० तृ० ११ अ ।

अववायाववाओ-अववाए पुण अओ अववाओ । नि० चू० द्वि० ६५ आ ।

अववायाववातियं । नि० चू० प्र० २२५ आ ।

अवविहे-आजीविकोपासकविशेषः । भग० ३६९ ।

अववे-कालविशेषः । भग० २१०, २७५, ८८८ । सूर्य० ९१ ।

अवश्रावणम्-आयामम् । ओष० १३३ ।

अवष्टम्भम्-उपग्रहः । ओष० १५४ । उत्त० ५५ ।

अवष्टब्धा-आक्रान्ता । आचा० २५८ ।

अवसण्णा-अवमन्त्रा । आव० ६७५ । खगूडप्रायाः । ओष० १५६ ।

अवसहो-अपगच्छ । आव० ४०१ ।

अवसरो-अवमरः, उपयोगकालः । सूत्र० ११ । विभागः, पर्यायः, देशः, प्रस्तावः । विशे० ८३७ ।

अवसर्पणं । आचा० ३६४ ।

अवसाणं-अवसानम् । आव० ३८४ । अन्तः । प्रज्ञा० ३९७ ।

अवसाय-निश्चयः । प्रश्न० १०४ ।

अवसावणं-अवध्रावणम्, काञ्जिकम् । वृ० द्वि० १२९ आ ।

अवसिओ-अवमितः, जितः । विशे० ९९४ ।

अवसिद्धंतो-अपनिद्धान्तः । आव० ३२० ।

अवसोहिय-अवशोध्यः, अपमार्गः, पृथक् कृत्यः, परिहृत्यः । उत्त० ३४० ।

अवसेसं-अवशेषम्, उद्धरितम् । उत्त० ५९६ । भिक्षा-प्रकमात्पात्रनिर्गोद्धरितम्, यद्वाऽपगतः शेषमपशेषम् । उत्त० ५४४ ।

अवस्कन्दः-शिविरः । आचा० १४० ।

अवस्थानम्-संस्थितिः । सूर्य० ७ ।

अवस्सं-अवश्यम्, नियोगतः । आव० २६५ ।

अवस्सकरणिज्जं-अवश्यकरणीयम्, आवश्यकपर्याये द्वितीयनामः । विशे० ४१५ ।

अवह-अव्याप्रियमाणः । वृ० द्वि० २७ आ ।

अवहट्ठण-त्यागः । (मर०)

अवहट्ठ-अपहृत्यः, त्यक्त्वा । भग० १०० । परिहृत्यः ।

औप० २४ । परित्यज्यः । ओष० ११४ । आहृत्य-निष्कृत्यः, त्यक्त्वा । आचा० ४०० ।

अवहट्ठुअसंजमे-अपहृत्यासंयमः-अविधिनोच्चारदीना परिष्ठापनतो यः सः । सम० ३३ ।

अवहट्ठुसंजमो-अपहृत्यसंयमः-प्राणिभिः संसक्तं भक्तं पानमथवाऽविशुद्धमुपकरणं पात्रादि यद्वाऽतिरिक्तं भवेत् तत्परिष्ठापनविधिना । आव० ६५३ ।

अवहडे-अपहतम् । भग० २७७ ।

अवहन्त-उदूखलम् । वृ० द्वि० ६० अ ।

अवहारइ-अवधार्यते, प्रथमतया स्थाप्यते । सूर्य० ११३ ।

अवहारवं-अवधारणावान् । ठाणा० ४८४ ।

अवहाराइ-अपहतवन्तः-गृहीतवन्तः । आचा० ३३७ ।

अवहारो-अपहारः, अधर्मद्वारस्य दशमं नामः । प्रश्न० ४३ । जलचरविशेषः । प्रश्न० ६२ । अवधार्य-ध्रुवराशिः । सूर्य० ११३ । ज० प्र० ५०७ ।

अवहितचित्तः-एकाग्रमना । उत्त० ५९९ ।

अवहीयं-अपधीकम्, अपमदा-निन्द्या धीर्यस्मिस्तत् । अधर्मद्वारस्याष्टाविंशतितमं नामः । प्रश्न० २६ ।

अवहीयण-अवधीयते, अवगच्छस्याव्ययत्वेनानेकार्थत्वाद्बोधोऽवोचितस्तुतः धीयते-परिच्छिद्यते रूपिवस्तु तेन ज्ञानेनेत्यवधि, अथवा अव-मर्यादया एतावत्क्षेत्रं पश्यन्, एतावन्ति द्रव्याणि, एतावन्तः कालः पश्यतीत्यादिपरस्परनियमितक्षेत्रादिलक्षणया धीयते-परिच्छिद्यते । विशे० ५४ ।

अवहेडयं-अर्द्धशिरोरोगम् । उत्त० १४३ ।

अवहेडियं-अवहेठितम्, अवेत्यधो, हेठित-त्राधित अधोनामितमिति । उत्त० ३६७ ।

अवाअ-अपायः, उदाहरणस्य प्रथमो मेढः । दश० ३५ ।

अवाईण-अवाचीनम्, अधोमुखम् । औप० ७ । अवाती-
नानि, न वातोपहतानि, न वातेन पातितानि । ज० प्र०
२९ ।

अवाईणपत्ता-अवाचीनपत्रा, अधोमुखपर्णा, अधोमुख-
पलाशा वा । औप० ७ । अवातीनपत्रा-अवातोपहत-
वर्हा । औप० ९ ।

अवाउड-अप्रावृत्तम्, प्रावरणरहितम् । दश० ११९ ।
अप्रावृता । ओष० १६७ । प्रावरणाभावः । भग० १२५ ।

अवाउडप-अप्रावृत्तक, प्रावरणवर्जक । औप० ४० । न
विद्यते प्रावरणकम् । ठाणा० २९९ ।

अवाउडिय-अप्रावृत्तिक, सकलां रात्रिं यावद् अप्रावरणाभि-
प्रह्वान् । वृ० द्वि० २९२ अ ।

अवाय-अवायः, अवधारणात्मको निर्णयः । प्रज्ञा० ३१० ।
अपाय-अवग्रहजानेन ईहितस्यार्थस्य निर्णयरूपो योऽप्य-
वसायः । प्रज्ञा० ३१० ।

अवाओ-अवाय-प्रक्षान्तार्थविनिश्चयः । भग० ३४४ ।
ईहार्थविशेषनिश्चयः । आव० ९ ।

अवाघाय-अव्याघातः, प्रवज्यासूत्रार्थग्रहणादिकयाऽऽनुपू-
र्व्या विपक्त्रिममायुष्कक्षयमनुभवतो यो भवति सोऽव्याघातः ।
आचा० २६२ ।

अवाच्यप्रदेशः-गुह्यम् । प्रज्ञा० ४३० ।

अवातदंसी-अपायदर्शी । ठाणा० ४८४ ।

अवातीणपत्तो-अवातीनपत्रः, न वातोपहतं पत्रं, वाते-
नापातितं पत्रम् । जीवा० १८७ ।

अवाते-अपायः-अनर्थः । ठाणा० २५३ ।

अवादाणे-अपादान-विशेषतो मर्यादया दीयते, खण्ड्यते,
गृह्यते, अवधिमाम्नाम् । ठाणा० ४२८ ।

अवाय-अपायः, विवेकः । विशेषे ८७३ ।

अवायदंसी-आणालोपतस्म पलिउंचतस्म पच्छित्त अकरें
तस्स समारे, जम्मणमरणादीदुल्लभवोहीयत्तं च परलोका-
वाए, दरिसेत्ति इहलगे च ओमागिवादी सो अवायदंसी ।
नि० चू० तू० १२८ आ । सातिचारस्य पारलौकिकापा-
यदर्शीति । ठाणा० ४८६ । अपायान्-अनर्थान् शिष्यचि-
त्तभङ्गानिर्वाहादीन् दुर्मिक्षदौर्वल्यादिकृतान् पश्यतीत्येदंशील
सम्यगनालोचनाया वा दुर्लभवोधिकत्वादीन् अपायान्
शिष्यस्य रुज्यति । ठाणा० ४२४ ।

अवायाणुपेहा-अपायानुपेक्षा, आश्रवाणामपायानामनु-
पेक्षा । ठाणा० १८८ ।

अवालुयाखिल्ल-अवारितश्लेष्म । (तं०)

अवाचारे-अव्यापारः, इन्द्रियाव्यापारः । आव० ६५२ ।

अवाहाणं-देशविशेषः । भग० ६८० ।

अविंदतो-अलभमानः । आव० ५३५ ।

अविंधणं-आव्यधनम्, मन्त्रावेशनम् । प्रश्न० ३८ ।

अवि-अपि, अपिशब्द पद्यबन्धत्वेन पाठपूर्णार्थ एवाका-
राधो वा । जं० प्र० २४५ । प्रकारवाची । नि० चू० प्र०
१६८ आ ।

अविअ-अपिच, अन्युचये । ओष० ३६ ।

अविअत्तो-अव्यक्तः, मुग्ध-महजसद्विवेकविकलः । सूत्र०
३४ ।

अविइ-समन्ताद् वीचय इव वीचयः । उक्त० २३१ ।

अविउट्टमाणो-पीड्यमानः । सूत्र० ५१४ ।

अविउप्पकड-अविद्वत्प्रकृता, अव्युत्प्रकटा वा न विशेषतः
उत्-प्रावत्यनश्च प्रकटा । भग० ३२५ । अपिशब्द सम्भा-
वनार्थं उत्-प्रावत्येन च प्रकृता-प्रस्तुता प्रकटा वा उत्प्र-
कृतोत्प्रकटा वा । भग० ७५३ ।

अविउस्सिया-अव्युत्सृज्य, अपरिलज्य । सूत्र० ३९४ ।

अविओगिओ-अवियोगिक, वियोगासहिष्णुः । आव०
४३६ ।

अविओगो-अवियोगः, धनादेरत्यजनम् । परिग्रहस्य
पक्षविशतितमं नाम । प्रश्न० ९२ ।

अविओसित-अव्यवमितम्, अनुपशान्तम् । ठाणा०
१६६ ।

अविकत्थण-अविकत्थनः-न बहुमार्पी । दश० ५ । अवि-
कत्थनम्-हिनमितभाषणम् । आचा० २ ।

अविकप्पं-अविकल्पः, निश्चयः । आव० २६४ ।

अविकलकुल-अविकलकुलाः, ऋद्धिपरिपूर्णकुलाः । भग०
४६९ ।

अविकोविओ-जो वा भणिओ अज्जो ! जइ भुज्जो भुज्जो मे
विहिमि तो ते छेद मूल वा दाहामो, एनो विकोविओ, एतेमि
चेव विवरीता जो य पढमताए पच्छित्तं पडिवज्जति ते
अकोविआ भण्णति । नि० चू० तू० १२१ अ ।

अविकडिय-अविकटिनः, अखटिनः । व्य० द्वि० ५३ आ ।

अविक्रयेण-अविक्रयेण-भाटकेन । व्य० प्र० २३८ आ ।

अविक्रिअ - असंस्कृतम्, सुलभमीदृशमन्यत्रापि । दश० २२१ ।

अविक्रीवो-आसायमाणो । दश० चू० १२३ ।

अविकूलं-अपूतिकूलं । (मर०)

अविगणिया-अविमता । आव० ६९२ ।

अविगियवयणो-अविकृतवदनः, नात्यन्तनिर्घातितमुखः । ओष० १८२ ।

अविगीत-अविप्रतिपन्नः । व्य० प्र० १९२ अ ।

अविगुह-अवारित । (मर०)

अविग्गहगइसमावन्नग - अविग्रहगतिसमापन्न, ऋजुगतिकः, स्थितो वा । भग० ८५ । विग्रहगतिनिषेधादृजुगतिक अवस्थितश्च । भग० ८७७ ।

अविग्गहमणे-अविग्रहमना, अकलहचेता अव्युद्ग्रहमना वा, अविद्यमानासदभिनिवेशः । प्रश्न० १११ ।

अविघाटा-अप्रकट । व्य० द्वि० २०३ अ ।

अविघुट्टं-विक्रीशनमिव यत्न विस्वरम् । ठाणा० ३९६ । विक्रीशनमिव यद्विस्वरं न भवति तत् । ज० प्र० ४० ।

अविचिंतियं-अविचिन्तितम्, अविवक्षितम् । विशेष० ७३ ।

अविच्युति-धारणामेदः । दश० १२५ ।

अविज्जा-अविद्या, न विद्या-मिथ्यात्वोपहतकुत्सितज्ञानात्मिका । उक्त० २६२ ।

अविज्जापुरिसा - अविद्यापुष्पा, अविद्या-मिथ्यात्वोपहतकुत्सितज्ञानात्मिका तत्प्रधाना पुरुषा अविद्यमाना वा विद्या-प्रभूतश्रुत येषां ते । उक्त० २६२ ।

अविज्ञोपचितम्-अविज्ञानमविज्ञा तथोपचित, अनाभोगकृतमिति । सूत्र० ११ ।

अविणए-अविनय । आव० ७९३ ।

अविणासी - अविनाशी, क्षणापेक्षयाऽपि न निरन्वयनाशधर्मा । दश० १२९ ।

अविणीअप्पा-अविनीनात्मा, भवान्तरेऽकृतविनयः । दश० २४९ । विनयरहिता अनात्मज्ञा । दश० २४८ ।

अविणीओ - अविनीतः, सूत्रार्थगतुर्वेदनादिविनयरहित । ठाणा० १६५ । अविनीता, ये बहुशोऽपि प्रतिनोद्यमाना प्रमाथन्ति, ते च छन्देऽवर्त्तमाना भण्यन्ते । वृ० प्र० २०९ अ ।

अविण्णाय-अविज्ञातम्, अवध्यपेक्षया अज्ञातम् । भग० १९७, २०० ।

अवितथमाव -अर्थविनिश्चयः । दश० २३५ ।

अवितहं - अवितथम्, सत्यम् । आव० ७६१ । भग० १२१ ।

अवितहमेयं-अवितथमेतत्-न कालान्तरेऽपि विगताभिमतप्रकारम् । भग० ४६७ ।

अविदलकडाओ-अद्विदलकृता, न द्विदलकृता अद्विदलकृता, अनूद्घ्वपाटिता । आचा० ३२३ ।

अविद्वंतो-अविद्वन् । उक्त० २७९ ।

अविद्वकन्नए-अविद्वकर्णः, अव्युत्पन्नम् । भग० ६७७ ।

अविद्वत्थ-अविन्वत्तः, प्ररोहसमर्थः । दश० १४० ।

अविद्यमानम्-मासलतयाऽनुपलक्ष्यमाणम् । जीवा० २७१ ।

अविधिभिन्ने - उर्ध्वकालिरूपा पेश्य कृतं तदनुकमिन्नं, यत्पुनस्तिर्यक्वृहत्कत्तलिकाकृतं तच्च कलिकाभिन्नमेते द्वे । वृ० प्र० १७५ अ ।

अविधो-कुच्छितो । नि० चू० प्र० २७७ अ ।

अविनेया - प्रहणधारणविज्ञानेहापोहवियुक्ता महामोहाभिभूता दुष्टावप्राहिताश्च । तत्त्वा० ७-६ ।

अविपक्कदोसा-कषायेन्द्रियनिग्रहेऽसमर्था, अकोविदा वा । वृ० द्वि० १४१ अ ।

अधिपरीतदर्शनः-साम्प्रतेशी । सूत्र० ३९४ ।

अविपु(घु)ट्टं-अविपु(घु)ष्टम्, न विस्वरं क्रोगतीव । जीवा० १९४ ।

अविप्पकड - अविप्रकटा, आनुकूल्येन प्रकृता-प्रकान्ता, अथवा न विशेषेण प्रकटा अविप्रकटा । भग० ३२५ ।

अविप्पणासो-अविप्रणाश, शाश्वत, मिद्धाना नमस्काराहर्त्वे हेतु । आव० ३८३ ।

अविप्पण्णं । नि० चू० द्वि० ३१ आ ।

अविबंघणो - अविबन्धन, अविद्यमानमन्त्रादिनियन्त्रणः । उक्त० ४७९ ।

अविभागा-अविभागाः, अनुभागा । ठाणा० २२२ ।

अविभागपलिच्छेदो - अविभागपरिच्छेद, केवलप्रज्ञाछेदेनाविभागम् । वृ० तृ० १५ आ ।

अविमणे - अविमना, न शन्यचित्तः, अवीनस्य द्वितीयं नाम । भन्त० २२ ।

अविमोत्ति-अविमुक्ती, गृद्धि । नि० चू० प्र० १५५ अ ।

अवियं-उच्छिष्टम् । वृ० प्र० २७१ आ ।

अवियत्तकुलं-जत्थ बहुणावि कालेण भिक्षा न लब्धम् ।
दश० चू० ७७ ।

अवियद्धो-अविदाध, अतृप्त । (महाप्र०)

अवियाइ-इत्येवमादीनुद्दिश्य । आचा० ३५३ ।

अवियाउरी-अप्रसविनी । आव० २१२ ।

अवियाणओ - अविजानन्, हिताहितप्राप्तिपरिहारग्रन्थ-
मना । आचा० ७० ।

अवियारं-अपराक्रमप्रभवति काले । (भक्त०)

अवियार-अविचारम्, चेष्टात्मकविचारविरहितमरणानगन-
तपः । उक्त० ६०२ । अविकारा-गीतादिविकाररहिता ।
वृ० प्र० ३१० आ ।

अवियोगज्झवसाणं - अवियोगाभ्यवसानम्, अविप्रयोग-
हृदाभ्यवसाय । आव० ५८५ ।

अविरइ-अविरति, इच्छाया अनिवृत्ति । भग० १०१ ।

अविरइय - अविरतिक । आव० २१८, ६२०, ६४०,
४०४, ५६० । दश० ८९ । गृहस्थी । ओघ० १९४ ।

अविरप - अविरत, प्राणातिपातादिविरतिरहित, विज्ञेय-
वा तपसि रतो यो न भवति स । भग० ३६ ।

अविरओ-अविरत, न विरत, सावद्यव्यापारादनिवृत्तमना ।
प्रज्ञा० २६८ ।

अविरतओ-अविरत । आव० ३९६ ।

अविरतकायिकी-कायिकीक्रियाया प्रथमो मेद । मिथ्या-
दृष्टेरविरतसम्यग्दृष्टेश्च उत्क्षेपणादिलक्षणा क्रिया कर्मबन्ध-
निबन्धना । आव० ६११ ।

अविरति - अविरति, अव्रत्त । ठाणा० ३७२ । अप्रत्या-
ख्यानमथवा अविरतिरूपो भाव, शस्त्रम् । ठाणा० ४९२ ।
अविरति । आव० ९३ ।

अविरतिया - अविरतिका, न विद्यते विरतिर्यस्या सा ।
ठाणा० ३७२ । अविरतिका । आव० ३९६ ।

अविरत्ताप-अविरक्तया विप्रियकरणे । भग० ५७९ ।

अविरत्तो-अविरक्त । औप० १३ ।

अविरय-अविरत, अनिवृत्त । प्रश्न० ३० । मिथ्यादृष्टि-
सम्यग्दृष्टिश्च । आव० ५८८ ।

अविरयसम्महिट्ठी-अविरतसम्यग्दृष्टि, देशविरतिरहित-
सम्यग्दृष्टि, भूतग्रामस्य चतुर्थं गुणस्थानम् । आव० ६५० ।

अविरलं-परस्परासन्नम् । प्रश्न० ८३ ।

अविरलपत्तो-अविरलपत्र । जीवा० १८७ ।

अविरहिण-अविरहितम्-चूकस्वलितन्यायादपि न विरहित,
अथवा प्रदीर्घकालोपभोग्याहारस्य सकृद्ग्रहणेऽपि भोगोऽनु-
समयं स्यादतो ग्रहणस्यापि सातत्यप्रतिपादनार्थम् । भग० ।
२० ।

अविरहिय-अविरहित, अविमुक्त । आव० ५३२ ।

अविरहो-अविरहः, सातत्येनावस्थानम् । आचा० ६९ ।

अविराहणं-अविराधना । भग० ८९८ ।

अविराहियसंजम-अविराधितसंयम, प्रव्रज्याकालादार-
भ्याभन्नचारित्रपरिणामः, सञ्ज्वलनकषायसामर्थ्यात्प्रमत्तगुण-
स्थानकसामर्थ्याद्वा स्वतपमायादिदोषसम्भवेऽप्यनाचरितच-
रणोपघात । भग० ५० ।

अविरिक्का-अविरक्ता, अविभक्तुरिक्का । वृ० तृ० २४३ अ ।

अविरेकः-रोप । व्य० द्वि० १३७ अ ।

अविरुद्धो-अविरुद्ध, वैनयिकः । औप० ९० ।

अविलं - लोगपमिद्धं । दश० चू० ६ । गडुलमाकुल वा ।
सम० ५३ ।

अविलं वियं-अविलम्बितम्, नातिमन्थरम् । भग० २९४ ।
अमन्थरम् । ओघ० १८७ । अनतिमन्दम् । प्रश्न० ११२ ।

अविवज्जओ-अविपर्यय । विज्ञे० ६४१ ।

अविशुद्धकोटि । आचा० २७१ ।

अविवज्ज-अविपज्जः, अप्राप्तविपत् मन्त्रादिभिरनियन्त्रित ।
उक्त० ४७९ ।

अविसेस-अविशेष, विशेषरहितः । भग० ९६१ । प्रज्ञा०
७४ ।

अविसंधि-प्रवाहेणाव्यवच्छिन्नम् । भग० ४७१ । अव्य-
वच्छिन्नम् । आव० ७६१ ।

अविसंवावण-अविसवादनम्, पराविप्रतारणम् । उक्त० ।
५९१ ।

अविसंवायणाजोगे-अविमवादानायोग । ठाणा० १९६ ।

अविसादी-अविपादी, चिन्तारहित, अदीनस्य पञ्चम नाम ।
अन्त २२ ।

अविस्मारओ-अविशारद । प्रज्ञा० ६० ।

अविमुद्धलेस्से - अविमुद्धलेस्य, कृष्णादिलेस्य । जीवा० १४२ । विभंगज्ञान । भग० २८४ ।

अविमुद्धो - पासत्थादी तेसिं मज्झातो जो आगतो विहारा-भिमुहो तस्स जो पुव्वोवही सो अविमुद्धो । नि० चू० द्वि० ११३ अ ।

अविसेसियं-अविशेषितम्, विशेषरहितम् । जं० प्र० ८८ ।

अविसोहिकोडी-अविशोधिकोटि । दश० १६२ ।

अविहडं-बालक (देय्याम्) । वृ० प्र० ।

अविहम्ममाण - विविध परीपहोपसर्गैर्हन्यमानो विहन्यमान, न विहन्यमानोऽविहन्यमान, न निर्विण्ण सन् वैहानस गार्द्धपृष्ठमन्यद्वा बालमरण प्रतिपद्यत इति । आचा० २५९ ।

अविहाड-अप्रगतम् । व्य० द्वि० ३७९ अ ।

अविहाव-अविभाव्य, अविभावनीयस्वरूप । प्रश्न० १९ ।

अविहि - अविधि । आव० ५२ । अयतना । वृ० द्वि० १५ अ ।

अविहिगहिअ - अविधिग्रहणम्, अशुद्धस्य-उद्गमादिदोषान्वितस्य यद् ग्रहण, अथवा गुडादेर्द्रव्यस्य मण्डकादिना प्रच्छाद्य यदेकत्र पात्रकदेशे स्थापनं तत् । ओष० १९२ ।

अवि हेपरिष्ठावणिया - अविधिपरिष्ठापनिकी । आव० ६३८ ।

अविहेडए-अविहेडक, न क्वचिदुचितेऽनादरवान् । दश० २६६ ।

अवीइ-अवीचि, वीचि -विच्छेदस्तदभावात् । उत्त० २३१ ।

अवीरिए-अवीर्य, उत्थानादिक्रियाविकल । भग० ९५ । मानसशक्तिवर्जित । भग० ३२३ ।

अवीरिय-अवीर्य, सिद्ध । भग० ९५ ।

अवीसंभो - अविश्रम्भ, अविश्वास, प्राणवधस्य तृतीय पर्याय । प्रश्न० ५ ।

अवीहीपुच्छण-अविधिपृच्छा, वस्त्रपात्राद्युपकरणं विहारार्थमुद्ग्राह्य पृच्छन्ति । वृ० प्र० २४१ अ ।

अवुन्नं-अपुण्यम् । उत्त० २१० ।

अवुत्तपूर्वम् । आव० २३० ।

अवेइअ-अवेदित, मनसाऽऽयनालोचित । आव० ४१५ ।

अवोच्छिन्ना-अव्युच्छिन्ना यावदेकोऽपि तिष्ठति तावत् । आव० ७२७ ।

अव्युच्छेदम्-वाण्यतिशयविशेष, विवेक्षितार्थानां सम्यक्सिद्धिं यावदनवच्छिन्नवचनप्रमेयम् । सम० ६३ ।

अव्वहो । दश० चू० २७ ।

अव्वए-अव्ययम्, व्ययरहितम् । भग० ११९ ।

अव्वओ-अव्यय, अव्ययशब्दवाच्य । जीवा० १८३ ।

अव्वत्ते-अव्यय पर्यायापगमेऽप्यनन्तपर्यायतया । ठाणा० ३३३ । अवयवापेक्षया । ठाणा० ३३३ । व्ययाभाव । भग० ७६० ।

अव्वत्तं-अव्यक्त, अव्यक्तमतं, अस्फुटमतं, संयतायवगमे सन्दिग्धबुद्धि । आव० ३११ । अव्यक्तम् । औप० १०६ । शब्दोल्लेखरहितं, अनिर्देश्यम् । विशेष० १५५ । अगीतार्थस्य गुरो सकाशे यदालोचनं तत् । ठाणा० ४८४ ।

अव्वत्तगसंक्षिया-अव्यक्तव्यसंक्षिता, दृष्यादिसङ्ख्याव्यवहारत शीर्षप्रहेलिकाया परतोऽसङ्ख्यातव्यवहारतश्च सङ्ख्यातत्वेनासङ्ख्यातत्वेन च वक्तुं न शक्यतेऽसावव्यक्तव्य स चैककस्तेनाव्यक्तव्येन-एककेन एकत्वोत्पादेन संक्षिता । भग० ७९६ ।

अव्वत्तलिङ्गो - अव्यक्तलिङ्ग । आव० ३५२ । अप्रत्यक्षलिङ्ग । आव० ५६५ ।

अव्वत्तस्स-अव्यक्तस्य-अगीतार्थस्य सूत्रार्थपरिनिष्ठितस्य । आचा० १९६ ।

अव्वत्तो - जाव कक्खादिसु रोमसंभवो ण भवति, ताव अहवा जाव सोलसवरिसो ताव अव्वत्तो । नि० चू० तृ० ८२ अ । श्रुतेऽगीतार्थ, वयसि अर्वाक् पोडगम्य । वृ० तृ० १३२ अ । अगीयट्ठो । नि० चू० प्र० १७३ आ ।

अव्वया - अव्यया । जीवा० ९९ । अव्ययशब्दवाच्या, मनागपि स्वरूपचलनस्य जातुचिदप्यसम्भवात् । ज० प्र० २७ । तदारम्भकप्रदेशापरिहाणे । ज० प्र० २५७ ।

अव्ववसितस्स-अव्यवसितस्य-अनिश्चयवतोऽपराक्रमवतो वा । ठाणा० १७६ ।

अव्वहिओ-अव्ययित, परेणानापादितदुःख । ज० प्र० १२६ । जीवा० ९९ । आचा० ४२४ । अदीनमना । दश० २३२ । अदीजो । दश० चू० १२३ ।

अव्वहे-अव्ययम्, देवादिकृतोपसर्गादिजनित भयं चलनं वा व्यथा तस्या अभावो अव्ययम् । ठाणा० १९२ ।

अव्व्याणं-आस्थानं, उद्धान, उद्धानम् । ओष० १७१ ।

अच्चावाधं, ०हं-अव्यावाधम्, केनापि विवाधयितुमशक्य-
त्वान् । जीवा० २५६ । वन्दनके तृतीय स्थानम् । आच०
५४८ । अव्यावाध, परेषा पीडाकारित्वाभावाद्दिनष्टवाध ।
भग० ७ । अव्यावाधम्-उपरतसकलपीड मौक्तम् । उक्त०
५७८ ।

अच्चावाह-शुक्लाभविमानवासी सप्तमो लोकान्तिकदेव ।
भग० २७१ । ठाणा० ४३२ । अव्यावाध सप्तमलोकान्ति-
कदेव । आच० १३५ । अपीडाकारित्वम् । सम० ५ ।

अच्चायडा-अव्याकृता, अस्पष्टा अप्रकटार्था, असत्यामृषा-
भाषामेद् । दश० २१० ।

अच्चावारपोसहे-अव्यापारपौषधः । आच० ८३५ ।

अच्चाहयं - अव्याहृतम्, एकान्तिकमिहपरलोकाविरुद्धं
फलान्तरावाधितं वा । आच० ४१५ ।

अच्चाहितो-अव्याहितः, अनाहृत । जीवा० १६६ ।

अव्यतिगिटु - अव्यतिकृष्टे, उद्धाटाया पौरुष्यामित्यर्थः ।
व्य० द्वि० २२७ आ ।

अव्युक्तंताइं - अव्युत्क्रान्ता, अधिध्वस्तपर्याया । आच०
३४८ ।

अव्युच्छित्तिनयट्टया-अव्युच्छित्तिनयार्थता, द्रव्यास्तिक-
नयमतम् । सूर्य० २८६ ।

अव्युच्छिन्ननयट्टया-अव्यवच्छिन्ननयार्थता, द्रव्यास्तिक-
नयमतम् । सूर्य० २५८ ।

अव्यो-सबोधने, अहम् । व्य० द्वि० २०३ आ ।

अव्योगडं-अव्याकृतम्, गुरुभिर्विशेषतोऽनाख्यातम् । भग०
१०० । दायादादिभिरविभक्त अननुज्ञातं वा । वृ० तृ०
५० अ । अव्याकृतं नाम दायिना मामान्यं न पुनस्तैर्वि-
भक्त, यदिविकृतं न केनापि विकारमापादित, यद् भवेत्
पूर्वराजेन सदिष्टं, वंशस्य परम्परया समागतम् । व्य० द्वि०
२७९ आ । अविभक्तम् । व्य० द्वि०

२७९ अ । अव्यक्तोऽपरिस्फुटः । आच० ३२० ।

अव्योगडा-अव्याकृता, अविसृता । आच० ७२७ । कृते
ऽपि भागे निर्देशहीना अधिका । वृ० द्वि० १९९ आ । अतः
गम्भीरशब्दार्था, अव्यक्ताक्षरप्रयुक्ता वा असत्यामृषाद्वा-
शमेड । प्रज्ञा० २५६ ।

अव्योच्छित्तिणय - अव्यवच्छित्तिनय, द्रव्यास्तिकनय ।
उक्त० १५ ।

अव्योच्छित्तिणयट्टया-अव्यवच्छित्तिनयार्थता, अव्यवच्छि-
त्तिप्रधानो नयोऽव्यवच्छित्तिनयस्तस्यार्थो-द्रव्यमव्यवच्छित्ति-
नयार्थस्तद्भावस्तत्ता । भग० ३०२ ।

अव्योच्छिन्न-अव्यवच्छिन्नम्, अखण्डितम् । आच० ४०५ ।
अव्यवच्छिन्ना, अनवरतम् । ओष० १२६ ।

अव्योच्छिन्ना-कृतेऽपि भागे मूलराशेरव्यवच्छेदो यावत् ।
वृ० द्वि० १९९ आ ।

अव्योच्छिन्नाओ-अव्यवच्छिन्ना, व्यवच्छिन्ना-जीवरहिता
न व्यवच्छिन्ना अव्यवच्छिन्ना । आच० ३२३ ।

अव्योयडा-अव्याकृता, गम्भीरशब्दार्था मन्मनाक्षरप्रयुक्ता
वाऽनाविर्भाविता । भग० ५०० ।

अशरणानुप्रेक्षा - अशरणस्य-अन्नाणस्यात्मनोऽनुप्रेक्षा ।
ठाणा० १९० ।

अशुषिरे-अज्जुसिरे, तृणपर्णयिनाकीर्णे । उक्त० ५१८ ।

अशून्यान्तरा-न शून्यानि अन्तराणि यासा ता । आच०
३५ ।

अशोकपल्लवप्रविभक्ति - विशतितमो नाट्यविधिः ।
जीवा० २४७ ।

अशोकलता-लताविशेषः । आच० ३० ।

अश्रयः-(अस), कोणा, कोट्य । ठाणा० ४३५ । चतुर्दि-
ग्विभागोपलक्षिता शरीरावयवा पर्यङ्कासनोपविष्टस्य जानु-
नोरन्तरं, आसनस्य ललाटोपरिभागस्य चान्तरम्, दक्षि-
णस्कन्धस्य जानुनश्चान्तरम्, वामस्कन्धस्य दक्षिणजानुन-
श्चान्तरमिति । ज० प्र० १५ । चतुर्दिग्विभागोपलक्षिता
शरीरावयवा । ठाणा० ३५७ ।

अश्रुतनिश्चितम्-यत्पुन पूर्व तदपरिकर्मितमते क्षयोपश-
मपटीयस्त्वादौत्पत्तिक्यादिलक्षणमुपजायते तत् । आच० ९ ।

अश्वेदमः-वाहकः । उक्त० ६२ ।

अश्विती-प्रथमं नक्षत्रम् । दश० २३६ ।

अष्टभाग-अष्टभागो-अष्टमो भागः । भग० ८३२ ।

अष्टमीपौषध-अष्टमीपोमहो - अष्टम्या पौषध-उपवासा-
दिकोऽष्टमीपौषधः । आच० ३२७ ।

अष्टमीपौषधिका - अष्टमीपोमहिया-उत्पवा । आच०
३२७ ।

अष्टापदम्-अष्टावय, तीर्थविशेषः । आच० ४१८ । आच०
२८७ । वृ० तृ० ५२ अ ।

अष्टाष्टिका-चतु षष्टि । व्य० द्वि० ३४७ आ ।
 अष्टीवती-जानुनी । प्रश्न० ८० ।
 अष्टीवान्-जानु । जीवा० २७० ।
 असंकल्पित-असंकल्पित, असङ्कल्पितानि च तानि शब्दादि-
 विषयभावेन परिणतद्रव्यरूपाणि । विशे० १४५ ।
 असंकमणो-अशङ्कमना, न विद्यते शङ्का यस्य मनस-
 स्तदशङ्कम्, अशङ्क मनो यस्य स । आचा० १२२ ।
 असंक्रिया-अशङ्किता । आव० ५६१ ।
 असंक्रिलिङ्ग-असङ्क्रियम्, निर्दूषणम् । औप० ४९ । विशु-
 द्धयमानपरिणामवान् । प्रश्न० ११० ।
 असंक्षेपकालः । ठाणा० ३७८ ।
 असंखडं-कलहः, वैर वा । वृ० तृ० ४८ अ । वृ० प्र०
 ८६ अ । नि० चू० प्र० ३१ अ । कलहः । (गणि०) ।
 ओष ८० ।
 असंखडबोलो-कलहबोल । आव० ६५४ ।
 असंखडि । आव० ६३० ।
 असंखडिओ-अमङ्गलिक, कलहकारक । ओष० १५१ ।
 असंखयं-असंस्कृतम् । दश० १०५ । उत्तराध्ययनेषु चतु-
 र्थमध्ययनम् । उक्त० ९ । सम० ६४ ।
 असंख्या-असङ्ख्यका, मङ्ग्याविरहिता । उक्त० ३१६ ।
 असंखेज्जीविया - असङ्ख्यातजीविका वृक्षविशेषा ।
 भग० ३६४ । यथा निम्बाम्रावीना मूलकन्दस्कन्धत्वक्छा-
 खाप्रवाला । ठाणा० १२२ ।
 असंखेज्जित्थडे-असङ्ख्येयविस्तृत, असङ्ख्येयं विस्तृतं
 यस्य स । जीवा० १०६ ।
 असंखेप्पद्धा - असङ्ख्येयाद्धा, त्रिभागादिना प्रकारेण या
 सङ्ख्येयं न शक्यते सा चासौ अद्धा च । प्रज्ञा० ४८९ ।
 असङ्ख्येयकः । अनु० २४० ।
 असंगहरुई-असङ्ग्रहर्चि, गच्छोपग्रहकरस्य-पीठादिकस्यो-
 पकरणस्थेषणा दोषविमुक्तस्य लभ्यमानस्यात्मभरित्वेन न
 विद्यते सङ्ग्रहे रचिर्यस्यानौ । प्रश्न० १२५ ।
 असंगो - असङ्ग, वैश्रमणस्य पुत्रस्थानीयो देव । भग०
 २०० ।
 असंघयणो - आदिष्टेहिं तिहिं सघयणेहिं वज्जितो । नि०
 चू० तृ० १३० अ ।
 असंघातिमो-एगगिओ । नि० चू० द्वि० ७९ अ ।

असंचइआ-असचयिता -ये मासिके द्वैमासिके त्रैमासिके
 चतुर्मासिके पञ्चमासिके षण्मासिके वा प्रायश्चित्ते वर्तन्ते
 ते । व्य० प्र० ९७ आ ।
 असंचेअयओ-असचेतयत, अजानानस्य । ओष० २२० ।
 असंजअ-असयत, गृहस्थ । आचा० ३४२ । अप्रशस्ता-
 ध्यवसायवान् । विशे० १०२७ ।
 असंजगविसओ - भगवया पडिसिद्धो । नि० चू० द्वि०
 १८ अ ।
 असंजण-असगो, अगेही । नि० चू० प्र० ८१ अ ।
 असंजमो-असयम, प्राणवधस्य चतुर्दशपर्यायः । प्रश्न०
 ५ । अधर्मद्वारस्य षष्ठं नाम । प्रश्न० ४३ ।
 असंजय - असयत चरणपरिणामशून्यः । भग० ४९ ।
 गृहस्थ । दश० २२२ । असयमवान् । प्रश्न० ३० ।
 असंजलं - जम्बूद्वीपैरवते पञ्चदशतीर्थकरनाम । सम०
 १५३ ।
 असंजातकिणस्कन्धः । आचा० ८७ ।
 असंजोगरया-असयोगरता -सयोग-सम्बन्ध पुत्रकलत्र-
 मित्रादिजनितस्तत्र रता सयोगरतास्तद्विपर्ययेणैकत्वभावना-
 भाविता असयोगरता । आचा० १८० ।
 असंजोगिमे - असयोगिम, सयोगिमाद्विपरीत आदित्य-
 विम्बादि । उक्त० २१२ ।
 असज्झा-असन्ध्या, विगतसन्ध्या । ओष० २०२ ।
 असण्णी-असङ्गी-अविदितपूर्वमूदातम् । व्य० द्वि० ३७७ आ ।
 असंतई-असन्तान, असत्ता वा । वृ० प्र० । असन्तति-
 (त्ता) परिणामविशेष । आव० ८४८ ।
 असंतकं-असत्कम्, असदर्थभिधानरूपत्वात्, द्वितीयाधर्म-
 द्वारस्य पञ्चम नाम । प्रश्न० २६ ।
 असंतगं-असत्, असङ्गुतार्थम् । अंगान्तं-अनुपशमप्रधा-
 नम्, अशोभनं वा । प्रश्न० १२१ । असत्क-अविद्यमाना-
 र्थम्, असत्यमिति । प्रश्न० ३६ ।
 असंतती-आयणवोच्छेदो अभाव इत्यर्थः । नि० चू० द्वि०
 ११६ आ ।
 असंतय - अशान्तक, अनुपशान्त, अमत्-अशोभनम् ।
 प्रश्न० ४१ ।
 असंतरणए-असस्तरणे । ओष० १४३ ।
 असंतासंते-मार्गितस्याप्यलभ । वृ० द्वि० २७२ आ ।

असंते-असत्, नाभाववचनं गृह्यतेऽयम् । आचा० ७४ ।
अविद्यमानः । उक्त० ६१७ ।

असंतोसो-असन्तोषः, परिग्रहस्य त्रिंशत्तमं नाम । प्रश्न०
९३ ।

असंथडाइं - असत्तानि, बीजादिभिरव्याप्तानि । उक्त०
४८७ ।

असंथडो-छट्टऽट्टमादिणा तवेण किलंतो असंथडो, गेलणेण
वा दुब्बलगरीरो, दीहठाणेण वा पज्जंतं अलभतो । नि०
चू० प्र० ३१३ अ ।

असंथरताणं-अणुघट्टाणं । ओघ० ७८ ।

असंथरमाणा-असस्तरमाणा, अतृप्ता । ओप० ७८ ।

असंथरे-असस्तरताम् । ओघ० १५४ ।

असंथुओ-इयं वदित्तो सणायगो अनायगो वा । नि० चू०
द्वि० १२१ आ ।

असंदिग्धम् - वाण्यतिशयविशेषः, असंशयकारिता । मम०
६३ ।

असंदिग्धवचनता-परिस्फुटवचनता । उक्त० ३९ ।

असंदिद्धं - असन्दिग्धा, स्पष्टम् । दश० २१३ । अमन्दि-
ग्यम्-सूत्रस्य द्वितीयगुणः, सैन्धवगण्डवल्गवणघोटकाद्यनेका-
र्थसंशयकारि न भवति । आव० ३७६ । सन्देहवर्जितम् ।
भग० १२१ ।

असंदीणो - असन्दीनः, सन्दीनादितरः जलालावनात् न
क्षयमाप्नोति । उक्त० २१२ । आदिलचन्द्रमण्यादि । आचा०
२४७ । प्रचुरेन्धनतया विवक्षितकालावस्थायि । आचा०
२४७ । कपतापच्छेदनिर्घटितोऽसन्दीनः । आचा० २४८ ।
कृतर्कप्रशृष्यतयाऽसन्दीनः अक्षोभ्यः, प्राणिना त्राणाया-
श्वासभूमिः । आचा० २४८ ।

असंधिण-असन्धिनः, असंयोजितः । उक्त० २१२ ।

असंधिया-पोरवजिता । नि० चू० प्र० १६१ अ ।

असंनिहिसंचय-अमन्निधिसमर्थः, न विद्यते मन्निधिरूप
समर्थो यस्य स । जीवा० २०८ ।

असंपओगचिंता - कथंविदभावे मत्तमप्रयोगचिन्ता ।
आव० ५८५ ।

असंपओगाणुसरणं - यत्नि वियोगे मत्तमप्रयोगानुस्मरणम्-
चिन्तनम् । आव० ५८८ ।

असंपग्गहिया-असंप्रहिता-संप्रहरहिता । व्य० द्वि०
३९१ अ ।

असंपत्त-असम्प्राप्तः । दश० १९४ । असलम्पम् । जीवा०
१८१ । विशिष्टान् वर्णादीननुपगतः । जीवा० २३ ।

असंप्रग्रह-आत्मनो जात्याद्युत्सेकरूपग्राहवर्जनमिति भावः ।
ठाणा० ४२३ ।

असंप्रग्रहता-असम्प्रग्रहः, समन्तात्प्रकर्षेण जात्यादिप्रकृ-
ष्टतालक्षणेन ग्रहणम्-आत्मनोऽवधारणः सम्प्रग्रहस्तदभावः ।
जात्याद्यनुत्सिक्ततेति । उक्त० ३९ ।

असंपुरो-असंवृतः । वृ० तृ० ३ आ, वृ० द्वि० २२४
आ । सङ्कुचितपादो, ग्लानः । वृ० द्वि० २२९ अ ।

असंवद्धं-असम्बद्धम्, स्वशरीरात्पृथग्भूतम् । जीवा० १२० ।

असंभते-असम्भ्रान्तम्, असम्भ्रान्तज्ञानः । भग० १४० ।

असंभवता-असंभवन्तः, ते गौरवत्रिकान्यतरदोषाज्ज्ञा-
नादिके मोक्षमार्गे न सम्यग्भवन्तः-नोपदेहे वर्तमानाः ।
आचा० २५० ।

असंभासो-असम्भाष्यः । आव० २२१ ।

असंभम-असम्भ्रमः, न भयं कर्तव्यम् । ओघ० ५२ ।

असंमत्तं-असम्यक्त्वम्, द्वाविंशतिनमः परिपहः । आव०
६५७ ।

असंलोप - असंलोके, न विद्यते संलोको-दूरस्थितस्यापि
स्वपक्षादेरालोको यस्मिंस्तत् । उक्त० ५१८ । आचा०
३३५ ।

असंववहारिण - असाव्यवहारिकः, अनादिकालादारभ्य
निगोदावस्थानुपगता एवावतिष्ठन्ते ते व्यवहारपथातीत-
त्वात् । प्रजा० ३८० ।

असंविग्गा - पास्तथोसणो कुनीलो समत्तो अहृदो । नि०
चू० तृ० ३३ अ ।

असंविभागी-सविभजति-गुरुग्लानद्यालादिभ्यः उचितमग-
नादि यच्छतीत्येवशीलः सविभागी, न तथा यः आत्मपोषक-
त्वेनैव स । उक्त० ४३४ । आचार्यग्लानादीनामेपगाणु-
विशुद्धिलब्धं मन्त्रं विभजतेऽयौ । प्रश्न० १२५ ।

असंबुडणं । नि० चू० प्र० २१६ आ ।

असंबुडवउसो - अमृतवकुलः, यो मूलगुणादिष्वमृत-
संन करोति, वकुलस्य चतुर्थो भेदः । उक्त० २५६ । भग०
८९० । प्रकटकारी । ठाणा० ३३७ ।

असंबुद्धे-असंबुद्धः, प्रमत्त । भग० ३१५ ।

असंशुद्धम्-सङ्कीर्णम् । आव० ७६० ।

असंसृष्टा-दायगो असंसृष्टेहि हृत्यमत्तेहि देतित्ति । नि० चू०
तृ० १२ अ । असंसृष्टा-अक्खरडिय । ठाणा० ३८६ ।

असंसारसमावण्णा-असमारसमापञ्चा, मुक्ता । प्रज्ञा०
१८ ।

असंसारो-अससारः, समारप्रतिपक्षभूतो मोक्ष । जीवा०
८ । न ससारोऽससार, मोक्ष । प्रज्ञा० १८ ।

असंहनन-असंघयण, आदिमाना त्रयाणां सहननानामन्य-
तमेनापि सहननेन विकल । व्य० प्र० ११४ अ ।

अस-अशनरूपाणि । व्य० द्वि० १२९ आ ।

असई-असकृद्, अनेकधा । उत्त० ३१३ ।

असइ-अशति, अवाङ्मुखहस्ततरुणा मुष्टि । ज० प्र०
२४४ ।

असई-असती । ओष० १४६ । सस्तरणाभावे । वृ० द्वि०
१९३ आ ।

असईपोषणया-अमतीपोषणता, अमती पोषयति । आव०
८२९ ।

असक्कओ-असस्कृत, स्वभावसम्पन्न । आव० ११४ ।

असक्कय-असस्कृत, न विद्यते सस्कृतं-संस्कारो यस्य स ।
असत्कृत-अविद्यमानसत्कार । प्रश्न० ४१ ।

असक्कयमसक्कय-असस्कृतामत्कृत, अविद्यमानसंस्कारस-
त्कार । न विद्यते सस्कृत-संस्कारो यस्य नोऽसस्कृतः,
असत्कृतः-अविद्यमानसत्कारः । प्रश्न० ४१ ।

असगडतातो-ज्ञानासहन । (मर०)

असगडपिया-अशकटपिता, अशकटया पिता । उत्त०
१३० । नामविशेष । व्य० प्र० १८ अ । नि० चू० प्र०
१५ अ ।

असगडा-अशकट । उत्त० १२९, १३० । एतज्जाम्नी
आभीरपुत्री । दश० १०५ ।

असगडाताए-अशकटपिता । व्य० प्र० १८ अ ।

असच्चसंधत्तणं-अमल्यमन्धत्वम्, अमल्य-अलीक सन्द-
धाति अन्विष्टं करोतीति, तद्वाव । द्वितीयाधर्मद्वारस्य
पङ्क्तिशतितमं नाम । प्रश्न० २६ ।

असच्चो-अमल्य, मद्ययोऽहित । प्रश्न० ३० ।

असज्झं(ब्भं)-प्राम्यवचनं, कर्कशं, कटुकं, निष्ठुरं, जकारा-
दिक वा । नि० चू० तृ० ८० आ ।

असज्झाइयं-अस्वाध्यायिकम्, अशोभन आध्याय एव,
रुधिरादि कारणे कार्योपचारात् । आव० ७३१ ।

असढ-शठभावरहित । ओष० २२० ।

असढकारणो-‘मढ’ च्छादने, जो, अप्पाणं मायाए ठाति-
असढो होरुगं करण करोति । नि० चू० तृ० १४९ अ ।

असढत्तणं-अशठत्वम् । आव० ५२ ।

असण-अशनम्, घृतपूर्णादि । आव० ८११ । मण्डकौ-
दनादि, आशु-शीघ्र क्षुधा-बुभुक्षा शमयतीति । आव०
८५० । बीजक । आव० १८६ । अशयत इत्यशनम्,
ओदनादि । दश० १४९ । अशयते-भुज्यत इति अशेषा-
हाराभिधानम् । उत्त० ६०० ।

असणवण-अशनवनम्, बीजवनम् । आव० १८६ ।
वनविशेष । भग० ३६ ।

असणि-अशनिः, वज्रम् । दश० १६४ । आकाशे पतन्-
प्रिमय कण । जीवा० २९ । प्रज्ञा० २९ । वइरोयणिंस्म
अगमहिंसी । भग० ५०४ । ठाणा० २०४ ।

असणिमेहा-अशनिमेघा, करकादिनिपातवन्त, पर्वता-
दिदारणसमर्थजलत्वेन वज्रमेघा । जं० प्र० १६८ । कर-
कादिनिपातवन्त पर्वतादिदारणसमर्थजलत्वेन वा वज्रमेघा ।
भग० ३०६ ।

असणे-अशन, वृक्षविशेष । प्रज्ञा० ३१ । बीजक । उत्त०
६५३ ।

असण्णातय-असज्ञातीय । आव० ८४६ ।

असर्ति-असकृत्, अनेकवारम् । जीवा० १२८ ।

असतिणिवेशणे । नि० चू० प्र० १६२ अ ।

असतिवाडगा । नि० चू० प्र० १६२ अ ।

असतिसाहीओ । नि० चू० प्र० १६२ अ ।

असत्थ-अशस्त्रम्, सप्तदशमेद संयमः । आचा० ५३ ।

असत्थस्स-अशस्त्रस्य, निरवद्यानुष्ठानरूपस्य संयमस्य ।
आचा० १५६ ।

असदध्यारोपणम्-आव० ८२१ ।

असद्-अविद्यमानम् । उत्त० ३४७ ।

असहंतो-अश्रद्धानः, अश्रद्धान । आव० १८१ ।

असहृणं-अश्रद्धानम् । आव० ५७३ ।

असद्भुतैः-साधोः कर्तुमयुक्तैः । आचा० २४२ ।

असनिरूपेण-ईतिरूपो हि पतङ्गादेरापात इति दश० १६४ ।

असन्नो-अग्न, यीयकः । आचा० ४११ ।

असन्निभाउण-असंशयायुः, असंज्ञी सन् परमवयोग्य वद्ध-
मायु । भग० ५१ ।

असन्निभूय-असंज्ञिभूतः, असंज्ञिभ्य उत्पन्नः । प्रज्ञा०
५५८ ।

असन्निभूय-अमंज्ञीभूता, असंज्ञिनां या जायते सा ।
प्रज्ञा० ३३९ ।

असंज्ञी-असंज्ञी, मिथ्यादृष्टिरमनस्को वा । प्रज्ञा० ३३९ ।
यथोक्तमनोविज्ञानविकल । प्रज्ञा० ५३३, ४०७ ।

असवलायारे-अशवलो यस्य सितासितवर्णोपेतवलीवर्द
इव कर्तुर आचारो-विनयशिक्षाभाषागोचरादिकः । व्य०
प्र० २३५ अ ।

असवलो-अशवलः, एकान्तशुद्ध । उक्त० २५७ ।

असवर्भ - असभ्यम्, अनुचितं जकारमकारादि । आव०
५८८ ।

असव्भावं-असद्भावम्, अविद्यमानाः सन्त -परमार्थसन्तो
भावा-जीवादयोऽभिधेयभूता यस्मिन् तत् । उक्त० १५१ ।

असव्भावगिहंतरं-गृहस्य पार्श्वत पुरोहृदेऽङ्गणे मध्ये वा ।
वृ० तृ० २३ आ ।

असव्भावठवणा - एक एवाक्षः पिण्डकल्पनया बुद्ध्या
कल्प्यते तत् । ओष० १२९ । असद्भावस्थापना, अमद्भा-
वकल्पना । जीवा० १२२ ।

असव्भावपट्टवणा-असद्भावप्रस्थापना । आव० १५१ ।

असव्भावभावणा-असद्भावभावन । उक्त० १६५, २२३ ।

असव्भाववुभावणा - अमद्भावोद्भावना । उक्त० १५७ ।
आव० ३१४ ।

असव्भावो-अमद्भाव । आव० ३२० ।

असव्भूय - अमद्भुतम्, अभूतोद्भावनरूपमशोभनरूपं वा ।
भग० २३२ ।

असव्भूय-असद्भुतम्, अनृतम् । आव० ५८८ ।

असभ्यम्-अस्त्रीलम् । आव० ८३४ । खगपदादि । उक्त०
३४७ ।

असमंजसं-अननुकूलम् । उक्त० २२६ ।

असमओ - असमयः, असम्यगाचारः, द्वितीयाधर्मद्वारस्य
पञ्चविंशतितम नाम । प्रश्न० २६ ।

असमणपाउगो-अश्रमणप्रायोग्यः । आव० ७७८ ।

असमणुन्न - असमनुजः, आचाराङ्गेऽष्टमाध्ययनस्य प्रथ-
मोद्देशकः । आचा० २६० । असमनोज्ञः, असाम्भोगिकाः ।
ओष० ५४ ।

असमर्थः-अतिभारेण न शक्नुवन्ति फलानि धारयितुम् ।
आचा० ३९१ ।

असमाणो-असमानः, न विद्यते समानोऽस्य गृहिष्वाध-
यामर्च्छितत्वेनान्यतीर्थिकेषु वाऽनियतविहारादिनेति, असदृशः,
समानो वा साहङ्कारो न तथेति । उक्त० १०७ ।

असमारभमाणस्स - असमारभमाणस्य, मङ्गलद्वितीयाध्याय-
विशेषः । ठाणा० ३२४ ।

असमासदोसो-असमासदोषः, समासव्यत्यय सूत्रदोषवि-
शेषः । आव० ३७४ ।

असमाहडा-असमाहता, अनङ्गीकृता । सूत्र० ३१४ ।

असमाहडाप-अशुद्धया लेख्यया-उद्गमादिदोषदुष्टमिदमित्येवं
चित्तिविप्लुत्या । आचा० ३३२ ।

असमाहि-असमाधिः, अस्वास्थ्यनिवन्धना कायादिचेष्टा ।
आव० ४९९ । समाधि-समाधानं-ज्ञानादिषु चित्तैकाग्र्यं,
न समाधिः । उक्त० ६१४ । चित्तोद्वेगरूपम् । उक्त० ५५१ ।

असमाहिकरो-असमाधिकरः, अस्वास्थ्यनिवन्धनकरः ।
आव० ४९९ ।

असमाहिठाणा - असमाधिस्थानानि, न चित्तस्वास्थ्य-
स्याश्रया । प्रश्न० १४४ । सम० ३७ ।

असमिक्खियप्पलावी - बुद्धीण अण्हिय पुब्बावरं उद्द-
परलोयगुणदोस वा जो महसा भण्ण । नि० चू० तृ०
८० आ । असमीक्षितप्रलापी, अपर्यालोचनानर्थकवादी ।
प्रश्न० ३६ ।

असमित्त-अश्वमित्त । विशेष० ९३८ ।

असमीक्ष्य-अनालोच्य । उक्त० ३८७ ।

असमोहणं-अनुपयुक्तेनात्मना । भग० २८० ।

असमोहयावि-दण्डादुपरता अमसुद्धाता वा । भग० ७६४ ।

असम्मोहे - असम्मोहः, देवादिकृतमायाजनितस्य मूढम-

पदार्थविषयस्य च मम्मोहस्य मूढताया निषेधात् । ठाणा० १९२ ।

असरण—अशरण, शरणरहित, अर्थप्रापकाभावात् । प्रश्न० ११ । अर्थकारकविरहित । प्रश्न० १९ । गृहं नात्र शरण-मस्तीत्यशरणं सयम । आचा० ३०३ । शरणमनालम्ब-मानोऽधीनमनस्कः । आचा० ३०६ ।

असहीण—अमत् । वृ० द्वि० १८७ अ । अस्वाधीनः, परा-यत्त । आचा० १५२ ।

असहु—सुकुमारो राजपुत्रादिप्रव्रजित । ठाणा० १३८ । अशक्तिष्ट । नि० चू० प्र० ३६० अ । असहिष्णु । ओष० १४३ । सुकुमारशरीरं । उप० मा० गा० ४०३ । असमर्थ—गजपुत्रादि । ओष० १३८ ।

असह—असमर्थ—क्षुत्पीडित । ओष० ४४ । राजादि-दीक्षितः । वृ० द्वि० २२४ अ । रायाजुवराया सेद्वि अमच्च पुरोहिता य एते असह । नि० चू० प्र० १०१ अ । भिक्षा-वेला प्रतिपालयितुमशक्त । ओष० ८६ । असहिष्णु । आव० ८५८ । असमर्थ । ओष० १९५ ।

असांयवहारिक—छेक । आव० ५२७ ।

असाप—असात, असातोदयकलित । जीवा० १३० ।

असाढभूर्ह—आसाढभूति, मायापिण्डोदाहरणे धर्मरुचि-शिष्य । पिण्ड० १३७ ।

असाढप—तृणविशेष । प्रज्ञा० ३३ ।

असाढा—अषाढा, पूर्वोत्तराषाढानक्षत्रविशेषः । आव० १२० ।

असाधू—अमाधव, असयना । ठाणा० ३९९ ।

असामन्नं—असामान्यम्, अनाचीर्णपूर्वम् । सूर्य० २३८ ।

असारजरढा—अकालवृद्धा । ओष० २१८ ।

असारणा—अगवेषणा । वृ० प्र० १५६ अ ।

असारवणा—अगवेषणा । नि० चू० द्वि० १३६ अ ।

असारहिप—अमारथिक, मारथिरहित । भग० ३०२ ।

असारिण—अमागार्गिके । नि० चू० द्वि० ३१ आ ।

असावज्जं—अमावस्यम्, आयतनस्य प्रथम पर्यायः । ओष० ८०२ ।

असासप—अशाश्वतम्, प्रतिक्षणमावीचीमरणेन मरणम् । आचा० ६६ । क्षणनश्वरत्वम् । भग० ४६९ ।

असासयं—अशाश्वतम्, प्रतिक्षण विशरास्त्वम्—अनित्यम् । प्रश्न० ९६ ।

असाहुया—असाधुता, द्रोहस्वभावता । उक्त० ११४ ।

असाह—असाधुः, अपगतभावसाधुत्वः । उक्त० ५८ ।

असि—असिः, खड्गः । जीवा० ११७ । भग० १८२ ।

प्रज्ञा० ९७ । तलवारः । आव० ५८८, ४८७, ३६० ।

खड्गाभ्यासम् । प्रश्न० ९७ । खड्गः—करवालः । भग० १९१ ।

शस्त्रविशेषः । आव० ३६० ।

असिअं—अमितम्, कृष्णमशुभं च ससारानुबन्धित्वात् । आव० ४३९ ।

असिअणं—दात्रेण । भग० ६५० ।

असिण—असिन्—अवद्ध—तैः मार्थं सगमकुर्वन् भिक्षु । अचा० ४३० ।

असिकच्छप—अस्थिकच्छपः, कच्छपविशेषः । सम० १३५ ।

असिकखग—अशिक्षक, चिरप्रव्रजित । दश० ३९ ।

असिखेडगं—असिखेटकम्, असिना सह फलकम् । प्रश्न० २१ ।

असिचम्मपायं—असिचर्मपात्रम्—स्फुरक, अथवा असि—खड्गधर्मपात्र च—स्फुरक, खड्गकोशको वा । भग० १९१ ।

असिचम्मपायहत्थकिच्चगप—असिचर्मपात्रहस्तकृत्वाकृत, असिचर्मपात्र हस्ते यस्य स तथा कृत्यं—मङ्घादिप्रयोजनं गत—आध्रित कृत्यगतस्तत् कर्मधारय, अथवाऽसिचर्मपात्रं कृत्वा हस्ते कृत यैनासौ असिचर्मपात्रहस्तकृत्वाकृत, प्राकृ-त्वाच्चैव समाम्, अथवाऽसिचर्मपात्रस्य हस्तकृत्या—हस्त-करणं गत—प्राप्तो यः स तथा । भग० १९१ ।

असिटो—अशिष्ट, अप्रतिपादित । प्रश्न० १११ । अशिष्टः । आव० २१८ ।

असिणाइ—अन्ये भ्रमणादयो येऽमुमप्रपिण्डमशितवन्त । आचा० ३३७ ।

असिणाणप—अस्नानतया । आचा० ३६४ ।

असिता—गृहवासविमुक्ता । आचा० २२२ ।

असिद्ध—न भिद्ध, हेतुदोषविशेषः । ठाणा० ४९३ । समारी । जीवा० ४३६ ।

असिपंजरं—असिपञ्जरम्, शक्तिपञ्जरम् । प्रश्न० ११५ ।

असिपत्त—अमिपत्र, असीना पत्रम् । विपा० ७१ । खड्ग-पत्रम् । जीवा० १०६ । अमि.—खड्ग म एव पत्रम् । ठाणा० २७३ । अमयः—स्वप्नास्तद्वद्देदकतया पत्राग्नि-पर्णानि यस्मिंस्तत् । उक्त० ४६० । प्रज्ञा० ८० । परमा-

वार्मिकेषु नवमः । उत्त० ६१४ । नवमः परमाधार्मिकः ।
 आव० ६५० । सूत्र० १२४ । सम० २९ ।
असिपुत्रिक । उत्त० ४५ ।
असिय-असित, कृष्ण । प्रज्ञा० ९१ ।
असियअं-दात्रम् । आव० २९५ ।
असियग-असियगम्, दात्रम् । आचा० ६१ ।
असिरयणं - अमिरत्नम्, चक्रवर्तरेकेन्द्रियपद्ममरत्नम् ।
 ज० प्र० २३८ । ठाणा० ३९८ ।
असिलट्टी-असियष्टिः, खल्लता । विपा० ५६ । असि -
 खड्ग म एव यष्टि - दण्डोऽसियष्टिः, अथवा असिश्च यष्टिश्च ।
 जं० प्र० २६४ ।
असिलायं-विखरम् । वृ० तृ० २५ आ ।
असिलिट्टं-अश्लिष्टम् । आव० ९९ ।
असिलोगभते - अश्लोकभयम्, अकीर्तिभयम् । ठाणा०
 ३८९ । अश्लाघाभयम् । आव० ४७२ ।
असिलोगो-अश्लाघा, अयशः । आव० ६४६ ।
असिव-अशिवम्, व्यन्तरकृतं व्यसनम् । आव० ६२६ ।
 उद्वाइयाए अभिहुत । नि० चू० प्र० ९७ अ । नि० चू० प्र०
 ७५ अ । व्यन्तरकृत उपद्रवः । वृ० प्र० २३१ अ ।
 देवतादिजनितो ज्वराद्युपद्रव । ओष० १३, १४ ।
असिवाइखेत्तं-अशिवादिक्षेत्रम्, अशिवादिप्रधानं क्षेत्रम्,
 आदिशब्दादूनोदरताराजद्विष्टादिपरिग्रह । दश० ३९ ।
असिवुवसमणी-अशिवोपशमनी कृष्णस्य चतुर्थी मेरी ।
 आव० ९७ ।
असिवोवसमणी-अशिवोपशमनी, कृष्णस्य चतुर्थी मेरी,
 पण्मासान् सर्वे रोगोपशमनी । वृ० प्र० ५६ अ ।
असी-अमि, अस्युपलक्षित सेवकपुरुष । जीवा० २७९ ।
 हीरो । नि० चू० द्वि० १४१ अ । खड्ग, यमुपजीव्य जन-
 सुखश्रुतिको भवति, यद्वा साहचर्यलक्षणया अमिश्रत्वेन अत्र
 अस्युपलक्षिता पुरुषा गृह्यन्ते । जं० प्र० १२२ ।
असील-अशील, अविद्यमानशील, सर्वथा विनष्टचारित्र-
 धर्मः । उत्त० ३४५ । अशीला - दुःशीला । ठाणा० १५३ ।
अमीलया-अशीलता चारित्रवर्जितत्वान् । अत्रद्वय मन्त
 दश नाम । प्रश्न० ६६ ।
असुआ-असूया, अव्याजम्, ईर्ष्या । दश० २४३ ।
असुड-अशुचि अशुतिर्वा । पद्म० ६३ । स्नानब्रह्मचर्या-

दिवर्जितत्वान् अशुचिः, शास्त्रवर्जितो वा अश्रुतिः । भग०
 ३०८ । स्नानब्रह्मचर्यादिवर्जिताः, अश्रुतयः, शास्त्रवर्जिता ।
 जं० प्र० १७० । विगन्धं शरीरमलादि । जीवा० २८२ ।
असुण्णंतरा-अशून्यान्तरा, एकोत्तरवृद्ध्या सर्वदैवाशून्या-
 न्यव्यवहितान्यन्तराणि यासा ता अशून्यान्तरा । विशेष०
 ३३१ ।
असुति-अशुचीनि, अमेघ्यानि मूत्रपुरीषाणि । ठाणा० ४७६ ।
असुद्ध-अशुद्धम्, आधाकर्मादि । ओष० १७७ ।
असुशकाल-अशून्यकाल, नारकभवानुगससारावस्थानका-
 लस्य द्वितीयमेदः । भग० ४७ ।
असुभ-अशुभकार्ये मृतकस्थापनादौ । व्य० प्र० १६९ अ ।
असुभजोग-अशुभश्रेण, अनुपयुक्ततया प्रत्युपेक्षादिकरणम् ।
 भग० ३२ ।
असुभणाम - अशुभनाम, यदुदयवशात् नामेरधस्तना
 पादादयोऽवयवा अशुभा भवन्ति तत् । प्रज्ञा० ४७४ ।
असुभत्ता-अशुभता, न शुभता । प्रज्ञा० ५०४ । अम-
 ङ्गल्यता । भग० २५३ ।
असुभाणुपेहा-अशुभानुपेक्षा, अशुभत्वं संसारस्यानुपेक्षणं-
 अनुस्मरणम् । ठाणा० १८८ ।
असुभाते-असुखाय-दुःखाय । ठाणा० १४९ । अशुभाय,
 अपुण्यबन्धाय असुखाय वा । ठाणा० २९२ । पापाय,
 असुखाय वा-दुःखाय । ठाणा० ३५८ ।
असुयंगं-अश्रुताङ्गम्, नोश्रुताङ्गम् । उत्त० १४४ ।
असुय-अश्रुत परवचनद्वारेण । भग० २००, १९७ ।
असुर-रौद्रकर्मकारी । उत्त० २५६ ।
असुरकुमार-असुरकुमारा, देवविशेषा । भग० १९७ ।
 असुराश्च ते नवयौवनतया कुमारा इव कुमारार्थे लसुर-
 कुमारा । ठाणा० २८ । अन्नपतिभेदविशेष । प्रज्ञा०
 ६९ ।
असुरकुमारीओ-असुरकुमर्य, देवीविशेषा । भग० १९७ ।
असुरदारे-सिद्धायतनस्य द्वितीयं द्वारम् । ठाणा० २३० ।
असुरसुरं-असुरसुरम्, अनुकरणशब्दोऽयम् । भग० २९४ ।
 गरुडगरुड अकरितो । ओष० १८७ । एवमतश्चन्द्ररहितम् ।
 प्रश्न० ११२ ।
असुरा - अमृग, न मृग अमृग, भवनपतिव्यन्तरा ।
 ठाणा० ०२ । भवनपतिविशेषा, भवनपतिव्यन्तरा वा ।

ठाणा० १०४। असुरकुमार । भग० १३५। भवनपति-
व्यन्तरक्षणः। ठाणा० ४६६।
असुरो-असुरः, आसुरभावान्वितत्वाद् यक्षः। उक्त० ३६६।
भवनवासी। वृ० द्वि० २६४ अ।
असुह-अशुभम्, अशुभस्वभावम्। भग० ७२। अशुभ-
अतीवासातरूपः। जीवा० १०३।
असुहदुखभागी - असुखदु खभागी, दु खानुबन्धदु ख-
भागी। भग० ३०८।
असुहया-अशुभदा, असुखदा। आव० २३६।
असुहिय-असुखितः, अवियमानसुहृद् वा। प्रश्न० ४१।
असुह्य-असूचितम्, व्यजनादिरहितम्। दश० १८१।
असूचया-साक्षात्। ठाणा० ३०४।
असूयपुत्तो-असूयपुत्र। आव० २११।
असूया-अप्पणो दोस भासति ण परस्स। नि० चू० प्र०
२७८ अ। आतगता। नि० चू० प्र० २७८ अ।
असूचा-स्फुटमेव परदोषोद्धृष्टम्। वृ० प्र० १२८ अ।
असेयं-मुख। नि० चू० प्र० ८८ आ।
असोहो-अमज्जमाणो। नि० चू० द्वि० १४४ अ।
असोअ-अशोक, सुप्रभवलदेवपूर्वभवनाम। आव० १६३।
अरुणद्वोपे महद्धिको देवविशेषः। जीवा० ३६७। द्विसप्त-
तितमग्रहः। जं० प्र० ५३५। वृक्षविशेषः। जीवा० २२२।
किन्नरव्यतराणा चैत्यवृक्षः। ठाणा० ४४२। अशोक-
नामदेवः। जं० प्र० ३२०। लताविशेषः। प्रज्ञा० ३२।
विन्दुसारपुत्रः। वृ० प्र० ४७ अ। वृक्षविशेषः। भग०
८०३। एकास्थिकवृक्षविशेषः। प्रज्ञा० ३१। ठाणा० ७९।
मल्लिनाथस्य चैत्यवृक्षः। सम० १५२। विजयपुरस्य नन्दन-
वनोद्याने यक्षः। विपा० ९५। विन्दुसारपुत्तो। नि० चू०
प्र० २४३ अ।
असोगचन्दो-अशोकचन्द्रः, योगसङ्ग्रहेषु शिक्षाया दृष्टान्तः।
आव० ६७९।
असोगदत्तो-अशोकदत्तः, मायोदाहरणे म.केतपुरे समुद्र-
दत्तसागरदत्तपिता। आव० ३९४।
असोगललिप-चतुर्थवलदेवपूर्वभवनाम। सम० १५३।
असोगवण - अशोकवनम्। आव० १८६। पुष्करिण्या
वनम्। ठाणा० २३०। वनखण्डनाम। जं० प्र० ३२०।
भग० ३७।

असोगसिरी - पाडलिपुत्ते असोगसिरी राया। नि० चू०
तृ० ४४ आ। वृ० द्वि० १५३ आ। अशोकश्रीः, विन्दुसा-
रपुत्रः। विशे० ४०९।
असोगा-अशोका, नलिनविजयराजधानी। जं० प्र० ३५७।
नागकुमारेन्द्रस्याप्रमहिषी। भग० ५०४। ठाणा० २०४।
असोच्चा-अश्रुत्वा। भग० ४२५। आगमानपेक्षम्। भग०
४५५।
असोणिअ-अशोणितम्, रक्तरहितम्। आव० ७६४।
असोत्थो-अश्वत्थः। आव० ४१७।
असोयणया-अशोचनता, दैन्यानुत्पादनेन। भग० ३५।
असोयलया-अशोकलता, लताविशेषः। भग० ३०६।
असोयवडेंसण। भग० १९४।
असोयाओ। ठाणा० ८०।
असोही-अशोधि, प्रतिसेवना, स्खलना। ओष० २२५।
अस्तमयनप्रविभक्तिः-नवमनाव्यमेदः। जं० प्र० ४१६।
अस्तान्ते-अत्यन्तमि, अस्तमयपर्यन्ते। उक्त० ४३५।
अस्ति-अत्थि, प्रदेशः। ठाणा० १५, ५१६।
अस्तिकायः-अधिकायः, धर्मादिपञ्चविधास्तिकायमाश्रित्य
कायः। आव० ७६७।
अस्तिकायधर्म - अधिकायधर्मः, अस्तिगव्देन प्रदेशा
उच्यन्ते, तेषा कायो-राशिरस्तिकायः स चासौ सङ्गया
धर्मेऽप्येति, गत्युपष्टम्भलक्षण धर्मास्तिकायः। ठाणा० १५४।
योऽस्तिकायाना धर्मादीना धर्मो-गत्युपष्टम्भादिः। उक्त० ५६६।
अस्तिकायाः-अधिकाया, अस्तीत्यत्र त्रिकालवचनो निपातः,
अभूवन् भवन्ति भविष्यन्ति चेति भावना, अतोऽस्ति च
ते प्रदेशाना कायाश्च राशय इति, अस्तिशब्देन प्रदेशाः
क्वचिदुच्यन्ते, ततश्च तेषा वा काया अस्तिकाया। ठाणा०
१९६। अस्तीना-प्रदेशाना सङ्घातात्मकत्वात् कायः।
ठाणा० १५।
अस्तिनास्तिप्रवादपूर्वम् - अतिथिनास्तिप्रवादपूर्वम्, चतुर्थं
पूर्वम्। ठाणा० ४८४। तत्र यद्वस्तु लोकेऽस्ति धर्मास्ति-
कायादि यच्च नास्ति खरभृद्वादि तत् प्रवदति, सर्वं वस्तु
स्वरूपेणास्ति पररूपेण नास्तीति प्रवदति। नदी १४१।
अस्थानस्थापनम् - अठाणठवणं - अयोभ्यतास्थापनम्।
ओष० १३१।
अस्थिका-अट्टिग, कपालिकापर्यायः। व्य० प्र० २०६ अ।

अस्थितकल्पिकः—साधुमेदविशेष । भग० ४ ।
 अस्थिमिजा—अट्टिमिजा, अस्थिमध्यरस । ठाणा० १७० ।
 अस्थिमिजानुसारि—अट्टिमिजानुसारी । ठाणा० ३७५ ।
 अस्थिरम्—अथिर, जीर्णम् । आचा० ३९६ ।
 अस्थिरणाम—(अथिरणाम), यदुदयवशाजिह्वादीनामवय-
 वानामस्थिरता भवति तत् । प्रजा० ४७४ ।
 अस्निहः—(अणिह), स्निह्यते—श्लिष्यतेऽष्टप्रकारेण कर्म-
 णेति स्निहः, न स्निहोऽस्निह, यदि वा स्निह्यतीति स्निहो
 रागवान् यो न तथा सोऽस्निहः, उपलक्षणार्थत्वाच्चास्य
 रागद्वेषरहित इत्यर्थः । आचा० १९१ । स्नेहरहितः ।
 आचा० २१० । स्निह्यतीति स्निहो, न स्निहोऽस्निह—
 रागद्वेषरहितत्वात् अप्रतिबद्ध । आचा० २५८ ।
 अस्पृशद्गति—समयप्रदेशान्तरमस्पृशती । आव० ४४१ ।
 अस्फुटितम्—अफुडिआ, सर्वविराधनापरित्यागः । दश०
 १९६ ।
 अस्संजण—असंयतः—गृहस्थ, स च श्रावकः प्रकृतिभद्रको
 वा । आचा० ३२९ । असंयता—असंयमवन्तः, आरम्भ-
 परिग्रहप्रसक्ता, अत्रह्यचारिणः । ठाणा० ५२४ ।
 अस्संजतो—गिहत्यो । नि० चू० प्र० ३० आ ।
 अस्संजमो—असंयमः, प्राणातिपातादिलक्षणः । आव०
 ५१६ ।
 अस्संपडियाण—न विद्यते स्वं—द्रव्यमस्य सोऽयमस्त्रो
 निर्ग्रन्थ इत्यर्थः, तत्प्रतिज्ञया । आचा० ३२५ ।
 अस्सकण्णी—अद्वकणी, वनस्पतिविशेषः । आचा० ५७ ।
 साधारणवनस्पतिकायिकमेदः । जीवा० २७ ।
 अस्सकण्णे—साधारणवाटरवनस्पतिकायविशेषः । प्रजा० ३४ ।
 अस्सकणी—अनन्तकायमेदः । भग० ३०० । भग० ८०४ ।
 कन्दविशेषः । उक्त० ६९१ ।
 अस्सतरो—अश्वतर, खरतर, एकखुरश्चतुष्पदः । जीवा०
 ३८ । एकखुरचतुष्पदः । प्रजा० ४५ ।
 अस्सपुरं—अद्वपुरम्, पुरुषसिंहपुरम् । आव० १६२ ।
 अस्सपुरा—अद्वपुरी, पद्मविजयराजधानी । जं० प्र०
 ३५७ ।
 अस्सरोनिवाण—अमरोनिपातः, चापुटिका । जीवा०
 ३९९ ।
 अस्सलालापेलवं । आचा० ४२३ ।

अस्सलेसा—नक्षत्रविशेषः । ठाणा० ७७ ।
 अस्सवाणियओ—अश्ववणिक् । आव० २२० ।
 अस्सवाहणिया—अश्ववाहनिका । उक्त० २७७ । आव० ५६ ।
 अस्ससेणे—अश्वसेनः, सनत्कुमारपिता । आव० १६२ ।
 पार्श्वपिता । आव० १६१ ।
 अस्सादणसगोत्ते—आस्वादनसगोत्रम्, अश्विनीनक्षत्र-
 गोत्रम् । सूर्य० १५० ।
 अस्सामिणी—अस्वामिनी । आव० २२४ ।
 अस्सायणे—आश्वायनम्, अश्विनीगोत्रम् । जं० प्र० ५०० ।
 अस्सासणे—अष्टाशीतिमहाग्रहे चतुर्दशमहाग्रहः । ठाणा०
 ७८ ।
 अस्सासो—आश्वसः, प्राणिनामेव आश्वसनम्, अहि-
 सायाः पञ्चाशत्तमं नाम । प्रश्न० ९१ ।
 अस्सि—अयम् । ठाणा० १३८ ।
 अस्सिपडियाण—एतत्प्रतिज्ञया एतान् साधून् प्रतिज्ञाय-
 उद्दिश्य । आचा० ३६१ ।
 अस्सिलोण—अयं लोकः, अयं मनुष्यलोकः । जीवा० ३४४ ।
 अस्सिणि—अश्विनी, नक्षत्रविशेषः । सूर्य० १३० । ठाणा०
 ७७ । मेतार्यजन्मनक्षत्रम् । आव० २५५ ।
 अस्सीइ—अश्विनी, नक्षत्रविशेषः । ठाणा० ४६९ ।
 अस्सेसा—अश्लेषा । सूर्य० १३० ।
 अस्सो—अश्वः, घोटक, एकखुरश्चतुष्पदः । जीवा० ३८ ।
 अर्ज । जीवा० २८४ । प्रजा० ४५ ।
 अहं—अधं—अधस्तात् । आचा० ६३ । अहं—बुधे । ओष०
 १६८ ।
 अह—एष । नि० चू० प्र० ११८ आ । व्य० प्र० १०७ आ ।
 अयं । नि० चू० द्वि० ९२ आ ।
 अहकखाओ—यथास्थितः । (सं०)
 अहकखायं—अथाख्यातम्, अयगच्छो यथार्थे, आह-
 अभिविधौ, याथातथ्येनाभिविधिना वा यत् ख्यात—कथित
 अकपायं चारित्रम् । प्रजा० ६८ । यथाख्यातम्—अकपा-
 यमित्यर्थः । त्रिजे० ५४७ । यथाख्यातं—सूक्ष्ममप्यग-
 नन्तर सर्वत्र माधुजीवलोके ख्यात—प्रसिद्ध, पद्मं सर्वविशुद्धं
 चाग्रिम् । विजे० ५५५ । यथाख्यातं—यथैवाख्यातम्—
 अकपायम् । आव० ७८ । यथैवाख्यातं—यथाख्यातं प्रसिद्ध
 सर्वस्मिन् जीवलोके, अकपायचाग्रिमिति । आव० ७९ ।

अथशब्दो यथार्थ, आख्यातं-अभिहितं अथाख्यातम् ।
ठाणा० ३२४ ।

अहंखित्तो । नि० चू० प्र० १६४ अ ।

अहगुरु-येन प्रवाजितो यस्य वा पार्श्वे अधीत, रत्नाधि-
कतरक । व्य० द्वि० ३९५ अ ।

अहछंदो-यथाछन्द, यथैच्छयैवागमनिरपेक्षं प्रवर्तते य ।
आव० ५१८ ।

अहछंदिया-अथाछन्दिका, अव्यापारिता, स्वयं प्रवृत्ता ।
वृ० द्वि० २६१ अ ।

अहण्णे-अधन्य । उक्त० ३२९ ।

अहतहं-यथातथ, सूत्रकृताज्ञायश्रुतस्कन्धे त्रयोदशमध्ययनम् ।
आव० ६५१ । सूत्रकृताज्ञस्य त्रयोदशमध्ययनम् । उक्त०
६१४ ।

अहतानि । भग० ५०६ ।

अहत्ता-अधस्ता, गुरुपरिणामता । प्रज्ञा० ५०४ । भग०
२३ । जघन्यता । भग० २५३ ।

अहत्थे-यथास्थान्, यथावस्थितान् यथार्थान् वा-यथाप्र-
योजनान् भावान् जीवादीन्, यथा द्रव्यान्, पर्यायान् ।
ठाणा० ३५१ ।

अहण्पहाण-यथाप्रधान । भग० ६७९, ६८३ । यथाप्र-
धान, यो यत्र ग्रामादौ प्रधान । ओष० ५९ ।

अहमं-अधमम्, जघन्यम् । आव० ५८५ ।

अहमंती-अहं अता इति अन्तो-जात्यादिप्रकर्षपर्यन्तोऽस्या
स्तीत्यन्तः । अहमेव जात्यादिभिरुत्तमतया पर्यन्तवर्ती ।
ठाणा० ४७३ ।

अहमिन्द्रा-अहमिन्द्राणि, अहं अहं इत्येवमिन्द्रा । सम० ४३ ।

अहमो-अधम, मलोर्विलत्वाज्जुगुप्सित । सत्र० ८२ ।

अहम्म-अधर्म, असयम । दृग० २७१ । धर्मविपक्ष -
पापम् । उक्त० २७४ । धर्मप्रतिपक्ष । उक्त० २४८ । अध-
र्म, अधर्मपोषक दान अधर्मकारणत्वात् । ठाणा० ४९६ ।
भारहरामायणादिपावसुत । नि० चू० द्वि० ४ आ ।
धर्मविपक्ष विषयासक्तिरूपम् । उक्त० २८५ ।

अहम्मखाई - अधर्माख्यायिन, न धर्ममाख्यान्तीत्येवं
शीला, न धर्मात् ख्यातिर्येषा ते । भग० ५६० ।

अहम्मखाई-अधर्माख्यायी, अधर्मभाषणशील । अधर्मख्या-
ति-अधार्मिकप्रतिद्विकी वा । विपा० ४८ ।

अहम्मजुत्तं-अधर्मयुक्तम्, पापसम्बद्धम् । दश० ५२ ।

अहम्मपलज्जणे-अधर्मप्ररजन, अधर्मे हिंसादौ प्ररज्यते
अनुरागवान् भवतीति । विपा० ४८ ।

अहम्माणी-अहंमानी, अहमेव विद्वान् इति मानोऽस्येति ।
आव० २४१ ।

अहम्माणुप-अधर्मानुग, अधर्मान्-पापलोकान् अनुगच्छ-
तीति । विपा० ४८ ।

अहम्मिष्टा-अधर्मीष्टा अधर्मिष्टा वा-धर्म-श्रुतरूप एवेष्टो-
वल्लभ पूजितो वा येषां ते धर्मेष्टा, धर्मिणा वेष्टा धर्मीष्टाः
अतिशयेन वा धर्मिणो धर्मिष्टास्तन्निषेधादधर्मेष्टा । अध-
र्मीष्टा अधर्मिष्टा वा । भग० ५६० ।

अहम्मिष्टे-अधर्मिष्ट, अतिशयेनाधर्मो-धर्मरहितः । विपा०
४८ । अधर्मेष्ट, अधर्मो-धर्मविपक्ष-पापमिति स इष्ट-
अभिलषितोऽस्येति, यद्वा अधर्मगुणयोगादधर्म, अतिशयेना-
धर्म । उक्त० २७४ ।

अहम्मियं-आधार्मिकं-आधार्मिकाणामिदम् । प्रश्न ११० ।

अहय-अहतम्, मलमूषिकादिभिरनुपदूषित, प्रत्यप्रमिति ।
औप० ६६ । अव्यवच्छिन्नम् । औप० ७४ । अपरिम-
लितम् । जीवा० २५४ । तंतुगतं । नि० चू० प्र०
२५३ अ । आख्यानकप्रतिषद्धम्, अव्याहतं, नित्यं, नित्यानु-
बन्धि वा । जीवा० २१७ । प्रज्ञा० ८९ । जं० प्र० ६३ ।
अव्याहतम् । भग० १५४ । सूर्य० २६७ । अपरिभुक्तम् ।
भग० २५४ ।

अहर-अधरम्, अध-नरकतिर्यक् । दृग० २७२ । नरक ।
आव० ५३२ ।

अहरगतिगमणं - अधरगतिगमनम्, अधोगतिगमनकार-
णम् । प्रज्ञा० ३६८ ।

अहराई-अहोरात्रिकी । आव० ६४८ ।

अहव-अथवा-अथार्थे । विज्ञे० ११३० ।

अहवर्ण-अथवा । वृ० द्वि० १४ आ । विकल्पप्रदर्शने । नि०
चू० प्र० २९० अ । विकल्पार्थो निपातः । वृ० द्वि०
२४६ आ ।

अहवा-अनन्तरम् । नि० चू० प्र० १८ आ । अय निपात ।
नि० चू० प्र० १६८ आ ।

अहवर्णवेद-अथर्वणवेद, चतुर्णां वेदानां चतुर्थ वेद ।
भग० ११२ ।

अहसंथडं-निष्प्रकम्पं चम्पकपट्टादि । वृ० तृ० ३१ अ ।
 अहसिता-न सहेतुकमहेतुकं वा हसन्नेवास्ते । उक्त० ३४५ ।
 अहसुद्धो-यथाशुद्ध, निर्दोषोपदेशदाता । वृ० तृ० ७१ आ ।
 अहस्सिरे-अहसनशीलः । उक्त० ३४५ ।
 अहस्ससच्चे-अहास्यात्सत्य, हास्यपरित्यागात्सत्य, द्वितीयत्र-
 तस्य प्रथमा भावना । आव० ६५८ ।
 अहाभर्थं-यथार्थम्-निर्युक्त्यादिव्याख्यानानतिक्रमेणेत्यर्थः ।
 ठाणा० ३८८ । अर्थस्य निर्युक्त्यादेरनतिक्रमेण । ठाणा०
 ५१९ ।
 अहाउभकाल-यथायुष्काल, देवाद्यायुष्कलक्षण । दश०
 ९ ।
 अहाउनिर्वृत्तिकाले-यथायुर्निर्वृत्तिकाल, यथा-येन प्रका-
 रेणायुषो निर्वृत्तिः-बन्धनं, तथा य काल-अवस्थितिरसौ ।
 भग० ५३३ ।
 अहाउयं-यथायुष्कम्, यथावद्धमायुष्कम् । प्रश्न० १९ ।
 यथायुष्कम् । आव० ११५, २५८ । यथायु-आयुषोऽन-
 तिक्रमेण । उक्त० १८८ ।
 अहाकडं-यथाकृतम्, गृहस्थेन स्वार्थं निर्वर्तितम् । प्रश्न०
 १२७ ।
 अहाकडा-आधाकृता, साधूनाधाय-सम्प्रधार्य कृता । वृ०
 प्र० ९२ अ ।
 अहाकप्पं-यथाकल्पम्, प्रतिमाकल्पानतिक्रमेण तत्कल्पव-
 स्त्वनतिक्रमेण वा । भग० १२४ । कल्पनीयानतिक्रमेण
 प्रतिमासंमाचारानतिक्रमेण वा । ठाणा० ३८८ ।
 अहाकम्पं-यथाकर्म, वद्धकर्मानतिक्रमेण । भग० ६५ ।
 अहाकम्मिप । भग० ४६६ ।
 अहागडा-प्राशुकानि, अल्पपरिकर्माणि । ओष० ९२ ।
 अहागडे-यथाकृतम्, आत्मार्थमभिनिर्वर्तितम् । दश० ७२ ।
 अहाचरा-अधश्चरा - विलवासित्वात्सर्पादय । आचा०
 २९१ ।
 अहाच्चयं-दृष्टिवाटे सूत्रमेदः । मम० १२८ ।
 अहाच्छंदे-यथाछन्दान्, स्वच्छन्दान् । ओष० ५६ ।
 अहाछंद-यथाछन्दा -यथा कथञ्चिन्नागमपरतन्त्रतया छन्द-
 अभिप्रायो-बोधः । भग० ५०२ । यथा स्वाभिप्रेत तथा
 प्रज्ञापयन् । नि० चू० द्वि० २३ आ ।
 अहाजातो-अप्पोवधी । नि० चू० द्वि० १३१ आ ।

अहाजायं-रजोहरणमुखवन्निकाचोलपट्टयुतः रचितकरपुटश्च ।
 वृ० तृ० १० आ ।
 अहाडं-यथाकृतम्, परिकर्मशून्यं । वृ० द्वि० २०२ आ ।
 अहाणी-असीयण । नि० चू० प्र० ५ आ ।
 अहातच्चं-यथातत्त्वम्, तत्त्वानतिक्रमेण वर्तमानम् । भग०
 १२४ । सप्तसप्तमिकेत्यभिधानार्थानतिक्रमेणान्वर्थसत्यापनेने-
 त्यर्थः । ठाणा० ३८८ । शब्दार्थानतिक्रमेण । ठाणा०
 ५१९ ।
 अहातच्चे-यथातथ्यो यथातत्त्वो वा, यथा-येन प्रकारेण
 तथ्यं-सत्य तत्त्वं वा । भग० ७०९ ।
 अहातच्चो-जहेव दिट्ठो तहेव जो भवति सो अहातच्चो
 भवति । नि० चू० द्वि० ८६ अ ।
 अहापज्जत्तं-यथापर्याप्तम् । भग० १३९ ।
 अहापडिरूवं - यथाप्रतिरूपम् । आव० १९९ । भग०
 ६६१ ।
 अहापदं-यथापदम् । आव० ३५२ ।
 अहापरिग्गहिण-यथाप्रतिगृहीतम्, यथाप्रतिपन्नम् । भग०
 १३६ ।
 अहापरिग्गायं-यावन्मात्र क्षेत्रमनुजानीषे तावन्मात्रं कालं
 तावन्मात्रं च क्षेत्रमाश्रित्य वयं वसाम इति यावत् ।
 आचा० ४०३ ।
 अहापवत्तं-यथाप्रवृत्तम् । आव० ११५ ।
 अहावायरा-यथावादरा, यथोचितवादरा आहारपुद्गला
 इत्यर्थः । भग० १८९ । यथावादराणि, स्थूलतरस्कन्धा-
 न्यसाराणि । भग० २५१ ।
 अहावायरे-यथावादरम्, स्थूलप्रकारम् । भग० २५१ ।
 असारम् । भग० १५४ ।
 अहाभद्गो-यथाभद्रकः । आव० ७३९ ।
 अहाभदे-यथाभद्र, शासनबहुमानवान् । वृ० प्र० ३ ३ अ ।
 अहाभद्दो-दानक्षयी । नि० चू० प्र० १९९ आ । दंसणविरहितो
 अरहंतेषु तस्मासणे माधू उभयभद्गोलो । नि० चू० प्र०
 ३२५ अ ।
 अहाभावो - स्वपरिग्रहे धारणम् । वृ० द्वि० २४ आ ।
 अधाप्रवृत्तिः । नि० चू० प्र० ३५१ आ । प्रतिस्वामिनं-प्रति-
 गृहीतं न तु भुज्यते यत्पानादि । वृ० द्वि० २८६ आ ।

अहामगं—यथामार्गम्, ज्ञानादिमोक्षमार्गानतिक्रमेण धायो-
पशमिकभावानतिक्रमेण वा वर्तमानम् । भग० १२४ ।

मार्ग—धायोपशमिको भावस्तदनतिक्रमेण । ठाणा० ३८८ ।

अहारिणो—मनसोऽनिष्टा । आचा० २४२ ।

अहारियं—यथारीतम्, रीतं—रीति—स्वभाव, नस्यानति-
क्रमेण वर्तते तत्, यथास्वभावमित्यर्थः । भग० २१२ ।

यथाऽऽर्यम् । आचा० ३७९ । यथाऋजु । आचा० ३८१ ।

अहालंद—मध्यममष्टपौरुषीमानम् । वृ० तृ० ३५ आ ।
पोरिसी । नि० चू० तृ० १८ अ । जघन्येन तरुणीदकार्द्रक
रगोषकाल, उत्कृष्टत पूर्वकोटी । वृ० द्वि० ३२ आ । सजोग-
वर्जिते तृतीयमेद । नि० चू० प्र० २३९ अ । यावन्मात्रं
कालं भवाननुजानाति । आचा० ४०३ ।

अहालहुस्सप—स्तोकप्रायश्चित्तदानम् । वृ० तृ० २०९ आ ।

अहालहुस्सगाई—यथालघुस्वकानि, 'यथे'ति—यथोचितानि
लघुस्वकानि—अमहास्वरूपाणि, महता हि तेषा नेतुं गोप-
यितुं वाऽशक्यत्वादिति यथालघुस्वकानि, अथालघूनि—
महान्ति वरिष्ठानीति वृद्धा । भग० ।

अहावच्चा—यथापत्यानि, पुत्रस्थानीया । भग० १९७ ।

अहासंधं—णिप्पकपं पट्टं । नि० चू० प्र० १७० अ ।

अहासंधा—अचला । नि० चू० प्र० १६० आ ।

अहासच्चं—यथासत्यम्, इदं यन्मया कथितं कथ्यमानं च
तद्यथासत्यम्, याथातथ्यम् । आचा० १८३ ।

अहासन्निहिआ—यथासन्निहिता । आव० १७५ ।

अहासमं—यथासाम्यम्, समभावानतिक्रमेण वर्तमानम् ।
भग० १२४ ।

अहासुत्तं—यथासूत्रम्, सूत्रानतिक्रमेण । ठाणा० ३८८ ।
सामान्यसूत्रानतिक्रमेण वर्तमानम् । भग० १२४ ।

अहासुहुमणियंठो—यथासूक्ष्मनिर्ग्रन्थ, यथासूक्ष्म एतेषु
मर्षेषु । उक्त० २५७ ।

अहासुयं—यथाश्रुतं यथासूत्रं वा । आचा० ३०१ ।

अहासुहुमकसायकुसील—कषायकुशीलस्य पद्ममो मेदः ।
भग० ८९० ।

अहासुहुमपुलाप—पुलाकस्य पद्ममो मेदः । भग० ८९० ।
यथासूक्ष्मपुलाक, पुलाकस्य पद्ममो मेदः । पद्मस्वपि पुलाकेषु
यः स्तोत्रं स्तोत्रं विराधयति स । उक्त० २५६ ।

अहासुहुमवउस—वकुशस्य पद्ममो मेदः । भग० ८९० ।
उक्त० २५६ । यथासूक्ष्मवकुश, योऽक्ष्णोः पुष्पिकामपन-
यति, शरीराद्वा धूल्यादिकमपनयति । उक्त० २५६ ।

अहासुहुमे—यथासूक्ष्मान् सारान् । भग० १५५ ।

अहि—सर्पः, पृथिव्याश्रितो जीवविशेषः । आचा० ५५ ।
सर्पः । उक्त० ६९९ । उरपरिसर्पमेदः । सम० १३५ ।
परिसर्पविशेषः । प्रज्ञा० ४५ ।

अहिडेतओ—अहिण्डमान, असहिष्णोर्द्वितीयमेदः । आव०
८५८ ।

अहिंसा—अनुकम्पा । प्रश्न० १०३ । प्राणातिपातविरतिः ।
दश० २१ ।

अहिअ—अधिकम्, अहितम्, अपथ्यम् । ज० प्र० १६७ ।

अहिअगामिणिं—अहितगामिनीम्, उभयलोकविरुद्धाम् ।
दश० २३५ ।

अहिउत्थ—अभ्युषितः । उक्त० १२० ।

अहिकरणं—अधिकरणम्, गन्त्रीयन्त्रकादि । भग० १३५ ।

अहिकरणकरो—अधिकरणकर, योऽन्येषां कलहयति,
द्वादशमसमाधिस्थानम् । आव० ६५३ ।

अहिकरणोईरण—अधिकरणोदीरण, योऽन्येषां यन्त्रादीन्-
दीरयति, त्रयोदशमसमाधिस्थानम् । आव० ६५३ ।

अहिकिच्च—अधिकृत्य—आश्रित्य । भग० २८ ।

अहिकखेव—अधिक्षेप, निन्दाविशेषः । प्रश्न० ४१ ।

अहिगमरुइ—अधिगमरुचि, विशिष्टं परिज्ञानं तेन रुचि-
र्यस्यासौ । प्रज्ञा० ५८ ।

अहिगमास—अधिकमासः । दश० २७० ।

अहिगमो—अधिगम, विशिष्टं परिज्ञानम् । प्रज्ञा० ५० ।
ज्ञानम् । आव० ५३० । अभिगम—सेवा । सम० ५३ ।

अहिगरणं—अधिकरणम्, कलहः । सूत्र० ६६ । वृ० तृ०
१५२ आ । कूटपाशरूपम् । भग० ९३ । अधिक्रियते आत्मा
नरकादिषु येन तदधिकरणं—अनुष्ठानं चाह्यं वा वस्तु चक्र-
महादि । आव० ६११ । कलहः यन्त्रादि वा । आव०
६५४ । ज्योतिषादि । आव० ६६२ । अनुष्ठानविशेषः,
चाह्यं वा वस्तु चक्रखडादि । भग० १८१ । अनुष्ठानं
चाह्यं वा वस्तु । ठाणा० ४१ । वास्तूपलशिलापुत्रकगो-
त्रस्यन्त्रकादि । आव० ८३१ । राटि । ओष० १८२ ।

अहिगणकिरिया - अधिकरणक्रिया, दुर्गतौ ययाऽधिक्रियन्ते प्राणिनः सा । प्रश्न० ३७ ।

अहिगण-अधिकरण, सुवर्णकारोपकरणम् । जं० प्र० २२६ ।

अहिगणिण-अधिकरणकर-कलहकरम् । आचा० ४२५ ।

अहिगणिया-अधिकरणिकी-अधिक्रियते नरकादिष्वात्माऽनेनेति अधिकरणं-अनुष्ठानविशेषः बाह्यं वा वस्तु चक्रख-
ज्ञादि, तत्र भवा तेन वा निर्वृत्ता, क्रियामेदविशेषः ।
भग० १८१ । अधिक्रियत आत्मा नरकादिषु येन तदधि-
करणम्-अनुष्ठानं बाह्यं वा वस्तु चक्रमहादि, तेन निर्वृत्ता
क्रिया । आव० ६११ । सम० १० ।

अहिगणी-अधिकरणी, यत्र लोहकारा अयोधनेन लोहानि
'कुड्यन्ति । भग० २५१ ।

अहिगणणे-अधिकरणसिद्धान्तः । वृ० प्र० ३१ आ ।

अहिगारनिउत्तो-अधिकारनियुक्तः । आव० ७३८ ।

अहिगारो-अधिकार, प्रयोजनं, प्रस्तावः । आव० २७६ ।

विशे० ८५९ । ओषतः प्रपञ्चप्रस्तावरूपः । दश० २७८ ।
आ-अध्ययनपरिसमाप्तेर्योऽनुवर्तते स- । दश० १३ ।

नियोगः । प्रश्न० ६६ । प्रयोजनम् । दश० १३५ । व्य० प्र०
४ अ । तृप्तिः । उप० मा० गा० ३७१ ।

अहिगारिणता - अधिकरणिकी-खड्गादिनिर्वर्तनी । ठाणा०
३१७ ।

अहिच्छत्ता - अहिच्छत्रा - नगरीविशेषः । उत्त० ३७९ ।
पार्श्वनाथस्य धरणेन्द्रमहिमास्थानम् । आचा० ४१८ ।
जङ्गलेषु जनपदेष्वार्यक्षेत्रम् । प्रज्ञा० ५५ । सङ्गपरिहरणवि-
षये पुरी । आव० ७२३ ।

अहिजुजिय-अभिजुज्य, वशीकृत्य, आश्लिष्य वा । भग०
१३२ ।

अहिज्ज-अधिल । उत्त० ३६२ ।

अहिज्जिउं-अभ्येतुम्, पठितुम्, श्रोतुम्, भावयितुम् । दश०
१३८ ।

अहिट्टप-अधिष्ठाता, तपःप्रभृतीनां कर्ता । दश० २३८ ।
अधितिष्ठति यथावत् करोति । दश० २५६ ।

अहिट्टग-अधिष्ठाता, कर्ता । दश० २०६ ।

अहिट्टाणं-अधिष्ठानम्, अपानप्रदेशः । आव० ४१९ ।

अहिट्टाणजुद्धं-अधिष्ठानयुद्धम् । आव० ९८ ।

अहिट्टित्तप-अधिष्ठातुम्-परिभोक्तुम् । वृ० द्वि० २१८ अ ।

अहिट्टित्ता-अधिष्ठाय, आरोहणं कृत्वा । दश० ६११ ।

अहिठाणि-अधिष्ठाने, अपानप्रदेशे । ओष० ६९१ ।

अहित-अनुचितविधायी । वृ० प्र० २१४ अ । अपथ्यम् ।
उत्त० २७६ ।

अहितुंडप-अहितुण्डिकः, गारुडिकः । दश० ३७ ।

अहिनंदइ - अभिनन्दति, बहु मन्यते । आव० ५९० ।

अहिनायदंसणे-अभिज्ञातदर्शने-सम्यक्त्वभावनया भावि-
तः । आचा० ३०४ ।

अहिमडे-अहिमृत, मृताहिदेहः । जीवा० १०६ ।

अहिमन्त्र-मन्त्रसाधनोपायशास्त्राणि । सम० ४९ ।

अहिमर-अभिमरः, अभिमुखमाकार्यं मारयति प्रियते वेति ।
ओष० १८ । राजादिघातकः । विशे० ७४७ । विशे० ९७१ ।

अभिमुख परं मारयति यः स । प्रश्न० ४६ ।

अहिमरका-घातका । वृ० द्वि० ८२ आ ।

अहिमार-अभिमारः, वृक्षविशेषः । उत्त० १४३ ।

अहिमासयम्मि-अधिकमासे । आव० ५५७ ।

अहियं-अधिक, अहितं वा अधिक, अपथ्यं वा । भग०
३०६ । अर्गलम् । उत्त० ६२३ । अर्गलं, शीघ्रतरम् । उत्त०
७ । अतिशयेन । जीवा० २२९ । जीवा० ३५५ । अहि-
तम्, अश्रेयः । आचा० ३८ ।

अहियपिच्छणिज्जं-अधिकप्रेक्षणीयम् । आचा० ८०३ ।

अहियाने-अहिताय, अपथ्याय । ठाणा० १४९ । अपा-
याय । ठाणा० २९२ । अपथ्याय । ठाणा० ३५८ ।

अहियासपज्जा-अविसहेत्, वर्तयेत्, पालयेत् । सूत्र०
१६४ ।

अहियासणा-अभिमहना, उपमर्गमहनम् । आव० ६६० ।
अतिमहना । आव० ७९९ ।

अहियासेत्तप-अध्यामितुम् । दश० ९३ ।

अहियासेमि - अध्यासयामि-वेदनायामवस्थानं करोमि ।
ठाणा० २४७ ।

अहियोगो-अभियोगः, बलात्कारः । वृ० तृ० २७ अ ।

अहिराया-अविराजा, मौलः पृथिवीपतिः । वृ० तृ० ४ अ ।

अहिरिक्कं-उत्थामनम् । व्य० प्र० १४९ अ ।

अहिरीमाणा-अर्हामनसः-अलज्जाकारिणः । आचा० २४१ ।

अहिर्बुध्न-उत्तरभाद्रपदादेवता । ज० प्र० ४९९ ।

अहिलाणं-मुखसयमनम् । भग० ४८०, ज० प्र० २६५ ।

औप० ७१ । मुखसयमनविशेष । ज० प्र० २३५ ।

अहिलिति-समागच्छन्ति । वृ० द्वि० १०८ अ ।

अहिलोडिया - गोपालिकाख्यो हिंसकजीव । वृ० तृ० १९० आ ।

अहिल्लियाए-अहिजिका, मैथुने दृष्टान्त । प्रश्न० ८९ ।

अहिचई-अधिपति -आचाय । ओष० ७४ ।

अहिवास-अधिवास -अवस्थान । भग० ४७० ।

अहिवासिऊण-अधिवास्य । आव० २६१ ।

अहिसंका-अमिश्रद्धा, तथ्यनिर्णय । सूत्र० ३९३ ।

अहिसक्कणं-उस्सूरे आगच्छति । नि० चू० प्र० १४२ आ ।

अभिष्वक्कणं-तस्यैव विवक्षितकालस्य सवर्द्धनं, परत कर-
णमित्यर्थ । वृ० प्र० २६८ आ ।

अहिसरणेहिं-अगतो वा सरेति । नि० चू० द्वि० ४९ आ ।

अहिसरिया-अभिस्तता । आव० ३७२ ।

अहिसलागा-मुकुलि-अहिमेदविशेष । प्रज्ञा० ४६ ।

अहिसेया-अभिसेका, गणावच्छेदिनी । वृ० द्वि० २६३ अ ।

अही-अहि, सर्प, उरःपरिसर्पविशेष । जीवा० ३९ । प्रज्ञा० ४५ ।
मुकुलि-अहिमेदविशेष । प्रज्ञा० ४६ । सामान्यतः सर्पः । ज० प्र० १२५ ।

अहीणपडिपुन्नपंचिदियसरीरं-अहीनप्रतिपूर्णपञ्चेन्द्रियशरीर, प्रतिपूर्णानि स्वकीयस्वकीयप्रमाणतः, प्रतिपुण्यानि वा-पवित्राणि पञ्चेन्द्रियाणि-करणानि यस्मिंस्तत्तथा, अहीनमज्ञोपाङ्गप्रमाणतः प्रतिपूर्णपञ्चेन्द्रिय प्रतिपुण्यपञ्चेन्द्रियं वा शरीर । ठाणा० ४५८ ।

अहीणपुन्नपंचिदियसरीरं-अहीनानि-स्वरूपानि पूर्णानि मङ्गल्यया, पुण्यानि वा-पूतानि पञ्चेन्द्रियाणि यत्र तत्तथा तदेवविधं शरीर यस्य स । भग० ५४१ ।

अहीणो - अहीन, प्रकृष्ट, अधीनो वा स्वायत्त । प्रश्न० १३६ ।

अहीनग्रहणं-गमग्रहणम् । व्य० प्र० ८६ आ ।

अहीलणिज्जं - अहीलनीयम्, अवज्ञातुमनुचितम् । उक्त० ३६५ ।

अहुणुवासिय-अधुना यदुदमितम् । ओष० ५७ ।

अहुणोत्तणो-अधुनातन । आव० ४२१ ।

अहुणोचचन्ने-अधुनोपपन्न, अचिरोपपन्न । ठाणा० १८७ ।

अहुमरैतो-उपद्रवन् । आव० २७३ ।

अहे-अध, आकाश । सूर्य० ४५ । अथशब्दार्थे । वृ० द्वि० १७९ अ । आमन्त्रणार्थो निपात । भग० ४६० । अथ-
आनन्तर्यार्थोऽयं शब्द । भग० ८३, ८६ । गर्तायाम् ।
उक्त० २१३ । भूमितले । प्रज्ञा० ८० । अध । ठाणा० १६२ । अथेति परिप्रश्नार्थ । ठाणा० ४०६ । अध-
अधस्तात् नीचै । भग० २६९ । अथशब्दश्चेह पदत्रयेऽपि
त्रयाणामप्याश्रयाणा प्रतिमाप्रतिपन्नस्य साधो कल्पनीयतया
तुल्यताप्रतिपादनार्थः । ठाणा० १५७ । यथार्थः । ठाणा० ३२४ ।
अथशब्दार्थे । वृ० द्वि० १७९ अ । आवाकर्म । वृ० प्र० ८३ अ ।

अहेपन्नगद्धरूपो-अध पन्नगार्द्धरूपः, अधस्तनं यत्पन्नग-
स्यार्द्धं तस्यैव रूपमाकारो यस्य स, अध पन्नगार्द्धवदति-
सरलो दीर्घश्च । जीवा० २०६ । अध-अधस्तनं यत्पन्न-
गस्यार्द्धं तस्यैव रूपम्-आकारो यस्य स । जीवा० ३६१ ।

अहेऊहिं - अहेतुभिः, क्रियावाद्यादिपरिकल्पितकुहेतुभिः ।
उक्त० ४४९ ।

अहेवार-अधोवात, योऽध उद्गच्छन् वाति वात स ।
जीवा० २९ ।

अहेविगडे - अधोविकटे-अध-कुड्यादिरहिते छेदेऽप्युपरि
तदभावेऽपि च । आचा० ३०९ ।

अहेवियडं-पार्श्वतोऽपावृतं गृहम् । वृ० द्वि० १८१ अ ।

अहेसणिज्जे - यथाऽसावुद्गमादिदोषरहित एषणीयो भवति
तथाभूतो दुर्लभ । आचा० ३७६ । यथाऽसौ मूलोत्तर-
गुणदोषरहितत्वेनैषणीयो भवति, तथाभूतो दुर्लभ इति ।
आचा० ३६८ ।

अहेसि-अभूवम् । आव० १४६ । अभूत् । उक्त० ४९६ ।

अहो-अध, अवर्क । आव० ८२७ । दीनभावे, विम्वह, आमन्तणे य । दश० चू० ९६ । उदगध्रोतोऽनुकूलम् ।
नि० चू० तृ० ६३ आ ।

अहोकायं-अध काय पादलक्षण । आव० ५८७ ।

अहोत्था-अभूत् । उक्त० ४७५ ।

अहोधारं-अहतधारा वर्षा । आव० २९१ ।

अहोधि - नियतक्षेत्रविषयोऽवधिस्तद्रूप ज्ञानदर्शनम् ।
ठाणा० ४७३ ।

अहोरत्ता-अहोरात्रा -त्रिगन्मुहूर्तप्रमाणा । ठाणा० ८६ ।

अहोरेत्ते-अहोरात्रम् । भग० ८८८ ।

अहोराइयाभिकखुपडिमा - अहोरात्रप्रमाणा एकादश
भिधुप्रतिमा । सम० २१ ।

अहोलोप-अधोलोक, तिर्यग्लोकस्याधस्ताल्लोक । प्रज्ञा०
१४४ ।

अहोलोयतिरियलोप-अधोलोकतिर्यग्लोक, यदधोलोक-
स्योपरितनमेकप्रादेशिकमाकाशप्रदेशप्रतरं यच्च तिर्यग्लोकस्य
सर्वाधस्तनमेकप्रादेशिकमाकाशप्रदेशप्रतरम्, एतद्वयमपि ।
प्रज्ञा० १४४ ।

अहोवाए-अधोवात, अध उद्गच्छन् यो वाति वात स ।
प्रज्ञा० ३० ।

अहोविहारो-आश्चर्यभूतो विहारः । आचा० १०७ ।
अहोवेइया - अयोवेदिका, यत्र जान्वोरधो हस्तौ कृत्वा
प्रतिलिख्यते सा । ओष० ११० । जाणू हेट्टाओ द्वित्ये
हत्येसु पडिलेहेति । नि० चू० प्र० १८२ अ ।

अहोसिरा-अधःशिरस, अधोमुखा । जं० प्र० १५४ ।

आ

आंगुल-व्याक्षिप्त । नि० चू० प्र० ३४७ अ ।

आंटरगमादि-वनस्पतिविशेष । नि० चू० द्वि० १५७ अ ।

आइ-निपात । भग० ६७५ । विस्मयतश्चर्यन्ते । ठाणा०
५२३ । वाक्यालङ्कारे । भग० १७६ । वाक्यालङ्कारार्थ ।
प्रश्न० ११७ । अलङ्कारे । प्रश्न० १२६ । वाक्यालङ्कारे, अव-
वारणे वा निपात । उपा० २७ । आदि-धर्मस्य प्रथमा
प्रवृत्ति । जीवा० २५५ । गणितप्रक्रियाया आदि (अगा-
कसख्यान्यास) । सूत्र० ९ । यस्मात्परमस्ति न पूर्वम् ।
अनु० ५४ । स्वमेद । अनु० ३४ ।

आइखिणिया-डोम्बी तस्या कुलदैवतं घटीकयक्षोनाम स
प्रष्टुं सन् करणे कथयति, सा च तेन शिष्ट-कथितं सदन्य-
स्मै कथयति, घटीय मिट्टं परिकहेइ । वृ० प्र० २१५ अ ।

आइअत्ती-सार्थचिन्तक । वृ० तृ० २४९ अ ।

आइक(ग)रे-आदिकर, आदौ-प्रथमतः श्रुतधर्मम्-आचा-
रादिग्रन्थात्मकं करोति-तदर्थप्रणायकत्वेन प्रणयतीत्येवंशीलः ।
भग० ७ ।

आइक्खंति-आख्यान्ति, 'मामान्यतः' कथयन्ति । भग०

९८ । ईपद् भाषन्ते । ठाणा० १२६ । आचक्षते । आचा०
१७८ ।

आइक्खगा-आख्यायकाः, शुभाशुभकथकाः । जं० प्र०
१४२ । य शुभाशुभमाख्याति । प्रश्न० १४१ ।

आइक्खणं-सहितोच्चारणम् । वृ० तृ० २५ अ ।

आइक्खिण-मातंगविद्या यदुपदेशादतीतादि कथयन्ति डो-
ण्ड्यो वधिरा इति लोकप्रतीता । ठाणा० ४५१ ।

आइगर-आदिकरः, ऋषभनामा भगवान् । उक्त० ६२० ।

आइच्च-आदित्यः, अर्चिमालिबिमानवासी द्वितीयो लोका-
कान्तिकदेव । भग० २७१ । आदित्यमासो येन कालेना-
दित्यो राशिं भुङ्क्ते । सम० ५६ । आदित्य । आव०
१३५ । सूर्य० २९२ ।

आइच्चजसाई-आदित्ययशः प्रभृति । नन्दी २४२ ।

आइच्चजसे-आदित्ययशः, भरतचक्रिपुत्र । ठाणा० ४३० ।

आइच्चपेढं-आदित्यपीठम् । आव० १४६ ।

आइच्चसंवच्छरे-आदित्यसवत्सर, युगभाविषंवत्सरविशेषः ।
सूर्य० १६८ । 'पुढविद्गण' मित्यादिलक्षण सवत्सरविशेष ।
सूर्य० १७१ ।

आइज्ज-आदेय-रम्य । प्रश्न० ८३ ।

आइज्जा-आदेया, दर्शनपथमुपगता, उपादेया सुभगा च ।
जीवा० २७१ ।

आइट्टं-विशिष्टम् । वृ० तृ० ६६ अ । आविष्टा-अधिष्ठिता ।
ठाणा० ३२८ ।

आइ(य)ट्टि-आत्मदि, आत्मशक्ति, आत्मलब्धिर्वा ।
भग० १०७, ४९२ ।

आइणग-चर्ममयं वस्त्रम् । जं० प्र० ३६ । मपकादिचर्म
निष्पन्नानि । आचा० ३९४ ।

आजिनकं-चर्ममयो वस्त्रविशेष । भग० ५४० ।

आइणं - आकीर्णम्, समन्तान्निक्षिप्तम् । भग० १५३ ।
सम्बाधन स्त्रीस्पर्शादिदोषाः । ओष० ४८ । आचीर्णम् ।
नि० चू० द्वि० १५७ अ । भावितकुलम् । वृ० प्र० २७० अ ।

आइणंतो-प्रोतयन् । आव० ४२७ ।

आइणणोग्गलं-जं काकमाणाशीहिं अणिवारियत्तिप्पकिण
(मास) णिज्जति । नि० चू० तृ० ७२ अ ।

आइण्णा-आकुला । नि० चू० प्र० १८६ अ । माधूण काप-
णिज्जा । नि० चू० प्र० १८६ अ । सकुला । आचा० ३३१ ।

आइण्णे—षष्ठाङ्गे सप्तदश ज्ञातम् । उक्त० ६१४ । सम० ३६ ।

आइण्णो—आकीर्णं, गुणैर्व्याप्तं । जीवा० २७० । जात्य । औप० ७१ । खिलमिव खलियं गुणैर्हि जयविजयाईहि आपूरिओ, अस्तो जातिरेव वा । दश० चू० १६५ ।

आइद्ध—आरब्ध । (मर०) । आदिग्ध, आलङ्कित । प्रश्न० ४१ । आविद्ध, प्रेरित । आव० ६०२ ।

आइद्धं—आचीर्णम्, आसेवितम् । आचा० ५ । आयरिय-परंपरणं बालुकलाओ आदिष्णं निम्मीसोवक्खड आसेवितं त आइद्धं । नि० चू० द्वि० १५७ आ । आत्मीया-त्मीयाऽऽवासमर्यादानुलघनेन व्याप्ता । भग० ३७ । कल्प्यम् । पिण्ड० १६५ । आकीर्णम्—राजकुलसङ्ख्यादि । दश० २८० ।

आइन्नवर—जात्यप्रधान । भग० ३२२, ४८१ ।

आइन्नसंलिषखं—ह्रयादिचित्राकीर्णं । आचा० ३८१ ।

आइन्ना—आकीर्णानि, गुणवन्ति । ज० प्र० २३२ ।

आइन्ने—आकीर्णं, आकीर्यते—व्याप्यते विनयादिभिर्गुणैरिति जाल्यादिगुणोपेत । उक्त० ३४९ । व्याप्त । उक्त० ३४८ ।

आइन्नो—आकीर्णं, सङ्कीर्णं, गुणव्याप्तो मनुष्यजन । औप० २ । विनीत । उक्त० ४८ । आचार्यगुणैराचारश्रुतसपदादि-भिरव्याप्तः—परिपूर्ण । उक्त० ५५० ।

आइमउ—आदिमृदु, प्रथमतः कोमलम् । अनु० १३१ ।

आइमूल—वृक्षादिमूलोत्पत्तावार्थं कारणम् । आचा० ८७ ।

आइयणं—अदनं, भक्षणम् । आचा० ७२६ । व्य० प्र० १८० अ । भोजनम् । वृ० द्वि० १२६ आ । समुद्देशनम्—भोजनम् । वृ० तृ० ४ आ । आपानम् । वृ० द्वि० ३४ अ । ठाणा० ३३१ । भूय प्रत्यापिबति । वृ० तृ० १८५ आ ।

आइयंति—आददति, गृह्णन्ति, वध्नन्तीत्यर्थः । ठाणा० ३२० ।

आइयति—आदत्ते । उक्त० १९८ ।

आइलं—आविलम्—गडुलम् । जीवा० ३७० ।

आइल्लचंदसहिय—उद्दिष्टचन्द्रमहित । सूर्य० २८० ।

आइसुए—आदिश्रुत, सामायिकादिश्रुत । वृ० प्र० ३८ आ ।

आइसुयं—पञ्चमङ्गलम् । वृ० तृ० २४९ आ ।

आइस्सइ—आविश्यते—अधिष्ठीयते । भग० ७४९ ।

आई—आदिः, ससार, धर्मकारणानां वाऽऽदिभूत शरीरम् । सूत्र० १६२ । सामीप्यम्, व्यवस्था, प्रकार, अवयवश्च । प्रश्न० ७ । निवेश । औप० ५ ।

आईए—आतीतः, आ—समन्तादतीव इतो—गतोऽनाद्यनन्ते ससारे । आचा० २८५ ।

आईणं—आजिनकम्, चर्ममयं वस्त्रम् । जीवा० १९२ ।

आईणगं—आजिनकम्, चर्ममयं वस्त्रम् । जीवा० २१० । औप० ११ । जं० प्र० ५५ । ज० प्र० १०७ । निरया० १ ।

आईय—आ समन्तादतीव इतो—गतोऽनाद्यनन्ते ससारे भ्रमणम् । आचा० २८६ ।

आईयट्टे—आ—समन्तादतीव इता—ज्ञाता परिच्छिन्ना जीवा-दयोऽर्थो येन सोऽयमातीतार्थ आदत्तार्थो वा, यदिवाऽ-तीता—सामस्त्येनातिक्रान्ता अर्था—प्रयोजनानि यस्य स तथा, उपरतव्यापार । आचा० २८६ ।

आउं—वैद्यकम् । आव० ६६० । भवस्थितिहेतवः कर्म-पुद्गला । आचा० १०२ ।

आउंटणं—आकुञ्चनम्, गात्रसङ्कोचलक्षणम् । आचा० ५७४ ।

आउंटणपसारणं—आकुञ्चनप्रसारणम् । आव० ८५३ ।

आउटियं—सकोचितम् । भग० ६३१ ।

आउ—आयुः, स्थिति । भग० २३६ । उताहो । वृ० प्र० २५० अ । एति—उपक्रमहेतुभिरुत्पत्त्यर्थतया यथास्थित्यै-वानुभवनीयता गच्छतीति । उक्त० ३३५ । जीवित । ठाणा० १०८ । आयुः, कर्मविशेष । ठाणा० २२० ।

आउकाए—आकायः, पूर्वसमुद्रः, पश्चिमसमुद्रौ वा । सूर्य० ४७ ।

आउक्खणं—आयुःक्षयेगः, आयुःपूर्णीकरणेन । आचा० ४०१ ।

आउखेम—आयुःक्षेम—आयुषः सम्यक् पालनं । आचा० २९० । जीवित । आचा० २९१ ।

आउज्जं—आतोयम्, वादित्र, मृदंगादि । आव० ५२८ ।

पट्टहमेरीवशवीणाञ्जल्यार्थादीनि । आचा० ६१ ।

आउज्जंगं—आतोयाङ्गम्, आतोयकारणम् । उक्त० १४३ ।

आउज्जिय—आयोगिक, उपयोगवान, ज्ञानी । भग० १४० ।

आउजिया-आयोजिका, आ-मर्यादया केवलदृष्ट्या योजन-
शुभाना योगाना व्यापारणम् । प्रज्ञा० ६०४ ।

आउजियाकरणं-आयोजिकाकरणम् । प्रज्ञा० ६०४ ।

आउज्जीकरणं-आवर्जिकरणम्, उदीरणावलिकाया कर्म-
प्रक्षेपव्यापाररूपम् । औप० ११० । आवर्जितकरणम् ।
प्रज्ञा० ६०४ ।

आउज्जो-आवर्ज, आत्मानं प्रति मोक्षस्याभिमुखीकरणं-
आत्मनो मोक्षं प्रत्युपयोजनमिति, अथवा आवर्ज्यते-अभि-
मुखीक्रियते मोक्षोऽनेनेति वा-शुभमनोवाक्कायव्यापारविशेषः ।
प्रज्ञा० ६०४ ।

आउट्ट-आकुट्टम्, आलजालम् । उत्त० १४६ । आवर्जित ।
वृ० द्वि० ३४ आ ।

आउट्टइ-आवर्तते, प्रवर्तते । भग० २८९ ।

आउट्टणं-आकम्पनम् । वृ० तृ० ८५ आ ।

आउट्टणया-आवर्तना, आवर्तते-ईहातो निवृत्त्यापायभावं
प्रत्यभिमुखो वर्तते येन बोधपरिणामेन स, तद्भावः, अपा-
यपर्यायः । नन्दी १७६ ।

आवट्टति-निवर्तते । सूत्र० १९० । आवर्तते-निवर्तते तमा-
लोचयतीत्यर्थः । ठाणा० १३९ । करोति । नि० चू० प्र०
२५६ अ ।

आउट्टा - आराधिता । वृ० द्वि० ११२ अ । आवर्जिता ।
ओष० १५९ ।

आउट्टामो-प्रवर्तमहे । आचा० ३३१ ।

आउट्टावेज्ज-अभिमुखयेत् । आचा० ३६४ ।

आउट्टिआप्-आकुट्या-उपेल । सम० ३९ ।

आउट्टिज्जमाणं-आकुट्यमानम्, सङ्कोच्यमानम् । सूत्र०
२९८ ।

आउट्टि-उपेल । व्य० प्र० १६ आ ।

आउट्टिय-ज्ञात्वा । आव० ७५८ । उत्तमार्थकृत आहार ।
नि० चू० द्वि० ५७ आ ।

आउट्टिया-आउट्टिया नाम आभोगो जानान इत्यर्थः । नि०
चू० द्वि० ५९ आ । आवर्जिता । वृ० द्वि० १८६ आ ।

आउट्टी-समाधानम् । वृ० तृ० १२३ आ ।

आउट्टे - कर्तुमभिलषेत् । आचा० ४१७ । निवर्तयेत् ।
आचा० १११ । आवर्तयेत्-अनुकूलयेत् । व्य० द्वि०

२८२ आ । आवृत्त-व्यवस्थित । आचा० २७९ । सम-
न्तात् व्यवस्थितः । आचा० २७९ ।

आउट्टेउं-आवर्ज्य । वृ० तृ० ३४ अ ।

आउट्टो-व्यावृत्त । उत्त० ३३२ । आवर्जित । हृष्टः । उत्त०
३३२ । स्वस्थ । उत्त० ३५५ । आव० २२० । उत्त०
१०८ । आवृत्त । आव० ५७८, २९४, ५३६ २८७ ।
उत्त० ३२४ । आवर्जित । आव० ४१२ ।

आउडिज्जमाण-‘जुड’ बन्धने, इतिवचनाद् ‘आजोव्य-
मानेभ्य’ आसम्बन्धमानेभ्यो मुखहस्तदण्डादिना सह शङ्ख-
पटहस्रज्यर्थादिभ्यो वाद्यविशेषेभ्य आकुट्यमानेभ्यो वा एभ्य
एव ये जाता शब्दास्ते, आजोव्यमाना आकुट्यमाना एव
बोध्यन्ते, अतस्तानाजोव्यमानानाकुट्यमानान् वा शब्दान्
शृणोति, इह च प्राकृतत्वेन शब्दशब्दस्य नपुमकनिर्देशः,
अथवा आकुट्यमानानि-परस्परेणाभिहन्यमानानि । भग०
२१६ ।

आउडेइ-आजुडति, सम्बद्ध करोति, लिखति । ज० प्र०
२५० । आकुट्टयति, ताडयति । ज० प्र० २२४ । आकु-
ट्टयति । भग० १७३ ।

आउत्त-आयुक्तम्, उपयोगपूर्वकम् । भग० १८४ । सम्भक्
प्रवचनमालिन्यादिरक्षगतया । प्रज्ञा० २६८ । उपयुक्त । ठाणा०
४०९ । प्रयत्नपरो मरणाराधनयुक्त । उपयुक्त । ओष०
२०२ । उपयोगतत्परम् । ओष० १७६ । आयुक्त । व्य०
द्वि० २६६ अ ।

आउत्तगो-आवर्तक । उत्त० ३०४ ।

आउत्तियं-आयुक्तिकम् । उत्त० ११९ ।

आउत्तो-आयुक्त, व्यवस्थित । दश० २२६ ।

आउय-आयुक्तम्, जीवितम् । आव० ३४१ । आयुष्क-
काल, देवाद्यायुष्कलक्षण । आव० २५७ ।

आउयकम्मस्स गालणा-आयु कर्मणो गालन, प्राणवधस्य
द्वादश पर्याय । प्रश्न० ५ ।

आउयकम्मस्स णिटुवणं-आयु कर्मणो निष्ठापनम्, प्राण-
वधस्य द्वादश पर्यायः । प्रश्न० ५ ।

आयुकम्मस्स मेय-आयु कर्मणो मेदः, प्राणवधस्य द्वादश
पर्याय । प्रश्न० ५ ।

आउयकम्मस्स संवट्टगो-आयु कर्मणः सवर्तक, प्राण-
वधस्य द्वादश पर्याय । प्रश्न० ५ ।

आउयकम्मस्सुवद्दो—आयु कर्मण उपद्रव, प्राणवधस्य द्वादश पर्याय । प्रश्न० ५ ।

आउयबंधद्धा—आयुर्वन्धाद्धा । प्रज्ञा० ४८९ ।

आउयसंवट्टण—आयु सवर्तक—आयुरूपक्रम । ठाणा० ६७ ।

आउर—आतुर, शरीरसमुत्थेनागन्तुकेन वा व्रणेन ग्लान । दश० २७० । क्षुधा पिपासया वा पीडित । व्य० प्र० २३ आ । दृष्टान्त । नि० चू० प्र० २०२ आ । आतुर, क्वचिदपि स्वास्थ्यमलभमान सन् आकुल । जीवा० १२२ । आतुर—दुस्थ । भग० ७०५ । ग्लाने सति प्रतिजागरणार्थं (प्रतिसेवा) । ठाणा० ४८४ । अत्यन्ताकुलतनु, । उक्त० ८६ । कामेच्छाऽन्धा । आचा० २३८ । प्रतिसेवनामेद । भग० ९९९ । आतुर,, चिकित्साया अविषयभूत । विपा० ७६ । चिकित्साया अविषयभूतो रोगी । वृ० प्र० २८९ आ । मर्तुकाम । उक्त० २७३ ।

आउरपच्चक्खण—नोपूर्वश्रुतप्रत्याख्यानमेद । विशेष० १३२० । प्रकीर्णकनाम । आव० ८०४ । श्रुतप्रत्याख्यानम् । आव० ४७९ । अस्वास्थ्यमना । आचा० ७२ । आतुर—चिकित्साक्रियाव्यपेत तस्य प्रत्याख्यानवर्णनम् । नदी २०६ । अपूर्वश्रुतप्रत्याख्यानम् । आव० ४७९ ।

आउरसरणं—आरोगसाला । दश० चू० ५१ ।

आउरस्सरण—आतुरशरणम्, दोषातुराश्रयदानम् । दश० ११८ । आतुरस्मरणम्, क्षुधाद्यातुराणां पूर्वोपभुक्तस्मरण चानाचरितम् । दश० ११७ ।

आउरीभूएहिं—आकुलीभूतै, आतुरीभूतै । वृ० प्र० ३९अ ।

आउल—आकुलम् । व्यग्रम् । आव० ५८५ । प्रचुरम् । भग० ९५ । आकुल, स्कंध । विशेष० ४२६ । गडुल, आदिल वा । सम० ५३ ।

आउलगमणं—आकुलगमन—एकत्र मिलिता गच्छन्ति । ओघ० १२६ ।

आउलमाउलं—आकुलाकुलम्, छयादिपरिभोगविवाहयुद्धा-
दिसंस्पर्शननानाप्रकारम् । आव० ५७४ ।

आउला—आकुला, त्वरमाणा । वृ० द्वि० ६५ अ ।

आउलाकुल—आकुलाकुल, अतिव्याकुल । प्रश्न० ५० ।

आउली—तदवढावृद्ध । जीवा० १९१ ।

आउलो—आकुल, अभिभूत । आव० ५८९ ।

आउसं—आयु—जीवित तत्सयमप्रधानतया प्रशस्तं प्रभूत वा विद्यते यस्यासावायुष्ममास्तस्यामन्त्रणम् । ठाणा० ७ ।

आउसंत—आयुष्मान्, चिरजीवी । दश० १३७ । आवसन् गुरुमूलमावसन् वा । दश० १३७ ।

आउसंतेणं—आजुषमाणेन, श्रवणविधिमर्यादया गुरुन् सेव-
मानेन । उक्त० ८० । भगवतेत्यस्य विशेषणमायुष्मता—चिर-
जीवितवता । सम० २ । श्रवणविधिमर्यादया गुरुनासेव-
मानेन । ठाणा० ९१ । आयुष्मदन्ते, आयुष्मता । नंदी २१२ । आजुषमाणेन—प्रीतिप्रवणमनसा । सम० २ । हे आयुष्मन् । सम० २ । नंदी २१२ । आमृशता—गुरुक्रमयुगल सस्पृशता । सम० २ । गुरुमूलमावमता । दश० १३७ । आवसता गुरुकुले । सम० २ । आयुष्मन्, शिष्यामन्त्रणम् । उक्त० ८० ।

आउसंवट्टणं आयुरूपक्रम । नि० चू० प्र० २७४ अ ।

आउसणाहिं—आक्रोशना मृतोऽसि त्वमित्यादिभिर्वचनैः । भग० ६८३ ।

आउसेइ—आक्रोशयति, शपति । भग० ६८३ ।

आउसो—आयुष्मन्, पुत्रादेरामन्त्रणम् । भग० १३५ ।

आउस्स—आक्रोश, असंभयवचनरूप । सूत्र० ९३ ।

आउस्सियकरणं—आवश्यककरणम्, आवर्जिकरणम् । प्रज्ञा० ६०४ ।

आउहं—आयुधम्, क्षेप्यं शस्त्रम् । प्रश्न० ४७ । अक्षेप्यम् । विपा० ४६ । खेऽकादि । जीवा० २५९ । क्षेप्यास्त्रम् । भग० १९४ । शस्त्रम्, अथवाऽऽयुधं—अक्षेप्यशस्त्रं खड्गादि । भग० ३९८ ।

आउहसाला—आयुधशाला—शस्त्रागारम् । आव० १४८ ।

आऊ—आयु, एति—आगच्छति प्रतिबन्धकता स्वकृतकर्म-
वद्धनरकादिकुण्ठतेर्निष्कमितुमनसो जन्तोरिति । अथवा आ-
समन्तादेति—गच्छति भवाद् भवान्तरमङ्कान्तौ विपाको-
दयमिति वा । प्रज्ञा० ४५४ ।

आए—अनन्तकाय—कुहणविशेष । प्रज्ञा० ३३ । आत्मना । ठाणा १३९ ।

आएस—प्राघूर्णक । ओघ० ६७ । निर्देश । नि० चू० प्र० १९ आ । प्राघूर्णक आयात । ओघ० १०१ ।

आज्ञा । नि० चू० प्र० २८५ आ । आदेश—कृत्रिमकृत-
भृकुटीभगादय । आचा० ९१ । प्राघूर्णक । आचा०

१२९, ३५२ । कर्मकरादि । आचा० ४१५ । व्यापारनि-
योजना । आचा० ३१८ । दृष्टान् । आचा० २६२ ।
आदिश्यते इत्यादेश आचार्यपारम्पर्यश्रुत्यायातो वृद्धवादे,
यर्मतिह्यमाचक्षते । आचा० २६२ । वृद्धवाद । आचा०
२६३ । प्राधूर्णकः । ठाणा० १३८ । उपचारो, व्यवहारः
(देशे प्रधाने च) । ठाणा० २२३ । एतद्विविष्यतीत्यादि-
निर्णय । उप० मा० गा० ११५ । आदेश, विशेष,
आदिति मर्यादया विशेषरूपानतिक्रमात्मिकया दिश्यते-
कथ्यत इति । उत्त० ३२ । प्राधूर्णकसाधुः । आव०
२६३ । प्राधूर्णक । ओष० १८३ । आदेश-प्रकार सामा-
न्यविशेषरूपस्तत्र चादेशेन-ओषतो द्रव्यमात्रतया न तु
तद्वत्सर्वविशेषापेक्षेयतिभाव, अथवा आदेशेन-श्रुतपरिक-
र्मिततया । भग० ३५७ । आदेश, कथनम् । उत्त०
१४७ । सखडिविषयो दृष्टान्त । वृ० द्वि० १३५ आ ।
उपचार । विशेष० १३१५ । प्राधूर्णक । नि० चू० प्र० १४
आ । पाहुणकं । नि० चू० प्र० २९३ आ । प्राधूर्णक ।
वृ० द्वि० १९५ अ । प्रायश्चित्तप्रकार । वृ० द्वि० ९८
आ । सूत्रमुच्यते । विशेष० २३१ । आदेशो नाम ज्ञातव-
स्तुप्रकार । स च द्विविधः-सामान्यप्रकारो विशेषप्रकारश्च ।
विशेष० २३० । असत्याथदिश । प्रश्न० १७ । विध्यन्तरम् ।
दश० १३ । व्यपदेश । आचा० ७४ । अभ्यर्हित
प्राहुणकम् । उत्त० २७२ । अधिकार । वृ० प्र०
२७६ आ । प्रकारः । विशेष० ९२२ । अनुज्ञा । व्य० द्वि०
३४६ अ । उपचार, व्यवहार, स च बहुतरे प्रधाने
वाऽऽदिश्यते । ठाणा० २२३ । नयान्तरविकल्प । व्य०
द्वि० ३५४ आ । आदिश्यते-आज्ञाप्यत इत्यादेश-कर्म-
करादि । आचा० ४१५ ।

आपसणं-आवेशनं, अयस्कारकुंभकारादिस्थानम् । औप०
६१ ।

आपसणाणि - आदेशनानि-लोहकारादिशाला । आचा०
३६६ ।

आपसपर-आदेश-कर्मकरादि स चामौ परश्चादेशपर ।
आचा० ४१५ ।

आपसा-आदेश, प्रतिवचनमुत्पादव्ययप्रौव्यवाचकं पद-
त्रयम् । विशेष० २९८ ।

आपसात्रि-आगमिण्या । मृ० ७६ ।

आपसियं-आदेशम्, विभागौद्देशिकतृतीयभेद । पिण्ड० ७९ ।
आओ-आय, प्राप्ति । विशेष० ४५० । उताहो । वृ० द्वि०
७ अ । भाग । आव० ३४२ । लाभ, उपादानं, हेतु ।
विशेष० ५४३ । ज्ञानादिनामायहेतुत्वादध्ययनम् । ठाणा०
६ । भूमिस्फोटकविशेष । आचा० ५७ ।

आओग-आयोग, द्विगुणादिवृद्धया अर्थप्रदानम् । भग०
१३५ । द्विगुणादिवृद्धयर्थं प्रदानम् । जं० प्र० २३२ ।
अर्थलाभ । औप० १२ । अर्थोपाय यानपात्रोष्मण्ड-
लिकादि । सूत्र० ४०७ । परिकर । औप० ६३ ।

आओगपओगसंपउत्ताइं आयोगेन - द्विगुणादिलाभेन
द्रव्यस्य प्रयोग-अधमर्णानां दानं तत्र सम्प्रयुक्तानि-व्यापृ-
तानि तेन वा सम्प्रयुक्तानि-सङ्गतानि तानि । ठाणा०
४२२ । आयोगो-द्विगुणादिवृद्धयाऽर्थप्रदानं, प्रयोगश्च-फला-
न्तरं तौ सप्रयुक्तौ-व्यापारितौ यैस्ते । भग० १३५ ।

आओगपयोगसंपउत्ते -आयोगप्रयोग-द्रव्यार्जनोपायवि-
शेषा सप्रयुक्ता-प्रवर्तिता येन । ठाणा० ४६३ ।

आओडावेइ-आखेद्यति, प्रवेशयति । विपा० ७२ ।

आओसे-प्रदोषे । ओष० ७६ ।

आओसेजा-आक्रोशयेत् । उपा० ४२ ।

आओहणं-आयोधनम्, (युद्धम्) । ठाणा० ४०२ ।

आकंदियं-आकन्दितम्, च्चि.विशेषकरणम् । प्रश्न० २० ।

आकंपइत्ता-वैयावृत्यादिभि आकम्प्य-आवर्ज्य । ठाणा०
४८४ । यदालोचनाऽऽचार्यं वैयावृत्यकरणादिनावर्ज्यं यदा-
लोचनम् । भग० ९१९ ।

आकट्टविकट्टि-आकर्षवैकर्षिकम् । भग० ६८५ ।

आकट्टि-आकृष्टि । भग० ६८३ ।

आकट्टविकट्टि करेइ-आकट्टविकट्टि करोति, आकर्षविक-
र्षिका करोति । भग० १६७ ।

आकरणम् - आगरण, आह्वानम् । ओष० २०४ ।

आकाशम् आदिति सर्वभावाभिव्याप्त्या काशन इति ।
उत्त० ६७२ । सर्वभावावकाशनान्तं, आ-मर्यादया कागन्ते-
दीप्यन्ते पदार्थमार्था यत्र तत् । आ-अभिविधिना काशन्ते-
दीप्यन्ते पदार्था यत्र तत् । अनु० ७४ । आदिति मर्यादया-
स्वस्वभावापरित्यागरूपया काशन्ते-स्वरूपैः प्रनिभामन्ते
तस्मिन्पदार्था इति । उत्त० ६७० । वृ० प्र० ९१ अ ।

आकाशगा - आगमगा, भूतविशेषो । प्रजा० ७० ।

आकासाहि-आकर्षय । आचा० ३७८ ।
आकासिह-खाद्यविशेष । जं० प्र० ११८ ।
आकिण्ण-अतिकीर्ण । नि० चू० तृ० १३ अ ।
आकुट्टि-हिंसा । आचा० ३०५ ।
आकुट्टिय-उत्पेय । वृ० तृ० १२२ आ ।
आकुल-आकुल, व्याप्त । जं० प्र० १८८ ।
आकूतम्-अभिप्रेतम् । विशेषे ८८५ ।
आकृष्टिविकृष्टि । व्य० प्र० ९४ आ ।
आकेवलिआ-आकेवलिकाः, न केवलं अकेवलम्, तत्र भवा आकेवलिका-सद्वन्दा-सप्रतिपक्षा इतियावत् असम्पूर्णा वा । आचा० २४१ ।
आकोट्टिमं-आकुट्टिकं यथा रूप्यकोऽधस्तादपि उपर्यपि सुखं कृत्वाऽऽकुट्यते । दश० ८६ ।
आकोडनं-आकोऽनम्, कुड्नेनाङ्गे प्रवेशनम् । प्रश्न० ५७ ।
आकोडेमाणे-आउडेमाणे, आकुट्यमानम्, आहन्यमानम् । भग० २५१ ।
आकोसायंतं-आकोशायमानम्, विकचीभवत् । जीवा० २७१ । ज० प्र० १११ ।
आक्षोभुका-क्षुधा रहिता । दश० १२७ ।
आख्यातिकम्-क्रियाप्रधानत्वात् धावतीति । अनु० ११३ ।
आख्यायिकास्थानानि-अक्खाइयठाणाणि, कथानकस्थानानि । आचा० ४१३ ।
आगंतागारं-गामपरिसङ्घाण, आगंतागार-वहिया वासो । नि० चू० प्र० १८३ अ । आगन्तुकानां कार्पटिकादीनाम-गारमागन्तागारम् । सूत्र० ३९३ । ग्रामादेर्वहिरागत्यागलपथिकादयस्तिष्ठन्ति । आचा० ३६५ ।
आगंतार-यत्रागारिण आगल्य तिष्ठन्ति तदागन्तुकागारम् । वृ० तृ० ४८ आ । प्रसायाता आगल्य वा यत्र तिष्ठन्ति तदागन्तारम्, तत्पुनर्गामाग्नगराद्वा वहि स्थानं तत्र । आचा० ३०७ । आगन्तागारम् (धर्मशाला) । आचा० ३०६ । पत्तनाद्बहिर्गृहम् । आचा० ३४८ ।
आगंतु-आगन्तुक-पथिकादिरगारस्थजो यत्रागल्य सन्तिष्ठते । वृ० द्वि० १७९ आ ।
आगंतुओ-आगन्तुक, कण्टकादिप्रभवः । आव० ७६४ ।
आगंतुगो-आगामुक । आव० २७० । आगंतुएण सत्या-तिणाकओ जो मो । नि० चू० प्र० १८८ आ ।

आगंतुय-आगन्तुकः । दश० १०८ ।
आगंतू-आगन्तुकः । उत्त० १९३ ।
आगंपिया-वशीकृता । नि० चू० द्वि० ९७ अ ।
आगह-आगतिः, प्रत्यावृत्त्या-प्रातिकूल्येनागमनम् । आव० २८१ । प्रज्ञापकप्रत्यासन्नस्थाने आगमनम् । ठाणा० १३३ ।
आगम-आगमनम्-आगमः-आ-अभिविधिना मर्यादया वा गमः-परिच्छेद इति । आव० २६ । आचार्यपारम्पर्येणागतः, आसवचनं वा । अनु० ३८ । आगम्यन्ते-परिच्छिद्यन्ते अर्था अनेनेति, केवलमनःपर्यायावधिपूर्वचतुर्दशकदशकनवकरूपः । ठाणा० ३१७ । सूत्रार्थोभयरूपः । आव० ५२४ । आगम्यन्ते-परिच्छिद्यन्ते अर्था अनेन इति आगमः-आसवचन-सम्पाद्यो विप्रकृष्टार्थप्रत्यय । ठाणा० २६२ । गुरुपारम्पर्येणागच्छतीति आगमः, आ-समान्ताद्गम्यन्ते-ज्ञायन्ते जीवा-दयः पदार्था अनेनेति वा । अनु० २१९ । आप्तप्रणीतः । आचा० ४८ । (आगमसिद्धः) । ठाणा० २५ । सूत्रम् । आव० ६०४ । श्रुतपर्याय । विशेषे ४१६ । अध्ययनम् । आव० ३०० । आगम, प्राप्ति । दश० १६ । सङ्ग्रहम् । वृ० प्र० ३२ आ । अर्थपरिज्ञानम् । व्य० प्र० २५१ आ । आ-अभिविधिना सकलश्रुतविषयव्याप्तिरूपेण मर्यादया वा यथावस्थितप्ररूपणारूपया गम्यन्ते-परिच्छिद्यन्तेऽर्था येन स । नंदी २४९ । आगच्छति गुरुपारम्पर्येणैलागम । भग० २२२ । आगमः । विशेषे ४३२ ।
आगमकुसला-आगम-श्रुतिस्मृत्यादिरूपस्तस्मिन् कुशला-वागमकुशलौ । उत्त० ५२१ ।
आगमणं-प्रयोजनपरिसमाप्तौ पुनर्वसति गमनम् । आव० ५७३ । आकसण । नि० चू० तृ० ६३ आ ।
आगमणगिहं-सभाप्रपादेवकुलादिपथिकस्थानम् । वृ० द्वि० १७९ आ । आगमनगृह-सभाप्रपादि, पथिकादीनामागमनेनोपेत, तदर्थं वा गृहम् । ठाणा० १५७ ।
आगमतः-आगममाश्रित्य (ज्ञानापेक्षयेत्यर्थः) । अनु० १४ ।
आगममाणे-आगमयन्-आपादयन् । आचा० २७८ । २८३ । अवगमयन्, बुध्यमान । आचा० २४५ ।
आगमववहारी-आगमववहारी, छव्विहे-केवलणाणी ओही-णाणी मणपज्जवणाणी चोइसपुव्वी अभिण्णटमपुव्वी णव-पुव्वी य । नि० चू० तृ० १०० अ । आगमव्यवहारिण,

व्यवहारपत्रके प्रथममेदः । व्य० प्र० ५ अ । प्रत्यक्षज्ञानिनः ।
व्य० प्र० ६३ अ ।

आगमसत्थ—आगमशास्त्रम्, आ—अभिविधिना सकलश्रुत-
विषयव्याप्तिरूपेण मर्यादया वा यथावस्थितप्ररूपणारूपया
गम्यन्ते—परिच्छिद्यन्तेऽर्था येन स आगमः, स चैवं व्युत्पत्त्या
अवधिकेवलदिलक्षणोऽपि भवति ततस्तद्व्यवच्छेदार्थं
विशेषणान्तरमाह—‘शास्त्रे’ति शिष्यतेऽनेनेति शास्त्रमागमरूपं
शास्त्रमागमशास्त्रम् । नंदी २४९ ।

आगमिपल्लगो—ज्ञातः । आव० ३१७ ।

आगमिओ—आगमितः, ज्ञातः । आव० ४३७ ।

आगमियं—ज्ञातम् । आव० ११६ । ओघ० १०५ । ज्ञातः ।
आव० ३१६ ।

आगमियाणि—प्राप्तानि, अधीतानि । आव० ४३३ ।

आगमिस्सं—आगमिष्यम्, आगामि । आचा० १६७ ।

आगमिस्सभदत्ताप—आगमिष्यदिति—आगामिकाल-
भावि भद्रं—कल्याणं यस्मिंस्तथा तस्य भावस्तथा तथा, यदि
वाऽऽगमिष्यतीत्यागमः—आगामी कालस्तस्मिन् शश्वद्भद्र-
तया—अनवरतकल्याणतयोपलक्षितम् । उक्त० ५८५ ।

आगमिस्सा—आगामिकाल । आव० ५३२ ।

आगमेति—जानाति । विपा० ७३ ।

आगमेयव्वं—आगमयितव्यम्—ज्ञातव्यम् । वृ० प्र० १९२ अ ।

आगमेस्सा—आगमिष्यन्ती । आव० १७४ ।

आगमेस्सिभद्दा—आगमिष्यन् भद्रा—द्वितीयभवे अन्तकृतः ।
उपा० २९ ।

आगमेस्संति—आगमिष्यामि—गृहीष्यामि । व्य० द्वि०
४१८ आ ।

आगमेस्सा—भविष्यतः (मर०) ।

आगमेस्सारं—आयत्याम् । आव० ३५८ । भविष्यताम् ।
(महाप्र०) ।

आगमोमं—आगमौक, पथिकाद्यगारिणां स्थानं, तेषां आग-
मने वा यद् गृहं तत् । वृ० द्वि० १७९ आ ।

आगयं—आगतम्—स्वीकृतम् । आचा० १८१ ।

आगया—आगता—मिद्धा । रागद्वेषाभावात् पुनरावृत्ति-
रहिता मवेजाः । आचा० १६७ ।

आगयपण्हय—आयातप्रधवा पुत्रस्नेहादागतस्नमुखस्त-
न्येत्यर्थः । भग० ४६० ।

आगर—आकर, यत्र सनिवेशे लवणायुत्पद्यते । ठाणा०
४४९ । उत्पत्तिस्थानम् । (मर०) । अन्त० ७ । पृथिव्या-
द्याकरः । आव० ६२२ । लोहायुत्पत्तिभूमिः । ठाणा०
२९४, ७८६ । आकरः, हिरण्याकरादि । प्रज्ञा० ४८ ।
खानि । प्रश्न० ३८ । ओघ० ९ । रत्नादीनामुत्पत्ति-
भूमि । प्रश्न० १३४ । उक्त० ६०५ । हिरण्याकरादिक ।
जीवा० २७९ । लोहायुत्पत्तिस्थानम् । प्रश्न० १२७ ।
अनु० १४२ । आगत्य तस्मिन्कुर्वतीत्याकरः । आचा० ५ ।
हिरण्याकरादिः । जीवा० ४० । लोहायुत्पत्तिस्थानम् ।
भग० ३६ । भिल्लपल्ली भिल्लकोटं वा । नि० चू० तृ० ५२
अ । वृ० द्वि० २४६ अ । कुत्रिकापणादि । वृ० द्वि०
२४२ अ । जतथ घरट्टादिसमीवेसु बहं जव भुसुटं सो । नि० चू०
प्र० ६२ अ । रूप्यसुवर्णायुत्पत्तिस्थानम् । नंदी २२८ ।
सुवर्णादेरुत्पत्तिस्थानम् । ओघ० ९५ । ताम्रादेरुत्पत्तिस्थानम् ।
आचा० ३२९ । सुवर्णादिधातूनां खानि । नि० चू०
द्वि० ७० आ ।

आगरमहेसु—आकरमहो—खानिमहोत्सवः । आचा० ३२८ ।

आगररूवं—आकररूपम् । भग० १९३ ।

आगरिस्—आकर्ष—चारित्रस्य प्राप्तिः । भग० ९०५ । आकर्ष-
तथाविधेन प्रयत्नेन कर्मपुद्गलोपादानम् । प्रज्ञा० २१८ ।
आकर्षणम्, प्रथमतया मुक्तस्य वा ग्रहणम् । आव०
३६३ । एकानेकभवेषु ग्रहणानि । आव० १०५ । आक-
र्षणमाकर्ष—एकस्मिन्नाभवेषु वा पुनः पुनः सामायिकस्य
ग्रहणानि प्रतिपत्तये । अनु० २६० ।

आगलणं—वैकल्पम् । व्य० प्र० १३२ आ ।

आगल्लेति—आकलयन्ति, जेष्याम इत्यध्यवस्यन्ति । भग०
१७४ ।

आगलेइ—गृहाति । उप० मा० गा० ३१३ ।

आगल्लो—ग्लानः । वृ० तृ० १२२ आ ।

आगसणं—आकृष्यत इति आगम्य तं च दविणं । नि०
चू० प्र० १७४ आ ।

आगाढ—कर्कशम् । वृ० द्वि० ७३ आ । तीव्रः । आव० ५८८ ।
अत्यर्थम् । व्य० प्र० २५२ अ ।

आगाढजोग—आगाढयोग, गणियोग । ओघ० १८१ ।

आगाढपण्ण—आगाढप्रज्ञः, आगाढा—अवगाढा परमार्थ-

पर्यवसिता तत्त्वनिष्ठा प्रज्ञा-बुद्धिर्यस्यासौ । सूत्र० २३७ ।
शास्त्राणि । व्य० प्र० २२६ अ ।

आगाढो-आगाढतरा जम्मि जोगे जतणा सो । नि० चू०
प्र० १९७ अ ।

आगामिपहं-आगामिपथ, आगामिनो-लब्धव्यस्य वस्तुन-
पन्था । ठाणा० ९८ ।

आगार-गृहम् । अनु० २४४ । आकारः-आक्रियतेऽनेना-
मिप्रेत ज्ञायत इति, बाह्यचेष्टारूप । आव० २८१ ।
प्रत्याख्यानापवादहेतवोऽनाभोगादय । आव० ८४० । आ-
कार-आक्रियत इत्याकार-प्रत्याख्यानापवादहेतुर्मुहत्तराद्या-
कार । भग० २९६ । आकारा-प्रत्याख्यानापवादहेतवोऽना-
भोगादय । ठाणा० ४९८ । शरीरगता भावविशेषा । व्य०
प्र० ६४ आ । प्रतिनियतोऽर्थग्रहणरिणाम् । प्रज्ञा० ५२६ ।
तच्छायामात्रम् । प्रज्ञा० ३७१ । प्रत्याख्यानापवादहेतुरनाभो-
गादिः । आव० ८४० । बाह्यचेष्टारूप । विशेष ८८५ ।
आकृतयः, स्वरूपाणि । अनु० १३१ । ठाणा० ३९५ । दिग-
वलोकनादि । वृ० प्र० ४३ अ । आकृतिः । जीवा० २०७ ।
प्रमा । जीवा० २६५ । प्रतिवस्तु प्रतिनियतो ग्रहणपरि-
णामः । जीवा० १८ । मूर्ति । जीवा० २७३ । विशेषाश्च-
ग्रहणशक्ति । भग० ७३ । स्थूलधीसवेद्य प्रस्थानादिभावा-
भिव्यञ्जक्रे दिगवलोकनादि । उक्त० ४४ । सन्निवेशविशेष ।
सूर्य० २९३ ।

आगारधम्मं-आगारधर्म-द्वादशव्रतरूपो गृहस्थधर्म ।

आगारभाव-आकारभाव, स्वरूपविशेष । जं० प्र० १८ ।
जीवा० १७६ । आकार एव भाव । आव० ३३८ ।

आगारभावपडोयारे-आकारभावप्रत्यवतारः, आकारस्य-
आकृतेर्भावा-पर्याया, अथवा आकाराश्च भावाश्च आकार-
भावास्तेषां प्रत्यवतार-अवतरणमात्रिर्भावः । भग० २७७ ।

आगारभावमायाए-आकारभाव एव आकारभावमात्र ।
आव० ३३८ ।

आगारमेय-आकारमेद । प्रज्ञा० ५३१ ।

आगाल-आगाल, आगालनमागाल-समप्रदेशावस्थानम् ।
आचा० ५ ।

आगास-आकाशम्, अनावृतस्थानम् । प्रश्न० १३८ ।
आकाशम्, सर्वैर्द्रव्यस्वभावानाकाशयति-आदीपयति तेषां
स्वभावबलमेवस्थानदानादिति, आह-मर्यादाऽभिविधिवान्,

तत्र मर्यादायामाकाशे भवन्तोऽपि भावाः स्वात्मन्येवाऽऽसते
नाकाशता यान्तीत्येवं तेषामात्मसादकरणाद्, अभिविधौ तु
सर्वभावव्यापनादाकाशमिति । ठाणा० ५५ । 'आह' इति मर्या-
दया स्वस्वभावापरित्यागरूपया काशन्ते-स्वरूपेण प्रति-
भासन्ते अस्मिन् व्यवस्थिता पदार्था इत्याकाशम्, यदा
त्वमिविधावाह तदा 'आह' इति सर्वभावामिव्याप्त्या
काशते इत्याकाशम् । प्रज्ञा० ९ । आकाशम्-तृणादिरहितम् ।
वृ० प्र० ९१ अ । आ-मर्यादया अभिविधिना वा सर्वैर्द्रव्या-
काशन्ते-स्व स्वभावं लभन्ते यत्र तदाकाशम् । भग० ७७६ ।
आहिति मर्यादया स्वस्वभावापरित्यागरूपया काशन्ते-स्वरू-
पेणैव प्रतिभासन्ते तस्मिन्पदार्था इत्याकाशं, यदा त्वमिविधा-
वाह तदा आहिति-सर्वभावामिव्याप्त्या काशत इति । उक्त०
६७२ ।

आगासगामितं-आकाशगामित्वम् । ठाणा० ३३२ ।

आगासगयं-आकाशगतं-व्योमवर्ति आकाशकं वा-प्रकाश-
मित्यर्थः । सम० ६१ ।

आगासतल-आकाशतलम् । जीवा० २६९ । कदाचच्छब्द-
कुट्टिमम् । जं० प्र० १०६ । आव० ६९५, ६९९ ।

आगासथिगलं-आकाशथिगलं, शरदि मेघापान्तराल-
वर्त्याकाशखण्डम् । प्रज्ञा० ३६० । शरदि मेघमुक्तमाकाश-
खण्डम् । जं० प्र० ३२ ।

आगासफलिहं-आकाशस्फटिकम्, अतिस्वच्छस्फटिकवि-
शेष । जीवा० २५३ । जं० प्र० २७५ । भग० १० ।

आगासफलितोचमा-आकाशस्फटिकोपमा । प्रज्ञा० ३६४ ।

आगासफलोचमाइ-स्वाद्यविशेषः । जं० प्र० ११८ ।

आगासवासिणो-जातिजुगितविशेषाः । नि० चू० द्वि०
४३ आ ।

आगासाइवाई-आकाशादिवादिनः, अमूर्त्तानामपि पदार्थानां
साधन(ने) समर्थवादिन । औप० २९ । आकाशातिपातिन-
आकाश-व्योमातिपतन्ति-अतिक्रामन्ति आकाशगामिविद्या-
प्रभावात् पादलेपादिप्रभावाद्वा आकाशाद्वा हिरण्यवृष्ट्यादिक-
मिष्टमनिष्टं वाऽतिशयेन पातयन्तीत्येवंशीलाः । औप० २९ ।

आगासिया-आकाशिता, आकाशं-अम्बरमिता-प्राप्ता,
आकर्षिता वा-आकृष्टा, उत्पादितेति वा । औप० २२ ।

आघं-सूत्रकृतगो प्रथमश्रुतस्कन्धे दशमाध्ययननाम । सूत्र०
१८६ । आख्यातवान् । सूत्र० १८८ ।

आद्यं सणं-एतेहि एहं सि आद्यं सण । नि० चू० द्वि० ११९ अ ।
 नि० चू० प्र० १९० अ ।
 आद्यवइत्ता - धर्ममाख्याय, आख्याय सामान्यतो यथा
 कार्यो धर्मः । ठाणा० ११९ । आख्यायकः-प्रज्ञापकः ।
 ठाणा० २६७ ।
 आद्यवउ-आख्यातः, तस्मिन् क्षेत्रे प्रसिद्ध । आव० ५२४ ।
 आद्यवणा-आख्याना । उपा० ४७ ।
 आद्यविण-आख्यात, सामान्यविशेषणयाभिव्याप्तिकथ-
 नेन । उत्त० ५९८ ।
 आद्यविजंति-प्राकृतगैल्या आख्यायन्ते-सामान्यविशेषाभ्या
 कथ्यन्ते । सम० १०९ । नंदी० २१२ ।
 आद्यवियं-अर्घापितम्, अर्घ-पूजा तस्य आपः-प्राप्ति-
 र्जाता यस्य तत्, अर्घं वा आपितं-प्रापितं यत्तत् । प्रश्न०
 ११३ ।
 आद्यवेइ-आख्यापयति सामान्यविशेषरूपतः । ठाणा०
 ५०२ । भग० ७११ ।
 आद्यवेज्ज-आग्राहयेच्छिष्यान् अर्घापयेद् वा-प्रतिपादनतः
 पूजा प्रापयेत् । भग० ४३६ ।
 आघाअ,०ए-आघात । दश० २०१ । मरणम् । सूत्र०
 १७८ । तथाविधयतनयाऽन्यप्राणिनामात्मनश्च विधिवत् सलि-
 खितशरीरतया यस्मिंस्तत् । उत्त० २४९ ।
 आघातणं-आघातनम्, यत्र सङ्ग्रामे बहूनि मृतानि तत् ।
 आव० ७४४ ।
 आघातो-जावंतो भूतो अगणि मगासमल्लिंते ते सव्वे
 घातयतीति । दश० चू० ९८ ।
 आघाटियं-कथयित्वा । नि० चू० द्वि० ७१ अ ।
 आघायठाणं-आघातस्थानम्, वधस्थानम् । आव० ७४१ ।
 आघायणं-आघातनम्, वन्यभूमिमण्डलम् । प्रश्न० ५९ ।
 जत्थ (सूपकादि) हतो त । नि० चू० तृ० ७२ अ ।
 आघायाय-आघातयन्, सलेखनादिभिरुपक्रमकारणै सम-
 न्ताद्घातयन्-विनाशयन् । उत्त० २५४ ।
 आचरियं-आचरितम्, कल्प्यम् । दश० ११६ ।
 आचारः-(आयार), चक्रवालमामाचारीरूप । वृ० प्र०
 २४९ अ । साध्वाचारप्रतिपादको ग्रन्थ । विशे० ६४८ ।
 शास्त्रविहितो व्यवहार । उत्त० ७११ । व्यवहार । ठाणा०
 ६४ । वेपथारणादिको वाद्य क्रियाकलाप । उत्त० ४९९ ।

पूर्वपुरुषाचरितो ज्ञानाद्यासेवनविधिः, तत्प्रतिपादको ग्रन्थः ।
 नंदी २०९ । चारित्रम् । उत्त० ५८३ । आचरणमाचार-
 उचितक्रिया विनय इतियावत् । उत्त० ३४४ ।
 आचारप्रणिधिः-(आयारपणिही), दशवैकालिकस्याष्टम-
 मध्ययनम् । दश० २२४ ।
 आचारवस्तु -(आयारवत्थू), नवमपूर्वगततृतीयवस्तु ।
 उत्त० २५८ ।
 आचारसम्पत्-(आयारसपया), सयमधुवयोगयुक्तादि-
 चतुर्भेदभिन्ना सम्पत् । उत्त० ३९ ।
 आचारिकम्-(आयरियं), निजनिजाचारभवमनुष्ठानम् ।
 उत्त० २६६ ।
 आचार्यपरिभाषित्वम् -(आयरियपरिभासितं), पद्म-
 समाधिस्थानम् । प्रश्न० १४४ ।
 आचालो-आचालः, आचाल्यतेऽनेनातिनिविड कर्मादीत्या-
 चालः । आचा० ५ ।
 आच्छिद्दणं - एकसि ईषद्वा छेदनम् । नि० चू० प्र०
 १८९ अ ।
 आजवंजवीभाव-पुनः पुनर्भ्रमणभाव । आचा० ७९ ।
 उत्त० ३३६ ।
 आजवंजवे-अजवंजवी, पुनः पुनर्भ्रमणम् । आचा० १६१ ।
 आजार्इ-आजायन्ते तस्याभित्याजाति, आचारपर्यायः ।
 आचा० ६ । आजति-मनुष्यजन्म गर्हिता जात्यैश्वर्यरूपा-
 दिरहिततया । ठाणा० ४१९ । सम्मूर्च्छनगर्भोपपाततो
 जन्म । ठाणा० ५१२ । न्युतस्योद्भूतस्य, वा कुमानुपर्व-
 तिर्यक्त्वरूपा गर्हिता कुमानुपादित्वादेव । ठाणा० १३२ ।
 आजार्इसहस्स-आजातिसहस्रम्, अनेकेषु देवादिजन्मसु
 प्रतिजीवं क्रमप्रवृत्तेषु अधिकरणभूतेषु बहुन्यायुक्तसहस्राणि त
 त्स्वामिजीवानामाजातीना च बहुशतसहस्रसङ्ख्यात्वात् । भग०
 २१५ ।
 आजिणभदो-आजिनभद्रः, आजिने द्वीपे पूर्वाद्धाधिपति-
 देव । जीवा० ३६९ ।
 आजिणमहाभदो-आजिनमहाभद्र, आजिने द्वीपेऽपराद्धा-
 धिपतिर्देव । जीवा० ३६९ ।
 आजिणयं-आजिनकम्, चर्ममयं वस्त्रम् । जीवा० ३६९ ।
 आजिणवरभदो-आजिनवरभद्र, आजिनवरे द्वीपे पूर्वा
 द्धाधिपतिर्देव । जीवा० ३६९ ।

आजिणवरमहाभद्रो - आजिनवरमहाभद्र , आजिनवरे द्वीपेऽपराद्धाधिपतिर्देव । जीवा० ३६९ ।

आजिणवरमहावरो - आजिनवरमहावरः, आजिने समुद्रे आजिनवरे समुद्रे चापराद्धाधिपतिर्देव । जीवा० ३६९ ।

आजिणवरावभासभद्रो - आजिनवरावभासभद्र , आजिन-वरावभासे द्वीपे पूर्वाद्धाधिपतिर्देव । जीवा० ३६९ ।

आजिणवरावभासमहाभद्रो - आजिनवरावभासमहाभद्रः, आजिनवरावभासे द्वीपेऽपराद्धाधिपतिर्देव । जीवा० ३६९ ।

आजिणवरावभासमहावरो - आजिनवरावभासमहावरः, आजिनवरावभासे समुद्रेऽपराद्धाधिपतिर्देव । जीवा० ३६९ ।

आजिणवरावभासवरो - आजिनवरावभासवरः, आजिन-वरावभासे समुद्रे पूर्वाद्धाधिपतिर्देव । जीवा० ३६९ ।

आजिणवरावभासो - आजिनवरावभासः, द्वीपविशेषः, समुद्रविशेषश्च । जीवा० ३६९ ।

आजिणवरो - आजिनवरः, आजिने समुद्रे, आजिनवरे समुद्रे च पूर्वाद्धाधिपतिर्देव । जीवा० ३६९ । द्वीपविशेषः, समुद्र-विशेषश्च । जीवा० ३६८ ।

आजिणो - आजिनः, द्वीपविशेषः समुद्रविशेषश्च । जीवा० ३६८ ।

आजीव - आजीवः, आजीविका । पिण्ड० १२१ । आजीविक । व्य० प्र० १६३ अ । भगवत्प्रमशतकपंचमोद्देशक । भग० ३२८ ।

आजीवक - निहव । उप० मा० गा० ४५९ । (आजीवग) गोशालकमतानुसारी । दश० २२२ ।

आजीवगदिटुंतो - आजीवदृष्टान्तः, आ-सकलजगदभि-ध्याप्या जीवानां यो दृष्टान्तः-परिच्छेदः सः, सकलजीव-दर्शनम् । जीवा० १३७ ।

आजीवगा - आजीविका पङ्कटभिक्षुआ । नि० चू० द्वि० ९८ अ ।

आजावगो - आजीवगः, आ-समन्ताज्जीवन्यनेनेत्याजीव-अर्थेनिचयस्तु गच्छति-आश्रयत्यसौ, आजीवग-अर्थमदः । सूत्र० २३७ ।

आजीववृत्तिया - आजीववृत्तिता, जाल्याद्याजीवनेनात्मपालना । दश० ११७ ।

आजीवणपिंडो - जातिमातिभाव उवजीवतिति आजीवण-पिंडो । नि० चू० द्वि० ९७ आ ।

आजीवभयं - आजीविकाभयम्, निर्धनं कथं दुर्मिक्षादावा-त्मानं धारयिष्यामीति भयम् । आव० ६४६ । श्रुतिभयम् । प्रश्न० १४३ । दुर्जीविकाभयम् । आव० ४७२ ।

आजीवियसुत्तपरिवाडीप - आजीविकसूत्रपरिपाटयाम् गो-शालकमतप्रतिवद्धसूत्रपद्धत्याम् । सम० ४२ ।

आजीविया - आजीविकाः, पाषण्डविशेषाः, नाग्न्यधारिणः गोशालकशिष्याः, आजीवन्ति वा येऽविवेकिलोकतो लब्धि-पूजाख्यात्यादिभिस्तपश्चरणादीनि ते आजीविकाऽस्तित्वेनाजी-विकाः । भग० ५० । पाषण्डविशेषाः, गोशालमतानुसारिणः, आजीवंति येऽविवेकतो लब्धिपूजाख्यात्यादिभिश्चरणादीनि । प्रज्ञा० ४०६ । औप० १०६ । आजीविका - गोशालक-शिष्याः । भग० ३६७ । ठाणा० २३२ । आजीविका-गोशालकप्रवर्तिता । सम० १३० ।

आजीवी - वेषविदम्बकः । उप० मा० गा० २९८ ।

आजोअणंतरं - आयोजनान्तरम्, योजनपरिमाणम् । आव० २३१ ।

आजोग - आयोगः, व्यापारणम् । उत्त० ७१० । आव० ६९४ ।

आजोजिया - आयोजिका, आयोजयति जीवं संसारे इति, क्रियाविशेषः । प्रज्ञा० ४४५ ।

आडंबरो - आडम्बरः, मातङ्गनामा यक्षः । आव० ७४३ । पट्टहः । ठाणा० ३९५ । अनु० १२९ । यक्षः । व्य० द्वि० ।

आडहइ - आदधाति, नियुङ्क्ते । औप० ६४ ।

आडा - लोमपक्षिविशेषः । प्रज्ञा० ४९ ।

आडासेतंय - आडासेतीकः, पक्षिविशेषः । प्रश्न० ८ ।

आडुभालित्तं - मिश्रितं, विलोडितम् । आव० ३४२ ।

आडोव - आटोपः, स्फारता । प्रश्न० ४८ । औप० ५३ ।

आडोवेइ - आटोपयेत्, वायुना पूरयेत् । भग० ८२ ।

आडोहितो - जलं विलोडयन् । वृ० द्वि० ७२ आ ।

आढइ - गुच्छविशेषः । प्रज्ञा० ३२ । आढकी, गुच्छविशेषः । आचा० ५७ ।

आढए - आढकः, मानविशेषः । भग० ३१३ ।

आढगं - आढकः, प्रस्थचतुष्टयनिष्पन्नः । अनु० १५१ । चतु-प्रस्थपरिमाणम् । आव० २३८ ।

आढगमो - आढककः, मानविशेषः । उत्त० १४३ ।

आढणं - आदरः । वृ० द्वि० ७६ आ ।

आढत्तं-आरब्धम् । भग० २८२ ।
 आढत्ता-आरब्धा । आव० २३७ ।
 आढत्तो-आरब्ध । आव० १०३, ४१३, २६२ । दश० ९७ ।
 आढयं-आढकः, सेतिकाप्रमाण । जं० प्र० २४४ ।
 आढवेष्ट-आरभते । दश० ३८ ।
 आढवेऊण-आरभ्य । आव० ३४१ ।
 आढा-आदर । वृ० द्वि० ६७ आ ।
 आढाति-आद्रियते । दश० ५९ । आव० ९२, ८१२ ।
 आढायमाणे-आद्रियमानः । आचा० २८४ ।
 आणं-आज्ञां-योगेषु प्रवर्तनलक्षणम् । ठाणा० ३३१ । विधि-
 विषयमादेशम् । ठाणा० ३८६ ।
 आणंतरिण-आनन्तर्यम्-सातत्यमच्छेदनमविरहः । ठाणा०
 ३४६ ।
 आणंद-आनन्दः, द्वितीयमासक्षपणे भिक्षादाता । आव०
 २०० । उपासकदशागायध्ययनम्, तन्नाम ध्रावकः । उपा०
 १ । गाथापति । आव० २१५ । नालंदवाहिरिकाया गाथा-
 पतिः । भग० ६६२ । आनन्दः, पष्ठो बलदेवविशेषः । आव०
 १५९ । श्रुतेन सामायिकापत्तौ दृष्टातः । आव० ३४७ । षोडश
 मूर्ध्वतविशेषः । सूर्य० १४६ । जं० प्र० ४९१ । धरणेन्द्र-
 रथानीकाधिपतिः । ठाणा० ३०२ । पष्ठो बलदेवः । सम०
 १५४ । शीतलजिनाद्यगणभृत् । सम० १५२ । भगवान् महा-
 वीरशिष्य । भग० ६६८ । अवधिनिर्णयविषये श्रमणो-
 पासकः । सूत्र० ९ । प्रथमध्रावकनाम । आव० २१५ ।
 आणंदकूडे-आनन्दनाम्नो देवस्य कूटमानन्दकूटम् । जं०
 प्र० ३१३ ।
 आणंदपुरं - आनन्दपुरम्, इहलोकगुणविषये कच्छदेशे
 नगरम् । आव० ८२४ । द्रव्यमूढोदाहरणे पुर । नि० चू०
 द्वि० ४२ अ । स्थलपत्तनविशेषः । नि० चू० प्र० २२९ अ ।
 (मार्गोपसपटि) नगरविशेषः । नि० चू० प्र० २४१ अ ।
 नगरविशेषः । नि० चू० द्वि० ७१ अ । क्षेत्रविपर्यासे नगर-
 विशेषः । नि० चू० द्वि० ८ अ ।
 आणंदपुरे मूलचैत्यगृहे सर्वजनसमक्ष दिवसतः कल्पकर्पण
 भवति । नि० चू० प्र० ३५५ अ ।
 आणंदरक्षिण - आनन्दरक्षितः, पार्श्वपलस्थविरनाम ।
 भग० १३८ ।

आणंदा-आनन्दा, पूर्वदिग्भुजकवास्तव्या दिक्कुमारी । आव०
 १२२ । दक्षिणदिग्भाव्यजनपर्वतस्यापरस्या पुष्करिणी ।
 जीवा० ३६४ । अजनकपर्वते पुष्करिणी । ठाणा० २३० ।
 पौरस्थरुचकवास्तव्या तृतीया दिक्कुमारी । जं० प्र० ३९१ ।
 आणंदिण-आनन्दिता, तुष्टः, हृष्टः, ईषन्मुखसौम्यतादिभावै
 समृद्धिमुपगतः । भग० ११९, ३१७ ।
 आणंदियं-आनन्दितम्, स्फीतीभूतम् । जीवा० २४३ ।
 आण-आज्ञा, श्रुतपर्यायः । विशेषः ४२३ ।
 आणइति-आनयन्ति । वृ० द्वि० १०९ अ ।
 आणक्खिऊण-परीक्ष्य । आव० २९१ ।
 आणक्खिस्सामि - अन्वीक्षिष्यामि - अन्वेपयिष्यामि ।
 आचा० २८२ ।
 आणक्खेउं-परीक्ष्य । ओघ० ३३ । अनुमीय । वृ० तृ०
 १६४ आ ।
 आणक्खेऊण-ज्ञात्वा, निश्चित्य । नि० चू० प्र० ६ आ ।
 आणतं-एकोनविंशतिसागरोपमस्थितिक विमानम् । सम०
 ३७ ।
 आणत्तं-अन्यत्वम्-अनगारद्वयसम्बन्धिनो ये पुद्गलास्तेषां
 भेदः । भग० ७४१ ।
 आणत्तिअं - आज्ञप्तिकाम्, आज्ञा प्रत्यर्पयत । जं० प्र०
 १६२ ।
 आणत्तो-आज्ञप्तः । आव० ४१९ ।
 आणपाण-आणप्राणः । सूर्य० २९२ ।
 आणपाणकालो-आनपानकालः, उच्छ्वासनि श्वासौ समु-
 दितावेकः । जीवा० ३४४ ।
 आणपाणलद्धी - अतर्मुहूर्तेन चतुर्दशपूर्वपरावर्तनगतिः ।
 ओघ० १७८ ।
 आणमंति - आनन्ति । भग० १९ । उच्छ्वासंति, अन्त-
 स्फुरन्तीमुच्छ्वासक्रिया कुर्वन्ति, आनमन्ति उच्छ्वासंति ।
 प्रज्ञा० २१९ । 'णमु प्रहृत्वे' इत्येतस्यानेकार्थत्वेन श्वसनार्थ-
 त्वात्, आनन्ति इत्यनेनाध्यात्मक्रिया । भग० १९ ।
 आणमणिया-आज्ञापनी, विंशतिक्रियामध्ये द्वादशी क्रिया ।
 आष० ६१२ । कार्ये परस्य प्रवर्तने यथेदं कुर्विति भाषा ।
 प्रज्ञा० २५६ ।
 आणय-आनतः, नवमदेवलोकनाम । प्रज्ञा० ६९ ।

आणरुई - आज्ञारुचि, आज्ञा-सर्वज्ञवचनात्मिका तस्या रुचि-अमिलाषो यस्य स आज्ञारुचि । जिनाज्ञैव मे तत्त्व न शेष युक्तिजातमिति योऽभिमन्यते स आज्ञारुचि । प्रज्ञा० ५६ ।

आणरुती-आज्ञारुचि-आज्ञा-सर्वज्ञवचनात्मिका तया रुचि-र्यस्य स तथा, यो हि प्रतनुरागद्वेषमिथ्याज्ञानतयाऽऽचार्यादीनामाज्ञयैव कुयहाभावाज्जीवादि तथेति रोचते स । ठाणा० ५०३ ।

आणवणप्पओगे-आनयनप्रयोग । आव० ८३४ । इह विशिष्टावधिके भूदेशामिग्रहे परत स्वयंगमनायोगाद्यदन्य सचितादिद्रव्यानयने प्रयुज्यते सन्देशकप्रदानादिना त्वयेदमाने-यम् इत्यानयनप्रयोग (देशावकाशिके अतिचार) । उपा० १० ।

आणवणिया-अज्ञापनिका, जीवाजीवानानाययत । ठाणा० ३१७ । आज्ञापनस्य-आदेशनस्येयमाज्ञापनमेव वेत्याज्ञापनी सैवाज्ञापनिका, तज्ज कर्मबन्ध, आदेशनमेव वेति, आना-यन वा आनायनी । ठाणा० ४३ ।

आणवणी-आज्ञापनी, असत्यामृषाभाषामेद । दश० २१० । कार्ये परस्य प्रवर्तनी । भग० ५०० ।

आणवेस्सामि-आनाययिष्यामि । आव० ४१० ।

आणा-आज्ञा, मौनीन्द्रवचनम् । आचा० ४४ । तीर्थकर-गणधरोपदेश । दश० २६५ । ज्ञानाद्यासेवारूपजिनोपदेश । भग० ५४ । कर्तव्यमेवेदमित्याद्योदेश । भग० १६७ । दुवालसग गणिपिडग । नि० चू० तृ० ४ अ । उपदेश । सूत्र० १८३ । अर्थ । आव० ६०४ । आज्ञाप्यत-आज्ञा - हिताहितप्राप्तिपरिहाररूपतया सर्वज्ञोपदेशः । आचा० ११३ । आज्ञया सूत्राज्ञया अभिनिवेशतोऽन्यथा-पाठादिलक्षणया अतीतकाले अनन्ता जीवाश्चतुरन्त ससार-कान्तारं-नारकतिर्यग्नरामरविविधवृक्षजालदुस्तर भवाऽवीगह-नमित्यर्थ, अनुपरावृत्तवन्तो जमालिवत् अर्थाज्ञया पुनराभि-निवेशतोऽन्यथाप्ररूपणादिलक्षणया गोष्ठामाहिलवत् उभयाज्ञया पुनः पंचविधाचारपरिज्ञानकरणोद्यतगुवदिशादेरन्यथाकरण-लक्षणया गुरुप्रत्यनीकद्रव्यलिंगधार्यनेकश्रमणवत् सूत्रार्थोभयै-र्विराध्येत्यर्थ, अथवा द्रव्यक्षेत्रकालभावापेक्षमागमोक्तानुष्ठान-मेवाज्ञा तया तदकरणेनेत्यर्थ । सम० १३३ । हे साधो ! भवतेऽं विधेयमित्येवरूपामादिष्टि । ठाणा० ३०१ । गूढार्थपदै-

रगीतार्थस्य पुरतो देशान्तरस्थगीतार्थनिवेदनाय गीतार्थो यदतिचारनिवेदनं करोति सा । ठाणा० ३०१ । यदगीतार्थस्य पुरतो गूढार्थपदैर्देशान्तरस्थगीतार्थनिवेदनायातिचारालोचनं इतरस्यापि तथैव शुद्धिदानं सा । भग० ३८४ । ठाणा० ३१८ । आदेश । भग० १२२ । जीवा० २४३ । 'सर्वज्ञवचना-त्मिका । प्रज्ञा० ५८ । आडिति स्वस्वभावावस्थानात्मिकया मर्यादयाऽभिव्याप्त्या वा ज्ञायन्तेऽर्था अनयेति, भगवदभि-हितागमरूपा । उत्त० ४४ । आगम । सूत्र० ४०५ । आव० ८६२ । उत्त० ४४९ । अनुज्ञा । पिण्ड० १६९ । गुरुनियोगा-त्मिका । उत्त० ५७२ । यथोक्ताज्ञापरिपालना । नंदी २४८ । द्वादशांगं सूत्रार्थोभयभेदेन त्रिविधं, द्वादशांगमेव चाज्ञा, आज्ञाप्यते जन्तुगणो हितप्रवृत्तौ यया साऽऽज्ञेति, अथवा पंचविधाचारपरिपालनशीलस्य परोपकारकरणैकतत्परस्य गुरोर्हितोपदेशवचनमाज्ञा । नंदी २४८ । श्रुतस्य पर्याय । विशे० ४१६ ।

आणाइणो-आज्ञादय, आज्ञाभङ्गादय । पिण्ड० ६९ ।

आणाइयं - आज्ञातिर्ग-आज्ञा-जिनादेशमतिगच्छति-अति-क्रामति यत्तत्, अधर्मद्वारस्य पाठान्तरेणाष्टाविंशतितम नाम । प्रश्न० २७ ।

आणाईसरसेणावच्चं-आज्ञेश्वरसेनापत्यम्, आज्ञाप्रधानस्य सतो यत् सेनापत्यम् । भग० १५४ । स्वस्वसैन्यं प्रत्य-ङ्मुतमाज्ञाप्रधान्यम् । प्रज्ञा० ८९ ।

आणाकंखी-आज्ञाकाक्षी, आगमानुसारप्रवृत्तिक । आचा० २१० ।

आणानिद्देसयरे - आज्ञानिर्देशकर, आज्ञा-सौम्य ! इदं कुरु इदं च मा कार्षी ' इति गुरुवचनं तस्या निर्देश, इदमि-त्यमेव करोमीति निश्चयाभिधानं, तत्कर । उत्त० ४४ । भगवदभिहितागमरूपया उत्सर्गापवादाभ्या प्रतिपादनमाज्ञा-निर्देश इदमित्थं विधेयमिदमित्थं वेत्येवमात्मक तत्करणशी-लस्तदनुलोमानुष्ठानो वा । उत्त० ४४ । आज्ञानिर्देशतर-आज्ञानिर्देशेन वा तरति भवाम्भोधिमिति । उत्त० ४४ ।

आणानिद्देसे-आज्ञानिर्देश, आज्ञा-भगवदभिहितागमरूपा तस्या निर्देश-उत्सर्गापवादाभ्या प्रतिपादनम् । उत्त० ४४ ।

आणापाण - आनप्राण, उच्छ्वासानि श्वासकाल । भग० २११ ।

आणापाणू-आनप्राणा - उश्वासनि श्वासकालः सख्याताव-
लिकाप्रमाणा । ठाणा० ८५ ।

आणाफलं - आज्ञाफलम्-जनेन यथोदितवचनप्रतिपत्तिरूपा
फल प्रयोजनं अस्य । उत्त० ५८० ।

आणामं-(अननम्-श्वसनम्) । भग० १०९ ।

आणामियं-आनामितम्, ईषन्नामितम् । प्रश्न० ८२ ।
आरोपितम् । जीवा० २७३ ।

आणाय-आज्ञाय, स्वरूपाभिव्याप्त्याऽवगम्य । उत्त० १०४ ।
आनायम्, जालम् । उत्त० ४०७ । प्रश्न० २२ ।

आणारूह-आज्ञारुचिः, आज्ञा-सर्वज्ञवचनात्मिका तथा रुचि-
र्यस्य स' । उत्त० ५६३ । आज्ञा-सूत्रव्याख्यानं निर्युक्त्या-
दिश्रद्धानम् । औप० ४४ । निर्युक्त्यादि तत्र तथा वा रुचि ।
ठाणा० १९० । भग० ९२६ ।

आणाविजय - आज्ञाविचयम्, आज्ञागुणानुचिन्तनम् ।
औप० ४४ । प्रवचनपर्यालोचनविषयमाज्ञालोचनविषय धर्मे-
ध्यानम् । ठाणा० १९० । आणाविजय-आज्ञा-जिनप्रवचनं
तस्या विचयो-निर्णयो यत्र तदाज्ञाविचयम् । भग० ९२६ ।
आज्ञा वा विजीयते अधिगमद्वारेण परिचिता क्रियते यस्मि-
न्निति । ठाणा० १९० । आ-अभिविधिना ज्ञायन्तेऽर्था
यया साऽऽज्ञा-प्रवचन सा विचीयते-निर्णीयते पर्यालोच्यते
वा अस्मिन्तत् । ठाणा० १९० ।

आणावियं-आनायितम् । आव० ४२२ ।

आणासापमाणे-अनाशयमान', आशाविषयमकुर्वाणोऽना-
स्वादयन वाऽभुजानोऽतर्क्यन्नस्पृहयन्नप्रार्थयमानोऽनभिलषन् ।
उत्त० ५८८ ।

आणितिल्लयं-आनीत' । आव० ५५८ ।

आणिमलो-अनलगिरिगजस्य विष्टा । नि० चू० प्र० ३४९ अ ।

आणुकंपिप-अनुकम्पित, कृपावान् । भग० १६९ ।

आणुग-अनूप -नद्यादिपानीयवहूल । वृ० प्र० १७५ आ ।

आणुगामिप-देशान्तरगतमपि ज्ञानिन यदनुगच्छति लोच-
नवदिति तदेवानुगामिकम् । ठाणा० ३७० । वृसादिहेतुर-
नुगामि ततो जातमानुगामिकम्-अनुमानं तद्रूपो व्यवसाय ।
ठाणा० १५१ ।

आणुगामियं-आनुगामिकम् । औप० ५८ । आनुगामुक -
अनुगमनशील । आव० २८ ।

आणुगामियत्ताए-आनुगामिकत्वाय, शुभानुबन्धावेत्यर्थः ।
भग० ४५९ । भवपरम्परानुबन्धसुखाय । भग० ११५ ।

आणुपुव्वी-आनुपूर्वी, शिष्यप्रशिष्यपरम्परात्मिका । उत्त०
८ । क्रमेण मरणकाल पतस्स आणुपुव्वी । नि० चू० द्वि०
५३ अ । वृषभनासिकान्यस्तरज्जूसस्थानीया, यया कर्म्म-
पुद्गलसहत्या विशिष्टं स्थानं प्राप्यतेऽसौ, यया वोध्वोत्तमा-
द्वाधश्चरणादिरूपो नियमत शरीरविशेषो भवति सा ।
आव० ८४ । यथाऽऽसन्नम् । भग० २१ । मूलादि-
परिपाटी । जीवा० १८७ । आव० ८०३ । क्रमेण यथाऽऽ-
सन्नम् । जं० प्र० ४६१ । शास्त्रीयोपक्रमायसेद । ठाणा०
४ । आव० ५६ । यदुदयादन्तरालगतौ जीवो याति तदा-
नुपूर्वीनाम । सम० ६७ । उत्त० ६४१ । आनुपूर्वी-यथा-
सन्नम् । जीवा० २० ।

आणुपुव्विगट्टिया-आनुपूर्व्या-परिपाट्या ग्रथिता-गुम्फिता
इति आनुपूर्वीग्रथिता । भग० २१४ ।

आणुपुव्वो-आनुपूर्व, क्रमेण नीचैर्नीचैस्तरभावरूपः । जीवा०
१९८ ।

आणू-उस्सासो । दश० चू० ५४ ।

आतंतमे - आत्मतमः-आत्मानं तमयति-स्नेदयति इति
आत्मतम-आचार्यादि । आत्मनि तम-अज्ञानं क्रोधो वा
यस्य स आत्मतमा । ठाणा० २१४ ।

आत-(आय)-अप्पा । नि० चू० प्र० ३२ अ ।

आतवेतावच्चकरे - आत्मवैयावृत्त्यकर, अलसो विसम्भो-
गिको वा । ठाणा० २४१ । आत्मवैयावृत्त्यकर-यस्मात् स
तपसा पूर्वसंचितकर्ममलं शोधयन्नात्मन एकोपकारे वर्तते
तत्त. स । व्य० प्र० १४८ आ ।

आतसरीरसंवेगणी - आत्मशरीरसवेगनी - यदेतदस्मदीय
शरीरमेतदशुचि अशुचिकारणजातमशुचिद्वारविनिर्गतमिति न
प्रतिबन्धस्थानमित्यादिकथनरूपा । ठाणा० २१२ ।

आतानवितानं-(आयाणवियाण), तन्तुषु वेमादिक्रिया ।
विशे० ८६९ ।

आतावणा-आतापना । प्रश्न० १०७ ।

आतावते - आतापयति-आतापना शीतातपादिमहनरूपा
करोति इति आतापक । ठाणा० २९९ ।

आतियं-आचितम्, रचितम् । प्रश्न० ४७ ।

आतियणो-अदने-भक्षणे । व्य० प्र० १८० अ ।

तियाणे-भुंजणवेलाए ठाति । नि० चू० तृ० ३८ आ ।
तुरीभूः । नंदी १५४ ।

तूलुगा-साधारणवादरवनस्पतिकायविशेष । प्रज्ञा० ३४ ।
तो-आयः । उक्त० १४७ । आहोस्वित् । उक्त० ३२३ ।
तो(उ)ज्जं-आतोद्यम्, वाद्यम् । प्रश्न० ८ । पट्टहादि ।
णा० ६३ ।

त्तपणं-आदत्तेन-गृहीतेन, आत्मीयेन वा । अनु० २२ ।
त्ततरः-दृढतर, अयमनयोरतिशयेनात्तो-गृहीतो यत्नेना-
यवसित इत्यर्थः । आचा० २९४ ।

त्तप्रज्ञाहा-(अत्तपण्णहा), आत्तां-सिद्धान्तादिश्रवणतो
हीतामाप्ता वा-इहपरलोकयोः सद्बोधरूपतया हिता
ज्ञाम्-आत्मनोऽन्येषा वा बुद्धिं कुतर्कव्याकुलीकरणतो हन्ति
। य । उक्त० ४३५ ।

त्मछन्दाः-आत्मनैव उपधेरानयनाय छन्दोऽभिप्रायो
येयते येषां ते आत्मछन्दसः । व्य० द्वि० २१ आ ।

त्तरक्षा-शिरोरक्षस्थानीया । तत्त्वा० ४-४ ।
त्तरक्षी-विषयाभिलाषविगमाल्लिनिदानं । सन् आत्मानं
क्षलपायेभ्यः-कुगतिगमनादिभ्य इत्येवंशीलः । उक्त०
२५ ।

त्मवादी-अस्यात्मा स्वतो नित्य इति वादी । आव०
१६ ।

त्मसमीपे-आत्मोत्सङ्गे । ओघ० ११८ ।

त्मसंवेदनीय-आत्मना क्रियत इति । आव० ४०५ ।

त्मागम-अत्तागम, गुरुपदेशमन्तरेणात्मन एव आगमः ।
अनु० २१९ ।

त्माधिष्ठितयोगी-अत्ताहिष्ठियजोगी, आत्माधिष्ठितेन-
रुच्येन भक्तादिना युज्यत इति, अत्तलद्धिओ । ओघ०
१५१ ।

त्मार्य-अत्तद्वे, अर्थ्यमानतया स्वर्गादि, यद्वा आत्मैवार्थः ।
उक्त० २८४ । विशेषनम् । व्य० प्र० ११५ अ ।

त्माथिकम्-अत्तद्विय, -आत्मनोऽर्थः, आत्मार्यस्तस्मिन्
भवम् । उक्त० ३६० ।

दंसग-आदर्शक-दर्पणः । उक्त० ६५० ।

दंसगहत्थिआ-आदर्शहस्ता । आव० १२२ ।

दंसिआइ-खाद्यविशेष । जं० प्र० ११८ ।

दण्ण-खिन्न । आव० ९४, ३५५ ।

आददति-विदधति । प्रश्न० १०७ ।

आदर्शकगृहं-भरतकेवलज्ञानस्थानम् । प्रज्ञा० २० ।

आदर्शसमानः-(अद्वागसमाण), आदर्शसमानो, यो हि साधुभि
प्रज्ञाप्यमानानुत्सर्गापवादादीनागमिकान् भावान् यथावत्प्र-
तिपद्यते सन्निहितार्थानादर्शकवत् स आदर्शसमानः ।
ठाणा० २४३ ।

आदाण-आदानम्, आदीयते-स्वीक्रियतेऽष्टप्रकार कर्म
येन तत्, कषायाः, परिग्रहः, सावद्यानुष्ठानं वा ।
सूत्र० २६४ । (वहिद्धादाणं)-वहिर्द्धा-मैथुनम् आदानं च-
परिग्रह, परिग्राह्यं वा वस्तु धर्मेपकरणाद् वहिः । ठाणा०
२०२ । मोक्षार्थिनाऽऽदीयते-गृह्यत इति, संयमः । सूत्र०
२२९ । कारणम् । नि० चू० प्र० ११६ अ । प्रभव,
प्रसूति । नि० चू० प्र० ११६ अ । ग्रहणम् । आव० ८२२ ।
आदीयत इति, धनम् । आव० ६४६ । नि० चू० प्र०
३१७ अ । आदानः, अश । सूर्य० २०९ ।

आदाणनिक्खेवणासमिति-आदाननिक्षेपणासमिति, जं
वत्थपायसथारंगफलगपीढगकारणट्टा गहनिक्खेवकरण पडि-
लेहिय पमज्जिय सा । नि० चू० प्र० १७ अ ।

आदाणनिक्खेवणाअणाभोगकिरिया-आदाननिक्षेपा-
नाभोगक्रिया, रजोहरणेनाप्रमार्ज्य पात्रचीवरादीनामादानं
निक्षेपं वा करोति सा । आव० ६१४ ।

आदाणभयं-आदानभयम्, धनस्य चौरादिभ्यो यद्भयम् ।
आव० ६४६ । धनहरणभयं । आव० ४७२ । आदानं-
धनं-तदर्थं चौरादिभ्यो यद्भयम् । ठाणा० ३८९ । द्रव्य-
माश्रित्य भयम् । प्रश्न० १४३ ।

आदाणभरियंसि-आद्रहणमृते । उपा० ३४ ।

आदाणिज्जं-आदानीयम्, सूत्रकृताङ्गस्य पञ्चदशाध्ययनम् ।
सूत्र० २५२ ।

आदाणियं-आदानीयम्, आदीयते-गृह्यते उपादीयत इति,
पदमर्थो वा । सूत्र० ९ ।

आदाननिक्षेपणासमितिः-रजोहरणपात्रचीवरादीना पीठ-
फलकादीना चावश्यकार्य निरीक्ष्य प्रमृज्य चादाननिक्षेपो ।
तत्त्वा० ९५ ।

आदाणीय-आदानीय, उपादेय । सम० ८१ । ठाणा०
३६९ । परमार्थतो भावादानीयं ज्ञानदर्शनचारित्ररूपं तत् ।
आचा० १४० ।

आदित्यमरण-यानि हि नरकाद्यायुक्ततया कर्मदलिका-
न्यनुभूय म्रियते मृतश्च न पुनस्तान्यनुभूय पुनर्मरिष्यत
इत्येवं यन्मरणं । भग० ६२४ ।

आदि-आदि, कारणम् । प्रश्न० ४ ।

आदिष्ट-आदीत, गृहीयात् । उक्त० ५१७ ।

आदिकरः-आङ्गर, आदौ प्राथम्येन श्रुतधर्ममाचारादि-
ग्रन्थात्मक करोति - तदर्थप्रणायकत्वेन प्रणयतीत्येवंशील
आदिकर । सम० ३ । प्रथमतया प्रवर्तनशीलः । व्य०
द्वि० ३८५ अ ।

आदिगरमंडलगं-आदिकरमण्डलम् । आव० १४६ ।

आदिचो-आदित्यः । जीवा० ३२१ । सूर्यसवत्सरः । सूर्य० ।
१२ ।

आदिष्ट-आदिष्ट, विशेषितः । भग० ४७० ।

आदिष्टा-गृहीता । नि० चू० प्र० २०७ आ ।

आदित्यमासः-त्रिंशदहोरात्राणि रात्रिन्दिवस्य चार्द्धं, दक्षि-
णायनस्योत्तरायणस्य वा पष्ठभागमानः । वृ० प्र० १८६ आ ।

आदित्ययज्ञा-भरतपुत्रनाम । व्य० द्वि० १२९ आ ।

आदिमा भावा - आवश्यकादयः सूत्रकृताङ्गं यावद् ये
आगमग्रन्थास्तेषु ये पदार्था अभिधेयास्ते । वृ० प्र० १२८ आ ।

आदित्यरथः-वालिसुग्रीवपिता विद्याधर । प्रश्न० ८९ ।

आदियणं - गहणं । नि० चू० प्र० १३४ अ । पिवंतस्स ।
नि० चू० तृ० ६५ आ ।

आदियणभा-आदानम्, ग्रहणम् । आव० ६१४ ।

आदियणा-आदानम्, परधनस्य ग्रहणं, तृतीयाधर्मद्वारस्य
पञ्चदशं नाम । प्रश्न० ४३ ।

आदिश्यते । जीवा० १४० ।

आदीअदिष्टभावे - आदौ-आवश्यकदिशास्त्रेषु वर्तमाना
अदृष्टा भावा येन स । वृ० प्र० १२६ आ ।

आदेज्ज-आदेया, दर्शनपथमुपागता सती पुन पुनराकाङ्क्ष
णीया । ज० प्र० १११ । आदेय, रम्य । प्रश्न० ८३ ।

आदेज्जनाम-आदेयनाम, यदुदयवशात् यच्चेष्टते भाषते वा
तत्सर्वं लोक प्रमाणीकरोति दर्शनसमनन्तरमेव च जनोऽभ्यु-
त्थानादि समाचरति तत् । प्रज्ञा० ४७५ ।

आदेयवचनता-सकलजनग्राह्यवाक्यता । उक्त० ३९ ।

आदेशकपाय-कैतवकृतमृकुटिभंगुराकार । आव० ३९० ।

आदेशतः । नदी ७० ।

आदेशिकं-श्रमणानुद्दिश्यादेशम् । वृ० प्र० ८३ अ ।

आदेसं-उद्दिष्टं । नि० चू० प्र० २३० आ । विशेषं प्रति-
नियतव्यक्त्यात्मकम् । उक्त० ६७३ ।

आदेसतिगं-आदेशत्रिकम्, मतत्रिकम् । पिण्ड० १० ।

आदेसद्ववसुद्धी - आदेशद्रव्यशुद्धिः, द्रव्यशुद्धिमेद ।
दश० २११ ।

आदेसफलं-आदेशफलम् । आव० ३४३ ।

आदेसा-पाहुणा । नि० चू० प्र० १११ अ । प्राघूर्णका ।
वृ० प्र० ८५ आ ।

आदेसे - आदेशः, आदिश्यते यस्मिन्नागते सम्भ्रमेण परी
जनस्तदासनदानादिव्यापारे स, प्राघूर्णकः । सूत्र० ३०० ।

आदेसो-आदेशः, प्रकार । जीवा० ५३ । सुताएसो । नि०
चू० प्र० ७१ अ । अनुज्ञा । व्य० द्वि० ३४६ अ । नया
न्तरविकल्पः । व्य० द्वि० ३५४ आ ।

आद्यशब्द - तर्कणादीषादिप्रतिपादनः । नि० चू० प्र०
२२५ अ ।

आद्रहणम्-उच्छलदुष्णजलम् । दश० १७४ । पिण्ड० ३५ ।

आधरिसितो-आधर्षितः । आव० ३७१ ।

आधत्त-आधत्तम्, ग्रहणके मुक्तम् । वृ० द्वि० १२० अ ।

आधरिसेहिति-आधर्षिष्यति । आव० १७४ ।

आधाकम्मिण-आधाय-आश्रित्य साधून् कर्म-सचेतन
स्याचेतनीकरणलक्षणा अचेतनस्य वा पाकलक्षणा क्रिया यत्र
भक्तादौ तदाधाकम्मं तदेवाधाकम्मिकम् । ठाणा० ४६० ।
आधायणं-जत्थं वा महा सगामे मता । नि० चू० तृ०
७३ अ ।

आधिः-मनःपीडा । भग० ४ ।

आधिदैविकम्-देवादिसत्त्वं दुःखम् । उक्त० २६६ ।

आधिभौतिकम्-अन्यभूतसत्त्वं दुःखम् । उक्त० २६६ ।

आधूय - भ्रमयित्वा, जलेन सदाहत्याहृत्य । जं० प्र०
२३० ।

आधूयारुहकम्-हरितमेद । आचा० ५७ ।

आध्यात्मिकम्-अज्ज्ञातिव्य, आत्मसत्त्वं दुःखम् । उक्त०
२६६ । आत्मनि क्रियमाणम् । आचा० ४१६ ।

आनगारिकम् - अनगारेषु-भावभिधुषु भवमानगारिक
मनुष्ठानम् । उक्त० ३३९ ।

आनन्द-श्रुतसामायिकलामे दृष्टान्तः । आव० ३४७ ।

आनन्दपुरम्—स्थलपत्तने नगरविशेष । वृ० प्र० १८१ आ ।
जितारिराज्ञ राजधानी । वृ० तृ० १०७ आ । नगरविशेष ।

व्य० प्र० १४६ अ, ४ आ । व्य० द्वि० २६६ अ ।

आनन्दविजयः—आचार्यनामविशेष । जं० प्र० ५४५ ।

आनन्दविमलः—आचार्यनामविशेष । जं० प्र० ५४३ ।

आनुगामिकः—आ—समन्तादनुगच्छतीत्येवंशीलमानुगामिकः,
अनुगमः प्रयोजनं यस्य सः । प्रज्ञा० ५३९ । अनुगच्छति

साध्याभावे न भवति यो धूमादिहेतुः सोऽनुगामी ततो
जातमानुगामिकं, अनुमानं, तद्रूपो व्यवसाय । ठाणा १५१ ।

आनुपूर्वी—यथासमम् । प्रज्ञा० ५०३ । कूर्परलाङ्गलगोमू-
त्रिकाकारेण यथाक्रम द्वित्रिचतु समयप्रमाणेन विग्रहेण भवा-
न्तरोत्पत्तिस्थानं गच्छतो जीवस्यानुश्रेणिनियता गमनपरि-
पाटी । प्रज्ञा० ४७३ । अन्तर्गतौ गत्यन्तरमानुपूर्व्या प्राप-
णसामर्थ्यं, शरीराङ्गोपाङ्गानां विनिवेशक्रमनियामकं वा कर्म ।
तत्त्वा० ८-१२ ।

अनुक्रमः—अनुपरिपाटी । अनु० ५१ ।

आपणवीही—आपणवीथि, रथ्याविशेष । जं० प्र० ४१३ ।
आपणवीथिः । भग० ४७६ ।

आपन्नपरिहारः—मासिक वा द्विमासिकं वा यावत् षण्मा-
सिकं वा प्रायश्चित्तं । व्य० प्र० ४५ आ ।

आपाकः—भाण्डपचनस्थानम् । ठाणा० ४१९

आपागपत्तं—आपाकप्राप्तम्, ईषत् पाकाभिमुखीभूतम् ।
प्रज्ञा० ४५९ ।

आपाण्डु—आ—ईषच्छुभ्रत्वभाजः, पाण्डु । उत्त० ६८९ ।

आपीडः—शेखरक । जीवा० २७२ । आमेलक—शेखरक ।
जीवा० २०७, ३६१ ।

आपुच्छणा—आप्रच्छनमापृच्छा, विहारभूमिगमनादिप्रयो-
जनेषु गुरो कार्या, समाचार्या षष्ठमेदः । आव० २५९ ।
आपृच्छना । ओष० १५१ । भग० ९२० । स्वकार्यप्रवृ-
त्तावापृच्छनम् । वृ० प्र०-२२२ अ । विहारभूमिगमनादिषु
प्रयोजनेषु गुरो पृच्छा । ठाणा० ४९९ ।

आपूपिकः । नंदी १६५ ।

आपूरितं—आपूर्यमाणम्, परिसंस्थिते पवने भूयो जलेन
ध्रियमाणम् । जीवा० ३०८ ।

आपूरियं—आपूरितम्, व्याप्तं, भृतं, वासितम् । विशेषे
१५० ।

आप्त—अप्त, ज्ञानदर्शनचारित्र्याणि येनाप्तानि स, रागद्वेषप्रहीण,
इष्टा शौच्यै शैथि विषये ये आप्ता । व्य० द्वि०
३८९ आ ।

आप्तप्रज्ञाहा—सिद्धान्तादिश्रवणतो गृहीतामाप्तां वा इह-
परलोकयो सद्बोधरूपतया हिता—प्रज्ञाम्—आत्मनोऽन्येषा
वा बुद्धिं कुतर्कव्याकुलीकरणतो हन्ति यः सः । उत्त०
४३५ ।

आप्नोति—आत्मवशता नयति । प्रज्ञा० ३६२ ।

आप्रच्छना—भदन्त ! करोमीदमित्येवं गुरोः प्रच्छनमाप्र-
च्छना । अनु० १०३ । सम० १५८ ।

आप्फोडिऊण—आस्फोट्य । आव० १६८ ।

आवद्धसेओ—आवद्धस्वेद । आव० ५१५ ।

आवद्धो—आवद्ध, आरब्धः । आव० ५१५ ।

आवाहा—आवाधा, ईषद्वाधा । भग० २१८ । जं० प्र० १२४ ।
जन्मजरामरणक्षुत्पिपासादिका आवाधा । ठाणा० ४८८ ।

आवाहाप—अन्तरे कृतेति शेषः । सम० १६ ।

आभंकरं—सनत्कुमारकल्पे त्रिसागरस्थितिकं विमानं ।
सम० ८ ।

आभंकरपभंकरं—आभंकरवत् । सम० ८ ।

आभंकरे—आभङ्करः, सप्ततितमग्रहनाम । ठाणा० ७९ ।
अष्टषष्ठितमग्रहनाम । जं० प्र० ५३५ ।

आभट्टो—आभाषितः, सलपतः । आव० २४१ ।

आभरण—आभरणानि, मुकुटादीनि । जं० प्र० १४५ ।

आभरणचङ्करी—देवछन्दके पूजोपकरणम् । जीवा० २३४ ।

आभरणपिया । नि० चू० तृ० ९ अ ।

आभरणवासा—आभरणवर्षा, आभूषणवर्षणम् । भग०
१९९ ।

आभरणविचित्राणि—आभरणविचित्राणि, गिरिविडकादि-
विभूषितानि । आचा० ३९४ । नि० चू० प्र० २५५ अ ।

आभरणविधी—हारऽद्धहारादिया आभरणविधी । नि० चू०
प्र० २७६ आ । उपभोगविधिविशेषः । उपा० ३ ।

आभरणवुट्टी—आभरणवृष्टिः । भग० १९९ ।

आभरणाणि—आभरणानि, अल्पपरिधेयानि । जं० प्र०
२२१ । आभरणप्रधानानि । आचा० ३९४ । नि० चू०
प्र० २५५ अ ।

आभवंतितो-आभवन्तिक -व्यवहारः। व्य० द्वि० ३८१ आ।

आभवति-स्वं भवति। आव० ८२१।

आभवं-आभाव्यं, ईक्षं शैक्षिका वा। वृ० द्वि० ७० आ।

आभा-आभा, आकारः। प्रज्ञा० ८०। छायावर्णः। सम०

१४०। प्रतिभासः। जीवा० ३११। वर्णस्वरूपम्। जीवा० १०३।

आभागी-भोक्ता। आव० ८१५।

आभासइ-आभासयति, समन्ततः सर्वासु दिक्षु अवभासयति। जीवा० ३१२।

आभासिआ-म्लेच्छविशेषः। प्रज्ञा० ५५।

आभासिता-लवणान्तरद्वीपनाम। ठाणा० २२५।

आभासितो-आभाषिकः, अन्तरद्वीपविशेषः। जीवा० १४४।

आभासियं-अभाषिकम्-विवक्षितभाषामजानानः। आव० ६१४।

आभासिय-आभाषिकः, म्लेच्छविशेषः। प्रश्न० १४।

आभासियदीवे-अन्तरद्वीपनाम। ठाणा० २२५।

आभियोग-आ - समन्तादाभिमुख्येन युज्यन्ते-प्रेष्यकर्मणि व्यापार्यन्ते इति आभियोग्या -शकलोकपालप्रेष्यकर्मकारिणो व्यन्तरविशेषाः। जं० प्र० ७५। आभियोग्यम्-कर्मकर-

भावः। दश० २४८। आभियोग्यभावना-कुपितभावना।

उत्त० ७०७। आभियोगभावनाजनितः। ठाणा० २७४।

आभियोगसेदीओ - आभियोग्या -शकलोकपालप्रेष्यकर्मकारिणो व्यन्तरविशेषास्तेषामावासभूते श्रेण्यौ। जं० प्र० ७५।

आभियोगिण-आभियोगिकः आभियोगे-प्रेष्यकर्मणि व्यापार्यमाणत्वे नियुक्ताः। जीवा० २४३।

आभियोगिय-आभियोगिकः, वशीकरणाय मन्त्राभिसंस्कृतम्। आव० ६४२।

आभियोग-आभियोग्यम्, वशीकरणादि द्रव्यतो द्रव्यस्योगजनितं, भावतो विद्यामन्त्रादिजनितम्, बलात्कारो वा। प्रश्न० ३८। आभियोग-कर्मणम्। वृ० तृ० १२२ आ।

आभिरगहिओ-आभिग्रहिकः, अभिग्रहेण निर्वृत्तः, कायोत्सर्गः। आव० ७८३।

आभिचारुका-विद्याविशेषः। वृ० तृ० २०३ आ।

आभिष्टं-आपतितम्। पट० ४-४२।

आभिडणं-आवटणम्। ओष० २०४।

आभिणिबोहिय-आभिनिबोधिकम्, अभिमुखो-योग्यदेशावस्थितवस्त्वपेक्षया नियतः-स्वस्वविषयपरिच्छेदकतयाऽवबोधः-अवगमोऽभिनिबोधः, स एवाभिनिबोधिकम्। उत्त० ५५७। विशेषे २२६। अर्थाभिमुखो नियतः-प्रतिनियतस्वरूपो बोधो-बोधविशेषः, अभिवुध्यतेऽस्माद् अस्मिन् वेति। प्रज्ञा० ५२६। आभिनिबोधिकम्-मतिज्ञानम्। आव० १८। आभिमुख्येन निश्चितत्वेनावबुध्यते-सवेदयते आत्मा तदिति, आभिनिबोधः, अवग्रहादिज्ञानं, अथवा आत्मा तेन प्रस्तुतज्ञानेन तदावरणक्षयोपशमेन वा करणभूतेन घटादि वस्त्वभिनिबुध्यते, तस्माद् वा प्रकृतज्ञानात् क्षयोपशमाद्वाऽभिनिबुध्यते, तस्मिन् वाऽधिकृतज्ञाने, क्षयोपशमे वा सत्यभिनिबुध्यतेऽवगच्छतीत्यभिनिबोधो ज्ञानम्, क्षयोपशमो वा, सो वा 'अभिनिबुज्झए'ति, अथवाऽभिनिबुध्यते वस्त्वभिगच्छतीत्यभिनिबोधः, स एवाभिनिबोधिकम्। विशेषे ५३। अभीत्याभिमुख्ये नीति नैयत्ये, ततश्चाभिमुखो-वस्तुयोग्यदेशावस्थानापेक्षी नियतः-इन्द्रियाण्याश्रित्य स्वस्वविषयापेक्षी बोधः, अभिनिबुध्यते आत्मना सः। अभिनिबुध्यते वस्त्वसौ इत्यभिनिबोधः स एवाभिनिबोधिकम्। अनु० २।

आभिणिबोहियनाण-अर्थाभिमुखोऽविपर्ययरूपत्वात् नियतोऽसशयरूपत्वाद्बोधः-संवेदनमभिनिबोधः स एव स्वार्थिके कप्रत्ययोपादानादाभिनिबोधिक ज्ञातिर्ज्ञायते वाऽनेनेति ज्ञानम् आभिनिबोधिकं च तज्ज्ञानं चेति आभिनिबोधिकज्ञानम्, इन्द्रियानिन्द्रियनिमित्तो बोध इति। भग० ३४३। इन्द्रियपञ्चकमनोनिमित्तो बोधः। अनु० २। अर्थाभिमुखो नियतो बोधः, अभिनिबोधे भवं तेन वा निर्वृत्तं तन्मयं तत्प्रयोजनं वा, अथवा अभिनिबुध्यते तत्, अथवा अभिनिबुध्यते ऽनेनास्माद्वा अस्मिन् वा तत् तदावरणकर्मक्षयोपशम इति भावार्थः। आव० ७। अभिनिबोधिकम्, आत्मैव वाऽभिनिबोधोपयोगपरिणामान्यत्वाद् अभिनिबुध्यत इति वा। आव० ७।

आभियोगिक - आभियोगभावनाभावितत्वेनाभियोगिकदेवे प्रुपञ्चा आभियोगवर्तिनः। भग० १९०।

आभियोगिय - आभियोगिकः, आभियोजनं-विद्यामन्त्रादिभिः परेषा वशीकरणादि येषां ते। प्रज्ञा० ४०६।

आभियोगी—अभियोगा—किङ्करस्थानीयदेवविशेषास्तेषामिय-
माभियोगी । वृ० प्र० २१२ आ । आभियोग्या—आभिमुख्येन
युज्यन्ते—प्रेष्यकर्मणि व्यापार्यन्त इत्याभियोग्या, किङ्कर-
स्थानीयदेवविशेषाः । वृ० प्र० २१२ आ ।

आभिसेकं—आभिषेक्यम्, अभिषेकयोग्य, राजपरिधेयम् ।
जं० प्र० २१६ ।

आभीरविसओ—आभीरविषय, देशनाम । आव० ४१२ ।
नि० चू० द्वि० १०२ आ ।

आभोइत्ता—आभोगयित्वा, ज्ञात्वा । दश० १७९ ।

आभोईतो—आभोगित । उत्त० १३३ ।

आभोएउं—आभोगयित्वा; उपयोगपूर्वकेनावधिना विज्ञाय ।
आष० १२८ ।

आभोएति—आभोगयति । आव० १३४ ।

आभोग—आभोग, जानता योऽतिचार. कृत । आव०
५६४ । अभिसन्धिः भग० २० । आलोचनमभिसन्धि ।
प्रज्ञा० ५०० । उपकरणम् । ओष० ३३ । उपयोग ।
वृ० द्वि० २११ आ । ठाणा० ५०५ । आभोगनमाभोग,
उपयोगविशेष । आव० ६१९, ६२६ । विस्तार । विपा०
३९ ।

आभोगण—आभोगनम्, अर्थावप्रहसमनन्तरमेव सद्भूतार्थ-
विषयामिमुखमालोचनम् । १७६ ।

आभोगनिव्वत्तिप—यदा परस्यापराधं सम्यगवबुद्ध कोप-
वारणं च व्यवहारतः पुष्टमवलम्ब्य नान्यथाऽस्य शिक्षो-
, प्रजायते इति आभोग्य कोपं विधत्ते तदा स कोप आभोगनिर्व-
त्ति । प्रज्ञा० २९१ । आभोगेन निर्वर्त्तितः—उत्पादित आभोग-
निर्वर्त्तित आहारयामीतीच्छापूर्वं निर्मापित । प्रज्ञा० ५०० ।

आभोगवउस—आभोगवकुश, य आभोगेन जानन् करोति
स, वकुशस्य प्रथमो भेद । उत्त० २५६ । आभोग—साधूना-
मकृत्यमेतच्छरीरोपकरणविभूषणमित्येव ज्ञानं तत्प्रधानो वकु-
श आभोगवकुश । भग० ८९० । शरीरोपकरणभूषणो-
सन्निव्वत्तिकारी । ठाणा० ३३७ ।

आभोगिणी—य परिजपिता स्ती मानस परिच्छेदमुत्पादयति
सा । वृ० तृ० ३३ अ । जा विजा जविता माणस परिच्छे-
दमुत्पादयति सा । नि० चू० प्र० १७७ अ ।

आमं—आमम् । दश० १७६ । अपरिणतम् । पिण्ड० ६५ ।
अविशोधिकोटे । वृ० प्र० २०१ अ, ५१ अ । आम नाम जं

अपोलित्यं अग्निगणा ण पक्कंति, अण्णेण वा केणइ पगारेण
न पक्कं—णिज्जीवं । नि० चू० द्वि० १५७ अ । असत्थपरिणयं ।
दश० चू० ५१ । अनुमतार्थद्योतकमव्ययम् । वृ० द्वि०
१६६ अ । सच्चित्तं । दश० चू० ८६ । अपक्करसम् । प्रश्न०
६० । अनुमतौ सम्मतमेतदस्माक सर्वमितिभावः । व्य० प्र०
७१ अ । अपक्क । व्य० द्वि० १०६ आ । जओ तेहिं
उग्गमादिदोसेहिं धेप्पमाणेहिं चारित्तं अविपक्कं अपज्जत्तं
आम भवति तेण ते आमं भण्णति, शब्दमात्रोच्चारणम् सरसी-
भूत जो वरिससतायुपुरिसो वरिससत अतरै मरंतो आमो
भण्णति । नि० चू० द्वि० १२६ अ । अपक्कम् । आव० १३० ।
स्वीकारेऽव्ययम् । आव० ६४ । आव० १९४ । आव०
४०८ । अशस्त्रोपहतम् । आचा० ३४८ । दश० २२९ ।
अजीर्णम् । दश० २७० । आमाम्—असिद्धां, सचेतनाम्,
अपरिणतं, अपक्काम् । दश० १८५ । अपरिशुद्धम् । आचा०
१३१ ।

आमंढे—आमलकम्, परिणामिकायां सप्तदशमोदाहरणम् ।
नवी १६५ । आम्लकम्—आमलकम् । आव० ४३६ ।

आमंतणी—आमन्त्रणी, असत्यामृषाभाषायाः प्रथमो भेद ।
दश० २१० । हे देवदत्त ! इत्यादिरूपा भाषा । प्रज्ञा०
२५६ । हे देवदत्त ! इत्यादिका, असत्यामृषाभाषा । भग० ।
५०० ।

आमंतयामो—आमन्त्र्यावहे, पृच्छाव । उत्त० ३९८ ।

आमंतिओ—आमन्त्रित, सम्भाषितः, मृष्टो वा । उत्त०
३९२ ।

आमंतेयव्वो—आपुच्छियव्वो । नि० चू० तृ० ९७ आ ।

आमगं—अपक्कम् । भग० ६८४ ।

आमगंधि—आमगन्धयः, विश्रा । सम० १३६ ।

आमज्जति—अक्खिपत्तरोमे सठवेति । नि० चू० प्र०
१९० अ । हत्येण आमज्जति । नि० चू० प्र० १८७ आ ।

आमज्जमाणे—आमर्जयन्, सकृदस्तादिना शोधयन् । आचा०
३४३ ।

आमज्जिज्ज—सकृदामृज्यात् । आचा० ३३७ ।

आमट्ट—विपर्यामीकृतम्, परामट्टं । ओष० १९२ । आमृष्टम्,
तेज प्रकर्षारोपणाय मन शिलादिना समन्तात्परामृष्टम् । उत्त०
५२७ ।

आमडागं-आमपत्रम्, अरणिकतन्दुलीयकादि तच्चादप-
'क्रमपत्रं वा । आचा० ३४८ ।

आममहुरे-आममधुरम्, इषन्मधुरम् । ठाणा० १९६ ।

आमरणदोसो-आमरणदोषः, महदापद्रवतोऽपि स्वतो म-
हदापद्रवतोऽपि च परे आमरणादसजातानुतापः, अपि त्व-
समाप्तानुतापानुशयपर इति । आव० ५९० ।

आमरणंतदोसे-आमरणान्तदोषः-आमरणान्तमसजातानु-
तापस्य हिसादिषु प्रवृत्तिः सैव दोषः । ठाणा० १९० ।

आमर्षौषधिः-ऋद्धिविशेषः । प्रज्ञा० ४२४ ।

आमलप-आमलकम् । आव० ८३१ । आमरकः, साम-
स्त्येन मारिः । ठाणा० ५०८ । फलविशेषः । पिण्ड० २२ ।
दश० १०० ।

आमलकप्प-आमलकल्पा, नगरीविशेषः । आव० ३१४,
३१५, ७०७ । उत्त० १५९ । विशेष० ९५० ।

आमलग-आमलक, बहुबीजो वृक्षविशेषः । प्रज्ञा० ३२ ।
भग० ८०३ ।

आमलगा-आमलकानि । अनु० १९२ ।

आमलपाणगं-फलविशेषप्रक्षालनजलं । आचा० ३४७ ।

आमाघातो-अमाघातः, (अमारीपटहः) । आव० ४०१ ।

आमिस-आमिषः-मांसः । उत्त० ६३४ । आमिपाद्-
गृद्धिहेतोरभिलपितविषयादेः । उत्त० ४०९ ।

आमिसभोगगिद्ध-आमिषभोगगृद्धः, आमिषस्य-मासा-
देर्भोगः-अभ्यवहारस्तत्र गृद्धः । उत्त० ६३४ ।

आमिसावत्ते-मासाद्यर्थं परिभ्रमणम् । ठाणा० २८८ ।

आमुसंत-आमृशन्, स्पृशन् । दश० १३७ । आचा०
११ । आमृशन्, भगवत्पादारविन्दं भक्तिः करतलयुगा-
दिना स्पृशन् । ठाणा० ९ । उत्त० ८० ।

आमुसिज्जा-आमर्षणम्, सकृदीपद्वा स्पर्शनम् । दश०
१५३ ।

आमे-आमः, अविगोधिकोऽव्याख्यदोषः । सूत्र० १४५ ।

आमेड-आमेलः, आपीडः, शेखरकः । जीवा० १७२ ।

आमेडणा-आमेडना, विपर्यस्तीकरणम् । प्रध्न० ५६ ।

आमेल-आपीडः, शेखरकः । प्रज्ञा० ९६ । भग० ४५९ ।
पुष्पशेखरक । औप० ५१ ।

आमेलओ-आमेलकः, आपीडः, शेखरकः । जीवा० ३६१ ।

आमोटक-पुण्योन्मिश्रो बालवन्धविशेषः । उत्त० १४३ ।

आमेलग-आमेलकः, आपीडकः, शेखरकः । जीवा० २७५ ।

आपीडः, शेखरकः । जं० प्र० ५२ । जीवा० २०७ ।

आमेलय-आमेलकः, चूडा । औप० ६३ ।

आमेलिय-आपीडिका, चूडा । भग० ३१८ ।

आमो-असत्योवहतो । नि० चू० प्र० १९६ अ ।

आमोअ-आमोदः, मानसे उत्सवः । आव० ७२१ ।

आमोकः-कचवरपुञ्जः । आचा० ४११ ।

आमोक्ख-आमोक्षः, आमुच्यन्तेऽस्मिन्नित्यामोक्षणं वाऽऽ-
मोक्षः । आचा० ६ ।

आमोडणं-हत्थेहि आमोडणं । नि० चू० प्र० २४५ अ ।

आमोडेति-सीमन्तयति । नि० चू० द्वि० ३१ अ ।

आमोद-गन्धः । उत्त० ३६९ ।

आमोयगो-आमोदकः । जीवा० २६८ ।

आमोसगा-आमोषकाः, चौराः । ठाणा० ३१५ ।

आमोसलि-आमर्षवर्तिर्यगूर्ध्वमधो वा कुल्यादिपरामर्शव-
यथा न भवति । उत्त० ५४१ ।

आमोसहि-आमर्षौषधिः, तत्रामर्षणमामर्षः-संस्पर्शनमि-
त्यर्थः, स एवौषधिर्यस्यासवामर्षौषधिः, करादिसंस्पर्शमा-
त्रादेव व्याप्यपनयनसमर्थौ लब्धिलब्धिमतोरभेदोपचारा-
त्साधुरेवामर्षौषधिः । विशेष० ३७९ । आचा० १७८ ।
आमर्षौषधि । ठाणा० ३३२ । आमर्षणमामर्शः-संस्पर्श-
नमित्यर्थः, स एवौषधिः । आव० ४७ । आमर्षणमामर्षः-
हस्तादिसंस्पर्शः । औप० २८ ।

आमोसे-आमर्षणम् आमर्षः-अप्रमृज्य करेण स्पर्शनम् ।
आष० ५७४ । आमोषाः-आ-समन्तान्मुष्णन्ति-स्तन्यं
कुर्वन्तीति । उत्त० ३१२ ।

आम्नाय-गुणनं, घोषविशुद्धं परिवर्त्तनं रूपादानं । तत्त्वा०
९-२५ ।

आप्रसालवनम्-आमलकल्यानगर्भा वनम् । विशेष०
९५० ।

आम्लसलिकायाम् । विशेष० ६०६ ।

आम्लम्-चतुर्थरसम् । आव० ८५४ । अविला । उत्त०
६७७ ।

आयं-तोमलविसर्प सीयतलाए आयाणं लुरेमु सेवालतरिया
लग्गति, तत्थ वत्था कीरति । नि० चू० प्र० २५४ अ ।
कर्माश्रवलक्षणम् । सूत्र० १८९ । इष्टफलम् । भग० ४ ।

आर्यकं-आतङ्कः, आशुघाती रोग । आव० ७५९ । सद्यो-
घाती रोगः । दश० २७३ । कृच्छ्रजीवन दुःख । आचा०
७५ । आशुघाती शूलादि । जं० प्र० १२५ । भग०
४७१ । सद्योघातिव्याधिः । भग० १२२ । नरकादि-
दुःखम् । आचा० १६० । कृच्छ्रजीवितकारी, सद्योघाती-
त्यर्थः । शूलादि । ठाणा० ११९ । शूलविश्रुचिकादि । सद्यो-
घाती । ठाणा० १५० । व्याधिः । भग० ६९० । आञ्जिति
सर्वात्मप्रदेशाभिव्याप्त्या तंकयन्ति - कृच्छ्रजीवितमात्मानं
कुर्वन्ति इत्यातंका - सद्योघातिनो रोगविशेषः । उक्त० ३३८ ।
आतङ्कः, सद्योघातिनः । औप० २६ । आव० ५८५ ।
ज्वरादि । पिण्ड० १७७ । आचा० २९७ । कृच्छ्रजीवित-
कारी ज्वरादि । भग० ७०२ । आतङ्कः, आशुकारी
व्याधिविशेषः । दश० चू० १४ । रोगः । उक्त० ४८६ ।
ज्वरादि । आव० ८४८ । ओष० १९० । कष्टजीवितकारी ।
विपा० ४० । आशुजीवितापहारी शूलादिकः । सूत्र० २९२ ।
आचा० २०५, ३३०, ३६२ ।

आर्यकसंप्रयोग - आतङ्कसम्प्रयोग, आतङ्क-रोग तस्य
योगः । औप० ४३ ।

आर्यगुल-पुरुषात्मसम्बन्धि आत्माङ्गुलम् । अनु० १५६ ।
अङ्गुलस्य प्रथममेदः । प्रज्ञा० २९९१ ।

आर्यचण - गोमुत्तः । नि० चू० तृ० १२७ अ । व्य० प्र०
१०४ आ ।

आर्यचामि-लिपामि, आसिधामि । उपा० ३२ ।

आर्यन्तकरे - आत्मनोऽन्तम् - अवसानं भवस्य करोतीति
आत्मान्तकरः, धर्मदेशनानासेवकः प्रत्येकबुद्धादि । ठाणा०
२१३ ।

आर्यन्ति-आगच्छन्ति, उत्पद्यन्ते । आव० १७९१ ।

आर्यन्तियमरणे-यानि नारकाद्यायुष्कृतया कर्मदलिकान्य-
नुभूय म्रियते मृतश्च न पुनस्तान्यनुभूय मरिष्यतीति ।
सम० ३३ ।

आर्यन्ती आर्यान्ती । आव० ३०७ ।

आर्यते-आञ्जितः, नवानामपि श्रेतिसां शुद्धोदकप्रक्षालनेन
गृहीताचमनः । जीवा० २४३ । कृतपानः । भग० १६४ ।

आर्यदमे - आत्मदमः, आत्मानं दमयति-शमयन्तं करोति
शिक्षयति वेति । ठाणा० २१४ ।

आर्यविलं-आयाम्लम्, ओदनकुल्माषादि । औप० ४० ।
आचाम्लम् । आव० ८५२ । शुद्धौदनादि । अनुक्त० ३ ।
सकूरा । आव० ८५५ । पानकम् । ओष० १३३ ।

आर्यविलपाउगं-आचाम्लप्रायोग्यम्, (कूरविहाणाणि) ।
आव० ८५५ ।

आर्यविलवहुमाणं-आचाम्लवर्द्धमानम्, तपोविशेषः । अन्त०
३२ ।

आर्यविलिष-आचाम्लिकः । ठाणा० २९८ ।

आर्यभरे - आत्मानं विभक्ति-पुष्पातीत्यात्मम्भरि । ठाणा०
२४८ ।

आर्यस-आदर्शः, वृषभादिप्रीवाभरणम् । अनु० ४७ । दर्पणः ।
जं० प्र० ३९२ । आदर्शः । जं० प्र० ५१० ।

आर्यसघरं-आदर्शगृहम् । आव० १७० ।

आर्यसघरं - आदर्शगृहकम्, आदर्शमयमिव गृहकम् ।
जीवा० २०० । जं० प्र० ४५ ।

आर्यसमुहदीवे-आदर्शमुखद्वीपः, अन्तरद्वीपनामः । ठाणा०
२२६ ।

आर्यसमुहा - आदर्शमुखनामा नवमोऽन्तरद्वीपः । प्रज्ञा०
५० । जीवा० १४४ ।

आर्यसलिवी-ब्राह्मीलिपिपञ्चदशमेदः । प्रज्ञा० ५६ ।

आर्य-आर्य, श्रुतनामः । दश० १६ । लाभः । अनु० १५४ ।
आत्मा-शरीरम् । उक्त० ४१५ । जीवश्चितं वा । उक्त०
५०४ । अतति-सततं गच्छति तानि तान्यध्यवसायस्थाना-
न्तराणीनि आत्मा-मनः । उक्त० ३१४ ।

आर्यह-आर्यति-अनागतं, उत्तरकालम् । आव० ५०९ ।

आर्यकाय-अनंतकायविशेषः । भग० ८०४ ।

आर्यक्खाहि-आख्याहि, कथय, निवेदय । भग० ११२ ।

आर्यगय-आत्मनि गतः । आत्मगतः, आत्मज्ञ इति । सूत्र०
१२४ ।

आर्यगवेसप-आत्मगवेपकः, आत्मान-कर्मविगमाच्छुद्धस्वरूप-
गवेपयति-अन्वेपयते यः स । आर्यगवेपकः-आर्य-
सम्यग्दर्शनादिलाभस्तं गवेपयतीति । आर्यतगवेपक-सूत्र-
त्वाद्यतो वा-मोक्षस्तं गवेपयतीति वा । उक्त० ४१५ ।

आर्यगुप्ते - आत्मा-शरीरं तेन गुप्तः । आत्मगुप्तं-न यत-
स्ततः करणचरणादिविक्षेपकृत्, गुप्तो-रक्षितोऽस्यमस्थानेऽयं
आत्मा येन स । उक्त० ४१५ ।

आयजोगे-आत्मयोगी, आत्मनो योगः-कुशलमनःप्रवृत्तिरूप आत्मयोगः, स यस्यास्ति स तथा, धर्मध्यानावस्थितः । सूत्र० ३४२ ।

आयट्टं-आत्मनोऽर्थ आत्मार्थः, स च ज्ञानदर्शनचारित्रात्मकः, आत्मने हितं-प्रयोजनमात्मार्थः, चारित्रानुष्ठानमेव, आयतः-अपर्यवसानान्मोक्षः स एवार्थः । आयत्त-मोक्षः, अर्थः-प्रयोजनं यस्य । आचा० ११० । आत्महितं । आचा० १०९ । ज्ञानादिरूपं स्वकार्यम् । वृ० द्वि० ७१ अ ।

आयट्टी-आत्मार्थी, यो ह्यन्यमपायेभ्यो रक्षति सः, आत्मवान् । सूत्र० ३४२ ।

आयणाणं-आत्मज्ञानम्, वादादिव्यापारकाले क्रिमसुं प्रतिवादिनं जेतुं मम शक्तिरस्ति न वा ? इत्यालोचनम् । उक्त० ३९ ।

आयणीली-बलीविशेषः । प्रज्ञा० ३२ ।

आयणं-आकर्षणम्, स्थानविशेषः । ओष० १५४ ।

आयतंगुली-एगापएसिणी । नि० चू० प्र० २०८ अ ।

आयतगुत्ते-आत्मगुप्तः-सततोपयुक्तः । आचा० २७२ ।

आयतजोग-आयतयोगः-सुप्रणिहितं मनोवाक्कायात्मकम् । आचा० ३१४ । ज्ञानचतुष्टयेन सम्यग्योगप्रणिधानं । आचा० ३१४ ।

आयतणं-आयतनम्, गुणीनामाश्रयः, अहिंसाया सप्तचत्वारिंशत्तमं नाम । प्रश्न० ९९ । आविर्ष्करणं कथनं, निर्णयनं वा । सूत्र० १८१ । स्थानम् । ओष० २२२ । नि० चू० प्र० १९२ अ । देवकुलम् । नि० चू० द्वि० ६९ अ । दोषाणां स्थानं । आचा० ३२९ । ज्ञानादित्रयम् । आचा० २०७ ।

आयतणा-आयतनानि-बन्धहेत्वः । ठाणा० ४५१ ।

आयतणाई-आयतनादीनि, दोषरहितस्थानानि, वसतिगतानि, संस्तारकगतानि च । आचा० ३७२ । देवकुलपार्श्वपवरका । आचा० ३६६ । कर्मोपादानानि । आचा० ४०७ । उपभोगस्पदभूतानि । आचा० १२७ । कर्मोपादानस्थानानि । आचा० ३५६ । दोषस्थानानि । आचा० ३८६ ।

आयतरो-तववलिओ । नि० चू० तृ० १२३ अ ।

आयतसंठाण-आयतसंस्थानम् । प्रज्ञा० ११ ।

आयता-दीर्घा । जीवा० १६४ ।

आयती-सन्तति । वृ० द्वि० २१३ अ ।

आयतीहितं-आगामिकालहितं, आत्मना हितं वा । दश० चू० १५७ ।

आयते-आयतः, संस्थानपञ्चममेदः । प्रज्ञा० २४२ । भग० ८५८ ।

आयतो-आयतः, मोक्षः । सूत्र० १७३ । मोक्षो । दश० चू० ८८ ।

आयत्तं-आयत्तम्, सम्मिश्रम् । पिण्ड० ८१ । आधिनीकृतम् । आव० ३६६ ।

आयत्ताप-आत्मत्वाय-आत्मीयकर्मनिभवाय । आचा० २३३ ।

आयपइट्टिते-आत्मप्रतिष्ठितः, आत्मना वा परब्रह्मकोशादिना प्रतिष्ठितो-जनित आत्मप्रतिष्ठितः । ठाणा० ९२ । आत्मापराधेनैहिकामुष्मिकापायदर्शनादात्मविषयः । ठाणा० १९३ ।

आयपतिट्टिप-आत्मप्रतिष्ठितः, आत्मन्येव प्रतिष्ठितः । प्रज्ञा० २९० ।

आयपवायं-आत्मप्रवादं, सप्तमपूर्वम् । ठाणा० १९९ ।

आयप्पवाय-आत्मप्रवादः, यत्रात्मनः ससारिमुक्ताद्यनेकमेदभिन्नस्य प्रवदनम् । दश० १२ । आत्मानं-जीवमनेकधा नयमतमेदेन यत्प्रवदति तत् । नंदी २४१ ।

आयप्पवायपुव्वं-आत्मप्रवादनाम सप्तमपूर्वम् । सम० २६ । विशेष० ९४६ ।

आयभाव-आत्मभावः, स्वस्वरूपः । अनु० २२६ । जीवसम्बन्धः । अनु० २२० । उत्थानशयनगमनभोजनादिरूप आत्मपरिणामविशेषः । भग० १४९ । अनादिभवाभ्यस्तो मिथ्यात्वादिक, विषयगृभृता वा । सूत्र० २४० ।

आयभाववंकणया-आत्मभाववृंक्षनता, आत्मभावव्याप्रशस्तस्य वृंक्षनता-वृंक्षकरण प्रशस्तत्वोपदर्शनता । ठाणा० ४२ ।

आयभाववंचणा-आत्मभाववृंक्षनता, मायाप्रत्ययिकीक्रियायाः प्रथमो मेदः । आव० ६१२ ।

आयभाववत्तव्या-आत्मभाववृंक्षनता, अहंमानिता । भग० १३९ ।

आयमणं-आचमनम्, निर्लेपनादि । ओष० १३७, १९०, १६२ । आशातनायाः दशममेदः । आव० ७२५ । गण्ड-

पादिकरणम् । उक्त० ३७० । निर्लेपनम् । वृ० तृ० २०४ आ ।
णिलेवण । नि० चू० प्र० २२० आ । पुरीषोत्सर्गानन्तरं शौच-
करणम् । पिण्ड० ११ । आचमनम् । ठाणा० ३३९ ।

आयमाणे—आदानं, प्रवर्तमान । सूर्य० १२ ।

आयमेजा—निर्लेपनं चापाने एवमेव कुर्यात् । ओष० १२५ ।

आयय—आयतम्, प्रसारितम्, दीर्घम् । भग० २३० ।

आयतः — मोक्ष, आयतम्—अत्यन्तम् । दश० २५८ ।

आकृष्ट, दीर्घश्च । भग० ९३, ३३३ । मोक्षः । व्य०

द्वि० १९७ अ । आत्मा । आचा० १२२ । मोक्षः सयमो

वा । उक्त० ५८७ । सयत । आचा० ३१४ । प्रयत्नवान् ।

भग० ९३ । दीर्घः सर्वकालभवनात् मोक्षः । सूत्र० ७५ ।

आययकणायत्तं—आयतकर्णायतम्, प्रयत्नवत्कर्णं याव-
दाकृष्टम् । भग० ९३ ।

आययचक्षुः — आयतचक्षुः — दीर्घमैहिकसुष्मिकापायदर्शिन-
चक्षुः—ज्ञान यस्य स । आचा० १३६ ।

आययट्टि—आयतार्थिकः, मोक्षार्थी । दश० २५६ ।

आययट्टिया—आयतार्थिका, आयतो—मोक्ष सयमो वा स

एवार्थं प्रयोजनं विद्यते येषामिति । उक्त० ५८७ । आयत —

मोक्षस्तत्र स्थिता आयतस्थिता उद्यतविहारिणः सविग्ना
इत्यर्थः । व्य० द्वि० १९७ अ ।

आययट्टी—आयतार्थी, मोक्षार्थी । दश० १८७ ।

आययणं—आयतनम् । आव० २११ । आदानम् । अन्त०

२४ । गमनम्, गृहम् । जीवा० २७९ । स्थानम् । जं०

प्र० ७७ । दश० १९८ । आङ्-अभिविधौ समस्तपापा-

रम्भेभ्य आत्मा आयत्यते—आनियम्यते यस्मिन् कुशला-

नुष्ठाने वा यत्नवान् क्रियत इत्यायतनं—ज्ञानादित्रयम् ।

आचा० २०६ । उत्पत्तिस्थानम् । उक्त० ६२३ ।

आययतरे—आयततरं, आयमनयोरतिशयेनायत आयत-

तर । आचा० २९४ । यत्नेनाध्यवसित । आचा० २९३ ।

आयरंति—आचरन्ति, आसेवन्ते । दश० १९८ ।

आयरंतो—आचरन्, व्यवहरन्, कुर्वन् वा । उक्त० ६४ ।

आयरक्खा—आत्मरक्षा, स्नाम्यात्मरक्षा । भग० १९४ ।

अगरक्षा राजा । ठाणा० ११७ ।

आयरक्खिप—आत्मरक्षितः, आत्मा रक्षितो दुर्गतिहेतोरप-

ध्यानादेरनेनेति । उक्त० ९९ । आयरक्षित—आयो वा—

ज्ञानादिलाभो रक्षितोऽनेनेति । उक्त० ९९ । आत्मा रक्षितो

दुर्गतिपतनात् त्रातोऽनेनेति, रक्षिता आयाः—सम्यग्दर्शना-
दिलाभा येनेति । उक्त० ४१४ ।

आयरणं—आचरणम्, अनुष्ठानम् । उक्त० ५३३ ।

आयरण्या—आदरणं, अभ्युपगमं आचरणम् वा । भग०
५७३ ।

आयरणा—आचरणा, विधिः, मर्यादा, सीमा च । आव०

६३९ । ततियभङ्गविकल्पो । नि० चू० प्र० १९८ अ ।

चर्या । वृ० तृ० १२९ आ ।

आयरिअ—आचार्य, शिल्पोद्देशदाता । भग० ३१७ । औप०

६२ । अनुयोगाचार्यः । उक्त० १७ । व्य० प्र० १३७ अ ।

अनुयोगधरः । आचा० ३५३ । सपरसिद्धतपरुवगो । नि०

चू० प्र० १६ अ । आयरिए—आचार्य—प्रतिबोधकप्रवाजकादि

अनुयोगाचार्यो वा । ठाणा० १४३, २४४ ।

आयरियं—आचरितम्, आसेवितं । आव० २६३ । आर्य्य —

आराद् यात पापकर्मभ्य इति । भग० ९० । आचरण-

माचरितं तत्तक्रियाकलाप । उक्त० २६६ । आराद्यातं

सर्वकुर्तुमिभ्य इत्यार्यं—तत्त्वं तत् । उक्त० २६६ । आर्य्यम्—

आर्याणां कर्तव्यं आचार्यं वा, मुमुक्षुणा यदाचरणीयं ज्ञान-

दर्शनचारित्रम् । सूत्र० १८४ । पापकर्मभ्य आराद्यातमि-

त्यार्यम् । ठाणा० ११९ ।

आयरिय—आचार्यः । प्रज्ञा० ३२७ । शिल्पी । जं० प्र०

२१२ । आढित्यमिव्याप्त्या मर्यादया वा स्वयं पञ्चविधा-

चारं चरत्याचरयति वा परान्, आचर्यते वा, मुक्त्वर्थिमि-

रासेव्यत इति । उक्त० ३७ । आ—मर्यादया—तद्विषयविन-

यरूपया चर्यते—सेव्यते, जिनशासनार्थोपदेशकतया तदा-

काङ्क्षिमिरिति, आचारः—ज्ञानाचारादि, आ—मर्यादया वा

चारो-विहार आचारः तत्र यः स्वयंकरणात्प्रभाषणात्प्रदर्शनाच्च

साधु स, आ—ईषत्—अपरिपूर्णा हेरिका ये ते चारा—

आचारा—चारकल्पा, युक्तायुक्तविभागनिरूपणनिपुणा विने-

या शिष्यास्तेषु यो यथावच्छास्त्रार्थोपदेशकतया । भग० ३ ।

आयरियउवज्झाए — आचार्योपाध्याय, आचार्येण महो-

पाध्यायः । भग० २३२ । आचार्येवोपाध्याय । नि० चू०

प्र० १९६ आ ।

आयरियजणचय—देशविशेष । नि० चू० प्र० ३४४ आ ।

आयरियते — आचार्यकम्—तद्ग्रन्थव्याख्यातृत्वम् । व्य०

प्र० १६६ अ ।

आयरियवं-पटियव्व । नि० चू० प्र० ५ आ ।

आयवणाम-आतपनाम-यदुदयात् जन्तुशरीराणि स्वरूपेणा-
नुष्णान्यपि उष्णप्रकाशलक्षणमातप कुर्वन्ति तदातपनाम,
तद्विपाकश्च भानुमण्डलगतेषु पृथिवीकायिकेष्वेव न बहौ,
प्रवचनेऽपि निषेधात्, तत्रोष्णत्वमुष्णस्पर्शनामोदयात्, उत्कट-
लोहितवर्णनामोदयाच्च प्रकाशकत्वम् । प्रज्ञा० ४७३ ।

आयरिया-आचार्या-प्राणाचार्या वैया । उक्त० ४७५ ।
व्य० प्र० १७१ अ ।

आयरिस्तो-आदर्शः । आचा० ५ ।

आयरेणं-आदरेण, प्रयत्नेन । जं० प्र० १९२ ।

आयरो - आदरः, आद्रियते आदरणं वा, परिग्रहस्याष्टमं
नाम । प्रश्न० ९२ । सम्भ्रम । वृ० तृ० ११ अ ।

आर्य-अज, पितामहः । व्य० प्र० १७१ अ । अजुगु-
प्सीत्कारी । व्य० प्र० १४ अ ।

आयल्लयं-गृहम् । पठ० ३३-६६ । परार्धीनताम् । पठ०
२४-१५ ।

आयवं-आतपवान्, चतुर्विंशतितममुहूर्त्तनामविशेषः । सूर्य०
१४६ । जं० प्र० ४९१ । रविविम्बजनित उष्णप्रकाशः ।
उक्त० ५६१ । आतप, आ-समन्तात्तपति सन्तापयति
जगदिति । उक्त० ३८ । धर्म । उक्त० १२१ ।

आयवत्तए-आतपत्तप्तं पय । भग० ६८० ।

आयवत्ताइ-आतपत्राणि, छत्राणि । जं० प्र० ८१ ।

आयवाइ-विश्वकारणात्मवादिन । आव० ८१६ ।

आयवाई-आत्मघातिन, क्रियावादविशेष । सम० ११० ।

'पुरुष एवेदं धि' मित्यादि प्रतिपत्तुरिति । ठाणा० २६८ ।

आयवाभा - आतपाभा, सूर्यस्य ज्योतिषेन्द्रस्य द्वितीया
अग्रमहिषी । जीवा० ३८५ । सूर्यस्य पत्नीनाम । भग०
५०५ ।

आयवी - आत्मवित्, आत्मानं श्वभ्रादिपतनरक्षणद्वारेण
चेतीति । आचा० १५४ ।

आयवीरियं-वीर्यस्य पञ्चमभेदः । नि० चू० प्र० १९ अ ।

आयसंचेयणिज्जा - आत्मना संचेयन्ते-क्रियन्ते इति
आत्मसंचेतनीया (घटन-पतन-स्तभन-श्लेषजन्या उप-
सर्गा) । ठाणा० २८० ।

आयसंचेयतो-आत्मसंचेतनीयः-आत्मनःवात्मनो दुःखोत्पा-
दनम् । व्य० प्र० १९६ अ ।

आयसा-आत्मना । सूत्र० १०६ ।

आयसी-लोहमयी, दर्भमयी च । प्रश्न० १३ ।

आयसंचेयणिज्जा-आत्मसंचेतनीया-आत्मनो क्रियन्ते ये, उप-
सर्गा । आव० ४०५ ।

आयसरीरसंचेयणी-आत्मशरीरसंचेजनी, संचेजनीकथाया
प्रथमोभेदः । दश० ११२ ।

आयसरीराणवकंखिया-स्वशरीरक्षतिकारिणी क्रिया ।
ठाणा० ४३ ।

आयसेण - आत्मसेनः, जंबूद्वीपैरवते अस्यामवसर्पिण्या
चतुर्थतीर्थकृत । सम० १५९ ।

आया - आत्मा, जीवः । आचा० १६ । आत्मा । भग०
१२२ । आत्मा, रूपं । नंदी २१२ । द्वादशशते आत्म-
भेदनिरूपणार्थं दशमोद्देशकः । भग० ५५२ । अतति-
सततमवगच्छति 'अत सातत्यगमन' इति वचनादतो
धातोर्गत्यर्थाद्वात्यर्थानां च ज्ञानार्थत्वादनवरतं जानातीति
निपातनादात्मा-जीवः उपयोगलक्षणत्वादस्य सिद्धसमर्थव-
स्थाद्वयेऽप्युपयोगभावेन सततावबोधभावात्, अतति-सततं
गच्छति स्वकीयान् ज्ञानादिपर्यायानित्यात्मा, ससार्थपेक्षया
नानागतिषु सततगमनात् मुक्तापेक्षया च भूततद्वावत्वा-
दात्मेति । ठाणा० १० ।

आयाए-आत्मविराधनादोषः । ओष० ७९ ।

आयाणं-आदानम्, ईप्सितार्थग्रहणम् । औप० १८ । अर्ग-
लास्थान वा । औप० १८ । दुष्प्रणिहितमिन्द्रियं । आचा०
३०४ । कर्मादानम् । आचा० ३३७ । आदीयते-स्वीक्रि-
यते प्राप्यते वा मोक्षो येन तत्, ज्ञानदर्शनचारित्र्ययम् ।
सूत्र० ५२ । डगलगा । नि० चू० प्र० २२० आ । गहण,
जेण मग्गेण गतूण दग्गमद्वियहरियादीणि धेप्पंति त दग्गमद्विय ।
दश० चू० ७८ । कुचादिग्रहणम्, सम्प्राप्तकामस्यैकादशो
भेदः । दश० १९४ । आदान-आदीयतेऽनेनेत्यादानो-
मार्गः । दश० १६८ । इन्द्रियम्, करणम् । भग० २८६ ।
आदीयते-द्वारस्थगनार्थं गृह्यत इत्यादानः । जं० प्र० १११ ।
आदीयते- गृह्यते आत्मप्रदेशे सह श्लिष्यतेऽष्टप्रकारं कर्म
येन तदादानम्, हिंसायाश्रवद्वारमष्टादशपापस्थानरूपं वा ।
आचा० १७० । संयमानुष्ठानं । आचा० १२८ । कम्मो-
पादानं । आचा० २४३, ३३० । आदीयते-मावयानुष्ठानेन
स्वीक्रियते । आचा० १९३ । आदि । व्य० प्र० २१८

आ । हिंसायाश्रवद्वारमष्टादशपापस्थानरूपं वा तत्स्थितेर्निमित्तत्वात्कषाया वा । आचा० १७१ । आदीयत इति, धनधान्यादि । उक्त० २६५ । आदीयत इति आदि - प्रथमम् । उक्त० ५७० । आदीयन्ते-गृह्यन्ते शब्दादयोऽर्थो एभिरिति आदानानि-इन्द्रियाणि । वृ० प्र० २११ आ । आदीयते-सद्विवेकैर्गृह्यत इति, चारित्रधर्म । उक्त० ३३८ । आदीयते गृह्यतेऽर्थं अनेनेत्यादानम्-इन्द्रियम् । भग० २२४ । आदान, आदेयो रम्य । प्रश्न० ८१ । आदीयते-स्वीक्रियते आत्महितमनेनेति-सयम । उक्त० २२५ । सम्यग्दर्शनज्ञान-चारित्ररूपम् । सूत्र० ४०५ ।

आयाणपण - आदीयते-प्रथममेव गृह्यत इत्यादानं तच्च तत्पदं चादानपदं तेन आदानपदेन । आचा० १९६ ।

आयाणपय - आदानपदम्, शास्त्रस्याध्ययनोद्देशकादेष्टादिपदम् । अनु० १४१ ।

आयाणपरिसाडे-आधानपरिसाटम्, गर्भाधानपरिसाटरूप-मूलकर्मतृतीयभेदः । पिण्ड० १४२ ।

आयाणभंडमत्तनिकखेवणासमिर्ह - आदानभाण्डमात्र-निक्षेपणासमिति, भाण्डमात्रे आदाननिक्षेपविषया समिति - सुन्दरचेष्टा । आव० ६१६ । आदाने-प्रहणे भाण्डमात्राया - वस्त्राद्युपकरणरूपपरिच्छेदस्य, उपकरणस्य वा, भाण्डस्य-वस्त्रादेर्भूम्यभाजनस्य वा मात्रस्य च-पात्रविशेषस्य निक्षेपणायां-विमोचने ये समिता-सुप्रत्युपेक्षितादिक्रमेण सम्यक् प्रवृत्तास्ते । औप० ३५ ।

आयाणरक्खी - आदानरक्षी, आदीयते-स्वीक्रियते आत्म-हितमनेनेत्यादान-सयमस्तद्रक्षी । उक्त० २२५ ।

आयाणसो-आदानश.-आदेरारभ्य । सूत्र० ४२४ ।

आयाणसोय - आदानस्रोत, आदीयते - सावधानुष्ठानेन स्वीक्रियत इति आदानम्-कर्म ससारवीजभूतं तस्य स्रोतासि-इन्द्रियविषया मिथ्यात्वाविरतिप्रमादकषाययोगा वा । आचा० १९२ ।

आयाणसोयगढिण - संसारवीजभूतेन्द्रियविषय मिथ्यात्वादिरुद्ध-अध्युपपन्न । आचा० १९३ ।

आयाणिज्जं-आदानीयम्-श्रुतं । आचा० १२२ । कर्म । आचा० २४२ । आदातव्यं भोगाङ्गं, आदानीयं-कर्म आचा० १२२ । ग्राह्य, आदेयवचनश्च । आचा० १९१ ।

आयाणी-कचिद्देशविशेषेऽजा सूक्ष्मरोमवत्यो भवन्ति, तत्प-क्षमनिष्पन्नानि आजकानि भवन्ति । आचा० ३९४ ।

आयाणीय-आदानीयम्, ग्राह्यम् । आचा० ३८ ।

आयाती-आयाति, गर्भाभिर्गम । ठाणा० ६७ ।

आयापरिणामो - आज्ञया परिणाम । व्य० द्वि० ४५० अ ।

आयाम - अवशायनम् । आव० ५४ । दैर्घ्यम् । अनु० १८०, १७१ । भग० ११९ । ठाणा० ६९ । आव० १८४ । अवश्रावणम् । ओष० १३३ । पिण्ड० १७ । आचाम् । ठाणा० ३३९ । अवसामणं । नि० चू० प्र० ४७ आ । आचाम्लम् । उक्त० ७०६ । उच्चत्वम् । भग० २६९ ।

आयामगं-आयामकम्, अवश्रावणम् । उक्त० ४१९ ।

आयामणया-आकर्षणम् । भग० ९३ ।

आयामते-आयामकम्-अवश्रावणम् । ठाणा० १४७ ।

आयामविष्खंभो - आयामविष्कम्भ । आव० १५० ।

आयामुसिणोदगं-अवश्रावणमुष्णोदकं च । ठाणा० ३३९ ।

आयामे-आयाम, दैर्घ्यम् । प्रज्ञा० ४२७ ।

आयामेति-ददाति । भग० ६६३ ।

आयामेत्ता-आयामेन समाकृष्य । सूत्र० ३०९ । आयम्य, आकृष्य । भग० ९३ ।

आयामेत्था-भोजितवान् । भग० ६६२ ।

आयाय-आदाय, स्वीकृत्य, चरित्वा । उक्त० १२८ । अव-गम्य । आचा० ३३९ । गृहीत्वा मयैतदर्थं यत्तितव्यमिति निश्चित्य बुद्ध्या सम्प्रधार्येतियावत् । उक्त० २६८ । बुद्ध्या गृहीत्वाऽभ्युपगम्य । उक्त० २५३ । गृहीत्वा, अवगम्य । आचा० ३३५ । बुद्ध्या गृहीत्वा । उक्त० १०४ ।

आयार-स्वरूपम् । जं० प्र० १८ । मूलगुणादि । दश० २५६ । लोचास्नानादि । दश० ११० । आह-मर्यादाया चरणं चार-मर्यादाया कालनियमादिलक्षणया चार आचार इति । आव० ४४८ । चतुर्थनिर्युक्ति । आव० ६१ । श्रुतज्ञानादिविषयमनुष्ठानं कालाध्ययनादि । भग० १२२ । व्यवहारः । ठाणा० ६४ । चारित्रम् । उक्त० ५८३ । ज्ञानाचारादि । उक्त० ५८३ ।

आयारअक्खेवणी-आचाराक्षेपणी, आचारो-लोचास्नाना-दिस्तत्प्रकाशनेन आक्षेपणी । ठाणा० २१० ।

आयारकहा । नि० चू० द्वि० ६५ अ ।

आचारकुसल—ज्ञानाद्याचारेण कर्मकुशानां लावकः । व्य० प्र० २३४ । आचारे ज्ञातव्ये—प्रयोक्तव्ये वा दक्ष, अभ्युत्थाना-
मनप्रदानाद्युपहितान्तगुणानामाकरो वा । व्य० प्र० २३६ ।

आचारखी—आत्मरक्षी, आत्मानं रक्षत्यपायेभ्यः कुगति-
गमनादिभ्य इत्येवंशीलः । उक्त० २२५ ।

आचारगोचर—आचारगोचर, क्रियाकलाप । दश० १९१ । आचार. — मोक्षार्थमनुष्ठानविशेषस्तस्य गोचर ।
आचा० २६६ ।

आचारग्न—चूलिका । आचा० ७ ।

आचारतेणे—आचारस्तेन, विशिष्टाचारवतुल्यरूपः इति ।
दश० १९० ।

आचारदं सणं—आचारदर्शनम्, प्रत्युपेक्षणादिक्रियादर्शनम् ।
आव० ४४८ ।

आचारदोषो—आचारदोष । आव० ६५४ ।

आचारपक्व—आचारप्रकल्प, आचरणं आचारो सो य
पञ्चविहो—णाणदं सणचरित्तववीरियायारो य, तस्स पकरिसेणं
कप्पणा—सत्तभेदप्रत्तपणेत्यर्थः । नि० चू० प्र० ४ आ ।
आचार—प्रथमाङ्गं तस्य प्रकल्प.—अध्ययनविशेषो निशीथ-
मित्यपराभिधानं, आचारस्य वा—साप्ताचारस्य ज्ञानादिविष-
यस्य प्रकल्पो व्यवस्थापनमित्याचारप्रकल्प । सम० ४८ ।
उक्त० ६१६ । (निशीथ) आचार एव । आव० ६६० ।
प्रत्याख्यानपूर्वस्य विंशतितमं प्राप्तं । आचा० ३१९, ३२० ।
निशीथाध्ययनम् । ठाणा० ३३५ ।

आचारपभासणं—कालनियमाद्याचारव्याख्यानम् । आव०
४४८ ।

आचारफल—आचारफलम्, मुक्तिलक्षणम् । उक्त० ५८३ ।

आचारभण्डप—आचारभाण्डम् । अनुत० १ ।

आचारभण्डग—आचारभाण्डक-पात्रकम् । ओष० १५१ ।

आचारभाव—विशिष्टाचार । दश० १९० ।

आचारमंतरे—आचारान्तरे । आव० ७९३ ।

आचारवं—पंचविहं आचारं जो मुणइ आयरइ वा सम्मं
सो । नि० चू० तृ० १२८ आ । ज्ञानादिपञ्चप्रकाराचारवान् ।
ठाणा० ४२४, ४८४ ।

आचारवंतं—आचारवत्, सुन्दराकार, आकारचित्रं वा ।
औप० २ ।

आचारसमाही—आचारसमाधिः, चतुर्थं विनयसमाधिस्था-
नम् । दश० ३५५ ।

आचारे—आचारः । नि० चू० तृ० १४८ आ । ज्ञानादि-
विषयाऽऽसेवा । ठाणा० ३२५ । आचार्याणां नमस्कारार्हत्वे
तृतीयहेतु, तानाचारवत् आचाराख्यापकांश्च प्राप्य प्राणिन
आचारपरिज्ञानानुष्ठानाय प्रभवन्ति । आव० ३८३ ।

आचारो—आचारः, साधुसामाचारी । प्रश्न० १२५ । आचा-
र्यते आसेव्यत इत्याचारः । आचा० ५ । आचार । व्य०
द्वि० ३९१ अ ।

आयावण—आतापनाकारी । प्रश्न० १०७ ।

आयावगा—असुरकुमारविशेषः । भग० ६२० ।

आयावणा—आतापनास्थानम् । आव० ३९१ ।

आयावादी—आत्मवादी । आचा० २२ ।

आयावतं—सकृदीपद्वा तापनमातापनम् । दश० १६३ ।

आयावितो—आतापयन् । आव० ३७१ ।

आयास—पीडा । ओष० १५७ । लोहमयम् । भग० ३१९ ।
मन प्रभृतीना खेदः, परिग्रहस्य चतुर्विंशतितमं नाम । प्रश्न०
९२ ।

आयासकर—आदेशितः आदेशः, आदेशत इति आदेशः ।
व्य० द्वि० ३३६ आ ।

आयाहिणंपयाहिणं—आदक्षिणप्रदक्षिण, आदक्षिणात्—
दक्षिणहस्तादारभ्य प्रदक्षिणः—परितो भ्राम्यतो दक्षिण एव ।
सूर्य० ६ । आव० १२४ । जं० प्र० १७ । भग० ११४ ।

आयाहिण—आदाहिणा, आदक्षिणाप्रदक्षिणा । आव० २३२ ।

आयुःकर्मानुभूतिः—स्थितिर्जीवनमिति । प्रज्ञा० १६९ ।

आयुःक्षेमस्य—जीवितस्य । आचा० २९१ । आयुष क्षेम—
सम्यक्पालनं तस्य । आचा० २९० ।

आयुर्वेदः—वेदकशास्त्रम् । विपा० ७५ ।

आयो—लाभः । भग० ९ । गमनं, वेदनम् । ठाणा० ३४८ ।

आयोगठाणं—आयोगस्थानम्, मेलनस्थानम् । आव०
८२३ ।

आयोगहो—आयपमाणं खेतं । नि० चू० प्र० २४६ आ ।

आयोधनस्थानम्—अष्टालकम् । उक्त० ३११ ।

आरं-आरं, ससारं । वृ० प्र० ५१ अ, २०१ अ । इहभवः, गृहस्थत्वम्, संसारो वा । सूत्र० - ५६ । इहलोकाख्य मनुष्यलोकं वा । सूत्र० १५२ ।

आरंभ - आरम्भः, जीवोपघातः, उपद्रवणं, सामान्येन वाऽऽश्रयद्वारप्रवृत्ति । भग० ३१ । श्रावकस्याष्टमी प्रतिमा । आव० ६४६ । आरभ्य । आव० ६८८ । सावधानुष्ठानम् । आचा० ७८ । जीवोपघातः । भग० ७३५ । पृथिव्याद्युपमर्दनं । ठाणा० १०८ । सावधकियानुष्ठानम् । आचा० १५६ । आरम्भणमारम्भः, शरीरधारणायाश्चपानाद्यन्वेष्टना । आचा० २९० । प्राणिबध । तत्त्वा० ६-९ । द्रव्योत्पादन-व्यापाराः । उक्त० ४५६ । पृथिव्याद्युपमर्दनम् । प्रज्ञा० ३३५ । जीवः, कृष्यादिव्यापारः, जीवानामुपद्रवणं वा । प्रश्न० ६ । नि० चू० प्र० ३३३ आ । व्यापारः । प्रश्न० ६३ । हलदन्तालखनन । आव० ८१८ ।

आरंभः - आरभते-पृथिव्यादीनुपद्रवयति । भग० १८३ ।

आरंभो - आरम्भजः, आरम्भात्-हलदन्तालखननाज्जायते स । आव० ८१८ ।

आरंभकहा - आरंभकथा, छागतिस्तिरमहिषारण्यकादिका हता अत्रेति प्रशंसनं द्वेषणं वा । भक्तकथायास्तृतीयभेदः । आव० ५८१ । तित्तिराद्युपयोगकथा । ठाणा० २०९ ।

आरंभपरिणाम - आरम्भ - पृथिव्याद्युपमर्दनलक्षणः परिज्ञात - तथैव प्रत्याख्यातो येनासांवारम्भप्रतिज्ञातः, श्रमणोपासकाष्टमी प्रतिमा । सम० १९ ।

आरंभसमारंभो - आरंभसमारंभः, आरंभा-जीवास्तेषां समारंभः-उपमर्दः, अथवा आरंभः-कृष्यादिव्यापारस्तेन समारंभो जीवोपमर्दः, अथवा आरंभो-जीवानामुपद्रवणं तेन सह समारंभः, परितापनमिति वा, प्राणवधस्यैकादशपर्यायः । प्रश्न० ५ ।

आरंभिया - आरंभिकी, आरंभ - पृथिव्याद्युपमर्दनं स प्रयोजनं-कारणं यस्या सा, सम्यग्दृष्टेः प्रथमक्रिया । प्रज्ञा० ३३४ । विंशतिक्रियामध्ये प्रथमा । आव० ६१२ । आरम्भणमारम्भः तत्र भवा आरंभिकी । ठाणा० ४१ ।

आरंभित्व - आरंभक चौरमाहकः । वृ० द्वि० १०७ अ । आरंभिकः । ओष० ८९ ।

आरंभित्वगो - इन्द्रवासिगो । नि० चू० तृ० ३० आ ।

आरंभित्वतो - कोट्वालो । नि० चू० प्र० २६२ अ ।

आरंभित्व - आरंभकः । उक्त० १६५ । दण्डनायकः । दश० १६६ । आव० ६३३ । ओष० १०६ । आरंभिका-णामप्युपरि स्थायिनो हिडिका आरंभिकाः, पुररंभिकाः । व्य० प्र० १३५ अ ।

आरंभित्वपुरिसो - आरंभकपुरुषः । आव० ३५१ ।

आरंभित्व - आराद्रतम्-आराद्भागस्थितमिन्द्रियगोचरमागतमित्यर्थः । भग० २१७ ।

आरंभित्व - उक्त० ३८२ ।

आरंभित्व - रुदन्ती । नंदी १५४ ।

आरंभित्व - संशब्दनम् । ओष० ८१ ।

आरंभित्व - आरणा, कल्पोपगैकादशवैमानिकभेदः । प्रज्ञा० ६९ ।

आरंभित्व - आरण्यः, तापसादिः । अनु० २४४ ।

आरंभित्वगतं - श्यामाकादितृणम् । वृ० द्वि० २२० अ ।

आरंभित्व - आरण्यकः, अरण्ये भवः, तीर्थिकविशेषः । सूत्र० ४२२ ।

आरंभित्व - लौकिकश्रुतम् । आव० ४६५ ।

आरंभित्व - अत्र इतो वा । उक्त० ५४० ।

आरंभित्व - आरंभित्वम्, ईषद्रक्तम् । आचा० १२१ ।

आरंभित्व - आरंभित्वः । विशेषः ९८१ ।

आरंभित्व - कजियं (देसीभासाए) । नि० चू० प्र० ४७ अ ।

आरंभित्व - आरंभित्वः, गन्त्री । पिण्ड० १०२ ।

आरंभित्व - अरण्ये वसतीति आरण्यकः । सूत्र० ३१५ ।

आरंभित्व - आरंभित्वोद्भवान्, म्लेच्छविशेषान् । जं० प्र० २२० ।

आरंभित्व - आरंभित्वः । जं० प्र० १९१ ।

आरंभित्व - आरंभित्ववासिनी स्त्री । भग० ४६० ।

आरंभित्व - आरंभित्वः, चिलातदेशवासी म्लेच्छः । प्रश्न० १४ ।

आरंभित्व - आरंभित्वः, पट्कायान् विनाशयन्ती । पिण्ड० १५७ ।

आरंभित्व - त्रिशक्तमो नाट्यविधिः । जीवा० २४७ ।

आरंभित्व - आरंभित्वम्, नृत्यविशेषः । जं० प्र० ४१२ ।

नि० चू० तृ० १ अ । जहाभिहितविधानतो विवरीयं, अहंवां तुरियं अणमि वा दरपडिलेहंति अणं आडवेंति । नि०

चू० प्र० १८१ आ । वितथकरणरूपा, त्वरित सर्वमारभमाणस्य, अर्द्धप्रत्युपेक्षित एवैकत्र यदन्यान्यवस्त्रग्रहणं सा । ठाणा०

३६१। विपरीता प्रत्युपेक्षणा, आकुल यदन्यान्यवस्त्रग्रहणं तद्वा। ओष० १०९। मोत्साह सुभट् तेषामिदम्। ज० प्र० ८१७। अष्टाविंशतितमो नाट्यविधि। जीवा० २४७। ज० प्र० १४७।

आरयं - आरतं, उपरतम्। सूत्र० १०५। अभिविधिना आसक्त। प्रश्न० १३८।

आरसिडं-आरस्य, रुदित्वा। आव० ५०४।

आरसियं-आरसितम्, शब्दित। आव० २२७।

आरा - आरा, प्रवणदण्डान्तर्वर्तिनी लोहशलाका। प्रश्न० २२। तुष्टोवाणहसिष्वण्टा। नि० चू० द्वि० १८ अ।

आराडी-आरादी, आरसनम्। आव० ६७७।

आरादण्डः - प्रतोद। दश० २५०।

आराम-तत्र रमणीयतातिशयेन स्त्रीपुरुषमिथुनानि यत्र आरमन्ति स विविधपुष्पजात्युपशोभित आरामः। अनु० २४। विविधपुष्पजात्युपशोभितः। ठाणा० ३१२। रतिः। आचा० २२९। आरामः-आरमन्ति यस्मिन्माधवीलतादिके दम्पत्यादीनि स आरामः। भग० २३८। आरामा-दम्पत्यादीनि येष्वारमन्ति ते। अनु० १४९। वाटिका। प्रश्न० ८। आरमन्ति-यस्मिन् माधवीलतागृहादौ दम्पत्यादीनि क्रीडन्तीति। औप० ३। पुष्पप्रधानवनम्। औप० ४१। दम्पत्योर्नगरासन्नरतिस्थानम्। ज० प्र० ३८८। आगत्य रमन्तेऽत्र माधवीलतागृहादिषु दम्पत्य इति स। जीवा० २५८। दम्पतिरमणस्थानभूतमाधवीलतादिगृह्युक्त। प्रश्न० १२७। दम्पतिरतिस्थानलतागृहोपेतवनविशेष। प्रश्न० ७३। माधवीलताशुपेतो दम्पतिरमणाश्रयो वनविशेष। प्रश्न० १२६।

आरामाह-विविधवृक्षलतोपशोभिता। कदल्यादिप्रच्छन्नगृहेषु स्त्रीसहिताना पुमा रमणस्थानभूता। ठाणा० ८६।

आरामागार-आराममध्यवर्तिगृहम्। औप० ६१। उद्यान-गृहम्। आचा० ३६५। आचा० ३०६।

आरामिओ-आरामिकः। आव० ३९०।

आराहइत्ता-आराध्य, उत्सृज्यप्ररुपणादिपरिहारेणावाधयित्वा। उत्त० ५७२। यथावदुत्सर्गापवादकुशलतया यावज्जीवं तदयनिवनेन। उत्त० ५७२।

आराहप - आराधयति, प्रगुणीकरोति। दश० २२४। आराधकः-निरतिचारपालनादृन्। उत्त० ५७८।

आराहओ-आराधक, अविराधकः। ओष० ११२।

आराहगा-आराधकाः-आराधयन्ति-अविकलतया निष्पादयन्ति सम्यग्दर्शनादीनि इत्याराधका। उत्त० २३३। आवर्जका। उत्त० ३६१।

आराहण-आराधनम्, अखण्डकालकरणम्। भग० २९७।

आराहणा-आराधना, सम्यगासेवना। उत्त० ५८६। अनुष्ठानम्। उत्त० ५९१। ज्ञानाधाराधनात्मिका। उत्त० ५८२। आवर्जनार्थम्। उत्त० ५९१। अखण्डकालस्य करणम्। आव० ८४०। चरमकाले निर्यापगरूपा। दश० २६२। मोक्षमार्गाखण्डना। आव० ५६२। आवश्यकस्य पर्यायः। विशेष० ४१५। अष्टमशते दशमोद्देशकः। भग० ३२८। अखण्डकालकरणम्। उपा० १२। मोक्षाराधनाहेतुत्वात्। अनु० ३१। निरतिचारज्ञानाद्यासेना। ठाणा० ९८।

आराहणामरणंते-आराधनामरणान्ते, मरणकाले आराधना, योगसङ्ग्रहे द्वात्रिंशत्तमो योगः। आव० ६६४।

आराहणी-आराधनी, आराध्यते-परलोकापीडया यथावदभिधीयते वस्त्वनया, द्रव्यभावभाषामेदः। दश० २०८।

आराहा-आरोहन्ति ते आराहा। नि० चू० प्र० २७७ अ।

आराहिय - आराधितम्, एभिरेव प्रकारे सम्पूर्णेनिष्ठा नीता। ठाणा० ३८८। सफलीकृतः। उत्त० २९८।

आराहियचरणया-आराधितचरणता, चरणप्रतिपत्तिसमयादारभ्य मरणान्तं यावन्निरतिचारतया तस्य पालना। भग० ६९५।

आराहेइ-आराधयति, साधयति। उत्त० ५८२।

आरिप-आर्या, आराद् याताः सर्वहेयधर्मेभ्य इत्यार्या - समारणवत् वर्तिन क्षीणघातिकर्माशाः समागोदरविवर्तिभावदि तीर्थकृतः। आचा० ११६। ऋद्धिप्राप्ता अर्हदादयः, क्षेत्रजात्याचार्या। मम० १३५। आर्य-चारित्रार्हः। आचा० १३१।

आरिओ-आर्यः, आराद् यात सर्वहेयधर्मेभ्य इति। सूत्र० ३३। आराद्यातः सर्वहेयधर्मेभ्य इति, मोक्षमार्गं सम्यग्दर्शनज्ञानचारित्रात्मकः। सूत्र० १७२।

आरियदंसी-आर्य-प्रगुणं न्यायोपपन्नं पश्यति तच्छीलश्रेति आर्यदर्शी-पृथक्प्रहेङ्गकदयामाशनदिसकल्परहितः। आचा० १३१।

आरियपदेसिण-आर्यप्रदेशित-तीर्थकरप्रणितः । आचा० २४७ ।

आरियपत्रे - आर्यप्रज्ञ-श्रुतविशेषितशेषुषीकः । आचा० १३१ ।

आरिया-आर्या, आराद्धेयधर्मेभ्यो याता-प्राप्ता उपादेय-धर्मेरिति । प्रज्ञा० ५५ ।

आरुग्ग-आरोग्यं-सिद्धत्वम् । आव० ५०७ ।

आरुग्गबोहिलाभो-आरोग्यबोधिभः, आरोग्यस्य भाव आरोग्यं-सिद्धत्वं, तदर्थं बोधिभः-प्रेत्य जिनधर्मप्राप्ति । आरोग्याय बोधिभः । आव० ५०८ ।

आरुभिता-छायाया नवमभेदः । सूर्य० ९५ ।

आरुह्यं-आर्हतम् । आव० ४६५ ।

आरुहेत् । आचा० ३७९ ।

आरुह्यते-अध्यास्यते । उक्त० ५१० ।

आरुढ-आरुढः, अध्यासितः । उक्त० ३४९ ।

आरुढे पाउयाहिं-आरुढ पादुकयो-काष्ठमयोपानहो, एषगाया नवमदायकदोषः । पिण्ड० १५७ ।

आरुवणा-आरोपणा, यत्रैकस्मिन्प्रायश्चित्तेऽन्यदप्यारोप्यते । प्रश्न० १४५ । आचारप्रकल्पस्याष्टाविंशतितमो भेदः । आव० ६६० । पर्यनुयोगः । विशेषे ११५२ । पञ्चित्तं । नि० चू० प्र० २३९ आ ।

आरे-पक्षपापकान्तमहानरका । ठाणा० ३६५ ।

आरेण-आरतः, प्रत्युपसि । ओष० १४८ । आरात् । सूत्र० ४२३ । समारभ्य । विशेषे ९२८ ।

आरोगसाला-अणाहसाला । नि० चू० द्वि० ३८ आ ।

आरोग्यं-आरोग्यं, रोगाभावः । आव० ३६१ । नीतेगता । आव० ३४१ ।

आरोग्या-अरोगा-जरादिविजिता । ठाणा० २४७ ।

आरोवणा - आरोपणा, आरोपणमेकापराधप्रायश्चित्ते पुनः पुनः आसेवनेन विजातीयप्रायश्चित्ताध्यापणम् । ठाणा० २०० । प्ररूपणायाः प्रथमभेदः । आव० ३८२ । परस्परा-वधारणम् । आव० ३८३ । प्रायश्चित्तम् । वृ० प्र० ८५ आ । चडावना (मायाप्रलयमधिकप्रायश्चित्तम्) । ठाणा० ३२५ । चडावणा, अहवा जं दग्वादि पुरिस विभागेण दाण सा आरोवणा । नि० चू० तृ० ८५ अ । आचाराऽस्याष्टविंशति-तममध्ययनम् । उक्त० ६१७ ।

आरोवणाकसिणं-आरोपणाकृत्स्नं, पाण्मासिक ततः परस्य भगवतो वर्द्धमानस्वामिनस्तीर्थ आरोपणस्याभावात् । व्य० प्र० ११८ आ ।

आरोवणापायच्छित्तं-प्रायश्चित्तभेदः । व्य० प्र० ११ अ ।

आरोहकः । उक्त० ४८ ।

आरोहणा - आरोपणा-प्रायश्चित्तविशेषः । व्य० प्र० १२४ आ ।

आरोहपरिणाहयुक्तता-आरोहो-दैर्घ्यं परिणाहो-विस्तर-स्ताभ्या तुल्याभ्या युक्तता, शरीरसम्पत्प्रथमभेदः । उक्त० ३९ ।

आरोहा-महामात्रा । विपा० ४६ ।

आरोहो-उत्सेहो । नि० चू० प्र० २६६ आ । नातिदैर्घ्यं नाति-हस्वता शरीरोच्छ्रयो वा । वृ० प्र० ३०१ आ ।

आर्जिका-अज्जिए, आर्यिका, मातुः पितुर्वा माता । दश० २१६ ।

आर्जवम्-भावदोषवर्जनम् । तत्त्वा० ९-६ ।

आर्त्ताः-दुःखिनः रागद्वेषोदयेन । आचा० १८३ ।

आर्द्रकः-आर्द्रकनगराधिपतिः । सूत्र० ३६ । विशिष्टतप-श्रवणफलवान् । सूत्र० २९९ । सचित्तं तरुशरीरम् । आव० ८२८ ।

आर्द्रकुमारः-प्रतिमादर्शने दृष्टान्तः । वृ० प्र० १८५ अ । सदाचारप्रयत्नवज्ज्ञातः । सूत्र० ३८५ ।

आर्यः-आरात्-सर्वहेयधर्मेभ्योऽर्वाग् यातः । नदी ४९ ।

आर्यकम्-हरितम् । दश० १८५ ।

आर्यकृष्ण-अज्जकण्हे, आचार्यनामः । विशेषे १०२० ।

आर्यखपुट-विद्यावले दृष्टान्तः । वृ० तृ० १५६ अ । विद्या-सिद्धः, सिद्धमन्त्रः । दश० १०३ ।

आर्यगङ्गा-आचार्यनामः । विशेषे ९२७ ।

आर्यमंगु-आचार्यनामः । वृ० प्र० २४ अ ।

आर्यरक्षित-अज्जरक्खिय, आचार्यनामः । विशेषे ९२९, ९३०, १००२ ।

आर्यवचनम् - अज्जवयणं, आर्याणां-तीर्थकृता वचनम्-आगमः । उक्त० ५२६ ।

आर्यवज्रः-कर्णाभ्यां श्रुते दृष्टान्तः । वृ० प्र० ६३ अ ।

आर्यवैरः-अज्जवैर, आचार्यनामः । विशेषे ९२९ ।

आर्यश्यामः-आचार्यविशेषः । प्रज्ञा० ६०६ ।

आर्यसमुद्रः—आचार्यविशेषः । वृ० प्र० २४ अ ।

आर्यसुहस्ती—आचार्यविशेषः । वृ० प्र० २४ आ ।

आर्या—अज्जा, प्रशान्तरूपा । अनु० २६ । भिक्षुणी । ओष० २०८ ।

आर्यापादा—आचार्यनाम । विशेष० ९५२ ।

आर्यासूत्रम्—अज्जासुतं, सूत्रमेद । वृ० प्र० २०१ आ ।

आर्यिका—आरजिका, मातु पितुर्वा माता । दश० २१६ ।

आर्यैः—तीर्थकृद्भिः । आचा० २७४ । सकलहेयधर्मेभ्यो दूरं यातैस्तीर्थकरादिभिराचार्यैर्वा । उक्त० २९३ ।

आलंकारिअभंङ्ग—आलङ्कारिकभाण्डम्, आभरणमृतभाजनम् । जं० प्र० २५५ ।

आलंकारियं—आलङ्कारिकम्, अलङ्कारयोग्यं भाण्डम् । जीवा० २३६ ।

आलंछ—आलम्ब, द्रव्यस्य बहुवृत्तरादिभिर्लोकैः प्रतीतमेदः । प्रश्न० ५६ ।

आलंब—आलम्बः, प्रलम्बः । भग० १७५ ।

आलंबण—आलम्बनम्, प्रपततां साधारणस्थानम् । आव० ५३४ । प्रवृत्तिनिमित्तं शुभमभ्यवसानम् । आव० ५८६ । ग्लानादि । उक्त० ५८७ । रज्ज्वादिवदापद्रवार्तादिनिस्तारकत्वादालम्बनम् । भग० ७३८, ७३९ । आश्रयणीयं गच्छकुटुंबकादि । ठाणा० १५४ ।

आलंबणवाहा—अबलस्वनवाहा, द्वयोः पार्श्वयोरवलम्बनाश्रयभूता भित्तयः । जं० प्र० २९२ ।

आलङ्घ—आलङ्घितम्, आविद्धम् । आव० १८५ । यथास्थानं स्थापितम् । जं० प्र० १६० । प्रज्ञा० १०१ ।

आलङ्घ्यमालमउड—आगालितमालमुकुटम्, आगालितमालं मुकुटं यस्य सः । भग० १७४ । आलङ्घितमालमुकुटः । आचा० ४२३ ।

आलण—आलय, आश्रय । जीवा० २७९ । उक्त० ४५४ । जं० प्र० १८ । वसति, सुप्रमार्जिता स्त्रीपशुपण्डकविजिता वा । आव० ५२९ ।

आलग्गो—अधृतिमापन्न, कातरः । आव० ८०० ।

आलपाल—प्रलापः । आव० ६६९ ।

आलभिया—आलंभिका नगरीविशेषः, वीरस्य सप्तमवर्षात् रात्रस्थानम् । आव० २०९, २२१ ।

आलभिया—आलंभिका, नगरीविशेषः । भग० ५५० । नगरीविशेषः । भग० ६७५ ।

आलय—आवासः । ओष० १५६ । आश्रय । जीवा० १७६ । जं० प्र० १२१ ।

आलयविघ्नाणं—आलयविज्ञानं—ज्ञानसंनतिः । सूत्र० २६१ ।

आलयगुणेहिं—आलयगुणैः, बहिःश्रेष्ठाभिः प्रतिलेखनादिभिः रुपशमगुणेन च । वृ० प्र० ६२ अ ।

आलवंते—आलपन्, अत्यर्थं लपन् । अनु० १४२ । आलपति, आळिति ईषलपति—वदति । उक्त० ५५ ।

आलविज्ज—इषत्सकृद्वा लपनमालपनम् । दश० २१६ ।

आलवित्तण—आलपनम्, सकृत्सम्भाषणम् । आव० ८११ । आलपितुं—सकृत्सम्भाषितुम् । उपा० १३ ।

आलस्स—आलस्यम्, अनुद्यमस्वरूपम् । उक्त० १५१ । अनुत्साहात्मा । उक्त० ३४५ ।

आला—विद्युत्कुमारीमहत्तरिका । ठाणा० ३६१ ।

आलापति—आलापयति । आव० १०० ।

आलानम्—हस्तिबन्धनस्तम्भम् । नंदी० १५३ ।

आलाव—आलापः, सकृजल्पः । भग० २२३ । आलाप आळ ईषदर्थत्वादीषलपनम् । ठाणा० ४०७ ।

आलावगो—आलापक । आव० २६० ।

आलावणबंधे—आलापनबंधः—आलाप्यते—आलीनं क्रियत एभिरिखालापनानि रज्ज्वादीनि तैर्वन्धस्तृणादीनाम् । भग० ३९५, ३९८ ।

आलावो—बहुमाणणेहभरितो सरभस णमोक्खमासमणार्णितितो गुरुआलावो भण्णति । नि० चू० प्र० २३७ आ ।

आलि—वनस्पतिविशेषः । जीवा० २०० ।

आलिङ्ग—आलिङ्ग, यो वादकेन मुरज आलिङ्ग्य वाद्यते । जं० प्र० १०१ । मुरजो वाद्यविशेषः । जं० प्र० ३११ । मृन्मयो मुरजः । जीवा० १०५ ।

आलिङ्गकसंठित—आलिङ्गसंस्थित, आवलिकावाद्यस्य चतुर्दशं सस्थानम् । जीवा० १०४ ।

आलिङ्गण—आलिङ्गनम्, ईषत्स्पर्शनम्, सम्प्राप्तकामस्य दशमो मेदः । दश० १९४ । स्पृशनम् । नि० चू० प्र० २५६ आ ।

आलिङ्गणवट्टि—आलिङ्गनवर्ती, शरीरप्रमाणमुपधानेन वर्तते यत् । ज० प्र० २८५ । जीवा० २३२ । सूर्य० २९३ ।
आलिङ्गणि—आलिङ्गिनी, अप्रतिलेखितदूष्यपञ्चके चतुर्थो मेद । आव० ६५२ ।
आलिङ्गपुष्करे—आलिङ्गपुष्करम्, मुरजमुखम् । भग० १४५ ।
आलिङ्गणी—पुरुषप्रमाण पार्श्वमुपधानं । वृ० द्वि० २२० अ । जाणुकोप्परादिसु जा दिज्जति सा । नि० चू० द्वि० ६१ अ ।
आलिङ्गिता—पुरिसेणित्थीस्तनादिषु स्पृष्टा । नि० चू० प्र० ११३ अ ।
आलिङ्गो—आलिङ्गय० । जीवा० २६६ । आलिङ्ग, मुरजो वाद्यविशेषः । जीवा० १८९ ।
आलिपइ—सकृत् लिपइ । नि० चू० द्वि० ७६ आ ।
आलि—वनस्पतिविशेष । ज० प्र० ४५ । जीवा० २०० । खल । विशे० ६११ । औषधविशेष । प्रज्ञा० ३३ ।
आलिखिज्जति—आलिख्यते । आव० ८५७ ।
आलिघरं—आलिगृहकम्, वनस्पतिविशेषस्तन्मयं गृहकम् । जीवा० २०० ।
आलिङ्गमणालिङ्गं—आलिङ्गानां लिङ्गम्, कृतिकर्मणि चतुर्भङ्ग-भिन्नं सप्तविंशतितमो दोषः । आव० ५४४ ।
आलिच्च—अभिविधिना ज्वलित । भग० १२१ । आदीप्त । अन्त० १७ । आलित्र, नौवाहनोपकरण । आचा० ३७८ ।
आलिद्धा—आदिग्धा, शिलाया शिलापुत्रके वा लम्बा । भग० ७६६ ।
आलिन्दकम्—अलिदग, कुण्डुलकम् । अनु० १५१ ।
आलिसंदग—चपलका । ज० प्र० १२४ । चवलकप्रकारा, चवलका । भग० २७४ । धान्यविशेष । भग० ८०२ ।
आलिसिंदया—चवलया । ठाणा० ३४४ ।
आलिहइ—आलिखति, विन्यस्यति । ज० प्र० १९२ ।
आलिहमाण—आलिखन्, ईपत् सकृद्वाऽऽकषेन् । भग० ३६५ ।
आलिहाविज्जा—ईपत्सकृद्वाऽऽलेखनम् । दश० १५२ ।
आलिहिच्चा—आलिख्य, आकारकरणेन कृत्वा अन्तर्वर्ण-कादिभरणेन पूर्णानि कृत्वा । जं० प्र० १९२ ।
आलीढं—आलीढम्, आक्रान्तम् । आव० ७०४ । दक्षिणपादम-प्रतो भूतं कृत्वा वामपादं पश्चात्कृत्यापसारयति, अन्तरद्वयोरपि पादयोः पञ्च पादा, लोकप्रवाहे प्रथम स्थानम् । आव० ४६५ ।

यत्र दक्षिण पादमग्रतः कृत्वा वामपादं पृष्ठतः सारयति, अन्तरं द्वयोरपि पादयोः पञ्च पदानि तत्स्थानम् । उत्त० २०५ । दक्षिणमूर्धमग्रतो मुखं कृत्वा वाममूर्धं पश्चात्मुख-मपसारयति, अन्तरा च द्वयोरपि पादयोः पञ्च पदा ततो वामहस्तेन धनुर्गृहीत्वा दक्षिणहस्तेन प्रत्यङ्गमाकर्षति तत् । व्य० प्र० ४६ आ । योधसंस्थानं । आचा० ८९ । योध-स्थानम् । ठाणा० ३ । वाममूर्धं अग्रगो कालं दाहिणपि-द्वतो वामहस्तेन धनू धेतूणं दाहिणे एयं गच्छइ । नि० चू० तृ० ९० अ ।
आलीणाणि—ईसिं लीणाणि । दश० चू० १२५ ।
आलीणे—आलीन । जीवा० २७३ । गुरुसमाश्रित, संलीनो वा । भग० ८१ ।
आलीचग—आदीपिक, गृहादिप्रदीपनकर्तारः । प्रश्न० ४६ ।
आलीवणं—व्याकुललोकानां मोषणार्थं ग्रामादिप्रदीपनकम् । विपा० ३९ ।
आलीवण । नि० चू० द्वि० १७० अ ।
आलुंचनं—आलुचनं, ग्रहणम् । आव० ५६२ ।
आलुंपे—आलुम्प, निर्लाञ्छनगलकर्तनचौर्यादिक्रियाकारी । आचा० १०२ ।
आलुए—आलुक —अनन्तकायमेद । भग० ३०० । कन्द-विशेष । उत्त० ६९१ । आलुकम् —साधारणवनस्पति-कायिकमेद । जीवा० २७ । आलुका—कुण्डिका । अनुत्त० ५५ ।
आलुर्य—आलुकम्, कन्दविशेष । अनुत्त० ६ । त्रयोविंशति-तमशतकाद्योद्देशक । भग० ८०४ । आर्द्रकम् । भग० ८०४ ।
आलेखः—विचित्रम् । जीवा० १९९ ।
आलेचणं—आलेपनम् । आव० ६२३ । आचा० ३२ ।
आलेहो—आलेख, चित्रम् । ज० प्र० ३२ ।
आलो—आल, अशक्यक्रियम् । आव० ९४ ।
आलोअ—अवलोक, निर्गृहकादिरूप । दश० १६६ । वहि —प्रस्थानभाविनि शकुनानुकूल्यालोकेन । ज० प्र० २६३ । सौरप्रकाशम् । प्रज्ञा० ५०० ।
आ(अव)लोअचलं—आ(अव)लोकचलम्, अवलोकनमालो-कस्तस्मिंश्चलं, दर्शनलालसम् । आव० ७८४ ।
आलोअणं—आलोकनम्, निरूपणम् । ओष० ५२ । अण्णेणि आख्यानं । नि० चू० प्र० ३३४ अ । आलोकयन्ते दिशोऽ

स्मिन् स्थितैरिति । उत्त० ४५१ । आलोचनम्-गुरुनिवेदनम् । ठाणा० १३७ । प्रायच्छित्तमेद । ठाणा० २०० ।
आलोचना-आलोचना, अभिमुख्येन गुरोरात्मदोषप्रकाशनम् । आव० ४६९ ।

आलोअभायणं-आलोकभाजनम्, मक्षिकाद्यपोहार्य प्रकाशप्रधानं भाजनम् । दश० १८० ।

आलोइज्ज-आलोचयेत्-प्रकाशयेत् । उत्त० ५४४ ।

आलोइज्जा-आलोचयेत्-पश्येत्-ब्रूयात् । आचा० ३२८ । अवलोकयेत् । आचा० ३९६ ।

आलोइता-आलोकिता, ईषद्वद्रष्टा । उत्त० ४२५ । समन्ताद्वद्रष्टा । उत्त० ४२५ ।

आलोइत्तप-आलोचयितुम्, गुरवेऽपराधाभिवेदयितुमिति । ठाणा० ५६ ।

आलोइयं-आलोकितं-प्रत्युपेक्षितं । आचा० ४२८ ।

आलोइयपडिक्कंते-आलोचितप्रतिक्रान्तः, आलोचितं गुरुणा यदतिचारजातं तत्प्रतिक्रान्तम्-अकरणविषयीकृत येनाथवाऽऽलोचितश्चासावालोचनादानात्प्रतिक्रान्तश्च मिथ्यादुष्कृतदानादालोचितप्रतिक्रान्तः । भग० १२८ ।

आलोप-आलोक, दर्शनम् । भग० ३१८ । दर्शनं, दृश्यमानता । जीवा० ३९१ । आलोचयेत्-दत्तावधानो भवेत् । आचा० ३४२ । चक्षुर्दर्शनपथे । ओघ० १८३ ।

आलोपइ-आलोचयति । आव० ७२५ ।

आलोपज्जा-आलोचनं-गुरुनिवेदनम् । ठाणा० १३७ ।

आलोपत्तो-आलोचना । व्य० प्र० १०८ अ ।

आलोको-आलोक्यत इति आलोक-स्थानदिगादिनिरूपणम् । ओघ० १८१ । अतिरिक्ताधदीपशिखादिदर्शनम् । उत्त० ६३१ । सावकाशं मुक्त्वाऽभ्यन्तरे स्वपन्ति । ओघ० १०७ । आलोक्यन्ते दिशोऽस्मिन् स्थितैरिति । उत्त० ४५१ ।

आलोग-आलोकम्, सौरप्रकाशम् । ज० प्र० २२९ । चोपलपादी । दश० चू० ७६ । समो भूभागः । ओघ० १९३ । आलोकनमालोको यावद्दृष्टिप्रसर । ओघ० २३ ।

आलोचनम्-प्रकटनं प्रकाशनमाख्यानं प्रादुष्करणम् । तत्त्वा० ९-२२ ।

आलोचयति-गणयति प्रेक्षते च । आव० ५३६ ।

आलोचयेत् । व्य० द्वि० ७१ अ ।

आलोयं-आलोकम् । ओघ० ८४ । दृष्टिपथम् । औप० ६९ । स्थानदिक्प्रकाशादिसप्तधाऽऽलोकम् । वृ० । तृ० १४० आ । प्रकाशः । आव० ६४२ । आलोकस्थानं-गवाक्षादिक । आचा० ३४१ ।

आलोयणं-आलोचनम्, यथागृहीतभक्तपाननिवेदनम् । प्रश्न० १११ । आलोचना, प्रयोजनतो हस्तशताद्वहिर्मनागमनादौ गुरोर्विकटना, मिथ्यादुष्कृत च । आव० ७६४ । एकादशी गुर्वाशातना । आव० ७२५ । गुरोः पुरतो वचसा प्रकटीकरणम् । व्य० प्र० १४ अ । ठाणा० २०० । अलवण । व्य० द्वि० ३३५ अ । सकृत् अनेकश प्रलोकनम् । नि० चू० प्र० २२२ अ ।

आलोयणा-आलोचना, आङ्गिति-मकलदोषाभिव्याप्त्या लोचना-आत्मदोषाणां गुरुपुरतः प्रकाशना । उत्त० ५७९ । आलोचना । ओघ० २२५ । योगसङ्ग्रहे प्रथमो योग । आव० ६६३ । परस्स पागड करेइ । नि० चू० तृ० ८५ अ । व्य० प्र० १०७ आ ।

आलोयणाणुलोमं-आलोचनानुलोम्यम्, पूर्वं लघवः आलोच्यन्ते पश्चाद् गुरवः । आव० ७८१ ।

आलोयणारिह-आलोचना-निवेदना तल्लक्षणा शुद्धिं यदर्ह-त्यतिचारजातं तदालोचनार्हम् । भग० ९२० ।

आलोयभायणं-आलोकभाजनम्, प्रकाशमुखे भाजने, अथवा आलोके-प्रकाशे नान्धकारे पिपीलिकावालादीनामनुपलम्भात्, तथा भाजने-पात्रे, पात्र विना जलादिसम्पतितसत्त्वादर्शनादिति । प्रश्न० ११२ ।

आलोविअ-अलोपिक । दश० ४४ ।

आलोवेइ-आलोचयति । आव० ७१० ।

आवंति-आचारप्रकल्पे प्रथमश्रुतस्कन्धस्य पञ्चममध्ययनम् । प्रश्न० १४५ । आचाराङ्गस्य पञ्चममध्ययनम् । उत्त० ६१६ । आचारगे प्रथमश्रुतस्कन्धस्य पञ्चमाध्ययनम् । सम० ४४ । आचा० १९६ । यावन्तः । आचा० १८५ । आचारप्रकल्पस्य पञ्चमो भेदः । आव० ६६० ।

आवंती-लोकसारापराभिध, आचारांगपञ्चमाध्ययनम् । ठाणा० ४४४ ।

आवइ-आगच्छत्यापतति । उत्त० २८० ।

आचर्यसु ददधम्मया-आपत्सु ददधर्मता, योगसङ्ग्रहे तृतीयो योगः । आव० ६६४ ।

आवकधाते—यावत्कथा—यावज्जीवम् । ठाणा० २३६ ।
आवकहियं—यावत्कथिकम्, प्रवज्याप्रतिपत्तिकालादारभ्या-
 प्राणोपरमात् तच्च भरतैरावतभाविमध्यद्वाविंशतितीर्थकरतीर्था-
 न्तरगतानां विदेहतीर्थान्तरगतानां च साधूनामवसेयम् ।
 प्रज्ञा० ६३ । सकृद्गृहीतं यावज्जीवमपि भावनीयम् । आव०
 ८३९ । यावज्जीविक व्रतादिलक्षणम् । आव० ५६३ ।
 यावज्जीविक महाव्रतभक्तपरिज्ञादिरूपम् । ठाणा० ३८० ।
 ये कल्पसमाप्त्यनन्तरमव्यवधानेन जिनकल्पं प्रतिपत्स्यन्ते
 ते यावत्कथिका । प्रज्ञा० ६८ ।

आवज्जणं—आवर्जनम् । ओष० १६९ ।

आवज्जय—आवर्जक, आराधक । उत्त० ३६१ ।

आवज्जीकरणं—आवर्जीकरणम्, आवर्जित—अभिमुखी-
 कृतः मोक्षगमनं प्रत्यभिमुखीकृतस्य करणं—क्रिया शुभयोग-
 घ्यापारः । प्रज्ञा० ६०४ । आवर्जीकरणम्—अन्तर्मौहूर्तिकं
 उदीरणावलिकाया कर्मप्रक्षेपव्यापाररूपम् । ठाणा० ४४२ ।

आवट्ट—आवर्त शङ्खसत्क । उत्त० ६०५ । ससार. ।
 आवा० ६२ ।

आवट्टजोणी—आवर्तयोनि, आवर्तोपलक्षिता योनि ।
 उत्त० १८३ ।

आवट्टणं—आवर्तनम्, परिभ्रमणम् । सूर्य० २७६ ।

आवट्टती—आवर्त्यते, पीड्यते—दुःखभागभवति । सूत्र० १९० ।

आवट्टितो—आवृत्त । आव० ९५ ।

आवट्टो—आवर्त, आवर्तयति—प्राणिनं भ्रामयतीति । सूत्र०
 ८६ । उत्त० १८३ । जीवा० २४३ ।

आवड—आवर्त—मणीनां लक्षण । जीवा० १८९ ।

आवडइ—आपतति, भवति । ओष० ९० ।

आवडण—अभिधात, आपतनं वा । वृ० द्वि० ७७ आ ।
 प्रस्फोटनम् । ओष० १२२ । आभिडण । ओष० २०४ ।
 पक्खलण । नि० चू० प्र० ४९ अ । आपतनं—द्वारादौ
 शिरसो घट्टनम् । वृ० प्र० २९५ अ ।

आवडणपडणादी—आपतनपतनादय । ओष० ९० ।

आवडणा—उसूआदिसु पक्खलणा । नि० चू० तृ० २१ अ ।

आवडिऊण—आपत्य । आव० १९६ ।

आवडिए—अवक्रेटितानि, अधस्तादामोडितानि । उत्त०
 ३६७ ।

आवडिओ—आपतितः । आव० ५७८ । आस्फालित ।

आव० १९६ । आपतितम् । उत्त० १७० । आव० ३२० ।

आवडिया—आपतितौ, प्राप्तौ । उत्त० ५३० ।

आवण—आपण, हट्ट । भग० २३८, १३६ । प्रश्न० ८ ।

वीथिः । दश० १७६ । ज० प्र० १०७ । अनु० १५९ ।

आपण, पण्यस्थानम् । प्रश्न० १२७ ।

आवणवीहि—आपणवीथिः, हट्टमार्ग, रथ्याविशेष । जीवा०
 २४६ ।

आवणाइ—आयतनानि, आपतनानि वा उपभोगार्थमागम-
 नानि । ज० प्र० १२१ ।

आवण्ण—आपन्नपरिहारिका । वृ० तृ० २० अ ।

आवण्णपरिहारो—आपन्नपरिहारिक, जो मासियं वा जाव
 छम्मासियं वा पायच्छित्तं आवण्णो तेण सो सपच्छित्ती
 असुद्धो अ विसुद्धचरणेहिं साहृहिं परिहरिज्जति इह तेण
 अहिकारो । नि० चू० तृ० ८९ आ ।

आवण्णसत्ता—आपन्नसत्त्वा, गर्भवती । उत्त० ५३ ।

आवती—प्रतिसेवनापंचमभेदः । भग० ९१९ । आपत्य—
 द्रव्यत प्रासुकद्रव्यं दुर्लभ क्षेत्रतोऽध्वप्रतिपन्नता कालतो
 दुर्भिक्षं भावतो ग्लानत्व । ठाणा० ४८४ ।

आवतीगंगा—गंगामहागंगासादीनगंगासृत्युगंगालोहितगंगात
 सप्तगुणा आवतीगंगा । भग० ६७४ ।

आवत्त—आवर्त, आवर्तनम्, प्रादक्षिण्येन परिभ्रमणम् ।

ज० प्र० १८७ । षोडशसागरस्थितिक महाशुक्रविमानम् ।

सम० ३२ । आवर्तक, पयसा भ्रमः । ज० प्र० १११ ।

चिकुरसस्थानविशेष । ज० प्र० १८३ । मणीना लक्षणानि ।

ज० प्र० ३१ । महाविदेहे विजयनाम । ज० प्र० ३४६ ।

अप्राप्तम्—अस्पृष्टम्, आवर्त आवृत्तिरावर्तन—परिभ्रमणम् ।

भग० १२८ । आवर्तिका । जीवा० २४४ ।

आवत्तकूडे—आवर्तकूटम्, नलिनकूटे तृतीयकूटनाम ।
 ज० प्र० ३४६ ।

आवत्तगा—एकधुरविशेषचतुष्पद । प्रज्ञा० ४५ ।

आवत्तणपेढिया—आवर्तनपीठिका, यत्रेन्द्रकीलिका । जीवा०

२०४ । यत्रेन्द्रकीलको निवेशित । जीवा० ३५९ । यत्रे-

न्द्रकीलो भवति । ज० प्र० ४८ । अपद्धारम् । नि० चू०

तृ० १९अ । आवर्तनम्—भक्तीभवनम् । व्य० प्र० २०३ आ ।

आवत्ता—आवर्ता, ग्रामविशेष । आव० २०६ । आवर्तव-
हुलजला नदी । वृ० तृ० १६२ आ । घातकीखडे तन्नाम
महाविदेहगतो विजय । ठाणा० ८० ।

आवत्ते—आवर्त, विजयस्य नाम । जं० प्र० ३४६ । घोष-
व्यन्तरेन्द्रलोकपाल । ठाणा० १९८ ।

आवत्तो—आवर्त, एकखुरविशेष । प्रश्न० ७ । एकखुरश्च-
तुष्पद । जीवा० ३८ । नाट्यविशेष, भ्रमद्भ्रमरिकादा-
नैर्नर्तनम् । जं० प्र० ४१४ । जीवा० २४६ ।

आवपनम्—लोहमयं शकटोपकरणम् । पिण्ड० २२ ।

आववहुले—अव्वहुलम्, जलवहुल, रत्नप्रभापृथ्व्यास्तु
तीयकाण्डः । जीवा० ८९ ।

आवयं—आवर्त, अहोकायमित्यादि सूत्रगर्भो गुरुचरणन्यस्त-
हस्तशिर स्थापनारूप, सूत्राभिधानगर्भ कायचेष्टाविशेषः ।
आव० ५४२ ।

आवयइ—अतिपतति । आचा० २६५ ।

आवरणं—आवरणम्, स्फुरकादि । प्रश्न० १३ । आव्रियते
आकाशमनेनेति, भवनप्रासादनगरादि तल्लक्षणशास्त्रम् ।
ठाणा० ४५१ । सन्नाह । प्रश्न० ४९ । कवचादि । उत्त०
१४३ । आव० ३४६ । कपाट । वृ० द्वि० १११ अ ।
कवच । भग० ९४ । आवरणे—प्रच्छादनपटे । जं० प्र०
२३६ । फलकादि । आचा० ६० । स्फुरककण्टकादि ।
भग० ३१८ । आञ्जो मर्यादेपदर्थवचनत्वात् ईषन्मर्यादया वाऽऽ-
वृणवन्तीत्यावरणा, ततश्च सर्वविरतिनिषेधार्थ एवायं वर्तते
। न देशविरतिनिषेधे खत्वावरणशब्दः । आव० ७८ । खेटकं
सन्नाहं वा । जं० प्र० ३५९ । सन्नाह । ठाणा० ४५० ।

आवरणप्रविभक्तिः—अष्टमनाट्यमेद । जं० प्र० ४१६ ।

आवरिसणं—पाणिण उप्फोसण । नि० चृ० प्र० १७२ आ ।

आवरेत्ता—आवृत्य—अवष्टभ्य । भग० ५७६ ।

आवर्जनम्—आराधना । उत्त० ५९१ । आवर्पण गन्धो
दकादिना । अनु० २६ ।

आवर्तना—आउट्टणा, आवर्जन, निवेदनम् । वृ० प्र० ४७ आ ।

आवलगनादिकाः—क्रियाविशेषाः । आचा० १२४ ।

आवलणं—आवलनम्, मोटन, अथवा गलकस्य बलादावलनं
मारण चेति । प्रश्न० २२ ।

आवलियपविट्टो—आवलिकापविट्ट, श्रेणिव्यवस्थित ।
जीवा० १०५ ।

आवल्या—आवलिका—असख्यातसमयमाना । ठाणा०
८५ । आवलिका, श्रेणि । जीवा० १०५ । असख्येयसम-
यसघातोपलक्षित कालः । आव० ३१ । परंपरा । आव०
८५८ । असख्यातसमयात्मिका । भग० २११ । वश,
प्रवाह । जं० प्र० १६६ । तत्र या विच्छिन्ना एकाते
भवति मण्डली सा आवलिका । व्य० द्वि० २१ अ ।
असख्येयसमयसमुदायिका । सूर्य० २९२ । वंश, प्रवाह ।
जं० प्र० २५८ ।

आवल्याठावगो—आवलिकास्थापक आचार्यपारम्पर्यम् ।
आव० ३०७ ।

आवल्यापविट्ट—आवलिकापविट्टम्, यत्पूर्वादिषु चतसृषु
दिक्षु श्रेण्या व्यवस्थितम् । जीवा० ३९७ ।

आवल्यावाहिरं—आवलिकाबाह्यम्, यत्पुनरावलिकाऽऽ-
विष्टानां प्राङ्गणप्रदेशे कुसुमप्रकर इव यतस्ततो विप्रकीर्णम् ।
जीवा० ३९७ ।

आवली—हार । वृ० प्र० ४८ अ । पुद्गलाना दीर्घरूपा
श्रेणि । सूर्य० १३० । आवली, पङ्क्ति । ओष० ८२ ।

आवल्लिक—आवल्लिक । विशे० १३५५ ।

आवल्लो—बलीवर्द । आव० ६६५ । उत्त० १९२ ।

आवसंत—आवसन्, विवसन् । आचा० ११ । आञ्जित-
गुरुदर्शितमर्यादया वासना । उत्त० ८० । ठाणा० ९ ।
मया गुरुकुले आमृशन् । सम० २ । आवसन्—सेवमान ।
आचा० २१३ ।

आवसह—आवसथ, आश्रय । उत्त० ६२६ । दश०
२४५ । शेषभवनप्रकार । उत्त० ३८५ । आवसथ, परि-
व्राजकस्थानम् । प्रश्न० १२६ । औप० ६१ । परिव्राजका-
श्रय । प्रश्न० ८ । उटजाकार गृहम् । सूत्र० ३१५ ।

आवसहिय—आवसथिक, तीर्थिकविशेष । सूत्र० ४२२ ।

आवसिया—आवस्यिकी, अवश्यकर्तव्ययोगैर्निष्पन्ना । आव०
२५९ ।

आवस्सप—आवश्यकम्, अवश्यकर्तव्यं सयमव्यापारनि-
ष्पन्नम् । आव० ११९ । कायिकादिव्युत्सर्गम् । ओष०
१४७ ।

आवस्सग—आवश्यकम्, समन्तादात्मवश्यकारकम् । अनु०
११ । अवश्य कर्तव्यं आवश्यक—कायिकाव्युत्सर्गपम् ।
ओष० १४९ । कायिकोच्चारार्थि । ओष० ८७ । प्रतिक्रमणम् ।

ओष० ९३, ५८। सामायिकादि षडध्ययनकलाप । अनु० ७। आवश्यकम्, श्रमणादिभिरवश्यं क्रियत इति, ज्ञानादिगुणा मोक्षो वा आ-समन्ताद् वश्यं क्रियतेऽनेन इति, आ-समन्ताद्वश्या इन्द्रियकपायादिभावशत्रवो येषां ते तथा, तैरेव क्रियते यत् तत् । अनु० ३१। आवासक वा समप्र-गुणग्रामावासक वा । अनु० ३१। दोषत्यागलक्षणमवन्ता-दिकम् । आव० ५४५। गुणानां आ-समन्ताद्वश्यमात्मान करोति । अनु० १०। श्रमणादिभिरहोरात्रमध्येष्ववश्यंकर-णात् । विशेष० ४१५। नियमत करणीयम् । आव० ५९४। अवश्यं कर्तव्यम्, सामायिकादिरूपम्, आ-समन्ताज्ज्ञाना-दिगुणैः शून्यं जीवं वासयति, तैर्युक्तं करोतीत्यावासकं-सामा-यिकादिरूपम् । विशेष० २। भद्रम् । आव० ४२६। मूल-गुणोत्तरगुणानुष्ठानलक्षणः । आव० २६७। आवर्त्तादिकम् । आव० ५११। कायिकाव्युत्सर्गलक्षणम् । ओष० १५२। सामायिकादिषड्विधम् । ठाणा० ५१। अवश्यं कर्तव्य-मावश्यकं, अथवा गुणानामावश्यमात्मानं करोतीत्यावश्यकं, यथा अन्त करोतीत्यन्तक, अथवा 'वस निवासे' इति गुण-शून्यमात्मानमावासयति गुणैरित्यावासकम् । आव० ५१।

आवस्सय - अपाश्रय-आधार । विशेष० ४१५। सञ्ज्ञा कायिकीलक्षणम् । वृ० द्वि० २६१ अ।

आवस्सयाहं - आवश्यकानि, शरीरचिन्तादेवातर्चनादीनि । व्य० प्र० १६९ आ।

आवस्सिआ - आवश्यकी, क्वचिद्वह्निर्गमनकाये समुत्पन्ने-ऽवश्यंगन्तव्यमिति भणनम् । वृ० प्र० २२२ अ। ज्ञाना-द्यालम्बनेनोपाश्रयाद् बहिरवश्यंगमने समुपश्रितेऽवश्यं-कर्तव्यमिदमतो गच्छाम्यहमित्येव गुरुं प्रति निवेदना । अनु० १०३।

आवस्सिता - चतुर्थी सामाचारी । ठाणा० ४९९।

आवस्सिया - आवश्यकी, अवश्यकर्तव्यैश्वर्यकरणयोगैर्नि-र्वृता । आव० ५४७। वृ० द्वि० २२४ अ।

आवहो - दारकपक्षिणामावह । व्य० द्वि० ३४२ आ।

आवाप - आपात, अन्यतोऽन्यत आगमनात्मकः । उक्त० ८६।

आवाओ - आपाकः । विशेष० ८७३। आपाकोतीर्ग-नूतना । विशेष० ६३०।

आवागसीसाओ - आपाकगिरस । नंरी० १७७।

आवागो - आपाकः, भ्राष्ट्रं । आव० १०१।

आवाडा - आपाता इति नाम्ना किराता । जं० प्र० २३२।

आवातभद्वते - प्रथममीलके दर्शनालापादिना भद्रकारी । ठाणा० १९७।

आवाय - आपातः, तत्प्रथमतया ससर्ग । भग० ३२६। अभिमुख्येन समवाय । आव० ३२६। अभ्यागमः । ओष० ११९।

आवारि - लघ्वापणम्, आस्पदम् । आव० ६७५।

आवावकहा - आवापकथा, ईयद्द्रव्या शाकघृतादिश्वात्रोप-युक्ता इत्यादि प्रशसनं द्वेषणं वा, भक्तकथायाः प्रथममेदः । आव० ५८१। शाकघृतादीन्येतावन्ति तस्या रसवत्यामुप-गुज्यन्त इत्येवंरूपा कथा आवापकथा । ठाणा० २०९।

आवास - आवासः, देववासस्थानम् । जं० प्र० ३९७। आवश्यकम्-प्रतिक्रमणम् । आव० ७८४। ओष० २००। प्रज्ञा० ६०६। निवास । जीवा० १८०।

आवासग - आवासकम्, समन्ताद्वासयति गुणैरिति । अनु० ११। गुणशून्यमात्मानमावासयति गुणैरिति, गुणसान्निध्य-मात्मन करोतीति भावार्थः । आव० ५१। प्राभातिकवैकालिकप्रतिक्रमणलक्षणे । व्य० द्वि० १८२ अ।

आवासिय - आवासितः, स्थितः । दश० १०७।

आवासेंति - आवासयन्ति, वसन्ति । आव० ६५४।

आवाहं - सरीरवज्जा पीडा । नि० चू० प्र० ३३५ अ।

आवाह - आवाह, विवाहात्पूर्वं ताम्बूलदानोत्सवः । जं० प्र० १२३। जीवा० २८१।

आवाहणं - आवाहनम्, गमनम् । प्रश्न० २०।

आवाहिओ - आहूत । आव० ३६९, ३९३।

आवाहो - आवाह, अभिनवपरिणतस्य वधूवरस्यानयनम् । प्रश्न० १३९। सुहं दिवस । नि० चू० द्वि० ९२ आ। वध्वा वरगृहानयनम् । वृ० तृ० ४३ आ। आहूयन्ते स्वजनास्ता-म्बूलदानाय यत्र स । जीवा० २८१।

आविध - परिधेहि । आव० ९९।

आवि - आवि, जनममर्क्षं प्रकाशदेश इतियावत् । उक्त० ५४।

आविइ - अनुसमयम्-प्रतिक्षणम् । भग० ६०५।

आविइत्ता - अवनस्य दयात् । व्य० द्वि०

आविष् - आपिब । उक्त० ३३९।

आविद्धं-परिहितम् । ज० प्र० १९०, २७८ । आलङ्कितम् ।
प्रज्ञा० १०१ । व्याप्तम् । उक्त० ५४८ । समन्तात्ताडितम् ।
उक्त० ४९५ । गिरस्यारोपणेन आविद्ध- । भग० १९३ ।

आविद्धामो-परिदध्यम् । आव० ६५ ।

आविर्भावः-प्रकाश, प्रकटत्वम् । विशेष० १०६२ ।

आविलं-आविलम्, सकालुष्यमाकुल वा । प्रश्न० ५३ ।
अविमलमस्वच्छ प्रकृत्या । जीवा० ३०३ ।

आविष्टलिंगं । नदी १ ।

आविस्वामि-आविशामि, निषेवे । विशेष० १२४७ ।

आवी-गंगागामी नदीविशेषः । ठाणा० ४७७ ।

आवीर्चमरणे-आ-समन्ताद्वीचय इव वीचय-आयुर्दलिक-
विच्युतिलक्षणाऽवस्था यस्मिन्स्तदावीचि, अथवा वीचिः-विच्छे-
दस्तदभावादवीचि, दीर्घत्वं तु प्राकृतत्वात्तदेवंभूतं मरण-
मावीचिमरणं-प्रतिक्षणमायुर्द्रव्यविच्युतनलक्षणम् । सम० ३३ ।
आवीचिमरणं-आवीचिमरण, सप्तदशमरणमेवे प्रथम ।
उक्त० २३० ।

आवीचियमरणं - आ-समन्ताद्वीचय -प्रतिसमयमनुभूय-
मानायुषोऽपरापरायुर्दलिकोदयात्पूर्वपूर्वायुर्दलिकविच्युतिलक्षणा-
ऽवस्था यस्मिन् तदावीचिक, अथवाऽविद्यमाना वीचि-
विच्छेदो यत्र तदवीचिक अवीचिकमेवावीचिक तच्च तन्मरणं
चेत्यावीचिकमरणम् । भग० ६२४ ।

आवीलप-आह् ईषदर्थे, ईषत्पीडयेद्-अविकृष्टेन तपसा शरी-
रकमापीडयेत्, एतच्च प्रथमप्रव्रज्याऽवसरे । आचा० १९२ ।
आवीलाविज्ञा-आपीडनम्, सकृदपीडना पीडनम् । दश०
१५३ ।

आवेडं-आपातुम्, ओक्तुम् । दश० ९६ ।

आवेदितो-एगदुतितिसिद्धितेषु, अहवा एगपंतीए समता
ठिएषु, आह् मर्यादयाऽऽवेष्टित । नि० चू० तृ० ४६ आ ।

आवेदित्यं-आवेष्टितम्, सकृदावेष्टितम् । ठाणा० ५०२ ।

आवेदित्यपरिवेष्टि - आवेष्टितपरिवेष्टि ; गाढतरं सवे-
ष्टित । प्रज्ञा० ३०६ ।

आवेयणं - आवेदयति, निवेदयति कालमित्यर्थ । ओष०
२०४ ।

आवेलिज्ज-आपीडयेत्, -गाढमवगाहयेत् । उक्त० ४७५ ।

आवेसणं - लोगसमवायट्टाण । नि० चू० द्वि० ६९ आ ।

आ-समन्ताद्विशन्ति यत्र नदावेशनम् -शून्यगृहम् । आचा०
३०७ ।

आशातनम्-आ-समन्तात् शातयति मुक्तिमार्गाद् भ्रशयति ।
अनन्तानुबन्धिकषायवेदनम् । विशेष० २८३ ।

आशाम्बराः-दिगम्बरा । प्रज्ञा० २० ।

आश्यानः । ओष० ३२ ।

आश्रयं गच्छामि-भक्तिं करोमीत्यर्थ । आव० ५७१ ।

आश्रित्य-प्रतीत्य । जीवा० ५६ । उक्त० ६०२ ।

आसं-अश्वम्, मन । प्रज्ञा० ६०० । आशा-भोगाकाक्षा ।
आचा० १२७ ।

आसंकलनम्-चयनम् । ठाणा० १७९ ।

आसंतर - अश्वतरः, वेगसर, अजात्या, घोटकः । दश०
१९४ ।

आसंदओ-आसन्दकः । आव० ५५८ ।

आसंदग-कट्टमओ । बृ० द्वि० २११अ । कट्टमओ अज्झ-
सिरो । नि० चू० प्र० २०८ अ । पत्त्यङ्कः । आव० ३५८ ।

आसंदयं-आस्यन्दकम् । आव० ६९३ ।

आसंदी - मञ्चिका । पिण्ड० १०९ । उपवेशनयोग्या
मञ्चिका । सूत्र० ११८ । दश० २०४ । उपवेशनार्हमास-
नम् । दश० ११७ । आसनविशेषः । सूत्र० १८२ । मञ्चक ।
सूत्र० २७८ ।

आसंसइयं-असशयित, नि सशयं मन सश्रित वा । सूत्र०
३१०.। -

आसंसपओगो-निदानकरण । नि० चू० प्र० ३५ अ ।

आसंसा-आशसा-अप्राप्तप्रापणाभिलाषः । आचा० ११५ ।

आस-अश्व, वाल्हीकादिदेशोत्पन्न, जात्य । दश० १९४ ।
क्षेपः । आव० ३६४ ।

आसइ-आस्ते । आव० ३९६ ।

आसइत्तु-आमितुम्, उपवेष्टुम् । दश० २०४ ।

आसएण - आश्रयतीति आश्रय -धूमवलकादि । अनु०
२१४ ।

आसकण्णो-अश्वकर्ण, सप्तदशान्तरद्वीप । जीवा० १४४ ।

आसकन्नदीवे-अन्तरद्वीपनाम । ठाणा० २२६ ।

आसकन्ना-अश्वकर्ण, सप्तदशान्तरद्वीप । प्रज्ञा० ५० ।

आसकरणं-आससिक्खावर्ण । नि० चू० द्वि० ७१ अ ।

आसकिसोरो-अश्वक्रिओर । आव० ३७०, २६१ ।

आसक्खंधसंठिते—अश्वस्कन्धसंस्थितम्, अश्विनीनक्षत्रस-
स्थान । सूर्य० १३० ।

आसक्खंधसंठिओ—अश्वस्कन्धसंस्थित, उभयोरपि पार्श्वयो-
पधनवतियोजनसहस्रपर्यन्तेऽश्वस्कन्धस्येवोन्नततया षोडश-
योजनसहस्रप्रमाणोच्चैस्त्वयो शिखायाभावात् । जीवा० ३२५ ।

आसगं—आस्यकम्, सुखम् । जीवा० ११९ । आस्यके,
पिठरादिमुखे । ठाणा० १४८ ।

आसग्गीव—अश्वग्गीव, त्रिपृष्ठवासुदेवशत्रु । आव० १५९ ।
महामाण्डलिकराजा आव० १७४ ।

आसच्चडगर—अश्वसमूह । आव० ३७० ।

आसज्ज—आसाद्य—अगीकृत्य । आचा० १५९ ।

आसण—आसनं, सिंहासनादि । प्रश्न० १६१ । आधारलक्ष-
णानि धर्मास्तिकायादीना लोकाकाशादीनि, स्वस्वरूपाणि वा ।
आव० ५९९ । पीठफलकादिकम् । आव० ६५४ । स्थानम् ।
उत्त० १०९ । पीठकादि । आव० ७९५ । दश० २८१ ।
अपवादगृहीतं पीठकादि । दश० २३१ । दश० २२८ ।
वसत्यादि । सूत्र० ६६ । ऋषीपीठगादि । दश० चू० १२६ ।
विष्टरम् । प्रश्न० १३८ । प्रश्न० ८ । सिंहासनादि ।
जीवा० ४०६ । आसन्दकादिविष्टरं, आस्यते—स्थीयतेऽ
स्मिन्निति वाऽऽमनं—शय्या । आचा० १३४ । उपवेश-
नम् । उत्त० ६०९ । अवस्थानम् । उत्त० ६२६ ।
आसनं गोदोहिकोत्कुटुकामनवीरासनादिक । आचा० ३१२ ।
पादपीठपुञ्छनादि । उत्त० ४२३ । सिंहासनादि । उत्त०
२६२ । पीठकादि । सम० ३८ । शकादीना सिंहासनम् ।
ठाणा० ११७ । आसन्दकादि । दश० २१८ । आचा० ६० ।
भग० २३८ । आसग—आसनप्रदान, गुर्वादीना समागताना
पीठकाद्युपनयनम् । व्य० प्र० २३५ आ ।

आसणअणुप्पदानं—आसनानुप्रदानम्, स्थानात्स्थानं सन्धा-
रणम् । दश० ३० ।

आसणअभिग्गहो—आसनाभिग्रह, तिष्ठत एवासनानयन-
पूर्वकमुपविशतोऽत्रेतिभणनमिति । सम० ९५ । ठाणा० ४०८ ।

आसणगाणि पंतानि—पाशङ्करशर्करालोष्टाद्युपचितानि का-
ष्ठानि च दुर्घटितानि । आचा० ३१० ।

आसणत्थ—आसनस्थ, निपद्यागतम् । आव० ५४१ ।

आसणदानं—आसनदानम्, पीठकाद्युपनयनम् । दश०
२४१ । पीठादिदानम् । उत्त० ६०९ ।

आसणमणुप्पयाणं—आसनानुप्रदानम्, आसनस्य स्थाना-
न्तरसन्धारणम् । ठाणा० ४०८ । सम० ९५ ।

आसणाणुप्पयाणं—आसनानुप्रदान, गौरव्यमाश्रित्यास-
नस्य स्थानान्तरसन्धारणम् । भग० ६३७ ।

आसणाभिग्गह—आसनाभिग्रह.—तिष्ठत एव गौरव्यस्यासना-
नयनपूर्वकमुपविशतेतिभणनम् । भग० ६३७ । यत्र यत्रो-
पवेष्टुमिच्छति तत्र तत्रासननयनम् । औप० ४२ । तिष्ठत
एवादरेणासनानयनपूर्वकमुपविशताऽत्रेतिभणनम् । दश० ३० ।

आसणेय—आश्वासन । ज० प्र० ५३४ ।

आसतरगा—वेसरा । नि० चू० प्र० १४४ आ ।

आसत्त—आसक्त, भूमौ लभः । ज० प्र० ७६ । आ—अवाङ्
अधोभूमौ सक्त आसक्तः, भूमौ लभ । प्रज्ञा० ८६ ।
जीवा० १६० । जीवा० २२७ । भूमौ सम्बद्धः । औप० ५ ।

आसत्तमल्लदामा—आसक्तमाल्यदामा । आव० १८४ ।

आसत्ती—आसक्ति, धनादावासङ्ग, परिग्रहस्यैकोनत्रिशत्तम
नाम । प्रश्न० ९३ ।

आसत्थ—पीप्पलक । भग० ८०३ । असुरकुमारचैत्यवृक्ष ।
ठाणा० ४८७ । मनागाश्वासित । ओघ० ५२ । अनंतजिन-
चैत्यवृक्षविशेषः । सम० १५२ । आश्वस्त । आव० ३९० ।

आसन्दकम्—आसनम् । दश० २१८ । आचा० १३४ ।

आसन्नं—ससुखीनम् । निर० ८ ।

आसपुराओ—धातकीखडे विदेहविशेषस्य राजधानी । ठाणा०
८० ।

आसम—आश्रम, तापसादिस्थानम् । भग० ३६ । अनु०
१४२ । सूत्र० ३०९ । तीर्थस्थानम् । आचा० ३२९ ।
ठाणा० २९४ । ठाणा० ८६ । तापसावसथोपलक्षित आ-
श्रय । आचा० २८५ । प्रथमतस्तपसादिभिरावासितः पश्चा-
दपरोऽपि लोक तत्र गत्वा वसति । वृ० प्र० १८१ आ ।
तापसावसथादि, आ—समन्तात् श्राम्यन्ति—तपः कुर्वन्त्य-
स्मिन्निति । उत्त० ६०५ । व्रतग्रहणादिरूप । दश० २७९ ।
आश्रम, तापसादिनिवास । प्रश्न० ५२ । तापमावसथो-
पलक्षित आश्रय । प्रज्ञा० ४८ । जीवा० ४० । जीवा०
२७९ । तापमावासा । औप० ७४ ।

आसमडे—अश्वमृतः, मृताश्वदेहः । जीवा० १०६ ।

आसमपय—आश्रमपदम्, पार्श्वनाथदीक्षास्थानम् । आव०
१३७ । आ—समन्तान् श्राम्यन्ति—तपः कुर्वन्त्यस्मिन्नित्या-

श्रम-तापसावसथादिस्तदुपलक्षितं पदं-स्थानम् । उक्त० ६०५ ।

आसममारी-मारीविशेषः । भग० १९७ ।

आसमरुवं-आश्रमरूपम् । भग० १९३ ।

आसमित्त-अश्वमित्रः, कौण्डिन्यशिष्यः । विशे० १६० ।

आव० ३१६ । उक्त० १६३ । चतुर्थनिहवनाम । ठाणा० ४१० ।

यस्मात्सामुच्छेदा उत्पन्ना । आव० ३११ ।

आसमुहदीवे-अतरद्वीपमेदः । ठाणा० २२६ ।

आसमुहा-अश्वमुखनामा त्रयोदशान्तरद्वीपः । प्रज्ञा० ५० ।

जीवा० १४४ ।

आसय-आशयः, निदानम् । आव० ६१० ।

आसयइ-आस्वादते-अभिलषति, आश्रयति वा । सम० ५५ ।

आसरयणे-अश्वरत्नम् । ठाणा० ३९८ ।

आसरह-अश्ववहनीयो रथः । भग० ३२२ । अश्वरथ-नियुक्तोभयपार्श्वतुरङ्गमो रथ इत्यर्थः । जं० प्र० १९८ ।

आसल-आसलं, आस्वाद्यम् । जीवा० ३३१ । जीवा० ३७० । आस्वादनीयः । जीवा० ३५१ ।

आसव-आसवः, मद्यम् । उक्त० ६१९ । पत्रादिवासकद्रव्य-मेदादनेकप्रकारः । जीवा० २६५ । पुष्पप्रसवमद्यम् । उक्त० ६५४ । आश्रवाः-उपादानहेतवो हिंसादयः । उक्त० ५९२ । चन्द्रहासादिकम् । जीवा० १९८ । चन्द्रहासादिपरमासवम् । जं० प्र० ४२ । नि० चू० प्र० ३५ अ । आश्रव-सूक्ष्म-रन्ध्रम् । भग० ८३ । आश्रवन्ति-प्रविशन्ति कर्माण्यात्म-नीत्याश्रवः-कर्मवन्धहेतुरितिभावः, स चेन्द्रियकषायाव्रतकि-यायोगरूपः । ठाणा० १८ । आश्रवं । प्रज्ञा० ५६ ।

आसवा-आसवाः-कर्मवन्धस्थानानि । आचा० १८१ । पापोपादानस्थानानि । आचा० ४१३ । बन्धका । आचा० १८२ । पत्रादिविशेषेण व्यतिरिक्त आसवः । प्रज्ञा० ३६४ । आश्रव-आ-समन्तात् शृणोति-गुरुवचनमाकर्ण-यतीति । उक्त० ४९ । कर्मवन्धहेतुमिथ्यात्वादि । आव० ५९८ । आश्रवः-इन्द्रियजयादिरूपः परमार्थपेशलः काय-वाङ्मनोव्यापारः । दश० २७९ । जलप्रवेगस्थानम् । व्य० प्र० १६७ अ । पापोपादानहेतुरारम्भादि । जीवा० १२८ । शुभाशुभकर्मादानहेतुः । ठाणा० ४४६ ।

आसवओ-आश्रवकः, बन्धकः । विशे० १०९३ ।

आसवदारं-आश्रवद्वारम्, कर्मवन्धद्वारम् । आव० ८५१ ।

आश्रवण-जीवतडागे कर्मजलस्य सगलनमाश्रवः-कर्मनि-बन्धनमित्यर्थः, तस्य द्वाराणीव द्वाराणि-उपाया आश्रवद्वा-राणीति । ठाणा० ३१६ ।

आसवपीतो-पीतासवः । उक्त० २६३ ।

आसवबुच्छेओ-आश्रवव्यवच्छेदः-कर्मवन्धद्वारस्थगनेन सवरणेनेत्यर्थः । आव० ८५१ ।

आसवार-अश्ववारः, अश्वारूढपुरुषः । भग० ४८१ ।

आससणाय वसणं-आशसनाय-विनाशाय व्यसनम्, तृतीयाधर्मद्वारस्य षड्विंशतितमं नाम । प्रश्न० ४३ ।

आससप्पओगे-आशंसा-इच्छा तस्याः प्रयोगो-व्यापारण करणं आशंसैव वा प्रयोगो-व्यापारः आशंसाप्रयोगः । ठाणा० ५१५ ।

आससा-आशंसा । विशे० १००८ । आव० ३२२ । अप्रा-प्तप्रार्थनम् । ठाणा० १४५ ।

आससाण-आशंसया, यद्यत्यन्तप्रवर्षणं भावि तदा स्थलेषु फलावाप्तिरयान्यथा तदा निम्नेष्वित्येवमभिलाषात्मिकया । उक्त० ३६१ ।

आससेण-अश्वसेन, पार्श्वजिनपिता । सम० १५२ । पच-मचक्रिपिता । सम० १५१ ।

आसा-अश्वा । आव० २६१ । आशा-इच्छाविशेषः । प्रश्न० ६४ । औप० ४७ ।

आसाइज्जा-आशातयेत्-हीलयेत्, बाधयेत् । आचा० २५७ ।

आसापज्जा-आस्वादयेत्-परिभुञ्जीत । आचा० ३९८ ।

आसापमाणे-आस्वादयन्, ईपत्स्वादयन् । भग० १६३ । आसादयेत्-सस्पृशेत् । आचा० ३८० ।

आसाढ-आषाढ, निहवनाम । विशे० ९३४ । यस्मादव्यक्ता उत्पन्ना । आव० ३११ । तृतीयो निहवः । ठाणा० ४१० ।

आसाढग-तृणमेदः । भग० ८०२ ।

आसाढवहुलं-आषाढवहुल, आषाढकृष्णपक्षम् । आव०

आसाढभूर्ई-आषाढभूति-देशभाषानेपथ्यादिविपर्ययकरणे दृष्टात । सूत्र० ३२९ । दर्शनपरीपहभनः । (मर०) । व्य० प्र० १९६ अ ।

आसाढायरिया—चेद्वयसुरेण थिरीकया आयरिया । व्य० प्र० १९ अ ।

आसायण—आशातयति, कदर्थयति । दश० २४४ ।

आसायण—आशातकपाराधिकः । ठाणा० १६३ ।

आसायणशील—आशातनाशीलः, शातयति—विनाशयतीत्याशातना तस्या शीलं—तत्करणस्वभावात्मकमस्येत्यत्याशातनाशील । उक्त० ५७९ ।

आसायणा—आशातना, लघुतापादनरूपा अथवा स्वसम्यग्दर्शनाभिभावापह्वासरूपा । दश० २४४ । ज्ञानाद्यायस्य शातना । आव० ५४७ । आशातना । प्रश्न० १४६ । आसामस्येन शात्यन्ते—अपचस्यन्ते यकाभिस्ता आशातना—रत्नाधिकविषयाविनयरूपा पुरतोगमनादिका । ठाणा० ५११ । आय—सम्यग्दर्शनाद्यवासिलक्षणस्तस्य शाननाः—खण्डनं निरुक्तादाशातना । सम० ५९ ।

आसायणिज्जं—आस्वादनीयम्, सामान्येन स्वादनीयम् । जीवा० २७८ ।

आसालण—आगालकः, अवष्टम्भसमन्वित आमनविशेष । दश० २०४ ।

आसालओ—ससावगम (सावट्ठमं) आसण । दश० चू० ९९ ।

आसालिण—आसालिकः, उर.परिसर्पमेदः । सम० १३५ ।

आसालिय—आसालिकः, उर परिसर्पविशेषः । प्रश्न० ८ ।

जीवा० ३९ । उर परिसर्पमेदविशेषः । प्रज्ञा० ४५ ।

आसास—आश्वासः, आश्वासन्यस्मिन्नित्याश्वास । आचा० ५ । आश्वासयति अत्यन्तमाकुलितानपि जनान् स्वस्थीकरोतीति । उक्त० २१२ ।

आसासग—अक्षस्यास्यं—मुखं, तत्र गतः फेन सोऽश्वासगतः । प्रज्ञा० ९५ । आमासक—भीयकाभिधानो वृक्ष । राज० ९ ।

आसासणय—आशसनम्, मम पुत्रस्य शिष्यस्य वा इदमिदं च भूयादित्यादिरूपा आशी । भग० ५७३ ।

आसासदीव—आश्वासदीपः, आकुलितजनस्वस्थकारको द्वीपविशेषः । उक्त० २१२ । आश्वासनमाश्वास, आश्वासाय द्वीप आश्वासद्वीपः । आचा० २४७ । आश्वास्यते—ऽस्मिन्नित्याश्वास, आश्वासश्चासौ द्वीपश्चाश्वासद्वीपः । आव० २४७ ।

आसासय—आशासकः, वृक्षविशेषः । औप० ११ ।

आसासा—आश्वासा—विश्रामाः । ठाणा० २३६ ।

आसासि—आश्वासयः, स्वस्थीकुरु । उक्त० १२७ ।

आसासिवा—आश्वासिता । आव० २२२ ।

आसाहीणापहिं—दुहतेहिं । दश० चू० ११६१ ।

आसिआवणं—स्तैन्यम् । वृ० वृ० ८६ आ ।

आसिद्धा—तिष्ठ । (मर०) ।

आसित्ता—आस्वाद्य—भुक्त्वा । आचा० ३३० ।

आसित्तो—आसिक्तः, सजीवः । वृ० वृ० ९७ आ । जस्स पुण अवच्चं उप्पज्जति सो । नि० चू० द्वि० ३१ अ ।

आसियं—आसिक्तः, आसेचनं, ईषदुदकच्छट्टकः । प्रश्न० १२७ । उदकच्छट्टम् । जीवा० २४६ । निर्द्धाटनं, निष्काशनम् । वृ० द्वि० ६१ आ ।

आसियावणं—हरणं । नि० चू० प्र० २६७ अ । अपहरणम् । वृ० प्र० ३०९ आ । हरति । नि० चू० द्वि० १३ आ ।

आसिले—आसिलः, महर्षिविशेषः । सूत्र० ९५ ।

आसिवाचितो—प्रव्राजितः । नि० चू० प्र० २८६ अ ।

आसी—आद्यो—दंष्ट्रा । प्रज्ञा० ४७ । विशेषः ३८० । आव० ४८ । आसी—दंष्ट्रा । आव० ५६६ ।

आसीणे—आसीनः, आश्रितः । आचा० २९३ ।

आसीयावणा—निष्कपायितुमासादनम् । व्य० द्वि० ३६१ अ ।

आसीविस—आशीविषः । शङ्खविजये वृक्षस्कारः । जं० प्र० ३५७ । नागः । प्रश्न० १०७ । आद्यो—दंष्ट्रास्तासु विपं येपा ते । ठाणा० २६५ । जीवा० ३९ । मीनोदादक्षिणतः वक्षस्कारः । ठाणा० ३२६ । उर परिसर्पविशेषः । जीवा० ३९ । विशेषः ३८० । उक्त० ३१८ । आशीविष—भुजङ्गः । आव० ५६७ ।

आसु—आशुः, शीघ्रम् । उक्त० ६३८ । जं० प्र० २०२ ।

आसुकारिणः—दुष्टाः । नि० चू० प्र० ७५ आ ।

आसुकोहो—तक्खणमेव कोहो । दश० चू० १२५ ।

आसुकारो—आशु—शीघ्र सजीवस्य निर्जीवीकरणम्, अहि-विषावशचिकादि । वृ० वृ० १४७ अ । शीघ्रकारः, अहिविष-विशुचिकादिकः । आव० ६२९ ।

आसुपन्ने—आशुप्रज्ञः, शीघ्रमुचितकर्तव्येषु यतितव्यमिति प्रज्ञा—बुद्धिरस्येति । उक्त० २१७ । सततोपयुक्तः । आचा० २६८ ।

आसुर—असुरभावनाजनित आसुरः, भवनपतिविशेषस्याय-मासुरः । ठाणा० २७४ । कोहो । दश० चू० १२० ।

आसुरत्तं-आसुरत्वम्, क्रोधभावम् । दश० २३१ ।
 आसुरत्तभावणा-आसुरत्वभावना । उक्त० ७०७ ।
 आसुरत्तो-क्रुद्ध । आव० ३८९ ।
 आसुरिनामा-कपिलशिष्यः । आव० १७१ ।
 आसुरिपत्तं । नि० चू० द्वि० ६० अ ।
 आसुरियं-असुरभावम् । प्रश्न० १२१ । अविद्यमानसुर्याम् ।
 उक्त० २७६ । असुराणामियमासुरीया । उक्त०-२७६ ।
 आसुरी - असुरा-भवनपतिदेवविशेषास्तेषामिय आसुरी ।
 वृ० प्र० २१२ आ ।
 आसुरुक्ते-आशुरुक्तः, आशु-शीघ्रं । रुप्त-कोपोदयादिमूढ-
 स्फुरितकोपलिङ्गो वा । भग० ३२२ । आशु-शीघ्रं रुप्त-
 कोपेन विमोहितो य स । आसुरोक्त-आसुरं त्वा-असुर-
 सत्कं कोपेन दारुणत्वादुक्त-भणितं यस्य स । त्रिपा० ५३ ।
 आसुरुक्त-शीघ्र कोपविमूढबुद्धिः, स्फुरितकोपचिह्नो वा ।
 भग० १६७ । क्रुद्धः । आव० ६५, १५२, ७११ । आशु-
 शीघ्रं रुष्ट-कोपेन विमोहितो य स आशुरुष्टः, आसुर वा-
 असुरसत्कं कोपेन दारुणत्वात् उक्तं-भणितं यस्य स आसु-
 रोक्तः । निर० ८ ।
 आसुरे काय - असुराणामयमासुरस्तम् - असुरसम्बन्धिन्,
 चीयत इति कायस्तं, निकायमित्यर्थः । उक्त० १८२ । असु-
 रसम्बन्धिनि काये असुरनिकाये इत्यर्थः । उक्त० २९६ ।
 आसूणि-आशूनिः, इलाघा । सूत्र० १८० । येन घृतपाना-
 दिना आहारविशेषेण रमायनक्रियया वा अशूनं सन्, आ-
 समन्ताच्छूनीभवति-बलवानुपजायते तत् । सूत्र० १८० ।
 आसूणियं-आशूनीतम्, ईषत्स्थूलीकृतम् । प्रश्न० ४९ ।
 आसूय-आसूयम्, औपयाचितम् । पिण्ड० १२० ।
 आसेवणसिक्खा - आसेवनशिक्षा, प्रत्युपेक्षणादिक्रियोप-
 देशः । विशे० ९१ उक्त० ५४५ । शिक्षाद्वितीयमेदः ।
 नदी २१० । सामाचारीशिक्षणम् । वृ० प्र० ६४ अ । प्रत्यु-
 पेक्षणादिक्रियारूपोऽभ्यासः । आव० ८३३ ।
 आसेवियं-स्तोकं आस्वादितं, अनास्वादितं वा । आचा०
 ३२५ ।
 आसो-जात्या आशुगमनशीलः अश्वः । जीवा० २८२ ।
 मनः । प्रज्ञा० ८८ । य एकस्मिन् द्वित्रादीनर्थान् वक्ति
 यथा अश्नातीत्यश्वः, आशु धावति न च धाम्यति । वृ०
 प्र० ३४ अ । चतुष्पदविशेषः । प्रज्ञा० ४५ ।

आसोकंता-मध्यमप्रामपंचमी मूर्च्छना । ठाणा० ३९३ ।
 आसोट्टे-अश्वत्थः । आचा० ३४८ ।
 आसोट्टे-अश्वत्थः, बहुबीजवृक्षविशेषः । प्रज्ञा० ३२ ।
 आसोत्थमंथुः । आचा० ३४८ ।
 आस्तिक्यम्-सम्यक्त्वस्य पञ्चमलक्षणम् । आव० ५९१ ।
 आस्थानमण्डपः - उपस्थानगृहम् । भग० २०० । नदी
 ६१ ।
 आस्फोटनम्-सकृद्वीषद्वा स्फोटनम् । दश० १५३ ।
 आस्या-यत्रास्यते यथासुखेन स्वाभ्यासपूर्वकम् । ओष० ६९ ।
 आस्रपः-मूल । जं०-प्र० ४९९ ।
 आहंसु-आहुः, उक्तवन्तः । भग० ९८ । आख्यातवान् ।
 प्रश्न० २६ ।
 आहश्च - आहत्य, कदाचित् । भग० ३०५, २२ । उक्त०
 १८८, ४८ । प्रज्ञा० ३३३ । वृ० तु० ११४ आ । कदा-
 चित्कम् । आव० ५३० । सहसा । नि० चू० द्वि० १२० अ ।
 कदाचित् सान्तरमित्यर्थः । भग० ४१ । उपेत्य स्वत एव,
 अत्यर्थं कदाचिद्वा । आचा० ५५ । दौकित्वा । आचा० २७२ ।
 उपेत्य । आचा० ३६२ । सहसा । आचा० ३२२, ३५५ ।
 कदाचित् अनन्यगत्या । व्य० प्र० ८ आ । आहत्या-आह-
 ननं प्रहारः । भग० ६७३ ।
 आहश्च गथा-आहतप्रन्था-व्ययीकृतद्रव्या । आचा० ३७२ ।
 आहट्टु-आहत्य, उपेत्य । सूत्र० ३०० । गृहीत्वा । आचा०
 २८०, ३४५ ।
 आहट्टो-आडम्बरः (उपाधिः) । आव० ३४१ ।
 आहडं - आहतम्, स्वप्रामादे साध्वर्थमानीतम् । प्रश्न०
 १५४ । साध्वयोग्यमशनादि । दश० २०३ ।
 आहणद्-आहन्ति, समीकरोति । आव० ३८५ ।
 आहत्तहिण-सूत्रकृतांगे त्रयोदशाध्ययनम् । सम० ४२ ।
 आहम्मिप जोगे-वशीकरणादीनि । आव० ६६२ ।
 आहयन्ति-क्रययन्ति । नि० चू० प्र० २७७ अ ।
 आहय - आहतं, लक्षणया लिखितम् । जं० प्र० २०३ ।
 आख्यानकप्रतिबद्धं यस्माद्यं तेन युक्तं तद्गीतम् । ठाणा०
 ४२१ । आहतं, आख्यानकप्रतिबद्धम् । सूर्य० २६७ । जीवा०
 १६२ । आव० २९८ । आख्यानकप्रतिबद्धं, आस्कालितं
 वा । औप० ७४ ।
 आहया-आख्यानकप्रतिबद्धानि । राज० १६ ।

आहारणं—आ-अभिविधिना ह्रियते-प्रतीतौ नीयते अप्रतीतो-
ऽर्थोऽनेनेति । ठाणा० २५४ । साध्यसाधनान्वयव्यतिरेक-
प्रदर्शनं दृष्टान्तो वा । आच० ६२ ।

आहारणतद्देशे—आहारणतद्देशः, आहारणार्थस्य देशस्तद्देश-
स चासाधुपचारादाहारणं चेति प्राकृतत्वादाहारणशब्दस्य पूर्वनि-
पाते आहारणतद्देश इति यत्र दृष्टान्तार्थदेशेनैव दार्ष्टान्तिकार्थ-
स्योपनयनम् क्रियते तत् । ठाणा० २५४ ।

आहारणतद्दोषे—आहारणतद्दोषः, आहारणस्य सम्बन्धी
साक्षात्प्रसङ्गसम्पन्नो वा दोषस्तद्दोषः, सा चासौ धर्मे
धर्मिणः उपचारादाहारणं चेति आहारणस्य दोषो यस्मिंस्तथा
यत्साध्यविकल्पादिदोषदुष्टं तद्दोषाहारणं । ठाणा० २५४ ।

आहारणा—घोरयति घोरण करोति । ओष० ५८ । ज्ञात-
विशेष । ठाणा० २५३ । उदाहारणम् । दश० ३५ ।

आहारे—आहारयेत्-व्यवस्थापयेत् । आचा० २९२ ।

आहवर्णी—आथर्वणी, आथर्वणाभिधाना मयोऽनर्थकारिणी
विद्या । सूत्र० ३९९ ।

आहा—आधा । भग० १०२ । साधूना मनस्याधानम् साधू-
नाश्रित्य । प्रश्न० १२७ । आधानम्, साधूनिर्मितं चेतनः
प्रणिधानम् । पिण्ड० ३५ । अधस्तात् । नि० त्रु० प्र०
२९४ आ । आधीयतेऽस्यामिति । पिण्ड० ३६ ।

आहाकर्म—आधाकर्म, आधाय-निमित्तत्वेनाश्रित्य पूर्वोक्तम-
ष्टप्रकारमपि कर्म बध्यते, शब्दस्पर्शरूपगन्धादिक । कर्मनि-
मित्तभूता मनोज्ञैतरशब्दादय एवाधाकर्म । आचा० ९८ ।
आधानं आधाकरणं तदुपलक्षितं कर्म । यथाकर्म वा तत्तद्ग-
त्यनुरूपचेष्टितं वा । उक्त० १८२ । साधुप्रणिधानेन यत्सचेतन-
मचेतनं क्रियते अचेतनं वा पच्यते चीयते वा गृहादिकं
व्यूयते वा वस्त्रादिकं तदाधाकर्म । भग० १०२ । प्रथम
उद्गमदोष । आधानं आधा तथा आधया कर्म-पाकादि-
क्रिया, आधाय-साधु चेतसि प्रणिधाय यत् क्रियते भक्तादि
तत् । पिण्ड० ३४ । चतुर्थशबलदोष । प्रश्न० १४४ ।
सम० ३९ ।

आहाकर्मियं—आधाकर्म, दोषविशेष । आचा० ३२९ ।

आहाकर्मिहि—आधाकर्मभिः, आधान-माधाकरणं आत्म-
नेतिगम्यते, तदुपलक्षितानि कर्माण्याधाकर्मणि, तै-स्वकृ-
तकर्मभिः । उक्त० २४७ ।

आहाण—आधानम्, विधानम् । विशे० ८४७ ।

आहार—आहारः, भोजनम्, जीवनम् । प्रश्न० १०६ । मनसा
तथाविधं पुद्गलोपादानरूपः । भग० ८६ । त्रयोदशशतके
पंचमोद्देशकः । भग० ५९६ । अष्टाविंशतितममाहारप्रतिपा-
दकत्वादाहारः । प्रज्ञा० ६ ।

आहारण—आहारकम्, चतुर्दशपूर्वविदा कांयोंत्पत्तौ योग-
बलेनाह्रियत इति । प्रज्ञा० २६८ । तथाविधकांयोंत्पत्तौ
चतुर्दशपूर्वविदा योगबलेनाह्रियत इति । ठाणा० २९५ ।
चतुर्दशपूर्वविदा तीर्थकरस्फातिदर्शनादिकतथाविधप्रयोजनो-
त्पत्तौ सत्या विशिष्टलब्धिवशादाह्रियते-निर्वर्त्यते इति ।
जीवा० १४ । प्रज्ञा० ४०९ । तथाविधप्रयोजने चतुर्दशपूर्व-
विदा यदाह्रियते-गृह्यते तत् । आह्रियन्ते-गृह्यन्ते केवलिन
समीपे सूक्ष्मजीवादयः पदार्था अनेनेति वा । अनु० १९६ ।
आहारयति-आहारं गृह्णातीति । नन्दी ९० ।

आहारपसणा—आहारपणा । दश० १८ ।

आहारगं—आहारकम्, तृतीयं शरीरम् । प्रज्ञा० ४६९ ।

आहारगंगोवंगणाम—आहारकाङ्क्षोपाङ्गनाम, उपाङ्गनाम ।
प्रज्ञा० ४७० ।

आहारगतं—आहारकत्वं, आहारकशरीरकरणलब्धिवं ।
ठाणा० ३३२ ।

आहारगवन्धन—आहारकवन्धनम्, वन्धननाम । प्रज्ञा०
४७० ।

आहारगमो—आहारगमः, प्रज्ञापनाया अष्टाविंशतितमाहा-
रपदोक्तसूत्रपद्धतिः । भग० १०९ ।

आहारगसंघायनाम—आहारकसंघातनाम, यदुदयवशादा-
हारकशरीररचनाऽनुकारिसंघातरूपा जायते तदाहारक-
संघातनाम । प्रज्ञा० ४७० ।

आहारगसमुद्घात—आहारकसमुद्घातः, आहारके प्रारम्भ-
माणे समुद्घातः । जीवा० १७ ।

आहारद्वि—आहारार्थः, आहारप्रयोजनमाहारार्थित्वम् । भग०
२० । आहारलक्षणं प्रयोजनं, आहाराभिलाषो वा । प्रज्ञा०
५०० ।

आहारद्वि—आहारार्थी, आहारमर्थयते-प्रार्थयते इत्येवंशीलः,
अर्थो वा-प्रयोजनमस्यास्तीत्यर्थी, आहारेण-भोजनेन अर्थी
आहारार्थी, आहारस्य-भोजनस्य घाऽर्थी आहारार्थी । भग०
२० ।

आहारपञ्चकलाण—आहारप्रत्याख्यानम्, अनेषणीयभक्त-
पाननिराकरणरूपम् । उत्त० ५८८ ।

आहारपदे—प्रज्ञापनाया अष्टाविंशतितमपदम् । प्रज्ञा० २५ ।
नदी १०५ ।

आहारपयाङ्ग—आहारपदानि, आहारग्रहणविषयकानि पदा-
नि । ज० प्र० ४६१ ।

आहारपरिणामा—आहारपरिज्ञा, सूत्रकृताङ्गे द्वितीयश्रुतस्कन्धे
तृतीयाध्ययनम् । आव० ६५८ । ठाणा० ३८७ । उत्त०
६१६ ।

आहारपर्याप्तिः—यस्या शक्त्या करणभूतया भुक्तमाहारं खल-
रसरूपतया करोति सा । वृ० प्र० १८४ आ । शरीरेन्द्रियवाह्म-
नप्राणपानयोग्यदलिकद्रव्याहरणक्रियापरिसमाप्ति । तत्त्वा०
८-१२ ।

आहारपोसहे—आहारपौषधः, आहारनिमित्तं पौषधः,
आहारनिमित्तं धर्मपूरणं पर्वति भावना । आव० ८३५ ।

आहारसञ्ज्ञा—आहारसञ्ज्ञा, आहाराभिलाष-क्षुद्देदनी
योदयप्रभव आत्मपरिणाम । आव० ५८० ।

आहारसञ्ज्ञा—आहारसञ्ज्ञा, क्षुद्देदनीयोदयाद् या कवला-
याहारार्थं तथाविधपुद्गलोपादानक्रिया सा । प्रज्ञा० २२२ ।
क्षुद्देदनीयोदयात्कावलिकायाहारार्थं पुद्गलोपादानक्रियैव
सञ्ज्ञायतेऽनया तद्वचनित्याहारसञ्ज्ञा । भग० ३१४ ।
आहाराभिलाष-क्षुद्देदनीयप्रभवः खलु आत्मपरिणामवि-
शेष । जीवा० १५ ।

आहारवं—आलोड्यमाणं जो समेदं सर्वं अवधारति सो ।
नि० चू० तृ० १२८ आ । अलोचितापराधाना अवधारणा-
वान् । भग० ९२० ।

आहाराङ्गणियाप—रत्नं—ज्ञानादिभिर्व्यवहरतीति रात्रि-
क—वृहत्पर्यायो यो यो रात्रिको यथारात्रिकं तद्भावस्तत्ता
तया यथारात्रिकतया—यथाज्येष्ठ । ठाणा० ३०१ ।

आहारुद्देश—आहारोद्देशः, प्रज्ञापनाष्टाविंशतितमपदस्थो-
द्देशक । भग० २० ।

आहारैति—विशेषाहारापेक्षया सामान्याहारस्याविशिष्टशरीर-
बन्धनसमय एव कृतत्वात् । भग० ७६३ ।

आहारे—आहार, चरमाचरमपदगतसूत्रम् । प्रज्ञा० २४६ ।
आहारप्रतिपादकं प्रज्ञापनाया अष्टाविंशतितमं पदम् । प्रज्ञा०

६ । आधारः । भग० ७३८ । फलपत्रकिशलयमूलकन्द-
त्वगादिनिर्वैर्य । आचा० ६० ।

आहारेत्ताइतो—आहतवान् । आव० ३०८ ।

आहारे भोयणा—आहाराभोगता । प्रज्ञा० ५४३ ।

आहारो—आहारः, कूरादि एकं चेव खुधं णासेति पाणे तक्-
खीरदग्मज्जादि एगंगिया तिस णासेति, आहारकिञ्चं च
करेति खाइमे एगंगिया फलमंसादि आहारकिञ्चं च करेति,
साइमेऽवि मधुपाणिम तंबोलादिया एगंगिया खुहं णासेति ।
नि० चू० द्वि० ५० आ । मुखतो जं किञ्चि भुजति सो
सव्वो आहारो । नि० चू० द्वि० ५१ अ । आधार आधेय-
स्येव सर्वकार्येषु लोकानामुपकारित्वात् । भग० ७३९ ।

आहारोवचया—आहारोपचया, आहारेणोपचयो येषां ते ।
आचा० २७५ ।

आहार्यः—अभिनयचतुर्थमेदः । ज० प्र० ४१४ । काष्ठफल-
पुस्तमृत्तिकाचर्मादिघटितप्रजननैर्योषिद्वाच्यप्रदेशासेवनमित्य-
र्थः । आव० ८२५ । आहार्य अन्धकाररहितत्वं । सम०
१४० ।

आहालंदिया—कल्पविशेष । नि० चू० प्र० ३३८ आ ।

आहावंति—आगच्छन्ति । वृ० द्वि० २१३ अ ।

आहावणा—आभावना, उद्देशः । पिण्ड० ११६ ।

आहाविज्ज—आधावेत् । आव० ६३३ ।

आहासिया—आभासिकनामद्वितीयान्तरद्वीपः । प्रज्ञा० ५० ।

आहिङ्गह । ओष० ९६ ।

आहिङ्गओ—आहिण्डक, दूरदेशविहारकर्ता । आव० ५३६ ।

आहिङ्गा—विहरंता । नि० चू० प्र० ३१४ अ ।

आहिङ्हा—सततं परिभ्रमणशीला । वृ० तृ० १८४ आ ।

आहिङ्गिओ—आहिण्डक, आहेट्क । आव० ४३२ ।

अगीतार्थ, चक्रस्तूपादिदर्शनप्रवृत्त । ओष० ६० ।

आहिङ्गितो—आहिण्डक । उत्त० १०८ ।

आहिङ्गि—परिदधाति । आव० ३६० ।

आहिअग्गि—आहिताग्नि, अग्निं गृहीत्वा स्वगृहे स्थापनात् ।

आव० १६९ । ब्राह्मण । दश० २५२ । कृतावस्थादि-

ब्राह्मण । दश० २४५ । प्रतिपादितोऽनुष्ठितो वा । सूत्र०

१७८ ।

आहिण—आहित, जनितः । सूत्र० ६९ । प्रथित, प्रसिद्धि
गतः । सूत्र० ६९ ।

आहिज्जइ-आधीयते, व्यवस्थाप्यते, आख्यायते वा । सूत्र० ३३७ । सम्बध्यते । सूत्र० ३०६ । आख्यायते । सम० ११३ ।

आहितविशेषम्-आहितविशेषत्वं-वचनान्तरापेक्षया ढौकि-तविशेषता । एकत्रिंशत्तमवाणीगुण । सम० ६३ ।

आहितुण्डिग-आहितुण्डिक, गारुडिक । दश० ३७ ।

आहितो-आख्यातः, कथित । सूत्र० १११ ।

आहित्यं । जीवा० १९४ ।

आहित्यं-आहितम् ढौकितम् । सूत्र० ७१ । आत्मनि व्य-वस्थितं, आ-समन्तात् हितं वा । सूत्र० ६८ । गृहीतम् । आव० ३७० ।

आहियग्गी-वंभणो । दश० चू० १३२ ।

आहियडमरं-आहितडमरम्, शत्रुकृतविड्वरोऽधिकविड्वरो वा । औप० १२ ।

आहिया-आख्याता । ठाणा० ३९७ ।

आहियोग - आभियोगदेवैकृत्यन्ना आदेगवर्तिनः । भग० १९८ ।

आहिव्वण-आहित्यम्, अहितत्वं-शत्रुभावम् । प्रश्न० ३८ ।

आही-आधि, मन पीडा । प्रश्न० २५ ।

आहुइ-आहुति, अग्नौ घृतादिद्रव्यप्रक्षेपरूपा । दश० २४५ ।

आहुणिप-आधुनिक । सूर्य० २९४ । अष्टाशीतौ ग्रहेषु पचमग्रहनाम । ठाणा० ७८ । ज० प्र० ५३४ ।

आहुणिज्ज-आहवनीयं-सम्प्रदानभूतम् । औप० ५ ।

आहुणिय-आधूय । आव० १२१ ।

आहुस्स-आहोतुः, दातु । औप० ५ ।

आहुए-सहृत् । आचा० ४२१ ।

आहतो-उत्पन्नः । आव० ३४३ । लग्न, उत्पन्न । उत्त० १४८ ।

आहय-आहूतम्-आह्वानमामन्त्रणं नित्यं मदग्रहे पोष-मात्रमन्नं ग्राह्य इत्येतरूपम्, कर्मकराशकारणं वा साध्वयं स्थानान्तरादन्नाद्यानयनाय यत्र स, स्पर्धा वा । भग० २९३ । भग० २९४ ।

आहेडगो-मिगव्व । नि० चू० द्वि० १३६ आ ।

आहेणं-जमन्नगिहातो आणिज्जनि त अहवा जं बहुगिहानो वरगिह णिज्जनि त । नि० चू० द्वि० २२ अ । यद्विवाहोत्तर-काले वधूप्रवेगे वरग्रहे भोजनं क्रियते । आचा० ३३४ ।

आहेति-आधाय, कृत्वा । उत्त० २४७ ।

आहेवच्चं - आधिपत्यम्, अधिपतिकर्म । भग० १५४ । अधिपते. कर्म, रक्षा । ज० प्र० ६३ । जीवा० २१७, १६२ ।

आहेवणं-आक्षेपम्, पुरक्षोभादिकरणम् । प्रश्न० ३८ ।

आहोपुरुषिका-आत्मशक्त्याविष्करणम् । सूत्र० ३४५ ।

आहोहिओ-आधोऽवधिकः, परमावधेरधस्तादधोऽवधिस्तेन यो व्यवहरति स. परिमितक्षेत्रविप्रयावधिक । भग० ६७ ।

आहोहिय-नियतक्षेत्रविप्रयावधय । सम० ९६ ।

आहोही-यन्प्रकारोऽवधिरस्येति यथावधिः परमावधेर्वाऽधो-वर्त्यवधिर्यस्य सोऽधोऽवधि । ठाणा० ६१ ।

आहिका-पिशाचे चतुर्थमेद । प्रज्ञा० ७० ।

आहियते-निर्वर्त्यते । जीवा० १४ ।

इ

इंखिणिका-कर्णमूले घण्टिका चालयन्ति । आं० १३० ।

इंखिणी - विज्जाभिमंतिया घंटिया कण्णमूले चालिज्जति, तत्थ देवता कर्हति कर्हंतस्स पसिणापसिणं सभवति स एव इंखिणी भण्णति । नि० चू० द्वि० ८५ अ । निन्दा । सूत्र० ६१ ।

इंगना-इङ्गना, सञ्ज्ञा । नदी १५ ।

इंगाल-अङ्गार, दग्धेन्धनो विगतधूमज्वाला । आचा० ४९ । चारित्रेन्धनमङ्गारमिव यं करोति, भोजनविषयरागाग्निं मो-ङ्गारः । भग० २९१ । अङ्गाराणामयमङ्गारः । दश० १६४ । ज्वालारहितोऽग्निः । दश० १५४, २०८ । महाग्रहविशेषः । भग० ५०५ । निज्वलितेन्धनम् । भग० २१३ । विगत-धूमः । प्रज्ञा० २९ । निर्धूमाग्निः । जीवा० १०७ । विगत-धूमज्वालो जाज्वल्यमानः खदिरादिः । जीवा० २८ । अङ्गारः । आव० ४२२, ३१३ । रागो । नि० चू० तृ० ४९ अ । ज्वालारहितो वह्निः, अग्नेस्तृतीयमेदः । पिण्ड० १५२ ।

इंगालए - अङ्गारक, अष्टाशीतितममहाग्रहविशेषः । सूर्य० २९४ । महाग्रहविशेषः । ज० प्र० ५३४ । ठाणा० ७८ ।

इंगालकहिणि-इपद्वक्काया लोहमययष्टिः । भग० ६९७ ।

इंगालकम्म - अङ्गारकर्म, अङ्गारकरणविक्रयक्रिया । आव० ८२९ ।

इंगालदाहओ-अङ्गारदाहकः । आव० १५१ ।

इंगालम्भूया-अङ्गारराशिना भूता । भग० १६६ ।

इंगालवडेंसए - अङ्गारावतंसकं, ज्योतिषविमानविशेष । भग० ५०५ ।

इंगालसोल्लियं-अङ्गारैरिव पक्कम् । भग० ५१९ । औप० ९१ । निर० २६ ।

इंगाला-अणिधणाणि जाला । नि० चू० प्र० ५२ आ ।

इंगिअ-इङ्गितम्, अन्यथा प्रवृत्तिलक्षणम्, निष्ठीवनादिलक्षणम् । दश० २५२ । नयनादिचेष्टया । ज० प्र० २२३ ।

इंगिणि-इङ्गिनी, अनशनविशेष । आव० ६७० ।

इंगिणिमरणे-इङ्गिनीमरणम्, प्रतिनियतदेश एव चेष्टयते-
स्यामनशनक्रियायाम्, सप्तदशमरणे षोडशः । सम० ३३ ।
इङ्गिते प्रदेशे मरणं इङ्गितमरणम् । आचा० २६२ । “इंगि-
यदेसमि सय चउव्विहाहारचायनिप्फन्न । उव्वत्तणाइजुत्त
नऽण्णेण उ इंगिणीमरणं” । ठाणा० ९६ । यावत्कथिकानशन-
द्वितीयमेद । ठाणा० ३६४ ।

इंगिणी-इङ्गिनीमरणम्, मरणस्य षोडशो मेद । उत्त० २३०० ।
इङ्गिनी, इङ्गयते-प्रतिनियतप्रदेश एव चेष्टते अस्यामनशन-
क्रियायामिति । उत्त० २३५ । सम० ३५ । विशेष० १०० ।

इंगितं-सूक्ष्मबुद्धिगम्यचेष्टा । ठाणा० ४ । सूक्ष्मचेष्टाविशेष ।
वृ० प्र० ४३ अ ।

इंगिनीमरणं - उक्तन्यायतः । प्रतिपद्य शुद्धस्थण्डिलस्थाता
एकाग्रयेव कृतचतुर्विधाहारप्रत्याख्यानस्तत्स्थण्डिलस्यान्तश्छा-
यात उष्णमुष्णाच्च छाया स्वयं संक्रामति । उत्त० ६०२ ।
‘नियतप्रदेशस्थायित्वेऽशनादित्याग । आव० ५६३ ।

इंगियं-इङ्गितम्, ज्ञानविशेष । आव० ७२४ । नयनादि-
चेष्टाविशेष । निर० ८ । ज्ञाता० ४१ । निपुणमतिगम्यं
‘प्रवृत्तिनिवृत्तिस्त्वकमीपद्भूशिरःकम्पादि । उत्त० ४४ ।
अगभंगादि । उत्त० ६२६ ।

इंगियपत्थिय-चेष्टितप्रार्थित । (मर०) ।

इंगियमरणं-इंगितमरणम्, इंगिते प्रदेशे मरणम् । दश०
२७ ।

इंगियागारकुसलो-इंगिताकारकुशल । आव० ५६ ।

इंगियागारसंपन्ने-इंगिताकारसम्पन्न, इंगित-निपुणमति-
गम्यं प्रवृत्तिनिवृत्तिस्त्वकं, आकार-स्थूलवीर्यसवेद्य प्रस्थानादि
भावाभिव्यञ्जको दिगवलोकनादि, द्वन्द्वे इंगिताकारौ, तौ
अर्थाद्गुरुगतौ सम्यक् प्रकर्षेण जानातीति । उत्त० ४४ ।

इंगिताकारसम्पन्न - इंगिताकाराभ्या गुरुगतभावपरिज्ञानमे-
वोक्तं तेन सम्पन्न-युक्त । उत्त० ४४ ।

इङ्गयते-प्रतिनियतदेश एव चेष्टयते । सम० ३५ ।

इतं-आयान्तम् । उत्त० ३२५, १३९ ।

इंती-एति-आगच्छन्ति । ओष० ७८ ।

इंतो-आयान्, आगच्छन् । दश० ३७ । आव० ८०१ ।
वृ० वृ० १७९ अ ।

इंदं-एकोनविंशतिसागरोपमस्थितिकं विमानम् । सम० ३७ ।

इंद-इन्द्र, सप्तमदिनस्य सैद्धान्तिक नाम । सूर्य० १४७ ।

ऐन्द्री-पूर्वदिक् सैद्धान्तिकनाम । ठाणा० १३३-१ ।

इंदकाइया-त्रीन्द्रियविशेष । प्रज्ञा० ४२ । त्रीन्द्रियजन्तु-
विशेष । जीवा० ३२ ।

इंदकील-इन्द्रकील, गोपुरे कीलविशेष । जीवा० ३५९,
२०४ । गोपुरकपाटयुगसन्धिविशेषस्थानम् । जं० प्र० ४८ ।

गोपुरावयवविशेष । औप० ३ । गोपुरकपाटयुगसन्धिवि-
शेषस्थानम् । भग० १७५ । पुरमध्यस्थम् । नंदी १५० ।

इंदकुंभ-कुम्भानामिन्द्र-विजयदेवाभिषेककलशाः । जं० प्र०
५० ।

इंदकुंभसमाणो-इन्द्रकुम्भसमान, महाकुम्भप्रमाणकुम्भ-
सदृशः । जीवा० ३६० ।

इंदकुमारिया-इन्द्रकुमारिका । आव० ४३४ ।

इंदकेऊ-इन्द्रकेतु, लोकमहनीयो ध्वजविशेष । उत्त० ३०३ ।

इंदकेतू-इन्द्रकेतु, रश्मिनियन्त्रिते वेन्द्रयष्टि । प्रश्न० १३४ ।

इंदखील्लो-इन्द्रकील । आव० ४१७ ।

इंदगाइ-त्रीन्द्रियजीवविशेष । उत्त० ६९५ ।

इंदगाह-इन्द्रग्रह, उन्मत्तताहेतुः । भग० १९८ ।

इंदगोवण-इन्द्रगोपक, प्रावृत्प्रथमसमयभावी कीटविशेष ।
प्रज्ञा० ३६१ ।

इंदगोवया-इन्द्रगोपक, त्रीन्द्रियजन्तुविशेषः । जीवा० ३२ ।
त्रीन्द्रियविशेष । प्रज्ञा० ४२ ।

इंदगोवसमाइय-त्रीन्द्रियजीवमेदः । उत्त० ६९५ ।

इंदगोवेइ-इन्द्रगोपक, प्रावृत्कालभावी कीटविशेषः । जं०
प्र० ३४ । आचा० ३७६ ।

इंदग्गहो-इन्द्रग्रहः । जीवा० २८ ।

इंदग्गी-इन्द्राग्निः, ग्रहविशेषः । ठाणा० ७९ । जं० प्र० ५३५ ।

इंदजसा-इन्द्रयशः, ब्रह्माजराजी । उत्त० ३७७ ।

इंद्रजालिओ—इन्द्रजालिक—भूतिलाभिध. । आव० २१९।
इंद्रज्जओ—इन्द्रध्वज, शेषध्वजापेक्षयाऽतिमहत्त्वादिन्द्रश्चासौ
 ध्वजश्च इन्द्रध्वज इति विग्रहः, इन्द्रत्वसूचको ध्वज इति
 वा । सम० ६१।

इंद्रद्वारे—इन्द्रस्थानम्, यत्रेन्द्रयष्टिरुद्धीक्रियते । अन्त०
 २३।

इंद्रणागो—इन्द्रनागः, येन बालतपसा सामायिक लब्धम् ।
 आव० ३५३। वसन्तपुरे दारको य एकपिण्डको जात ।
 आव० ३५२।

इंद्रदत्त—इन्द्रदत्त, अभिनन्दनजिनप्रथमभिक्षादाता । आव०
 १४७। सम० १५१। इन्द्रपुरनगरनृपति । विपा० २२।
 व्य० द्वि० १५१ अ। व्य० द्वि० १७० आ । तितिक्षोदा-
 हरणे इन्द्रपुरनगरनरेश । आव० ७०२। मथुराक्षाद-
 पादच्छेदक । (मर०) । वासुपूज्यपूर्वभव । सम० १५१।
 इन्द्रपुरे राजा । आव० ३४३। मथुराया पुरोहितविशेष ।
 उत्त० १२५। श्रावस्या कपिलशिक्षको ब्राह्मणः । उत्त०
 २८६, २८७। इन्द्रपुरनृपति । उत्त० १४८।

इंद्रधनु—इन्द्रधनु । जीवा० २८३। विविधवर्णमभ्रमण्डले
 जायमान तेजोमण्डलम् । भग० १९५।

इंद्रनीले—इन्द्रनील, रत्नविशेष । प्रज्ञा० २७। पृथिवीभेद ।
 आचा० २९। मणिभेद । उत्त० ६८९।

इंद्रपयपवतो—गजाग्रपदपर्वतापरनामा पर्वतः, षड्दिग्-
 क्षेत्रावग्रहस्थानम् । नि० चू० प्र० ३८१ अ।

इंद्रपाउया—इन्द्रपादुका, इन्द्रकुमारी । आव० ४३७।

इंद्रपुरं—इन्द्रपुरम्, नगरविशेष । उत्त० ३८०। इन्द्रदत्त-
 राजधानी । उत्त० १४८। तितिक्षोदाहरणे नगरविशेष ।
 आव० ७०२। नगरविशेष । विपा० ५४, ९५। इन्द्र-
 दत्तराजधानी । विपा० ८८। नगरविशेष । आव० ३४३।
 व्य० द्वि० १५१ अ, १७० आ ।

इंद्रभूर्इ—इन्द्रभूति, प्रथमगणधर । आव० २४०। श्रीवीर-
 प्रथमगणधर । सम० १५२।

इंद्रभूती—इन्द्रभूति इति मातृपितृकृतनामधेयः, महावीर-
 स्वामिनः प्रथमशिष्य । भग० ११। महावीरस्वामिनो
 ज्येष्ठ शिष्य । भग० १३९। श्रीमहावीरप्रथमगणधर ।
 सूत्र० ४०७। रविप्रभतिर्णये चम्पानगर्या पुण्यभट्टचैत्ये

महावीरस्वामिनो गौतमगोत्रो ज्येष्ठः शिष्य । भग०
 २०६।

इंद्रमह—इन्द्रमह, इन्द्रोत्सवः । उत्त० २११। अश्वयुक्-
 पूर्णमासी । ठाणा० २१४। लौकिकमहोत्सवः । आव०
 ३५८। उत्सवविशेष । आव० ६९२। आचा० ३०८।
 यदश्वयुक्पूर्णमाया भवति कार्तिके वा । आव० ७३६।
 इन्द्रोत्सव । आव० ३५८। इन्द्रस्य-शक्रस्य मह-प्रति-
 नियतदिवसभावी उत्सव । जीवा० २८१।

इंद्रमुद्धाभिसिच्चे—इन्द्रमूर्द्धाभिषिक्तः, सप्तमदिनस्य सैद्धान्तिक-
 कनाम । जं० प्र० ४९०।

इंद्रसम्मो—इन्द्रगर्भा, गृहपतिविशेष । आव० १९४। प्रति-
 चरकः । आव० १९०।

इंद्रसिरी—इन्द्रश्री, ब्रह्मराजराजी । उत्त० ३७७।

इंद्रसेणा—रक्तवतीसगमिका नदी । ठाणा० ४७९।

इंद्रा—ऐन्द्री, पूर्वदिक् । आव० २१५। भग० ४९३। नाग-
 कुमारैन्द्रस्य पञ्चमाग्रमहिषी । भग० ५०४। पञ्चमविद्यु-
 त्कुमारी महत्तरिका । ठाणा० ३६१। रक्तवतीसगमिका
 नदी । ठाणा० ४७७।

इंद्रासणि—इन्द्राशनि, इन्द्रवज्रम् । उत्त० ४७५।

इंद्रियं—इन्द्रिय, प्रज्ञापनाया पञ्चदश पदम् । प्रज्ञा० ६।
 इन्द्रनादिन्द्र-जीवः, सर्वविषयोपलब्धिभोगलक्षणपरमैश्वर्य-
 योगात्तस्य लिङ्गं तेन दृष्टं सृष्टं सृष्टं दत्तमिति वा, श्रोत्रादि ।
 ठाणा० ३३४। 'औदारिकादित्वाथपरिच्छेदकत्वलक्षणधर्म-
 द्वयोपेतम् । ठाणा० ३५६। इन्द्रलिङ्गदृष्टिदृष्टादिरूपम् ।
 तत्त्वा० २-१५।

इंद्रियउद्देशण—प्रज्ञापनाया पञ्चदशपदस्य प्रथमोद्देशकः ।
 भग० ४४०, ७७७, १३१। प्रज्ञा० ५४५।

इंद्रियकरणं—इन्द्रियकरणम्, इन्द्रियाणां-चक्षुरादीनां करण-
 अवस्थान्तरापादनम् । उत्त० १९८।

इंद्रियत्थ—औदारिकादित्वाथपरिच्छेदकत्वलक्षणधर्मद्वयोपेत-
 मिन्द्रियं, अर्थ-विषयो जीवादि । ठाणा० ३५६।

इंद्रियत्थविकोचणयाते—इन्द्रियार्थविक्रोचणं-कामविकारः ।
 ठाणा० ४४७।

इंद्रियन्था—इन्द्रियार्थाः, इन्द्रियैर्यन्ते-अधिगम्यन्ते इति
 इन्द्रियार्थाः-शब्दादयः । ठाणा० २५३। इन्द्रियाणामर्थ-
 तद्विषयाः-शब्दादयः । ठाणा० ३३५।

इंदियनिग्गहो - इन्द्रियनिग्रह, इन्द्रियाणां - श्रोतादीना निग्रह - उपेतरेषु शब्दादिषु रागद्वेषाकरणं, पञ्चैतेऽनंगारगुणा । आव० ६६० ।

इंदियपच्चक्खे - इन्द्रियं-श्रोत्रादि तन्निमित्तं-सहकारिकारणं यस्योत्पत्तस्तदलिंगिक शब्दरूपरसगन्धस्पर्शविषयज्ञान-मिन्द्रियप्रत्यक्षम् । अनु० २११ ।

इंदियपज्जत्ति-इन्द्रियपर्याप्ति - यया धातुरूपतया परिणमिता-दाहारादिन्द्रियप्रायोग्यद्रव्याण्युपादायैकद्वित्रयादीन्द्रियरूपतया परिणमस्य स्पर्शादिविषयपरिज्ञानसमर्थो भवति सा । वृ० प्र० १८४ आ ।

इंदियपडिपुणो-नोविगलित्तियो । नि० चू० प्र० २६६ आ ।

इंदियवलं-इन्द्रियवलम्, चक्षुरादीन्द्रियाणां बल-स्वस्ववि-पयग्रहणपाटवम् । जीवा० २६८ ।

इंदियमुंडा-न जितेन्द्रियाः । नि० चू० द्वि० ३७ अ ।

इंदियलद्धी-इन्द्रियलब्धि, पञ्चेन्द्रियप्राप्तिः । उक्त० १४५ । इन्द्रियाणाम्-स्पर्शादीनां मतिज्ञानावरणक्षयोपशमसम्भूताना-मेकेन्द्रियादिजातिनामकर्मोदयनियमितक्रमाणा पर्याप्तकनाम कर्मादिसामर्थ्यसिद्धाना द्रव्यभावरूपाणा लब्धिरात्मनीती-न्द्रियलब्धिः । भग० ३५० ।

इंदियलाघवं - इन्द्रियलाघवं, इन्द्रियाणि तस्य वशे वर्तन्ते । व्य० द्वि० १०२ आ ।

इंदियाहं-इन्द्रियाणि-नयननासिकादीनि । उक्त० ४२५ ।

इंदियाईणं-इन्द्रियादीनाम्, पृथ्व्याद्येकेन्द्रियाणाम् । विशे० २६० ।

इंदियाणि-इन्द्रियाणि-नयननाशावंशादीनि । सम० १६ ।

इंदीवरं-हरितविशेष । प्रज्ञा० ३३ ।

इंदुत्तरवडिसगं-एकोनविंशतिसागरोपमस्थितिकं विमानम् । सम० ३७ ।

इंदुवसु-इन्दुवसु, ब्रह्मराजराज्ञी । उक्त० ३७७ ।

इंदे-इन्द्र । ठाणा० २९२ । मल्लिनाथप्रथमशिष्य । सम० १५२ ।

इंदो-इन्द्र, अधिपतिः । प्रज्ञा० १०५ । इन्दनाद्-इन्द्र - आत्मा । प्रज्ञा० २८५ । जीवा० १६ । इन्दनात्-इन्द्र, सर्वोपलब्धिभोगपरमैश्वर्यसम्बन्धाज्जीव । आव० ३९८ । जीव - सर्वविषयोपलब्धिभोगलक्षणपरमैश्वर्ययोगात् । ठाणा०

३३४ । परमैश्वर्ययोगात्प्रभुर्महान् । ठाणा० १९८ । भवन-वास्यायधिपा । तत्त्वा० ४-४ ।

इंदोकंतं-एकोनविंशतिसागरोपमस्थितिकं विमानम् । सम० ३७ ।

इंधणपल्लिआमं - जहा कोद्वपलालेण अवगादि फलाणि वेहेता पाविज्जन्ति आदिग्गहणेण सालिपलालेण वित्तय जे ण पक्का फला ते इंधणपल्लियामं भण्णति । नि० चू० द्वि० १५२ आ ।

इंधणपल्लियामं-इंधनपर्यायामं-कोद्वपलालादिना वेष्टयित्वा पाच्यानि फलानि । वृ० प्र० १४२ आ ।

इंधणसाला-जत्थ तणाकरिसभारा अच्छति । नि० चू० तृ० २१ आ । तृणकरीषकचवरस्थानम् । वृ० द्वि० १७५ अ ।

इइकट्टु-इतिकृत्वा, निश्चित्य । ज० प्र० ३८६ । इतिकृत्वा-यस्मात् कारणात् । अनु० १६ ।

इइकम्मं-इतिकर्म, इति-सासारिकं दुःखं कर्म-अष्टप्रकार-कर्मकृतम् । आचा० १४५ ।

इइहास-इतिहास-पुराणम् । औप० ९३ । भग० ११२ । निर० २३ ।

इक-देशीवचनम् । विशे० १३१४ ।

इकडं-कठिनं तृणविशेष । वृ० तृ० ५२ आ । ढंढणसदृशं तृणविशेषम् । प्रश्न० १२८ । तृणविशेषः । भग० ८०२ ।

इकडदासो-इकडदास । उक्त० २८६ ।

इकडा-लाडदेसे वणस्सतिमेओ । नि० चू० प्र० १३४ आ । वनस्पतिविशेषः । सूत्र० ३०७ ।

इकमिक-एकैकम्-परस्परम् । उक्त० ३८२ ।

इकाई-राष्ट्रकृत्यविशेष । विपा० ३९ ।

इकारसालंकारं - एकादशालङ्काराः, स्वरप्राभृतकथिताल-कारा । ज० प्र० ३९ ।

इक्खाग-इक्खाकु, कुलविशेषः । आव० १७९ ।

इक्खागकुलो-इक्खाकुकुल, कुलविशेषः । नि० चू० प्र० २९० अ । आव० १०९ ।

इक्खागभूमि-इक्खाकुभूमि, ऋषभजन्मभूमि । आव० १६० ।

इक्खागा-इक्खाकव, नामेयवशजा । भग० ४८१ । औप० ५८ । कुलार्यमेदविशेषः । प्रज्ञा० ५६ । प्रथमप्रजापतिवशजा । ठाणा० ३५८ । ऋषभस्वामिवशिका । आचा० ३२७ ।

इक्षु-इक्षु । भग० ३०६ । दश० १८३ ।
इक्षुगारा-इषुकारा , धातुकीखण्डपुष्करवरद्वीपार्द्धयो भेद-
 कारिणो दक्षिणोत्तरायताः पर्वतविशेषा । प्रश्न० ९५ ।
इक्षुवाडिया-ईश्वरीना मूलवर्ग (वंशवर्गवत्) । भग०
 ८०२ ।
इक्षुवाडि-पर्वगविशेषा । प्रज्ञा० ३३ ।
इक्षु-पर्वगविशेष । प्रज्ञा० ३० ।
इक्षुरसा-वापीनाम, पंडकवन आमेयप्रासादवापिका । जं०
 प्र० ३७१ ।
इक्षुवरः-घृतोदममुद्रानन्तर द्वीप , तदनन्तर समुद्रोऽपि ।
 प्रज्ञा० ३०७ ।
इक्षु-इक्षु , देशीपदम् । आव० ४७४ ।
इच्छं-इच्छामि । आव० २६५ ।
इच्छया-बलाभियोगमन्तरेण । ठाणा० ५०० ।
इच्छसि-मृगयसे । आचा० १६८ ।
इच्छा-इच्छा, बलाभियोग । ठाणा० । ४९९ । इच्छा-
 प्रार्थना कामोऽभिलाष काक्षा गार्ध्यमूर्च्छा । तत्त्वा० ७-१२ ।
 गकादशीरात्रिनाम । जं० प्र० ४९१ । सूर्य० १४७ ।
 धनाशिविषयाभिलाष । ठाणा० २९१ । चेत प्रवृत्तिरभि-
 प्राय । आचा० १७५ । अभिलाषमात्रम् । प्रश्न० ९७ ।
 अप्राप्तार्थाभिलाषरूपा । प्रश्न० ९२ । वन्दनके प्रथम स्था-
 नम् । आव० ५४८ ।
इच्छाकामा-इच्छाकामा , एषमिच्छा सैव चित्ताभिलाष-
 रूपत्वात्कामा इति । दश० ८५ । मोहनीयभेदहास्यरत्यु-
 झवा । आचा० १३५ ।
इच्छाकार-उद मदीय कार्यमिच्छया कुरुत न बलाभि-
 योगेनेत्येवमिच्छया करणम् । वृ० प्र० २२२ अ । आज्ञाबला-
 भियोगरहितो व्यापार । अनु० १०३ । दशविधसामाचार्या
 प्रथमभेदः । भग० ९२० । बलाभियोगमन्तरेण करण
 इच्छाकार -इच्छाक्रिया । आव० २५८ ।
इच्छाणुलोमा - यथा कश्चित्कश्चित्कार्यमारभमाण कश्चन
 पृच्छति, स प्राह-करोतु भवान् ममाप्येतदभिप्रेतमित्येव-
 रुपा भाषा । प्रज्ञा० २५६ । प्रतिपादयितुर्न्या इच्छा तदनु-
 लोमा-तदनुकूला । भग० ५०० । अगत्यामृषाभाषाभेदः ।
 दश० २१० ।

इच्छाणुलोमियं-इच्छा-चेत प्रवृत्तिरभिप्रायस्तस्यानुलोमम्-
 अनुकूल तत्र भवमैच्छानुलोमिकम् । ठाणा० १७५ ।
इच्छापरिमाणं-इच्छाया परिमाणम् । आन० ८२५ ।
इच्छापुत्रिमा-इच्छापूर्णिमा । सूर्य० ११५ ।
इच्छामणं-इच्छामन , कायपरिचारेच्छाप्रधानं मन ।
 प्रज्ञा० ५४९ ।
इच्छामुच्छा - इच्छामूर्च्छा, इच्छा-परधन प्रत्यभिलाष
 मूर्च्छा-तत्रैव गाढाभिष्वङ्गरूपेति, तृतीयाधर्मद्वारस्य सप्त-
 विंशतितम नाम । प्रश्न० ४३ ।
इच्छालोभ-इच्छारूपो लोभ इच्छालोभ -चक्रवर्तीन्द्रत्वा-
 यभिलाषादिको निदानविशेष । आचा० २९५ । महालोभः ।
 वृ० तृ० २४६ अ । ठाणा० ३७४ ।
इच्छियं-इष्टम्-ईप्सितम् । भग० १२१ इच्छितं-इष्टं-
 अनुमतम् । उत्त० ५०३ । इच्छाविषयीकृतम् । जीवा०
 २७९ ।
इच्छियपडिच्छियं - इष्टप्रतीप्सितम् , युगपदिच्छाप्रतीप्सा-
 विषयं वा । भग० १२१ । इच्छाया अवग्रहो नाम इच्छि-
 तप्रतीच्छितेन इच्छा सजाताऽस्येति इच्छित, प्रतीच्छा सजा-
 ताऽस्येति प्रतीच्छितं, इच्छितं च तत् प्रतीच्छित च इच्छि-
 तप्रतीच्छितम् । व्य० द्वि० ९३ अ ।
इच्छियपडिच्छियव्यवहारो- इच्छितप्रतीच्छितव्यवहार ,
 ईप्सितप्रतीप्सितव्यवहार । आव० १०० ।
इज्जलि-इज्जालि , यागविषयो जलाजलि । अनु० २९ ।
 मातुर्नमस्कारविधौ तद्वक्तः । क्रियमाण करकुट्टमलमीलनल-
 क्षणोऽजलि । अनु० २९ । पूजायामजलि । अनु० २९ ।
इज्जंत-एज्जंत-आयान्तमागच्छन्तम् । उत्त० ३५८ ।
इज्ज-इज्ज्या, पूजा । उत्त० ५३१ । यजनम् । उत्त० ३५८ ।
 यजन-याग । अनु० २९ । माता । अनु० २९ । पूजा-
 गायत्र्यादिपाठपूर्वक विप्राणा सन्ध्याऽर्चनम् । अनु० २९ ।
इज्जिसिया- इज्जैपिका , इज्ज्या-पूजामिच्छन्त्येपयन्ति वा
 ये त एव । भग० ४८२ ।
इट्टग-मेवकिका, मानोत्पत्तिकारणम् । पिण्ड० १३३ ।
इट्टाल-इष्टिकाखण्ड । दश० १७५ । नि० चू० तृ० ७४ अ ।
इट्टं-इष्टम् । आव० २४० । वज्रभ -पूजित । भग० ५६० ।
इट्टगा-(क्षणविशेष) इट्टगा नृत्ताञ्जला (सेवतिका) । नि०
 चू० द्वि० १०० अ ।

इड्डर-गन्त्रीदृश्यनकम् । भग० ३१३ । गन्ध्या सम्बन्धि ।
ओष० १६६, १६७ ।

इड्डरग-इड्डरकं-महत् पिष्टकम् । राज० १४१ ।

इड्डरिकादिः-पर्युषितकलनीकृता अम्लरसा भवन्ति, आर-
नालस्थिताम्रफलादिर्वा । ठाणा० २२० ।

इड्डि-ऋद्धि-आमर्षौषध्यादि । दश० १०३ । भवनपरिवार-
ादिका । ज० प्र० ६२ । उत्त० ३५० । आव० १७८ ।
ठाणा० १३२ ।

इड्डिपत्ता-ऋद्धिप्राप्ता आर्या । प्रज्ञा० ५५ । ऋद्धिप्राप्ता-
आर्यप्रथममेढ, अर्हदादय । सम० १३५ ।

इड्डिमं-डस्सरो । नि० चू० द्वि० १६६ आ ।

इड्डिमत्-ऋद्धिमत्-विस्मयनीयवर्णादिसम्पत्तिमत । उत्त०
४७३ ।

इड्डिसिय-रुद्धिगम्या । भग० ४८१ ।

इड्डि-ऋद्धि । प्रज्ञा० ४२४ । इस्सरियं । नि० चू० प्र०
१३ आ । आत्मशक्तिरूपा । प्रज्ञा० ४६७ । भवनपरिवारादिका ।
जीवा० २१७ । विभवैश्वर्य । जीवा० २८० । विमानपरि-
वारादिका । सूर्य० २५८ । ठाणा० ११६ । औषधिविशेष ।
उत्त० ४८० । कनकादिसमुदाय । उत्त० २८४ । आम-
र्षौषध्यादि । आचा० १७८ । विमानवस्त्रभूषणादि । उपा०
७६ । दीनानाथदानादिका विभूति । उत्त० ४६५ । श्राव-
कोपकरणादिसम्पदामर्षौषध्यादिरूपा । उत्त० ६६८ ।

इड्डिगौरवं - ऋद्धिगौरवम्, ऋद्ध्या-नरेन्द्रादिपूज्याचार्या-
दिस्वामिलाषलक्षणया गौरव - ऋद्धिप्राप्त्याभिमानाप्राप्ति-
सम्प्रार्थनाद्वारेणात्मनोऽशुभभावगौरवम् । आव० ५७९ ।
ऋद्ध्या-नरेन्द्रादिपूजालक्षणया आचार्यत्वादिलक्षणया वा
अभिमानादिद्वारेण गौरवम्, ऋद्धिप्राप्त्याभिमानाप्राप्त्यर्थना-
द्वारेणात्मनोऽशुभभावो भावगौरवम् । ठाणा० १७३ ।

इणं-अयम्, अनन्तरोक्तत्वेन प्रत्यक्ष । भग० ३४ ।

इणमो-इदं, वक्ष्यमाणतया प्रत्यक्षामश्रम् । प्रश्न० २ । नम ।
पट० ६-६३ ।

इणामेव-एवमेव । प्रज्ञा० ६०० ।

इण्ह-ठदानीम् । आव० २७३ ।

इतः-स्थितः । २६९ ।

इतर-सामान्यमाधुभ्यो विशिष्टतर । आचा० २४३ ।

शय्यातर । व्य० द्वि० २७६-अ । अन्तप्रान्तः कुल ।
आचा० २४३ ।

इता-ज्ञाता । आचा० २८६ ।

इति-इति-प्रवृत्तिः । ठाणा० ३४३ । उपदर्शने । सूर्य०
२८६ । प्रज्ञा० २५५ । परिसमाप्तौ एवमर्थे वा । उत्त०
६७ । उपप्रदर्शनार्थ । विशेष० १५३ । एवंप्रकारार्थः ।
ठाणा० ५०३ । पूर्वप्रक्रान्तपरामर्शक । आचा० १४५ ।
इतिसदो वा अर्थे । नि० चू० द्वि० १३७ आ । आमंतणे परि-
समत्तीए उवप्पदरिसणे वा । दश० चू० ६३ । हेतौ ।
आचा० १०० । उपप्रदर्शने । उत्त० ५७० । दश० ७६ ।
आयर्थ । उत्त० ५६१ । प्रत्येकं पर्यायस्वरूपनिर्देशार्थ ।
उत्त० ८ । आयर्थे । आव० २८ । प्रख्यातगुणानुवाद-
नार्थ । भग० ६७ । एवंप्रकारा । ठाणा० ३५४ ।

इतिकत्तव्वं-इतिकर्तव्यं । आव० २१३ । इतिकर्तव्यता-
आदर्शनिक्षेपे सपूर्णकर्तव्यतार्थ । आचा० ५ ।

इत्तरं-इत्वरम्-अल्पकालीनम् । विशेष० २४ । स्वल्प । नि०
चू० प्र० १८९ अ । परिमितकालम् । दश० २६ । चतुर्थादि
षण्मासान्तमिदं तीर्थमाश्रित्य । ठाणा० ३६४ । पादपोष-
मनापेक्षया नियतदेशप्रचाराभ्युपगमादिक्रितमरणम् । आचा०
२८५ ।

इत्तरकं-इत्वरकम्, स्वल्पकालं, नियतकालावधिकं । उत्त०
६०० ।

इत्तरकालिकं-प्रथमपश्चिमतीर्थकरतीर्थेष्वनारोपितव्रतस्य इत्त-
रकालिकम् । ठाणा० ३२३ । अल्पकालिकम् । भग० ९०९ ।

इत्तरा-इत्तरा, ये कल्पसमाप्त्यनन्तरं तमेव कल्पं गच्छ वा
समुपयास्यन्ति ते इत्तरा । प्रज्ञा० ६८ । स्वल्पकालभाविनी ।
अनु० १३ । प्रस्तुतकल्पपरिसमाप्तौ ये भूयः स्थविरकल्पं
प्रतिपद्यन्ते ते । बृ० प्र० २२७ आ ।

इत्तरिय - अल्पकालीनं । भग० ९२१ । नि० चू० प्र०
२३९ अ ।

इत्तरियं-इत्तरम्-स्वल्पकालभाविनी आव० ८३८ । उत्तर-
गुणप्रत्याख्यानम् । आव० ८०४ । अल्पकालिकं दैवमिकादि
प्रतिक्रमणमेव । आव० ५६३ ।

इत्तरियं दिसं-इत्तर दिशम्-आचार्यलक्षणम् । व्य० द्वि०
२०० अ ।

इत्तरिय - इत्वरं, भरतैरावतेषु प्रथमपश्चिमतीर्थकरतीर्थ-
ष्वनारोपितमहाव्रतस्य शैक्षकस्य विज्ञेयम् । प्रज्ञा० ६३ ।
अयनशीलम्-स्वल्पकालभावी । उत्त० ३३५ । इत्तरा.-
प्रस्तुतकल्पपरिसमाप्तौ ये भूयः स्थविरकल्पं प्रतिपद्यन्ते
ते । बृ० प्र० २२७ आ ।

इत्तरियतवो - इत्वरतप स्वल्पकालं अनशनरूपं तपः ।
उत्त० ६०० ।

इत्तरियपरिगगहियागमणे-तत्रेत्वरकालपरिगृहीता काल-
शब्दलोपादित् इत्वरपरिगृहीतागमनम्, भाटीप्रदानेन किय-
न्तमपि कालं दिवसमासादिकं स्ववशीकृताया गमनं-मैथुना-
सेवनम् । आव० ८२५ ।

इत्तिरिउगगहो - रुक्खातिहेट्टठिताण वीममणट्ठा इत्तिरिओ
उगगहो भवति । नि० चू० प्र० २३९ आ ।

इत्तिरियं-इत्वर, स्वल्पकालिकं दैवसिकरात्रिकादि । ठाणा०
३८० । नि० चू० प्र० ३५४ आ ।

इत्थंथं - इत्थं तिष्ठतीति इत्थंस्थं । प्रज्ञा० १०९ । नारका-
दिव्यपदेशबीज वर्णसंस्थानादि तत् । दश० २५८ ।

इत्थत्तं-अनेन प्रकारेणेत्थं तद्भाव इत्थत्वं, मनुष्यादित्वम् ।
भग० १११ ।

इत्थत्थं-इत्थंथं, एनमर्थम्-अनेकशक्तिर्यद्भ्रनरनाकिनारकग-
तिगमनलक्षणम् । भग० १११ ।

इत्थिकहा-स्त्रीकथा-स्त्रीणां स्त्रीषु वा कथा, विकथायाश्चतुर्थ-
भेदः । ठाणा० २०९ । दश० ११४ ।

इत्थिपोसप-स्त्रीयं पोषयतीति स्त्रीपोषकः, अनुष्ठानविशेषः ।
सूत्र० १११ ।

इत्थिरयणे-स्त्रीरत्नम्, चक्रवर्ते. पञ्चमं पञ्चेन्द्रियरत्नम् ।
ठाणा० ३९८ ।

इत्थिलिंगं - स्त्रीलिङ्गम्, स्त्रीत्वस्योपलक्षणमित्यर्थः । प्रज्ञा०
२० ।

इत्थिवऊ - स्त्रीवाक्, स्त्रीलिङ्गप्रतिपादिका भाषा । प्रज्ञा०
२४९ ।

इत्थिवेय - स्त्रीवेद, स्त्रिया पुमास प्रत्यभिलाषः । प्रज्ञा०
४६८ ।

इत्थिवेदो - अतो अणुममय ढाहो अणुवमतो वि षट्ठिज्ज
माण दिप्पंतो कुंफुअग्गिममाणो इत्थिवेदो । नि० चू० द्वि०
३१ अ ।

इत्थिवेय-स्त्रीवेद, स्त्रिया पुंस्यभिलाषः । जीवा० १८ ।

इत्थिसंसग्गी-अक्खाडगउल्लावादि । दश० चू० १२७ ।

इत्थिसंसत्तो-स्त्रीसप्त - स्त्रीमन्वन्धः । प्रश्न० १३८ ।

इत्थिसागारिण-स्त्रीजन । नि० चू० तृ० १० अ ।

इत्थिसागारियं । नि० चू० द्वि० ३४ अ ।

इत्थी-स्त्री, पुरुषोत्तमवासुदेवनिदानकारणम् । आव० १६३ ।

इत्थीउ-स्त्रिय, अष्टम परीपह । आव० ६५६ ।

इत्थीणपुंसिया - इत्थिवेगे वि से नपुंसकवेदमपि वेदेति ।
नि० चू० द्वि० २५ आ ।

इत्थीनामगोत्तं-स्त्रीनामगोत्रम् । आव० १२० ।

इत्थीपणहाइ-स्त्री उपलक्षणमेतत् पुरुषो वा प्रस्तौति प्रस्यंदते
मिथुनकर्म समारभते इत्यर्थः । व्य० द्वि० १९५ आ ।

इत्थीपरिण्णा-स्त्रीपरीजाभ्ययनम्, सूत्रकृताङ्गे प्रथमधृतस्क-
न्धे चतुर्थमध्ययनम् । सम० ३१ ।

इत्थीपसुविवाज्जिअं-स्त्रीपशुविवर्जितमित्येकग्रहणे तज्जातीय-
ग्रहणात् स्त्रीपशुपण्डकविवर्जितं क्खयाद्यालोकनादिरहितम् ।
दश० २३७ ।

इत्थीरुवं - अणाभरणा इत्थीरुवं भण्णानि । नि० चू० प्र०
७७ अ ।

इत्थीविग्गह-स्त्रीविग्रह, स्त्रीशरीरम् । दश० २३७ ।

इत्थीविपरियासो-स्त्रिया विपर्यास स्त्रीविपर्यास -अब्रह्मा-
सेवनम् । आव० ५७५ ।

इत्थीवेदे-स्त्रीवेद, स्त्रियं यथावस्थितस्वभावतस्तत्सवन्धवि-
पाकतश्च वेदयति-ज्ञापयतीति, वैशिकादिकं स्त्रीस्वभावाविभा-
वकं शास्त्रमिति । सूत्र० ११२ ।

इदुर-सम्वाटिडबनकादि तदिदूरम् । अनु० १५१ ।

इद्धं-चित्त । नि० चू० प्र० ३६ अ ।

इन्द्रकूपः-उड्डतमं कूपविशेषः । आव० ८२७ ।

इन्द्रजालम्-कुहकम् । दश० २५४ ।

इन्द्रनीलः - रत्नविशेषः । जीवा० २३ । आव० १८१,
२५९ । प्रज्ञा० ९१ ।

इन्द्रियगोचरा-विषयाः । आव० ५८४ ।

इन्द्रियदुष्प्रणिहितकायिका-आयेन्द्रियं -श्रोतादिभिर्दुष्प्र-
णिहितस्य उग्रानिप्रविषयप्राप्तौ मनाद्गन्निर्वेदद्वारेणापवर्ग-
मार्गं परि दुर्व्यवस्थितस्य स्त्रिया । आव० ६११ ।

इन्द्रियार्थावग्रहः—स्पर्शनादीन्द्रियाणां ये स्पर्शादयो अर्था
तेषां अवग्रह—सामान्यमात्रज्ञानं । नदी १७४ ।

इन्धनं—गोमयो भण्यते । ओष० १२९ ।

इन्ध—इन्धमर्हतीति इन्ध । वृ० प्र० १९९ अ । यद्द्रव्य-
निचयान्तरितो हस्त्यपि न दृश्यते । इन्धो—हस्ती तत्प्रमाण
द्रव्यमर्हतीति निरुक्तादिभ्यः । ज० प्र० १२२ । हस्तिप्रमा-
णद्रविणराशिपति । औप० २७ । अर्थवान् । ठाणा० ४६३ ।
यद्द्रव्यनिचयान्तरितो महेधो न दृश्यते । औप० ५८ ।
इन्धमर्हन्तीतीभ्याः — यद्द्रव्यस्तूपान्तरित उच्छ्रितकदलिका-
दण्डो हस्ती न दृश्यते ते । ठाणा० ३५८ । महाधना ।
भग० ४६३ । धनवान् । प्रज्ञा० ३३० । इन्धो—हस्ती
तत्प्रमाणं द्रव्यमर्हतीतीभ्यः । यत्सत्कपुञ्जीकृतहिरण्यरत्नादि-
द्रव्येणान्तरितो हस्त्यपि न दृश्यते सोऽधिकतरद्रव्यो वा
इन्ध इत्यर्थः । जीवा० २८० । अनु० २३ । यावतो
द्रव्यस्योत्करेणान्तरितो हस्ती न दृश्यते तावद् द्रव्यपतयः ।
प्रश्न० ९६ ।

इन्धजाति—मातिपक्वविमुद्धा इन्धजाइ । नि० चू० प्र०
२९० अ । विगिष्टा जातयः । ठाणा० ३५८ ।

इमं पि—इन्धमपि, इतिपूर्वकोऽपिशब्दः । आचा० ६५ ।

इमे सु—इमेषु । आचा० ३२६ ।

इय—इत, आर्षत्वात् अस्य । प्रज्ञा० ११२ । आगतः । (मर०) ।

इयं हि—इत इदानीम् । ठाणा० १४३ ।

इयपट्टा—इतिप्रष्टा—प्रधाना, वाग्मिनः । उपा० ४६ ।

इयरं—इतर, रजोहरणनिषद्या औपग्रहिक कार्पायिक और्णिक
वा चीर, सार्यो वा । ओष० २३ । इतरशब्देन रजोहर-
णनिषद्योच्यते । ओष० २३ ।

इयरेयर—इतरेतर, इतरेतरसयोगः । उक्त० २३ ।

इरिआवहं—इरणमीर्या, पथि ईर्या ईर्यापथं—गमनागमनम् ।
ओष० ३७ ।

इरिआवहिण—ऐर्यापथिक, केवलयोगप्रत्यय कर्मबन्ध,
क्रियास्थाने त्रयोदश क्रियास्थानम् । सम० २५ ।

इरितासमिति—जीवसरक्खणजुगमेततरदिट्ठिस्स अप्पमादिणो
सज्जमोवकरणुप्पायणणिमित्तं जा गमणकिरिया सा । नि०
चू० प्र० १६ आ ।

इरिमंदिर—लक्ष्मीमन्दिरम्, लक्ष्म्यालयं, प्रभूतलक्ष्मीकम् ।
दश० ५८ ।

इरिया—इरणमीर्या—गतिपरिणामः । उक्त० ५१४ । वर्तनी ।

उप० मा० गा० ३६० । ईर्या—आचारप्रकल्पस्य द्वादशो
भेदः । आव० ६६० । ईर्या—गमनम् । भग० ३२३ । इर-
णमीर्या—गमनमित्यर्थः । आचा० ३७४ । ईर्या—आचारप्रक-
ल्पस्य द्वितीयश्रुतस्कन्धस्य तृतीयमध्ययनम् । प्रश्न० १४६ ।
ईर्या—गमनं, ईर्याकार्यं कर्म । आव० २६५ । ईर्या—गमनम् ।
भग० १०६ ।

इरियाइ—ईर्यादि, सयमविपया विराधना । ओष० ८० ।

इरियामि—इरे—गच्छामि गोचरचर्यादिवृत्तिः । उक्त० ४४५ ।

इरियावह—ईर्या—गमनं, तत्प्रधानं पन्था ईर्यापथः ।
आव० ५७६ ।

इरियावहकिरिया—ईर्यापथक्रिया, या उपशान्तमोहादा-
रभ्य सयोगिकेवलिनं यावदिति । सूत्र० ३०४ ।

इरियावहियं—ऐर्यापथिकी, ईर्या—गमनं तद्विषयं पन्था—
मार्गस्तत्र भवा, केवलकाययोगप्रत्यय कर्मबन्ध इत्यर्थः ।
भग० १०६ । इरणमीर्या—गतिस्तस्या पन्था यदाश्रिता
सा भवति तस्मिन् भवमभ्यात्मादित्वाद्वाकि ऐर्यापथिक,
पथिस्थिति—छृच्चैर्यापथिकम् । उक्त० ५९५ ।

इरियावहिया—ईर्यापथक्रिया, क्रियायास्त्रयोदशो भेदः ।
आव० ६४८ । ईर्यापथिकी—विंशतिक्रियामध्ये विंशति-
तमा । आव० ६१२ । ऐर्यापथिकी—गमनप्रधानं पन्थाः
ईर्यापथस्तत्र भवा । आव० ५७३ । ईर्यापथिकी—चक्रमण-
क्रिया । वृ० तृ० २७ अ ।

इरियासमिह—ईर्यासमिति—निरवयवप्रवृत्तिरूपा । प्रश्न०
१४३ । ईर्यासमिति—आवश्यकयैव सयमार्थं सर्वतो युग-
मात्रनिरीक्षणायुक्तस्य शनैर्न्यस्तपदा गतिः । तत्त्वा० ९-५ ।

इरियासमिण—इरण—गमनमीर्या तस्या समितो—दत्तावधान
पुरतो युगमात्रभूभागन्यस्तदृष्टिगामीत्यर्थः । आचा० ४२८ ।

इला—हिमवते चतुर्थकूटः । ठाणा० ७१ । धरणेन्द्रस्य महि-
षीनामः । भग० ५०४ ।

इलाइपुत्त—ससवेगः । (मर०) ।

इलादेवया—इलादेवता, इलावर्द्धननगरदेवता । आव०
३५९ ।

इलादेवी—पश्चिमरुचकवास्तव्या दिक्षुमारी । आव० १२२ ।
पुष्पचूलाया पञ्चममध्ययनम् । निर० ३७ । पाश्चात्यरुचक-
वास्तव्या प्रथमादिक्षुमारीमहत्तरिका । ज० प्र० ३९१ ।

इलादेवीकूडे - इलादेवीकूटं, क्षुल्लहिमवत्कूटः । ज० प्र० २९६ । इलादेवीदिकुमारीकूटम् । ज० प्र० ३८१ ।
इलापुत्तो - इलापुत्र, इलावर्द्धननगरसार्थवाहीपुत्र । आव० ३५९ । तीर्थकराचार्यव्यतिरिक्तेभ्यः श्रुत्वा प्रतिबुद्धः । सूत्र० १७२ ।
इलावर्द्धणं - इलावर्द्धन, नगरविशेषः । आव० ३५९ ।
इलिआगई - इलिकागति, गत्यंतरगतिविशेषः । विशे० २४४ । भग० ८४ । ठाणा० ८९ । आव० ३६३ ।
इलिपण । नि० चू० प्र० १६ अ ।
इलिका - धान्यक्रीडः । भग० ८४ । धान्यजन्तुविशेषः । आव० ३६३ ।
इलू - धान्यविशेषः । नि० चू० तृ० १४९ अ ।
इष्टकापाकः - यत्रेष्टका पच्यन्ते तत् । जीवा० १२४ ।
इसत्थं - प्राकृतशैल्या इपुशास्त्रं - नागवाणादिदिव्यास्त्रादिसूचकं शास्त्रम् । ज० प्र० १३८ ।
इसत्थे । नि० चू० प्र० २६७ आ ।
इसि - ऋषयः - गणधरव्यतिरिक्ता शेषा जिनशिष्याः । मुनयः यतयो वा । सम० १५९ । त्रिकालदग्निनः । राज० ४६ ।
इसिगणिया - ऋषिगणितदेशवास्तव्या देवानन्दादासी । भग० ४६० ।
इसिच्चेव - वाणवतरपणपञ्चिदा । ठाणा० ८५ ।
इसिज्झयं - ऋषिभोज-मुनिचिह्नं रजोहरणम् । उत्त० ४७८ ।
इसितडागं - ऋषितडागं, तोमलिनगरे सरः । वृ० द्वि० २५७ अ ।
इसितलागं । वृ० द्वि० १३६ अ ।
इसिदासे - ऋषिदास, अनुत्तरोपपातिकदशानां तृतीयवर्गस्य तृतीयमभ्ययनम् । अनुत्त० २ ।
इसिदिण्णं - ऋषिदिक्षुम्, ऐरवते पंचमजिननामः । सम० १५३ ।
इसिपच्चार - सिद्धशिलानामः । सम० २० ।
इसिभद् - आलभिकाया श्रमणोपायकविशेषः । भग० ५५० ।
इसिभासिआ - ऋषिभाषिता । आव० ६१ ।
इसिभासिय । वृ० ३५ अ ।
इसिभासियाई - ऋषिभाषितानि, उत्तराध्ययनादीनि । विशे० ९३१ । आव० ३०९ । ऋषिभाषितं - उत्तराध्ययनादि । सूत्र० ३८६ ।

इसिया - मुजागर्भभूता गलाका । सूत्र० २७९ ।
इसिवज्झा - ऋषिवध्या - ऋषिहत्या । उत्त० ४४० ।
इसिचाइंदा - वाणमन्तरविशेषः । ठाणा० ८५ ।
इसिवाइय - ऋषिवादिक, वाणमन्तरविशेषः । प्रज्ञा० ९५ । व्यन्तरनिकायानामुपरिवर्त्तिनो वाणव्यन्तरजातिविशेषाः । प्रश्न० ६९ ।
इसिवालय - वाणव्यन्तरऋषिपालेन्द्रः । ठाणा० ८५ ।
इसिवाले - ऋषिपाल, उत्तरऋषिवादिकव्यन्तराणामिन्द्रः । प्रज्ञा० ९८ ।
इसिवालो - तोसलिवामिना क्रीत उज्जयिनीकुत्रिकापणाधिपः सुरः । वृ० द्वि० २६७ आ । पंचमवासुदेवपूर्वभवननामः । सम० १५३ ।
इसिवुही - ऋषिवृद्धिः, ब्रह्मदत्तस्याष्टाग्रमहिषीणां मध्ये सप्तमी राज्ञीनामः । उत्त० ३७९ ।
इसी - ऋषिः, विशिष्टपथरणोपेतो महर्षिः । सूत्र० २९८ । दक्षिणऋषिवादिकव्यन्तराणामिन्द्रः । प्रज्ञा० ९८ । पश्यतीति अतिशयज्ञानी । औप० ७८ । सुविहितः । ओष० २२२ ।
इसु - इषु, शरः । दश० १८ । इषु - ज्यात्रिष्कभयोर्वर्गविशेषः मूल विष्कम्भाच्छोभ्यं शेषार्धम् । तत्त्वा० ३-११ ।
इसुसत्थं - इषुशास्त्रम्, वाणकलाः । आव० ३९२ ।
इस्सरियं - ऐश्वर्यं - प्रभुत्व, द्रव्यादिसमृद्धिर्वा । उत्त० ४७४ ।
इस्सरे - भूतेन्द्रविशेषः । ठाणा० ८५ ।
इस्सा - ईर्ष्या । आव० ४१० । परगुणासहनम् । उत्त० ६५६ ।
इहत्थे - इहार्थः ईहास्थो वा । ठाणा० २४८ ।
इहरा - इतरथा, अन्यथा । पिण्ड० १८१ । अन्यथा । आव० २६० ।
इहलोगइया - मणुस्सा । नि० चू० द्वि० ७१ आ ।
इहलोकभते - इहलोकभयं - मनुष्यादिकस्य सजातीयादन्यस्मान्मनुष्यादेरेव सकाशाद्भयम् । ठाणा० ३८९ । यन्मजानीयाद् भयम् । सम० १३ । इहलोके भयं स्वभावाद् यन्प्राप्यते । आव० ४७२ । स्वजातीयान् मनुष्यादेर्मनुष्यादिकस्यैव भयम् । प्रश्न० १४३ ।
इहलोगसंवेगणी - संवेगनीकथायाः प्रथममेव, इहलोक - मनुष्यजन्म, तत्स्वरूपकथनेन संवेगनी । ठाणा० २१० ।

इहलोगासंसप्पओगे - इहलोकाससाप्रयोगः, इहलोक-
मनुष्यलोकस्तस्मिन्नागसा-अभिलाषप्रयोगः । आव० ८३९ ।

इहलोगो-इहलोकः, मनुष्यलोक । आव० ८४० ।

इहलोयभयं - इहलोकभयं-मनुष्यादिसजातीयादन्यस्मान्म-
नुष्यादेरेव भयम् । आव० ६४५ ।

इहलोयसंवेयणी-इहलोकसंवेजनी, संवेजनीकथायास्तृतीयो
मेद । दश० ११२ ।

इहेहे-विषाभिधानं सम्प्रमख्यापनार्थं, यदि वा इहेति लोके
इहेलस्मिन् मृत्यौ । उत्त० ४०९ ।

ई

ईइ-इति, गङ्गरिकादिरूपा । जीवा० १८८ । जं० प्र० २९ ।

इति - दुरितविशेष । भग० ८ । धान्याद्युपद्रवकारिशल-
भर्मूपकादिः । जं० प्र० ६६ ।

ईती-इति - धान्याद्युपद्रवकारी प्रचुरमूषकादिप्राणिगण । सम०
६२ ।

ईप्सितप्रतीप्सित-व्यवहारविशेष । विज्ञे० ६२४ ।

ईरियट्टा-ईर्याविशुद्धयर्थम् । ठाणा० ३६० ।

ईरिया-गमन । ठाणा० ३४३ । ईरणमीर्या-गतिपरिणामः ।
उत्त० ५२४ ।

ईरियावहिया-ऐर्यापथिकीक्रिया, योगमात्रज कर्मबन्धः ।
आव० ६१२ । ईर्या-गमनं तत्प्रधान पन्था-मार्ग ईर्या-
पथस्तत्र भवमैर्यापथिक-केवलयोगप्रत्ययं कर्म । भग०
३८५ । आव० ६४८, ६४९ ।

ईरियावहियाकिरिया - ईर्यापथिकक्रिया-यदुपशान्तमोहा-
देरेकविधकर्मबन्धनमिति । ठाणा० ३१६ ।

ईरियासमिइ-ईर्यासमिति, ईर्याया समिति, ईर्याविषये
एकीभावेन चेष्टनम् । आव० ६१५ । रथशकटयानवाहना-
क्रान्तेषु मार्गेषु सूर्यरश्मिप्रतापितेषु प्रासङ्गिकविविक्तेषु पथिषु
युगमात्रदृष्टिना भूत्वा गमनागमनं कर्तव्यम् । आव० ६१५ ।

ईर्याप्रत्ययं-ईरणमीर्या-गमनं तेन जनितम् । सूत्र० १२ ।

ईर्याप्रथप्राप्ताः-योगसयमप्राप्ता । तत्त्वा० ९-४८ ।

ईर्याविशुद्धि-ईर्या-गमनं तस्या विशुद्धियुगमात्रनिहितदृष्टि-
त्वम् । ठाणा० ३६० ।

ईलिकागतिः-गतिविशेषः । प्रज्ञा० १५१ । न्दी० १५३ ।

ईली-करवालविशेष । प्रश्न० ४८ ।

ईश्वरकारणिकः-क्रियावादिद्वितीयविकल्पः । सम० ११० ।

ईश्वरकारणितः-क्रियावादिद्वितीयविकल्पः । ठाणा० २६८ ।

ईश्वरपुत्रः-इभ्याना पुत्र ईश्वरपुत्र । नन्दी २५८ ।

ईश्वरवादिनः । आव० ८१६ ।

ईषन्कुटिला-कुण्डलीभूता । जं० प्र० ११३ ।

ईषा-गात्रविशेषः । जं० प्र० ५५ । राज० ९३ ।

ईसक्खो-ईशाख्य, ईशानमैश्वर्यमात्मनः ख्यातिं अन्तर्भूत
प्यर्थतया ख्यापयति-प्रथयति य सः । जीवा० २१७ ।

ईसत्थ-इषुशास्त्रम्, धनुर्वेदः । आव० १२९ । प्रश्न० ९७ ।
धनुर्वेदादि-धनुर्वेदादि । नि० चू० तृ० २० आ ।

ईसत्थसत्थरहचरियाकुसलो - इष्वत्थशास्त्ररथचर्याकु-
शलः । उत्त० २१४ ।

ईसर-ईश्वर, भोगिकादि अणिमाद्यष्टविधैश्वर्ययुक्तो वा ।
जं० प्र० १२२ । लवणे उत्तरपातालकलशः । ठाणा० ४८०,

२२६ । प्रभुरमालादि । अन्त० १६ । स्फातिमान् ।
जीवा० ३६५ । युवराजादिः भोगिको वा । प्रश्न० ९६ ।

भोगिकादि, अणिमाद्यष्टविधैश्वर्ययुक्तो वा । जीवा० २८० ।
वृ० तृ० २५५ आ । युवराज, अणिमाद्यैश्वर्ययुक्तः ।

औप० ५८ । प्रज्ञा० ३३०, ३२७ । महेश्वरः । प्रश्न०
३३ । प्रधान, प्रभु, स्वामी । आव० ५०२ । भूतवादि-

कव्यन्तरेन्द्र । प्रज्ञा० ९८ । 'ईम ईश्वर्ये' ऐश्वर्येण युक्त
ईश्वर, सो य गामभोतियादि । नि० चू० प्र० २७७ अ ।

गृहस्वामी । आचा० ४०३, ३७० । द्रव्यपति । उत्त०
३५३ । युवराजो माण्डलिकोऽस्मात्थो वा, अणिमाद्यष्टविधै-

श्वर्ययुक्त ईश्वर । ठाणा० ४६३ । युवराज सामान्यमण्डलि-
कोऽस्मात्थश्च । अनु० २३ । युवराज । भग० ३१८ ।

युवराजादयः । भग० ४६३ । औप० १४ । युवराज ।
राज० १२१ ।

ईसरस्स-पातालकलशः । सम० ८७ ।

ईसरा-ईश्वरा, युवराजा, अणिमाद्यैश्वर्ययुक्ता । जं० प्र०
१९० ।

ईसरिप-ऐश्वर्यं, मदस्य पट्ट स्थानम् । आव० ६४६ ।

ईसरी-ईश्वरी, मोपारके श्राविकाविशेषः । आव० ३०४ ।

ईसा - ईशा, पिशाचकुमारेन्द्रस्याभ्यन्तरिका पर्वतः । जीवा०
१७१ । ईश्वरी-लोकपालाग्रमहिषीणा आद्या पर्वतः । ठाणा०

१२७। ईर्ष्या-प्रनिपक्षाभ्युद्योपलम्भजनितो मत्सरविशेष ।

आव० ६११।

ईसाण-ईशान-ईशानावतंसकाभिधविमानोपलक्षित द्वितीयकल्प । अनु० ९२।

ईसाणवडिसण-ईशानावतंसक, ईशानकल्पमध्येऽवतंसक । जीवा० ३९१।

ईसाणवडेसण-ईशानकल्पेन्द्रविमानं । भग० २०३।

ईसाणा-ईशानदेवलोकनिवासिन ईशाना, द्वितीयो देवलोक । प्रज्ञा० ६९। पूर्वोत्तरदिक्कोणनाम । ठाणा० १३३।

ईसाणी-पूर्वोत्तरदिक्कोणनाम । भग० ४९३। ऐशानी ईशानकोण, पूर्वोत्तरमध्यवर्तिदिक् । आव० २१५।

ईसाणे-द्वितीयकल्पेन्द्र । ठाणा० ८५। अहोरात्रस्यैकादशमुहूर्तनाम । सूर्य० १४६। एकादशमुहूर्तनाम । जं० प्र० ४९१। देवलोकविशेषः । आव० ११५।

ईसि-ईषत्, मनाक् । जीवा० १८१।

ईसि ओट्टवलंविणी-ईषदोष्टावलम्बिनी, ईषत्-मनाक् ततः परम्परमास्वादतया झटित्येवाप्रतो गच्छति ओष्टेऽवलम्ब्यते-लगतीत्येवशीला । प्रज्ञा० ३६४।

ईसि ओणयकाओ-ईषदवनतकाय । आव० २१६।

ईसि तंवच्छिकरणी-ईषत्ताम्राक्षिकरणी, ईषत्-मनाक् ताम्रे अक्षिणी क्रियेते अनयेति । प्रज्ञा० ३६४।

ईसिपवभारगओ - ईषत्प्राग्भारगत - ईषदवनतकाय । आव० २१६।

ईसि वोच्छेदकडुई - ईषद्व्युच्छेदकटुका, ईषत्-मनाक् पानव्यच्छेदे मति तंत ऊर्ध्वं कटुका एलादिद्रव्यसम्पर्कत उपलक्ष्यमाणतत्त्ववीर्येति । प्रज्ञा० ३६४। जीवा ३५१।

ईसि-ईषत्, मनाक् । प्रज्ञा० ९१। आव० ८५७। ईषत्प्राग्भारानाम । प्रज्ञा० १०७। मिद्धशिलानाम । रत्नप्रभावपेक्षया ह्रस्वत्वाद् ईषत् । ठाणा० ४४०। सम० २२।

ईसिगि-मरस्सल्लो-त्वक् । नि० चू० तृ० ६३ आ।

ईसिपंचहस्सक्खरुच्चारणद्धा-अयोगिकालमान । उत्त० ५७७। ईषदिति-स्वल्प प्रयत्नापेक्षया पञ्चाना ह्रस्वाक्षराणा-अड्डकल्लडत्येवत्पाणामुच्चारणमुच्चारो भणनं तस्याद्धा-कालो यावता न उच्चार्यन्त । उत्त० ५९६।

ईसिपवभारग-ईषत्प्राग्भारा, ईषद्द्वाराक्रान्तपुरपवन्नता अन्ते-पिति । अनु० ९२। मिद्धशिलानाम, प्राग्भारस्य ह्रस्व-

त्वादीपत्प्राग्भारा । ठाणा० ४४०। सम० २२। मिद्धशिला आव० ६००।

ईसी ओट्टावलंविणी-ईषदोष्टावलम्बिनी, ईषद् ओष्टमवलम्ब्यते-ततः परमतिप्रकृष्टास्वादगुणरसोपेतत्वात् झटिति परत प्रयाति । जीवा० ३५१।

ईसी तंवच्छिकरणी-ईषत्ताम्राक्षिकरणी, त्रिचिन्नेत्ररक्तत करणी । जीवा० ३५१।

ईसीपवभारगण-ईषत्प्राग्भारगतः । आव० ६४८।

ईसीपवभारा-ईषत्प्राग्भारा, सिद्धभूमि । आव० ४४२। अष्टमभूमि, अन्याभूमि । आव० ६००। पञ्चचत्वारिंशद्योजनलक्षायामविष्कम्भप्रमाणा शुद्धरूपटिकसकाशा सिद्धशिला । प्रज्ञा० २२८। ईषद्-अत्पो रत्नप्रभावपेक्षया प्राग्भार उच्छ्रयादिलक्षणो यस्या सा । ठाणा० २५१। मिद्धशिला प्रज्ञा० १०७। ईषत्-अत्पो योजनाष्टकवाहृत्यपञ्चचत्वारिंशलक्षविष्कम्भात् प्राग्भार पुद्गलनिचयो यस्या सा । ठाणा० १२५।

ईसेणिआ-ईसिनिका । जं० प्र० १९१।

ईहह-ईहते-पर्यालोचयति । आव० २६।

ईहते-पूर्वापराविरोधेन पर्यालोचयति । नंदी २५०।

ईहा - अन्वयधर्मघटनप्रवृत्तश्चापायाभिमुख एव बोध विशेषः १७०। सदर्थविशेषालोचन । भग० ३४४। मर्थभिमुखा ज्ञानचेष्टा । भग० ६३३। 'ईहचेष्टायाम्' ईहनमीहा सतामन्वयिना व्यतिरेकिणा चाऽर्थानां पर्यालोचना । विशेषः २२६। वितर्कः । सम० ११५। अवग्रहादुत्तरकालमय यात्पूर्वं मद्भूतार्थविशेषोपादानाभिमुखोऽसद्भूतार्थविशेषपरित्यगाभिमुख - प्रायोऽत्र मधुरत्वादयः शब्दादिश्चन्द्रधर्मा दृश्यमानं स्वरकर्कशनिष्ठरतादयः शब्दादिश्चन्द्रधर्मा इत्येवम्पो मतिविशेषः । नदी १६८। ईहनमीहा-मदर्थपर्यालोचनम् । नदी १८६। ईहनमीहा-मतामर्थानामन्वयिना व्यतिरेकाणां च पर्यालोचना । आव० १८। तद्वगृहीतार्थविशेषालोचनम् । आव० ९। ईहनमीहा-मदभूतार्थपर्यालोचनं नरुपा चेष्टा । प्रज्ञा० ३१०। नंदी १६८। त्रिमिदमित्यमृतान्यथेत्येव सदर्थालोचनाभिमुखा मति चेष्टा । औप ९९। सदर्थपर्यालोचनात्मिका । दश० १२६। अयगृहीतार्थविशेषालोचनम् । निश्चयविशेषजिज्ञासा । तत्त्वा

१ - १५ । अवग्रहार्थगतासद्भूतसद्भूतविशेषालोचनम् । राज० १३० ।

ईहामिग-ईहामिग-वृक । भग० ४७८ । जं० प्र० ४३ । जीवा० १९९ । नाट्यविधिविशेष । जीवा० २४६ । जं० प्र० ४१५ । आटव्य पशु । आचा० ४२३ ।

ईहामिय-ईहामिगा-वृका । राज० २८ ।

उ

उच्छ-उच्छ-भक्तं । ओघ० १५४ । अन्यान्यवेदमत स्वल्प स्वल्पसामीलनात् । उक्त० ६६७ । जुगुप्सनीयं, गह्यम् । सूत्र० १०८ । भैक्ष्यम् । सूत्र० ७४ । अल्पाल्पम् । प्रश्न० १११ । छादनाद्युत्तरगुणवोषरहितः । आचा० ३६८ । अज्ञात-पिण्डोच्छसूचकत्वादिति साधोरुपमानम् । दश० १८ । एषणीयः । आचा० ३७६ । उच्छयते-अल्पाल्पतया गृह्यत इति, भक्तपानादि । ठाणा० २१३ ।

उच्छविक्ती - उच्छवृक्ती-कणयाचनवृत्ति । आव० ७०५ । व्य० द्वि० ३५९ अ ।

उच्छविही-कणयाचनवृत्ति । आव० ७०५ ।

उज्जणं-अवमं(स)तुअण । दश० चू० ६९ ।

उज्जण-उज्जणम् । उत्सेचनम् । दश० २२८, १५४ ।

उजायणा-वासिष्ठगोत्रस्य नामविशेष । ठाणा० ३९० ।

उज्जेज्जा-उत्तिसञ्चेत् । दश० १५४ ।

उडअ-उडक, पिण्डक । ओघ० २९ ।

उडगं-उन्दकम्, स्थण्डिलम् । दश० १५६ ।

उडत्तं-उद्वेष्ट । ठाणा० ५२५ ।

उडया-ग्रन्थयः । नि० चू० प्र० २४५ आ ।

उडिं-मुद्राम् । व्य० द्वि० १६७ आ ।

उडिका-मुद्रा । वृ० प्र० ३३ अ ।

उडुअं-उन्दुकम्-स्थानम् । दश० १७० । वृ० प्र० २०२ अ ।

उडेरगा । नि० चू० द्वि० १२५ आ ।

उडेरय-वटकाः । आव० ६८० ।

उदर-उन्दुरः । प्रश्न० ८ ।

उदु-उन्दु-सुखम् । अनु० २९ ।

उदुर - उन्दुर-मृषक । ओघ० १२६ । आव० ६४१ । उत्त० १०९ । नि० चू० द्वि० २२ अ ।

उदुरुक्कं-मुखेन वृषभादिशब्दकरणम् । अनु० २९ ।

उदोइयाए-अडोलिया, यवनवृषतिरुहिता । वृ० प्र० १९१ अ ।

उंवर-उदुम्बरः, बहुविजकवृक्षविशेष । प्रज्ञा० ३२ । भग० ८०३ । चतुर्थभवनवासिदेवस्य वृक्ष । ठाणा० ४८७ । उम्बर । व्य० द्वि० ३६२ अ । गिहेलुको । नि० चू० द्वि० ८३ आ ।

उंवरदत्त-उदुम्बरदत्त, दु खविपाके सप्तममध्ययनम् । विपा० ७८ । पाटलखण्डनगरे सागरदत्तसार्थवाहसुत । विपा० ७४ । जक्षविशेष । विपा० ७४ ।

उंवरमंथुं-चूर्णविशेष । आचा० ३४८ ।

उंवरवच्च-उंवरस्स फला जत्थ गिरिउडे उच्चविजंति तं उंवरवच्च भण्णति । नि० चू० प्र० १९२-आ ।

उंवरिय-वृक्षविशेष । भग० ८०३ ।

उंवरो-उदुम्बरदत्त, सार्थवाहसुत, दु खविपाकाना सप्तममध्ययनम् । विपा० ३५ ।

उ-उपयोगकरणे । आव० ४४९ ।

उअत्तं-उत्तीर्णम् । नि० चू० प्र० ३४५ आ ।

उअरदंते-उदरदान्त-येन वा तेन वा वृत्तिशील । दश० २३३ ।

उआहणित्ता-उपाहृत्य, समीपमानीय । दश० ५९ ।

उइंति-उद्यन्ति, उदयं यान्ति । उत्त० ४८६ ।

उइओदए-उदितोदय, सिद्धौ कायोत्सर्गफलमिति द्रष्टान्ते राजा । आव० ८०० ।

उइजंति-उदीर्यन्ते, उद्रेकाऽवस्थां नीयन्ते । आव० ५६८ ।

उइण्णा-अवतीर्णा । उत्त० ३०० ।

उइन्न-उदीर्ण-विपाकापन्न । आचा० १५१ ।

उईरयं-उदीरक-प्रवर्तकम् । प्रश्न० ८६ ।

उईरयइ-उदीरयति-अन्यान् वातान् जलमपि चोत्-प्रावत्येन प्रेरयति । जीवा० ३०७ ।

उउ-उत । नि० चू० प्र० ३४८ अ । ऋतु । भग० ५४३ । ऋतु-रक्तरूप, शास्त्रप्रमिद्धो वा । रक्तप्रवृत्तिलक्षण । ठाणा० ३१३ ।

उउवद्ध-ऋतुवद्ध उच्यते शीतकाल उष्णकालश्च । ओघ० ११८ । ऋतुवद्ध । आव० १८९ । शीतोष्णकालयो । ओघ० २०५ । शीतोष्णकालो मिलितौ चैव भण्यते । ओघ० १३१ ।

उउवद्धपीठफलंगं - य पक्षस्याभ्यन्तरे पीठफलकादीना वन्धनानि मुक्त्वा प्रत्युपेक्षणा न करोति यो वा नित्या-

वस्तुतस्तारकः सोऽवद्धपीठफलकं तम् । व्य० प्र० १६४ अ ।
जो य पक्वस्स पीठफलिगादियाण वधे मोतु पडिलेहणं ण
करेति सो सजओ उडवद्धपीठफलगो अधवा णिच्चथणिय-
सथारगा णिच्चुत्थरियसथारगो य उडवद्धपीठफलगो भण्णति ।
नि० चू० द्वि० ९१ अ ।

उडवद्धोगहो-ऋतुवद्धावग्रह । नि० चू० प्र० २३९ अ ।

उडपरियद्-ऋतुपरिवर्त - ऋत्वन्तरम् । आचा० ३२७ ।

उडय-ऋतुज - कालोचित । प्रश्न० १६२ ।

उडसंधी-ऋतुसन्धि - ऋतो पर्यवसानम् । आचा० ३२७ ।

उऊ-ऋतु , मामद्वयमान । भग० २११ । ऋतु । आचा०
३२७ ।

उऊसंवच्छरे-ऋतवो-लोकपसिद्धा वसन्तादय तद्व्यव-
हारहेतु सवत्सर ऋतुसवत्सर , तृतीयप्रमाणसवत्सर ।
ज० प्र० ४८७ ।

उपट्टे-गिल्पे चतुर्थभेद । अनु० १४९ ।

उकट्टणं-गाढतरम् । नि० चू० प्र० ११५ अ ।

उकंचण - ऊर्ध्वं कंचनमुत्कचनं-हीणगुणस्य गुणोत्कर्षप्रति-
पादनम् । उत्कोचा । राज० ११५ ।

उकंचणदीय-ऊर्ध्वेदण्डव्रत । भग० ५४८ ।

उकंचणया-उत्कचनता-मुग्धवचनप्रवृत्तस्य समीपवर्तिविद-
ग्धचित्तरक्षार्थं क्षणमव्यापारतयाऽवस्थानम् । औप० ८१ ।
मुग्धवचनप्रवृत्तस्य समीपवर्तिविदग्धचित्तरक्षार्थं क्षणमव्या-
पारतया अवस्थानम् । राज० २९ ।

उकंतो-उत्क्रान्त , आयु क्षयेण मृत । उत्त० ४६० । उत्कृत -
त्वगपनयनेन दृप्त । उत्त० ४६० ।

उकंविओ-वंशादिक्मवाभिरववद्ध । आचा० ३६१ ।

उक-उत्का । व्य० द्वि० २४१ अ । गगनाग्नि । दश० १५४ ।

उकडयकरणं-मिव्वण , तुण्णण । नि० चू० प्र० १२४ अ ।

उकच्छिय-आर्यिकाणा त्रयोदशभेदोपदौ एकादशी । ओष०
२०९ ।

उकच्छिया-कच्छाए समीप उवकच्छ, त छादयंतीति । नि०
चू० प्र० १८० अ ।

उकज्जिय-डडायत । नि० चू० तृ० ५९ अ ।

उकडं-उत्कटं-उपेतम् । जं० प्र० २७५ । दुष्कृतम् । आव०
७८२ । प्रचुर । आव० ७७४ ।

उकडुअ - उत्कटुकानि , यथास्थानमनिविष्टानि । ज० प्र०
१७० ।

उकडुआसणिण-उत्कटुकासन-पीठादौ पुतालगनेनोपवेगन-
रूपमभिग्रहतो यस्यास्ति स । टाणा० २९८ ।

उकडुग-अपकर्षक , यो गेहाद्ग्रहणं निष्काशयति , चौरान्
वा आकार्य परगृहाणि मोषयति , चौरपृष्ठवहो वा । प्रश्न०
४७ ।

उकड्हियं-उत्कर्षितम्-उत्पादितम् । पिण्ड० ११६ ।

उकट्थणं-उत्कथनं-त्वचोऽपनयनम् । प्रश्न० २४ ।

उकम-उत्क्रम , पश्चानुपूर्वीभवनम् । विशेष० १६ । उत्क्रम ।
विशे० १७४ ।

उकमणधणाभोगकिरिया-उत्क्रमणानाभोगक्रिया , लक्ष-
नलवनधावनासमीक्ष्यगमनागमनादिक्रिया । आव० ६१४ ।

उकरं - उत्कर-क्षेत्रगवादि प्रति अवियमानराजदेयद्रव्यम् ।
विपा० ६३ ।

उकरियामेदे-उत्कटिकामेद -द्रव्यस्य पञ्चमभेद । प्रजा०
२६७ ।

उकरिसियखगो-आकृष्टखड्ग । आव० ५५४ ।

उकलंविज्जिउं-उल्लम्बयितुम् । आव० २२० ।

उकलंवेइ - अवलम्बयति । आव० ४२६ । उदवप्नाति ।
नि० चू० द्वि० ५० आ ।

उकलंवेति - उद्वग्नेति । नि० चू० प्र० ११८ अ ।

उकल-उत्कल -ऊर्ध्वं वर्मकलाया यत्तत् । प्रश्न० २७ । उत्कल -
प्रदेशविशेष , नैमित्तिकविशेष । आचा० ३५९ । नैमित्तिक ।
आचा० ३५९ । त्रीन्द्रियजीवभेद । उत्त० ६९५ ।

उकलति-उत्कलति-उल्ललति । उत्त० १०४ ।

उकला-उत्कल , उत्कला वा । टाणा० ३४३ ।

उकलिया-उत्कलिका-लघुतर समुदाय । औप० ५७ ।
भग० ४६३ । त्रीन्द्रियजन्तुविशेष । जीवा० ३० । उत्साह ।
सूर्य० २९६ । लघुतर समुदाय । भग० ११५ ।

उकलियाअडं-वक्त्रोऽलियाअडन । दश० चू० १०१ ।

उकलियावाड - उत्कलिकावात , वाटरवायुकायभेद ।
आचा० ७४ ।

उकलियावाण-उत्कलिकाभि प्रचुरतराभि मम्मिधिनो यो
वात उत्कलिकावात । प्रजा० ३० । जीवा० २० ।

उक्कलियावाया—उत्कलिकावात, उत्कलिकाभिर्यो वाति
म । भग० १९६ । ये स्थित्वा स्थित्वा पुनर्वान्ति । उक्त०
६९४ ।

उक्कस—उत्कर्ष—औन्नत्यम् । दश० १८९ ।

उक्कसणं—उदगतेण प्रेरण । नि० चू० तृ० ६३ आ ।

उक्कसाई—उत्कपायी—प्रवलकपायी । उक्त० ४२० ।

उक्कसाहिज्जा । आचा० ३७८ ।

उक्कसिस्सामि—लघु सदपरशकललगनत उत्कर्षयिष्यामि ।
आचा० २४४ ।

उक्कसे—उत्कर्षेत्—उत्क्रामयेत् । आचा० २९३ ।

उक्कस्स—उत्कर्षन्तीत्युत्कर्षा—उत्कर्षवन्त, उत्कृष्टसङ्ख्या,
परमानन्ता । ठाणा० ३५ ।

उक्का—उल्का—चुडुली । जीवा० २९ । ये मूलामितो विवृज्य
विवृज्यामिकणा प्रसर्पन्ति ते । जीवा० १२४ । महद्रेखा
प्रकाशकारिणी, रेखारहितो विस्फुलिङ्ग प्रभाकरो वा । आव०
७५२ । दीपिका । नंदी ८४ । चुडुली । आव० ५६६ । निप-
तन् रेसायुक्तो ज्योतिष्पिण्ड । ओष० २०५ । स्वदेहवर्णा
रेखा कुर्वन्ती या पतति सा रेखाविरहिता वा उद्द्योत कुर्वन्ती
पतति सा । आव० ७३५ । गगनाग्निज्वाला । ज० प्र०
५२ । चुडुली । प्रज्ञा० २९ । पगासविरहितो य, महंतरेहा
पहा । नि० चू० तृ० ७५ आ । सदेहवर्ण रेहं करंती जा
पड्ड सा उक्का, रेहविरहिता वा उज्जोवं करंती पडती मा
वि उक्का । नि० चू० तृ० ७० अ । अग्निपिण्डा । ठाणा०
४२० । आकाशजा । ठाणा० ४७६ ।

उक्कापडणं—उल्कापातनम्, उल्कापात । आव० ७३५ ।

उक्कापाए—उल्कापात—व्योम्नि समूर्च्छितज्वलननिपतन-
रूप । जीवा० २८३ ।

उक्कापाय—उल्कापात, सरेख मोद्द्योतो वा तारकस्येव
पात । भग० १९६ ।

उक्कामयंति—उत्क्रामयन्ति—अपनयति । दश० ८६ ।

उक्कामुहदीवे—अन्तरद्वीपनाम । ठाणा० २०६ ।

उक्कामुहा—उल्कामुखनामैकविंशतितमोऽन्तरद्वीप । प्रज्ञा०
५० । अन्तरद्वीपविशेष । जीवा० १४४ ।

उक्कारिपमेय—उत्कारिकाभेद, एरण्ढवीजानामिव यो भेद ।
भग० २२४ ।

उक्कालिप—उत्कालिकं—कालवेलावर्जं पठ्यते तदूर्ध्व कालि-
कादित्युत्कालिक—दशकालिकादि । ठाणा० ५२ । कालवेला-
वर्जं पठ्यते तत् । नंदी २०४ ।

उक्कावाते—उल्का—आकाशजा तस्या पात उल्कापात ।
ठाणा० ४७६ । व्योमसम्मूर्च्छितज्वलनपतनरूप. प्रसिद्ध
एव । अनु० १२१ ।

उक्कासे—उत्कर्षणं, उत्काशनं वा । भग० ५७२ ।

उक्किकट्टणा—सूत्रार्थकथनम् । वृ० तृ० २५ अ । उत्की-
र्तना—सशब्दना । आव० ५६ ।

उक्किकट्ट—उत्कृष्टं—उत्कृष्टिनाद, आनन्दमहाध्वनि । प्रश्न०
४९ । प्रधाना कर्षणनिषेधाद्वा । भग० ५४४ । उत्कृष्टि—
आनन्दध्वनि । ज० प्र० २०० । उत्कृष्टि—आनन्दमहाध्वनि ।
भग० ११५ । उत्कृष्ट—उत्कर्षवती । भग० १६७ । उत्कृ-
ष्टम्—कालिङ्गालयुत्रपुष्पफलादीना गल्लकृतानि श्लक्ष्णखण्डानि
चिश्चिणिकाटिपत्रसमुदायो वा उद्दखलकण्डित । दश० १७० ।
दोद्धियकालिङ्गादीणि उक्खले छुब्भंति । दश० चू० १७९ ।

उक्किकट्टकलयलो—उत्कृष्टकलकल । आव० १७३ ।

उक्किकट्टरस—उत्कृष्टरस—प्रचुररसोपेत । पिण्ड० १४९ ।

उक्किकट्टि—उत्कृष्टि—आनन्दमहाध्वनि । औप० ५९ । राज०
१२२ ।

उक्किकट्टिसीहनादो—उत्कृष्टिमिहनाद । आव० ३४५ ।

उक्किकट्टी—उत्कृष्टि । आव० ४१३ । उत्कर्षवशः । सूर्य०
२८१ ।

उक्किकणं—उत्कीर्णं—भुवमुत्कीर्णं पालीरूपम् । सम० १३७ ।

उक्किकणंतरा—उत्कीर्णन्तरा, उत्कीर्णमन्तरं यासा ज्ञात-
परिखाना ता । जीवा० १५९ ।

उक्किकण्ण—उत्कीर्णं—गुण्डित । प्रश्न० ५९ । उत्कीर्णमिवो-
त्कीर्णं, अतीवव्यक्तम् । जं० प्र० ७६ । आकीर्ण । प्रश्न०
२५ । प्रज्ञा० ५६१ । ओष० ५४ ।

उक्किकत्तण—उत्कीर्तनम्, सामान्येन सशब्दनम् । आव०
६०४ । सशब्दनम् । विशे० ४४२ ।

उक्किकत्तणा—उत्कीर्तना, प्राचन्येन—परया भक्त्या सशब्दना ।
आव० ४९२ ।

उक्किकत्तिया—उत्कीर्तिना—कथिता । मर्य० २९६ ।

उक्किकणं—अतीवव्यक्तम् । प्रज्ञा० ८५ ।

उक्किन्नंतर—उत्कीर्णमन्तर यासां खातपरिखाणा ता उत्कीर्णनन्तरा । प्रज्ञा० ८५ ।

उक्किन्न—उत्कीर्ण—शिलादिषु नामकादि । दश० ८६ ।

उक्किरणगाइ—फलखाद्यकपर्पकादिविकिरणानि । वृ० द्वि० १५५ अ ।

उक्किरिज्जमाण—क्षुरिकादिभिः कोष्ठादिपुटाना कोष्ठादिद्रव्याणां वा उत्कीर्यमाण । जीवा० १९२ । उत्कीर्यमाण—क्षुरिकादिभिः कोष्ठादिपुटाना कोष्ठादिद्रव्याणा वा उल्लिख्यमान । ज० प्र० ३६ ।

उक्किलंतो—उत्कलन् । आव० २०७ ।

उक्कीरमाण—उत्किरन्—वेधनकेन मध्याद्विकिरन् । अनु० २२३ ।

उक्कुंचणं—उत्कुञ्चनं, ऊर्ध्वं शूलाद्यारोपणार्थं कुञ्चनम् । सूत्र० ३२९ ।

उक्कुज्जिय—ऊर्ध्वकायमुन्नम्य । आचा० ३४४ ।

उक्कुट्टं । आचा० ३४२ ।

उक्कुट्टुहत्थो—उक्कुट्ट—सचित्तवणस्सतिपत्तकुरुफलाणि वा उक्खले छुव्वन्ति, तेहिं हत्थो लित्तो एम । नि० चू० प्र० ३८ अ ।

उक्कुट्ठि—उत्कृष्टि—हर्षविशेषप्रेरित । आव० २३१ ।

उक्कुट्ठिकलयलो—उत्कृष्टिकलकल । आव० १७५ ।

उक्कुट्ठिसीहणायं—उत्कृष्टिसिंहनादं, हर्षविशेषप्रेरितो ध्वनिविशेषः । आव० २३१ ।

उक्कुट्ठी—पुष्कारकरण । नि० चू० तृ० ६१ आ ।

उक्कुट्ठो—सचित्तवणस्मनिपत्तकुरुफलाणि वा उक्खले छुव्वन्ति । नि० चू० प्र० ३८ अ ।

उक्कुड—उत्कुटुकासन । आव० ६४८ । ठाणा० २९९ ।

उक्कुडुअ—उत्कुटुकम्, यथास्थानमनिविष्टम् । भग० ३०८ । ओष० १०७ । मुक्तासन । उत्त० ५५ । आधारे पुतालगनरूपम् । भग० १२५ । आचा० ४२८ ।

उक्कुडुगासण—उत्कुटुकासनम्, कायहेममेद । दश० ८८ ।

उक्कुडुती—उत्कुटुका—आमनालमपुत पादाभ्यामवस्थित उत्कुटुकस्तस्य या सा । ठाणा० ३०२ ।

उक्कुडुयमाणवत्थे—उत्कुटुकं सन् भाजनवस्त्राणि—गोच्छकादीनि प्रत्युपेक्षेत्, यतो दन्त्रप्रत्युपेक्षणा उत्कुटुकेनैव कर्तव्या । ओष० ११७ ।

उक्कुडुयासणिप—कायहेममेदः । भग० ९२१ । कायहेमद्वितीयमेदः । ठाणा० ३९७ ।

उक्कुडुइ—उत्कूर्दते—ऊर्ध्वं गच्छति । उत्त० ५५१ ।

उक्कुरुडिका—तृणभस्मगोमयाङ्गारादिमीलक । उत्त० ३५९ ।

उक्कुरुडिया—उत्कुरुटकः । आव० १९४ ।

उक्कूइय—उत्कूजित—कृताव्यक्तमहाध्वनि । प्रश्न० २० ।

उक्कूजियं—उत्कूजित—अव्यक्तमहाध्वनिकरणम् । प्रश्न० १६० ।

उक्कूलं—उत्कूलयति—सन्मार्गादपध्वंसयति कूलाद्वा—न्यायसरित्प्रवाहतटादूर्ध्वं यत्तन् उत्कूलम् । द्वितीयाधर्मद्वारस्य पञ्चदश नाम । प्रश्न० २६ ।

उक्केरो—उत्केर—समूहः । ओष० ११७, ११६, २१३ । स्थित्यादिवर्धनस्य उत्कोच—उद्वर्तना । विशेष० १००६ ।

उक्कोचा—उत्कोचा—उत्कोटा, लम्बा । औप० २ ।

उक्कोड—लम्बा । नि० चू० द्वि० ४५ अ ।

उक्कोडा—उत्कोटा—उत्कोचा—लम्बा । विपा० ३९ । उत्कोचा, लम्बा । औप० २ ।

उक्कोडालंच—उत्कोटालंचयो—द्रव्यस्य बहुत्वेतरादिभिल्लोके प्रतीतमेदयो । प्रश्न० ५६ ।

उक्कोडिय—उत्कोटा—लम्बा तथा चरन्ति उत्कोटिका । राज० २ ।

उक्कोस—उत्कृष्ट—अतिगयेन । ओष० २२७ । उत्कर्षतीति उत्कर्ष, उत्कृष्ट । सूर्य० १३ । जात्यादिभिर्मदस्थानैर्लघुप्रकृतिं पुरुषमुत्कर्षयतीति उत्कर्षक—मानः । सूत्र० ६९ । उत्कोश—कुरर । प्रश्न० ८ । उत्कृष्टम्—कमनीयम् । दश० २११ ।

उक्कोसए—उत्कर्ष एव उत्कर्षका उत्कृष्ट । सूर्य० ११ । उत्कर्षिका उत्कृष्टा । सूर्य० १४ ।

उक्कोसए कुंमे—उत्कृष्टक कुम्भ—आटकगतनिष्पन्न । अनु० १५१ ।

उक्कोसकसिणं—मतमहस्समूह । नि० चू० प्र० १३९ आ ।

उक्कोसगमयपत्तो—उत्कर्षेण मद प्राप्तः । उत्कर्षमदप्राप्तः । जीवा० ३५१ ।

उक्कोसतिसामासा—जेट्टो आमातो य । नि० चू० प्र० १२३ आ ।

उक्कोसतिसामासे-उत्कृष्टतृणमाम -उत्कृष्टा तृणमामयो -
ज्येष्ठापादयोर्यस्मिन् काले स । ओष० २१० ।

उक्कोससंथरणं-उत्कृष्ट सस्तरणं-भिक्षार्थमवतीर्णास्तत
पर्याप्तं हिंढित्वा यावत् तृतीयपौरुष्या आदौ स्वाध्याय-
प्रस्थापनवेला तावत् सञ्चिवर्त्तते एतद्, अथवा तृतीयपौ-
रुष्या आदौ स्वाध्यायप्रस्थापनवेलावान सञ्चिवर्त्तते एतद् ।
व्य० द्वि० १६३ आ ।

उक्कोसा - उत्कर्ष-प्रकर्ष तद्योगादुत्कर्षा उत्कर्षतीति वा
उत्कर्षा-उत्कृष्टा । ठाणा० १३९ ।

उक्कोसेणं । अनु० १६३ ।

उक्खं-उद्ध-सम्बन्धो-विषयविषयीभावलक्षण । नदी ७१ ।
सम्बन्धन-अन्यजनकभावलक्षणम् । ठाणा० ५० ।

उक्खंदं-उत्क्रन्दम् । आव० १७५ । अवस्कन्द । आव०
३०० ।

उक्खंधो-अवस्कन्द, छलेन परवलमर्दनम् । प्रश्न० ३८ ।

उक्खंपिर-उत्कण्ठित । (म०) ।

उक्खड्डमड्डा - देशीपदं, पुन पुन शब्दार्थे । व्य० प्र०
६५ आ ।

उक्खणिहिति-उत्खनी । आव० २२६ ।

उक्खलं-स्थानविशेषः । नि० चू० द्वि० ८३ आ ।

उक्खलि-उखा-स्थाली । पिण्ड० ८४ ।

उक्खओ-मेवित । मर० ।

उक्खत्त-उत्क्षिप्त, गेयविशेषः । जं० प्र० ४१० । उत्पा-
दितम् । विपा० ४७ । भाजनगतम् । ओष० ८८ ।

उक्खत्तचरण-उत्क्षिप्त-स्वप्रयोजनाय पाकभाजनादुद्धृतं
तदर्थमभिप्रहविशेषाच्चरति-तद्गवेषणाय गच्छतीति उत्क्षि-
प्तचरक । ठाणा० २९८ ।

उक्खत्तचरगा-पिण्डपणामेदविशेष । नि० चू० तृ० १२ अ ।

उक्खत्तचरगो-उत्क्षिप्तचरक -उत्क्षिप्त-पाकपिटरादुद्ध-
धृतमेव चरति-गवेषयति य स । प्रश्न० १०६ ।

उक्खत्तणा - ज्ञाताया प्रथममध्ययनम् । आव० ६५३ ।
पशुज्ञे प्रथम ज्ञातम् । उत्त० ६१४ ।

उक्खत्तणाप-पशुज्ञे प्रथमज्ञान । सम० ३६ । ज्ञाताया
प्रथममध्ययनम् । आव० ६५३ ।

उक्खत्तणिक्खत्तचरगा - पिण्डपणामेदविशेष । नि०
चू० तृ० १२ अ ।

उक्खत्तपुव्वा - उत्क्षिप्तपूर्वा -तेषामादौ दर्शिता यथा-
ऽस्या वसत यूयमिति । आचा० ३६९ ।

उक्खत्तय-उत्क्षिप्तं-प्रथमत समारभ्यमाणम् । जीवा०
२४७ ।

उक्खत्तविवेगो-उत्क्षिप्तविवेक । आव० ८५४ ।

उक्खत्ता-उत्क्षिता -भिक्षा । जं० प्र० २२१ ।

उक्खत्तायं-उत्क्षिप्तक-प्रथमत समारभ्यमाणम् । जीवा०
१९४ ।

उक्खत्तो-उत्क्षिप्त -कृत स्थापितः । आव० ४३३ ।

उक्खविया-उत्क्षिप्ता । आव० ३७० ।

उक्खु-वनस्पतिविशेष । भग० ८०२ ।

उक्खुलनियत्था - उखुलनिवसिना, विपर्यस्तवत्त्वा । वृ०
द्वि० २५५ अ ।

उक्खेव-उत्क्षेप -हस्तोत्पादनम् । व्य० प्र० २३२ आ ।

उक्खेवओ-उत्क्षेप -प्रारम्भवाक्यम् । निरय० २३ ।

उक्खेवग-उत्क्षेपक -वशदलादिमयो मुष्टिग्राह्यदण्डमध्यभाग ।
भग० ४६८ । जिघ्याणामुत्क्षेपक । व्य० प्र० २३२ आ ।

उक्खेवण-उत्क्षेपक -वशदलादिमयो मुष्टिग्राह्यो दण्डमध्य-
भाग । ज्ञाता० ४८ ।

उक्खेवो - उत्क्षेप -प्रस्तावना । विपा० ५५ । क्षेपणम् ।
ओष० ११० ।

उक्खो-परिधानवस्त्रैकदेश । वृ० प्र० १७७ अ । परिधान,
वत्थस्म अन्धितरचूलाए उवरि कण्णो णाभिहिज्ज उक्खा
भण्णति । नि० चू० द्वि० १५४ अ ।

उखंदच्चोरभरणं । नि० चू० प्र० २६० अ ।

उखल-उदूखल । प्रश्न० ८ ।

उखलियं-पुट्टियाकार । नि० चू० द्वि० १ आ ।

उखली-उदूखली । आव० ८५५ ।

उखा-स्थाली । भग० ३२६ ।

उखुत्तो-णिसण्णो । नि० चू० प्र० ७७ अ ।

उगहणंतगो-योन्दिहाररक्षार्थक वस्त्रम् । ओष० २०९ ।

उगगं-उग्रम्-अप्रवृण्यम् । सूर्य० ४ । भग० १२ । ज्ञाता० ९ ।

उगग-उग्र -क्षत्रियपुरुषेण गृह्णिया जान । आचा० ८ ।
आदिदेवावस्थापिताऽऽरक्षकवृंजजात । भग० ११५ ।

आरक्षक । आव० १०८ । आदिदेवेन य आरक्षकत्वेन
नियुक्तस्तद्व्यज्रश्च । औप० २६ । शुभाभ्यवसायप्रवृत्त ।

आव० ८०२ । आरक्षिकाः । आचा० ३२७ । आदिराजेनाऽऽ-
रक्षकत्वेन ये व्यवस्थापितास्तद्वंश्य । ठाणा० ३५८ । भग-
वतो नाभेयस्य राज्यकाले ये आरक्षका आसन् । ठाणा०
११४ । आरक्षकादयः । उक्त० ४१८ । आदिदेवेनारक्षकत्वे
नियुक्तास्तद्वंश्याः । भग० ४८१ ।

उगगकुलं—उग्रकुलम् । आव० १७९ ।

उगगच्छ—उद्गम्य—क्रमेण तत्रोद्गमनं कृत्वा । भग० २०७ ।

उगगतवा—उग्रतपा—अप्रभृष्यानशनादिवान् । सूर्य० ४ ।

अष्टमादि । ठाणा० २३३ । उग्रं—उत्कटं दारुणं वा कर्मश-
त्रून् प्रति तप—अनशनादि । उक्त० ३६५ ।

उगगतवित्ती—उगगते आदिच्चे वित्ती जस्स सो, आदिच्च
सुत्तीए जस्स वित्ती सो उगगतवित्ती । नि० चू० प्र० ३०८ आ ।

उगगतेय—उग्रतेजा—तीव्रप्रभाव, तीव्रविष । प्रश्न० १०७ ।

उगगपुत्तो—उग्रपुत्रः, क्षत्रियविशेषजातीय । सूत्र० २३६ ।

उगगम—उद्गम—षोडशविध आधाकर्मादिदोष । प्रश्न० १५५ ।
आधाकर्मादिदोषविशेषः । आव० ५७६ । उद्गमनमुद्गम—
पिण्डादे प्रभवः । ठाणा० १५९ ।

उगगमद्—आगच्छति । आव० ४२२ ।

उगगमकोडी—उद्गमकोटिः—उद्गमगोषरूपा । पिण्ड०
१९७ ।

उगगमितं—उद्गमितम् । आव० ८५९ ।

उगगमोवघाते—'उद्गमोवघात—उद्गमगोषैराधाकर्मादिभिः
षोडशप्रकारैर्भक्तपानोपकरणालयानामशुद्धता । ठाणा० ३२० ।

उगगय—उद्गता—निष्काशित । औप० ६८ । ऊर्ध्वं गता
उद्गता—व्यवस्थिता । ज्ञाता० १४ । व्यूता । ज्ञाता०
२३ । उद्गता—संस्थिता । ज० प्र० ७१ । निविष्टा ।
भग० ४७८ । उपरिवर्तिनी । ज० प्र० २९२ ।

उगगयमुत्ती—सूर्योद्गमात् पर प्रतिश्रयावग्रहाद् वहि
प्रचारवच्छरीरत्वात् । वृ० तृ० १७९ अ । मूर्ति—गरीर,
तं जस्स प्रतिश्रयावग्रहात् उदिते आड्च्चे वृत्तिनिमित्त प्रचार
करोति सो । नि० चू० प्र० ३०८ आ ।

उगगयवित्ती—उगगय इति वा उदओत्ति, वर्तनं वृत्तिः—
उगगयए सूरिए जस्स वित्ती सो । नि० चू० प्र० ३०९ आ ।

उगगवई—उग्रवती, रात्रितिथिनाम । ज० प्र० ४९१ ।

उगगवती—उग्रवती, रात्रितिथिनाम । सूर्य० १४८ ।

उगगविसं—दुर्जरविषम् । भग० ६७२ ।

उगगविसा—उग्रं विषं येषां ते उग्रविषा । प्रजा० ४६ ।
उर परिसर्पविशेष । जीवा० ३९ ।

उगगसेण—उग्रसेन, द्वारिकायां राजा । आव० ९४ । नृप-
विशेष । वृ० प्र० ३० अ । मधुरानृपति, कमपिता । उक्त०
४९० । राजमुख्य । अन्त० २ ।

उगगहं—योनिद्वारं तद्वत्प्रमपि । वृ० द्वि० २५१ आ ।

उगगह—अवग्रह । ओष० १५२ । धर्मलाभदानम् । दश०
१६७ । अव—ईषत् सामान्य गृह्णातीति । विशे० १६० ।
आश्रय । विपा० ३३ । जोषिदुवारस्स मामइकी संज्ञा
उगगह इति । नि० चू० प्र० १७९ आ । उप-
ग्रहम्—अवग्रहम् । ओष० १५४ । पतद्ग्रहम् । ओष०
१७५ । प्रथमपरिच्छेदनं अशेषविशेषनिरपेक्षानिर्देश्यरूपा-
देवग्रहणम् । ठाणा० ५१ । अवग्रह्यते—स्वामिना स्वीक्रियते
यः सोऽवग्रह । भग० ७०० । सामान्यार्थस्य—अशेषविशे-
षनिरपेक्षस्यानिर्देश्यस्य रूपादे अव इति प्रथमतो ग्रहणं—
परिच्छेदनमवग्रहः । भग० ३४४ । अवग्रहः—अव्यक्तरूप
परिच्छेद । प्रजा० ३११ । अवधारणम् । सुन्दरा एत इत्य-
वधारणम् । उक्त० १४५ । अवग्रह—परिग्रहः । सूत्र०
१७९ । अविवक्षितानुशेषस्य सामान्यरूपस्यानिर्देश्यस्य रूपा-
देवग्रहणमवग्रहः । राज० १३० । पडिगहो । नि० चू०
द्वि० ११६ अ । अवग्रह—आभवनव्यवहारः । व्य० द्वि०
९३ अ । अवग्रहणमवग्रह—अनिर्देश्यसामान्यमात्ररूपार्थ-
ग्रहणम् । नन्दी १६८ । आवास । निरय० २ । अवग्रहण-
सम्बन्धमानस्य शब्दादिरूपस्यार्थस्याव्यक्तरूप परिच्छेदः ।
नन्दी १६८ ।

उगगहजायणे—अवग्रहयात्रा—वसतिस्वाम्यनुज्ञा । आव०
६५८ ।

उगगहणंतयं—योनिद्वाररक्षार्थक वस्त्रम् । वृ० द्वि० २५१ आ ।

उगगहणमेधावी—अवग्रहमेधावी, सूत्रार्थग्रहणपटुप्रज्ञावान् ।
वृ० प्र० १२५ आ ।

उगगहंपडिमा—अवग्रह्यत इत्यवग्रहो—वसतिस्वाम्यनुज्ञा—
अभिग्रहा अवग्रहप्रतिमा । ठाणा० ३८७ । आचाराङ्गस्य
षोडशमध्ययनम् । उक्त० ६१७ । आचा० ४०२ । सम०
४४ । आचारप्रकल्पे द्वितीयधृतस्कन्धस्य सप्तममध्ययनम् ।
प्रश्न० १४५ । आचारप्रकल्पस्य षोडशो मेदः । आव० ६६० ।

उगगहिआ—अवग्रहीता—पञ्चमी पिण्डैषणा । आव० ५७२ ।

उगगहिए—अवगृहीत—परिवेषणार्थमुत्पाटित । ठाणा० ४६५ ।
उगगहियं—अवगृहीतम् । आव० २८८ । वद्ध० । भग० ४५९ । अवगृह्णाति—आदत्ते हस्तेन दायस्तद । ठाणा० १४८ । अवगृहीता—भोजनकाले शरावादिषूपहतमेव भोजनजातं यत्ततो गृह्णतः । ठाणा० ३८६ । यद् अवगृह्णाति यच्च सहरति यच्च आस्यके प्रक्षिपति । व्य० द्वि० ३५४ अ । परिवेषणार्थमुत्पाटितम् । औप० ३७ । अवग्रहोऽस्यास्तीति अवग्रहिक—वसतिपीठफलकादिक । औपग्रहिकं—दण्डकादिक—मुपधिजातम् । औप० ३७ ।

उगगहियए—अवगृहीतक—वद्ध० । राज० ४४ ।

उगगहिया—ज परिवेसगेण परिवेसणाए परस्म कडुच्छुतादिणा उगगहियं आणियति वुत्त भवति, तेण य तं पडिमिद्ध तं तहुक्खित चेव साधुस्स देति एसा उवगगहिया । नि० चू० तृ० १२ अ ।

उग्गा—आरक्षिका । वृ० द्वि० १५१ आ । कुलार्यप्रथमभेद । प्रजा० ५६ । खाद्यविशेषः । जं० प्र० ११८ । आदिदेवा-वस्थापिता । राज० १२१ । प्रभुणा आरक्षकत्वेन नियुक्तास्ते उग्गा । जं० प्र० १४५ ।

उग्गाढो—प्रगुण । वृ० प्र० २९७ अ ।

उग्गारो—उद्गिरण उग्गालो । नि० चू० प्र० ३१५ अ ।

उग्गालिदासो—दामविशेष । नि० चू० द्वि० ४० अ ।

उग्गाले—उद्गालयेत्—श्लेष्मनिष्ठीवनं कुर्यात् । ओष० १८६ ।

उग्गालो—उद्गिरणं उग्गालो । नि० चू० प्र० ३१५ अ ।

उग्गाहिऊणं—उद्ग्राह्य । आव० ३९९ ।

उग्गाहिणं—उद्ग्राहितेन—पात्रवन्धवद्धेन पात्रकेण । ओष० १२२ ।

उग्गाहितं—उद्ग्राहितम्—गृहीतम् । आव० ६१८ । उत्क्षिप्तं, उपकरणम् । ओष० ७२ ।

उग्गाहिमं—अवगाहिम, पक्वान्नं खण्डखाद्यादि । प्रथ० १६३ ।

उग्गाहिय—उद्ग्राहितं—गृहीत पात्रकम् । ओष० १४९ ।

उग्गाहे—उद्ग्राहयति—सङ्घट्टितेनास्ते । ओष० १८४ ।

उग्गाहेउं—उद्ग्राह्य—सयन्त्रयित्वा । ओष० ७४ ।

उग्गाहेऊण—उद्ग्राह्य । उक्त० १०० ।

उग्गिरिऊणं—उद्गरीयं । आव० २०८ ।

उग्गुंडिया—उद्गूलितम् । भग० ३०८ ।

उग्गोवणा—उद्गोपनम्—विवक्षितस्य पदार्थस्य जनप्रकाश-चिकीर्षा । पिण्ड० २९ ।

उग्गोवेति—उप्पाएति । नि० चू० प्र० २३४ अ ।

उग्घडयं—अनुवर्तनम्, अनुकरणम् । आव० ५१५ ।

उग्घाइए—उद्घाइए—उद्घाति, विनाशितं विनाशयिष्यमाण-त्वेनोपचारात् । ठाणा० ५०२ ।

उग्घाइम—उद्घातिमम्—उद्घातो—भागपातस्तेन निवृत्तम्, लघु । ठाणा० १६३ ।

उग्घाड—उद्घाटं—अदत्तार्गलमीषत्स्थगितं वा । आव० ५७५ ।

उग्घाडकवाडउग्घाडणा—उद्घाटकपाटोद्घाटना, उद्घाटम्—अदत्तार्गलमीषत्स्थगितं वा कपाट तस्योद्घाटन—सुतरा प्रेरणम् तदेव । श्वानवत्सदारकसघट्टना । आव० ५७५ ।

उग्घाडणकवाड—उद्घाटकपाटं—अनर्गलितकपाट । ओष० १६६ ।

उग्घाडाए पोरिसिए—उद्घाटपौरुष्याम् । आव० ८३८ ।

उग्घाडितो—उद्घाटित । आव० ३१७, ३१८ ।

उग्घाडिया—उद्घाटिता । आव० २९२ ।

उग्घात—उद्घात—भागपात । ठाणा० १६३, ३२५ । लघूकरणलक्षण । ठाणा० ३११ ।

उग्घातिते—उद्घात—भागपातो यत्रास्ति तदुद्घातिक, लघि-त्यर्थः । ठाणा० ३२५ ।

उग्घाय—आचाराङ्गस्य षड्विंशतितममध्ययनम् । उक्त० ६१७ । आचारप्रकल्पस्य षड्विंशतितमो भेद । आव० ६६० ।

उग्घायाइ—लघूनि । वृ० प्र० १४५ अ ।

उग्घोसणाट्टाणीया—उद्घोषणाय्यानीया । आव० ३८५ ।

उग्रतेजाः—आधाकर्मण एव अभोज्यताया पदाति । पिण्ड० ७१ ।

उग्रसेनः—भोगराजा, राजीमत्या पिता । दश० ९७ ।

उग्रसेनतनयः—नम सेनकुमार । विश० ६१० ।

उग्ररिसा । नि० चू० प्र० १०५ आ ।

उग्रोसेहि । नि० चू० प्र० ३४४ आ ।

उचितः—जित, अभ्यस्तो वा । आव० ५९४ ।

उचूलयालगं—अध शिरस उपरि पादस्य कृपजले वोल-णाकर्षणम् । विपा० ७२ ।

उच्चं—उच्च—पूज्य । भग० १६४ ।

उच्चतपः-उच्चन्तक-दन्तरागः । प्रज्ञा० ३६० । उच्चतगो-
दन्तरागः । ज० प्र० ३३ ।
उच्चते-उच्चतगो-दन्तरागः । राज० ३२ ।
उच्चपिय-सघातितः । (त०) ।
उच्चलन्दो-उच्चलन्द-उच्चो-महानात्मोत्कर्षणप्रवणश्छन्दः-
अभिप्रायो यस्य सः । प्रश्न० ३१ ।
उच्चता-उच्चतया-निदेजत्वेन । अप्रातिहारिकतया । बृ० द्वि०
२१९ अ ।
उच्चतायभयगो-तुमे मम एत्तिचर कालं कम्म कायव्वं
जं ज अहं भणामि, एत्तिय तेण धण दाहामिति । नि०
चू० द्वि० ४४ ।
उच्चत्तं-उच्चत्वं । ज० प्र० २० । अनु० १७१ । उच्चत्वं-
उत्तेषः । ज० प्र० ३२१ । उच्छ्रयः । ठाणा० ६९ । ऊर्ध्व-
स्थितस्यैकमपरं तिर्यक्स्थितस्यान्यत् गुणोन्नतिरूपम् । ठाणा०
३६ ।
उच्चत्तलाया-उच्चत्वलाया, लायाया षष्ठो भेदः । सूर्य० ९५ ।
उच्चत्तभयते-उच्चतामृतक-मूल्यकालनियमं कृत्वा यो
नियतं यथावसरं कर्म कार्यते सः । ठाणा० २०३ ।
उच्चत्तविसाणो-उच्चविषाण उच्चशृङ्गः । उत्त० ३०३ ।
उत्तमविषाणः । आव० ७१९ ।
उच्चत्ता-मुधिकता । पिण्ड० १०० ।
उच्चयबंधे-उच्चय-ऊर्ध्वं चयनं-राशीकरणं तद्रूपो बन्धः
उच्चयबन्धः । भग० ३९५ ।
उच्चरेति । नि० चू० प्र० २०२ आ ।
उच्चलिओ-उच्चलितः । आव० ३८५ । आव० ३१७ ।
उच्चा-ऊर्ध्वं चिता, उपरिस्थितत्वेन वा । उत्त० ११० ।
उच्चाओ-उच्चातो-ध्रान्तः । ओष० १७७ । नि० चू० प्र०
१८८ अ ।
उच्चागोए-उच्चैर्गोत्रं-यदुदयवशादुत्तमजातिकुलवलतपोरुपै-
श्वर्यश्रुतमत्काराभ्युत्थानामनप्रदानाञ्जलिप्रग्राहिसम्भवस्तत् ।
प्रज्ञा० ४७५ । मानमत्कारार्हः । आचा० ११६ ।
उच्चागोत्ते-उच्चैर्गोत्रं-उच्चै-लक्ष्म्यादिक्षयेऽपि पूज्यतया
गोत्रं-कुलमस्येति । उत्त० १८८ ।
उच्चारं-उच्चार-विष्ठा । भग० ८७ । सज्ञा । बृ० प्र०
३०६ अ । सण्णा । नि० चू० प्र० १४३ आ । पुरीषः । आव०
५६४, ६१६, ७८१ । उत्त० ५१७ । मम० ११ । ज०

प्र० १४८ । ठाणा० ३४३ । शरीरादुत्-प्रावत्येन च्यवते-
अपयाति चरतीति वा उच्चारः-विष्ठा । आचा० ४०९ ।
पुरीषपरिष्ठापनम् । उत्त० ३५७ । गृहस्थैः सह पुरीषव्यु-
त्सर्गं कुर्वन्ति, श्लेष्मणः परिष्ठापनमङ्गणे कुर्वन्ति वा ।
ओष० ५६ ।
उच्चारभूमी-उच्चारभूमि-पुरीषभूमिः । आव० ७८४ ।
उच्चारप्रश्रवणविधिसप्तैकक, सप्तसप्तकया तृतीयस्य भेदः ।
ठाणा० ३८७ ।
उच्चाालङ्घ्य-ऊर्ध्वमुत्क्षिप्य भूमौ । आचा० ३११ । उच्चा-
लयितारम्-अपनेतारम् । आचा० १६९ ।
उच्चालियंमि-उच्चालिते-उत्पादिते । ओष० २२० ।
उच्चावइत्ता-उच्चैः कृत्वा । उत्पाद्यः । प्रज्ञा० ३५७ ।
उच्चावच-उच्चावच-उत्तमाधमः । जीवा० ३७४ ।
उच्चावतं-उच्चावचम्-असमञ्जसः । ठाणा० २४७ ।
उच्चावयं-उच्चावच-उच्च नाम मैव कुर्वन्तु, अवचं नाम
कुर्वन्तु । आचा० ३६३ । शोभनाशोभनम् । जीवा० १६६ ।
उच्चावचम् । दश० १६६ । अनुकूलप्रतिकूलम्, असमञ्जस
वा । भग० १०१ ।
उच्चावया-अनुकूलप्रतिकूल, असमञ्जसाः । अन्त० १८ ।
उच्चावचा-गुरुलघवो नानारूपा वा । सूत्र० २०७ ।
ऊर्ध्वं चिता उच्चा, शीतातपनिवारकत्वादिगुणैः शय्यान्तरो-
परिस्थितत्वेन वा उच्चा, तद्विपरीतास्त्ववचा, अनयोर्द्वन्द्वे
उच्चावचा, नानाप्रकारा वा । उत्त० ११० । शोभनाशो-
भनभेदेन नानाप्रकाराः । दश० १८४ । असमञ्जसाः ।
भग० ६८३ । ज्ञाता० २०० ।
उच्चावयाइं-उच्चावचानि-विकृष्टाविकृष्टतया नानाविधानि
उच्चव्रतानि वा शेषव्रतापेक्षया महाव्रतानि । उत्त० ३६३ ।
उच्चिअ-उच्चित, उच्चिताकरण, पादस्योत्पादनम् । ज०
प्र० २६५ ।
उच्चिखित्तं-उच्चोत्क्षिप्तम् । पिण्ड० ११० ।
उच्चिट्ट-कासारादिभक्षणेनोच्छिष्टे । बृ० प्र० २१५ अ ।
उच्चिट्टप-उच्छिष्टम्-भ्रष्टम् । दश० १०४ ।
उच्चिणिउ-उच्चेतु-गृहीतम् । आव० ८१९ ।
उच्चियपउमं-उच्चितपज्ञः । आव० १७० ।
उच्चुण्णोउं-अवचूर्ण, गुण्डयित्वा । ओष० १४३ ।
उच्चूलं-अवचूल-उगकन्यस्तायोमुखकूर्चकः । औप० ६३ ।

उच्चैती-उच्चिन्वती-अवचय कुर्वती । दश० ४१ ।

उच्चैःश्रवा-सुरवेन्द्रवाहनं हय । जं० प्र० २३५ ।

उच्चोदय-उच्चोदय, ब्रह्मदत्तस्य प्रधान प्रथम प्रासाद ।
उत्त० ३८५ ।

उच्चोलपहि-उच्चुलकं, छंगमि. चुलकै । आव० ६७८ ।

उच्छं - उत्सङ्ग-पृष्ठदेश । जं० प्र० २६५ । पृष्ठदेश ।
औप० ७१ । भग० ४८० ।

उच्छणं-उच्छिन्नम्, क्षीणम् । आव० ६७०, ६७१ ।

उच्छदयति-बोलं करोति । ओष० १५३ ।

उच्छन्नं-अपशब्द-विरूपं छन्नं-स्वदोषाणा परगुणाना वाऽऽ-
वरणमपच्छन्नं । उत्थत्वं, न्यूनत्वं वा, द्वितीयाधर्मद्वारस्य
चतुर्दश नाम । प्रश्न० २६ ।

उच्छन्नानी - उच्छन्नजानी-यावत्शक्तिप्रच्छादितज्ञानी ।
प्रज्ञा० ४६१ ।

उच्छयं-उच्छय-व्यप्यम् । आव० १८४ ।

उच्छलंत-उच्छलन्त-उद्बलन्तः । प्रश्न० ६२ ।

उच्छ(त्थ)ल-उत्-उन्नतानि स्थलानि-धूल्युच्छयरूपाण्युच्छ
(त्थ)लानि । भग० ३०७ ।

उच्छलिओ-उच्छलित-निर्गत । आव० ४०२ ।

उच्छवो-उत्तम-शक्रोत्सवादिः । प्रश्न० १५५ । इन्द्रोत्स-
वादिः । प्रश्न० १४० ।

उच्छहया-उत्सहन्-अर्थोद्यमवान् । दश० २५३ ।

उच्छा-तुच्छा, रिक्ता । (गणि०) ।

उच्छादो-उत्सादितः । आव० ३९८ ।

उच्छाद-आच्छादयति । आव० ६२४ ।

उच्छाडणं । नि० चू० प्र० १२१ अ ।

उच्छायणयाप-उच्छादनतायै, सचेतनाचेतनतद्गतवस्तु-
च्छादनाय । भग० ६८४ ।

उच्छाह-उत्साह-वीर्य । सम० ११८ ।

उच्छिंपक-अवच्छिम्पक-चौरविशेष । प्रश्न० ४७ ।

उच्छिंपणं - उत्क्षेपण-जलमध्यान्मत्स्यादीनामाकर्षणम् ।
प्रश्न० २२ ।

उच्छिण्ण । नि० चू० द्वि० १०४ अ ।

उच्छिन्नगोत्तागारं-उच्छिन्नगोत्रागारम्, उच्छिन्नगोत्रागारं-
तत्स्वामिगोत्रगृह यस्य तन । भग० २०० ।

उच्छिन्नसामिय-उच्छिन्नस्वामिकम्, नि सत्ताक्रीभूतस्वामि-
कम् । भग० २०० ।

उच्छिन्नसेउय-उच्छिन्नसेतुकम् लयक्तमर्यादम् । भग० २०० ।

उच्छिन्ना-निर्नेष्टसत्ताका । ठाणा० २९४ ।

उच्छु-इक्षु । दश० २२६ । आव० ८५४ ।

उच्छुक्किओ-जुगुप्सित । वृ० द्वि० २५५ आ ।

उच्छुखण्ड-इक्षुखण्ड । दश० ११६ ।

उच्छुगंडिय-इक्षुगण्डियं-सर्पवेक्षुशकलम् । आचा० ३५४ ।

उच्छुघर-इक्षुगृहम् । व्य० द्वि० ३१९ अ । आव० ३०१ ।
नि० चू० द्वि० १०९ अ । विशेष० १००० ।

उच्छुजंतं-इक्षुयन्त्रम् । आव० ८२९ ।

उच्छुडो-उन्मम । विशेष० ५१५ ।

उच्छुद्धं-विक्षिप्तम् । ओष० १५० । परिलक्ष् । वृ० द्वि०
१३३ आ । रोगाघातं । वृ० तृ० २३ आ ।

उच्छुभ-आधिक्येन क्षिप, प्रवेशयेत्यर्थ । प्रश्न० २० ।

उच्छुभह-किञ्चित्क्षिपतेत्यर्थ । भग० ६८५ ।

उच्छुमेरगं-अपनीतत्वगिक्षुगण्डिका । आचा० ३४८ ।

उच्छुहह-अवष्टब्नाति, विध्यतीत्यर्थ । ज्ञाता० ६८ ।

उच्छुद्धं-उज्झित सस्कारपरित्यागात् । सूर्य० ५ । उज्झि-
तम् । भग० १२ । राज० ५७ । विषा० ३४ । औप०
८४ । जं० प्र० १६ ।

उच्छुद्धं-नि सृत । सूर्य० ९२ । अवक्षिप्त-अर्गलाभ्याना-
क्षिप्कासित । जीवा० २७२ । स्वभ्यानादवक्षिप्तो-निष्का-
शित । जं० प्र० १११ । प्रश्न० ८१ ।

उच्छुद्धसरीरे-उच्छुद्धशरीरे-उज्झितमिवोज्झितं तत्सम्का-
रत्यागात् शरीर येन स । भग० १२ ।

उच्छुद्धाहं-लुटितानि । वृ० प्र० ५७ अ ।

उच्छुन्नं । ओष० २१६ ।

उच्छुनावस्था-विनष्टावस्था । जीवा० १०७ ।

उच्छुरं-अकालम् । ओष० १४८ ।

उच्छुरिया-सुप्रावृत्ता । वृ० द्वि० ३५६ आ ।

उच्छेवा-उच्छेवा नाम यत्र पतितुमारब्धं तत्रान्यस्येष्टकादे
मस्थापनम् । व्य० द्वि० ७ अ ।

उच्छोडेह-उच्छेद्यति । आव० ३९९ ।

उच्छोभवंदणयं-उच्छामि रामायमणो वंदित जावणिजाए

निसीहियाए तिविहेणं एयं उच्छोभवंदणयं । नि० चू० द्वि० ९३ अ ।

उच्छोभो—आलः, कलङ्क । आव० ४०१ ।

उच्छोलणं—एकसिं धोवणं उच्छोलण । नि० चू० द्वि० ११८ अ । तेलादिणा फासुगअफासुएण देसे उच्छोलण । नि० चू० द्वि० ८९ अ । उच्छोलनं—अयतनया शीतोदकादिना, हस्तापादादिप्रक्षालनम् । सूत्र० १८१ ।

उच्छोलणा—उच्छोलना—पुरीषमुत्सृज्य प्रभुतेन पयसा क्षालनम् । ओघ० ५५ । ओघ० १२० । एकसि उच्छोलणा । नि० चू० प्र० १८८ अ ।

उच्छोलणापहोअ—उत्सोलनया—उदकायतनया प्रक्षेपेण धावति—पादादिशुद्धिं करोति य स उत्सोलनाप्रधावी । दश० १६० ।

उच्छोलिति—प्रक्षालयन्ति । गणि० ।

उच्छोलेइ—अप्रतो मुखा चपेटा ददाति । भग० १७५ ।

उच्छोलेज्ज—ईषद् उच्छोलनं विदध्यात् । आचा० ३६३ । सकृदुदकेन प्रक्षालनं कुर्यात् । आचा० ३४२ ।

उच्छोलेति—सकृदुदकेन प्रक्षालनम् । नि० चू० प्र० ११६ आ ।

उजु—ऋजु—मायारहित सयमवान वा । दश० २६२ ।

उजुगं—दृष्टिवादे सत्रमेद । सम० १२८ ।

उजुमइ—ऋजुमति, ऋज्वी—प्रायो घादिसामान्यमात्रप्राहिणी मति । विशेष ३८० ।

उजुवालिआ—ऋजुवालिआ, वीरस्य केवलोत्पत्तिस्थानम् । आव० १३९ ।

उज्ज—आर्षत्वादुदयोतयतीति उदयोत । उत्त० ३८ ।

उज्जमतो—मूलत्तरगुणेमु विमुद्धो विवित्तो । नि० चू० द्वि० २५ अ ।

उज्जम—उद्यम—यथाशक्ति अनुष्ठानम् । आचा० १५० । अनालयम् । औप० ४८ ।

उज्जममाणो—उद्यच्छन्—उद्यम कुर्वन् । आव० ५३४ ।

उज्जयनी—नगरीविशेष । नदी १४५ ।

उज्जयन्त—पर्वतविशेष । ज० प्र० १६८ । क्रीडापर्वतविशेषः । भग० ३०६ । रैवतकम् । उत्त० ४९२ । अट्टनमल-वास्तव्यनगरम् । व्य० द्वि० ३५७ अ ।

उज्जयिनी—चण्डप्रयोत्तराजधानी । प्रश्न० ९० । नगरीविशेष ।

आचा० २४८ । वृ० तृ० २१८ आ । विशेष ४९६ । कुणालय पितृदत्ता नगरी । विशेष ४०९ ।

उज्जयिनीराजपुत्र—उज्जयिन्याः राजपुत्र । आचा० २४८ ।

उज्जरा—प्रवाहा । आव० ६२० ।

उज्जल—उज्ज्वल—विपक्षलेशेनाप्यकलङ्कित । भग० ४८४, २३१ । निर्मल । जीवा० २२७ । ज्ञाता० २२१ । बहि-श्वेतवर्ण । ज० प्र० ५२८ । उज्ज्वलम्—मुखलेशवर्जितम् । प्रश्न० १५६ । शुद्धम् । जीवा० १८८ ।

उज्जला—उज्ज्वला । आव० १९२ । विपक्षलेशेनाप्यकलङ्कित । प्रश्न० १७ । उत्-प्राबल्येन मलिनशरीरा अलब्धसुखास्वादाश्च । वृ० द्वि० ४० अ ।

उज्जा—ऊर्जा—बलम् । व्य० प्र० १४४ आ ।

उज्जाण—जत्थ लोगो उज्जाणियाए वच्चति । जं वा ईसि णग-रस्स उवकंठ ठिय तं । नि० चू० प्र० २६५ अ । पुष्पादिमद्वृक्षसकुलादौ उत्सवादौ बहुजनभोग्यम् । प्रश्न० १२७ । ऊर्ध्वयानमस्मिन्निति उद्यानम्—उदकम् । आव० ७९७ । पुष्पादिमद्वृक्षसकुलमुत्सवादौ बहुजनोपभोग्यम् । जीवा० २५८ । आव० १९७ । ऊर्ध्वयानमुद्यानं—मार्गस्थोजतो भाग, उद्दृक् इत्यर्थः । सूत्र० ८८ । पुष्पादिमद्वृक्षसकुलबहुजनभोग्यवनविशेष । प्रश्न० ७३ । पुष्पादिमद्वृक्षसकुलमुत्सवादौ बहुजनभोग्यम् । प्रश्न० १२७ । औप० ३ । क्रीडार्थागतजनानां प्रयोजनाभावेनोर्ध्वावलम्बितयानवाहनाद्याश्रयभूतं तरुखण्डम् । ज० प्र० ३८८ । पुष्पफलोपेतमिदमहावृक्षममुदायरूपम् । औप० ४१ । जनक्रीडास्थानम् । दश० २१८ । पुष्पादिमद्वृक्षसकुल, उत्सवादौ बहुजनभोग्यम् । भग० २३८ । पुष्पादिमयवृक्षसकुलमुत्सवादौ बहुजनोपभोग्यम् । राज० ११२ । ऊर्ध्वविलम्बितानि प्रयोजनाभावात् यानानि यत्र तदुद्यानं—नगरात्प्रत्यासन्नवर्ती यानवाहनक्रीडागृहाद्याश्रयस्तस्मिन् । राज० २३ । चम्पकवनाद्युपशोभितमिति । ठाणा० ३१२ । औद्यानिक्या निर्गतो जनो यत्र भुङ्क्ते । व्य० द्वि० ३६२ अ । वस्त्राभरणादिममलङ्कृतविग्रहा सज्जिताशनायाहारमदनोत्सवादिषु क्रीडार्थलोका उद्यान्ति यत्र तच्चम्पकादितस्मिन् खण्डमण्डितम् । अनु० २४ । पत्रपुष्पफलच्छाद्योपगतवृक्षोपशोभित, विविध-वेष्टोन्नतमानश्च बहुजनो यत्र भोजनार्थं यातीति । मम० ११७ । पुष्पफलादिममृदानेकवृक्षसकुलानि उत्सवादौ बहु-

जनपरिभोग्यानि । अनु० १५९ । पुष्पादिमद्वृक्षयुक्तम् ।

भग० ४८३ । आराम क्रीडावन वा । उत्त० ४५१ ।

उज्जाणगिहाणि—उद्यानगृहाणि । ठाणा० ८६ ।

उज्जाणानि—उद्यानानि—पत्रपुष्पफलरुद्धाद्योपगादिवृक्षोपशोभितानि बहुजनस्य विविधवेषस्योन्नतमानस्य भोजनार्थं यान्-गमनं येपु । ठाणा० ८६ ।

उज्जाणियलेणाइ—उद्यानगतजनानामुपकारिकगृहाणि नगर-प्रदेशगृहाणि वा । भग० ६१७ ।

उज्जाणिया—उद्यानिका । आव० ६७९ ।

उज्जाणियागओ—उद्यानिकागत । आव० ४०२ ।

उज्जाणियागमणं—उद्यानिकागमनं । आव० ४५३ ।

उज्जाणेत्ति—प्रतिलोमगामिनीत्यर्थ । नि० चू० प्र० ४४ आ ।

उज्जालंतं—उज्ज्वालनम्—व्यजनादिभिर्वृद्धयापादनम् । दश० १५४ ।

उज्जालओ—प्रज्वालकः । नि० चू० प्र० ५० अ ।

उज्जालेह—उज्ज्वालयत, दीपयत । ज० प्र० १६२ ।

उज्जितगिरि—उज्जयन्तगिरि, पर्वतविशेष । आचा० ४१८ । नंदी ६० ।

उज्जिओ—बलवान् । वृ० द्वि० १९५ अ ।

उज्जितं—ऊर्जितम् । आव० ३०४ ।

उज्जीवाविया—उज्जीविता । आव० ५५९ ।

उज्जीवितेवाशीर्वाद । नंदी १६० ।

उज्जु—मम सज्जो वा । दश० चू० ५२ । ऋजो—ज्ञानदर्शन-

चारित्राख्यस्य मोक्षमार्गस्यानुष्ठानादकुटिलः, यथावस्थितप-
दार्थस्वरूपपरिच्छेदाद्वा, सर्वोपाधिशुद्धोऽवक । आचा० १५४ ।

ऋजु—अकुटिल । आचा० ४२ । अवक्र, अविपरीतस्व-
भावः । ठाणा० १८३ । अवक्र । उत्त० ५९० । गृहाभि-

मुख । ओष० १५६ । वर्तमानमतीतानागतवक्रपरित्यागाद्
वस्त्वखिल, वक्रविपर्ययादभिमुखः वा । आव० २८४ ।

अतीतानागतपरकीयपरिहरणमात्रल वस्तु । अनु० १८ ।

उज्जुअ—ऋजुकम्—मायारहित । पिण्ड० १४७ । अभिमुख ।
दश० १८४ ।

उज्जुआयता—ऋजुश्रमावायता चेति ऋज्वायता यया
जीवादय ऊर्ध्वलोकादेरबोलोकाद्यै ऋजुतया यान्ति । भग०
८६६ । ऋज्वी—सरला सा चामात्रायता च—दीर्घा ऋज्वा-
यता । ठाणा० ४०७ ।

उज्जुकडे—ऋजुकृत—ऋजु—सयमस्तत्प्रधानं ऋजु वा—माया-
त्यागत कृतम्—अनुष्ठानं यस्य स । उत्त० ४१४ ।

उज्जुग—ऋजुम् । आव० ३८४ । दक्षिणहस्त । ओष०
१७५ ।

उज्जुजडु—ऋजवश्च प्राञ्जलनया जडाश्च तत एव दुष्प्रतिपा-
द्यतया—ऋजुजडाः । उत्त० ५०२ ।

उज्जुतभिन्नं—यत् चिर्भेदादिक विदार्थ ऊर्ध्वफालिरूपाः पेश्य
कृत तद् ऋजुकभिन्नम् । वृ० प्र० १७५ अ ।

उज्जुते—ऋजुक—अवक्रः, उद्यतो वा—अनलसः । प्रश्न०
१५७ ।

उज्जुत्तो—उद्युक्त । ओष० १६० ।

उज्जुदंसी—ऋजुदर्शी—ऋजुमोक्ष प्रति ऋजुत्वात्सयमस्तं
पश्यत्युपादेयतयेति ऋजुदर्शी—सयमप्रतिबद्ध । दश० ११८ ।

उज्जुपन्न—ऋजुपन्न । ठाणा० २०२ ।

उज्जुभूयं—ऋजुभूतं—प्रगुणीभूतम् । उत्त० १८५ ।

उज्जुमइ—ऋजुमति—मार्गप्रवृत्तबुद्धि । दश० १६० ।

उज्जुमई—ऋज्वी—सामान्यग्राहिणी मतिरस्य म । नंदी
१०९, १०८ । ऋज्वी—सामान्यतो मनोमात्रग्राहिणी मति—
मन पर्यायज्ञानं येषां ते । औप० २८ ।

उज्जुया—ऋजुका—न वक्रा । जीवा० २७१ ।

उज्जुवाल्या—ऋजुवालिका, वीरस्य केवलोत्पत्तिस्थानम् ।
आव० २२७ ।

उज्जुसंधिसंखेडयं—उज्जुसंधिसंखेडयाओ वा सगडमगं
पवंदेति । नि० चू० द्वि० ८६ अ ।

उज्जुसुअ—ऋजु—अतीताऽनागतपरिहारेण परकीयपरिहारेण
वाऽकुटिल वस्तु सूत्रयतीति ऋजुसूत्र । विशेष ३१ ।

ऋजुसूत्र—ऋजु—वर्तमानमतीतानागतवक्रपरित्यागाद्
वस्त्वखिल तत्सूत्रयति—गमयतीति । ऋजुश्रुत—ऋजु—वक्रवि-

पर्ययादभिमुख श्रुत—ज्ञानमस्येति । आव० २८४ । ऋजु—
अवक्र श्रुतमस्य सोऽयमृजुश्रुत, ऋजु—अवक्र वस्तु सूत्र-

यतीति ऋजुसूत्र । विशेष ९०७ । ठाणा० ३९२ ।

उज्जुसुते—ऋजु—वक्रविपर्ययादभिमुखं श्रुतं—ज्ञानं यस्यामौ
ऋजुश्रुत, ऋजु वा—वर्तमानमतीतानागतवक्रपरित्यागाद् वस्तु

सूत्रयति—गमयति इति ऋजुसूत्र । ठाणा० ३९० । ऋजु—
वक्रविपर्ययादभिमुखं श्रुतं—ज्ञानं यस्य म । ठाणा० ३९२ ।
ऋजु—अवक्रमभिमुख श्रुतं—श्रुतज्ञानं यस्येति । ठाणा० १५२ ।

ऋजु-अवकं ध्रुतमस्येति । अनु० २६५ । स्वकीयं-संप्राप्तं च-वस्तु नान्यदित्यभ्युपगमपर, ऋजु-वा-अतीतानागतवक्कपरित्यागाद्वर्त्तमानं वस्तु सूत्रयति-गमयतीति ऋजुसूत्र । टाणा० १५२ ।

उज्जुसुयं-ऋजुसूत्रं-नयगतौ मेद- । प्रज्ञा० ३२७ । ऋजु-अतीतानागतपरिहारेण प्राञ्जल वस्तु सूत्रयति-अभ्युपगच्छतीति ऋजुसूत्र । अनु० १८ ।

उज्जुसेदीपत्ते - ऋजुश्रेणिप्राप्त-ऋजु-अवकां श्रेणि-आकाशप्रदेशपक्तिस्ता प्राप्त । अनुश्रेणिगत । उक्त० ५९७ ।

उज्जुहिता-प्रेर्य । उक्त० ५५१ ।

उज्जू-ऋजु-यति, यतिरेव परमार्थतः ऋजु । आचा० १५६ ।

उज्जूहिगा-गावीओ उज्जूहिताओ अडविहुत्तीओ उज्जूहिज्जति अहवा गोसखडि उज्जूहिगा । नि० चू० द्वि० ७१ अ ।

उज्जंत-रैवतक । वृ० द्वि० १०६ अ । उज्जयन्त-पर्वतविशेष । आव० ८२७ । परदारगमने पर्वतविशेष । आव० ८२३ ।

उज्जेणय-उज्जयिनीक । आव० ६३६ ।

उज्जेणा-उपयोजना-सघटना । वृ० द्वि० १४६ अ ।

उज्जेणि-उज्जयिनी, गुरुनिग्रहविषये पुरी । आव० ८१३ । मर्षकामविरक्तताविषये नगरी । आव० ७१४ । अज्ञातोदाहरणे प्रद्योतराजधानी । आव० ६९९ । मालवदेशे नगरी । दश० ५७ । गिल्पसिद्धदृष्टान्ते पुरी । आव० ४१० । कायदण्डोदाहरणे नगरीविशेष । आव० ५७७ । भद्रगुप्तम्यविरनिर्यामणास्थानम् । आव० ३०२ ।

उज्जेणिगाओ-औज्जयिन्य । आव० ६४ ।

उज्जेणिथा-उद्यानिका । आव० २१० ।

उज्जेणी-उज्जयिनी, लवालवोदाहरणे नगरी । आव० ७२१ । गुणविषये पुरी । आव० ८१९ । विनयदृष्टान्ते पुरी । आव० ७०८ । गिल्पकर्मविषये नगरी । आव० ४०९ । स्थिरीकरणोदाहरणे नगरी । दश० १०३ । योगसग्रहेऽनिश्रितोपधानदृष्टान्ते नगरी । आव० ६६८ । जितशत्रुराजधानी । उक्त० २१३, १९२ । औत्पात्तिकीदृष्टान्ते नगरी । आव० ४१५ । भद्रगुप्ताचार्यस्थानम् । आव० २९२ । नगरीविशेष । वृ० प्र० १९१ अ, १९० आ । योगसग्रहे शिक्षा-

दृष्टान्ते नगरी । आव० ६७२ । प्रथमे आलोचनायोगे नगरी । आव० ६६४ । योगसग्रहे आपत्सु दृढधर्मत्वदृष्टान्ते नगरीविशेष । आव० ६६७ । हस्तिमित्रगाथापतिस्थानम् । उक्त० ८५ । देवदत्तागणिकावसननगरी । उक्त० २१८ । उज्जयिनी-नगरीविशेषः । उक्त० ९९, २९४, १२७, ८७ । प्रद्योतनराजधानी । उक्त० ९६ । चेटीदेवतोक्त भद्रमाधुस्थानम् । वृ० प्र० १७१ आ । वृ० प्र० ३९ अ । नगरीविशेष । नि० चू० प्र० २८३ अ । नि० चू० द्वि० ५७ आ । वृ० प्र० १९१ अ । वृ० द्वि० २६७ अ । कालकाचार्यविहारभूमिः । नि० चू० प्र० ३३९ आ । वृ० प्र० ४७ अ । वृ० तृ० १४९ अ ।

उज्जेणीनयरी-अवन्तीजनपदे नगरी । उक्त० ४९ ।

उज्जेणीसावगसुतो - उज्जयिनीश्रावकपुत्र-उज्जयिन्याश्रावकसुत । उक्त० २९४ ।

उज्जोअ-उद्योत-प्रभासमूह । जीवा० २६७ । अनुष्णप्रकाश । जं० प्र० ४३३ । दीप्यमानता । जीवा० ३९९ । उद्योत-चान्द्रप्रकाशम् । जं० प्र० २२९ ।

उज्जोइति-उद्योतयन्ति । भग० ३२७ ।

उज्जोपइ-उद्योतयति-मृशं प्रकाशयति । भग० ७८ ।

उज्जोपमाण-उद्योतयन् । औप० ५० ।

उज्जोओ-उद्योत-रत्नादिप्रकाश । उक्त० ५६१ ।

उज्जोयगरे - उद्योतकर-केवलालोकेन तत्पूर्वकप्रवचनकीपेन वा सर्वलोकेप्रकाशकरणशील । आव० ४९४ ।

उज्जोयणामे-यदुदयाज्जन्तुशरीराण्यनुष्णप्रकाशकरूपमुद्योतं कुर्वन्ति यथा यतिदेवोत्तरवैक्रियचन्द्रनक्षत्रतारविमानरत्नौषधयस्तदुद्योतनाम् । प्रज्ञा० ४७४ ।

उज्जोवणं-गाविण पसरणं । नि० चू० प्र० १०७ अ ।

उज्जोवेति-उद्योतयन्ति । सूर्य० ६३ । उद्योतयन्-मृशप्रकाशयत । जं० प्र० ४६१ ।

उज्जोवेमाण-उद्योतयमान स्थूलवस्तुपदर्शनतः । टाणा० ४२१ ।

उज्जंतगं-उज्जितक, त्याज्यम् । आव० ६६८ ।

उज्जंतता-क्षपयन्तः । अनु० १३१ ।

उज्जंसिओ-तिरस्कृत । आव० २०४ ।

उज्जकखणिया - पवनप्रेरिता उदककणिका । वृ० द्वि० २९ आ ।

उज्जयिणी-दगवातो-सीतभरो सा य उज्जयिणी मण्णति ।

नि० चू० प्र० २३२ आ ।

उज्जयणं-वह्निर्नयन । विशेष० १००९ ।

उज्जयनं-परिशाट । आव० ५७६ ।

उज्जमज्जी-उद्धाटनम् । आव० ६६५ ।

उज्जयारेमि-उपकरोमि । वृ० प्र० ४६ आ ।

उज्ज्वर-अवक्षर-पर्वततटादुदकस्याध पतनम् । भग० २३८ ।

प्रवाह । (तं०) । उज्ज्वरः-प्रवाहः । नदी ४७ । गिरि-
तटादुदकस्याध पतनाणि । ज० प्र० ६६ । गिरिष्वम्भसा
प्रसवा । प्रज्ञा० ७२ । निज्ज्वरः । ज्ञाता० २६ ।

उज्ज्वररवो-निर्जरशब्द । ज्ञाता० १६१ ।

उज्ज्वा-उज्ज्वा-उपयोगपुरस्सर ध्यानकर्तार । विशेष० १२२९ ।

अयोध्या, सगरराजधानी । आव० १६११ । अजितनाथ-
जन्मभूमि । आव० १६० । उ इत्येतदक्षर उपयोगकरणे
वर्तते, उज्ज इति चेदं ध्यानस्य भवति निर्देशे, ततश्च प्राकृ-
तशैल्या उज्ज्वा, उपयोगपुरस्सर ध्यानकर्तार इत्यर्थः ।
आव० ४४९ । अनन्तनाथजन्मभूमि । आव० १६० ।

उज्ज्वाहो-विरूपः । वृ० द्वि० २४१ अ ।

उज्ज्वाहगं-जुगुप्सा । वृ० द्वि० २२९ आ ।

उज्ज्वाहतं-विरूपं । वृ० द्वि० २२९ आ ।

उज्ज्वातो-उपाध्याय । उत० १४९ ।

उज्ज्वाहि-उज्ज्वा । आव० २१७ ।

उज्ज्वा-उज्जिता-मद्विवेकशून्या । सूत्र० ९२ ।

उज्ज्वाणिका-पारिष्ठापनिका । वृ० तृ० १२३ अ । वृ० द्वि०
२४२ आ ।

उज्जितं-छद्दितं, त्यागम् । पिण्ड० १६९ ।

उज्जितक-विजयसार्धवाहुपुत्र । ठाणा० ५०७ । दुःखविपा-
काना द्वितयमध्ययनम् । ठाणा० ५०७ ।

उज्जित्तप-उज्जित्तु-सर्वस्या देशविगतेस्त्रागेन । ज्ञाता०
१३४ ।

उज्जिय-उज्जित-उज्जितधर्मा, सप्तमी पिण्डैषणा । आव०
५७२ । उज्जितधर्मा । आव० ५६८ ।

उज्जियण-उज्जितक-सुमद्राविजयमित्रसार्धवाहयो सुत ।
विपा० ४६ । सार्धवाहुपुत्र, अन्तर्दृष्टासु दुःखविपाकाना
द्वितीयमध्ययनम् । विपा० ३५ ।

उज्जियतो-उज्जित-त्यक्त । आव० ८२३ ।

उज्जियधम्मा-चतुर्थी वस्त्रैषणा । आचा० २७७ । यत्परि-
त्यागार्हं भोजनजातमन्ये च द्विपदादयो नावकाङ्क्षन्ति
तदर्द्धत्यक्त वा गृह्णत इति, सप्तमी पिण्डैषणा । ठाणा०
३८७ । आव० ५६८, ५७२ ।

उज्जियधम्मिय-उज्जितधर्मिकं-उज्जितं-परित्यागः स एव
धर्मः-पर्यायो यस्यास्ति तत् । अन्त० ३ । उज्जितधर्मिका-
सप्तमी पिण्डैषणा । आचा० ३५७ । जं असणादिगं गिही
उज्जितकामो साहू य उवद्वितो तं तस्स देति ण य तं कोइ
अण्णो, दुपदादि अभिलसति एसा उज्जियधम्मिया । नि० चू०
तृ० १२ अ । नि० चू० द्वि० १६३ आ ।

उज्जियधम्मे-उज्जितमेव धर्मः-स्वभावो यस्य तद् उज्जि-
तधर्मः-परित्यागार्हम् । वृ० प्र० ९७ आ ।

उट्ट-उट्ट । प्रज्ञा० २५२ । उट्टः-द्विखुरचतुष्पदविशेष ।
प्रज्ञा० ४५ । जीवा० ३८ । म्लेच्छविशेषः । प्रज्ञा० ५५ ।

उट्टण-आवर्तनम्-भक्तीभवनम् । व्य० प्र० २०३ आ ।

उट्टवामा-उट्टी । आव० ४१८ ।

उट्टिण-उट्टाणामिदम् औष्टिकम् । अनु० ३५ । उट्टिका-
बृहन्मृन्मयभाण्डम् । उपा० ४ ।

उट्टिते-उट्टूलोममयम् । ठाणा० ३३८ ।

उट्टितो-उव्वसिओ । नि० चू० प्र० १७८ आ ।

उट्टियं-उट्टोमेसु उट्टियं । नि० चू० प्र० १२६ अ ।

उट्टिया-उट्टिका-महामृन्मयो भाजनविशेष । औप०
१०६ । मृन्मयो महाभाजनविशेष । उपा० २१ । सुरा-
तैलादिभाजनविशेष । उपा० ४० । उवरिहुत्तिकरण । नि०
चू० तृ० ५९ अ, ६१ अ ।

उट्टियासमणा-उट्टिका-महामृन्मयो भाजनविशेषस्तत्र
प्रविष्टा ये धाम्यन्ति-तपस्यन्तीति उट्टिकाश्रमणा । औप०
१०६ ।

उट्टं-ओष्ठ-कर्णम् । ओष्ठ० १११ ।

उट्टंभिया-अवप्रभ्य-आक्रम्य । आचा० ३१२ ।

उट्टण-उत्थित । वृ० द्वि० ७९ अ ।

उट्टवेसि-उट्टरसि । ज्ञाता० ६९ ।

उट्टा-उत्था-कायस्योर्ध्वभवनम् । औप० ८३ । ऊर्ध्वं वर्तनम् ।
सूर्य० ६ । भग० १४ । उट्टी । दश० १९३ ।

उट्टा(ट्टा)-उट्टा-जलचक्रविशेषा । सूत्र० १६० ।

उट्टाण-उत्थाय-उद्यनविहारं प्रतिपद्य सर्वालङ्कारं-परित्यज्य पञ्चमुष्टिकं लोचं विधायैकेन देवदुष्येनेन्द्रक्षिप्तेन युक्ते कृत-सामायिकप्रतिज्ञा आविर्भूतमनःपर्यायज्ञानोऽष्टप्रकारकर्मक्ष-यार्थं तीर्थप्रवर्तनार्थं चोत्थाय । आचा० ३०१ । उत्थानं । उत्था-ऊर्ध्वं वर्तन । राज० ५८ ।

उट्टाण-उत्थानम्-उद्वसनम् । नंदी २०७ । प्रथममुद्वगमनम् । उत्त० ३५१ । जन्म । भग० ६६१ । चेष्टाविशेषः । ठाणा० । २३ । उत्थानम् । पिण्ड० ७१ । ऊर्ध्वभवनम् । भग० ३११ । सूर्य० २८६ । श्रवणाय गुरुं प्रत्यभिमुखगमनम् । सूर्य० २९६ । देहचेष्टाविशेष । प्रज्ञा० ४६३ । ऊर्ध्वं भव-नम् । जं० प्र० १३० । उत्पत्तिः । ज्ञाता० १८९ ।

उट्टाणपरियाणियं-परियानं-विविधव्यतिकरपरिगमनं तदेव । पारियानिक-चरितं उत्थानात्-जन्मन आरभ्य पारियानिकं उत्थानपारियानिकम् । भग० ६६० ।

उट्टाणपरियावणियं-उत्थानपर्यापन्निकम् । आव० ६५ ।

उट्टाणसुप-उत्थानश्रुतं-उद्वमनं तद्धेतु श्रुतमुत्थानश्रुतम् । नंदी २०७ ।

उट्टाय-उत्थाय-अभ्युपगम्य । आचा० ३८ । सर्वं सावद्य कर्म न मया कर्तव्यमित्येवं प्रतिज्ञामन्तरमारुह्य । आदाय-गृहीत्वा । आचा० १४० ।

उट्टावणा-उच्चैव ठावणा उत्-प्रावत्येन वा ट्ठावणा उट्टावणा । नि० चू० द्वि० ४७ अ ।

उट्टावणागहणं-उपस्थापनायां हस्तिदन्तोन्नतकारहस्ता-दिभि र्यद् रजोहरणादिग्रहण । वृ० द्वि० २८६ अ ।

उट्टिअ-उद्युक्त । ओष० २२० । उत्थित-उद्वसितः । ओष० ८९ । उद्यत । ओष० २२० ।

उट्टिण-उत्थित-ज्ञानदर्शनचारित्र्ययोगवान् । आचा० १७६ । उत्-प्रावत्येन स्थित उत्थितः । आचा० २५८ ।

उट्टिय-उत्थित-मयमोयोगवान् । आचा० २२४ । रुअ । नि० चू० प्र० २०८ आ । ईश्वरीभूतम् । पिण्ड० १०३ ।

उट्टी-अष्टा । आव०, ६०६ ।

उट्टुभह-अदृष्टव्यत-निर्णीव्यत । भग० ६८५ ।

उट्टेह-उत्थाय-वियुद्धय । भग० १२२ ।

उट्टेमि-आयामि-आगच्छामि । आव० ६८५ ।

उडुंकरिन्मी-ऋषिविशेषः । वृ० प्र० २८६ आ ।

उडुंप्-उटज-तापसाश्रमगृहम् । निरय० २६ ।

उडुंमो-ओटज-तापसाश्रमः । उत्त० १३४ ।

उडुंव-उटज-तापसाश्रमः । जीवा० १०५ । कोटिवो । नि० चू० द्वि० ७७ आ । पर्णकुटी । आव० १८९ ।

उडुवसंठिया-उटजसंस्थिताः-तापसाश्रमसंस्थिता । आव-लिकावाह्यस्य दशमं संस्थानम् । जीवा० १०४ ।

उडुंकरिसि-ऋषिविशेष । नि० चू० द्वि० ६८ आ ।

उडुंडुग-उडुंडक-जनहास्य । नि० चू० तृ० ५० अ ।

उडु-ऋतु । नि० चू० प्र० २३९ अ । उडुप-तरणकाष्ट-तुम्बकादि । पिण्ड० १०२ ।

उडुकः-तप्रः । विशेषे ३५३ ।

उडुकलाणिआ-ऋतुकल्याणिका, ऋतुषु षट्स्वपि कल्या-णिका - ऋतुविपरीतस्पर्शत्वेन सुखस्पर्शा अथवाऽमृत-कन्यात्वेन सदा कल्याणकारिण्यः । जं० प्र० २६३ ।

उडुपं-नौ । आचा० ४१ ।

उडुवद्वियं-ऋतुवद्धम्-शीतोष्णकालयोर्मामिकल्पम् । आचा० ३६५ ।

उडुवई-उडुपति-उडुना-नक्षत्राणा पति-प्रभु म । उत्त० ३५१ ।

उडुविमानं-सौधमे प्रथमं प्रस्तट । ठाणा० २५१ ।

उडू-कालविशेषः । भग० ८८८ । ऋतवः-द्विमासमाना । ठाणा० ८६ । नक्षत्र । उत्त० ३५१ ।

उडूसंवच्छरे-ऋतुसवत्सर, कर्मसवत्सर, मवनसवत्सरश्च । सूर्य० १६८ । यस्मिन् सवत्सरे त्रीणि गतानि षष्ठ्यधिकानि परिपूर्णान्यहोरात्राणां भवति एष ऋतुसवत्सरः, ऋतवो लोकप्रसिद्धा वमन्तादयः तत्प्रधानसवत्सर ऋतुसवत्सरः । सूर्य० १६९ ।

उडुं-कुड्यं । वृ० द्वि० ६१ आ ।

उडुंचकादि-उद्वष्टकादि । ओष० ८९ ।

उडुंचगा-उद्वष्टका-याचका । वृ० प्र० ८६ आ ।

उडुंचय-उडुंचका-उद्वष्टकास्तान् कुर्वन्ति, आलापकान् कर्णाघाटकेन पठित्वा तथैवोच्चगन्ति इत्यर्थः । वृ० द्वि० ६० आ ।

उडुंचये-कुडियाओ । नि० चू० प्र० १५१ अ ।

उडुंडग-ऊर्ध्वकृतदण्ड । औप० ९० ।

उडुंति-व्यवस्थापयन्ति । आव० ५१९ ।

उडुंवालग - कौटुंबपालक । आव० २०४ । आरक्षक ।
आव० २०४ ।

उडुग-पलालं । नि० चू० द्वि० ६१ अ ।

उडुच्छे-उद्धोषिते । नि० चू० द्वि० १३२ अ ।

उडुणक्क-प्रपच । नि० चू० तृ० २६ आ ।

उडु(इ)ति । नि० चू० प्र० २३२ आ ।

उडुमरं-उत्थाणं । नि० चू० प्र० १९४ आ ।

उडुमादी-खित्तिखाणतो उडुमादी । नि० चू० द्वि० ४४ आ ।

उडुहणं-व्यङ्गनयोर्द्वयोरनवस्थाप्य । वृ० प्र० ३०८ अ ।

उडुह-उपघात । ओष० ८९ । प्रवचनहीला । ओष०
४८ । खिसा । पिण्ड० १०९ । अपवाद । आव० ८०० ।

उपघात । ओष० १४९ । आव० १९५ ।

उडुहितो-निर्भस्सित । उत्त० १३९ ।

उडुओ-अवतारित । आव० ३९६ ।

उडुयाओ-अवतारिता । दश० ५७ ।

उडुयं-उद्गारितम् । आव० ७७९ ।

उडुयरो-यं समुद्दिशन् सज्ञा वा व्युत्सृजन् चपलतया
हस्तादीन्यपि लेपयति । वृ० प्र० २७२ अ ।

उडुयालेउं-मथितुम्-मन्थनं कर्तुम् । दश० ६० ।

उडुति-छष्टेति । नि० चू० प्र० २९० अ ।

उडुह-धरय । नि० चू० प्र० २३७ अ ।

उडु-वमनं । नि० चू० प्र० ३१५ आ । नि० चू० ५८ अ ।
वृ० प्र० ७५ अ । णदीए ममुद्दे वा वेलापाणियस्स प्रति-
कूल उडु । नि० चू० तृ० ६३ आ ।

उडुउच्चन-ऊर्ध्वस्थितस्यैकमपरं, तिर्यक्स्थितस्यान्यत्, गुणो-
न्नतिन्य, तत्रेतगपोहेनोर्ध्वस्थितस्य यदुच्चत्वं तदूर्ध्वोच्चत्वम् ।
ठाणा० ३६ ।

उडुंकप्पेसु-ऊर्ध्वं कल्पेपु-ऊर्ध्वं कल्पोपरिवर्त्तिषु ग्रैवेयकादि-
विमानकेषु कल्पेपु-सौधर्मादिषु, ऊर्ध्वं वा उपरिकल्प्यन्ते
विशिष्टपुण्यभाजामवस्थितिविषयतयेति सौधर्मादयो ग्रैवेयका-
दयश्च सर्वेऽपि कल्पा एव तेषु । उत्त० १८६ ।

उडुंजाणू-शुद्धपृथिव्यासनवर्जनात् औपग्रहिकनिपद्याभावाच्च
उत्कटुकामनं मत्तपदिश्यते ऊर्ध्वं जानुनी यस्य स ऊर्ध्वजानुः ।
जाता० २ ।

उडु-ऊर्ध्व-कर्णक । ओष० १६८ । सर्वोपरिस्थितम् । उत्त०

२६८ । अनाच्छादितममालगृहम् । ठाणा० १५७ । ऊर्ध्वं ।
नदी १५४ ।

उडुकवाडे-ऊर्ध्वमपि लोकान्तं स्पृष्टे ते अधोऽपि च लोकान्तं
स्पृष्टे-ते ऊर्ध्वकपाटे । प्रज्ञा० ७५ ।

उडुकाएहिं-ऊर्ध्वकायै द्रोणैः काकैर्वैक्रियैः । सूत्र० १३७ ।

उडुगो । ठाणा० १५८ ।

उडुघट्टणा-ऊर्ध्वघट्टना-मुसलीद्वितीयमेदः । ऊर्ध्वं कुट्टिका-
दिपटलानि घट्टयति । ओष० १०९ ।

उडुचरा-ऊर्ध्वचरा-गृध्रादयः । आचा० २९१ ।

उडुठाण - ऊर्ध्वस्थानम्-कायोत्सर्गादि । उत्त० ६९९ ।
कायोत्सर्गः, ऊर्ध्वतया स्थानम्-अवस्थानं पुरुषस्य ऊर्ध्व-
स्थानम् । ठाणा० ३ ।

उडुत्ता-मुख्यता । भग० २५४ । ऊर्ध्वता-लघुपरिणामता ।
प्रज्ञा० ५०४ । भग० २३ ।

उडुमंतो - उडुमन् - अधस्तनमध्यमत्रिभागगतवातसङ्क्षोभ-
वशाज्जलमूर्ध्वमुत्क्षिपन् । जीवा० ३०८ ।

उडुरेणु - ऊर्ध्वरेणु - ऊर्ध्वाधस्तिर्यक्चलनधर्मोपलभ्यो रेणुः ।
भग० २७७ ।

उडुरेणु-ऊर्ध्वरेणुः-स्वतः परतो वा ऊर्ध्वाधस्तिर्यक्चलनधर्मा
रेणुः । अनु० १६३ ।

उडुढलोप-तिर्यग्लोकस्योपरिष्ठादूर्ध्वलोक । प्रज्ञा० १४४ ।

उडुढलोपतिरियलोप-ऊर्ध्वलोकस्य यदधस्तनमाकाशप्र-
देशप्रतरं यच्च तिर्यग्लोकस्य सर्वोपरितनमाकाशप्रदेशप्रतरमेव
ऊर्ध्वलोकतिर्यग्लोक । प्रज्ञा० १४४ ।

उडुलोपपरं-ऊर्ध्वलोकप्रतरं-तिर्यग्लोकस्य चोपरि यदेक-
प्रादेशिकमाकाशप्रतरं तत् । प्रज्ञा० १४४ ।

उडुवाण-ऊर्ध्वमुद्गच्छन् यो वाति वातः स ऊर्ध्व-
वातः । जीवा० २९ । ऊर्ध्वमुद्गच्छन् यो वाति वातः
स ऊर्ध्ववातः । प्रज्ञा० ३० ।

उडुवियडं-मालरहितं छाद्यरहितं परं पार्श्वतः कुञ्जयुक्तं
तदूर्ध्वविवृतं भवति । वृ० द्वि० १८१ अ ।

उडुवेइया-ऊर्ध्ववेदिका, यत्र जान्वोरुपरि हस्तौ वृत्वा
प्रतिलिख्यते मा । ओष० ११० ।

उडुढस्सासो-ऊर्ध्वधासः । आव० ६०९ ।

उडुहा-ऊर्ध्व-वमनम् । वृ० प्र० ७५ अ ।

उडुहा-ऊर्ध्वादि-छर्दनादिद्रोप । ओष० १३६ ।

उद्दिष्टा-ऊर्ध्वीकृता । आव० २२३ ।
 उद्दिष्टोच्चवन्नगा-ऊर्ध्वलोकस्तत्रोपपन्नकाः-उत्पन्ना ऊर्ध्वोप-
 पन्नकाः । ठाणा० ५७ । सौधर्मादिभ्यो द्वादशभ्यः कल्पेभ्य
 ऊर्ध्वमुपपन्नाः ऊर्ध्वोपपन्नाः । जीवा० ३४६ ।
 उणादि-उणप्रभृतिप्रत्ययान्तं पदम् । प्रश्न० ११७ ।
 उणुयत्ता-स्थिता । आव० २७२ ।
 उण्डी-पिण्डी । ज्ञाता० ९१ ।
 उण्णप-उच्छिन्न नतं-पूर्वप्रवृत्तं नमनमभिमानादुन्नतम्,
 उच्छिन्नो वा नयो-नीतिरभिमानादेवोन्नयो नयाभाव इत्यर्थः ।
 भग० ५७२ ।
 उण्णणं । नि० चू० प्र० १२४ अ ।
 उण्णमणी-उन्नामिनी-विद्याविशेषः । दश० ४१ ।
 उण्णय-उन्नत-प्रधानजातिकः । आव० २४० ।
 उण्णयविसालकुलवंशा-उन्नता प्रधानजातित्वात् वि-
 शाला-पितामहपितृव्याद्यनेकसमाकुला कुलान्येव वंशा-
 अन्वया येषां ते उन्नतविशालकुलवंशाः । आव० २४० ।
 उण्णया-उन्नतानि-गुणवन्ति, उन्नानि । औप० ३ ।
 उण्णयासणं-उन्नतासनं-उन्नासनम् । जीवा० २०० ।
 उण्णागं-उर्णाकं, ग्रामविशेषः । आव० २११ ।
 उण्णिण-अविलोममयम् । ठाणा० ३३८ । ऊर्णाया इदम्
 और्णिकम् । अनु० ३५ ।
 उण्णिण्यं-ऊरणो रोमेसु उण्णिण्यं । नि० चू० प्र० १२६ अ ।
 उण्णेज्जं-उपनेयम् । दश० ८६ ।
 उण्हं-उण्णं, उण्णरूपः । सूर्य० १७२ । उपति-दहति जन्तु-
 मिति उण्णम् । उक्त० ३८ । चतुर्थं परीषह । आव०
 ६५६ । उण्णः-वर्म । ठाणा० ३४५ ।
 उण्हकालो-उण्णकाल-ग्रीष्मः । ओष० २१२ ।
 उण्हयं-उण्णम् । आव० ८५८ ।
 उण्हवणं-उण्णापनम्-उण्णीकरणम् । पिण्ड० ८२ ।
 उण्हा-उण्णा । आव० ३८९ ।
 उण्होद-उण्णोदक-स्वभावत एव क्वचिन्निर्जरादावुष्ण-
 परिणामम् । जीवा० २५ ।
 उण्होदय-उण्णोदकः । आव० ८५५ ।
 उण्होला-घृतेलिका । आव० २१७ ।
 उत्-प्रावत्येन, अपुनर्भवरूपतया वा । प्रज्ञा० ११२ ।
 प्रावत्ये । प्रज्ञा० ५५९ ।

उत्कम्पनदीपाः-ऊर्ध्वदण्डवन्तः । ज्ञाता० ४४ ।
 उत्करिकाभेदः-समुत्कीर्यमाणप्रस्थकस्येवेति । ठाणा० ४७५ ।
 उत्कर्षण । ठाणा० २१२ । आचा० २७७ ।
 उत्कुट्टित-विचनकादि । व्य० प्र० २८ अ ।
 उत्कुरुटिकादि-आसनविशेषः । ओष० ४१ । तुषराद्यादि ।
 ओष० ४१ ।
 उत्क्षिप्तचरका-उत्क्षिप्तं-पाकपिठरात् पूर्वमेव दायकेनो-
 दृत् तद्ये चरन्ति-गवेषयन्ति ते । बृ० प्र० २५७ आ ।
 उत्क्षिप्यते । ओष० २१५ ।
 उत्तइया-उत्तेजिता-अधिकं दीपिता । दश० ११५ ।
 उत्तणं-उत्तृणम्-उद्गततृणम् । प्रश्न० १४ ।
 उत्तणा-दीर्घत्रि(तृ)णा । नि० चू० प्र० ३३६ अ ।
 उत्तणाणि-उत्तृणानि-ऊर्ध्वीभूतानि तृणानि दीर्घाणीति या-
 वत् तानि यत्र मार्गे भवन्ति । बृ० द्वि० ७९ आ ।
 उत्तक्तकणगवन्ना-उत्तक्तकनकवर्णा - ईषद्वरक्तवर्णा ।
 प्रज्ञा० ९५ ।
 उत्तम-उत्तमो गिरिषु सर्वतोऽप्यधिकसमुन्नतत्वात्, मेरोश्च-
 तुर्दश नाम । जं० प्र० ३७५ । गिरीणामुत्तम इति उत्तमः ।
 मन्दरस्य चतुर्दश नाम । सूर्य० ७८ । मिथ्यात्वमोहनीय-
 ज्ञानावरणचारित्रमोहादित्रिविधतमस उन्मुक्ता इति उत्तमा ।
 आव० ५०८ । उपरिवर्ति । देवलोकान्यपेक्षया प्रधानम् ।
 उक्त० ३१९ । ऊर्ध्वं तमस-अज्ञानायत्ततथा, अज्ञानरहित
 इत्यर्थः । ज्ञाता० ७६ ।
 उत्तमकट्ट-उत्तमकाष्ठा-प्रकृष्टावस्था । जं० प्र० ९८ । उत्तम-
 काष्ठा-परमकाष्ठा, उत्तमावस्था परमकट्टो वा । भग० ३०५ ।
 उत्तमकट्टपत्त-उत्तमकाष्ठाप्राप्त-परमप्रकर्षप्राप्तः । सूर्य०
 ११ ।
 उत्तमकट्टपत्ता - परमकाष्ठाप्राप्ता, उत्तमावस्थाया गता,
 परमकट्टप्राप्ता वा । भग० ३०५ ।
 उत्तमदृ - अनगनाय । (आउ०) । उत्तमार्थ-अनगनम् ।
 ओष० १४ । उत्तम-प्रधानोऽर्थ-प्रयोनन म उत्तमार्थ-
 मोक्ष । उक्त० ३५३ । पर्यन्तसमयाराधनारूप । उक्त०
 ४७९ । मोक्ष । उक्त० ५२३ ।
 उत्तमदृकालंमि-उत्तमार्थकाले-अनगनकाले । ओष० २२७
 उत्तमदृग्वेसण-उत्तमार्थगवेषक-उत्तम-प्रधानोऽर्थ-प्रयो-

जन उत्तमार्थः, स च मोक्ष एव तं गवेपर्यति-अन्वेप्र-
यतीति । उत्त० ३५३ ।

उत्तमदृष्टता - उत्तमार्थप्राप्ता, उत्तमान् तत्कालापेक्षयो-
त्कृष्टानर्थान्-आयुष्यकादीन् प्राप्ता उत्तमार्थप्राप्ता, उत्तम-
काष्टा प्राप्ता वा-प्रकृष्टावस्था गता । भग० २७७ ।

उत्तमसाहवेहि-उत्तमसाधुभि । पउ० १-१० ।

उत्तमा-उत्तमा-प्रधाना, ऊर्ध्वं वा तमस इति उत्तमसः ।
आव० ५०७ । पूर्णभद्रस्य तृतीयाग्रमहिषी । भग० ५०४ ।
ठाणा० २०४ । प्रथमगत्रिनाम । सूर्य० १४७ । जं० प्र०
४९१ ।

उत्तमार्धम्-परार्धं, महार्धं वा । दश० २२१ ।

उत्तमुत्तम-उत्तमोत्तम-अतिशयप्रधानम् । उत्त० ३१९ ।

उत्तमेणं-ऊर्ध्वं तमस-अजानाद्यत्तन् तथा तेन ज्ञानयुक्तेन ।
उत्तमपुरुषासेवितत्वाद्भोत्तमेन । भग० १२५ ।

उत्तयंतं-उत्तुद्यमानं-ऊर्ध्वं व्यध्यमानम् । विपा० ७४ ।

उत्तरं-वासकप्यकवली । नि० चू० प्र० ३५३ आ ।

उत्तरंगं-उत्तराङ्ग । जीवा० ३५९ । उत्तरङ्ग-द्वारस्योपरि ति-
र्यग्व्यवस्थितं काष्ठम् । जीवा० २०४ । ज० प्र० ४८ ।

उत्तर-उत्तरत-उत्तरदिग्वर्ती सर्वेभ्यो भरतादिवर्षेभ्य इति,
मेरुनाम । जं० प्र० ३७६ । ऐरावते द्वाविंशतितमतीर्थकरः ।
। सम० १५४ । अग्रवर्ती । विद्यादिशक्यभावेऽनुलङ्घनीय ।
ज० प्र० ४६२ । भवधारणीयशरीरापेक्षया कार्योत्पत्ति-
कालापेक्षया चोत्तरकालभावि । जं० प्र० ४०२ । कार्यम् ।
सूत्र० २८५ ।

उत्तरअंतरदीवा - उत्तम्या त्रिभिः येऽन्तरदीपा । भग०
४९२ ।

उत्तरउत्तरा-उत्तगोत्तरविमानवासिन, उत्तरो वा उपरितन-
म्भानवर्ती, उत्तर-प्रधानो येषु ते उत्तगोत्तराः । उत्त०
१८७ ।

उत्तरकंचुइज्ज-उत्तरकञ्चुक-तनुत्राणविशेषः । विपा० ४६ ।

उत्तरकंचुइय-उत्तरकञ्चुक-तनुत्राणविशेषः । विपा० ४७ ।

उत्तरकरणं - मूलतः स्वहेतुभ्य उत्पन्नस्य पुनस्तत्काल
विशेषाधानात्मकं कर्णम् । उत्त० १९४ । औदारिकवै-
कल्याणारेषु तैजसकर्मण्योस्तदमम्भवाद्वोपाद्वनामैवोपग-
णमिति । उत्त० १०७ ।

उत्तरकिरियं-उत्तरक्रियम्-उत्तरा-उत्तरशरीराश्रया क्रिया-
गतिलक्षणा यत्र गमने तदुत्तरक्रियम् । भग० २१२ ।

उत्तरकुरा-उत्तरपूर्वैरतिकरपर्वतस्य पश्चिमायामीशानदेवेन्द्र-
स्य रामाराश्या राजधानी । जीवा० ३६५ । ठाणा०
२३१ । नेमनाथशिविकानाम । सम० १५१ । उत्तरकुरु ।
आव० ११६ । मेरोर्जम्बूद्वीपगत उत्तरत उत्तरकुरुनामा
विदेहः । जं० प्र० ३१० ।

उत्तरकुरु-कुरुविशेष । जीवा० २६६ । वापीनाम । जं०
प्र० ३७० । नेमनाथस्य शिविका । उत्त० ४९२ । साकेत-
नगरे उद्यानम् । विपा० ९५ । आव० ११५ । क्षेत्रवि-
शेषः । ठाणा० ६८ । अकर्मभूमिविशेषः । प्रज्ञा० ५० ।

उत्तरकुरुकूडे-उत्तरकुरुदेवकूटः । जं० प्र० ३३७ ।

उत्तरकुरुदहे-उत्तरकुरौ महाद्रहः । ठाणा० ३२६ । उत्तर-
कुरुहद द्रहविशेषः । जं० प्र० ३३० ।

उत्तरकुरुवत्तव्वया-उत्तरकुरुवत्तव्यता । भग० २७६ ।

उत्तरकुरुवाए-उत्तरकुरुषु । पउ० ३१-८ ।

उत्तरकुरुकुड - उत्तरकुरुकूटं-गन्धमादनपर्वते चतुर्थकूटः ।
जं० प्र० ३१३ ।

उत्तरकूलग-गङ्गाया उत्तरकूल एव वास्तव्यम् । भग०
५१९ । औप० ९० ।

उत्तरकूला-उत्तरकूलगा-गङ्गोत्तरकूलवास्तव्यास्तापसा ।
निरय० २५ ।

उत्तरखत्तियकुंडपुर-नगरविशेषः । आचा० ४२१ ।

उत्तरगंधारा-उत्तरगान्धारा-गान्धारस्वरस्य पञ्चमी मूर्च्छना ।
जीवा० १९३ । गान्धारग्रामस्य पञ्चमी मूर्च्छना । ठाणा०
३९३ ।

उत्तरगज्जभो-उत्तरगर्जभ-वातविशेषः । आव० ३८७ ।

उत्तरगुण-उत्तरगुण, पौरुषीपुरिमार्धकामनकोपवामादितपो-
रूपः । विज्ञे० १०१६ ।

उत्तरगुणनिर्मितः - पुष्पप्रायोग्याक्रान्ति द्रव्याणि ।
आव० २७७ ।

उत्तरगुणनिर्वर्तितः - यस्तु काष्ठचित्रकर्मदिध्वान्निगित
सु । बृ० प० १४३ अ ।

उत्तरगुणपञ्चकखाण - उत्तरगुणप्रत्याख्यानम् । आव०
८७२ ।

उत्तरगुणलङ्घि - उत्तरगुणा - पिण्डविशुद्ध्यादयस्तेषु - चेह प्रक्रमान्तपो गृह्यते ततश्च उत्तरगुणलङ्घि-तपोलङ्घिम् । भग० ७९५ ।

उत्तरगुणा - दशविधप्रत्याख्यानरूपा । भग० ८९४ । नि० चू० द्वि० १६६ अ । मूलगुणापेक्षया स्वाध्यायादीन् । उत्त० ५३६ ।

उत्तरगुणे - उत्तरगुणविषय - कीतकृतादि । आव० ३२५ ।
उत्तरचूलियं - उत्तरचूडम्, यद् वन्दनं कृत्वा पश्चान्महतो शब्देन मस्तकेन वन्द इति भणति, कृत्निकर्मणि एकोनत्रि- शतमो गुण । आव० ५४४ ।

उत्तरज्ज्ञ - उत्तराध्य - उत्तराध्ययनम् । तृतीया निर्युक्तिः । आव० ६१ ।

उत्तरज्ज्ञयणा - उत्तराध्ययनानि । आव० ७५९ ।
उत्तरज्ज्ञयणाई - उत्तराध्ययनानि - सर्वाण्यपि बाध्ययनानि प्रधानान्येव तथाऽप्यमून्येव रुढयोत्तराध्ययनशब्दवाच्यत्वेन प्रसिद्धानि । नदी २०६ ।

उत्तरज्ज्ञाप - उत्तराध्याया - उत्तरा - प्रधाना अधीयन्त इत्य- ध्याया - अध्ययनानि तत उत्तराश्च ते अध्यायाश्च । उत्त० ७१२ ।

उत्तरहृभरहकूड - उत्तरार्द्धभरतनाम्नो देवस्य निवाम- भूत कूट उत्तरार्द्धभरतकूटम् । ज० प्र० ७७ ।

उत्तरणं - निरंतर । नि० चू० द्वि० ७७ अ । एकाए चेव अप्पो य गच्छा मे उत्तरण । नि० चू० द्वि० ७७ आ । तुंवोद्वपादिभि- र्जीवजितैर्यद् उत्तीर्यते तद् उत्तरणम् । बृ० तृ० १६१ अ । जलस्य तरंतो जल संघट्टेति त सर्व्व उत्तरण भजति । नि० चू० द्वि० ७८ आ ।

उत्तरहारिता - उत्तरहारिका । ठाणा० १०४ ।

उत्तरद्धे - उत्तरार्द्धे - उत्तरभागे । ज० प्र० ४८२ ।

उत्तरपओगकरणं - उत्तरप्रयोगकरणं, जीवप्रयोगकरणद्वितीय- भेद । आव० ८५८ ।

उत्तरपट्टो - उत्तरपट्टक । ओष० २११ । उत्तरपट्ट । ओष० ८३ ।

उत्तरपदव्याहृतं - गत्याग्निलक्षणे द्वितीयो भेद । आव० २८१ ।

उत्तरपरिकर्मक्रियते - उद्ध्रियते । आव० ७६५ ।

उत्तरपासो - उत्तरपार्श्वः । जीवा० २०८, ३५९ ।

उत्तरपुरच्छिमिलाओ - उत्तरपूरुषेण, उत्तरपूर्वस्यां दिशि । जीवा० १४४ ।

उत्तरपुरच्छिमे - औत्तरपौरस्य, उत्तरपूर्वार्धपो दिग्विभागः - ईशानकोणः । सूर्य० २ ।

उत्तरपुरत्थिमेल्लं - उत्तरपूर्वे, ईशाने कोणे इत्यर्थः । सूर्य० २१ ।

उत्तरपुष्वा - ईशानकोण । आव० ६३० ।

उत्तरफग्गुणी - उत्तरफाल्गुनी, हस्तोत्तरा । आव० २५५ ।

उत्तरवलस्सहगणे - गणविशेषः । ठाणा । ४५१ ।

उत्तरभद्रपदाः - प्रोष्ठपदाः । सूर्य० ११४ ।

उत्तरमंदा - उत्तरमन्दाभिधा गान्धारस्वरान्तर्गता मप्तमी मूर्च्छना । ज० प्र० ३८ । मध्यमग्रामस्य प्रथमा मूर्च्छना । ठाणा० ३९३ । गान्धारस्वरस्य साप्तमी मूर्च्छना । जीवा० १९३ ।

उत्तरमहुर - वणिग्विशेष । नि० चू० प्र० २१० अ ।

उत्तरवाप - उत्तरवाद - उत्कृष्टवाद । आचा० २४३ ।

उत्तरवेउच्चिते - उत्तरवैक्रियम् । प्रजा० २९८ ।

उत्तरवेउच्चियं - उत्तरवैकुर्विकम्, उत्तरमुत्तरकालभविनस्वभ- विनस्वभाविकमित्यर्थः, वैकुर्विक विकुर्वणे तेन निर्वृत्तं वैकुर्विकम् । विशिष्टवस्तू विशिष्टाभरणसुश्लिष्टतत्परिधानस- मीचीनकुङ्कुमाद्युपलेपनजनितमतिमनोहारिरामणीयकम् । व्य० प्र० १९५ आ । उत्तरवैक्रियम् - पूर्ववैक्रियाऽपेक्षयोत्तरकाल- माकिं वैक्रियम् । भग० ७२ ।

उत्तरवेउच्चिया - उत्तरवैक्रिया, तद्ग्रहणोत्तरकाल कार्यमा- ध्रिय या क्रियते सा । अनु० १६३ ।

उत्तरसत्तासुओ - उत्तरसत्त्वासुफ, उत्तरपौरस्यवातमेव । आव० ३८६ ।

उत्तरसाढा - उत्तरपाढा, - अकम्पितजन्मनक्षत्रम् । आव० २५५ ।

उत्तरसाला - अत्थानिगादिमडवो ह्यगयाण वा साला उत्तरसाला । नि० चू० प्र० २६९ अ ।

उत्तरा - उत्तरमथुरा । आव० ६८८ । उत्तरवाचाला । आव० १९५ । उत्तराभाद्रपदा - उत्तराफाल्गुनी "उत्तरापाढा" । सूर्य० १३० । उत्तरफाल्गुनी, उत्तरपाढा, उत्तरभद्रपदा । ज० प्र० ५०२ । उत्तरमथुरा । आव० ३५६ । चोटिकशिव-

भूतेभगिनी । आव० ३२४ । शिवभूतेभगिनी । विशे०
१०२२ । मध्यमग्रामस्य तृतीया मूर्छा । ठाणा० ३९३ ।

उत्तरार्धयम् । भग० २६८ ।

उत्तरापथे-देशविशेष । नि० चू० तृ० ४४ अ ।

उत्तरावक्रमणं-उत्तरस्या दिश्यपक्रमणं-अवतरण यस्मात्तद्
उत्तरापक्रमणम्-उत्तराभिमुखं पूर्वं तु पूर्वाभिमुखमाक्षीदिति ।
भग० ४७७ । उत्तरस्या दिश्यपक्रमणं-अवतरण यस्मात्तदु-
त्तरापक्रमणं-उत्तराभिमुखम् । ज्ञाता० ५६ ।

उत्तरावह-उत्तरापथः, उत्तरदिग्विभाग । आव० ९९ ।
नि० चू० प्र० ९६ आ । उत्तरदिगता देशा । विशे० ६२४ ।
उत्तरदिक्सम्बन्धी देश । आव० ८३०, २९५ । वृ०
द्वि० २२७ अ । नि० चू० प्र० १६-अ ।

उत्तरासंग-उत्तरासङ्गः, वक्षसि तिर्यग्विस्तारितवज्रविशेषः ।
जं० प्र० १८७ । उत्तरीयस्य देहे न्यासविशेषः । भग०
१३८ ।

उत्तासणगं-उत्तासनकं-भयङ्करम् । ज्ञाता० १३३ ।

उत्तासमा-मध्यमग्रामस्य चतुर्थी मूर्छना । ठाणा० ३९३ ।

उत्तरासाढा-उत्तरापाढाना-उत्तरापाढापर्यन्तानां नक्षत्रा-
णाम् । सूर्य ११४ ।

उत्तरासाढाणक्वत्ते-उत्तरापाढानक्षत्रम् । सूर्य० १३० ।

उत्तरित्तप-उत्तरीनु-लङ्घयितुम् । ठाणा० ३०९ ।

उत्तरिज्ज-उत्तरीयम्-उत्तरासङ्गः । जं० प्र० १८९ । भग०
३१९ । वसनविशेषः । भग० ४६८ । उपरिकायाच्छादनम् ।
ज्ञाता० २७ ।

उत्तरिज्जयं-उत्तरीयक-उपरितनवसनम् । उपा० ५० ।

उत्तरीकरणं-उत्तरकरणं पुनः सस्कारद्वारेणोपरिकरणमु-
च्यते, उत्तरं च तत्करणं च इत्युत्तरकरणं, अनुत्तरमुत्तरं
क्रियत इत्युत्तरीकरणम् । आव० ७७९ ।

उत्तरीयं-प्रावरण प्रच्छदपटीयर्थः । उत्तरीयं पुनर्यत् तदु-
परि प्रस्तीर्यते । वृ० प्र० ९८ अ ।

उत्तरोद्गरोमा-दाढियाओ । नि० चू० प्र० १९० अ ।

उत्तरो-उत्तरप्रहणात् सजतसम्मविट्ठिगहणं । नि० चू०
प्र० ६३ अ ।

उत्ताणग-उत्तानः । आव० ६४८ । उत्तानका-ऊर्ध्वमुख-
गायित । जं० प्र० २३९ ।

उत्ताणतो-उत्तानकः । उत्त० २४४ ।

उत्ताणयं-उत्तानक-उत्तानीकृतम् । प्रज्ञा० १०७ । उत्तान-
कम्-ऊर्ध्वमुखम् । उत्त० ६८५ । भग० १२५ ।

उत्ताणसेज्जप । निरय० ३४ ।

उत्ताणा-उत्ताना । ठाणा० २९९ ।

उत्तानं-स्पष्टम् । प्रज्ञा० ५९९ । प्रतलम् । ठाणा० २७८ ।
स्वच्छतयोपलभ्यमध्यस्वरूपत्वम् । ठाणा० २७८ ।

उत्तानीकृतं । सूर्य० ३६ ।

उत्तारंगी-अवतारयन्ती । आव० ६७६ ।

उत्तारो-उत्तारः-अधस्तादवतरणम् । जीवा० २६९ ।
जलमध्याद्वहिविनिर्गमनम् । जीवा० १९७ ।

उत्तालं-उत्-प्राबाल्यार्थे इत्यतितालमस्थानताल वा । ठाणा०
३९६ । अनु० १३२ । उत्-प्राबल्येन अतितालं अस्थान-
तालं वा । जं० प्र० ४० । जीवा० १९४ ।

उत्तालिज्जंताणं-आलपनम् । राज० ४६ ।

उत्तासणओ-उद्वेगजनकः । ठाणा० ४६१ ।

उत्तासणयं-उत्तासनिका-स्मरणेनाप्युद्वेगजनिका । भग०
१७५ ।

उत्तासिया-उतासिता-आस्कालिता । भग० १५४ ।

उत्तिग-उत्तिङ्ग-पिपीलिकासन्तानकः । आचा० २८५ ।
तृणाग्र । आचा० ३२२ । रन्त्रम् । आचा० ३७९ ।
उदगं हत्थादिणा पिहेति । नि० चू० तृ० ६३ आ । कीटिका-
नगरम् । दश० १७५ । सर्पच्छत्रादिः । दश० २२९ ।
गर्दभाकृतिजीवविशेषः, कीटिकानगरं वा । आव० ५७३ ।
कील्यावासो । नि० चू० प्र० २५५ आ । कीडियणगरगो-
उत्तिगो, फरुगहभो वा । नि० चू० द्वि० ८३ अ । कीटिकान-
गरम् । वृ० तृ० १६६ आ । छिद्रं । नि० चू० तृ० ६३ आ ।
कीडियानगरयं । दश० चू० ८० ।

उत्तिगसुहुम-उत्तिङ्गसूक्ष्मं-कीटिकानगरम् । दश० २३० ।

उत्तिणो-उत्तीर्ण-अवतीर्णः । ओघ० २० ।

उत्तिन्न-अवतीर्णः । दश० १९५ ।

उत्तिमं-उत्तमम्-श्रेष्ठम् । आव० ४८७ ।

उत्तिमदो-उत्तमार्थं-अनशनम् । वृ० द्वि० १०० अ । उत्त-
मार्थं-कालधर्मः । आव० ६२६ । भक्तप्रत्याख्यानम् ।
आव० ५६३ ।

उत्ती-उत्ति, शब्दकरणम् । आव० ४६४ ।

उत्तुअणा-उत्तेजना । वृ० द्वि० ७२ आ ।

उत्तुङ्ग- (देशी०) गर्वै । व्य० प्र० २१० आ ।
 उत्तुङ्गया-उत्तेजिता । वृ० तृ० २७ आ ।
 उत्तुङ्गियाइ-राज्यादि । आव० ५५५ ।
 उत्तुपियं-उत्तुपितं-स्नेहितम् । प्रश्न० । ५९ ।
 उत्तेड-विन्दु । पिण्ड० १० ।
 उत्तेत्ता-अपवर्त्य । आव० ६२४ ।
 उत्थरंत-आस्तृण्वन्-आच्छादयन् । प्रश्न० ४७ ।
 उत्थरमाणो-अभिभवन् । आव० ५६७ ।
 उत्थल - उन्नतानि-स्थलानि धूल्युच्छ्रयरूपाणि । ज० प्र० १६८ ।
 उत्थलं । ओष० १९२ ।
 उत्था-उत्थानं-मूलोत्पत्तिम् । उत्त० ४७५ ।
 उत्थाण-अतिसार । व्य० द्वि० २७४ अ ।
 उत्थिष-यूथं-सङ्घान्तरं, तीर्थान्तरमित्यर्थ । उपा० १३ ।
 उत्थितवादः-उत्थितस्तद्वाद । आव० २०३ ।
 उत्थिय-उत्थिय-यूथिक । भग० ३२४ ।
 उत्थुभण-अवस्तोभनम्, अनिष्टोपशान्तये निष्ठीवनेन धुथुकरणम् । वृ० प्र० २१५ अ ।
 उत्पला-हस्तिनागपुरे भीमस्य भार्या । ठाणा० ५०७ ।
 उत्पलिनीकन्द-पद्मनीकन्द । पञ्जा० ३७ ।
 उत्पातनिपातप्रसक्तसंकुचितप्रसारितरेकरचित-
 भ्रान्तसम्भ्रान्तः-एकत्रिंशत्तमो नाट्यविधि । जीवा० २४७ ।
 उत्पादपूर्व-प्रथमपूर्वनाम । उत्त० ३४२ ।
 उत्पादसभा-उत्पादभवनविमोनमार्दिनी सभा । प्रश्न० १३५ ।
 उत्पादिताच्छिन्नकौतूहलं-स्वविषये श्रोतॄणां जनितम-
 विच्छिन्न कौतुकं येन तत्तथा । षड्विंशतितमो वचनातिशयः ।
 सम० ६३ ।
 उत्प्रासनं । उत्त० ४३४ ।
 उत्प्रासयेत्-आचा० १२९ ।
 उत्प्रासवचनं । नि० चू० प्र० १०८ आ ।
 उत्प्रास्यमान-उन्नतमाना-गर्वाध्मातो महता चारित्रमोहेन
 मुष्यति ससारमोहेन बोध्यत इति । आचा० २१६ ।
 उत्प्लुत-भीत । जाता० १६१ ।
 उत्प्लुत्य-सुदृढा गत्वा । सूर्य० ४७ ।
 उत्सकलय-अनुजानीहि । ओष० ६८ ।

उत्सर्गसमितिः-स्थण्डिले स्थावरजङ्गमजन्तुवर्जिते निरीक्ष्य
 प्रसृज्य च मूत्रपुरीषादीनामुत्सर्गः । तत्त्वा० ९-५ ।
 उत्सर्गसूत्रं । वृ० प्र० ५१ आ ।
 उत्सर्गापवादसूत्रं । वृ० प्र० ५१ आ ।
 उत्सर्पण-क्रियाविशेष । आचा० ३६४ ।
 उत्सादितं । उत्त० ६५ ।
 उत्साहः-सूत्रार्थपरावर्तनायामभियोगः । वृ० प्र० ११३ आ ।
 उत्सिक्तं-काञ्जिकस्य सौवीरिणीतो यद् निष्काशनं तत् । वृ०
 प्र० २७५ अ ।
 उत्सिका । उत्त० ३१९ ।
 उत्सूर वेलातिक्रम । पिण्ड० ७१ । विशेषे ६३७ ।
 उत्सृजति-मुञ्चति, निःसृजति । विशेषे २०९ ।
 उत्सृ(च्छृ)तम्-प्रासादादि । आव० ८२६ ।
 उत्सृष्टम्-उत्सर्जनम्-त्यागं । आचा० ३६२ ।
 उत्सेधबहुलं-उत्सेधाख्यो नामेरधस्तनो देहभागो गृह्यते,
 तत सह आदिना-नामेरधस्तनभागेन यथोक्तप्रमाणल-
 क्षणेन वर्तत इति सादि, उत्सेधबहुलमिति भावः । जीवा०
 ४२ ।
 उदंक-उदङ्को-येनोदकमुदच्यते । ज० प्र० १०११ जीवा०
 २६६ ।
 उदंचनम्-अरघट्टघटीनिबन्धादिभिस्तुत्सेचनम् । उत्त० ५९९ ।
 पिण्ड० १५३ ।
 उदंत-सरीरवट्टमाणी, वृत्ता । नि० चू० तृ० १३३ अ ।
 उदन्त-वृत्तान्त । आव० ६९२ ।
 उदंतवाहगो-उदन्तवाहक, वृत्तान्तवाहक । आव० ५३६ ।
 उदंतवाहतो-उदन्तवाहक-दूतः । उत्त० १०८ ।
 उदङ्ग-उदङ्ग-कर्मणां विपाकः । स एवौदयिकः-क्रियामार्गं,
 उदयेन निष्पन्न औदयिक । भग० ६४९, ७२२ । औद-
 यिक-ज्ञानावरणादीनामष्टानां प्रकृतीनामात्मीयात्मीयस्वरू-
 पेण विपाकतोऽनुभवनमुदयः स एव, यथोक्तेन बोदयेन
 निष्पन्नः । अनु० ११४ ।
 उदई-उदयः-अनुक्रमोदितस्यैवेति । भग० ५१२ । अनुक्रम-
 गतानामुदयः । भग० ९७३ ।
 उदङ्ग-उदङ्गार्द्र, यद् विन्दुसहितं भाजनादि गलद्विन्दु-
 गिति । ओष० १७० । स्पष्टोपलभ्यमानजलसर्गः, अष्का-

यमश्निनचतुर्थमेदः । पिण्ड० १४९ । उदकेनार्द्र । अनु० १६० । गलद्विन्दु । आचा० ३४६, ३७९ ।

उदउल्लादि-उदकाद्रादि । आव० ५२ ।

उदप-पर्वगवनस्पतिविशेषः । प्रज्ञा० ३३ । उदयः । ओष० ११३ । उदक-अन्ययूधिकः । भग० ३२३ । पेढालपुत्रो निर्ग्रन्थः । सूत्र० ४०९ । षष्ठ आजीविकोपासकः । भग० ३६९ । जलरुहवनस्पतिविशेषः । प्रज्ञा० ३१, ३३ । जम्बूद्वीपभरते आगामिसप्तमतीर्थकरः । सम० १५३ । तृतीयतीर्थकृत्यपूर्वभवनम् । सम० १५४ । उदय-जीवगतो ह्यस्यादिपरिणामः, फलप्रदानाभिमुख्यलक्षणं कर्म । उत० ३५ । उदय-विपाकवेदनानुभवरूपः । पिण्ड० ४१ । उदकः । प्रश्न० २३ । निर्ग्रन्थविशेषः । सूत्र० ४०५ ।

उदपचरा-उदकचरा-उदके चरन्तीति उदकचरा-पूतरक-च्छेदनकलोष्ठकत्रसा मत्स्यकच्छपादयः । आचा० २३८ । उदकं-जलरुहविशेषः । जीवा० २६ । जलरुहमेदः । आचा० ५७ ।

उदकगृहम्-उदकभवनम् । आचा० ३४१, ३३८ ।

उदकप्रतिष्ठापनमात्रक-उपकरणधावनोदकप्रक्षेपस्थानम् । आचा० ३६१ ।

उदकरजः-उदकरेणुसमूहः । औप० ४७ । जीवा० १९१ ।

उदकाद्रि-त्रिन्दुसहितः । वृ० प्र० २८२ आ ।

उदग-उदकः । सूत्र० ३०७ । अणतवर्णार्द्रः । दश० चू० १२० । नि० चू० द्वि० ७९ अ । उदकम्-अनन्तवनस्पति-विशेषः । दश० २२९ । नगरपरिखाजलम् । जाता० १० । जलाश्रयमात्रम् । भग० ९२ । जनपदसलत्वे पयः, उदकादिपर्यायः । दश० २०८ । प्लुतदकोपमानतः खल्वज्जपानमुपभोक्तव्यम् । माधोरुपमानम् । दश० १९ । शिरापा-नीयम् । दश० १५३ ।

उदगगग्मे-उदकगर्भः-कालान्तरेण जलप्रवर्पणहेतुः । भग० १३३ ।

उदगजोणिया-उदकस्य योनयः-परिणामकारणभूता उदकयोनयः । त एवोदकयोनिका-उदकजननस्त्रभावाः । ठाणा० १४२ ।

उदगणाप-पष्ठाङ्गे द्वादश ज्ञातम् । उत० ६१४ । उदक-नगरपरिखाजलं तदेव ज्ञातं-उदाहरण उदकज्ञातम् । जाना०

१० । सम० ३६१ ज्ञाताया द्वादशमध्ययनम् । आव० ६५३ ।

उदगतीरं-उदगागारातो जत्थ णिज्जति उदग त उदगतीरं, दूरं णिज्जति उदग तम्हा ण होइ तं उदगतीरं, तो जत्थिं णकीपूरेण अक्खमति तं उदगतीरं, अहवा जहिं ठिएहिं जल कीसति अहवा णकीए-तहीए उदगतीरं, अहवा जहिं ठितो जलद्विण्ण-सिंचति सिंधुगंगादिणा तं जलतीरं, अहवा जावतिं विविओ फुसति अहवा जावतिं जलेण फुडं तं उदगतीरं । नि० चू० वृ० १६ आ ।

उदगत्ताभा-गौतमगोत्रोत्तरमेदः । ठाणा० ३९० ।

उदगदोणी-उदगदोणी वा-अरहट्टस्स भवति जीए उवर्णि घहीओ पाणिय पाडेंति । अहवा घरंगणए कट्टमयी अप्पोदएसु हेसेसु कीरइ तत्थ मणुस्सा ण्हावेंति । दश० चू० ११० । जलभाजनं यत्र तप्तं लोहं शीतलीकरणाय क्षिप्यते । भग० ६९७ । उदकद्रोणि-अरहट्टजलवारिका । दश० २१८ आ ।

उदगपउरो-उदकप्रचुरः-देशविशेषः सिन्धुविषयवत् । वृ० वृ० १३८ आ ।

उदगपडणं-उदकपतनम् । आव० २७३ ।

उदगविन्दु-उदकविन्दुः । अनु० १६१ ।

उदगभाविया-जा उदके छट्ठपुष्पा सा । नि० चू० प्र० ४६ अ ।

उदगभासो-उदकभासः-शिवकभुजगेन्द्रस्यावामपर्वतः । जीवा० ३११ ।

उदगमच्छ-उदकमत्स्य-इन्द्रधनुःखण्डम् । भग० १९६ । इन्द्रधनुषः खण्डम् । जीवा० २८३ । इन्द्रधनुःखण्डानि । अनु० १२१ ।

उदगमाला-उदकमाला-ममपानीयोपरिभूता माला । जीवा० ३२४ । उदकशिखा, वेलेत्यर्थः । ठाणा० ४८० ।

उदगवलणी । नि० चू० प्र० २४ अ ।

उदगवारगसमाणं-उदकवारकसमान-लघुपानीयघटसमानम् । जीवा० १२२ ।

उदगावत्तं-उदकावर्तोदकविन्दोर्मध्ये अवगाद्य तिष्ठेदित्यर्थः । अनु० १६१ ।

उदग्ग-उदग्र-उन्नतपर्यवसानेन उत्तरोत्तर-वृद्धिमान् । भग० १२० । उच्चं, समुन्नितशिखर इत्यर्थः, प्रधानं, वदि । जीवा०

- ३४३ । उदप्र.-उच्च । ज्ञाता० ६६ । उदप्रः-तीव्र । ज्ञाता० ७६ ।
- उदङ्गे-रत्नप्रभाया अपक्रान्तमहानरक । ठाणा० ३६५ ।
- उदतण-उदयण-उदयगामि, प्रवर्द्धमानं । ठाणा० ३४२ ।
- उदत्त-उदत्रम् भूमिस्फोटनशस्त्रविशेषः । आव० ८२९ ।
- उदात्त.-उन्नतभाववान् । भग० १२५ ।
- उदधि-जलनिचयः । ठाणा० १७७ ।
- उदधिघनं । जीवा० १९१ ।
- उदपानं-कूप । वृ० प्र० १८३ अ ।
- उदपील-उदकोत्पीलः-तडागादिषु जलसमूहः । भग० १९९ ।
- उदग्मेया-उदकोद्भेदः-गिरितटादिभ्यो जलोद्भवः । भग० १९९ ।
- उदय-उदीरणावलिक्रागततत्पुद्गलोद्भूतसामर्थ्यता । आव० ७७ । आयामः । भग० १८७ । पनाका । भग० १८७ ।
- पेठालपुत्र । पार्श्वजिनशिष्य । ठाणा० ४५७ । भाविया । नि० चू० प्र० २६४ आ ।
- उदयट्टी-उदयार्थी, लाभार्थी । सूत्र० ३९४ ।
- उदयण-उदयन.-वीणावत्सराजः । उक्त० १४२ ।
- उदयणकुमारं-उदयनकुमारं, मृगावतीपुत्र । आव० ६७ ।
- उदयणमाया-उदयनमाता, भावप्रतिक्रमणदृष्टान्ते मृगावती आर्या । आव० ४८५ ।
- उदयनिष्पन्ने-औदयिकभावस्य द्वितीयभेद । भग० ७२२ ।
- उदयपहो-उदकपथ, लोकानां जलानयनमार्ग । आव० ६४० ।
- उदयभासे-वेलन्धरनागराजस्यावास । ठाणा० २२६ ।
- उदयवर्द्धलं-उदकवर्द्धल भाविरेणुसन्तापोपशान्तये । आव० २३० ।
- उदयवर्तित्वं-समुदय, समुदायो वा । प्रश्न० ६३ ।
- उदयास्तान्तरं-तापक्षेत्रम् । जं० प्र० ४४२ । प्रकाशक्षेत्रं, तापक्षेत्रम् । जं० प्र० ४५५ ।
- उदरं । आचा० ३८ ।
- उदरपोष्यं-उदरामर्शनम् । आव० ६६ ।
- उदरबलिमंसं-उदरबलिमांसं, उदरोपरि या वलयाकारा मांसरेखा तस्या मांसं । आव० ६७८ ।

- उदरि-वानपितादिममुत्थमष्टधोदरं तदस्यास्तीत्युदरी । आचा० २३५ । उदरी-जलोदरी । प्रश्न० १६१ ।
- उदवाहा-उदकवाहाः-अपकृष्टान्यल्पान्युदकवहनानि । भग० १९९ ।
- उदसि-उदस्वित् । नि० चू० प्र० ६ अ ।
- उदहिकुमारा-उदधिकुमारा-वरुणस्याज्ञोपपातवचननिर्देशवर्त्तिनो देवाः । भग० १९९ । भुवनपतिदेवविशेषः । प्रज्ञा० ६९ ।
- उदहिकुमारीओ-उदधिकुमार्य-वरुणस्याज्ञोपपातवचननिर्देशवर्त्तिन्यो देव्यः । भग० १९९ ।
- उदहिनामाणं-उदधिनाम्नाम्-आर्यसमुद्राणाम् । आचा० २६२ ।
- उदहीसरिसनामाणं-उदधि-समुद्रस्तेन सदृक्-सदृश नाम-अभिधानमेषामुदधिसदृग्नामानि-सागरोपमाणि । उक्त० ६४७ ।
- उदाइ-उदायी-कृणिकराज्ञो हस्ती । भग० ३१७ । वृष-विशेषः । आव० ६८७ । भग० ६७३, ६७५ ।
- उदाइजा । भग० १८३ ।
- उदाइमारक-साधुवेषधारकः । नि० चू० प्र० २९३ आ ।
- उदाइमारय-श्रमणवेषधारको विनयरत्नमुनिः । नि० चू० सू० २३ आ ।
- उदाइयाए-असिवं उदाइयाए अभिहुत । नि० चू० प्र० ९७ अ ।
- उदात्तं-उदात्तत्वं-उच्चैर्धृतिता । द्वितीयो वचनातिशय । सम० ६३ ।
- उदायण-वीतमयराजा । भग० ६१८ । नि० चू० द्वि० १४५ अ । शतानीकराजपुत्रः । विपा० ६८ । भग० ५५६ । अन्तिमराजर्षि । ठाणा० ४३० । उदायनः-विगतिद्वारे वीतभयनगराधिपति । आव० ५३७ । आव० २९८ । सौवीरराजवृषभो राजा । उक्त० ४४८ । प्रद्योतराज्ये गान्धर्वविद्याप्रधानः । आव० ६७३ । त्रिदर्भकनगराधिपतिः । प्रश्न० ८९ । अन्तिमराजर्षिः । वृ० प्र० १६६ अ ।
- उदायितकुमारो-उदायिकुमार-पद्मावतीपुत्रः । आव० ६८३ ।
- उदायिनृपः-यः कृत्रिमसाधुभिर्मरितः । सूत्र० २५० । आव० ५२९ । सूत्र० ३६५ । आचा० ९ ।

उदायिनुपमारक - श्रमणवेषधारको मुनिः । वृ० प्र० २०४ अ । विशेष० १२५५ । ठाणा० १८५१ ।

उदायिमारगो - उदायिमारक - श्रमणवेषधारको मुनिः । नि० चू० द्वि० ३९ अ, ४१ अ ।

उदायी-कृणिकराजस्य हस्तिराजः । भग० ७२० । कोणिकपुत्रः । ठाणा० ४५६ ।

उदार-उदारं-उद्धटम् । ज० प्र० २०३ । उदारत्व-अभिधेयार्थस्यातुच्छत्व गुम्फगुणविशेषो वा । द्वाविंशतितमो वचनातिशयः । सम० ६३ । ओभनं । ठाणा० २३३ । प्रधानम् । प्रज्ञा० २६९ । ठाणा० २९५ । तीर्थकरगणधरशरीरापेक्षया शेषशरीरेभ्यः प्रधानं, सातिरेकगोचरसहस्रान्तत्वाच्छेषशरीरेभ्यो महाप्रमाणं वा । अनु० १९६ । औदार्यवान् । भग० १२५३ ।

उदाला-उदारा-महान्तः । उक्त० ४१९ ।

उदाहड-भणिया । नि० चू० तृ० ४९ आ ।

उदाहरण-चरितकल्पितमेदम् । आव० ५९७ । कथनम् । उक्त० ३२२ । उदाहरणम्-साध्यसाधनान्वयव्यतिरेकप्रदर्शनमुदाहरणं, दृष्टान्तः । दश० ३३ ।

उदाहरे-उदाहरेत्-उदाहृतवान् । उक्त० २४१ ।

उदाहु - उताहो निपातो विकल्पार्थः । भग० १७ । भग० २३७ । उक्तवान् । आचा० १२८ । आहोश्चित् । उपा० ३८ ।

उदिष्ट-उदित-उदयं प्राप्तः, स्थित इत्यर्थः । ज० प्र० ५२८ ।

उदिओदष्ट-उदितोदयः, कायोत्सर्गदृष्टान्ते राजा । आव० ७९९ । पारिणामिकीबुद्धौ पुरिमतालपुरे राजा । आव० ४३० । उदितोदित-पुरिमतालनगराधिपतिः । विपा० ५८ । श्रीकान्तापतिः । नंदी १६६ ।

उदिक्खंते-प्रतीक्ष्यमाणः । वृ० तृ० ११६ आ ।

उदिण्णं-उदीर्णम्-पीडितम् । आव० ८६३ । विपाकोदयमागतम् । प्रज्ञा० ४०३ ।

उदिन्नं-उदीर्णम्-स्वतः उदीरणाकरणेन चोदितम् । भग० ९० ।

उदिन्नमोह-उदीर्गमोहः-उत्कटवेदमोहनीयः । भग० २२३ ।

उदीणपाह्णं-उदगेव उदीचीनं प्रागेव प्राचीन उदीचीनं च तदुदीच्या आसन्नत्वात् प्राचीनं च तत्प्राच्या प्रत्यासन्नत्वाद् उदीचीनप्राचीनम्-दिगन्तरक्षेत्रदिगपेक्षया पूर्वोत्तरदिगित्यर्थः ।

भग० २०७ । उदीचीनं च तदुदीच्या आसन्नत्वात् प्राचीनं च प्राच्या प्रत्यासन्नत्वादिति । ज० प्र० ४८० ।

उदीणवाप-यः उदीच्या दिशः समागच्छति वातः स उदीचीनवातः । जीवा० २९१ यः उदीच्या दिशः समागच्छति वातः स उदीचीनवातः । प्रज्ञा० ३० ।

उदीर-उदीरिस् ३ उदयप्राप्ते दलिके अनुदितास्तान् आकृष्य करणेन वेदितवन्तः ३ । ठाणा० २८९ । उदीरितवन्तः-अध्यवसायवशेनानुशीर्षोदयप्रवेशनतः । ठाणा० १७९ ।

उदीरइ-उदीरयति-प्रावत्येन प्रेरयति, पदार्थान्तरं प्रतिपादयति वा । भग० १८३ ।

उदीरण-अनुदयप्राप्तस्य करणेनाकृष्योदये प्रक्षेपणमिति । ठाणा० १०१, १९५ । उदीरणम्-अनुदितस्य करणविशेषो पादुदयप्रवेशनम् । भग० ५३ । उदीरणाकरणवशात् कर्मपुद्गलानामनुदयप्राप्तानामुदयावलिकाया प्रवेशनम् । प्रज्ञा० २९२ । करणेनाकृष्य दलिकस्योदये दानम् । ठाणा० ४१७ ।

उदीरणा-अप्राप्तसमये उदयप्रापणं सैव उदीरणा । ज० प्र० १६८ । अप्राप्तकालफलानां कर्मणामुदये प्रवेशनम् । ठाणा० २२१ ।

उदीरणाभविर्-उदीरणाभविकम्-तत्र भविष्यतीति भवा सैव भविका, उदीरणा भविका यस्येति, उदीरणायां वा भव्यं-योग्यमुदीरणाभव्यमिति । भग० ५८१ ।

उदीरिण-उदीरणम्-स्थिरस्य सतः प्रेरणम् । भग० १८१ । उदीरणा-उदीरणा नाम अनुदयप्राप्तचिरेणाऽऽगमिना कालेन यद्वेदयितव्यं कर्मदलिकं तस्य विगिष्टाध्यवसायलक्षणेन करणेनाकृष्योदये प्रक्षेपणः । भग० १५१ ।

उदीरिय-उत्-प्रावत्येनेरित-प्रेरितं उदीरितं । जीवा० १९२ ।

उदीरिया-उदीरिता-स्वभावतोऽनुदितान् पुद्गलानुदयप्राप्ते कर्मदलिके करणविशेषेण प्रक्षिप्य यान् वेदयते । भग० २४ । उदीरिता-उदयमुपनीता, वेदिता । भग० १८५ ।

उदीरेंतं-उदीरयन्तं-वस्त्वन्तरं प्रेरयन्तम् । ठाणा० ३८५ ।

उदीरेइ-उदीरयति-भणति, प्रवर्तयति । ठाणा० १९७ ।

उदुम्बर-द्वितीयं महाकुष्ठम् । प्रश्न० १५१ । महाकुष्ठविशेषः । आचा० २३५ । कर्मविपाकस्याष्टममध्ययनम् । ठाणा० ५०८ । स्वाद्यवृक्षविशेषः । आव० ८२८ ।

उदुम्बरदत्त-सागरदत्तसार्थवाहसुतः । ठाणा० ५०८ ।

उदुहसेजा-रूपेत् । नि० चू० द्वि० ४९ आ ।

उदुसुहं-ऋतुसुख, ऋतुशुभ वा-कालोचितम् । प्रश्न० १४१ ।

उदू, उहू-द्विमासप्रमाणकालविशेष-ऋतु । ठाणा० ३६९ ।

उदूखल-काष्ठनिमित्तं खण्डनोपयोगि शस्त्रम् । भग० २१३ ।

आचा० ३४४ ।

उदूरुढो-पडिनियतो । नि० चू० प्र० १८४ अ ।

उदो-उद-म्लेच्छविशेष । चिलातदेशनिवासी । प्रश्न० १४ ।

उद्गमनप्रविभक्ति-चन्द्रसूर्ययोरुद्गमनं-उदयनं तत्प्रविभक्ती-रचना तदभिनयगर्भं यथा उदये सूर्यचन्द्रयोर्मण्डलमरुणं प्राच्या चारुणं प्रकाशस्तथा यत्राभिनीयते तदुद्गमनप्रविभक्ति । षष्ठो नाट्यविधि । ज० प्र० ४१६ ।

उद्गगीर्णं-वान्तेम् । उक्त० ३३९ ।

उद्ग्राहितं-मेलितम् । नंदी १५९ ।

उद्घाटितः-प्रकाशित, प्रकटित । ठाणा० ४१२ ।

उद्घाटितज्ञः-प्रथमो दिनेय । प्रज्ञा० ४२५ ।

उद्धेष्टका-उद्धृचका । वृ० द्वि० ६० आ ।

उद्दंडगा-ऊर्ध्वकृतदण्डा ये संचरन्ति । भग० ५१९ ।

उद्दंडपुर-नगरनाम । भग० ६७५ ।

उद्दंडा-ऊर्ध्वकृतदण्डा ये संचरन्ति । निरय० २५ ।

उद्दंडुको-जनोपहास्य । वृ० द्वि० २४२ अ ।

उद्दंस-त्रीन्द्रियजीवमेद । उक्त० ६९५ ।

उद्दंसगा-त्रीन्द्रियविशेष । प्रज्ञा० ४२ ।

उद्दंसे-उद्दंश । आव० २१७ ।

उदप मारणंति-उदये मारणान्तिके वेदनोदये मारणान्तिकेऽपि न क्षोभ कार्य । योगसंग्रहे-एकोनविंशत्तमो योग । आव० ६६४ ।

उद्ददरं-सुभिक्ख । नि० चू० प्र० ८९ अ । सुभिक्खं । नि० चू० प्र० ३१५ अ । ऊर्ध्वदरं ते दरा ऊर्ध्वं यत्र पूर्णं ते तद्दूर्ध्वदरम् । वृ० द्वि० १०० अ । दुविधा दरा-वणदरा य पोष्टदरा य, ते ऊर्ध्वं पूर्णं जत्य त उद्ददरं-सुभिक्ख । नि० चू० प्र० २२६ अ ।

उद्दवणं-उत्थानं-नाश । वृ० द्वि० ७९ अ ।

उद्दवण - अपद्रावणम्-अतिपातविवर्जिता-पीडा । पिण्ड० ३७ ।

उद्दवणकर - मारणान्तिकवेदनाकारि धनहरणाशुपद्रवकारि वा । औप० ४२ ।

उद्दवणया-कृपाशधारणता । भग० ९३ । विज्ञाए सणो अन्यत्र लीयते । नि० चू० प्र० ३३५ अ ।

उद्दवणा-उपद्रवणमपद्रवण वा । प्राणवधस्य नवम्, पर्याय । प्रश्न० ५ ।

उद्दवातितगणे-गणविशेषः । ठाणा० ४५१ ।

उद्दविया-अवद्राविता - उत्त्रासिताः । आव० ५७४ । मारिता । भग० ७६६ ।

उद्दवेति - अपद्रावयन्ति-जीविताद् व्यपरोपयन्ति । प्रज्ञा० ५९३ ।

उद्दवेउं-अपद्राव्य । उक्त० २०७ ।

उद्दवेह-विनाशयत । उपा० ४९ ।

उद्दवेहिह - अपद्रावयिष्यति-उपद्रवान् करिष्यति । भग० ६९१ ।

उद्दाइता-शोभमाना । ज्ञाता० २७ ।

उद्दाइ-उद्दाति-रचयति । भग० ९३ । उद्याति-जलस्योपरि वर्तते । भग० १८४ । अपद्रवति-म्रियते । भग० १११ ।

उद्दाइमा-उपद्राविका, उपद्रवकारिणी । औष० १७ । उपद्रोत्री- औष० १५ ।

उद्दाइत्ता-अपहृत्य-मृत्वा । भग० १११ । अपद्राय-मृत्वा । ठाणा० ४७१ । अवद्राय-मृत्वा । जीवा० २६२ । ज० प्र० ४२५ ।

उद्दाणं-उदाणं, वैधव्यम् । आव० ४३७ ।

उद्दाणगं-मृतकम् । आव० ७०० ।

उद्दाणभत्तारा-अपद्रागभत्तका, भत्तारेण परिठविता । नि० चू० प्र० १०९ आ ।

उद्दाणि - उद्राः-सिन्धुविषये मत्स्यास्तत्क्षुब्धचर्मनिष्पन्नानि उद्राणि । आचा० ३९४ ।

उद्दाम - उद्दामः - चरणनिपातजीवोपमर्दनिरपेक्षत्वाद् द्रुतचारी । अनु० २६ ।

उद्दामिया-उद्दामिता-अपनीतवन्धना, प्रलम्बिता । विपा० ४६ ।

उद्दाम्यन्ति-अपद्रान्ति-प्राणैर्विमुच्यन्ते । आचा० २१७ ।

उद्दामणं-वीरभयणगरे राया । नि० चू० प्र० ३४६ आ ।

उद्दाल - अत्रदाल, विदलन, पादादिन्यासे अधोगमनम् । विदलनम् । जीवा० २३२ । राज० ९३ ।

उद्दालक-एकोरुक्द्वीपे दृक्षविशेषः । जीवा० १४५ ।

उद्दाला-उद्दालाः, दुग्धविशेषः । ज० प्र० ९८ ।

उद्दालिओ-उद्दालित -बलाद्गृहीतः । आच० ७१७ । अप-
हृत । उक्त० ३०१ ।

उद्दावणया-उत्त्रासनम् । भग० १८४ ।

उद्दावो - उद्दावः-स्थानान्तरेष्वप्यसङ्कामितः । जीवा०
३५५ ।

उद्दाह-प्रकृष्टो दाहः । ठाणा० ५०८ ।

उद्दिक्खाहि-प्रतीक्षस्व । नि० चू० प्र० ३२२ अ ।

उद्दिष्ट-यावदर्थिका पाखण्डिनः श्रमणान्-साधून् उद्दिश्य
दुर्मिक्षापगमादौ यद्भिक्षावितरण तदौद्देशिकमुद्दिष्टम् । प्रश्न०
१५३ । उद्दिष्टम्-स्वार्थमेव निष्पन्नमशनादिकं भिक्षाचराणां
दानाय यत् पृथक्कल्पितं तत् । पिण्ड० ७७ । उद्दिष्टपुरुषेण
ओभासंति । नि० चू० द्वि० १६३ अ । भासति । नि० चू०
द्वि० १६३ आ । वस्त्रेषणायाः प्रथमो मेदः । आच० २७७ ।
उद्दिष्टा-अमावास्या । भग० १३५ ।

उद्दिष्टआदेसं-समणा निगन्थ सक् तावसा गेरुय आजीव
एतेषु उद्दिष्टआदेसं भणति । नि० चू० प्र० २३० आ ।

उद्दिष्टभक्तं-उद्दिष्टभक्तं-दानाय परिकल्पितं यद्भक्षकपानादिकं
तत् । सूत्र० ३९९ ।

उद्दिष्टभक्तपरिणाम - उद्दिष्टं-तमेव श्रावकमुद्दिश्य कृतं
भक्तं-ओदनादि उद्दिष्टभक्तं तत्परिज्ञातं येनासावुद्दिष्टभक्त-
परिज्ञात, श्रमणोपासकस्य दशमी प्रतिमा । सम० १९ ।

उद्दिष्टवज्र - उद्दिष्टवर्जकः, श्रावकस्य दशमी प्रतिज्ञा । आच०
६४६ ।

उद्दिष्टसमादेसं-णिगन्था-साह । नि० चू० प्र० २३० आ ।

उद्दिष्टा-उद्दिष्टा-यस्या स्थापनायाः उत्कृष्टा आरोपणा ज्ञातु-
मिष्टा सा ईप्सिता । व्य० प्र० ७५ आ । अमावास्या ।
जीवा० ३०५ । ठाणा० २३७ । राज० १२३ । उपदिष्टा ।
औप० १०० । विपा० ९३ । कथिताः । उक्त० २२९ ।

उद्दिष्टाओ-उद्दिष्टाः-सामान्यतोऽभिहिताः । ठाणा० ३०८ ।

उद्दिष्टो-उद्दिष्टः-प्रतिपादितः । सूत्र० १७६ ।

उद्दिष्टा-प्रज्वालितः । बृ० द्वि० ६१ आ ।

उद्दिष्टं । बृ० प्र० ८३ अ ।

उद्दिष्टति-उत्सर्पज्जते इत्यर्थः । नि० चू० प्र० २९१ आ ।

उद्दिष्टियवर्थ-गुरुसमक्ष उद्दिष्टं-प्रतिज्ञातं वरं उद्दिष्टवत्तम् ।
बृ० प्र० ९७ आ ।

उद्दिष्ट-उद्दिश्य, उद्दिशति । आच० ३२५ ।

उद्दिष्टपविभक्तगती-उद्दिश्यप्रविभक्तगतिः-प्रविभक्तं प्रति-
नियतमाचार्यादिकमुद्दिश्य यत्तत्पार्श्वे गच्छति सा । विहायो-
गतेष्वयोदशो मेदः । प्रज्ञा० ३२७ ।

उद्दिष्टामि-वाचयामि । विशेष० १२९५ ।

उद्दिष्टं-मुषितम्, (देशी०) । बृ० द्वि० १०५ अ । नि०
चू० प्र० २२७ अ ।

उद्दिष्टसेस-जं लुप्तगोहिं अप्पण्ढा बार्हि णिणीतं तं भोक्तुं
सेसे छत्थियं । नि० चू० द्वि० २० आ ।

उद्देश-उद्देशः-अध्ययनैकदेशभूतम् । दश० ७ । उद्देशं
उद्देश-वस्तुन सामान्याभिधान । विशेष० ६३९ । वाच-
नासूत्रप्रदानम् । व्य० प्र० २६ अ । उद्दिश्यते इति उप-
देशः, सदसत्कर्मव्यादेशः । नारकादिव्यपदेशः उच्चावचगोत्रा-
दिव्यपदेशो वा । आच० १२४ । गुरुवचनविशेषः । अनु०
४ । यावदर्थिकादिप्रणिधानम् । पिण्ड० ३५ । उद्देशनमु-
द्देश-सामान्याभिधानरूप । अनु० २५७ । उद्देशकः-
द्वीपसमुद्रोद्देशकावयवविशेषः । भग० ७६९ । अध्ययनार्थ-
देशाभिधायी अध्ययनविभागः । भग० ५ । सामान्याभि-
धानमध्ययनम् । आच० १०४ । गुरो सामान्याभिधायि
वचनम् । उक्त० ७३ । उद्देशो अभिनवस्त । नि० चू०
प्र० २२३ आ । ज्ञात्रयामीति गुरुप्रतिज्ञारूपः उद्देशः । विशेष०
१२९६ । अविसेसिओ उद्देशो । नि० चू० द्वि० १०८ अ ।
क्षेत्रकालविभाग । बृ० द्वि० २६९ आ ।

उद्देशग-उद्देशकः-श्रीन्द्रियजन्तुविशेष । जीवा० ३२ ।

उद्देशगन्तेवासी-उद्देशगान्तेवासी । ठाणा० २४० ।

उद्देशगकाला-उद्देशनकाला-उद्देशावसरा श्रुतोपचार-
रूपाः । सम० ४६ ।

उद्देशगायरिय-उद्देशनाचार्य, आचार्यविशेषः । दश०
३११ ।

उद्देशगायरिय-उद्देशनम्-अज्ञादे पठनेऽधिकारिस्वरूपं
तत्र तेन वाऽऽचार्य-गुरुः उद्देशनाचार्यः । ठाणा० २४० ।

उद्देशिअ-उद्दिश्य कृतम् औद्देशिकम्-उद्दिष्टकृतकर्मादि-
मेदम् । दश० १७४ ।

उद्देशिअचरिमतिग-उद्देशचरमत्रितयम्, औद्देशिकस्य
पाखण्डश्रमणनिर्ग्रन्थविषयम् । दश० १६२ ।

उद्देशियं—उद्देश्यं कज्जइ तं उद्देशियं, साधुनिमित्तं भारभो । दश० चू० ५० । इह यावन्तः केचन भिक्षाचरोः समागच्छन्ति तावन्तः सर्वान् उद्देश्यं यत् क्रियते तत् । वृ० प्र० ८३ अ । औद्देशिकं—विभागौद्देशिकप्रथमो भेदः । इह यत् उद्दिष्टं कृतं कर्म वा यावन्तः केऽपि भिक्षाचराः समागमिष्यन्ति पाखण्डिनो गृहस्था वा तेभ्यः सर्वेभ्योऽपि दातव्यमिति सङ्कल्पितं भवति तदा तत् । पिण्ड० ७९ । शबलस्य षष्ठो भेदः । सम० ३९ । औद्देशिकं—यावदर्थिकादिप्रणिधानेन निर्वृत्तं, द्वितीय उद्गमदोषः । पिण्ड० ३४ । औद्देशिकं—अर्थितः पाखण्डिनः श्रमणाभिप्रैरन्यान् बोद्दिश्य दुर्भिक्षालयादौ यद्वक्तुं वितीर्यते तत् । ठाणा० ४६६ । साधकल्प्यमशानादि । दश० २०३ । उद्दिष्टं—प्राक् सङ्कल्पितम् । आचा० ३९५ ।

उद्देशोद्देशं—उद्देशः—अध्ययनविषयः तस्य उद्देशः । उद्देशोद्देश आच० १०६ ।

उद्देशगणे—गणविशेषः । ठाणा० ४५१ ।

उद्देशलिका—भूमिस्फोऽकविशेषः । आचा० ५७ ।

उद्देशिका—काष्ठनिश्चितो जीवविशेषः । आचा० ५५ ।

उद्देशिगा—उद्देशिकाकृतवल्मीकमृत्तिका । पिण्ड० २० ।

उद्देशिया—उद्देशिका, जन्तुविशेषः । ओष० १२६ । त्रीन्द्रियजीवविशेषः । उक्त० ६९५ । त्रीन्द्रियजन्तुविशेषः । जीवा० ३२ । प्रज्ञा० ४२ ।

उद्देशक—उद्देशक—घातकः । उद्देशको वा—अटव्यादिदाहकः । प्रश्न० ४६ ।

उद्देशणं—निर्भर्त्सनम् । वृ० तृ० ९० अ ।

उद्देशणा—उद्देशना, उद्दुलना—आक्रोशः । ओष० ४५ । प्रवचनविषया हीला । वृ० द्वि० १८० आ । दुष्कुलीनेत्यादि कुलाद्यभिमानपातनार्थः । ज्ञाता० २०० ।

उद्देशणाओ—अवहेलना । आष० ६५ ।

उद्देशणाहि—दुष्कुलीनेत्यादिभिः कुलाद्यभिमानपातनार्थैर्वचनैः । भग० ६८३ ।

उद्देशणो—वधः । ओष० २१५ ।

उद्देशिया—खरंटियाणि । नि० चू० प्र० २१२ आ । उद्देशिता—खरंटिता । वृ० द्वि० २१७ अ । ओमासिया । नि० चू० प्र० १९५ अ ।

उद्ध—ऊर्ध्वं । जं० प्र० ४६२ । नदी । १५४ ।
उद्धघणभवन—ऊर्ध्वघनभवनानि—उच्चाविरलगेहानि ॥ जं० प्र० १४४ ।

उद्धट्टा—उवउट्टा—घ्राता । नि० चू० प्र० १५२ अ ।

उद्धट्टु—उद्धृत्य । आचा० ३७७ ।

उद्धट्टाणं—कायोत्सर्गम् । नि० चू० प्र० ११३ आ ।

उद्धट्ट—उद्धृता, स्थालादौ स्वयोगेन भोजनजातमुद्धृतम् । तृतीया पिण्डैषणा । आव० ५७२ । जत्य उवक्खडियं भायणे ताओ उद्धरिय छप्पगादिसु एस उद्धडा । नि० चू० तृ० १२ अ ।

उद्धतरेणुयं—उद्धतरेणुकं—ऊर्ध्वगतरजस्कम् । जं० प्र० १४५ ।

उद्धत्त—औद्धत्यम्—अहङ्कारः । उक्त० ५२६ ।

उद्धत्तमणहारिणो—औद्धत्यं—अहङ्कारस्तत्प्रधानं मन औद्धत्यमनस्तद्वरणशीला । औद्धत्यमनोहारिण—अत्यन्तशान्तचित्तवृत्तयः, यतस्तस्य इत्यर्थः । उक्त० ५२६ ।

उद्धपुरीया—ऊर्ध्वपुरीतत्—ऊर्ध्वगतान्त्राः । प्रश्न० ५६ ।

उद्धपूरित—ऊर्ध्वपूरित—श्वासपूरितोर्ध्वकाय ऊर्ध्वो वा स्थितो धूल्या पूरितः । प्रश्न० ५६ ।

उद्धमंताणं—यथायोगमुद्धमायमानादिषु । राज० ४६ ।

उद्धमुद्गागार—ऊर्ध्वमुद्गाकार—मलकसम्पुटाकारः । भग० ३४९ ।

उद्धम्ममाणं—उत्पाद्यमानम् । प्रश्न० ५० । उत्पाद्यमानम् । प्रश्न० ६२ ।

उद्धरन्ति—उत्पाद्यन्ति । ओष० ३३७ ।

उद्धरणं—उद्घ्रियते—उत्तरपरिकर्म क्रियते । आव० ७६४ ।

उद्धरुट्टो—तीव्ररोषः रोषकाले । आव० ६३२ ।

उद्धरेणू—स्वतः परतो वा ऊर्ध्वधस्तिर्यक्चलन्धर्मो जालप्रविष्टसूर्यप्रभाभिव्यङ्ग्यो रेणुरूध्वरेण । जं० प्र० ९४ ।

उद्धलोगवत्थव्वा—ऊर्ध्वलोकवासित्वं—समभूतलान् पञ्चशतयोजनोच्चनन्दनवनगतपञ्चशतिकाष्टकूटनिवासित्वम् । जं० प्र० ३८८ ।

उद्धसियरोमकूवो—उद्धूषितरोमकूपः । आव० ५१३ ।

उद्धाहो—उद्धावित । आव० २०६, १९२ । अवधावित । आव० ५१३ ।

उद्गाइया-उद्गाविता । उक्त० १०० । वेगेन प्रसृता । उक्त० ३६४ ।

उद्गाईया-उद्गाविता सन्नह्यगता । उक्त० १७९ ।

उद्गायमाणो-उत्तिष्ठन् । प्रश्न० ६२ । उद्गावमाणः-प्रवर्द्धमान । ज्ञाता० ७० ।

उद्गारपलिओचमे - तत्र वक्ष्यमाणस्वरूपवालाग्राणां तत्त्व-
ण्डानां वा तद्द्वारेण द्वीपसमुद्राणां वा प्रतिसमयमुद्गरण-
अपोद्गरणमपहरणमुद्गार तद्विषय तत्प्रधानं वा पत्योपम-
मुद्गारपत्योपमम् । अनु० १८० ।

उद्गावणं-कार्यस्य निष्पादनम् । व्य० प्र० १७२ अ ।

उद्भिअ-उद्भूत -देगान्निर्वामित । ज० प्र० २७७ ।

उद्भिय-उद्भूता-निष्काशनम् । ठाणा० ४६३ ।

उद्भी-उद्भि । ज० प्र० ४५४ । 'मेलितु पण्हियाओ चलणे
वित्थारिऊण वाहिरओ । ठाउस्सगं एसो वाहिरउद्भी मुणे
यवो ॥ अगुट्टे मेलविउ वित्थारिय पण्हियाओ वाहिं तु । ठाउ-
स्सग एवो भणिओ अंविमतरुद्धित्ति ॥' आव० ७९८ ।

उद्भीमुहकलंबुआपुप्फसंठिता - ऊर्ध्वमुखकलम्बुकपुष्प-
संस्थिता-ऊर्ध्वमुखस्य कलम्बुकापुष्पस्येव-नालिकापुष्पस्येव
संस्थितं-संस्थानं यस्या सा । सूर्य० ६७ ।

उद्भुअ -इतस्ततो विप्रसृत । ज० प्र० ५१ । जीवा०
१६०, २०६ ।

उद्भुताप-उद्भुतया-दर्पातिशयेन । भग० ५२७ ।

उद्भुम्ममाणं-उत्पाद्यमानम् । औप० ४७ ।

उद्भुय-उद्भुतः-उद्भूत । औप० ५ । इतस्ततो विप्रसृत ।
सूर्य० २९३ । उद्भूत । भग० ५४० । उद्भूता-वायुना ।
ज्ञाता० ८० ।

उद्भुयाप - उद्भुतया - वल्लादीनामुद्भुतत्वेन, उद्भुतया वा
सदृश्यया । भग० १६७ ।

उद्भुवमाणं-उत्पाद्यमानम् । औप० ४७ ।

उद्भुसियं-रोमाञ्चितम् । उद्भुपितम् । नि० चू० प्र० ३१५ आ ।

उद्भूय-उद्भूत । आव० ५२० ।

उद्भुलिता-सरक्खा । नि० चू० प्र० ३२४ आ ।

उद्भिज्जत्वं-सम्पूर्यजत्वम् । ठाणा० ११४ ।

उद्गामक-उद्यतविहारी । व्य० प्र० १६८ अ ।

उद्गामकभिक्षाचर्या - बहिर्प्रमेषु भिक्षार्थं पर्यटनम् ।
वृ० प्र० २०६ आ ।

उद्यतकं-उच्छिन्नम् । प्रश्न० १५४ । पामिच्चं, भिक्षादोष ।
आ चा० ३२९ ।

उद्यतविहारेण मासकृत्पादिना । उक्त० ५८७ ।

उद्यानि-प्रतिश्रोतोगामिनी सा । व्य० प्र० २५ आ ।

उद्युक्तः-परायण । आव० ५८७ ।

उद्राः-सिन्धुविषये मत्स्यास्तत्सूक्ष्मचर्मनिष्पन्नानि । आचा०
३९४ ।

उद्राणि-सिन्धुविषये मत्स्यास्तत्सूक्ष्मचर्मनिष्पन्नानि । आचा०
३९४ ।

उद्दर्शनं-निष्क्रमणम् । आचा० ६९ । श्रित्यादेर्दृष्टिकरण-
स्वरूपम् । भग० २५ ।

उद्दर्शनकरणं-करणविशेष । भग० २४, ९० ।

उद्दस्यं-निष्क्रम्य । आव० १७७ ।

उद्दसं-शून्यम् । उक्त० १०९ ।

उद्दसितगृहं-शून्यागारम् । उक्त० ६६५ ।

उद्दालयन्-आलोढयन् । दश० १८ ।

उद्ग-और्णिक । ठाणा० ३३८ ।

उद्गप-उद्गत । सम० ७१ ।

उद्गतमणे-उद्गतमणा-प्रकृत्या औदार्यादियुक्तमना । ठाणा०
१८३ ।

उद्गतरूवे-संस्थानावयवादिषौन्दर्याद् उद्गतरूप । ठाणा०
१८३ ।

उद्गतावत्ते-उद्गत-उच्छिन्न । स चासावावर्त्तधेति उद्गता-
वर्त्त । ठाणा० २८८ ।

उद्गय-उद्गनं-अङ्गुलिपर्वाणि । ओष० १७१ । गुणवन्ति,
उच्चानि च । ज्ञाता० ३ ।

उद्गयनं-शृङ्गारविशेष । ज० प्र० ११६ ।

उद्गयमाणे-उद्गतमान, उद्गतो मानोऽस्येत्युद्गतमान, उद्गत
वाऽऽत्मान मन्यत इति । आचा० २१५ ।

उद्गाडीओ । नि० चू० प्र० ११२ अ ।

उद्गात-महाविदेहे नगरविशेषः । निरय० ४२ ।

उद्गामओ-ऊर्गामय । आव० ४१८ ।

उद्गामिञ्जते-उद्गाम्यते ऊर्ध्वमुत्क्षिप्यते । जीवा० ३०७ ।

उन्नामिजइ(ए)—उन्नामित—उत्क्षिप्त, प्रसिद्धिं गत, इति-
यावत् । अनु० १४३ ।

उन्निद्रीकृतं—बोधितम् । जीवा० २७१ ।

उन्निय—और्णिकम् । ठाणा० ३३० ।

उन्मग्नजला—नदीविशेष । ठाणा० ७१ ।

उन्माथितः । आव० १५६ ।

उपकारिका—राजधानीस्वामिसत्कप्रासादावतंसकादीना पी-
ठिका । जीवा० २२२ ।

उपकार्योपकारि—राज्ञामुपकार्योपकारिका । ज० प्र०
३२१ । जीवा० २२२ ।

उपगतश्लाघं—उपगतश्लाघत्वं—उक्तगुणयोगान्प्राप्तश्लाघता ।
चतुर्विंशतितमो वचनातिशय । सम० ६३ ।

उपगूहनं—परिष्वजनम् । नि० चू० प्र० २५६ आ ।

उपघसरं—निर्दमनम् । ओष० १६२ ।

उपचयद्रव्यमन्दः—य परिस्थिरतरशरीरतया गमनादि-
व्यापारं कर्तुं न शक्नोति । वृ० प्र० ११३ अ ।

उपचयभावमन्दः—यो बुद्धेरुपचयेन यतस्तत् कार्यं कर्तुं
नोत्सहते । वृ० प्र० ११३ अ ।

उपचारोपेतं—उपचारोपेतत्वं—अग्राम्यता । तृतीयो वचनाति-
शय । सम० ६३ ।

उपचियमंसो—बल्लियमरीरो । नि० चू० प्र० २६६ आ ।

उपदर्शना—जम्बूद्वीपनीलवर्षधरपर्वते नवमकूट । ठाणा०
७२ ।

उपदिष्टा—महाकल्याणकसम्बन्धितया पुण्यतिथिवेन प्र-
ख्याता, तथा पौर्णमासीषु च तिसृष्वपि चतुर्मासकति-
थिष्वित्यर्थः । सूत्र० ४०८ ।

उपदेशः—श्रुतस्य पर्याय । विशेष० ४१६ ।

उपधानकं—द्रव्योपधानम् । आव० ६६८ । विव्वोयणा ।
विव्वोयणा, तपनीयमग्न्यो गण्डोपधानका । जीवा० २३१ ।

उपनीतरागं—उपनीतरागत्वं—मालकोशादिग्रामरागयुक्तता ।
सप्तमो वचनातिशय । सम० ६२ ।

उपपत्ति । भग० १५ ।

उपवृंहयन्—अनुमोदयन् । ज्ञाता० १८ ।

उपभोगपरिभोगः—अशनादिवाहनान्ताना बहुसावधाना
वर्जनमल्पसावधानामपि परिमाणम् । तत्त्वा० ७-१६ ।

उपमानं—दृष्टान्त । ओष० १७ । श्रुतातिदेशवाक्यस्य
समानार्थोपलम्भने सज्ञासज्ञिसम्बन्धज्ञानमुपमानम् । ठाणा०
२६२ ।

उपयुक्तद्रव्यसम्यक्—यदुपयुक्तं—अभ्यवहृत द्रव्यं मन-
समाधानाय प्रभवति तत् । आचा० १७६ ।

उपरतकायिकी—अप्रमत्तसयतस्योपरतस्य सावययोगेभ्यो
निवृत्तस्य क्रिया । कायिकीक्रियायास्तृतीयो भेद । आव०
६११ ।

उपरितनक्षुल्लकप्रतराः—तत्र तिर्यग्लोकमध्यवर्तिनः सर्व-
लघुरज्जुप्रमाणात् क्षुल्लकप्रतरादारभ्य यावदधो नव योज-
नशतानि तावदस्या रत्नप्रभायां पृथिव्या ये प्रतराः ते उप-
रितनक्षुल्लकप्रतरा । नंदी ११० ।

उपरिमाण—उपरितना । आव० ६४७ ।

उपर्यविस्रम्भः । आचा० १०६ ।

उपलिंपति—घटकमुखस्य तत्पिधानकस्य च गोमयादिना
रन्त्रं भजन्ति । ज्ञाता० ११९ ।

उपवस्तुं—उपशसान् कर्तुम् । पिण्ड० १६७ ।

उपव्रंतो—उपागच्छन्, आगच्छन् । आव० ४३४ ।

उपशमनिष्पन्नः—उपशान्तक्रोध इत्यादि उदयाभावफलरूप
आत्मपरिणाम इति भावना । ठाणा० ३७८ ।

उपशान्ता—प्रदेशतोऽप्यधेयमाना कषाया । ठाणा० ५ ।

उपश्रा—द्वेषः । व्य० प्र० ७ अ ।

उपसंप—उपसम्पत्—उपसम्पत्ति—प्राप्तिः । भग० ९०४ ।

उपसंपदालोचना—आलोचनाया द्वितीयो भेदः । व्य० प्र०
४८ आ ।

उपसङ्घात—अनिष्टरूपस्तूपसङ्घात । नंदी १७१ ।

उपस्थं—उपस्थितम् । व्य० द्वि० २२२ आ ।

उपस्थापनं—पुनर्दीक्षणं पुनश्चरणं पुनर्व्रतारोपणम् । तत्त्वा०
९-२२ ।

उपस्थापयितुं—उत्स्थापनाकरणत्वं । व्य० द्वि० २१५ अ ।

उपस्पृशति—वस्त्राणि प्रक्षालयति । आचा० ४३४ ।

उपहितं—भोजनस्थाने दौकितं भक्तमिति भावः । ठाणा०
१४८ ।

उपादानकारणं—मृदादि । ठाणा० ४९ ।

उपाधि—उपादानमुपाधि—सन्निधिः । भग० ४ ।

उपाया—व्याख्याज्ञानि । आचा० ८२ ।

उपायोपेयभावलक्षणः-वचनरूपापञ्च प्रकरणमुपायः तत्प-
रिज्ञानं चोपेयम् । प्रज्ञा० २ ।

उपाद्भाग-पोषचतुर्थभाग । आचा० ३२६ ।

उपालंभ-उपालम्भ विनयेत्याविहितविधायिनः । ज्ञाता०
७७ ।

उपालक-निर्व्यूहः, गवाक्ष । व्य० प्र० १३३ अ ।

उपैति-करोति । आचा० २१७ ।

उपोद्घातनिर्युक्तिः-निर्युक्तिभेद । ठाणा० ६ ।

उत्पद्य-उत्पत्तिकं-उद्भूतम् । उत्त० ११९ ।

उत्पज्जते-उत्पद्यन्ते, एतत्प्रभावात् स्फातिमद्भवन्ति । जं०
प्र० २५८ ।

उत्पज्जमाणकालं-उत्पद्यमानकालं-आद्यसमयादारभ्यो-
त्पत्यन्तसमय यावदुत्पद्यमानत्वस्येष्टत्वाद् वर्तमानभविष्य-
त्कालविषयं द्रव्यम् । भग० १२ ।

उत्पडा-त्रैन्द्रियविशेष । प्रज्ञा० ४२ ।

उत्पण-उत्पन्न-विधिना प्राप्तम् । दश० १८१ ।

उत्पणमिस्सिया-उत्पन्नमिश्रिता-उत्पन्ना मिश्रिता अनु-
त्पन्नैः सह सङ्ख्या पूरणार्थं यत्र सा । सत्यामृषाभाषाया
प्रथमो भेदः । प्रज्ञा० २५६ ।

उत्पत्ति-उत्पत्ति-निदानम् । व्य० प्र० ९१ अ ।

उत्पत्तिभं-पर्वतिथिमन्तरेणाकस्मिकं भोज्यम् । बृ० द्वि०
१९२ अ ।

उत्पत्तिभा-उत्पत्तिरेव न शास्त्राभ्यासकर्मपरिशीलनादिकं
प्रयोजनं-कारणं यस्याः सा औत्पत्तिकी । नवी १४४ ।

उत्पत्तिकसाय-द्रव्यादेर्वात् कषायप्रभवः तदेव कषाय-
निमित्तत्वात् उत्पत्तिकषायः । आव० ३९० । शरीरोपधि-
क्षेत्रवास्तुस्थाण्वादयो यदाश्रित्य तेषामुत्पत्तिः । आचा० ९१ ।

उत्पत्तिया-औत्पत्तिकी-उत्पत्तिरेव प्रयोजनं यस्याः सा,
बुद्धिविशेष । आव० ४१४ । उत्पत्तिकी-अदृष्टाभुताननु-
भूतविषयाकस्माद्भवन्शीला । राज० ११६ ।

उत्पत्ती-उत्पत्तिकर स्वकल्पनाश्लेषनिर्मितः शतरूपकोदि ।
आच० ४९९ । आरम्भमात्रम् । ठाणा० २८५ । सामा-
न्यतो या च विशेषतः । ठाणा० ४४९ ।

उत्पन्न-उत्पन्नविषया-सत्यामृषाभाषाभेदः । दश० २०९ ।

उत्पन्नमीसंते-उत्पन्नविषयं मिश्रं-सत्यामृषा उत्पन्नमिश्रं
तदेवोत्पन्नमिश्रकम् । ठाणा० ४८९ ।

उत्पयंते-भूतलोदुत्पततः । ज्ञाता० ४६१ ।

उत्पयनिवयं-उत्पात-आकाशे उल्लेखं निपात-तस्माद्-
वपतनं उत्पातपूर्वं निपातो यस्मिन् नदुत्पातनिपातम् ।
दिव्यनाट्यविधि । जं० प्र० ४१२ ।

उत्पराउ-उपरित-उपरिष्ठात् । दश० ३८ ।

उत्परामुहो-उपरिमुख । आव० १८१ ।

उत्परामुहो-उपरिभूतः । आव० ५०२ ।

उत्पलं-उत्पल-नीलोत्पलादि । आचा० ३४८ । चतुरशीति-
रुत्पलाङ्गशतसहस्राणि । जीवा० ३४५ । गर्दभकम् ।
राज० ८ । जीवा० १७७ । उत्पलकुष्ठं, नीलोत्पलं, वा ।
जीवा० २७७ । उत्पलः । प्रज्ञा० ३७ । जलरुहविशेषः ।

प्रज्ञा० २३ । कालविशेषः । भग० २७५ । उत्पलं-चतु-
रशीत्या लक्षैरुत्पलाङ्गैः । अनु० १०० । उत्पलार्थः एका-
दशशते प्रथम उद्देशः । भग० ५११ । कालविशेषः । भग०
८८८ । भग० २१० । कालविशेषः । सूर्य० ९१ । नीलो-

त्पलमुत्पलकुष्ठं वा । सम० ६१ । औप० १६ । आरणकल्पे
विमानविशेषः । सम० ३८ । उत्पलकुष्ठं-गन्धद्रव्यविशेषः ।
ज्ञाता० १२९ । उत्पलं-नीलोत्पलादि । दश० १८५ ।

उत्पलं-कुष्ठम् । जं० प्र० ११७ ।

उत्पलंग-उत्पलाङ्गं-चतुरशीतिर्हुकशतसहस्राणि । जीवा०
३४५ । कालविशेषः । ठाणा० ८६ । उत्पलाङ्गं, कालवि-
शेषः । सूर्य० ९१ । भग० ८८८ । उत्पलाङ्गं चतुरशीत्या
लक्षैर्हुकैः । अनु० १०० ।

उत्पलगुम्मा-उत्पलगुल्मा, पुष्करिणीनाम् । जं० प्र० ३३५,
३६० ।

उत्पलनालं-उत्पलनालं-उत्पलं-नीलोत्पलादि नालं-तस्यै-
वाधारः । आचा० ३४८ ।

उत्पलपडमोपसोभिता-उत्पलपद्मोपसोभिता । आव०
८१९ ।

उत्पलबेटिया-उत्पलवृन्तानि नियमविशेषात् प्राकृतया
भिक्षत्वेन येषां सन्ति ते उत्पलवृन्तिकाः । औप० १०६ ।

उत्पलयं-उत्पलक-गर्दभकम् । जीवा० १८२ ।

उत्पलहृत्थगा-उत्पलाख्यजलजकुसुमसमूहविशेषः । जं०
प्र० ४४ । उत्पलाख्यजलजकुसुमसमूहातविशेषः । राज० ८ ।

उत्पलहृत्थय-उत्पलहस्तकः-उत्पलाख्यजलजकुसुमसमूह-
विशेषः । जीवा० १९९ ।

उप्पला—पिशाचेन्द्रकालस्य तृतीयाग्रमहिषी । ठाणा० २०४ ।

पुष्करिणीविशेषः । जं० प्र० ३६० ।

उप्पलाई—गर्भभक्तानि ईषशीलानि वा । जं० प्र० २६ ।

उप्पलावप—उत्प्लावयति । दश० २०५ ।

उप्पलुजला—उत्पलोज्ज्वला, पुष्करिणीनाम । जं० प्र० ३३५, ३६० ।

उप्पलुहेसप—उत्पलोद्देशक—एकादशशते प्रथम । भग० ९६६ ।

उप्पह—उत्पथ—उन्मार्ग । उत्त० ५४८ । परस्मय । ठाणा० २४१ ।

उप्पा—उत्पाद । ठाणा० १९ ।

उप्पाइओ—उत्पात । आव० २९८ ।

उप्पाइत्ता—उत्पादयितुं—सम्पादनाय, अथवाऽनुत्पन्नानां भोगानामुत्पादयिता—उत्पादक । ठाणा० २६४ । सम्पादनशील । ठाणा० ३८६ ।

उप्पाइया—उत्पाता—अनिष्टसूचका रुधिरवृष्ट्यादयस्तदेतुका येऽनर्थास्ते औत्पातिका । सम० ६२ ।

उप्पाए—उत्पात—सहजरुधिरवृष्ट्यादिलक्षणोत्पातफलनिरूपकनिमित्तशास्त्रम् । सम० ४९ । उत्पाद । आव० ६६२ ।

उप्पाएति—उत्—प्राबल्येन प्रावयति । नि० चू० प्र० २५२ आ ।

उप्पाएमाणे—व्युत्पादयन् । उत्त० १५७ ।

उप्पाओ—उत्पाद—उत्पत्तिहेतुभूतः क्रियालक्षणः । विशेष० २४१ ।

उप्पाते—उत्पाद—सहजरुधिरवृष्ट्यादि । ठाणा० ४२७ ।

उप्पाय—उत्पातपूर्व—प्रथमपूर्वनाम । ठाणा० ४८४ । उत्पात—प्रकृतिविकारो रक्तवृष्ट्यादि । प्रश्न० १०९ । उल्कापातदिग्दाहादिकम् । अनु० २१६ । उत्पाद—यतो नानुत्पन्नं वस्तु लक्ष्यते अतोऽयमपि वस्तुलक्षणम् । आव० २८२ । उत्पात—सहजरुधिरवृष्ट्यादिकम् । आव० ६६० । उत्पात—वपि हसितादि । सूत्र० ३१८ । प्रथमपूर्वम् । नदी ५२ । ठाणा० १९९ ।

उप्पायग—उत्पादक—ये भूमिं भित्त्वा समुत्तिष्ठन्ति ते । व्य० द्वि० २८८ आ ।

उप्पायण—उत्पादना—सम्पादनं, गृहस्थात्पिण्डादेरुपाजनमित्यर्थः । ठाणा० १५९ ।

उप्पायणा—उत्पादना—धात्र्यादिका षोडशविधा । प्रश्न० १५५ । धात्र्यादिलक्षणदोषविशेषः । आव० ५७६ ।

उप्पायणोवघाते—उत्पादनया—उत्पादनादोषैः, उपघात—अशुद्धता उत्पादनोपघातः । ठाणा० ३२० ।

उप्पायपव्वप—उत्पातपर्वत । सम० ३३ । तिर्यग्लोकगमनाय यत्रागत्योत्पतति स । भग० १४४ ।

उप्पायपव्वयगा—उत्पातपर्वताः—यत्रागत्य बहवः सूर्याभिविमानवासिनो वैमानिका देवा देव्यश्च विचित्रक्रीडानिमित्तं वैक्रियशरीरमारचयन्ति । राज० ७९ ।

उप्पायपव्वया—यत्रागत्य बहवो व्यन्तरदेवा देव्यश्च विचित्रक्रीडानिमित्तं वैक्रियशरीरमारचयन्ति । जं० प्र० ४४ । जीवा० १९९ ।

उप्पायपुञ्चं—उत्पादपूर्वम्, तत्थ सव्वदव्वणं पज्जवाण य उप्पायमगीकाउ पणवणा कया । नदी २४१ । यत्रोत्पादमाश्रित्य द्रव्यपर्यायाणां प्ररूपणा कृता तद् । सम० २६ ।

उप्पाया—त्रीन्द्रियविशेषः । प्रज्ञा० ४२ ।

उप्पाल—प्रहरणकोशविशेषः । जीवा० २३२ । प्रहरणकोश—प्रहरणस्थानम् । राज० ९३ । मत्तवारणम् । जीवा० २७९ ।

उप्पालसंठिओ—उत्पालसंस्थित—मत्तवारणसंस्थितः । जीवा० २७९ ।

उप्पासितो—उत्प्रासित—असूयितः । आव० १०१ ।

उप्पासिया—हसिता । नि० चू० प्र० ६९ अ ।

उप्पि—उपरि । भग० ८२ । ठाणा० ४३२ ।

उप्पिजल—उप्पिञ्जल—आकुलकम् । राज० ५२ ।

उप्पिच्छ—धामसयुक्तम् । जं० प्र० ४० । श्वासयुक्त, त्वरितम् । ठाणा० ३९६ । अनु० १३२ । आकुलं रोपभृतं बोध्यते । श्वासयुक्तं वा । जीवा० १९४ । भीतौ । ज्ञाता० १६१ ।

उप्पिट्टणयं—उत्पिट्टनक—कुट्टनोत्पिट्टना । उत्त० ८ ।

उप्पिट्टणा—उत्—प्राबल्येन पिट्टना उत्पिट्टना । उत्त० ८ ।

उप्पित्थं—श्वासयुक्तम् ।

उप्पिवंत—उत्पिवन्त—आसादयन्त । प्रश्न० ६३ ।

उप्पियंतं—मुहुर्मुहुः श्वसन्तम् । व्य० द्वि० ५३ अ ।

उप्पियणं—मुहुः श्वसनम् । व्य० द्वि० ५३ अ ।

उप्पिलणा—उत्पीडनं—प्राणादीनां प्लावनम् । व्य० द्वि० १० अ ।

उप्पील-उत्पील-समूहः । प्रश्न० ५० ।

उप्पीलइ-उत्पीडयति-प्रावत्येन बाधते । जीवा० ३२६ ।

उप्पीलिय-उत्पीडिता प्रत्यक्षारोपणेन, बाहौ वद्धा । भग० १९३ ।

गाढीकृता । राज० ११८ । भग० ३१७ । ज्ञाता० २२१ ।

जीवा० २५९ । उत्पीडित-गाढं वद्धः । प्रश्न० ४७ । उत्पी-

डिता-गुणसारणेन कृतावपीडा, बाहौ वद्धा वा । भग०

३१८ । कृतप्रत्यक्षारोपणा । विपा० ४७ । आरोपितप्रत्यक्षा ।

औप० ७१ । आक्रान्ता गुणेन । ज्ञाता० ८५ ।

उप्पीसेज्जा । भग० ७६६ ।

उप्पुया-उत्प्लुता-उत्सुकाः । प्रश्न० ५२ ।

उप्पूर-उत्पूर-प्राचुर्यम् । प्रश्न० ४३ । जलप्लवः । प्रश्न० ७६ ।

उप्पेक्खेज्ज-उपेक्ष्यते । आव० ६४० ।

उप्फंदति-उत्स्पन्दते-प्रविशति । उत्त० ३५५ ।

उप्फंसणं । ओष० १९५ ।

उप्फणिसु-साध्वर्थं वाताय दत्तवन्तः । आचा० ३४३ ।

उप्फसणा-अप्फायस्पर्शनं यत्सहचरित लवणोत्तारणम् ।

वृ० द्वि० ६१ आ ।

उप्फालग-उत्प्रासकम् । उत्त० ६५६ ।

उप्फिडइ-मण्डकवत्प्लवते । उत्त० ५५१ ।

उप्फुल्लं-विगसिएहिं इत्थीसारीर रयणादि वा ण निज्जाइ-

यव्व । दश० चू० ७७ । उप्फुल्ल-विकसितलोचनम् ।

दश० १६८ । निष्पुष्प । नि० चू० प्र० २०१ अ ।

उप्फेणओफेणीयं-सक्रोपोष्मवचनं यथा भवति । विपा० ८३ ।

उप्फेस-मुकुटम् । औप० २५ । शिरोवेष्टनम् । आचा० ३८० । प्रज्ञा० ८७ ।

उप्फेसि-शिरोवेष्टन, शेखरक इत्यर्थः । ठाणा० ३०४ ।

उप्फोसं-उत्स्पर्शनं छटनम् । वृ० प्र० २८५ अ ।

उप्फोसणं-क्रियाविशेषः । नि० चू० द्वि० १६६ अ ।

उप्फोसणा-जलच्छटा । नि० चू० द्वि० ६३ अ ।

उप्फोसेज्ज-रुष्येत् । नि० चू० प्र० १८६ आ ।

उप्फुल्लो-निष्पुष्प । ओष० ९७ ।

उब्बद्धो-अववद्ध । आव० २९९ ।

उब्बद्धओ-उद्बद्धः । आत्र० ४५२ ।

उब्बुडा-उद्याता । आव० ६७७ ।

उब्बुडु-अन्तःप्रवेशितम् । अनुत्त० ७ ।

उब्बुडुनिबुडुयं-उन्ममनिममत्वम् । प्रश्न० ६३ ।

उब्भं-तव । उत्त० १४७ ।

उब्भंडो-असवृतपरिधानादि । वृ० तृ० २२५ अ ।

उब्भज्जिय-उद्धिद्य । उत्त० १९२ ।

उब्भट्ट-अभ्यर्थितम् । पिण्ड० ९० ।

उब्भड-उद्भटं-विकरालम् । जं० प्र० १७० । अनुत्त० ७ ।

भग० ३०८ । स्पष्टम् । भग० ३०८ ।

उब्भमा-उत्-प्रावत्येन भ्रमयन्ति उद्भमा-भिक्षाचराः । व्य० प्र० १५३ आ ।

उब्भमे-उद्भमेत्-यायात् । आचा० २९१ ।

उब्भव-उद्भव-सम्भवः । ज्ञाता० ५० । सम्भूतिः । भग० ४७० ।

उब्भवणं-निष्वावणं । नि० चू० प्र० ५२ आ ।

उब्भवेति-उच्छ्रयति । आव० ३४२ ।

उब्भातो-निसण्णो । नि० चू० प्र० ३५ आ ।

उब्भाम-भिक्षाचरप्राप्तः । व्य० प्र० २५० अ ।

उब्भामइला-उद्भ्रामिला-स्वैरिणी । व्य० द्वि० ३१ आ ।

उब्भामओ-उद्भ्रामकः, जार । पिण्ड० १२३ । पारदारिक । ओष० ९२ । वृ० तृ० ४८ अ ।

उब्भामगं-भिक्षायरिया । नि० चू० प्र० ७७ आ । नि० चू० प्र० ३६ आ । पारदारिका । ओष० ७५ । वृ० द्वि० २६ अ । पारदारिगो । नि० चू० प्र० १०७ अ । सधा-डगो । नि० चू० द्वि० ९४ आ ।

उब्भामनितोय-उद्भ्रामकनियोगः-प्राप्तः । व्य० प्र० १५३ आ ।

उब्भामिगा-उद्भ्रामिका-कुलटा । व्य० द्वि० १५० आ । उद्भ्रामिका-मनोगुप्तिदृष्टान्ते श्रेष्ठिपुत्रश्रावकजिनदासभार्या । आव० ५७८ । असती । दश० ५७ ।

उब्भामिज्जेति-अपभ्राज्यन्ते । वृ० तृ० १३७ आ ।

उब्भामिया-कुशीला । वृ० द्वि० २६४ आ । उद्भ्रामिका-स्वैरिणी । आव० ४२१ ।

उब्भामे-भिक्षायरियं गच्छति । नि० चू० प्र० ११३ आ । भिक्षाभ्रमणम् । ठाणा० २६६ ।

उब्भावण-उद्भावन-महद्विकृतासम्पादनं कृतवान् । वृ० तृ० ९३ अ । परिभव । ओष० १४८ ।

उच्चावणा—उद्भावना—उत्प्रेक्षणा । भग० ४८९ । उत्प्रेक्षणाणि ।

ज्ञाता० १७७ । उद्भावना । दश० ४४ । प्रकाशनम् ।

नदी० ५३ । अपभ्रान्तानां । उत्त० १६९ ।

उच्चिगा—उच्चिदो—भूमिमेदाज्जाता उच्चिज्जा—खजनकादयः ।
ठाणा० ३८६ ।

उच्चिज । नि० चू० प्र० ३३५ आ ।

उच्चिज्ज—उद्मेधा—वस्तुलप्रभृतिशाकभर्जिका । पिण्ड०
१६८ । उच्चिज्ज भुव जाता उच्चिज्जा खजनकादि । प्रश्न०
९० ।

उच्चिज्जमाण—उच्चिज्यमानं—उद्भाष्यमानम् । जीवा० १९१ ।

उच्चिज्ज—उद्देदनं उच्चिज्जं साधुभ्यो घृतादिदाननिमित्तं कुतुपादे
मुखस्य गोमयादिस्थगितस्योद्घाटनं तद्योगादेयमपि घृतादि
उच्चिज्जम् । द्वादश उद्गमदोष । पिण्ड० ३४ ।

उच्चिज्य—उद्देदनमुच्चित् उच्चिज्जन्म येषां ते उच्चिज्जा—पक्ष-
खजरीटपारिप्लवादयः । दश० १४१ । उच्चिज्ज—लवणाक-
राद्युत्पन्नम् । आचा० ३५५ ।

उच्चुति—आभ्युदयिकी, देवतापरिगृहीता गोशीर्षचन्दन-
मयी मेरी । आव० ९७ ।

उच्चुयावेड । दश० चू० ८० ।

उच्चैति—उच्चैरुच्यन्ति । आव० ३४२ । ऊर्ध्वयन्ति । उत्त०
१४७ ।

उच्चैश्चम—उद्मेधं—सामुद्रादि । अप्रासुकम् । दश० १९८ ।

उच्चो—उभयतः—उच्चो—शिरोऽन्तपादान्तावाश्रित्य । ज्ञाता०
१५ ।

उभयं—उभयं—सयमासयमस्वरूपं श्रावकोपयोगि । दश०
१५८ । सघायसाङ्ग, सङ्घातशातनकरणं, यस्य शकटोदाह-
रणम् । आव० ४६२ ।

उभयभागा—उभयभागा—चन्द्रेणोभयतः—उभयभागाभ्यां
पूर्वेत पश्चाच्चेत्यर्थो भज्यन्ते—भुज्यन्ते यानि तानि उभय-
भागानि, चन्द्रस्य पूर्वेत पृष्ठतश्च भोगमुपगच्छन्तीत्यर्थः ।
ठाणा० ३६८ । उभयभागानि—उभयं—दिवसरात्री तस्य
दिवसस्य रात्रेथेत्यर्थः, चन्द्रयोगस्यादिमधिकृत्य भागो येषां
तानि । सूर्य० १०४ ।

उभयओ—उभयतः, उभयो—पार्श्वयो । सूर्य० २९३ ।

उभयकल्पिय—उभयकल्पिक—यो द्वावपि सूत्रार्थौ युगपद्
ग्रहीतुं समर्थः । वृ० प्र० ६३ अ ।

उभयकाला—दिया रातो य । नि० चू० तृ० २१आ ।

उभयकिडकम्म—उभयकृतिकर्म—वन्दनम् । ओष० २२ ।

उभयजं—गुणनिष्पन्नं, समयप्रसिद्धम् । पिण्ड० ४ ।

उभयतरो—तं च तवं करेतो आयरियाइवेयावक्ष्यपि करेति
सलद्धित्तणओ एस उभयतरो । नि० चू० तृ० १२३ अ ।

उभयनिसेहो—उभयनिषेधः, सङ्घातपरिशातशून्यं, यस्य स्थू-
णोदाहरणम् । आव० ४६२ ।

उभयपंता—उभयप्रान्ता—अभद्रिका, अशोभनेत्यर्थः । ओष०
१५ ।

उभयपइद्धिते—उभयप्रतिष्ठित—आत्मपरविषयः । ठाणा०
१९३ ।

उभयपदव्याहृतं—गत्यागतिलक्षणे मेदः । आव० २८१ ।

उभयपदाव्याहृतं—गत्यागतिलक्षणे मेदः । आव० २८१ ।

उभयभविष—उभयभविकं—द्वहपरलक्षणयोर्भवयो यदनुगा-
मितया वर्तते तदुभयभविकम् । भग० ३३ ।

उभयाक्षया—पञ्चविधाचारपरिज्ञानकरणोद्यतगुर्वादेशादेरन्य-
थाकरणलक्षणया गुरुप्रत्यनीकद्रव्यलिङ्गधार्यनेकध्रमणवत् सूत्रा-
र्थोभयैर्विराध्येत्यर्थः । सम० १३३ ।

उभयास्तिकः । सम० ४२ ।

उभयथण—अवसंथमधोमुखम् । व्य० द्वि० ३२३ आ ।

उभजायणसगोत्ते—पुष्यनक्षत्रस्य गोत्रम् । सूर्य० १५० ।

उमा—प्रद्योतराजधान्यामुज्जयिन्यां गणिका । आव० ६८६ ।
द्विपृष्ठवासुदेवमाता । आव० १६२ । सम० १५२ ।

उमाप—अवमितः परिच्छिन्नो वा । सूर्य० ९५ ।

उमाणं—प्रवेशः स्वपक्षपरपक्षयोर्येषु तानि तथा । आचा०
३२६ ।

उमाव्यतिकर । आचा० १४६ ।

उन्मगं—विवर उन्मज्यतेऽनेनेति वोन्मज्यम्, ऊर्ध्वं वा मार्ग-
मुन्मार्गं, सर्वथा अरन्त्रमित्यर्थः । आचा० २३४ । अका-
र्याचरणम् । आचा० २०३ । उन्मार्गः । आव० ७७८ ।
मार्गादूर्ध्वं, क्षायोपशमिकभावत्यागेनौदयिकभावसदृक् ।
आव० ५७१ ।

उन्मगगो—अडविपहेण गच्छति अहवा अपंथेण चैव । नि०
चू० प्र० ३१९ ।

उन्मगजला—उन्मग जलं यस्या सा उन्मगजला । जं०
प्र० २३० ।

उम्मग्गदेसणाए—उन्मार्गे देशनया—सम्यग्दर्शनादिरूपभाव-
मार्गातिक्रान्तधर्मप्रथनेन । ठाणा० २७५ ।

उम्मग्गनिम्मग्गो—उन्मग्गनिम्मग्ग—ऊर्ध्वार्धोजलगमनम् ।
प्रश्न० ६३ ।

उम्मज्जगा—उन्मज्जनमात्रेण ये स्नान्ति । तापसविशेषा ।
निरय० २५ । भग० ५१९ ।

उम्मज्जगो—उन्मज्जक—उन्मज्जनमात्रेण य स्नान्ति । औप०
९० ।

उम्मज्जणिमज्जिय—उन्मज्जनमज्जिका—उत्पत्तिनपता । ठाणा०
१६१ ।

उम्मज्जति—स्पृशति । नि० चू० प्र० ११५ अ ।

उम्मज्जा—उन्मज्जनमुन्मज्जा—नरकतिर्यग्गतिनिर्गमनात्मिका ।
उत्त० २८० ।

उम्मत्तजला—रम्यक्विवजये महानदी । जं० प्र० ३५२ ।
नदीविशेष । ठाणा० ८० ।

उम्मत्ता—मन्मथोन्माद्युक्ता, विद्या । बृ० द्वि० १३८ आ ।

उम्मत्तिगा—उन्मत्ता । आवा० ४०० ।

उम्मत्तो—उत्—प्राबल्येन मते उन्मत्ते, दरमत्तो वा उन्मत्तो ।
नि० चू० प्र० २७६ आ ।

उम्मरीय—उम्बरीय—प्रत्युदुम्बरं रूपको दातव्य इत्येव लक्षण ।
बृ० तृ० ५१ अ ।

उम्माओ—उन्माद—क्षिप्तचित्तादिकः । आवा० ७५९ ।

उम्माणं—उन्मान—तुलारोपितस्यार्द्धभारप्रमाणता । प्रश्न० ७४ ।
जं० प्र० २५२ । ठाणा० ४६१ । खण्डगुडादि धरिमम् ।
ठाणा० ४४९ । तुलाकर्षादि तद्विषयम् । ठाणा० ४४९ ।
नाराचादिः । आचा० ४१३ । तुलाकर्षादि । ठाणा० १९८ ।
तुलारूपम् । भग० ५४४ । कर्षपलादि खण्डगुडादिद्रव्यमा-
नहेतु । जं० प्र० २२७ । अर्द्धभारमानता । भग० ११९ ।
अर्द्धभारप्रमाणता । ज्ञाता० ११ ।

उम्माणजुत्तो—जइ तुलाए आरोविओ अद्धभारं तुलति तो
उम्माणजुत्तो । नि० चू० तृ० ६१ अ । पुरिसो तुलारोवितो
अद्धभारं तुलेमाणो उम्माणजुत्तो । नि० चू० द्वि० ८५ आ ।

उम्माणा—उन्मानानि—तुलायाः कर्षादीनि । ठाणा० ८६ ।

उम्माद—चतुर्दशशते द्वितीय उद्देश । उन्मादार्थाभिधायकत्वा-
दुन्मादो द्वितीय । भग० ६३० ।

उम्माय—उन्माद—नष्टचित्ततया आलजालभाषणम् । अस-
प्राप्तकाममेद । दश० १९४ । चित्तविभ्रम । ठाणा० १५० ।
महामिथ्यात्वलक्षणः । तीर्थकरादीनामवर्णं वदतो भवत्येव
तीर्थकराद्यवर्णवदनकुपितप्रवचनदेवतातो वा यत् । ठाणा०
३६० । सप्रहत्वम् । ठाणा० ३६० । ग्रहो बुद्धिविप्लवः ।
ठाणा० ४७ ।

उम्मिमालिणीओ—नदीविशेषः । ठाणा० ८० ।

उम्मिल्लिजंते—उन्मील्यमाने । आवा० ६३ ।

उम्मी—ऊर्म्य—महाकल्लोला । भग० ७११ । ऊर्मि—
सबाध । औप० ५७ । विचि, तरङ्गः । आवा० ६०१ ।
ऊर्मि—सबाध । भग० ४६३ । कल्लोल । ठाणा० ५०२ ।
सम्बाध, तरङ्ग, कल्लोलाकारो वा जनसमुदाय । भग०
११५ ।

उम्मीलिआ—उन्मिषितलोचना । जं० प्र० ५४, २९८ ।
बहिष्कृता । जं० प्र० २९७, ५४ ।

उम्मीलिय—उन्मीलित—बहिष्कृतम् । सूर्य० २६४ । प्रज्ञा०
९९ । जीवा० २०९ ।

उम्मीसं—उन्मिथ—शबलीभूतम् । आचा० ३२१ । आगामु-
कसत्त्वसवलिनं सक्तुकादि । आचा० ३२२ । ऐक्रीकृत्य ।
ओघ० १६९ । पुष्पादिमन्मिथ्रम्, सप्तम एषणादोष ।
पिण्ड० १४७ ।

उम्मुक्को—उन्मुक्ता—प्राबल्येन मुक्ता, पृथग्भूता । आवा० ५०८ ।

उम्मुग्गा—उन्मग्गा—नदीविशेष । आवा० १५० ।

उम्मुय—औलुक् । प्रश्न० ७३ ।

उम्मूलणा सरीराओ—उन्मूलना शरीरात्, निष्काशनं
जीवस्य देहादिति । प्राणवधस्य द्वितीय पर्यायः । प्रश्न० ५ ।

उम्ह—उष्मा—परिताप । बृ० द्वि० १९४ अ ।

उयट्ठी—कट्टी, जङ्घा । उत्त० ११८ ।

उयत्ति—तेयस्मिणो । नि० चू० प्र० ३०१ आ ।

उयत्तिया—अपत्रय । आचा० ३४६ ।

उयरं—जलोयर । नि० चू० प्र० ५८ आ ।

उयल्ला—मृता । आवा० २७२ ।

उयविय—विशिष्ट परिकर्मितम् । राज० ९३ ।

उयवेंति—एतद्ग्रहे तत्र समुद्देशाप्यते इत्यर्थः । व्य० द्वि०
४५२ अ ।

उयारं—उपकार । (महाप्र०) ।

उयाहरे-उदाहरेत्-उद्घटयेत् । उक्त० ३४५ ।

उयाहु-उदाहु-उदाहृतवान् । उक्त० २७० ।

उरं-उर-वक्षः । आचा० ३८ ।

उरमुहो-अर्वाङ्मुख । आव० ४२७ ।

उरकंठशिरविसुद्धं-उर कण्ठशिरोविशुद्धम्-यथुरसि स्वरो विशालस्तर्ह्युरोविशुद्धं, कण्ठे यदि स्वरो वर्तितोऽतिस्फुटितश्च तदा कण्ठविशुद्ध, शिरसि प्राप्तो यदि नानुनासिक-स्ततः शिरोविशुद्धम्, अथवा उर कण्ठशिरस्सु श्लेष्मणाऽ-व्याकुलेषु विशुद्धेषु प्रगस्तेषु यद् गीयते तत् । अनु० १३२ ।

उरकलंघगेवेज्जय-उरस्कन्धग्रवेयक-भूषणविधिविशेषः । जीवा० २६८ ।

उरकलय-उर क्षत-उरोविघात, हृदयवावा । विशेष० १३१ ।

उरगपरिसर्पणा-उरो-वक्षस्तेन परिमर्पन्तीति उर परिसर्पा । उक्त० ६९९ ।

उरगविही-शुकस्य महाग्रहस्य षष्ठी विधी । ठाणा० ४६८ ।

उरतथ-उरस्थ, वक्षोभूषणविशेष । ज० प्र० २१३ । आचा० ४२३ । हृदयाभरणविशेष । ज० प्र० १०५ ।

उरपरिसर्पणा-उरमा-वक्षसा परिमर्पन्तीति उर परिमर्पा.-सर्पादयः । ठाणा० ११४ । सम० १३५ । उरमा परि-मर्पन्तीति उर परिमर्पा । प्रज्ञा० ४५ ।

उरभ्र-उरभ्र-ऊरण । ज० प्र० ३१ । जीवा० १८९ ।

उरभ्ररुहिरं-उरभ्ररुधिरम् । प्रज्ञा० ३६१ ।

उरभिज्जं-उत्तराभ्ययनस्य सातममध्ययनम् । उक्त० २७१ । सम० ६४ ।

उरलं-विरलप्रदेशम् । प्रज्ञा० २६९ । अल्पप्रदेशोपचितत्वाद् बृहत्त्वाच्च । ठाणा० २९५ ।

उरविसुद्ध-यथुरसि स्वरो विशालस्तर्हि उरोविशुद्धम् । अनु० १३२ ।

उरसे-उपगतो-जानो रस-पुत्रस्नेहलक्षणो यस्मिन् पितृ-स्नेहलक्षणो वा यस्यासावुपरम, उरसि वा-हृदये स्नेहा-वर्तते य म ओरम । पुत्रस्य पथमो भेद । उरसा वर्तत इति ओरसो-बलवान् । ठाणा० ५१६ ।

उरशुद्धं-यथुरसि स्वरो विशालस्तर्हि उरोविशुद्धम् । ज० प्र० ४० ।

उरस्ताडं-वक्षस्ताडम् । नदी १५७ ।

उरस्सं-उरसि भव उरस्यम् । जीवा० १२२ । उरसि भव उरस्य-आन्तरोत्साह । ज० प्र० ३८७ ।

उरस्सवल-अन्तरोत्साहवीर्यम् । उपा० ४७ ।

उरस्सवलसमण्णागप-औरस्यवलसमन्वागत-आन्त-रोत्साहवीर्ययुक्त । अनु० १७७ ।

उरस्सवलसमन्नागप-उरस्यवलसमन्वागत-आन्तरोत्सा-हवीर्ययुक्त । जीवा० १२२ ।

उराल-विस्तराल, विशालम् । ठाणा० २९५ । उदार-स्थूलम् । सत्र० ५१ । स्वल्पप्रदेशोपचितत्वात् बृहत्त्वाच्च, मासास्थि पृथक् यच्छरीरं तत्समयपरिभाषया उरालम् । सम० १४२ । घडियं आभरणादि । नि० चू० प्र० ८२आ । प्रधान । सूर्य० ५ । ठाणा० ५०३ । आव० २८७ । वनस्पति-विशेष । प्रज्ञा० ३३ । शोभनो मनोजो वा । सत्र० १८४ । अत्यन्तोद्भट, समग्रमासप्रीक, मधुमयमामाद्युपेत । सत्र० ३२५ ।

उराला-उदारा-वादरा । ठाणा० १६१ ।

उरिणणं । ओष० १६६ ।

उरितिय-उरमि त्रिकम् । औप० ५५ ।

उरुंमेइ-अवतारयति । आव० ४०८ ।

उरोविघातः-उर क्षतं, हृदयवावा । विशेष० १३१ ।

उरोहओ-अतेपुर । नि० चू० तृ० ४१ अ ।

उर्वशी-अरणि । नदी १९ ।

उलग्गंति-अवलगन्ति । आव० ३९६ ।

उलजायगं-वीरहो । नि० चू० प्र० १५५ अ ।

उलूक-ऊर्ध्वकर्ण । अनु० १५० । मतविशेष । आव० ३७६ ।

उलूगि-उलकी, तत्प्रधाना विद्या । आव० ३१९ ।

उलूयपणीयं-उलूकप्रणीतं-वैशेषिकप्रणीतम् । आव० ३२१ ।

उलोदृष्ट-अपवर्जन्ते । प्रश्न० ८६ ।

उल्मुकं-अलातम् । ओष० १७ । प्रज्ञा० २९ । दश० १५४ । उल्कादि । आव० ५८८ ।

उल्लं-आर्द्र-प्रचुरव्यञ्जनम् । दश० १८१ ।

उल्लंघणं-ऊर्ध्वं लङ्घनम् । भग० ९२५ । उल्लङ्घन-कर्दमा-दीनामतिक्रमणम् । औप० ४२ । सहजात् पादविक्षेपान्म-नागधिकतर पादविक्षेप उल्लङ्घनम् । प्रज्ञा० ६०६ । उल्ल-ङ्घन-वालादीनामुचितप्रतिप्रत्यकरणतोऽप्य कर्ता । वत्सडिम्भा-

दीना चण्डश्चरभटवृत्त्याश्रयणत् । उक्त० ४३४ । तथाविध-
निमित्तत ऊर्ध्वभूमिकाद्युत्क्रमणे गर्ताद्यतिक्रमणे वा । उक्त०
५१९ ।

उल्लंछेइ-विगतलाञ्छन कोति । ज्ञाता० ८८ ।

उल्लंछे-उच्छृङ्खल । आव० ३८४ ।

उल्लंडगा-मृद्गोलका । नि० चू० प्र० ३५६ आ ।

उल्लंडणा-उल्लघणा । दश० चू० ७७ ।

उल्लंडा-मृद्गोलका । वृ० द्वि० २७१ आ ।

उल्लंघण-उल्लम्बन-वृक्षशाखादावुद्धन्धनम् । सम० १२६ ।

उल्लंघियगा - अवलम्बितका - रज्ज्वा बद्धा गर्ताद्यावता-
रिता । औप० ८७ ।

उल्ल-आर्द्र । ओष० १८८ । उक्त० ५३० । भग० २३२ ।

आर्द्रा स्निमित्तसकलचीवरेतियावत् । उक्त० ४९३ ।

उल्लग-आर्द्र । आव० ६२१ ।

उल्लगजाति-वीरल्लगसउणो । नि० चू० प्र० २०४ आ ।

उल्लच्छणा-अपवर्त्तना, अपप्रेरणा । प्रश्न० ५६ ।

उल्लण-येनौदनमार्द्राकृत्योपयुज्यते उल्लणम् । पिण्ड० १६८ ।
ओष० १४६ ।

उल्लणिया-स्नानजलार्द्रशरीरस्य जलल्लघणवत् । उपा० ४ ।

उल्लदेत्ता-अवलाद-उत्तार्य । आव० २९१ ।

उल्लपडसाडओ-आर्द्रपटशाटक । आव० २११ ।

उल्लपडसाडगो-आर्द्रशाटिकापट । आव० ६८७ ।

उल्लपडसाडया-स्नानेनार्द्र पटशाटिके-उत्तरीयपरिधानवत् ।
ज्ञाता० ८४ ।

उल्लल्लिया-चलिता । वृ० द्वि० १४९ आ ।

उल्लवइ-उत्-प्रावत्येनासम्बद्धभाषितादिरूपेण लपति-वक्ति
उल्लपति । उक्त० ३४४ ।

उल्लवितं-उल्लप्तम् । आव० ३४३ ।

उल्लविय-उल्लपितम्-मन्मनभाषितादि । उक्त० ४२८ ।

उल्लवैत-उल्लापयन् । आव० ६९२ ।

उल्लवैति-आलापयन्ति । (गणि०) ।

उल्लवेइ-उल्लपति । आव० २१६ ।

उल्लवेयव्वो-विध्यापयितव्य । आव० ३८४ ।

उल्लहिज्जन्ति-उल्लिख्यमाना । आव० २०० ।

उल्ला-तिता । नि० चू० प्र० ४६ अ । आर्द्र । आव० ६२२ ।

उल्लाट्टा-प्रत्यावर्त्त । व्य० प्र० १६७ आ ।

उल्लालेमाणे-उल्लालयन्-ताडयन् । जं० प्र० ३९७ ।

उल्लाव - उल्लाप - वचनम् । उक्त० ३३४ । काक्कावर्णनम् ।

ठाणा० ४०७ । काक्कावर्णनम् । ज्ञाता० ५७ । भग० ४७८ ।

प्रतिवचनम् । ओष० ५२ । उल्लापम् । आव० २२३ ।

काक्कावर्णनम् । औप० ५७ ।

उल्लावितो-उल्लापयन् । उक्त० ८५ ।

उल्लिचइ-उल्लिचति-आकर्षति । पिण्ड० ११८ ।

उल्लिचण-उदकनिष्काशनम् । नि० चू० प्र० २०७ आ ।

उल्लिचाविज्जिहति । ओष० ३३ ।

उल्लिउ-उल्लिखित । उक्त० ४६० ।

उल्लिय-आर्द्र । आव० ६०१ ।

उल्लिहावेइ-चुम्बयति-आस्वादयति । आव० ६८० ।

उल्ली - पनक । ठाणा० ४३० । पणगो । नि० चू० प्र०
२५५ आ । पणओ । दश० चू० ८० ।

उल्लीण-अपहाम । (मर०) ।

उल्लीना-उपलीना-प्रच्छन्ना । आचा० ३७१ ।

उल्लाराइ । ओष० १३७ ।

उल्लुका-जनपदो नदीविशेषश्च । विशेष० ९२७ । नदीवि-
शेष । विशेष० ९२७ ।

उल्लुकातीरं-उल्लुकानद्यां समीपे नगरविशेष । धूलिप्रा-
कारावृतत्वात् खेटमुच्यते । विशेष० ९२७ ।

उल्लुगं-अवरुणम्-भ्रमम् । प्रथ० २२ ।

उल्लुगतीरं - उल्लुकतीरं-उल्लुकानद्याम्तीरे नगरविशेष ।
उक्त० १६५ ।

उल्लुगा - उल्लुका-नदीविशेष । उक्त० १६५ । आव०
३१७ ।

उल्लुगातीरं - उल्लुकातीरम् । पञ्चमनिहवोत्पत्तिस्थानम् ।
विशेष० ९३४ । आव० ३१२, ३१७ ।

उल्लुगंगी-म्लानाङ्गी । आव० ३१४ ।

उल्लुणिह-गिम्बी । नि० चू० द्वि० १४४ आ ।

उल्लुयतीरे - उल्लुकतीरं-उल्लुकानद्याम्तीरे नगरविशेष ।
भग० ७०५ ।

उल्लूहं । ओष० १५८ ।

उल्लेति-आर्द्रयति । आव० १०१ ।

उल्लोअ-उल्लोक - उपरिभाग । ज० प्र० ३०१ ।

उल्लोह्या—उल्लोह्यमिव उल्लोह्य च सेटिकादिना कुड्यादिषु
धवलनम् । ज० प्र० ७६ ।

उल्लोह्यं—सेटिकादिना कुड्याना धवलनम् । भग० ५८२ ।
कुड्याना मालस्य च सेटिकादिभिः समृष्टीकरणम् । जीवा०
१६० । राज० ३६ । सम० १३८ । कुड्यमालानां सेटि-
कादिभिः समृष्टीकरणम् । औप० ५ । कुड्याना मालस्य
च सेटिकादिभिः समृष्टीकरणम् । जीवा० २२७ । प्रज्ञा० ८६ ।

उल्लोह्य—उल्लोक, उल्लोच । भग० ६४५ । उपरिभाग ।
ज० प्र० ४९, ४०० । जीवा० २०५ । उल्लोच—चन्द्रो-
दय । सूर्य० २९३ । उल्लोक—उपरितनभाग । जीवा०
२०९, ३६० ।

उल्लोह्य—उल्लोक—उपरिभाग । भग० ५४० । उद्देशः ।
भग० ६५९ । लेशाद्देशः । वृ० प्र० २५० आ ।

उल्लोह्यं—उल्लोचम् । आव० १२४ ।

उल्लोलिया—मलगुटिका । गुटिका । आव० ६८० ।

उल्लोलेह—उल्लोडयत् । आचा० ४२३ ।

उल्लहविजंतो—विश्यापित । आव० ३८४ ।

उवंगा—उपाङ्गानि—शिक्षादिषडङ्गार्थप्रपञ्चनपरा प्रवन्धा ।
भग० ११४ । शिक्षादिषडङ्गव्याख्यानरूपाणि । अनु० ३६ ।

उवंगाहं—उपाङ्गानि—अङ्गावयवभूतान्यङ्गुल्यादीनि । प्रज्ञा०
४६९ ।

उव—उप—सामीप्यार्थः । प्रज्ञा० ४ । दश० १४५ । भग०
३७ । उपमेतिवत्मादृश्येऽपि दृश्यते । उक्त० २३५ । सकृदर्थे,
अन्तर्वचन । आव० ८२८ । अभ्यधिक पुन पुन ।
उक्त० ६४४ ।

उवइअ—उपचितौ, उन्नतौ, औपयिकौ, उचितौ, अवपलितौ,
क्रमेण हीयमानोपचयी । ज० प्र० ११२ ।

उवइगं—उद्देहिका । नि० चू० प्र० ५७ आ ।

उवइजा—अवपतेत, आगच्छेत् । आचा० ३६५ ।

उवइस्तइ—उपदिश्यते—श्रोतृभावापेक्षया सामीप्येन कथ्यते ।
दश० ११० ।

उवउगहकरो—किरियापरो । नि० चू० प्र० २६६ अ ।

उवउत्त—उपयुक्त—अनन्यचित । दश० १०६ । अवहित ।
भग० ८९ । णमोक्कारपरायणो । नि० चू० प्र० १७३ अ । उप-
युक्त—अभिष्वङ्गवान । भग० ९०५ । व्यापृत, निष्ठा गत ।
विशे० ९७४ । अभ्यवहतम् । आचा० १७६ ।

उवएस—उपदेश—आदेश । व्य० प्र० १० आ । गुरुणा-
ऽनुज्ञात । ओष० १५१ । हिताहितप्रवृत्तिनिवृत्त्युपदेश-
नादुपदेशः । अनु० ३८ । अन्यतरक्रियाया प्रवर्तनेच्छो-
त्पादनं उपदेश । वचनविभक्तेर्द्वितीयो भेद । अनु० १३४ ।
यथा आत्मा न वध्यत इत्यादिविषय । दश० १२० ।
उपदेश—गुर्वादिना वस्तुतत्त्वकथनम् । प्रज्ञा० ५८ । श्रुतस्य
पर्याय । विशे० ४२३ । कथनम् । आव० ६०४, २६५ ।

उवएसद्वयमूलं—उपदेशद्वयमूलं—यच्चिकित्मको रोगप्रति-
घातसमर्थं मूलमुपदिशत्यातुरायेति । आचा० ८८ ।

उवएसरुई—उपदेशो—गुर्वादिना वस्तुतत्त्वकथनं तेन रुचि—
जिनप्रणीततत्त्वामिलाषरूपा यस्य स उपदेशरुचि । प्रज्ञा०
५८ ।

उवएसिया—उप—सामीप्येन देशिता, उपदेशिता । आव०
६२ ।

उवओग—उपयोग—स्वस्वविषये लब्धयनुसारेणात्मन परि-
च्छेदव्यापार । जीवा० १६ । उपयोजनमुपयोग—विवक्षित-
कर्मणि मनसोऽभिनिवेश । नदी १६४ । ज्ञान, संवेदनं,
प्रत्यय । विशे० ३६ । साकारानाकारभेदं चैतन्यम् । ठाणा०
३३४ । जीवस्य बोधरूपो व्यापार । अनु० १६ । अवहित-
त्वम् । उक्त० ५६१ । भावेन्द्रियस्य द्वितीयो भेद । भग० ८७ ।
मति । ओष० ११६ । उपयोग—लब्धनिमित्त आत्मनो
मनस्साचिव्याद् अर्थग्रहणं प्रति व्यापार । आचा० १०४ ।
उपयोग—आन्तर श्रुतपरिणाम । विशे० २९७ । चेतना-
विशेष । भग० १४९ । चैतन्य साकारानाकारभेदम् ।
भग० १४८ । उपयोजनमुपयोग—विवक्षिते कर्मणि मनसो-
ऽभिनिवेश । आव० ४२६ । विपाकानुभवनम् । दश०
८६ । श्रोतुस्तदभिमुखता । आव० ३४१ । गावधानता ।
औप० ४८ । स्वाध्यायाद्युपयुक्तता । उक्त० १४५ । स्वस्व-
विषये लब्धयनुसारेणात्मनो व्यापार प्रणिधानम् । प्रज्ञा०
२९४ । प्रज्ञापनाया एकोनत्रिंशत्तमं पदम् । प्रज्ञा० ६ ।
उपयोजनं उपयोग भावे घञ्, यद्वा उपयुज्यते—वस्तुपरि-
च्छेदं प्रति व्यापार्यते जीवोऽनेनेत्युपयोग, 'पुनामि व' इति
करणे घप्रत्ययो बोधरूपो जीवस्य तत्त्वभूतो व्यापार । प्रज्ञा०
५२६ । दश० १०८ ।

उवकप्पिया—उपकल्पिता । उक्त० २८७ ।

उवकरण—उपकरण—अङ्गादानाख्य । वृ० तृ० ९८अ । उपकरणं—यन्नाद्यवस्थायामन्येनोपकारकरणम् । प्रश्न० १२९ । उपधि । परिग्रहस्य पञ्चदश नाम । प्रश्न० ९२ । अङ्गम् । भग० २२४ ।

उवकरणपणिधाने—उपकरणस्य लौकिकलोकोत्तररूपस्य वस्त्रपात्रादे मयमासयमोपकाराय प्रणिधानं—प्रयोग उपकरण-प्रणिधानम् । ठाणा० १९६ ।

उवकरणसंवरे—उपकरणसवर —अप्रतिनियताकल्पनीयवस्त्राद्यग्रहणरूपोऽथवा विप्रकीर्णस्य वस्त्राद्युपकरणस्य सवरणम् । ठाणा० ४७३ ।

उवकरिंसु—अवकीर्णवन्त । आचा० ३११ ।

उवकरिज्ज—उपकुर्वत—ढौकयेत् । आचा० ३५१ ।

उवकरेउ—उपकरोतु । उपा० १५ ।

उवकरणे—उपकरणे । वृ० द्वि० २८१ अ ।

उवकुलं—कुलस्य समीपं उपकुलम् । जं० प्र० ५०६ ।

उवकुला—उपकुलानि । सूर्य० १११ ।

उवकोसा—कोशया लघ्वी भगिनी उपकोशा । आव० ६९५ । आव० ४२५ ।

उवक्रम—उपक्रमण—आशु पुद्गलानां सवर्तनं समुपस्थितं तत् । आचा० २९१ । उपक्रमणमुपक्रम, उपक्रम्यतेऽनेनास्मादस्मिन्निति वोपक्रम—व्याचिख्यासितशास्त्रस्य समीपानयनम् । आचा० ३ । उपक्रमणं उपक्रमः—दीर्घकालभाविन्या स्थिते स्वल्पकालताऽऽपादनम् । उत० ३२१ । उपेति—सामीप्येन क्रमण उपक्रम—दूरस्थस्य समीपापादनम् । ओघ० १ । उपायेन परिज्ञानम् । ठाणा० १५५ । उपायपूर्वक आरम्भ । ठाणा० १५४ । प्रकृत्यादित्वेन पुद्गलानां परिणमनसमर्थ जीववीर्यम् । ठाणा० २०१ । अभिप्रेतार्थसामीप्यानयनलक्षण । आव० २५७ । कालगमनम् । वृ० द्वि० २३० अ । नाशः । (आउ०) । उप—सामीप्ये, 'क्रमपादविक्षेपे' उपक्रमणं दूरस्थस्य शास्त्रादिवस्तुनस्तैस्तै प्रतिपादनप्रकारै समीपीकरण—न्यासदेशानयनं निक्षेपयोग्यताकरणमित्युपक्रम । विशे० ४३० । कर्मवेदनोपाय । भग० ६५ । स्वयमेव समीपे भवनमुदीरणाकरणेन वा समीपानयनम् । प्रज्ञा० ५५७ । उपक्रम—दूरस्थस्य वस्तुनस्तैस्तै प्रतिपादनप्रकारै समीपमानीय निक्षेपयोग्यताकरणं, उपक्रम्यते—निक्षेपयोग्य क्रियतेऽनेन गुरुवाग्योगेनेति, उपक्रम्यते-

ऽस्मिन् शिष्यश्रवणभावे सतीति, उपक्रम्यतेऽस्माद्विनीतविनेयविनयादिति वा । अनु० ४५ । विशे० ४३० । उपक्रमणमुपक्रम इति भावसाधनं व्याचिख्यासितशास्त्रस्य समीपानयनेन निक्षेपावमरप्रापण, उपक्रम्यते वाऽनेन गुरुवाग्योगेनेत्युपक्रम इति करणसाधनं, उपक्रम्यतेऽस्मिन्निति वा शिष्यश्रवणभावे सतीत्युपक्रम इत्यधिकरणसाधनं, उपक्रम्यतेऽस्मादिति वा विनेयविनयादित्युपक्रम इत्यपादानसाधन इति । जं० प्र० ५ । उपक्रम्यते—क्रियतेऽनेनेत्युपक्रम—कर्मणो बद्धत्वोदीरितत्वाग्निं परिणमनहेतुर्जीवस्य शक्तिविशेषो योऽन्यत्र करणमिति रूढ, वन्धनादीनामारम्भ । ठाणा० २२१ । वस्तुपरिकर्मरूप । ठाणा० २०१ । अप्राप्तकालस्य निर्जरणम् । भग० ७१५ । आनुपूर्व्यादि । सम० ११५ । निरुक्तिस्तु उपक्रमणं उपक्रम इति भावसाधनं, शास्त्रस्य न्यासदेशसमीपीकरणलक्षण, उपक्रम्यते वाऽनेन गुरुवाग्योगेनेत्युपक्रम इति करणसाधनं, उपक्रम्यतेऽस्मिन्निति वा शिष्यश्रवणभावे सतीत्युपक्रम इत्यधिकरणसाधनं, उपक्रम्यतेऽस्मादिति वा विनीतविनेयादित्युपक्रम इत्यपादान इति । ठाणा० ४ । कर्मोदीरणकारणम् । ठाणा० ८९ ।

उवक्रमकाल—उपक्रमकाल—अभिप्रेतार्थसामीप्यानयनलक्षण । विशे० ८३७ । अभिप्रेतार्थसामीप्यानयनलक्षणसामाचार्यायुष्कमेदभिज्ञ । दश० ९ ।

उवक्रमिओ—औपक्रमिक—दण्डकशशास्त्रादिनाऽसातवेदनीयाद्यापादक । सूत्र० ७८ ।

उवक्रमिया—उपक्रमणमुपक्रम—स्वयमेव समीपे भवनमुदीरणाकरणेन वा समीपानयनं तेन निर्वृता औपक्रमिकी । प्रज्ञा० ५५७ । औपक्रमिकी । सम० १४६ । प्रज्ञा० ५५४ । उपक्रमेण—कर्मोदीरणकारणेन निर्वृता तत्र वा भवा औपक्रमिकी—ज्वरातीसारादिजन्या । ठाणा० ८९ । कर्मवेदनोपायस्तत्र भवा औपक्रमिकी स्वयमुदीर्यस्योदीरणाकरणेन चोदयमुपनीतस्य कर्मणोऽनुभव । भग० ६५ । स्वयमुदीर्यस्योदीरणाकरणेन चोदयमुपनीतस्य वेद्यस्यानुभवात् औपक्रमिकी । भग० ४९७ ।

उवक्रमम्—उपक्रम्य—आगत्य । सूत्र० ३५६ ।

उवक्रयं—उपस्कृतं—नियुक्तम् । जीवा० २६८ ।

उवक्रेस—उपक्रेसा—कृषिपाशुपाल्यवागित्याद्यनुष्ठानानुगता पण्डितजनगहिता शीनोष्णश्रमादयो घृतलवणचिन्ताद-

यश्च । दश० २७३ । उपक्लेश-स्वगतंशोकादि । भग० ९२५ ।

उवक्खड - उपस्कृत - उपस्कृनुमारब्धम् । पिण्ड० ६५ ।
उपस्करणमुपस्कृतं-पाक । ठाणा० २२० । लवणवेसवारादि-
संस्कृतम् । उक्त० ३६० ।

उवक्खडणसाला-महाणसो । नि० चू० प्र० २७२ आ ।

उवक्खडामं-जहा चणयादीण उवक्खडियाण जेण सिज्झति
ते ककट्टया न उवक्खडियाम भणति । नि० चू० द्वि०
१२५ अ ।

उवक्खडियं । ओष १६० ।

उवक्खडेति-उपस्कृवेन्ति । आव० २९१ ।

उवक्खडे-उपस्कृतानि-नियुक्तानि । ज० प्र० १०५ ।

उवक्खडेउ-उपस्करोतु-राध्यतु । उपा० १५ ।

उवक्खडेजा-तदगनादि पचेत् । आचा० ३५१ ।

उवक्खरो-सर्पादिक । नि० चू० प्र० ३५६ अ । उपक-
रणम् । (मर०) । उपस्क्रियतेऽनेनेति उपस्कर-हिङ्गवादि ।
ठाणा० २२० ।

उवग-गर्ता । वृ० द्वि० ३१ अ ।

उवगओ-उपगत । आव० ४०० । सामीप्येन कर्मविगम-
लक्षणेन प्राप्त । आव० ३८६ ।

उवगच्छया-कक्खा । नि० चू० प्र० २५५ अ ।

उवगत-उपगत । आव० ३०८ । उपगत-आश्रित ।
उक्त० १७८ ।

उवगमं-उपगच्छति-सादृश्येन प्राप्नोति । उक्त० २३५ ।

उवगमण-उपगमनं-अवस्थानम् । सम० ३५ । अस्पन्द-
तयाऽवस्थानम् । भग० १२० ।

उवगयं-उपगत-सामीप्येनात्मनि शब्दादिज्ञानं परिणतम् ।
नवी १८० । मृतम् । पिण्ड० १३४ । उपगतं-ज्ञातम् ।
आव० ८१२ ।

उवगरण-चोलपट्टो रजोहरण नैपयाद्वयोपेनं मुखवन्त्रिका
उपलक्षणत्वादौर्णिकसौत्रिभौ च कल्पौ । वृ० प्र० २९५ अ ।
दडकं रजोहरण च । वृ० प्र० ७१ आ । उपकरण-औपग्रहि-
कम् । प्रथ० १५६ । उपकरण-उपधिरेव । आव० ५६८ ।
आवरणप्रहरणादिकम् । भग० ९४ । लौहीकडुच्छुकादि ।
भग० २३८ । कङ्कयादिकम् । भग० ३२२ । व्यजनकटक-

कवलकार्गलादि । आचा० ६० । उपकरोतीति उपकरणम् ।

ओष० २०७ । वस्त्रादि । भग० ७५० । धर्मशरीरोपष्टम्भहेतुः ।

उक्त० ३५८ । अनेकविध कटपिटकशूर्पादिकम् । अनु० १५९ ।

रजोहरणदण्डकादि । ओष० १२५ । द्रव्येन्द्रियस्य द्वितीयो भेदः ।

भग० ८७ । प्रज्ञा० २३ । स्वप्नस्थानीयाया बाह्यनिर्गृतेर्या

खङ्गधारास्थानीया स्वच्छतरपुद्गलसमूहात्मिकाऽभ्यन्तरा-

निर्गृतिस्तस्या शक्तिविशेषः । जीवा० १६ । हस्यश्वरथासन-

मन्त्रकादि । आचा० १०० । औपग्रहिकम् । उक्त० ३५८ ।

उवगरणपडिया - उपकरणप्रतिज्ञा-उपकरणार्थिन समा-
गच्छेयु । आचा० ३८४ ।

उवगरणसंजमे-उपकरणसयम-महामूल्यवस्त्रादिपरिहार,
पुस्तकवस्त्रतृणचर्मपञ्चकपरिहारो वा । ठाणा० २३३ ।

उवगरयं(वरण)-अपवरकम् । आव० ६६६ ।

उवगसिन्नाणं-उपसंश्लिष्य, समीपमागत्य । सूत्र० १०७ ।

उवगहिओ-उपगृहीत-उपकृत । आव० ७६८ । उपग्र-
हित । आव० ७९३ ।

उवगा-उपगा-प्राप्ता । प्रज्ञा० ७० । उपगच्छन्ति-तदेक-
चित्ततया तत्परायणो वर्तन्ते । जीवा० २६० ।

उवगारग-उपकाराग्रं-यत्पूर्वोक्तस्य विस्तरतोऽनुक्तस्य च
प्रतिपादनादुपकारे वर्तते तद् । आचा० ३१८ ।

उवगारियलेणाइ - औपकारिकलयनानि-प्रासादादिपीठक-
त्पानि । भग० ६१७ ।

उवगारिया-राजधानीस्वामिसत्कप्रासादावतंसकादीन् उपक-
रोति-उपगृह्णातीति उपकारिका-राजधानीस्वामिसत्कप्रासा-
दावतंसकादीना पीठिका । जीवा० २२२ । पीठिका । राज०
८१ ।

उवगिण्हह-उपगृह्णीत-उपग्रहं कुरुत । भग० २१९ ।

उवगूहिअ - उपगृहीत-परिष्वक्तम् । सम्प्राप्तकामस्य पशो
भेदः । दश० १९४ ।

उवगो-अन्यगच्छीय साधु । वृ० तृ० २१० अ । खुश
कुमारो वा । नि० चू० प्र० ८८ अ ।

उवगं-उपाग्र-समीपभूतम् । आव० ४०७ ।

उवगञ्जाया-छायाभेदः । सूर्य० ९५ ।

उवगह-उपग्रह-शिष्याणामेव ज्ञानादिषु मीढतामुपेक्षक-
रणम् । व्य० प्र० १७२ अ । उपग्रहम् । पिण्ड० २७ ।
उपगृह्णातीति उपग्रहः । ओष० २०७ । शिष्याणा भक्त-

धुतादिदानेनोपग्रम्भनम् । प्रश्न० १२६ । अनाचार्याणामन्य-
रणमत्काना दिग्बन्ध कृत्वा धरणम् । व्य० प्र० २३५ अ ।
प्रदणम् । ओष० १४७ । वस्त्रादिभिरुपग्रम्भ । ठाणा०
३३० । अवग्रम्भम् । ओष० १५४ । उपगृह्णातीति उपग्रह-
मत्तादि । ओष० १८३ ।

उवग्गहितो - उवज्जति उवग्गहितो । नि० चू० द्वि०
१११ आ ।

उवग्गहिय-औपग्रहिकम् । ओष० २१७ । उपधि । उक्त०
५१७ ।

उवग्गहोवही-औत्पत्तिक कारणमपेक्ष्य सजमोपकरण इति
गृह्यते । नि० चू० प्र० १७९ अ । उपग्रहोपधि-उपधे-
द्वितीयो भेद । अवग्रहोपधि-य कारणे आपन्ने सयमार्यं
गृह्यते स । ओष० २०८ ।

उवग्गाहियं-औपग्रहिक, सामुदानिकम् । उक्त० १०८ ।

उवग्गो-उपाग्रे-समीपभूते । विशेष० ११७८ । प्राप्ते । (महाप्र०)

उवग्ग्राय - उपोद्घात-उपोद्घनन-व्याख्येयस्य सूत्रस्य
व्याख्यानविधिसमीपीकरणम् । विशेष० ६३८ । अनु० २५८ ।

उवग्ग्रायनिज्जुत्तिअणुगमे - उपोद्घननं - व्याख्येयस्य
सूत्रस्य व्याख्याविधिसमीपीकरणमुपोद्घातस्तस्य तद्विषया
वा निर्युक्तिस्तद्रूपस्तस्या वा अनुगम उपोद्घातनिर्युक्त्य-
नुगम । अनु० २५८ । उपोद्घातनिर्युक्त्यनुगम, निर्यु-
क्त्यनुगमभेदः । आचा० ३ ।

उवग्ग्रायणिसिसया - उपघातनि सृता चौरस्त्वमित्याद्य
व्याख्यानम् । प्रज्ञा० २५६ ।

उवग्ग्रायाआरोवणा-सार्द्धदिनद्वयस्य पक्षस्य चोपघातनेन
लघूना मासादीना प्राचीनप्रायश्चित्ते आरोपणा उपघातिका-
रोपणा । सम० ४७ ।

उवग्घात - उपघातो-पीडा व्यापादन वा । नि० चू० प्र०
१३७ आ । अशुद्धता । ठाणा० ३२० । सत्त्वघातादि ।
सूत्रस्य द्वाविंशदोषे द्वितीय । अनु० २६१ । बाधा । ओष०
१३७ ।

उवग्घातनिस्सिते-उपघाते-प्राणिवधे निश्चिनं-आश्रित उप-
घातनिश्चिनं दशम मृषा । ठाणा० ४८९ ।

उवग्घाय-उपघात-प्रतिसेवणादि । ओष० २२५ । सर्वतो
घातनम् । प्रश्न० १३७ । सयमात्मप्रवचनवाधात्मक ।

उक्त० ५१८ । पिण्डादेरकत्परीयताकरण, चरणस्य वा शक्ती-
करण, आधाकर्मत्वादिभिर्दुष्टता । ठाणा० १५९ ।

उवग्घायजणयं-उपघातजनकं-सत्त्वोपघातजनकम् । सूत्रोप-
विशेष । आव० ३७५ । सत्त्वोपघातादिप्रवर्तकम् । विशेष०
४६४ ।

उवग्घायणामे-यदुदयात् स्वगरीरावयवैरेव गरीरान्त परि-
वर्द्धमानं प्रतिजिह्वागलवृन्दलम्बकचोरदन्तादिभिरुपग्रह्यते,
यद्वा स्वयंकृतोद्गन्धनभैरवप्रपातादिभिरुपघातनाम । प्रज्ञा०
४७३ ।

उवग्घायनिसिसय-उपघातनिसृता-मृषाभाषा भेद । दश०
२०९ ।

उवग्घेत्तुं-उपग्रहीतु, सस्थापयितु, निर्वापयितुं वा । वृ० द्वि०
२१० अ ।

उवग्घप-उपचीयते-उपचयं नीयतेऽनेनेति उपचय-पुद्गल-
सङ्ग्रहणसम्पत्, पर्याप्तिरिति । प्रज्ञा० ३०९ । प्राभूत्येन
चय । प्रज्ञा० ४३२ । स्वस्यावाधाकालस्योपरि ज्ञानावर-
णीयादिकर्मपुद्गलानां वेदनार्थं निषेक । प्रज्ञा० २९२ ।

उवग्घओ-उपचय-प्रभूततरा वृद्धि । पिण्ड० ४१ । परिग्र-
हस्य चतुर्थं नाम । प्रश्न० ९२ ।

उवग्घयति - उपचीयते-विशेषत उपचयमायाति । प्रज्ञा०
२२८ ।

उवग्घरन्ति - उपचरन्ति-उपसर्गयन्ति । उप-सामीप्येन मासा-
दिकमश्रन्ति अथवा श्मशानादौ पक्षिणो गृध्रादय उपचरन्ति
इति । आचा० ३०८ ।

उवग्घरप-उपचरक-चर । आचा० ३७७ । उपचारक ।
आचा० ३६५ ।

उवग्घरगो-राजछिद्रान्वेषी । नि० चू० प्र० ३३५ अ ।

उवग्घरित्तु-गृहीत्वा । नि० चू० प्र० २१ अ ।

उवग्घार - उवचरति-पडिजागरति, उवचरति पुच्छति,
लोगोपचारमात्रेणागच्छति, साधूणां मज्जाया चैव ज गिला-
णम्स वट्टियव्व एस, ज्ञानादिकं तस्समीपादीहतीत्यर्थं, पच्छित्त
मा मे भविस्सत्तिन्ति निर्जरार्थं एस उपचार । नि० चू० प्र०
३१९ अ । ग्रहण अधिगमेत्यर्थं । नि० चू० प्र० २० आ ।

उवग्घारमेत्तं-कल्पनामात्रं । नि० चू० प्र० २१ अ ।

उवग्घिअं - उपचितं-साधितम् । आव० १७६ । परिकर्मि-
तम् । औप० १७ ।

उवचिण—उपशोभित—मृत । ज० प्र० २९२ । उपचित—
ममृद्ध । ज्ञाता० ९८ ।

उवचिओ—उपचित—निवेशित । प्रज्ञा० ८६ । जीवा०
२०७, १६० ।

उवचिज्जंति—निषेकरचनत निकाचनतो वा उपचीयन्ते ।
भग० २५३ ।

उवचिट्ठइज्जा—उपतिष्ठेत्—विनयेन सेवेन । दश० २४५ ।

उवचिण—उपचितवन्त—परिपोषगत । ठाणा० १७९ ।
उपचयनं—चित्तस्यावाधाकाल मुक्त्वा ज्ञानावरणीयादितया
निषेक । ठाणा० १९५ । परिपोषणम् । ठाणा० ४१७ ।

उवचिणाइ—प्रदेशवन्धापेक्षया निकाचनापेक्षया चेति ।
भग० १०२ ।

उवचिणिसु—उपचितवन्त । ठाणा० २८९ ।

उवचिय—उपचित—तेजितम् । प्रज्ञा० ९१ । उपचित—परि-
कर्मितम् । राज० ३७ । जीवा० २१० । युक्तम् । जीवा०
२०४ । मासलम् । जीवा० २७१ । समानजातीयप्रकृत्यन्त-
रदलिकमङ्कमेणोपचय नीत । प्रज्ञा० ४५९ । मृत ।
ज० प्र० ४२ । परिकर्मितम् । भग० ५४० । विशिष्ट
परिकर्मितम् । राज० ९३ । उपचय—पौन पुन्येन प्रदेशा-
नुभागादेवैर्धनम् । भग० ५३ । औपचयिक—उपचयनिर्गत
औपयिको वा—उचित । प्रश्न० ८१ । निवेशित । औप०
५ । बहुश प्रदेशमामीन्येन शरीरे चित्ता एवेति । भग०
२४ । युक्त । ज० प्र० ४८ ।

उवचीयइ—उपचीयते—उपचयमायाति । जीवा० ३२२,
३०६ । उपचयमुपगच्छति । जीवा० ४०० ।

उवच्छगो—कक्खो । नि० चू० प्र० २११ आ ।

उवच्छुमे । आव० १८० ।

उवजाइय—उपयाचिते—देवताराधने भव औपयाचितक ।
ठाणा० ५१६ ।

उवजीविइ—उपजीवति—अनुभवति । भग० ११२ ।

उवजीवति—उपजीवति—जीवनार्थमाश्रयते । व्य० प्र०
१६३ आ ।

उवजीविओ—उपजीवित । ठाणा० ३७२ ।

उवजेमणा—रमवती । नि० चू० प्र० ३४९ आ ।

उवजोइया—उज्योतिष ममीपे ये त उपज्योतिषस्त एवो-

पज्योतिष्का—अग्निममीपवर्तिनो महानमिका ऋत्विजो वा ।
उत्त० ३६४ ।

उवज्झाए—उपाध्याय । प्रज्ञा० ३२७ । अध्यापक । आव०
३५३ ।

उवज्झाओ—उपयोगपूर्वक पापपरिवर्जनतो ध्यानारोहणेन
कर्माण्यपनयतीति उपाध्याय । आव० ४४९ ।

उवज्झाय—उपाध्याय—उप—समीपमागल्य अधीयते—पठयते
यस्य म ; उप।अधि—आधिक्येन गम्यते स, उप अधि-
आधिक्येन स्मर्यते सूत्रतो जिनप्रवचनं यस्मात् स, उपाधि—
मन्निधिस्तेन तत्र वा आय—लाभ धृतस्य यस्य, उपा-
धीना—विशेषणाना आयो—लाभ यस्मात् स, उपाधिरेव—
मन्निधिरेव आय—इष्टफल दैवजनितात्वेन आयानां—इष्टफ-
लाना ममृहस्तदेकहेतुत्वाद् यस्य, आधीना—मन पीडाना
आयो—लाभ आध्याय, अधिया—कुबुद्धिना आयोऽध्याय,
दुर्ध्यानं वाऽध्याय, उपहत आध्यायो वा अध्यायो
येन म । भग० ३ । सूत्रगता । ठाणा० २९९ ।
आचारगोचरविनयं स्वाध्याय वा आचार्यादनु तस्मादु-
पाधीयते मद्ग्रहोपग्रहानुग्रहार्थं वा । तत्त्वा० ९—२४ । उप-
गम्योपेत्य यतो येभ्योऽधीयते पठन्ति शिष्यास्त उपाध्याया,
यच्च यस्मादुप—समीपे गतं—प्राप्तं शिष्यमध्यापयन्ति तत
उपाध्याया, यस्माच्च स्वपरहितस्योपाध्यायकां उपायचि-
न्तकास्ततस्त उपाध्याया । विज्ञे० १२३० । सूत्रार्थतदु-
भयविद्वि ज्ञानदर्शनचारित्र्यशुक्ता—उपयुक्तास्तथा शिष्याणां
सूत्रवाचनाप्रदानादिनिष्पादका एतादृशा भवन्ति । व्य० प्र०
१७१ आ ।

उवट्टगा । नि० चू० प्र० २३२ आ ।

उवट्टणं—उकृत् उवट्टण । नि० चू० प्र० १९० आ ।

उवट्टित्ता—उद्वृत्य—तत्परित्यागेनान्यत्र गत्वा । उत्त० २९६ ।

उवट्टिय—उपस्थापितः । आव० २८८ ।

उवट्टवेति—उपस्थापयति, उपटौकयति, प्राप्तीकरणेति । ज०
प्र० २४४ ।

उवट्टाइ—उत्तिष्ठते । आव० ३१८ ।

उवट्टाएजा—उपतिष्ठेत्, उपस्थानम्—परलोकक्रियास्वभ्युप-
गमं कुर्यादित्यर्थ । भग० ६४ ।

उवट्टाणं—गोमादित्ठाण । नि० चू० द्वि० ७० अ । उपस्थानेन—
धर्मचरणामागोयमेन वर्तते इति उपस्थान । आचा० २२७ ।

उवट्टाणगिह - उपस्थानगृहं - आस्थानमण्डप । ठाणा० २९४ । भग० २०० ।

उवट्टाणसाला - उपस्थानशाला - आस्थानमभा । औप० २३ । आस्थानशाला । आव० ३०० । उपवेशनमण्डप । निरय० ८ । आस्थानमण्डप । निरय० १० । ज० प्र० १८७ ।

उवट्टाणा - मामद्वयं चतुर्मासद्वयं चावर्जयित्वा पुनस्तत्रैव वसतामुपस्थानेति । ठाणा० ३२१ ।

उवट्टावणा - उपस्थापना - महाव्रतारोपणरूपा । उक्त० ५६८ । उप - सामीप्येन सर्वदावस्थानलक्षणेन तिष्ठन्त्यस्यामिति उपस्थापना - शय्या । व्य० द्वि० १०४ अ ।

उवट्टावणाए गहणं - तत्रोपस्थापनाया विधीयमानायां हस्तिवन्तोष्ठताकारहस्तादिभिर्यद् रजोहरणादि गृह्यते तद् उपस्थापनाग्रहणम् । वृ० द्वि० २५६ अ ।

उवट्टावणायरिते - उत्थापनयाचार्य । ठाणा० २३९ ।

उवट्टाविष गहणं - उपस्थापितस्य - छेदोपस्थापनीयचारित्र्यं प्रापितस्य यद् उपधेर्वारिणं परिभोगो वा तद् उपस्थापितग्रहणम् । वृ० द्वि० २८६ अ ।

उवट्टावित्तप - उत्थापयितु - महाव्रतेषु व्यवस्थापयितुम् । ठाणा० ५७ ।

उवट्टिअ - उपस्थितं - उद्यतम् । ओष० १७६ ।

उवट्टिए - उपस्थित - प्रत्युद्यतम् । आव० ५४१ । दीक्षित । वृ० द्वि० २६४ अ । अत्यन्तावस्थायि । भग० १०० ।

उवट्टिता - दूरीकृता । नि० चू० द्वि० ९४ आ ।

उवट्टिताओ - गोलोपलखनि । नि० चू० द्वि० ४० आ ।

उवट्टिय - उपस्थापित । आव० ५५९ । उपस्थित - उद्यत । उक्त० ६३७ । प्रत्यासन्नीभूतम् । उक्त० ६६८ ।

उवणयं - उपनयनं - कलाग्रहणार्थं नयनं धर्मश्रवणनिमित्तं वा साधुसकाशं नयनम् । आव० १२९ ।

उवणयणं - कलाग्रहणम् । भग० ५४५ । उपनयनं - बालानां कलाग्रहणम् । प्रश्न० ३९ ।

उवणिक्खविउं - उपनिक्षिप्य । आव० ५५५ ।

उवणिवाय - उपनिपात - जनमीलक । ठाणा० ४२ ।

उवणिविट्ठं - उपविष्टं - मामीप्येन स्थितम् । जीवा० १९९ ।

उवणिहि - उप - सामीप्येन निधिः । उपनिधि - एकस्मिन् विवक्षितेऽर्थे पूर्वं व्यवस्थापिते तत्समीप एवापरापरस्य वक्ष्यमाणपूर्वानुपूर्व्यादिक्रमेण यन्निक्षेपणं स । अनु० ५२ ।

उवणीअ - उपनीत - नियोजित । ठाणा० २५९ । उपसहारोपनययुक्तमुपनीतम् । अनु० १३३ । उपनयोपसहृतमुपनीतम् । अनु० २६२ । उपसहारयुक्तम् । ठाणा० ३९७ । प्रापितम् । ठाणा० ४९४ । निगमित, योजितम् । ठाणा० २५९ ।

उवणीए - उपनीतं - योजितम् । ज० प्र० १०५ ।

उवणीते - उपनीतं - प्रापित, दशमो विशेष । ठाणा० ४९२ ।

उवणीय - उपनीत - योजितम् । जीवा० २६८ । उपनयोपसहृतम् । आव० ३७६ । विनीतं, दौर्कितं, दायकेन वर्णि-तगुणं वा । औप० ३९ । प्रापित । आचा० ७८ ।

उवणीयअवनीयवचनं - उपनीतापनीतवचनं - कश्चिद् गुण प्रशस्य कश्चिन्निय । आचा० ३८७ ।

उवणीयवयणं - उपनीतवचन - प्रशसावचनम् । आचा० ३८७ । प्रज्ञा० २६७ । गुणोपनयनरूपम् । प्रश्न० १९८ ।

उवणीयावणीयवयणं - उपनीतापनीतवचनं - यत्प्रशस्य निन्दति । प्रज्ञा० २६७ । यत्रैक गुणमुपनीय गुणान्तरमपनीयते तत् । प्रश्न० १९८ ।

उवणेइ - उपनयति, प्राभृतीकरोति । जं० प्र० २०४ ।

उवणणं - प्रोक्षित । नि० चू० प्र० २७४ आ ।

उवणणत्थ - उपन्यस्तं - उपकल्पितम् । दश० १७१ ।

उवणहाणयं - माषचूर्णादिसिणाण । नि० चू० प्र० ११६ आ ।

उवतत्तो - उपतप्त - आपन्नसताप । प्रश्न० १९ ।

उवतेसणे - उपदिश्यत इति उपदेशनं - उपदेशक्रियाया व्याप्य-मुपलक्षणत्वादस्य क्रियाया यद् व्याप्यं तत् कर्मैतत् । द्वितीया वचनविभक्ति । ठाणा० ४२८ ।

उवतेसरुई - उपदेश - गुर्वादिना कथनं तेन रुचिर्यस्येत्युप-देशरुचि । ठाणा० ५०३ । उक्त० ५६३ ।

उवत्तावलिप - चतत्रावलित । सूत्र० ३८७ ।

उवत्तिया - अपवर्त्तिता । ज्ञाता० ४८ ।

उवत्थड - उपस्तीर्ण - उपच्छादित । भग० ३७, १५३ ।

उवत्थमं - अस्तं । नि० चू० तृ० ६० अ ।

उवत्थाण - उपस्थानं - प्रत्यासक्तिगमनम् । निरय० ३३ ।

उवत्थाणियं - उपस्थानं - प्रत्यासक्तिगमनं तत्र प्रेक्षणककर-णाय यदा विधत्ते । निरय० ३३ ।

उवत्थाणीअ - उपस्थानिकं - प्राभृतम् । जं० प्र० २०३, २५२ ।

उवत्थिप-अभ्युपगत । ज्ञाता० २२० ।

उवत्थिया-उपस्थिता-उपनता । सम० १८ ।

उवदंसं-उपदर्शनम् । आव० ७२६ ।

उवदंसणकूड-उपदर्शनकूट, उपदर्शननामक कूटम् । जं० प्र० ३७७ ।

उवदंसिज्जंति - उपदर्श्यन्ते-निगमनेन शिष्यबुद्धौ नि शङ्कं व्यवस्थाप्यन्ते । नंदी २१२ । उपदर्श्यन्ते उपनयनिगमनाभ्यामकलनयाभिप्रायतो वा । सम० १०९ ।

उवदंसिया-उप-सामीप्येन यथा श्रोतृणा झटिति यथावस्थितवस्तुतत्त्वावबोधो भवति तथा स्फुटवचनैरित्यर्थः, दर्शिता-श्रवणगोचर नीता उपदिष्टा । प्रज्ञा० ४ ।

उवदंसेइ-सकलनययुक्तिभि उपदर्शयति । भग० ७११ । ठाणा० ५०३ । उपदर्शयति-प्रकाशयति । भग० १४९ ।

उवदिद्वाभावमूलं-उपदेष्टृभावमूल-उपदेष्टा-यै कर्मभि प्राणिनो मूलत्वेनोत्पद्यन्ते । आचा० ८८ ।

उवद्वा-उपद्रवा राजचौर्याद्विकृता । भग० ४६९ ।

उवद्देइ-उपद्रवयति-उपद्रव करोति । ठाणा० ३०५ ।

उवद्देह-उपद्रवयथ-मारयथ । भग० ३१८ ।

उवधाणं-उपद्रवातीत्युपधान-तप । दश० १०४ ।

उवधायपडगो-पडगस्स वीयो मेओ । नि० चू० द्वि० ३१ अ ।

उवधारणया-धार्यतेऽनेनेति धारण, उप-सामीप्येन वारण उपवारण-व्यञ्जनावग्रहेऽपि द्वितीयादिसमयेषु प्रतिसमयपूर्वा-पूर्वगच्चादिपुद्गलादानपुरस्सर प्राक्तनप्राक्तनसमयगृहीत-शब्दादिपुद्गलधारणपरिणाम तद्भाव उपधारणता । नंदी १७४ । उपधारणता - अविच्युतिस्मृतिवामनाविषय-करणम् । ठाणा० ४४१ ।

उवधारियं-उपधारित-अवधारितम् । भग० १०१ ।

उवनंद-उपनन्द । आव० २०१ ।

उवनगरगामं-उपनगरग्राम । आव० ३०१ ।

उवनिक्खत्ते-उपनिक्षिप्त-व्यवस्थापित । आचा० ३४४ ।

उवनिग्गय-उपनिर्निर्गत-निरन्तरविनिर्गत । राज० ६ ।

उवनिहिते-उपनिवीयत इति उपनिवि-प्रत्यागमन यद्यथा-कथंविदानीत तेन चरति तद्ग्रहणायैत्यर्थ इत्यौपनिधिक, उपनिहितमेव वा यस्य ग्रहणविषयतयाऽस्ति स प्रजादेरा-

कृतिगणत्वेन मत्वर्थीयाण्यप्रत्यये औपनिहित इति । ठाणा० २९८ ।

उवनिहिय-उपनिधिना - प्रत्यासत्त्या चरति-प्रत्यागमनमेव गृह्णाति य स औपनिधिक । प्रश्न० १०६ ।

उवनिही-उपनिवि-प्रत्यासत्ति । प्रश्न० १०६ ।

उवन्नास-उपन्यसन उपन्यास । दश० ३५ ।

उवन्नासोवण-वादिना अभिमतार्थसाधनाय कृते वस्तु-पन्यासे तद्विधायनाय य प्रतिवादिना विरुद्धार्थोपनय क्रियते पर्यनुयोगोपन्यासे वा य उत्तरोपनय स उपन्या-सोपनय । ठाणा० २५४ ।

उवप्पयाण-उपप्रदानं-अभिमतार्थदानम् । विपा० ६५ । उप-प्रदानम् । दश० १०९ ।

उवव्वहियं - उपवृद्धित-समर्थित, अनुमत वा । आव० ५३९ ।

उवभोग-उपभुज्यत इति उपभोग-मक्रुद्भोगोऽशनपानादि, अन्तर्भगि, आहारादि वा । आव० ८२८ । सकृद्भोग । भग० २९७ । आव० ८३० । पुन पुनर्भुज्यत इति उप-भोग-वस्त्रालङ्कारादि । प्रज्ञा० ४७५ । पहाणवत्थाभरणगंध-महाणुलेवणधूवणवामतबोलादि । नि० चू० तृ० १ आ । धार-णमुपभोग । आव० ३२५ । उपभोग-पौन पुन्येन चोप-भोजनमुपभोग । भग० ३५० ।

उवभोगंतराय - उपभोगान्तराय - यदुदयवशात् सत्यपि विशिष्टवस्त्रालङ्कारादिमम्भवेऽसति च प्रत्याख्यानपरिणामे वैराग्ये वा केवलकार्पण्यान्नोत्सहते भोक्तुं तत् । प्रज्ञा० ४७५ ।

उवम-उपमीयतेऽनेन दार्ष्टान्तिकोऽर्थ इत्युपमानम् । दश० ३४ ।

उवमा-उपमा-मादृश्यम् । उक्त० २७९ । दृष्टान्ता । वृ० प्र० १६८ आ । सादृश्योपदर्शनरूपा । उक्त० २७२ । उपमा-दोष-हीनाधिकोपमानाभिधान, अष्टाविंशतितमः सूत्रदोष । आव० ३७४ । उपमा । प्रज्ञा० ३६४ । खायविशेष । जीवा० २७८ । उपेत्युपयोगपूर्वक मिति ज्ञानं, उपमा-सम्प्रधारणा । उक्त० २२४ ।

उवमाणं-उपमानं-दृष्टान्त । ओघ० १७ ।

उवमादोसो-उपमादोष-यत्र हीनोपमा क्रियते । सूत्रस्य द्वात्रिं-शदोपेऽष्टाविंशतितमो दोष । अनु० २६२ ।

उवयंति-अवपतन्ति-अवतरन्ति । आचा० २६६ ।

उवयरयं-अपवरकम् । आव० ७२२ ।

उवयाचिते-उपयाचिते-देवताराधने भव औपयाचितक ।
ठाणा० ५१६ ।

उवयार - उपचार । आव० ५६, २१३ । पूजा ।
गज० ३६ । प्रजा० ८६ । जीवा० २२७, २५५ । जं०
प्र० ७७ । औप० ५ । आराधनाप्रकार । दश० २५० ।
लोकव्यवहार । औप० १३ । देवतापूजा । प्रश्न० ५१ ।
प्रजा । उपकार । प्रश्न० ११७ । दश० ७९ । पूजा । भग०
५४० । व्यवहार । ठाणा० ४०९ । व्यवहार, पूजा वा ।
भग० ९२५ । यतो मुख्याभावे मति प्रयोजने निमित्ते
चोपचार प्रवर्तते । विशेष० १६६ ।

उवयारिखलेणं-गृहस्य पीठबन्धकृत्पम् । भग० १४६ ।

उवयारिया-उपकरोति-उपष्टभ्नाति प्रासादावतंसकानित्युप-
कारिका-राजधानीप्रभुसत्कप्रासादावतंसकादीना पीठिका । जं०
प्र० ३२१ ।

उवयालि-अनुत्तरोपपातिकदशाना प्रथमवर्गस्य तृतीयमध्य-
यनम् । अनुत्त० १७२ ।

उवयाली - अन्तर्कृद्गाना चतुर्थवर्गस्य तृतीयमध्ययनम् ।
अन्त० १४ ।

उवयिगा-उद्देहिता । नि० चू० प्र० ५३आ ।

उवयिया-त्रीन्द्रियजन्तुविशेषः । जीवा० ३२ ।

उवयोगपदं-प्रज्ञापनायामेकोनविंशतम पदम् । भग० ७१३ ।

उवरय-उपरत-सङ्कुचितगात्र । आचा० २०४ ।
उपरत-कालगत । व्य० द्वि० ३४आ ।

उवरति-उपरति-विरति । ठाणा० ३ ।

उवरतो-उपरत-रावः । उक्त० २१८ ।

उवरय-उद्वलको-वियोजक । मम० ४७ । उपरता ।
आचा० ३५० ।

उवराग-उपराग-ग्रहणम् । भग० १४७ । उपरजनं ग्रहण-
मित्यर्थ । प्रश्न० ३९ ।

उवराते-उपराग-राहुविमानतेजमोपरजनम् । ठाणा०
४७६ ।

उवरिं-उपरि-कुड्यस्थाने । ओष० १७५ । नीव्रादी ।
ओष० १६२ । अग्रे । ठाणा० २२५ ।

उवरिणं-जत्थ गामे सखडी तत्थेव गतुकामा जे वा

तस्स गामस्स उवरिणंति मज्झेण गंतुकामा । नि० चू० प्र०
३१६अ । उपरितन । आव० २६२ ।

उवरिचरे-उपरिचर सत्यवादी वसू राजा । जीवा० १२१ ।

उवरिभासा-उपरिभाषा-उत्तरकालं तदेव किलाधिक यद्
भाषते सा । आव० ७९२ ।

उवरिमागारो-उपरिमाकार-उपरितन आकार-उत्तर-
ज्ञादिरूप । जीवा० २१६ ।

उवरियलेणं-उपरितलम् । भग० १९५ ।

उवरिल्लए-उपरितनं, उपरिभवम् । दश० २११ ।

उवरिल्ले-उपरितनम् । अनु० १७७ ।

उवरिल्ले माणसे-उपरितनम्-यमाधस्तनाना मानमाना
सदुभावात् तदन्यव्यवच्छेदाद्योपरितने, माणसे-गगादिप्रत-
पणतः प्रागुक्तस्वरूपे सरमि सर प्रमाणायुष्कयुक्ते इत्यर्थः ।
भग० ६७४ ।

उवरिल्ले माणसुत्तरे-उपरितनमानसोत्तरे । भग० ६७४ ।

उवरुह-उपरौह-नरके षष्ठ परमाधार्मिक । आव० ६५० ।
यस्तु तेषामङ्गोपाङ्गानि भनक्ति सोऽत्यन्तरौहत्वादुपरौह,
नरके षष्ठ परमाधार्मिक । मम० २८ । उपरुह-पष्ट-
परमाधार्मिक । सूत्र० १२८ ।

उवरुवरि-उपर्युपरि-निरन्तरम् । प्रश्न० ५१ ।

उवरेणं-उपरैकं-एकान्त, निर्व्यापारता वा । उक्त० १९३ ।

उवरोह-उपरोध-निषेध । दश० १०८ । मङ्गद्वानादि-
लक्षण । आव० ५९३ । उपरोध-उपघात । विशेष० ७४८ ।

उवलंवरजजू-विमानानामुपगितोऽधस्ताद्यावद रज्जु ।
(दे०)

उवल-उपल-गण्डशैलादि । उक्त० ६८९ । टङ्काद्युपकरण-
परिकर्मणा योग्य पाषाण । जीवा० २३ । प्रजा० ७७ । पृथिवी
मेद । आचा० २९ । दग्धपाषाण । भग० २९३ । छिन्न-
पामाणा । नि० चू० द्वि० ८०अ । छिन्नपाषाणा । वृ० १०
१६२आ ।

उवलद्धिमंति-उपलद्धिमन्ति-द्रवृणि । दश० १२९ ।

उवलद्धी-उपलद्धि, उपलद्धये-उपलद्धिनिमित्तम् । आव०
२८० ।

उवलभसि-उपलम्भयामि, दर्शयामि । भग० ६८३ ।

उवलमेजा-उपलमेत-प्राप्नुयान । जीवा० १२३ ।

उवल्लिपिज्ज-उपलिम्पनम् । आचा० १३५ ।
उवल्लित्ता-जातिजुगितामेओ । नि० चू० द्वि० ४३आ ।
उवलेहा-सतुष्ठा । उक्त० १९२ ।
उवलेवण-उपलेपन छगणादिना । अनु० २६ । छगल-
 मट्टियाए लिवण । नि० चू० प्र० २३१अ ।
उवलेवणकओवयारो-कृतोपलेपनोपचार । आव० ४१६ ।
उवल्लियंती-उपलीयन्ते-आश्रयन्ति । व्य० द्वि० २७८आ ।
उवल्लिसामि-उपालयिष्ये-वत्स्यामि । आचा० ४०६ ।
उववज्जनि-उत्पद्यते । जीवा० ११० ।
उववज्जिऊण-उपयुज्य-उपयोगं दत्त्वा । ओघ० ११६ ।
उववज्झा-उपवाह्या -राजादिवज्झा । औपवाह्या -राजादि
 वल्लभाना कर्मकरा इति । दश० २४८ ।
उववण्णो-उपपन्न । जीवा० ९७ ।
उववत्तारो-वचनव्यत्ययादुपपत्ता भवति इति । ठाणा० ४२० ।
उववन्नो-उपपन्न -आश्रित । सूर्य० २८१ ।
उववाइए-उपपात -प्रादुर्भावो जन्मान्तरसकान्ति, उप-
 पाते भव औपपातिक । आचा० १६ । उपपादुक -
 भवान्तरसङ्क्रान्तिभाक् । आचा० २० ।
उववाइय-उपपातेन निर्वृत्त औपपातिक -भवाद्ववान्तर-
 गामीति । सूत्र० २० । उपयाच्यते-मृग्यते स्म यत्तत् उप-
 याचिनं-ईमितं वस्तु । ज्ञाता० ८४ ।
उववाइया-उपपाताज्जाता उपपातजा अथवा उपपाते
 भवा औपपातिका -देवा नारकाश्च । दश० १४१ ।
उववाए -उपपात - उपपाताभिमुख्येनापान्तरालगतिवृत्त्ये
 त्यर्थ । भग० ९६३ । देवजन्म । ठाणा० ४१९ । नादकाशुप-
 पातार्थ, द्वादशगते षष्ठोद्देशक । भग० ५९६ । उपपात -
 प्रादुर्भाव । प्रज्ञा० ३२८ ।
उववाएणं-उपपत्तनमुपपात, वाटरपृथ्वीकायिकाना पर्या-
 गताना यदनन्तरमुक्तं स्थान तत्प्राप्त्यामिमुख्यमिति भाव-
 नेनोपपातेन, उपपातमङ्गीकृत्य । प्रज्ञा० ७३ ।
उववात-उपपात-नारकदेवाना जन्म । ठाणा० ४६६ ।
 उपपात -गमनमात्रम् । ठाणा० ३७६ ।
उववातसभा-उपपातसभा-यस्यामुत्पद्यते सा । ठाणा०
 ३५२ ।
उववातो-उवसपज्जण । नि० चू० प्र० २४१अ ।

उववार्यं-उपपातं-जन्म । आचा० १६३ । भवनपतिस्व-
 स्थानप्राप्त्यामिमुख्यम् । भग० १४३ । उत्पातेन निर्वृत्त
 औत्पातिकम् । आव० ७३१ । उप-समीपे पतनं-स्थानं
 उपपात दृग्बचनविषयदेशावस्थान । उक्त० ४४ । उप-
 पात -सेवा । भग० १६८ ।
उववायगई-उपपाताय-उत्पादाय गमनं सा उपपातगति ।
 भग० ३८१ ।
उववायगती-उपपात एव गति उपपातगति । गति-
 प्रपातस्य चतुर्थो भेद । प्रज्ञा० ३०६ ।
उववायसभा-सिद्धायतनस्थोत्तरपूर्वस्था सभा उपपातसभा ।
 जीवा० २३६ ।
उववास-उपवास, अभक्तार्थकरणम् । ठाणा० १२६ ।
उववूह-उपवृंहण-समानधार्मिकाणा सद्गुणप्रशमनेन तद्-
 वृद्धिकरणम् । दश० १०२ । उपवृंहणमुपवृहा-दर्शनादि-
 गुणान्विताना सुलब्धजन्मानो यूयं युक्तं च भवादृशामि-
 दमित्यादिवचोभिस्तत्तद्गुणपरिवर्द्धनं सा । उक्त० ५६७ ।
 समानधार्मिकाणा सद्गुणप्रशमनेन तद्वृद्धिकरणम् । प्रज्ञा०
 ५६ ।
उववूहइ-उपवृंहते-समर्थयति । दश० ४४ ।
उववेओ -उपपेत इति लक्षणव्यञ्जनगुणोपपेत । ठाणा०
 ४६१ ।
उववेय -उपपेत -युक्त । जीवा० २७४ । भग० ११९ ।
 उप अप इत इति शब्दत्रयस्य स्थाने शकन्वादिदर्शनादु-
 पपेत -युक्त । ज्ञाता० ११ ।
उवसंकमिच्चा-उपसङ्क्रम्य । सूर्य० ११ ।
उवसंकमिच्तुं-उपसङ्क्रम्य, आमन्नीभूय । आचा० ३३१ ।
 उपसङ्क्रम्य-उपेत्य । आचा० २७१ ।
उवसंखा-उपसख्या-मम्यग्यथावस्थितार्थपरिज्ञानम् । सूत्र०
 २१४ ।
उवसंत-उपशान्त-अनाकुलम् । ओघ० १७६ । यत् शेष
 मत्तायामनुदयागत वर्त्तते तद् । विष्कम्भितोदयमुपनीतमिथ्या-
 स्वभावं च । विज्ञे० २८६ । किञ्चिन्मिथ्यास्वरूपतामपनीय
 मम्यक्त्वरूपतया परिणतं किञ्चिन्मिथ्यास्वरूपमेव । वृ०
 प्र० २१आ । रागद्वेषपावकोपशमाद उपशान्त । आचा०
 १५० । रूपालोकानाद्यौत्सुक्यत्यागत । अनु० १४० ।
 अन्तर्गत्या उपशान्त । भग० ४९० । विष्कम्भितो-

दयमपनीनमित्यास्वभाव च । विष्कम्भितोदयमित्यर्थ ।
ठाणा० ४८ । उपशान्त-न सर्वथाऽभावमापन्नं, निकाचि
ताद्यवस्योद्रेकरहित वा । प्रज्ञा० ४०३ । औप० ३५ ।
ज० प्र० १४६ । ज० प्र० ३८९ । जम्बूद्वीपैरवते तीर्थ
करनाम । सम० १५३ । पवज्जापरिणतं । नि० चू० द्वि०
२८अ । उपशान्त-उपरत । दश० २०६ । सूत्र० ४१७ ।
अपगतसन्देह सन्नत इति । सूत्र० ४०९ । अनुदयावस्थ ।
प्रज्ञा० २९१ ।

उवसंतकसातो-उपशान्तकषाय । उत्त० २५७ ।

उवसंतजीवी-अन्तर्बृत्त्यपेक्षया उपशान्तजीवी । प्रश्न०
१०६ ।

उवसंतमोह-उपशान्तमोह-अनुत्कटवेदमोहनीय । भग०
२२३ । श्रेणिपरिसमाप्तावन्तर्मुहूर्तं यावदुपशातवीतराग ।
भूतग्रामस्यैकादश गुणस्थानम् । आव० ६५० ।

उवसंतमोहनिजो-उपशान्तमोहनीय-उपशान्त-अनु-
दय प्राप्त मोहनीयं दर्शनमोहनीय यस्यासौ । उत्त० ३०६ ।

उवसंपजहण-उवसपदनं उपसम्पद्-अन्यरूपप्रतिपत्ति,
सा च हान च स्वरूपपरित्याग उपसम्पद्धानम् । उत्त० ४७० ।

उवसंपज्जइ-उपसम्पद्यते । आव० ८२५ ।

उवसंपज्जणा-उपसम्पद । दश० १०५ ।

उवसंपज्जमाणगति-उपसपद्यमानगति-यदन्यमुपसम्पद्य-
आश्रित्य तदवग्रहमेव गमनम् । विहायोगतेस्तृतीयो मेद ।
प्रज्ञा० ३२७ ।

उवसंपज्जसेणियपरिकम्मे-पञ्चम परिकर्म । सम० १२८ ।

उवसंपज्जित्ता-उपसम्पद्य-सामीप्येनाङ्गीकृत्य । दश० १५० ।

उवसंपन्नं-उपसम्पन्न-नियमायोत्थितम् । सूत्र० ४१० ।

उवसंपया-उपसपत्-सामीप्येनाङ्गीकरण यदेतदुत्पन्नजनम् ।
दश० २७३ । सामाचार्या दशमो मेद । उपसम्पत्-इतो
भवदीयोऽहमित्यभ्युपगम । ठाणा ४९९ । उपसम्पत् । आव०
२५९ । सामाचार्या दशमो मेद । उपसम्पत्-ज्ञानादि-
निमित्तमाचार्यान्तराश्रयणम् । भग० ९२० । उपसंपनिहप
सपत्-ज्ञानाद्यर्थं भवदीयोऽहमित्यभ्युपगम । ठाणा० १४० ।
त्वदीयोऽहमित्येवं श्रुताद्यर्थमन्यदीयसत्ताभ्युपगम । अनु०
१०३ । उवसपदन उपसम्पत्-अन्यरूपप्रतिपत्ति । उत्त०
८५० ।

उवसंहार-उपसहार-उपनय । दश० ३२ । बृ० तृ०
१३६आ ।

उवसग्ग-उपसज्यते-धातुसमीपे नियुज्यते इति उपसर्ग ।
प्रश्न० ११७ । बांधाविशेषा । ठाणा० २८० । राजादि-
जनित । ओष० १९० । उप-सामीप्येन मर्जनम्,
उपसज्यतेऽनेनेति वा करणमाधन, उपसज्यतेऽसाविति
वा कर्ममाधन । आव० ४०४ । प्रवज्याग्रहणे निवारणम् ।
पिण्ड० १३९ । देवादिकृतोपद्रवा । ठाणा० ५०३ ।
राजस्वजनादिकृतो देवमनुष्यतिर्यङ्मनु वा । पिण्ड० १७० ।
उप-सामीप्येन सज्यते तिर्यग्मनुष्यामरै कर्मवशेनात्मना
क्रियत इति उपसर्ग । उत्त० १०९ । उपसर्ग-उप-
सर्जनं, धर्मग्रशनम् । दिव्यादय । भग० १०१ ।

उवसग्गपरिण्णा-उपसर्गपरिज्ञा, सूत्रकृताङ्गाद्यश्रुतस्कन्धे
तृतीयमध्ययनम् । आव० ६५१ । उत्त० ६१४ ।

उवसग्गपरिन्ना-सूत्रकृताङ्गे तृतीयमध्ययनम् । सम० ३१ ।

उवसग्गसहो-उपसर्गमह । आव० ६४८ ।

उवसत्तो-उपसक्त-गाढसामक्त । उत्त० ६३२ ।

उवसमंति-उपशाम्यन्ति-सर्वर्तकवायुविकुर्वणान्निवर्तन्ते,
सर्वर्तकवातविकुर्वणमुपसहरन्तीति भाव । राज० ०३ ।

उवसम-उपशमसिति औपशमिकम् । विपाक्रोदयविष्कम्भण-
लक्षण । दश० ४३ । उपशम-विपाक्रोदयविष्कम्भणलक्षण ।
नदी ७७ । क्रोधाद्युदयाभावे भवति । आचा० १५० ।
शान्तिरूप । दश० २३४ । पञ्चदशदिवसनाम । ज० प्र०
४९० । सूर्य० १४७ । क्षायोपशमिक । सूत्र० ६ । विंशति
तमो मुहूर्तनाम । ज० प्र० ४९१ । मध्यस्थपरिणाम ।
आव० ८५१ । उदीर्णस्य क्षय अनुदीर्णस्य च विपाकन
प्रदेशतश्चानुभवनम् । सर्वथैव विष्कम्भितोदयत्वमित्यर्थ ।
भग० ५९ । खमा । दश० चू० १२४ । उदयनिरोधोदय-
प्राप्ताफलीकरणम् । दश० २३४ ।

उवसमणा-उपशमना-उदयोदीरणानिधत्तनिकाचनाकरणा-
नामयोग्यत्वेन कर्मणोऽवस्थापनम् । ठाणा० २२१ ।

उवसमविवेयसंवरं-उपशमविवेकसवरम्, चित्तात्स्यं प-
देन । आव० ३७१ ।

उवसमिण-उपशम-उदीर्णस्य कर्मण क्षयोऽनुदीर्णस्य विरु-
द्धमितोदयत्व स एवौपशमिक-क्रियामात्र, उपशमेन वा

निर्गत औपशमिक—मम्यदर्शनादि । भग० ६४९ । औप-
शमिक — उपशमनमुपशम—कर्मणोऽनुदयाक्षीणावस्था भस्म-
पटलावच्छन्नामिवत् स एव, तेन वा निर्गत । अनु०
११४ ।

उवसामिअ—उपशमित—भस्मच्छन्नामिकत्पता प्रापितम् ।
आव० ७९ ।

उवसामेमाण—क्षुद्रव्यन्तराधिष्ठितं ममयप्रमिद्धविधिनोपशम-
यन्त इति । ठाणा० ३५३

उवसाहिज्जउत्ति—पच्यताम् । नि० चू० प्र० ३४९आ ।

उवसित—उपाश्रित—अङ्गीकृत । वैद्यावृत्त्यकरत्वादिना प्रत्या-
मन्नतर । द्वेष । शिष्यप्रतीच्छककुलाद्यपेक्षा । भग० ३८५ ।

उवस्सप—उपाश्रय । प्रश्न० १२७ ।

उवस्सओ—उपाश्रय—वसति । प्रश्न० १२७ ।

उवस्सग—उपाश्रय—वसति । ओघ० १७३ ।

उवस्सगा—उपाश्रया । वृ० द्वि० १८३अ ।

उवस्सते—उपाश्रय—निलय । प्रश्न० १२८ ।

उवस्सय—उपाश्रय—वसति । ओघ० ६५, १७३ ।

दश० २१८ । ज० प्र० १२१ । उपाश्रय—गृहपतिगृहा-
दिकम् । ठाणा० ३१५ । वसतेर्तृत्तिपरिक्षिप्त, परेषामना-
लोकवत् इत्यर्थः । ज्ञाता० २०५ । उपाश्रया—उपा-
श्रीयन्ते—भज्यन्ते शीतादित्राणार्यं ये ते उपाश्रया—वस-
तय । ठाणा० १५७ । पडिस्सयो । सव्वग वा आसण ।
दश० चू० १११ ।

उवस्सयसंकिलेसे—द्वितीय संक्लेश । उपाश्रयो—वसतिस्तद्-
विषय मङ्क्लेश—असमाधि उपाश्रयसङ्क्लेश । ठाणा०
१८९ ।

उवस्सित—उपाश्रित—द्वेष । शिष्यकुलाद्यपेक्षा । ठाणा०
४४१ । द्वेष, शिष्यप्रतीच्छककुलाद्यपेक्षा । ठाणा० ३१९ ।

उवहडे—उपहृत—भोजनस्थाने ढौकिर्न भक्तमिति भाव ।
ठाणा० १४८ ।

उवहतो—अविसुद्धो । नि० चू० द्वि० ११६अ ।

उवहय—उपहति । उत्त० १४५ । सद्दोस । नि० चू० तृ०
८१आ ।

उवहयपरिणामो—उपहतपरिणाम । आव० ५१३ ।

उवहरह—उपहरति—विनाशयति । ज्ञाता० १९२ ।

उवहाणं—उपधान—तप । सूत्र० ६५, ६९, ७५ । तप-

श्रणम् । सूत्र० २५१ । अनशनादिक तप । सूत्र०
५८ । आगमोपचाररूपमाचाम्लादि । उत्त० १२८ ।
गुणोपष्टम्भकारि । प्रश्न० १५७ । उच्छीर्षिकम् । वृ० द्वि०

२२०अ । उपधान—करणम् । व्य० प्र० ५०आ । स्थगनम् । व्य०
द्वि० ५आ । प्रायश्चित्तम् । व्य० द्वि० १९५अ । विहित-
शास्त्रोपचार । उत्त० ६५६ । तप । ठाणा० ४४५ ।

उपधान—तप । सम० ५७ । ठाणा० ६५, १९५ । उप-
धीयते—उपष्टभ्यते श्रुतमनेनेति उपधानं—श्रुतविषयस्तपउप-
चार । ठाणा० १८१ । विद्यानम् । सम० १२७ ।
उपदधातीत्युपधान—उपकरोतीत्यर्थः । ओघ० ११३ । अज्ञा-
नज्ञाध्ययनाद्यै यथायोगमाचाम्लादितपोविशेष । उत्त० ३४७ ।

उवहाणग—प्यादिपुन्न सिरोवहाणं । नि० चू० द्वि०
६१अ । उपधानम् । ठाणा० २३४ । उपधानक—अप्रति-
लेखितदृष्यपञ्चके द्वितीयो मेद । आव० ६५२ ।

उवहाणपडिमा—उपधानं—तपस्तत्प्रतिमोपधानप्रतिमा, द्वा-
दश भिक्षुप्रतिमा एकादशोपासकप्रतिमाश्चेत्येवरूपा । ठाणा०
६५ । सम० ९६ ।

उवहाणवीरिण—उपधानं—तपस्तत्र वीर्यं यस्य स उपधान-
वीर्यं—तपस्यनिगूहितबलवीर्यं । सूत्र० ६५ ।

उवहाणसुयं—उपधानश्रुतं—आचाराङ्गस्याष्टममध्ययनम् ।
उत्त० ६१६ । सम० ४४ । उपधानश्रुतं, आचारप्रकल्पे
प्रथमश्रुतस्कन्धस्याष्टममध्ययनम् । आव० ६६० । प्रश्न०
१४५ ।

उवहारं—उपहार । आव० १९० । बलि । आव० ६९८ ।

उवहारा—बलिमादिया । नि० चू० प्र० २६९अ ।

उवहारियं—अवधारित—निर्णीतम् । आव० ६३५ ।

उवहि—उपदधातीति उपधि—उप—सामीप्येन सयम धार-
यति पोषयति चेत्यर्थः । स च पात्रादिरूप । ओघ० १२ ।
उपकरणम् । उत्त० ५८८ । वर्पाकत्पादि । उत्त०
३५८ । उपकरणमाभरणादिद्रव्यतो, भावतस्तु छद्मादि
येनात्मा नरक उपधीयते । उत्त० ४६३ । उपधिः—मस्ता-
रकादि । ओघ० ८० । रजोहरणादि । ठाणा० ३१७ ।
उपधीयते—मङ्गह्यन इति उपधि । आचा० १८० । आग-
मोक्त वस्त्रादि । दश० १९९ । पात्रनियोगादि । व्य० प्र०
२३७अ । उपधि—वस्त्रादि । प्रश्न० १२४ । उप-
धीयते—ढौक्यते दुर्गति प्रत्यात्मा येनासावुपधि—माया, अष्ट-

प्रकार वा कर्म । सूत्र० ६८ । उपकरणम् । आव० ५६८ ।
 प्रज्ञा० २९१ । प्रश्न० ३९ । उपदधातीति उपधि । ओष०
 २०७ । माया । प्रश्न० २८ । औधिक । प्रश्न० १५६ ।
 माया । सूत्र० १०३ । उपदधातीति उपधि - उप-सामी-
 प्येन सयम धारयति पोषयति चेति पात्रादिरूप । ओष० १२ ।
 आव० ६६१ । उपधीयते येनासावुपधि - वञ्चनीयसमीप-
 गमनहेतुर्भाव । भग० ५७२ । उपधि - उपकरणम् । पिण्ड०
 १२ । कपाय । दश० ७६ । उवकरणं । नि० चू० प्र० ६४ आ ।
उवहिअसुद्धं-उपधिना-मायया असुद्धं-सावद्यं उपध्यशुद्ध,
 अधर्मद्वारस्यैकोनत्रिंशत्तमं नाम । प्रश्न० २६ ।
उवहिप-उपधिक-मायित्वेन प्रच्छन्नचारी । ज्ञाता० ८१ ।
 उपहित - प्रक्षिप्त - प्राप्त । भग० १०० । उपहितानि-गुरो-
 राहाराद्यर्थं दौकितानि । विशे० ४४० ।
उवहिओ-अधिकज्ञानाद्यर्थकं सन् गुरुषु बहुमानपर । व्य०
 प्र० २३६अ ।
उवहिय-उपहित - क्षिप्त । विशे० ९४३ । औपधिक -
 मायाचारी । प्रश्न० ३० ।
उवहिसंकिलेसे-प्रथमसङ्कलेशः । उपधीयते - उपपृथ्यते
 सयम सयमशरीर वा येन स उपधि - वत्त्रादिस्तद्विषय सङ्-
 कलेश - असमाधि । ठाणा० ४८९ ।
उवहिसंभोग-उपधे संभोग उपधिसंभोग । व्य० द्वि०
 ११९ आ ।
उवही-उवधि - परवंचनाभिप्राय । वृ० तृ० ४६ आ । नि०
 चू० प्र० २८९ आ ।
उवाइ-उलावकप्रधाना विद्या । विशे० ९८२ ।
उवाइक्कम्म-उपातिक्रम्य-सम्यक् परिहृत्य । आचा० ३१६ ।
उवाइणावित्तप-उपानाययितुं, सप्रापयितुम् । वृ० तृ०
 ११४ आ । उपादापयितुं ग्राहयितुमित्यर्थ । ज्ञाता० १७७ ।
उवाइणावित्ता-उपादापय्य-प्रापय्य । भग० २९२ ।
उवाइणिक्ता-उपनीय-अतिवाह्य । आचा० ३६५ ।
उवाइति-उपयाचते । आव० ४०४ ।
उवाइय-उपादित-उपभुक्तम् । आचा० १०८ ।
उवाइयसेसेण-उपादित-उपभुक्तम्, तस्य शेषमुपभुक्तशेषम् ।
 आचा० १०८ ।
उवाप-उपाय.-अप्रतिहतलाभकारणम् । ज्ञाता० ३४ ।
उवाओ-अवपात । गर्त । आचा० ३३८ । उपाय ।

आव० ४१४ ।

उवागच्छति-पविसति । नि० चू० प्र० २३० अ ।
उवागच्छिज्जा-उपागच्छेयु - अतिथयो भवेयु । आचा० ४०३ ।
उवागमण-उपागमन-स्थानम् । आचा० ३७५ ।
उवात-अवपात । सेवा । ठाणा० १२९, ५१६ । ज्ञाता० ४ ।
उवातिणा-नयति । नि० चू० द्वि० २२ आ ।
उवातियं । नि० चू० द्वि० १४४ अ ।
उवातिया-उपयाचितम् । नि० चू० प्र० ३५१ आ ।
उवाते-उपाय - उपेय प्रति पुरुषव्यापारादिका साधनसामग्री
 स यत्र द्रव्यादावुपेये अस्तीत्यभिधीयते यथैतेषु द्रव्यादि-
 विशेषेषु साधनीयेष्वस्त्युपाय, उपादेयता वाऽस्य यत्राभि-
 धीयते तदाहरणमुपाय । आहरणस्य द्वितीयो भेद । ठाणा०
 २५३ ।
उवानो-आणानिहेयो । दश० चू० १३९ ।
उवादानं-उपादान-आयः, हेतु । विशे० ५४३ ।
उवाटिणावेत्ता-उपादाय-गृहीत्वा, आक्रम्य । सूत्र० २३४ ।
उवादीयमाणा-उपादीयन्ते-कर्मणा वध्यन्ते । आचा० ७८ ।
उवाय-खड्ग । दश० चू० ७४ । उपाय - उदाहरणस्य
 द्वितीयो भेद । ३५ । एकान्तभृदुभणनाविलक्षण । दश०
 २४७ । उप-सामीप्येन (आय) विवक्षितवस्तुनोऽविकललाभ-
 हेतुत्वाद्वास्तुनो लाभ एवोपाय - अभिलषितवस्तववाप्तये व्यापा-
 रविशेष । दश० ४० । उपार्जनहेतु । उक्त० ६३१ ।
उवायकारी-उपायकारी-सूत्रोपदेशप्रवर्तक । सूत्र० २३४ ।
उवायकिरिया-उपायक्रिया-यद्द्रव्यं येनोपायेन क्रियते सा ।
 सूत्र० ३०४ ।
उवायणं-अवपातयतो-अशतोऽकुर्वत । व्य० प्र० २९अ ।
उवायवं-अवपातवान्-वन्दनशील, निकृष्टवर्ती वा । दश०
 २५३ ।
उवारियालेणे - चमरचम्पावलीचम्पामिधानराजधान्योर्म्य-
 भागे तद्भवनयोर्म्योन्नताऽवतरत्पादपीठरूपे अवतारिकल-
 यने । मम० ३१ ।
उवालंभ-उपालम्भन उपालम्भो-भङ्ग्यन्तरेणानुशासनमेव स
 यत्राभिधीयते स । आहरणतद्देशे द्वितीयो भेद । ठाणा०
 २५३ । उपालम्भ - इयमेवानौचित्यप्रवृत्तिप्रतिपादनगर्भा ।
 ठाणा० १५५ । सपिपासशिक्षारूप उपालम्भ । वृ० प्र०
 १५०आ । सानुनयोपदेशप्रदानम् । व्य० प्र० ११७ अ ।

उपालम्भः उपालम्भ - भंग्यैव विचित्र भणनम् । दश० ४६ ।
 उवाहियद्-उपलीयते । आचा० ३६५ ।
 उवासंतर-अवकाशान्तर-आकाशविशेष, अवकाशरूपान्तराल वा । भग० ७७ ।
 उवासंतराति । ठाणा० ८६ ।
 उवासंतरे-द्वयोरन्तरमवकाशान्तरम् । भग० २७२ । ठाणा० ४३२ ।
 उवासग-उपासक-श्रावक । आव० ६४६ । नि० चू० द्वि० २५अ । सम० ११९ । साधू चेर वा पोमहं उवामतो उवासगो भवति । नि० चू० द्वि० १२९आ । उपासते-सेवन्ते यतीनित्युपासका-श्रावका । उक्त० ६१३ ।
 उवासगदसा-उपासकाना-श्रमगोपासकाना सम्बन्धिनोऽनुष्ठानस्य प्रतिपादिका दशा-दशाध्ययनरूपा उपासकदशा । उपा० १ । दश० ४७ ।
 उवासणा-उपासना-नापितकर्म । आव० १२९ ।
 उवासमाणा-रात्रिजागरणात्तदुपासनां विदधाना । ठाणा० ३५३ ।
 उवासय-उपासक । दश० ४७ ।
 उवाहणं-उपानत् । आव० ३०५, ३४१ ।
 उवाही-उपाधीयते-व्यपदिश्यते येनेत्युपाधि-विशेषण स उपाधि । आचा० १५६ ।
 उविच्च-उपेक्ष्य स्वरवृत्त्या । उक्त० ३९१ ।
 उविहो-अववद्ध । आव० ३५१ ।
 उविय-परिक्रमितम् । ज्ञाता० २३ ।
 उवीलगो-आलोयय गूह्य जे महुरादिवयणपओगेहि तहा भण्ड जहा सम्म आलोएति सो उवीलगो । नि० चू० तृ० १२८आ ।
 उवीलणं-निश्चयम् । नि० चू० प्र० १४२अ । अवपीडना, बन्धनविशेष । ज्ञाता० २३२ ।
 उवीलेमाणे-अवपीलयन-वाधयन । विपा० ३९ ।
 उवेक्खेज्जा-उपेक्षेत-अवधीरयेत् । उक्त० ११२ ।
 उवेक्खेयव्वो-उपेक्षितव्य । आव० ६४१ ।
 उवेच्च-उपेक्ष्य, आकुट्टिकया । वृ० द्वि० १३९आ ।
 उवेहमाण-उपेक्षमाण-अकुर्व । आचा० १५६ । परी पदोपसर्गान् महिमान इष्टानिष्टविषयेषु उपेक्षमाणो माध्यस्थ्य-

मचलम्बमान । आचा० ४३० । उपेक्षमाणः-अवगच्छन् । आचा० २१२ । पर्यालोचयन् । आचा० २२४ ।
 उवेहा-उपेक्षा-उप-सामीप्येनेक्षा, अवधीरणायां वर्तते ओष० ११४ ।
 उवेहे-उपेक्षेत-औदासीन्येन पश्येत् । उक्त० ९१ ।
 उवट्ठतो-अवपतन् । आव० २०३ ।
 उव्वट्ठइ-उद्वर्तयति-प्रक्षिततैलापनयनं करोति । जं० प्र० ३९४ ।
 उव्वट्ठण-उद्वर्तनं-तत्प्रथमतया वामपार्श्वेन सुप्तस्य दक्षिणपार्श्वेन वर्तनम् । आव० ५७४ । अपवर्तना । विशे० १००६ ।
 उद्वर्तना-नारकतिर्यगेकेन्द्रियेभ्यो निर्गम । आव० ५३३ ।
 उद्वर्तनं-लोठनम् । पिण्ड० १६४ । पङ्कापनयनलक्षणम् । दश० ११७ ।
 उव्वट्ठणट्ठ-उद्वर्तनार्थ-उद्वर्तननिमित्तम् । दश० २०६ ।
 उवट्ठयं-उद्वर्तक-चूर्णपिण्डम् । जं० प्र० ३९४ ।
 उव्वट्ठा-उद्वृत्ता । प्रज्ञा० ३९७ ।
 उव्वट्ठिताणि-उद्वर्तितानि । आव० ९८ ।
 उव्वट्ठिया-उद्वर्तित-च्याविता । पिण्ड० १२३ ।
 उव्वट्ठेति-एकसि उव्वट्ठेति । नि० चू० प्र० ११६आ ।
 उव्वट्ठो-उद्वृत्त । आव० १७३ ।
 उव्वणवेसो-उत्त्वणवेष । ओष० १४६ ।
 उव्वणणो-उत्कठितः । व्यं० द्वि० २०३आ ।
 उव्वत्ततो-उद्वर्तयन् । आव० ३१३ । ओष० ८४ ।
 उव्वत्तणं-उद्वर्तनम्-मार्गपरावर्तनं । वृ० तृ० १२९आ ।
 उत्ताणयस्म पासद्वियकरण । नि० चू० प्र० २११अ । उद्वर्तते-यतो ब्रजस्ततो याति । ओष० ४७ ।
 उव्वत्तणा-परावत्तणानुचणपसारणा कायव्वा । नि० चू० प्र० ६०अ ।
 उव्वत्तमाणे-अपवर्तयन् । आचा० ३४३ ।
 उव्वत्ता-ज पाडिहारियणिहेज्जं तं । नि० चू० प्र० २२५आ ।
 उव्वत्तिया-तेणेव अगणिनिक्खित्त ओयत्तेऊण एगपासेन देति । दश० चू० ८० ।
 उव्वत्तेहि-उद्वर्तय । आव० ३५८ ।
 उव्वर्-अतिप्रशस्यम् । व्यं० द्वि० ४२१आ ।
 उव्वरण । वृ० द्वि० ६२अ ।
 उव्वरण-अपवरकम् । आव० ६२२ । नि० चू० प्र० १७४अ ।

उव्वरति-उद्वरति । आव० ८५९ ।

उव्वरयं-अपवरकम् । आव० ५६१ ।

उव्वरिअ-उद्वरितं । गदधिक जातम् । ओष० १८८ ।

अतिरिक्तम् । ओष० १८६ ।

उव्वरियं-उद्वरितम् । पिण्ड ७९ । अशनादे शेषभाग ।

आव० ८५९ ।

उव्वरो-उद्वर-धर्मोपताप । वृ० द्वि० २९३अ ।

उव्वलणं-उद्वलनं, अभ्यङ्गनम् । वृ० द्वि० २१९अ ।

उव्वलणेहि-उद्वेलनानि-देहोपलेपनविशेषाः । ज्ञाता० १८३ ।

उव्वसिप-उद्वमित-उत्थित । ओष० ४९ ।

उव्वसिय-उद्वस्य (उदुष्य) । आव० ७१ ।

उव्वाओ-श्रान्त । नि० चू० प्र० १६०अ ।

उव्वाण-उद्वानं-किञ्चित्सरिगध । ओष० १७१ ।

उव्वाता-परिश्रान्त । वृ० द्वि० ८०आ । व्य० द्वि० १५७अ ।

उव्वाया-उद्ववाताः-अतीवपरिश्रान्ता । वृ० प्र० २४३आ ।

परिश्रान्ताः । व्य० द्वि० २०२आ ।

उव्वालना-उद्वालना, निष्काशना । वृ० द्वि० २५०अ ।

उव्वासिअ-उद्वामित-शोषित । ओष० १७४ ।

उव्वासेइ-उपहसति । आव० ६६९ ।

उव्विग्ग-उद्विग्न-खिन्नम् । भग० १६६ । सजातमय ।

विपा० ४३ । उद्विग्ना-अथ पुनर्नानेन सार्द्धं युद्धयामहे

इत्यपुन करणाशयवन्त । ज० प्र० २३९ । उद्वेगवान् । प्रश्न०

५२ ।

उव्विद्ध-उद्विद्धं-ऊर्ध्वम् । औप० ३ । उद्विद्धं-उण्डम् ।

ज्ञाता० २ । ऊर्ध्वगत । ज० प्र० १६४ । उच्चा । आव०

१८४ । उन्मिता, उच्चैस्त्वेन वा । अनु० १५८ । उद्विद्ध-

अत्यर्थमुच्च । औप० ९ । उच्च । राज० ५ ।

उव्विहंताइ-उत्पतन्ति । ज्ञाता० २३२ ।

उव्विहइ-ऊर्ध्वं विजहाति, ऊर्ध्वं क्षिपति । भग० २३० । उद्वि-

जहाति-ऊर्ध्वं क्षिपति । ज्ञाता० १६८ ।

उव्विहति-उत्पाडेति । नि० चू० प्र० २५६आ ।

उव्विहामि-नयामि । ज्ञाता० १३९ ।

उव्विहिय-उद्वूष्य-उत्प्रेर्य । भग० ६२८ ।

उव्वीलप-अपव्रीडक-लज्जापनोदको यथा पर मुखमालोच-

यतीति । ठाणा० ४८६ ।

उव्वीलणं-अपकर्णनम् । उप० मा० गा० ७७ ।

उव्वीहामि-उच्चेयामि । नि० चू० प्र० २०१अ ।

उव्वेयग-उद्वेगक-इष्टवियोगादिजन्य उद्वेग, उद्वेजको वा
लोकोद्वेगकारी चौरादिर्वा । भग० १९८ ।

उव्वेयण-उद्वेजनं-चलनम् । भग० ४७१ ।

उव्वेयणओ-उद्वेजनक-चित्तविप्लवकारी, उद्वेगकर । प्रश्न०
५ ।

उव्वेयणयं-उद्वेगकृत् । महाप्र० ।

उव्वेला-उद्वेला । आव० ५१४ ।

उव्वेलियं-उद्वेलितं, उत्सारितम् । वृ० द्वि० २५५आ ।

उव्वेलेंति-उद्वेलयन्ति । आव० १८९ ।

उव्वेलेउं-उद्वेलयितुं, उद्वेष्टयितुम् । वृ० द्वि० २५७अ ।

उव्वेह-उद्वेध । अनु० १७१ । जीवा० ३२२ । उण्डत्वम् ।

३२५, ३४३, २२७ । राज० ९१ । ज० प्र० २८४ ।

सम० ९७ । ठाणा० ५२५ । बाह्यम् । ज० प्र०

३२७ । भुवि प्रवेश । ठाणा० ६९ । भूगतत्वम् । ज०

प्र० २८२ । भूमाववगाह । ठाणा० ४७९ । भूमिप्रवेश ।

ज० प्र० ७२ ।

उव्वेहलिया-वनस्पतिविशेष । भग० ८०४ ।

उण्णः-स्पर्शस्याष्टमो भेद । प्रज्ञा० ४७३ ।

उण्णरूपा-योनिभेद । आचा० २४ ।

उस-अवश्याय । विशे० १०२९ ।

उसक्कण-रंधियपुव्वस्स उसक्कणं करेज्ज । नि० चू० प्र० १४२आ ।

उसक्कावेउ-उत्प्लव्य, अध प्राप्य । आव० ६२१ ।

उसक्को-उत्कण्डुल । नि० चू० तृ० ३६अ ।

उसगार-मत्स्यविशेष । प्रज्ञा० ४८ ।

उसडा-उत्सता-उच्चा । ज० प्र० ४४ ।

उसण-उष्ण-प्रतिकूल । ठाणा० ४४४ ।

उसणं-लोअगपरिभोग उमण्ण भण्णइ । नि० चू० द्वि०
१५९अ ।

उसण्हसण्हिआओ-अतिगयेन प्रावत्येन च अक्षगलक्षि-
का उलक्षगलक्षिका । अनु० १६३ ।

उसभ-कृषभ, पञ्चदश कुलकरनाम । ज० प्र० १३२ ।

भरतचक्रपिता । आव० १६२ । सम० १५२ । वृषभ-

भूषणविधिविशेष । जीवा० २६९ । ब्रह्मदत्तपत्न्या शिलाया

पिता । उत्त० ३७९ । ममप्रसयमभारोद्वहनाद् वृषभ ।

आदिजिन । आव० ५०० । सम्प्रदायगम्य द्रविडवंग-

उसम]

[उसमकण्ठो

अल्पपरिचितसद्धान्तिकशब्दकोषः

जं० प्र० १०७। पट्ट. १ सम० १४९। परिवेष्टनपट्ट. १ ठाणा० ३५७। प्रज्ञा० ४७२।

उसमकण्ठो-वृषभकण्ठ-वृषभकण्ठप्रमाणो रत्नविशेष । जीवा० २३४।

उसमकूड-ऋषभकूट, जम्बूद्वीपे उत्तरार्द्धभरते पर्वत । जं० प्र० ८७। आव० १५१।

उसमज्जया-वृषभध्वजाः-वृषभचिह्नोपेता ध्वजा । जीवा० २१५।

उसमनाराय-ऋषभनाराच-यत्पुनः कीलिकारहितं संहननं तत् । प्रज्ञा० ४७२।

उसमदत्त-नामविशेषः । भग० ६२०, ५३३, ५४९, ५५६, ५५७। आचा० ४२९। नवमशते त्रयत्रिंशत्तमोद्देशकेऽभिहित । भग० ४७५। ऋषभदत्त-इषुकारनगरे गाथापति । विपा० ९५। जम्बूखामिन पिता । नि० चू० द्वि० २९आ।

उसमपुरं-ऋषभपुरं, द्वितीयनिहवोत्पत्तिस्थानम् । विशे० ९३४। धनावहराजधानी । विपा० ९४। राजगृहस्यापरनाम । आव० ३१५। नगरविशेषः । उत्त० १०४। राजगृहम् । ठाणा० ४१४। जीवप्रदेशप्ररूपकनिहवोत्पत्तिस्थानम् । आव० ३१२।

उसमसिरि-श्रीऋषभः । सम० १०६।

उसमसेण-मुनिसुव्रतजिनस्य भिक्षादाता । सम० १५१। ऋषभस्वामिन प्रथमगणधरः । सम० १५२। वृ० प्र० २५४अ । ऋषभसेन-भरतपुत्रः । आव० १४९।

उसभा-ऋषभा-शाश्वतप्रथमप्रतिमानाम । जीवा० २२८।

उसवियं-उवसामिय । नि० चू० प्र० २९४अ ।

उसह-ऋषभ, सयमभारोद्धहनादृषभ इव ऋषभ, वृषभो वा इति संस्कार, तत्र वृषभ इव वृषभ इति वा, वृषेण मातीति वा वृषभः । जं० प्र० १३५।

उसहकूडणभाई-ऋषभकूटप्रभाणि, ऋषभकूटाकाराणि । जं० प्र० ८८।

उसहकूडे-ऋषभकूट । जं० प्र० २५०।

उसहछाया-वृषभच्छाया-छायाया मत्तमो मेढ । प्रज्ञा० ३२७।

उसहपुरं-ऋषभपुर-नगरविशेष । उत्त० १०५।

उसा-त्रेहो । नि० चू० द्वि० ८३अ ।

चू० द्वि० ११८आ । निदाघादिताप उष्ण-धर्म । ठाणा० २८७। आह

यनुगत । अनु० ११०। उष्णो मार्हव उष्ण-अप्रासुकम् । दश० २०६।

उसिणपरितावे-उष्णपरिताप-उष्णलादि तेन परिताप । उत्त० ८९।

उसिणभूष-अस्वाभाविकमौष्ण्य प्रा

उसिणोदप-उष्णोदकं-स्वभावत एव परिणामम् । वादराज्यायमेव । प्रज्ञा०

उसिणोदगं-उष्णोदकं-क्वथितोदकम् । वृत्तत्रिदण्डम् । पिण्ड० १७।

उसिणोदगवियडेण-उष्णोदकविक्रये नात्रिदण्डोद्वृत्तेन पश्चाद्वा सचिन्तीभूते

उसिय-उत्सृतानि-लम्बमानानि । र

उसीर-उशीर-वीरणीमूलम् । ज्ञाता० राज० ३४। मूलविशेष । जीवा० ५

मूलम् । प्रश्न० १६२।

उसीसट्टवणं-सीमस्स समीवं उवमीसं उसीस ट्टवणं-णिकखेवो । नि० चू०

उसु-इषु-बाण । भग० ९३, २३०। दाय । भग० २३०।

उसुअ-इषुक-इषुकाकारमाभरणं, तिल

उसुआर-इषुकार-राजपुत्रविशेष ।

उसुआरपुरं-इषुकारपुरं-नगरविशेष

उसुकारिज्जं-इषुकारीयं-उत्तराभ्ययने उत्त० ३९३।

उसुकाल-उक्खलं, उद्वल । नि०

उसुगारपट्टवय-पर्वतविशेष । ठाणा

उसुत्तियल्लयं-जेण वा कट्ठाड सचाले यल्लयं । नि० चू० प्र० ११६आ ।

उसुद्धसरीरो-मलपक्रियमरीरो उमुद्ध चू० द्वि० ६५अ ।

उसुमट्टिता-कट्टिया पुणो मट्टियाण नि० चू० तृ० ६४अ ।

उसुयार-इषुकार-नगरविशेष, ऋषभ

० प्र० २०१अ ।

नन्य उदेय, नृदेवता इ

० ११८।

ग० ४७१।

प्लवकारी, उदेयका । प्रश्न०

।

।

। वृ० द्वि० २५५आ ।

। १८१।

। वृ० द्वि० २५५अ ।

जीवा० ३२२। उदत्तम् ।

११। जं० प्र० २८४।

। बाह्व्यम् । ३० ३०

६९। भूगतत्वम् । ३०

। ठाणा० ४७९। मृमिषवम् ।

भग० ८०४।

० ४७३।

२४।

१।

क्रेव । नि० चू० प्र० १४०आ ।

अ । आव० ६०१।

० ३५।

४४।

१० ४६।

० ४४४।

भण्ड । नि० चू० द्वि०

प्रावत्येन च अक्षरभस्मि

१६३।

नाम । जं० प्र० ११२।

। सम० १५२। वृषभ-

। वृषभरत्नपत्न्या शिलाया

। वृषभरत्न वृषभ ।

उसुयारपुरं—इपुकारपुर, कुरुजनपदे नगरं, इपुकारराजधानी ।
उत्त० ३९५ ।

उसुयारिज्जं—उत्तराध्ययने चतुर्दशमध्ययनम् । सम० ६४ ।

उसू—इपु—शर । सिद्धिगमने दृष्टान्त । आव० ४४२ ।
तिलगो । नि० चू० द्वि० ९५अ ।

उसूयालं—उदूखलम् । आचा० ३९७ ।

उसे—ऊष—पाशुक्षार । दश० १७० ।

उस्सओ—उच्छ्रय भावोन्नतत्वम् । अहिंमाया. पञ्चचत्वारिं-
शत्तमं नाम । प्रश्न० ९९ ।

उस्सक्कइ—उत्स्वक्कते—तदाकारभावमात्रधारणतस्तत्प्रतिबिम्ब-
मात्रधारणतो वोत्सर्पतीत्यर्थ, कृष्णलेद्यातो हि नीललेद्या
विशुद्धा ततस्तदाकारभावं तत्प्रतिबिम्बमात्र वा दधाना मती
मनाक् विशुद्धा भवतीत्युत्सर्पतीति । प्रज्ञा० ३७२ ।

उस्सक्कण—उत्स्वक्कणं—परत करणम् । पिण्ड० ९१ ।

उस्सगगनिवाइयाण—उत्सर्गपातिनामुत्सर्गेण संयममनुपाले-
यता यासाम् । व्य० द्वि० ४२९अ ।

उस्सगो—उत्सर्ग—उपयोग । ओष० १५५ । परिष्ठापनम् ।
ओष० १३८ । कायोत्सर्ग । आव० ७८२ । उवओगं,
काउस्सगो । नि० चू० द्वि० १६४अ । पङ्णकहा । नि०
चू० प्र० २४०अ । कारणनिरपेक्षं सामान्यस्वरूपम् । बृ०
तृ० ९७अ ।

उस्सण्णं—लोभगपरिभोग उस्सण्णं भण्णइ । नि० चू० द्वि०
१५९अ । उस्सण्णं एकान्तेनैव अलक्षणयुक्ता बोदि सरीरमित्यर्थ ।
नि० चू० द्वि० ८५अ । उत्सर्ग—बाहुल्यत । औप० ८६ ।
उत्सर्ग—अनुपरतम् । आव० ५९० ।

उस्सण्णदोस—उत्सर्गदोष—अनुपरत बाहुल्येन प्रवर्तते इति ।
आव० ५९० ।

उस्सण्णपप्प—उत्सर्गपदे—प्रभूतपदे । व्य० प्र० ९३अ ।

उस्सण्णा—अवसन्नाः—पक्क इव निमग्नाः । प्रश्न० ६९ ।

उस्सण्णो—बहुतरगुणावराही । नि० चू० द्वि० ९०अ ।

उस्सण्हसण्हिआ—उत्तरप्रमाणापेक्षया उत्—प्राबल्येन श्लक्ष्ण-
श्लक्षिका उच्छ्लक्ष्णश्लक्षिका । ज० प्र० ९४ ।

उस्सण्हसण्हिया—व्यावहारिकपरमाणुपुद्गलाना समु-
दाया—द्वयादिसमुदायास्तेषां समितयो—मीलनानि तासा समा-
गम—परिणामवशादेकीभवनं समुदयसमितिसमागमस्तेन या
परिणाममात्रेति गम्यते, सा एकाऽत्यन्तं श्लक्षणा श्लक्ष्णश्लक्षणा

सैव श्लक्ष्णश्लक्षिका उत्—प्राबल्येन श्लक्ष्णश्लक्षिका उत्—श्ल-
क्ष्णश्लक्षिका । भग० २७५ ।

उस्सन्नं—प्रायश । आव० ५६८ । अविरुद्धं । नि० चू० द्वि०
७०अ ।

उस्सन्नकयाहारो—प्रायशोऽकृताहारः । आव० ५६८ ।

उस्सप्पिअ—उत्सर्पिता वर्त्युत्सर्पणेन । जं० प्र० १०२ ।

उस्सप्पिणी—सागरोपमाणा दशकोटीकोट्य एव दुष्पमदुष्पमा-
यकक्रमेणैकोत्सर्पिणी । जीवा० ३४५ । उत्सर्पति—वर्धते
आरकापेक्षया वर्धयति (वा) क्रमेणायुरादीन् भावानित्युत्सर्पिणी ।
जं० प्र० ८९ । उत्सर्पिणी—दशसागरोपमकोटाकोटिमाना ।
अनु० १०० । ठाणा० ८६ । उत्सर्पति—वर्द्धतेऽरकापेक्षया
उत्सर्पयति वा भावानायुष्कादीन् वर्द्धयतीति । ठाणा० २७ ।

उस्सय—यस्मिंश्च सत्यूर्ध्वं श्रयति जात्यादिना दर्पाभातः पुरुष
उत्तानीभवति स उच्छ्राय—मान । सूत्र० १८० ।

उस्सरति—उत्सर्पति । आव० ३०३ ।

उस्सवित्ता—उद्धुत्ताणि काऊण । दश० चू० ८० ।

उस्सविया—सस्याप्योच्चावच्चैर्विश्रम्भजनकैरालापैर्विश्रम्भे
पातयित्वा । सूत्र० १०६ ।

उस्सा—अवश्याय—त्रेह । अक्कायमेद । प्रज्ञा० २८ ।
रजन्या यत्नेह पतति । आचा० ४० ।

उस्साग—यन्निर्विशेषण क्रियते । उप० मा० गा० ४०० ।

उस्साविन्दूथिवुगो—अवश्यायविन्दु । आव० ८४५ ।

उस्सारिता—उत्सारिता—समीपमागता । आव० ८४१ ।

उस्सासनाम—उच्छ्वासनाम—यदुदयवशादात्मन उच्छ्वास
नि श्वासलब्धिरुपजायते तत् । उच्छ्वासनि श्वासयोग्यपुद्गल-
ग्रहणमोक्षविषया लब्धिरुपजायते तत् । प्रज्ञा० ४७३ ।

उस्सासविसा—उच्छ्वासे विषं येषां ते उच्छ्वासविषा ।
प्रज्ञा० ४६ ।

उस्सासा—उच्छ्वास—मुखादिना वायुग्रहणम् । भग० ४७० ।

उस्सासो—उच्छ्वास । आव० ८४५ ।

उस्साहे—उत्साह—श्रवणविषये मनस उत्कलिकाविशेष । सूर्य०
२९६ ।

उस्सिंचद—उज्जिघ्रति, जिघ्रति । आव० ६७४ ।

उस्सिंचणा—उद्घ्राणम् । आव० ४२४ ।

उस्सिंचण—उद्धूर्ध्वं सेचन उत्सेचनं—कृपादे कोशादिनोत्क्षे-
पणम् । आचा० ४२ । इतौ वातस्य प्राबल्येन पूरणम् । आचा०

७४, ३७९ ।

उत्सिचणाप-उत्सेचनेन-अरघदृष्टीनिवहादिभिरुदञ्चनेन ।

उत्त० ५९९ ।

उत्सिचमाणे-उत्सिचन-आक्षिपन् । आचा० ३४३ ।

उत्सिचिया-उत्सिच्य-अतिवृतादुज्जनभयेन ततो वा दानार्थं तीमनादीनि दद्यात् । दश० १७५ ।

उत्सिउत्सिओ-उच्छ्रितोच्छ्रित० । आव० ७७९ ।

उत्सिओदप-उच्छ्रितोदक - ऊर्ध्ववृद्धिगतजल । भग० २८१ ।

उत्सिष्टा-उत्सष्टा-प्रबलतया सर्वासु दिक्षु प्रसृता । प्रज्ञा० ९९ ।

उत्सिक्तं-उत्सिक्तं-अत्यर्थं जलामिषेचनम् । प्रश्न० १२७ ।

उत्सिन्न-अस्त्रिन्नम्-बह्व्युदकयोगेनानापादितविकारान्तरम् ।

दश० १८५ । उत्सिन्नम्-मुण्डेरकादि । वृ० प्र० २६७ आ ।

उत्सियं-उच्छ्रितं-प्रख्यातम् । सूत्र० ४०८ । उच्छ्रितं-उत्कटम् ।

सूर्य० २६२ । उत्सृतां, उच्छ्रित्येवोच्छ्रित्य-उत्तरोत्तरसयमस्थानावाप्यातामुच्छ्रितामिव कृत्वा वा । उत्त० ३४१ । उत्सृत-अपगत । ज्ञाता० १०९ ।

उत्सियनिसन्नओ-उत्सृतनिषण्ण । आव० ७७२ ।

उत्सियपडाग-उच्छ्रितपताकम् । आव० ७०३ ।

उत्सियफलिह-उच्छ्रितं स्फटिकमिव स्फटिकं-अन्त करणं यस्य स । ज्ञाता० १०९ ।

उत्सीवेत्ता-उत्सीव्य । आव० ४२१ ।

उत्सुक-उच्छुल्का-अविद्यमानशुल्कग्रहणम् । विपा० ६३ ।

उच्छुल्का-मुक्तशुल्का । भग० ५४४ । ज्ञाता० ४० ।

उत्सुगो-उत्सुकः । आव० ३०१ ।

उत्सुक्तं-सुतादवेतं । नि० चू० द्वि० २३आ । ऊर्ध्वं सूत्रादुत्सूत्रं, सूत्रानुक्तं । आव० ५७१ । आव० ७७८ ।

उत्सुय-उत्सुक । ज्ञाता० १६१ ।

उत्सूरं-अकाल । नि० चू० तृ० १२६आ । ओष० ९८ ।

उत्सूरलंभो-उत्सूरलाभ । आव० ८४३ ।

उत्सूरीभूतं-उत्सूर्याभूतम् । आव० ८५२ ।

उत्सूलय-खातिका परवलपातार्थमुपरिच्छादितगर्ता वा । उत्त० ३११ ।

उत्सेदमं-पिष्टोत्सेदनार्थमुदकम् । आचा० ३४६ । मरहद्व-विसर्प उत्सङ्गया दीवगा मीओदगे वुज्जति, अहवा पिष्टस्म उत्सेजमाणस्म हेद्वा जं पाणियं तं । नि० चू० तृ० ६०अ ।

उत्सेतिमामं-जहा पिष्टं पुढविकायभायण आउक्कायस्स भरेता मीसए अहहिज्जति मुहं से वत्थेण उहाडिज्जति, ताहे पिष्टपयणय रोदस्स भरेता ताहे तीसे थालीए जलभरियाए उवरिं ठविज्जति ताहे अहोछिण्ण त पि ओसिज्जति हेद्वाहुत्तं वा ठविज्जति तत्थ जं आम तं उत्सेतिमाम भण्णति । नि० चू० द्वि० १२५अ ।

उत्सेतिमे-उत्सेवेदेन निर्वृत्तं उत्सेवेदिमं-येन व्रीह्यादिपिष्टं सु-रायर्थं उत्सेव्यते तत् । ठाणा० १४७ ।

उत्सेहंगुल-उच्छ्रयाङ्गुलं-अङ्गुलस्य द्वितीयो मेद । प्रज्ञा० २९९ । अनन्तानां सूक्ष्मपरमाणुपुद्गलानामित्यादिक्रमेणोच्छ्रयो वृद्धि-नयनं तस्माज्जात तत् । उत्सेधो-नारकादिशरीराणामुच्चैस्त्वं तत्स्वरूपनिर्णयार्थमङ्गुलमुत्सेधाङ्गुलम् । अनु० १५६, १६० ।

उत्सेह-उत्सेध-उच्चत्वम् । सम० ११४ । उत्सेध-शिखरम् । जीवा० २०४, ३६० । सर्वाग्रम् । जीवा० २२५ । उच्छ्रय-शिखरम् । राज० ६२ ।

उत्सेहपरिवृद्धी-उत्सेधपरिवृद्धि-सर्वाग्रपरिवृद्धिः । जीवा० ३२३ ।

उत्सेहुं-उत्सेह्य-असोढ्वा । व्य० प्र० १६४अ ।

उहरिय-पेडियमादिसु आरुभिदं ओआरेति, अथवा कार्यं उच्चं करेज्जा उक्कज्जियडंडायतं तद्वद् गृह्णाति, कार्यं उहं कृत्वा गृह्णाति उण्णमिय इत्यर्थः । नि० चू० तृ० ५९अ ।

उहसेइ-अपहमति । आव० २१९ ।

(ऊ)

ऊखा-कुम्भी । प्रश्न० १७ ।

ऊणं-ऊनम्-वर्णादिभिर्हीनम् । सूत्रदोषविशेषः । आव० ३७४ । यद् व्यञ्जनाभिलाषावश्यकैरसम्पूर्णं वन्दते, कृतिकर्मणि अष्टाविंशतितमो दोषः । आव० ५४४ ।

ऊणगसयभागो-ऊनशतभाग - शतभागोऽपि न पूर्यत इत्यर्थः । आव० ५२२ ।

ऊणोअरिआ-ऊनोदरस्य भाव ऊनोदरता । दश० २७ ।

ऊणोयरिया-अवमस्य-ऊनस्योदरस्य करणमवमोदरिका । भग० ९२१ ।

ऊनं-अक्षरपदादिभिरेव हीनमूनम् । हेतुदृष्टान्ताभ्यामेव हीन-मूनम् । अनु० २६१ ।

ऊयरिणिया । नि० चू० प्र० ६१ आ ।

ऊरणय-ऊरणिका । आव० ६०३ ।

एकतोवक्रद्विधातोवक्रपकतश्चक्रवालद्विधातश्चक्रवा-
लेचक्राद्धचक्रवालभिनयात्मकं -चतुर्थी नाट्यविधि ।
जीवा० २४६ । जं० प्र० ४१५ ।

एकतोवक्र-एकतोवक्रं नाम नटानां एकस्या दिशि धनुरा-
कारश्रेण्या नर्तनम् । जं० प्र० ४१५ ।

एकतोवेदिका-एक जानु बाहोरन्तरे कृत्वेति । ठाणा०
३६२ ।

एकतचियकं-एकत्ववितर्कम् । आव० ३२७ ।

एकत्ववितर्कमविचारं -शुक्लध्यानद्वितीयभेद । आव०
६०३ ।

एकधारं-शस्त्रविशेष । दश० २०१ ।

एकभक्ति-तत्र एकस्मिन् भवे तस्मिन्नेवातिक्रान्ते भावी ।
एकभक्ति -योऽन्तर एव भवे इन्द्रतयोत्पस्यत इति । ठाणा०
१०३ ।

एकभावं-एकत्वम् । उक्त० ५८० ।

एकमुखं । ओष० ९९ ।

एकलुओ-एकाकी । आव० ३०६ ।

एकलुशाटक-एकवस्त्रक । ओष० ४३ ।

एकविहारप्रतिमा-पद्ममी प्रतिमा । सम० ९६ ।

एकस्थीकृतं-न एकस्थमनेकस्थं अनेकस्थमेकस्थमिव कृत-
मेकस्थीकृतम् । आचा० ६३ ।

एका-एका-श्रेष्ठा सज्ञाशब्दत्वान्न सर्वादित्वम् । जं० प्र०
१३१ ।

एकाए-एक । व्य० द्वि० ४१७ अ ।

एका त-एक एवाहमित्यन्तो-निश्चय । उक्त० ३०७ ।

एकान्तरः-अनन्तरसमय । आव० १४ ।

एकान्तवित्-एकान्तेन विदितसारस्वभावतया मौनीन्द्र-
मेव शासनं तथ्यं नान्यदित्येवं वेत्तीति । सूत्र० २६५ ।

एकायतनं - एकं-अद्वितीयं आयतन-ज्ञानादित्रयम् ।
आचा० २०७ ।

एकावलिः-भूषणविधिविशेष । जीवा०-२६८ ।

एकावली-विचित्रमणिकृता एकसरिका । जं० प्र० १०५ ।
विचित्रमणिका । ज्ञाता० ४३ । कनकावल्याभिलाषेनेत्यर्थ ।
औप० ३० ।

एकाशीतिपदवास्तुन्यासः । जं० प्र० २०८ ।

एकिका-प्रश्रवणम् । आचा० ४०९ ।

एकई-एकीकृत्य-योगपथेन । ओष० १११ ।

एकगमा-एकगमा -तुल्याभिलाषा । ठाणा० ५८१ ।

एकगमे-एकगम -पङ्क्त्योऽप्यन्तेऽङ्क एव पाठः । अन्त० ४ ।

एकडे-पर्वगविशेष । प्रज्ञा० ३३ ।

एकमुहा-जेमि एकओ णालाण मूहा ते एकतोमूहा । नि०
चू० प्र० १६१ अ ।

एकलुओ-एकाकी । आव० १९३ ।

एकवारिआ । ओष० ९७ ।

एकसंकलितवद्धा-एकशृङ्खलावद्धा । आव० ६३ ।

एकसरा-सहैव । आव० ३६७ ।

एकसि-एकश । आव० ८१३ ।

एकसेल-एकशैल -वक्षस्कारपर्वत । जं० प्र० ३४७ ।

एकाणिया-एकाकिनी । आव० ५६० ।

एकारसी-एकादशी तिथि । ज्ञाता०-१५३ ।

एकाहिजा-व्यन्तरीविशेषा । नि० चू० प्र० ३०४-आ ।

एगंगिओ-सघातिमासघातिमो एगंगिओ भवति । नि०-चू०
द्वि० ७९ अ ।

एगंगियं- एकागिकं तज्जातदमिकं सदसिकाकम्बलीखण्ड-
निष्पादितम् । ओष० २१४ । य एकेन फलकादिना कृतं ।
वृ० तृ० १६२ अ । एकागिक-तज्जातदमिकं न वा द्वयादि-
सण्डनिष्पन्नम् । वृ० द्वि० २३९ अ ।

एगंत-एकान्तं-विजनम् । ज्ञाता० ८८ । नियमः । उक्त०
२४१ । एक -अद्वितीय , कर्मणामन्तो यस्मिन्निति, मोक्ष ।
उक्त० ३०७ । एकनिश्चयः । भग० २९० । एकान्तं-
अनुपघातक स्थानम् । दश० १५६ । निश्चय । उक्त०
५८७ । इतरव्यासङ्गपरिहारात्मकम् । उक्त० ६२२ । मोक्ष ।
दश० १६५ । विजनम् । भग० ३२३ । योजनमण्डला-
दन्यत्र । जं० प्र० ३८८ ।

एगंतचरिया-एकान्तचर्या-द्रव्यक्षेत्रकालभावेऽसम्बद्धता ।
दश० १५१ ।

एगंतदिष्टी-एकान्तदृष्टि -एकोऽन्त्ये-निश्चयो यस्याः सा
तथा, सा चासौ दृष्टिः, अनन्याभिप्राया । उक्त० ४५७ । एक-
न्तदृष्टि -एकान्तेन तत्त्वेषु-जीवादेषु पदार्थेषु दृष्टिर्यस्यासौ ।
सूत्र० २३४ । एकोऽन्त्ये-निश्चयो यस्याः सा एकान्ता सा
दृष्टि -बुद्धिर्यस्मिन् एकान्तदृष्टि । ज्ञाता० ५१ । एकान्ता-मा-

ह्यमेवेदं मयेत्येवमेव-निश्चया दृष्टिर्यस्य सः । ज्ञाता०-८० ।
एकान्तेन निश्चला जीवादितत्त्वेषु-दृष्टि-सम्प्रदर्शनं यस्य
स एकान्तदृष्टिः-निष्प्रकम्पमम्यकम्ब । सूत्र० १८१ ।

पंगतदिष्टीए-एकोऽन्तो-निश्चयो यस्या मा एकान्ता मा
दृष्टि-बुद्धिर्यस्मिन्निर्ग्रन्थे प्रवचने-चारित्रपालनं प्रति तदेकान्त
दृष्टिरूपम् । एकान्ता-एकनिश्चया दृष्टि-दृक् यस्य स एकान्त-
दृष्टिक । ज्ञाता० ५१ ।

पंगतधारा-एकत्रान्ते-वस्तुभागेऽपहर्तव्यलक्षणे धारा-परो-
पतापप्रधानवृत्तिलक्षणा यस्य स एकधार । ज्ञाता० ८० ।
एकान्तधारा-तीक्ष्णधारा । उक्त० ३२७ । एकान्ता-एकवि
भागधरा धारा यस्य सा एकान्तधारा । ज्ञाता० ५१ ।

पंगतपण्डि-एकान्तपण्डित-साधु । भग० ९१ ।

पंगतबाले-एकान्तबाल-मिथ्यादृष्टि अविरतो वा । भग०
९० ।

पंगतभूतं-एक इत्येवंमन्ती-निश्चय यत्रासावेकान्त एक
इत्यर्थ अतस्मन्मन्ता भूभागम् । भग० २९० ।

पंगतमोणेण-एकान्तमौनेन-सयमेन करणभूतेन । सूत्र० २३९ ।

पंगतरं-एकान्तरोऽन्तरसमयः । विशेष० २०९ । एकान्तरं-
एकैव चतुर्थलक्षणेन तपसाऽन्तर-व्यवधानं यस्मिस्तत्
उक्त० ७०६ ।

पंग-एकः-अमहायो रागद्वेषादिमहभावविरहितो गौतमादि-
रित्यर्थः । उक्त० २४१ । तथात्रिवती रेकरनामकर्मोदयादनु-
त्तराकाशतविभूतिरद्वितीयः, तीर्थकरः । घातिकर्म साहिल्यरहित ।
उक्त० २४१ । एकत्र । ओष० ३३ । अमहायः । ठाणा० ३५ ।

तत्र प्रदेशार्थतया असंख्यातप्रदेशोऽपि जीवो द्रव्यार्थतया एकः,
अथवा प्रतिक्षणं पूर्वस्वभावविक्षेपापरस्वरूपोत्पादयोगेनानन्त-
मेमेऽपि कालत्रयानुगामीचैतन्यमात्रापेक्षया एकः, अथवा
प्रतिसेन्तानं चैतन्यमेदेनानन्तत्वेऽप्यात्मना सग्रहन
याधितसामान्यरूपापेक्षयैकत्वम् इति । सम० ५ ।
मोक्षोऽशेषमलकलङ्करहितत्वात् संयमो वा रागद्वेषरहितत्वात् ।

आचा० २५२ । पूर्वपूर्वरूप उक्तरोत्तररूपः, आद्यः, पर्य-
वमानो वा । प्रज्ञा० २६५ । धर्ममहायविप्रमुक्तः अल्पसा-
गारिकस्थितो वा । दश० १८८ । उद्रेकावस्थावर्तिनिकेन
गुणेन स्पर्शाख्येनोपलक्षितं इति एक-वायुः । आचा० ७५ ।
एकाकी, असहयिः । ठाणा० १९० । आन्तरव्यक्तरागादि-
सहायवियोगात् अद्वितीय तथाविधपदालादिसहायविरहात् ।

ज्ञाता० ३४ । सहयः । ज्ञाता० ५७ । एक-रागद्वेषरहित-
तया ओजा, यदिवाऽस्मिन् समारचक्रवाले पर्यटनसुमान्
स्वकृतमुखदुःखफलभावत्वेनैकस्यैव परलोकगमनतया सदैक्य
एव भवति । सूत्र० २६५ । समान । राज० ४९ । मोक्षः
सयमो वा । सूत्र० २३५ ।

पगइओ-एकदा कदाचिद् एकचरो वा । आचा० ३३० ।

पगइया-एकका, एके केचनेत्यर्थः । भग ३२ ।

पगइयाणं-एकेषा, न तु सर्वेषाम् । भग० १२९ ।

पगईओ-एक-कश्चिदेकाकी वा । आचा० ३३० ।

पगउ-एकस्मिन् देशे । ज्ञाता० १३ ।

पगओ-एकत । ज्ञाता० ७० । एकः स एव एकक, एको
वा प्रतिमाप्रतिपत्त्यादौ गच्छतीत्येकग । एकं वा कर्ममाहि-
त्यविगमतो मोक्षं गच्छति-तत्प्रसाप्तियोगानुष्ठानप्रवृत्त्यतिरि-
क्तग । उक्त० १०८ ।

पगओखहा-एकस्या दिश्यङ्कुशाकारा । ठाणा० ४०७ । यथा
जीव पुद्गलो वा नाच्या वामपार्श्वदिस्ता-प्रविष्टस्तथैव
गत्वा पुनस्तद्वामपार्श्वदिवृत्त्यते सा एकन खा, एकस्यां
दिशि वामादिपार्श्वलक्षणाया स्वस्य-आकाशस्य लोकनाही-
व्यतिरिक्तलक्षणस्य भावादिति । भग० ८६६ ।

पगओजणोवइयकिच्चगए । भग० १९० ।

पगओवंका-एकन-एकस्यां दिशि वङ्का-वका-एकनोवका ।
भग० ८६६ ।

पगओवत्ता-द्वीन्द्रियजीवविशेषा । प्रज्ञा० ४१ ।

पगखम्भ-एकस्तम्भ-एक स्तम्भो यस्मिन् स प्रासादः ।
दश० ४१ ।

पगखुर-प्रतिपदमेक खुरो येषां ते एकखुरा-अश्वादयः ।
जीवा० ३८ । प्रतिपदमेक खुर-शफो येषां ते एकखुरा-
अश्वादयः । प्रज्ञा० ४१ । एक खुर-चरणे येषामधोवर्त्य-
स्तिविशेषो येषां ते एकखुरा-हयादयः । उक्त० ६९९ ।

पगगयं-एगागिकं-तकम् । व्य० द्वि० ८१ आ ।

पगगुण-एकगुण एकेन गुणो-गुणनं-ताडनं यस्य स एक-
गुणः । ठाणा० ३५ ।

पगगुणकालए-एक-सर्वजघन्यो गुण-अशस्तेन कालक
परमाण्वादिकगुणकालकः-सर्वजघन्यकृष्ण । अनु० १११ ।

पगगग-एकाग्रस्य-एकालम्बनस्यार्थाचितसो भाव एकाग्र्य-
ध्यानम् । उक्त० ६२१ ।

एगगचित्त-एकाग्रचित्त-एकाग्रालंबनः । दश० ५७ ।

एगगमणो-एकाग्रमना-अवहितचित्त । उत्त० ५९९ ।

एगगहण-एकग्रहणेन-एकशब्देन । भग० १४९ ।

एगगहणगहिया-एकग्रहणगृहीता-एकग्रहणेन-एकशब्देन-धर्मास्तिकय इत्येवंलक्षणेन गृहीता ये ते तथा, एकशब्दाभिधेया इत्यर्थः । भग० १४९ ।

एगचरा-एकचरा-एकाकिनः । आचा० ३०८ ।

एगचक्खू-अतिशयवत् श्रुतज्ञानादिवर्जितो विवक्षित इति एकचक्षुः चक्षुरिन्द्रियापेक्षया । एकं चक्षुरस्येति । ठाणा० १७१ ।

एगचक्खू विणिहय-एकचक्षुर्विनिहत-एकं चक्षुर्विनिहतं यस्य स । प्रश्न० २५ ।

एगचरिया-एकचर्या-एकाकिविहारप्रतिमाऽभ्युपगमः । आचा० २४३ ।

एगचोरो-एकचौर-यं एकाकी मन् हरति सः । प्रश्न० ४६ ।

एगच्चा-एकाचर्या-अद्वितीयपूज्या सयमानुष्ठाने वा असदृशी अर्चा-शरीरं येषां ते एकाचर्चा । उपा० २९ ।

एगच्छत्त-एकछत्रा एकं छत्रं-नृपतिचिह्नमस्यामिति, अविद्यमानद्वितीयनृपतिः । उत्त० ४४८ ।

एगजं वूप-उल्लुक्कतीरे चैत्यविशेषः । भग० ७०५ ।

एगजडी-एकजटी-एकाशीतितमो ग्रहः । जं० प्र० ५३५ । अश्वशीतितमो ग्रहः । ठाणा० ७९ ।

एगज्जं-एकयम्-एकवाक्यतया सप्रार्थः । आचा० ३३० ।

एगट्ट-एकस्थ-एकत्र । आव० ७१० । एकार्थ-अनन्यविषयं एकप्रयोजनं वा । भग० १७ ।

एगट्टभागमुहुत्तेहि-मुहुत्तैकपट्टिभागाभ्याम् । मूर्य० १२ ।

एगट्टाणं-एकस्थानकं-यथा अङ्गोपाङ्गस्यापितं तेन तथावस्थितेनैव समुद्दिष्टव्यम् । आव० ८५३ ।

एगट्टि-एगवीर्यं । नि० चू० प्र० ५६ आ ।

एगट्टिआणुओगे-एकश्वासावर्थश्च-अभिधेयो जीवादिः स येषामस्ति त एकार्थिकाः-शब्दास्तैरनुयोगस्तत्कथनमित्यर्थः । ठाणा० ४८१ ।

एगट्टिए-एकश्वासावर्थश्च-अभिधेयः एकार्थः स यस्यास्ति स एकार्थिकः, एकार्थवाचक इत्यर्थः । ठाणा० ४९० ।

एगट्टिभागमुहुत्तेहि-मुहुत्तैकपट्टिभागाभ्याम् । मूर्य० १० ।

एगट्टिभागे-एकपट्टिभागान् । मूर्य० २५ ।

एगट्टिया-एकमस्थिकं फलमध्ये येषां ते । भग० ८०४ ।

एकमस्थिक-फलमध्ये बीजं येषां ते एकस्थिकाः । भग० ३६४ ।

एकास्थिका-नौः । विपा० ८० । ज्ञाता० २२७ ।

फलं फलं प्रति एकमस्थि येषां ते एकस्थिकाः । प्रज्ञा० ३१ ।

एगठाणं-एकस्थानम् । आव० ८५२ । एकं सङ्घाटकं । ओष० ९९ ।

एगणासा-एकनाशा पश्चिमरुचकवास्तव्या पश्चमी दिक्-मारीमहत्तरिका । जं० प्र० ३९१ ।

एगणिसेज्जाप-एकेनासनपरिग्रहेण । मम० ७२ ।

एगतियाओ-एकका-काश्चन । जीवा० १९८ ।

एगतो-एकत-एकस्मिन् स्थाने । व्य० प्र० १७४ अ ।

एगतोनि सहसंठिया-एकतो-रथस्य एकस्मिन् पार्श्वे यो नितरां सहते स्कन्धपृष्ठे वा समारोपितं भारमिति निषधो-बलीवर्द्धस्तस्येव संस्थितं-संस्थानं यस्याः सा एकतोनिषध-संस्थिता । मूर्य० ७१ ।

एगतोवंका-एकओवंका-एकस्या दिशि वक्ता । ठाणा० ४०७ ।

एगतोवत्ता-एकतोवर्ता-द्वीन्द्रियजीवविशेषः । जीवा० ३१ ।

एगतोवेति-एगलीला । नि० चू० प्र० १२७ अ ।

एगत्त-एकता, एकता-निरालम्बनत्वम् । भग० ९२४ । एकत्वं-अमेदः । ठाणा० १०१ ।

एगत्तवियक्के-एकत्वेन-अमेदे-तोत्पादादिपर्यायानामन्यतमैकपर्यायालम्बनतयेत्यर्थः । वितर्क-पूर्वगतश्रुताश्रयो व्यञ्जन-रूपोऽर्थरूपो वा यस्य तदेकत्ववितर्कम् । ठाणा० १९१ ।

एगत्तीकरण-एकत्वकरण-एकाग्रत्वविधानम् । ज्ञाता० ४६ ।

एगत्था-एकार्था-एके च ते अर्थाश्चेति एकार्था, एकेषा-चिन् न सर्वेषां निखिलानां वक्तुमशक्यत्वादर्थः-जीवाश्च । सम० ११३ ।

एगदिसि-एकया दिशा पूर्वोत्तरलक्षणया । ज्ञाता० ४५ ।

एगदुवारा-एकद्वारा-एकप्रवेगनिर्गममार्गा । ज्ञाता० २३८ ।

एगदिट्ठी-एकदृष्टि-बद्धलक्षः । प्रश्न० १५८ ।

एगन्तुच्छेय-सर्वथा उत्-प्राचल्येन छेदो-विनाशः एका-न्तोच्छेद-निरन्वयो नाश इत्यर्थः । दश० ४० ।

एगपक्खं-एकपक्षः, एकः पक्षो ब्राह्मणलक्षणो यस्य तत् । उत्त० ३६० ।

पगपञ्खी—एकपक्षिक—एकवाचन, एककुलवर्ती। व्य० प्र० २१२ अ। एकपक्षिक—अल्पश्रुत। व्य० प्र० २१३ अ। गुरुभ्राता भ्राता गुरुगुरुर्गुरुनत्ता समानकुलश्च समानश्रुतो वा। वृ० तृ० १३६ आ।

पगपत्नी—एकपत्नी। आव० ९५।

पगपयसोगाढं—एकप्रदेशावगाढम्—जीवापेक्षया कर्मद्रव्यापेक्षया च ये एके प्रदेशास्तेष्ववगाढम्। भग० ५३।

पगभविय—एकभविक—नोआगमत द्रव्यद्रुमस्य प्रथम, प्रकार, यः एकेन भवेनानन्तर द्रुमेषूपस्यते। दृश्० १७।

पगभायणो—समपंक्तिः। नि० चू० तृ० ४७ अ।

पगभाव—एको भाव—मासारिकसुखविपर्ययात् स्वाभाविकसुखरूपो यस्यासावेकभावः। भग० ६४०। मध्यस्थता। ओष० ११३।

पगभूप—एकभूतः एक एव—आत्मोपम। ठाणा० २१। एकत्वं प्राप्त। भग० ६४०।

पगमंडवे—एकमडम्ब नाम यस्य निवेगस्य सर्वासु दिक्षु विदिक्षु च नास्ति कोऽयन्यो ग्रामो नगर वा तस्मिन्नेकमडम्बे। व्य० द्वि० २१६ अ।

पगमणा—एक-दशेनान्तरेकतजीवाजीवविभक्तनावगतत्वेन मनचित्तं येषां ते एकमनस—श्रद्धानवन्तः। उक्त० ६७१।

पगमणो—एकमना, एकप्रवृत्तिः। आव० ७४०।

पगमना—एकम्—एकत्र प्रस्तुते वस्तुन्यभिनिविष्टत्वेन मनो यस्यासौ एकमना। उक्त० ५९९।

पगमेगं—एकैकम्। सूर्य० ३३।

पगयओ—एकत एकस्कन्धनया। भग० १०४। एकत—एकीभय, सयुज्येत्यर्थः। भग० ७७४। एकत्र। ठाणा० ३१४।

पगयर—एकतर, अन्यतमत्। आव० ७३। एकतर—अनुकूल। आचा० २४२।

पगगईदियाए—द्वादशी एकगत्रमानेति। ज्ञाता० ७३।

पगराड्या—एकगत्रिक—अपान्तराले वसामि तत्र गोकुलादौ प्रचुरगोमादिलामेऽपि प्रतिबन्धमकुर्वता कारणमन्तरेण मयैकरात्रमेव वस्तव्य—नाविकमित्येवंरूपेणाभिग्रहेण। व्य० प्र० १३६ आ। एकगत्रिकी। उक्त० ५३१। आव० २१६।

पगराड्याभिकलुपडिमा—गत्रिमाणा द्वादशी भिक्षुनिगा। नम० २१।

पगराई—एकगत्रिकी। आव० ६४८।

पगरायं—एका रात्रियत्र तत् एकगत्र। एका रात्रि यावत् तत्। उक्त० ११०।

पगलंभिप—य एक प्रधान शिष्यमात्मना लभते गृह्णाति शेषास्त्वाचार्यस्य समर्पयति, स एकलाभेन चरतीति एकलाभिक। व्य० प्र० २३२ आ।

पगल्लु—एकाकिन। ठाणा० ४१६।

पगल्लुविहार—एकाकिविहार। आव० ३६५।

पगवंद—एकवन्द एककी। व्य० प्र० २०१ अ।

पगविऊ—एकमेवात्मान परलोकगामिन वेत्तीति एकविन्, स मेकश्चिद् दु खपरिग्राणकारी महायोऽस्तीत्येवमेकवित्। एका—न्तविद् वा—एकान्तेन विदितसमारम्बभावतया मौनीन्द्रमेव ज्ञानं तथ्य नान्यवित्येव वेत्तीत्येकान्तवित्, एक—मोक्षसयमो वा त वेत्तीत। मृत्र० २६५।

पगविह—एकविधः। विज्ञे० ३९६।

पगविहिविहाणा—एकेन विधिना प्रकारेण चक्रवाललक्षणेन विधाने स्वप्नस्य कर्णं येषां ते एकविहिविधाना। भग० २८२।

पगसरा—विचिन्तेहि एगमरा एगावली। नि० चू० प्र० २५४ आ। जहा सजतीग पयालणी कमामिववणी णिठभंगे वा दिज्जति। नि० चू० प्र० १२७ अ।

पगसाडियउत्तरासंगकरण—एका शाटिका यस्मिन्मन्त्राया, तच्च तदुत्तरामङ्गकरणं च—उत्तरीयस्य न्यायविशेषः। ज्ञाना० ४६।

पगसालय—एकशालकम्। जीवा० २६९।

पगसिस्थ—एकपिस्थु—यत्रैकमेव यिक्यु भुज्यते तत्। उक्त० ६०४।

पगसेलकूडे—एकशैलकूटं, एकशैलवल्स्कारकूटनाम। जं० प्र० ३४७।

पगसेलग। ज्ञाता० २४२।

पगसेले। एकशैलो यात शीगण्डपश्चिमावस्थमन्दरपर्वतमध्ये स्वनामख्याते वधस्कारपर्वते। ठाणा० ८०। एकशैलो जम्बूद्वीपन्यमन्दरपर्वतममीपस्ये स्वनामख्याते वधस्कारपर्वते। ठाणा० ३२६।

पगा पग—अद्वितीया। आव० ६६५।

पगागारो-एकाकारः एकस्वरूपः । जीवा १४३ ।
पगागिसमुद्दिसगा-ये न मण्डल्युपजीविनः । ओष० ८७ ।
पगाणिओ-एकाकी । आव० ५५८ ।
पगाणुपेहा-एकस्य-एककिनो असहायस्यानुप्रेक्षा-भावना
 एकानुप्रेक्षा । ठाणा० १९० ।
पगाभिमुहा-एक भगवन्तं अभिमुखं येषां ते एकभि-
 मुखा । ज्ञाता० ४५ ।
पगाभोगो-एगा योगो भणति । नि० चू० प्र० ४७ अ ।
पगामोसा-त्रिमिरगुलीभिर्वा यदगृहीतव्यं तदेकायै
 गृह्णाति सा, मध्ये गृहीत्वा हस्ताभ्यां वल्लं घृषन् त्रिभागा-
 वशेषं यावन्नयति द्वाभ्यां वा पार्श्वभ्यां यावद् ग्रहणा ।
 ओष० ११० । एकामर्शनं एकामर्शा । उत्त० ५४१ ।
पगाय-एकाकिनः । सूत्र० १४० ।
पगालंभी-एकलाभी-य प्रधान शिष्य तमेकं यो न
 ददाति अवशेषास्तु सर्वानपि प्रव्रजितान् गुरुणा प्रयच्छति ।
 येषामेक एव लाभो-यथा यदि भक्त लभन्ते ततो वल्ला-
 दीनि न, यथा वल्लादीनि लभन्ते तर्हि न भक्तमपि,
 एकमेव लभन्ते इत्येवशीला एकलाभिनः । व्य० प्र०
 २३२ आ ।
पगावलि-तपविशेषः । आचा० ४२३ । एकावली-नानामणिक-
 मयी माला । औप० ५५ । विचित्रमणिका । ज्ञाता० ४३ ।
 विचित्रमणिकमयी । भग० ४७७ ।
पगावलिसंठिते-एकावलिसंस्थित-अनुराधानभद्रसंस्थानम् ।
 सूर्य० १३० ।
पगावली-एकावलिका-जघन्ययुक्तासङ्ख्यातकसमयानां समु-
 दायः । जीवा० ३४४ । विचित्रमणिकमयी । भग० ४५९ ।
पगावाती-एकवादी-तत्रैक एवात्मात्रिरर्थ इत्येवं वदतीति ।
 ठाणा० ४२५ ।
पगासर्ण-एकाशनं नाम मृदुपविष्टपुताचालनेन भोजनम् ।
 आव० ८५३ ।
पगाहं-एगाहं एकमहर्षावन् । जीवा० १०९ । दिने दिने गत्वा
 नोदयति, एकान्तरितं वा । वृ० तृ० १८२ आ । एगाहं-अभ-
 वार्थम् । व्य० द्वि० ३८६ अ ।
पगाहृच्चं-एका हत्या-हननं-प्रहारो यत्र जीवितव्यपरोपणे
 तदेकाहृत्यम् । भग० ३२३ । एका एव आहत्या-आहनन

प्रहारो यत्र भस्मीकरणे तदेकाहृत्यम् । भग० ६७० ।
 एक घातं, एकेन घातेनेति भावः । राज० १३४ ।
पगाहजातगा-एकाहर्जाता एकदिशोत्पन्ना । आव० ११६ ।
पगाहिगारिगा-एकस्मिन् शय्यातर पिण्डादावधिकृतदोषेऽ-
 नालोचिते एव यानि शेषदोषसमुत्थितानि प्रायश्चित्तानि तानि
 एकाधिकारिकाणि, एकाधिकारे भवानि एकाधिकारिकाणि ।
 व्य० प्र० ३० अ ।
पगाहिय-ज्वरविशेषः । भग० १९७ ।
पगुरूया-एकोरुक-अन्तरद्वीपविशेषः । जीवा० १४४ ।
पगूरूता । ठाणा० २२५ ।
पगूरूयदीवे-अन्तरद्वीपे प्रथमः । ठाणा० २२५ ।
पगेभवं-एको भवान् । ज्ञाता० ११० ।
पगोदगं-एकोदकं, सर्वात्मनोदकप्लावितम् । जीवा० ३२६ ।
पगोरूया-अन्तरद्वीपविशेषः । प्रज्ञा० ५० ।
पच्चिरेण-इयता । ओष० ६५ ।
पज एजतीति एज-वायु कम्पनशीलत्वात् । आचा० ७५ ।
पज्जंत-आयान्तमागच्छन्तम् । उत्त० ३५८ । आयान्तम् ।
 आव० २८७ ।
पज्ज-एयाता-ममागच्छताम् । वृ० तृ० १४१ अ ।
पज्जमाणं-इयत्, आगच्छत् । जं० प्र० २३३ । प्रत्यागच्छन् ।
 ज्ञाता० १३९ । एज्यमानं-कम्प्यमानम् । जीवा० १८१ ।
पज्जा-आगच्छेत् । वृ० द्वि० १८७ अ ।
पडगारूढो-एडकारूढः । आन० ४१७ ।
पडेंति-एडयन्ति-अपनयन्ति । जं० प्र० ३८८ ।
पडेह-छर्दयति, तीरे प्रक्षिपति । जं० प्र० २३० ।
पडेति-अपनयति । भग० ६६५ ।
पडेसि-छर्दयसि । ज्ञाता० ६९ ।
पणी स्नायुः । प्रश्न० ८० । हरिणी । जं० प्र० ११० ।
 जीवा० २७० । एण्य-स्नायव । जं० प्र० ११० ।
पणीयारा-एगी-हरिणी मृगग्रहणार्थं चारयन्ति-पोषयन्ति
 ये ते । प्रश्न० १४ ।
पणेज्जग-गोत्रालपरावर्तिस्थानम् । भग० ६७४ ।
पतं-एनम्-एकम् । प्रश्न० १९ ।
पतमहुं-एत-पुद्गलानामपरापरपणिमलक्षणमर्थम् । ज्ञाता०
 १७७ ।

एतेवं-एतदेवमित्यर्थः । भग० ४५५ ।
 एताहे-अधुना । भाव० ३५९ ।
 एत्तिओ-एतावान् । भाव० ४२२ ।
 एत्तिल्लयं-एतावत् । भाव० ५५५ ।
 एत्तियपरिक्खओ-ईयत्परीक्षक । भाव० ८२६ ।
 एत्तो-एषु । उक्त० १४२ । इत.-अहिकडेवरादिगन्धात्
 मकाशात् । ज्ञाता० १३० ।
 एत्थं-अत्र, इह । दश० ९९ ।
 एत्थ - अशोकवरपादपस्य यदधोऽन्नेत्येवं संबन्धनीय ।
 ज्ञाता० ६ ।
 एत्थोवरए-अस्मिन् संयमे भगवद्भवच सि वा उप-सामीप्येन
 रत व्यवस्थितः । आचा० १६२ ।
 एहहो-एतावान् । भाव० ३४१ ।
 एमेए-एवं अनेन प्रकारेण एते-येऽधिकृताः प्रत्यक्षेण वा
 परिभ्रमन्तो दृश्यन्ते । दश० ६८ ।
 एयं-एतत्, एतावत्प्रमाणम् । सूर्य० ११३ ।
 एयंतं-एजमानं, कम्पमानम् । ठाणा० ३८५ ।
 एयंतगं-आगच्छत् । भाव० २९१ ।
 एयइ-एजते-कम्पते । भग० १८३ ।
 एयकस्मे-एतद्व्यापार, एतदेव वा काम्यं-कमनीयं यस्य
 स । विपा० ४० ।
 एयग्गो-एकाग्र-एकचित्तः । भाव० ७७३ ।
 एयणुहेसए - एज्जोद्देशक-भगवतीम्व्रस्य पञ्चमशतकस्य
 सप्तमोद्देशः । भग० २४६ ।
 एयविज्जे-एषैव विद्या-विज्ञान यस्य स एतद्विद्यः । विपा०
 ४० ।
 एयसामायारो - एतत्सामाचार - एतज्जीतकल्पः । विपा०
 ४० ।
 एयारूव-एतद्रूपं-वक्ष्यमाणरूपम् । भग० ३०२ । एतद्रूप-
 एतदेव रूप-स्वरूप यस्य स । ज० प्र० २२ ।
 एयावंति-एतावन्तः । आचा० २३ ।
 एण्ड-हडक्कित । वृ० द्वि० २१९ अ । तृणविशेषः । प्रज्ञा० ३३ ।
 एण्ड । आचा० १९७ ।
 एण्डइए-हडक्कयित । वृ० द्वि० १०६ आ ।
 एण्डकट्टुसगडिया - एण्डकट्टिका-एण्डकाष्ठमयी ।
 ज्ञाता० ७६ ।

एण्डवीयाण-उत्कटिकाभेदः । प्रज्ञा० २६६ ।
 एण्डमिजिया-एण्डमज्जिका-एण्डफलम् । भग०
 एरगा-एरका-गुन्ना मदसुस्तक इत्यर्थः । वृ० प्र०
 एरवए-एरवत-क्षेत्रविशेषः । ठाणा० ६८ ।
 सूर्य० २२ । एरवत-कर्मभूमिविशेषः । प्रज्ञा०
 एरवतीणदी-नदीविशेषः । नि० चू० द्वि० ७९
 एरावण-ऐरावण-शक्रगजः । प्रश्न० १३५ ।
 ठाणा० ३०२ । भाव० ३५९ । गुच्छाविशेषः । प्र०
 एरावणदहे-द्रवविशेषः । ठाणा० ३२६ ।
 एरावती-नदीविशेषः । ठाणा० ४७७ । कुणालान्तरं
 नदी । वृ० तृ० १६१ आ ।
 एरावय - ऐरावतं-उत्तरपार्श्ववर्तिभरतक्षेत्रप्रतिरु
 शेषः । जं० प्र० ३३० ।
 एरिड-वृक्षविशेषः । भग० ८०२ ।
 एलए-एलक-उरभ्रः । प्रश्न० ३७ ।
 एलक-ऊरणक । अनु० १२९ ।
 एलकच्छं-एलकाक्ष - योगसंग्रहेऽनिश्रितोपधानद
 यत्पूर्वं दशार्णपुर नाम नगरमासीत्, यत्र गजाः
 पर्वतस्तत् । भाव० ६६८ ।
 एलगच्छा-एलकाक्ष - कायोत्सर्गे दृष्टान्तः । भाव०
 एलकाक्ष-ग्रामविशेषः । उक्त० ८७ ।
 एलगमूओ - भाषमाण एडक इव ब्रूयते ए
 भाव० ६२८ ।
 एलगा-एडका-द्विखुरचतुष्पदविशेषः । जीवा०
 एलते-एडक-और्णकः । प्रज्ञा० २५२ ।
 एलमूअय-एलमुक्ता-अजाभाषानुकारित्वम् । दश
 एलमूओ-एलमूगो भासइ एलगो जहा बुडबुडति
 मूगो भासति । नि० चू० द्वि० ३६ आ ।
 एलर्य-एलक-ऊरणकम् । उक्त० २७२ ।
 एलवालु-विर्भटविशेषरूपम् । प्रज्ञा० ३७ ।
 एला - फलविशेषः । जं० प्र० ३५ । जीवा० १३६
 एलापाडल-एलापाटला-पाटलाविशेषः । ज्ञाता०
 एलापुडाण-गन्धद्रव्यविशेषः । ज्ञाता० २३० ।
 एलारस-एलारस-मुगन्धफलविशेषरसः । प्रश्न०
 एलालुकी-वल्लीविशेषः । आचा० ५७ ।

एलावच्चसंगोत्तं-इलापतेरपत्यं एलापत्य, एलापत्येन सह गोत्रेण वर्तते यः स एलापत्यमगोत्र । नंदी ४९ ।

एलावच्चा-गोत्रविशेष । ठाणा० ३९० । एलापत्या-रात्रे तृतीयं नाम । सूर्य० १४३ ।

एलावालुकी-वल्लीविशेष । प्रज्ञा० ३२ ।

एलासमुग्यं-एलासमुद्गमम् । जीवा० २३४ ।

एलिका-तृणपत्रनिधितो जीवविशेष । आचा० ५५ ।

एलिकखं-ईदृशोऽभिहितार्थाभिज्ञ । उक्त० २८२ ।

एलिया-एडका । आव० ८५४ ।

एलिसय-ईदृश-एतादृशम् । वृ० द्वि० २८७ अ ।

एलुप-एलक-देहली । ज० प्र० ४८१ ।

एलुकावालुङ्कं-तिलकम् । दश० १८० ।

एलुकः-उदम्बर, देहली । वृ० प्र० २५७ आ ।

एलुगं-देहली । आचा० २२२ ।

एलुगा-एलुका-देहल्यः । राज० ६१ । जीवा० २०४, ३५९ ।

एवं-एवं प्रकारवचनशब्द । दश० १३६ । प्रकारवाचक । ओष० ५१ उपमार्थे । उक्त० २०४ । प्रकाशार्थ । प्रज्ञा० २५५ । इत्यंकरणात् । ज्ञाता० ११३ ।

एवं आया-एवमात्मा-एवरूप । नंदी २१२ ।

एवं चतुर्षु-पूर्वापरविदेहदेवकुलनरकुरुष्वेषु क्षेत्रविशेषेषु । चतुर्विधस्य पर्याय । ज० प्र० ३१० ।

एवं भागा-एवभागानि-वक्ष्यमाणप्रकारभागानि । सूर्य० १०४ ।

एवंभूतो-एवम्भूत, यथाभूतो नय विशेषयति । आव० २८४ । य शब्देनोच्यते चेष्टाक्रियादिक प्रकारस्तमेव भूतप्राप्तं यत्क्रियाविशिष्टं शब्देनोच्यते तामेव क्रिया कुर्वद्वस्तु एवभूतम् । अनु० २६६ ।

एवंभूत-एवमिति तयाभूत मत्स्यो घटादिर्यो नान्यथेत्येवमभ्युपगमपर एवम्भूतो नय । ठाणा० १५३ । शब्द-नयस्य तृतीयो भेद । उक्त० ७७ । य शब्देनोच्यते चेष्टाक्रियादिक प्रकारस्तद्विशिष्टमयैव वस्तुनोऽभ्युपगमात्तमेव भूत-प्राप्त एवभूत । अनु० २६६ । यथाशब्दार्थे एवं पदार्थो भूत मन्त्रित्थोऽन्यथा भूतोऽमन्त्रिति प्रतिपत्तिपर एवभूत । ठाणा० ३९० ।

एवभूय-इष्टिवादे सत्रस्य भेद । सम० १२८ । एवभूत-नयविशेष । प्रज्ञा० ३२३ ।

एवंमहालियं-इतिमहतीम् । ज्ञाता० ६२ ।

एवंमहालिया-एतावन्ति महान्ति । जीवा० ३९९ ।

एव-एवकार-क्रमप्रदर्शनार्थः । आव० १०५ मसुचये । ठाणा० ५०४ । एव-अवधारणे भिन्नक्रमश्च । उक्त० २९४ । इति गाथालङ्कारमात्रे । विशे० १३४७ । पूरणार्थे । आव० ११० । एवम्-अनन्तरोक्तप्रकारेण । उक्त० २८५ । क्रमविममप्रतिपादनार्थः । ओष० २ । एवकार-परिमाणे । प्रज्ञा० ५५९ । एवशब्द-अपिगन्धार्थः । व्य० प्र० २१३ अ ।

एवहे-एतावन । आव० ४३० ।

एवमेयं-एवमेवेतत् बहुवद्भि प्रतिपादितं तत्तथैवेत्यर्थः । ज्ञाता० ४७ ।

एवमेवं-विन्दोरलाक्षणिकत्वादेवमेव । उक्त० ४०९ ।

एवमेव-उपनयवचनमिति । ज्ञाता० ९६ ।

एपः-एप-एपणमेपो-गवेषणम् । उक्त० ५१४ ।

एपणायामसमतित्वं-विंशतितममममाधिस्थानम् । प्रश्न० १४४ ।

एपणासमिति-धर्मसाधनानामाश्रयस्य चोद्गमोत्पादन-पगादोपवर्जनम् । तत्त्वा० ९-५ ।

एपणीय-प्राप्तुकम् । भग० १११ ।

एपयति-प्रेरयति, प्रयोजयति । विशे० ४९८ ।

एपणा-एपणा-अभिलाप । पिण्ड० २ । एपणमेपो-गवेषणं त करोतीति णिक् तत् स्त्रीलिङ्गे भावे युटि एपणा । उक्त० ५१४ । गृहिणा दीयमानपिण्डादेर्ग्रहण एपणा । ठाणा० १५९ । शङ्किनादिलक्षणा । आव० ५७६ । गवेषणा । प्रश्न० १०८ । अनुक्त० ३ । पिण्डविशुद्धिः । भग० २९१ ।

एपणासमिहप-एपणा-गवेषणादिभेदा शङ्कादिलक्षणा वा तस्या समिति एपणाममिति, गोचरगतेन सुनिना सम्य-गुपयुक्तेन नवकोटीपरिशुद्ध ग्राह्यम् । आव० ६१६ ।

एपणाऽसमिह-एपणाऽसमिति, योऽनेपणा न परिहरति । विंशतितममममाधिस्थानम् । आव० ६५३ ।

एपणासमिति-सुत्तानुमारेण रयहरणवत्पदादामगपाण-निलओमहऽपेण । नि० चू० प्र० १७ अ ।

एपणाऽसमिते-अनेपणा न परिहरति । विंशतितममममा-धिस्थानम् । सम० ३७ ।

एसणिजं-एष्यते-गवेष्यते उद्गमादिदोषविकलतया सादृ-भिर्यत्तद् एपणीय-कृत्यम् । ठाणा० १०८, २१३ । एष्यत इत्येपणीय-कृत्यम् । भग० २०६ ।

एसणोवघाते—एषणया—तद्दोषैर्दग्धभिः शङ्कितादिभिः तस्यो-
पघात—अकल्प्यता । ठाणा० ३२० ।

एसिं—एषणीय—शुद्धम् । पिण्ड० १४८ ।

एसिआ—गोष्ठा । आचा० ३२७ ।

एसिज्जा—एषयेत्—पर्यवमितवृत्त्या कुर्यात् । उत्त० ४६ ।

एसियं—एषणीयं—आधाकर्मादिदोषरहितम् । आचा० ३३१ ।

एसणीय—गवेषणाविशुद्धया गवेषितम् । भग० २९२ ।

एसिया—एषितु शीलमेषामिति एषिका—मृगलुब्धका हस्ति-
तापसाश्च मामहेतौर्मृगान् हस्तिनश्च एषन्ति, ये चान्ये पाख-
ण्डिका नानाविधैरुपायैर्मैक्ष्यमेषन्त्यन्यानि वा विषयसाध-
नानि ते । सूत्र० १७७ ।

एसु—एष्याम । ओष० ७० ।

एसुहुम—एतावत्सूक्ष्मः । प्रज्ञा० ६०१ । जीवा० ३७५ ।

एसे—एष्यति—आगमिष्यति । पिण्ड० १६७ ।

एस्सा—एष्याः—भविष्यन्त । आव० ६८७ ।

एस्सुहुमो—एतत्सूक्ष्मः । औप० १०९ ।

एहंता—एधयन्त—अनुभवन्त । दश० २४८ ।

एहति—एधते—प्राप्नोति । उत्त० ३१४ ।

एधा—एधा—समिधो यकाभिरग्निं प्रज्वाल्यते । उत्त० ३७२ ।

एधा—समिधः, काष्ठानि । आचा० ३०९ ।

एधामो—एष्याम । ओष० ६५ ।

एहिं—अर्वाकालिकः । इदानीम् । नि० चू० द्वि० १०९ अ ।

एहिअगुणा—ऐहिकगुणा—इहलोकगुणा भक्तपानादयः ।

ओष० १९ ।

एहिइ—एष्यति । उपा० ४० ।

ऐ

ऐर्यापथिकं—केवलयोगप्रत्ययः कर्मवन्ध । प्रश्न० १४३ ।

ऐरावणापद्म । ठाणा० ४६९ ।

ऐरावती—शिखरिणि वर्षाधरे दशम कूटः । ठाणा० ७२ ।

ऐरावतीया—स्त्राविशेष । जीवा० ६० ।

ओ

ओअं—ओज—मानमोऽवमृष्टम् । औप० ३३ ।

ओअंसी—ओजस्वी—आत्मना वीर्याधिक । जं० प्र० २१९ ।

ओअट्टणं—उद्धर्तनम् । गाढतरमुद्धर्तयति । वृ० तृ० ७१ अ ।

ओअविअ—परिकर्मितम् । जं० प्र० ५५ ।

ओअवेआ—आरोपितानि । जं० प्र० २९२ ।

ओअवेहि—साधय—अस्मदाज्ञाप्रवर्तनेनास्मद्वशान् कुरु । जं० प्र० २१८ ।

ओआलितं—द्रावितम् । आव० ३५० ।

ओइंधइ—उत्तारयति । पठ० ३४-१५ ।

ओइण्णेसुं—उत्तिण्णेषु—अवतीर्णेषु कियत्स्वपि गृहिषु मध्ये
स्थित प्रयाति । ओष० ३२ ।

ओए—ओज—तैजसम् । सूत्र० ३४३ । एक—अमहाय
। सूत्र० १०८ । विषम, प्रथमतृतीयपञ्चमसप्तमा । पिण्ड० १६९ ।
एको रागादिविरहात् । आचा० २५६ । एकोऽशेषमलकलङ्का-
ङ्करहित । आचा० २३१ ।

ओओ—ओज—आरोहादिकयुक्ता । वृ० प्र० ३०९ आ ।

ओकच्छिया । ओष० २०९ ।

ओकसणं—पंकपनकयो परित्त्सणम् । वृ० तृ० २२९ अ ।

ओकुरुडो—उत्कुरुट—कुणालानगर्या देपात्तेतर उपाध्याय-
विशेष । आव० ४६५ ।

ओगसणं—नाशनम् । महाप्र० ।

ओगाढं—अवतीर्णा अवगाढा वा प्रकर्षप्राप्ताम् । ठाणा० ३९९ ।
आत्मप्रवेशेन सह एकक्षेत्रानस्थायि अवगाढम् । प्रज्ञा० ५०२ ।
भग० २१ । लेलीमावं गत । भग० ८३ । अट्टीभूतं । नि० चू०
प्र० ३२७ आ । साधुप्रत्यामन्त्रीभूत । ठाणा० १९० ।

ओगाढरुइ—अवगाढनमवगाढं—द्वादशाङ्गावगाहो विस्तारा-
धिगमस्तेन रुचि, अथवा ओगाढ—साधुप्रत्यामन्त्रीभूतस्तस्य
साधूपदेशाद् रुचिरवगाढरुचि । भग० ९२६ ।

ओगाढरुती—अवगाहनमवगाढं—द्वादशाङ्गावगाहो विस्त्र-
राधिगम इति सम्भाव्यते तेन रुचि, अथवा ओगाढत्ति—
साधुप्रत्यामन्त्रीभूतस्तस्य साधूपदेशाद् रुचिः । ठाणा० १९० ।

ओगाढा—प्रविष्टा । ज्ञाता० १३७ ।

ओगालीफलगं—आर्यक(प्रायक)प्रभृतीनामावल्या समागतं
चंपकपट्टादिफलग । व्य० द्वि० १०७ आ ।

ओगास—पडिस्मगस्मेगडेसे । नि० चू० प्र० ८३ अ । अव-
काश—स्थानम् । आव० ५३५ । मार्ग । आव० ६७८ ।

ओगाहंती—अवगाहन्ती—आगच्छन्ती । आव० २३२ ।

ओगाहणगं—यद्यस्य द्रव्यम्यावस्तादवगाढं तदवगाहनाप्रम् ।
आचा० ३१८ ।

ओगाहणनामनिहत्ताउप—अवगाहननामनिधत्तायु—
अवगाहते यस्या जीव साऽवगाहना—अरीरमौढारिकादि
तस्य—नाम औढारिकअरीरनामकमे तेन मह निधत्तायु
। प्रज्ञा० २९७ ।

ओगाहणवग्गणाओ-अवगाहना एकैकस्य भाषाद्रव्यस्या-
धारभूता अमङ्गल्येयप्रदेशात्मकक्षेत्रविभागरूपास्तानामवगा-
हनाना वर्गणा-समुदाया. अवगाहनावर्गणा. प्रज्ञा० २६५।
ओगाहणसंठाण-प्रज्ञापनायामेकविंशतितमं पदम्। भग० ३९६
४९५, ८४२। अवगाहनास्थानम्। प्रज्ञापनाया एकविंशतितमं
पदम्। प्रज्ञा० ६।

ओगाहणसेणियापरिकम्मे-परिकर्मे चतुर्थमेद। भग० १२८।

ओगाहणा-अवगाहना-तनु, तदाधारभूतं वा क्षेत्रम्।
भग० ७१। नियतपरिमाणक्षेत्रावगाहित्वम्। भग० २३६।
पङ्जीवनिकायाना पाटसङ्घट्टनम्। पिण्ड० १६१। अव-
गाहन्तेऽस्यामवस्थायामिति अवगाहना-स्वावस्थैव। आव०
४४४। प्रज्ञा० १०८। अवग्रहणं-परिच्छेदः। प्रज्ञा० ३०९
अवगाहन्ते क्षेत्रं यस्या स्थिता जन्तव साऽवगाहना-तनुरि-
त्यर्थः। नंदी ९१। अवगाहते यस्या जीवः सा अवगाहना-
शरीरं औदारिकादि। प्रज्ञा० २१८। ज्ञाता० २५०।

ओगाहिमं-आदिमे जे तिणिण घाणा पयतिते चलवलेत्ति,
तेण ते चलवल ओगाहिमं भण्णति। नि० चू० प्र० १९७ अ।

ओगाहिमगं-पक्काजम्। वृ० प्र० ३१२ आ। अवगाहिमम्
। आव० ८५४।

ओगाहिमतो-अवगाहक। उक्त० १९८।

ओगाहिमाद्-अवगाहिमादि-पक्काजमण्डकप्रभृति।
पिण्ड० १५२।

ओगाहे-आगच्छति। ओघ० १७४। अवगाह-शरीरोच्छ्रय।
प्रज्ञा० १८१।

ओगाहेजा-अवगाहेत-आश्रयेत। भग० २३३।

ओगाहेत्ता-प्रविश्य। सम० ८८।

ओगाहो-पत्तद्ग्रहः। वृ० द्वि० २५० आ।

ओगिज्जिय-अवगृह्य-आश्रित्य। आचा० ४०३।

ओगिण्हणयाते-अवग्रहणतायैमनोविपयीकरणाय।
ठाणा० ४४१।

ओगुट्ठि-विज्ञा, निन्दाम्। पञ्च० ५६-१५।

ओगुड्डिया-मलदिग्धदेहा। वृ० प्र० २७८ आ।

ओगे ण्हणया-अवगृह्यतेऽनेति अवग्रहण, करणेऽनट्, प्रथम-
समयप्रविष्टशब्दादिपुट्टगलादानपरिणाम, तद्भावोऽवग्रहणता,
नंदी १७४।

ओगह-अवधारणं अवग्रह। आव० ३४१।

ओघ-औधिक, अशुभकर्मप्रकृतिजनितो भावोपसर्ग। सूत्र० ७८
ओघ-सामान्यम्। आव० २५८, ४५८, ४८०। विशेष
८४२ ४५०।

ओघजीवितं-नारकायविशेषितायुर्द्वयमात्रं सामान्यं जीवितम्
ठाणा० ७।

ओघनिष्पन्नः-ओघ-सामान्यमध्ययनादिकं श्रुताभिधानं तेन
निष्पन्नः। अनु० २५१। सामान्यशास्त्रनिष्पन्नः। आव० ५८।

ओघनिष्पन्ननिक्षेपः। ठाणा० ६।

ओघरूपा-सामाचारीविशेषः। उक्त० ५४७।

ओघसामाचारी-सामाचार्याः प्रथममेद। व्य० प्र० १९ आ।
ओघनिर्युक्ति। ओघ० १।

ओघसामाचार्युपक्रमकालः-सामाचार्युपक्रमकालस्य
प्रथमो मेदः। ओघ० १।

ओघस्सरा। ज० प्र० ४०७।

ओघा-उन्मुखा निरीक्षमाणा। व्य० प्र० १३० अ।

ओघाडिज्जह-उद्घाट्यते-बाह्यः क्रियते। आव० ६९७।

ओघादेसेणं-सामान्यत। भग० ८६३।

ओघाययण-ओघायतनानि यानि प्रवाहत एव पूज्य-
स्थानानि तडागजलप्रवेशौघमार्गो वा। आवा० ४११।

ओचार-अपचारि-दीर्घतरधान्यकोष्ठाकारविशेषः। अनु० १५१

ओच्या-आरोपिता। जीवा० १९९।

ओचूल-अवचूला-प्रलम्बगुच्छाः। ज० प्र० २६५। प्रलम्ब-
मानगुच्छः। औप० ७०। भग० ४८०। ज० प्र० ५३०।

ओचूलग-अवचूलकं-अधोमुखाञ्चल, मुत्कलाञ्चलम्।
ज० प्र० २४७।

ओच्छगं--वस्त्र, आलिङ्गनम्। आव० ६८२।

ओच्छन्नपरिच्छन्न-अवच्छन्नपरिच्छन्न - अत्यन्तमाच्छा-
दित। जीवा० १८८।

ओच्छवियं-अवच्छादितम्। ज्ञाता० २८।

ओच्छादय-आच्छादित-निरुद्ध। प्रश्न० १३४। अवच्छा-
दित। ज्ञाता० २८।

ओच्छाहिओ-उत्साहित-उत्कर्षितः। पिण्ड० १३४।

ओज-ओज-बलम्। प्रश्न० ११६। आहारादि। भग० २०।

ओजःप्रदेशं घनचतुरस्रं-सप्तविंशतिपरमाणात्मकं सप्त-
विंशतिप्रदेशावगाढं च, तत्र नवप्रदेशात्मकस्यैव पूर्वोक्तस्य
प्रतरस्याध उपरि च नव नव प्रदेशाः स्थाप्यन्ते, तत
सप्तविंशतिप्रदेशात्मकमोज प्रदेशं घनचतुरस्रं भवति । प्रज्ञा० १२ ।

ओजःप्रदेशं घनत्र्यस्रं-पञ्चत्रिंशत्परमाणुनिष्पन्नं पञ्चत्रिं-
शत्प्रदेशावगाढं च, तच्चैवं-तिर्यग् निरन्तरा पञ्च परमा-
णव स्थाप्यन्ते, तेषा चाधोऽध क्रमेण तिर्यगेव चत्वार-
स्त्रयो द्वावेकश्चेति पञ्चदशात्मक प्रतरा जात, अस्यैव च
प्रतरस्योपरि सर्वपङ्क्तिष्वन्त्यान्त्यपरित्यागेन दश, तथैव
तदुपर्युपरि षट् त्रय एकश्चेति क्रमेणाणव स्थाप्यन्ते, एते
मिलिता पञ्चत्रिंशद्भवन्ति । प्रज्ञा० १ ।

ओजःप्रदेशं घनवृत्तं-सप्तप्रदेशं सप्तप्रदेशावगाढं च, तच्चैव-
तत्रैव पञ्चप्रदेशे प्रतरवृत्ते मध्यस्थितस्य परमाणोरुपरिष्ठाढ-
धस्ताच्च एकैकोऽणुरवस्थाप्यते, तत एव सप्तप्रदेश भवति ।
प्रज्ञा० ११ ।

ओज प्रदेशं प्रतरचतुरस्रं-नवपरमाणात्मकं नवप्रदेशा-
वगाढं च, तत्र तिर्यग् निरन्तर त्रिप्रदेशास्तिस्र पङ्क्तय
स्थाप्यन्ते । प्रज्ञा० १२ ।

ओजःप्रदेशं प्रतरत्र्यस्रं-त्रिप्रदेशं त्रिप्रदेशावगाढं च तच्चैवं-
पूर्वं तिर्यगणुद्वय न्यस्यते, तत आद्यस्याध एकोऽणु । प्रज्ञा० ११

ओजःप्रदेशं प्रतरायतं-पञ्चदशपरमाणात्मकं पञ्चदश-
प्रदेशावगाढं च, तत्र पञ्चप्रदेशात्मिकास्मिस्मिस्तस्र-पङ्क्तयस्तिर्यक्
स्थाप्यन्ते । प्रज्ञा० १२ ।

ओजःप्रदेशं श्रेण्यायतं-त्रिपरमाणु त्रिप्रदेशावगाढं च,
तत्र तिर्यग् निरन्तरं त्रय स्थाप्यन्ते । प्रज्ञा० १२ ।

ओजःप्रदेशप्रतरवृत्तं-पञ्चपरमाणुनिष्पन्नं पञ्चाकाशप्रदेशा-
वगाढं च, तद्यथा-एक परमाणुर्मध्ये स्थाप्यते, चत्वार क्रमेण
पूर्वादिषु चतस्रषु दिक्षु । प्रज्ञा० ११ ।

ओज्ज्ञा-उपाध्याय । दश० २४२ ।

ओज्ञा-तुलादंडवद्द्वयोरपि मध्ये वर्तते म । वृ० प्र० १६० अ ।

ओट्टिय-औष्ट्रिकम् । आव० ४२५ ।

ओडादि । ठाणा० २०३ ।

ओढणपरिहाणेसु । नि० चू० प्र० १४० आ ।

ओढेऊणं । ओष० २१७ ।

ओणए-अवनत, उत्तमाङ्गप्रधानं, प्रणमनमित्यर्थ । सम०
२४ । आसन्नम् । भग० ३५ ।

ओणता-अवनता । आव० २३७ ।

ओणमओ-अवनमत । ओष० १७८ ।

ओणमिच्छा-अवनम्य । आव० २३७ ।

ओणयं-उत्तमाङ्गप्रधानं प्रणमनम् । वृ० वृ० १० अ । अवनति-
अवनत-उत्तमाङ्गप्रधान प्रणमनम् । आव० ५४२ ।
अवनतः । आव० २७७ ।

ओणामिणी-अवनामिनी-विद्याविशेष । दश० ४१ ।

ओतपोतं-(देशी०) आकीर्णम् । वृ० द्वि० १३९ अ ।

ओतपोयं-(देशी०) मालयन्ति, । वृ० वृ० ७० अ ।

ओतप्रोत-तद्रूप । भग० ६५ ।

ओतारो-अवतार । आव० ३८४ ।

ओतिन्नो-अवतीर्ण -गन्तुमुपक्रान्त । उत्त० २४७ ।

ओदह-पश्यति । नदी ९९ ।

ओदहए-कर्मणामुदयेन निर्वृत्त औदयिक कर्मोदयापादितो
गन्थाद्यनुभावलक्षण । सूत्र० २३० ।

ओदइयभावमूल-औदयिकभावमूलं - वनस्पतिकायमूलत्व-
मनुभवनामगोत्रकर्मोदयात् मूलजीव एव । आचा० ८८ ।

ओदग्गे-उत्कट उदग्रवय स्थितत्वेन वा उदग्रः । उत्त० ३४९ ।

ओदण-ओदन । ओष० २१५ । कुरो । नि० चू० प्र० ५८ आ ।

ओदनं-हिङ्गवादिभिरसंस्कृत ओदनादि । ठाणा० २२० ।
भक्तम् । उत्त० २७२ ।

ओदरा । नि० चू० द्वि० २२ अ ।

ओदरिअ-औदरिका.-भट्टपुत्रा । ओष० ९५ ।

ओदारं-प्रधानं तीर्थकरादिशरीराणि प्रतीत्य । सम० १४२ ।

ओदूढो-आशातितः, धूतकृतः । उत्त० ३५६ ।

ओहेसिकं-यावन्तः केचन भिक्षाचरा समागच्छन्ति तावन्तः
सर्वानुद्दिश्य यन् क्रियते तत् । वृ० प्र० ८३ अ ।

ओधाइओ-अवधावितः । आष० ४२४ ।

ओधूणण-अवधूतनम्-अपूर्वकरणेन कर्मग्रन्थेर्मेढापादनम् ।
आचा० २९७ ।

ओपल्ला-अपदीर्णा, कुण्ठीभृता । ज्ञाता० १९२ ।

ओवद्धओ-विद्यादायकादिप्रतिजागरक । ठाणा० १६५ ।

ओवद्धपिंडितो-अवद्धपिण्डिक । उत्त० २१५ ।

ओवारं-अवद्वारम् । आव० ३४९ ।

ओवोलेउं-उद्बुडयितुम् । आव० १९७ ।

ओभावणा-उवहावणा-परिभव । ओष० १३१ । अप-
भावना-लाघवम् । वृ० प्र० २७९ अ ।

ओभासंति-अवभासयन्ति-सप्रकाशा भवन्ति । भग० ३२७ ।
अवभासयन्ति । सूर्य० ६३ ।

ओभासंते-अवभासयन् । ईषदुद्योतयन् । ज० प्र० ४६१ ।

ओभास-अवभास-प्रभा । ज्ञाता० ४ । अवभास , प्रभा-
विनिर्गम । प्रज्ञा० ८० । प्रतिभाविनिर्गम । जीवा० १०७ ।
पञ्चपष्टितमो ग्रहः । ज० प्र० ५३५ । सप्तपष्टितमो महाग्रह-
विशेष । ठाणा० ७९ ।

ओभासइ-अवभासते । आविर्भवति, प्राप्यते इति ।
सूत्र० २१४ । अवभासयति-प्रकाशयति । सूर्य० ६ ।

ओभासणता । नि० चू० प्र० २४७ अ ।

ओभासिज्ज-अवभाषेत-दातारं याचेत् । आचा० ३४० ।

ओभासिज्जा-अवभाषेत-याचेत् । आचा० ३५२ ।

ओभासितं-अवभाषितं-याचितं याचनं वा । वृ० द्वि० १४२ अ ।

ओभासी-अवभासते-प्रतिभाति, अवभाषते-याचत इत्येवं-
शीलोऽवभासी । ठाणा० २०७ ।

ओभासेई-अवभासयति-ईषत्प्रकाशयति । भग० ७८ ।

ओभुग्ग-अवभुग्नं-वक्रम् । ज्ञाता० १३८ ।

ओमंघ-पात्रमवाङ्मुखम् । वृ० प्र० १०७ आ ।

ओमंथियं-अधोमुखीकृतम् । विपा० ४९ । निरय० ६ ।

ज्ञाता० ३३ । अवाङ्मुखम् । वृ० तृ० १९८ आ । ठाणा० २९९ ।

ओम-वाल । ओष० १५१ । लघुपर्याय । ओष० १८५ ।

अवं-दुर्भिक्षम् । ओष० ११, १८, ६३ । पिण्ड० ७७ । आव०

५३६ । न्यूनम् । आव० १३० । दुर्भिक्षम् । नि० चू० प्र०

१८३ आ । नि० चू० प्र० ५४ आ । अवमानि-अमाराणि ।

उत्त० ३५९ । अवमरात्तिक । वृ० द्वि० १९ अ । दुर्भिक्षम् ।

व्य० प्र० १९८ आ । अवम-हीनम् । आचा० १६४ । ऊन ।

दश० चू० १६२ । ऊनम् । उत्त० ६०४ । अवमा-न्यूना ।

उत्त० ५३७ । पर्यायलघु । ओष० १५० । अवमम् ।

न्यूनम् । दश० २७२ ।

ओमचरओ-ओमत्ति-अवमसुपलक्षणत्वाद्भवमौदार्यं चरति-

आसेवते अवमचरक-न्यूनत्वासेवक । उत्त० ६०६ ।

ओमचेलिण-अवमचेलिक, असारवन्धारी । आचा० ३९७ ।

ओमच्छगरयहरणं-उन्मस्तकरजोहरणम् । आव० ६३८ ।

ओमज्जायणं-अवमज्जायनं, पुण्यगोत्रविशेषः । ज० प्र० ५०० ।

ओमत्तं-अवमत्त्व-ऊनता । भग० ७४२ । अवमता-हीन-
त्वम् । प्रज्ञा० ३०३ ।

ओमत्थिअ-उद्घाटमस्तकः, प्रच्छन्न इति । ओष० १५ ।

ओमत्थिय-ओमस्थितः, अधोमुखीकृत । ओष० १४३ ।

ओमद्विया-उन्मर्दिका-बहुमर्दनकारिका । भग० ५४८ ।

ओमया-पराजय, पथाद्भवन्म् । वृ० द्वि० ७९ अ ।

ओमरत्त-अहोरात्रम् । ओष० ११६ । अवमा-हीना
रात्रिरवमरात्रो-दिनक्षय । ठाणा० ३६९ ।

ओमराइणिओ-अवमरात्तिक । ओष० १५० ।

ओमराइणिय-अवमरात्तिक । आव० ७९३ ।

ओमरायणिको-अवमरात्तिक । ओष० ११२ ।

ओमाणं-प्रवेश । उत्त० ५५२ । अपमानम् । वृ० तृ० १२० अ ।

ससवत्तिय । नि० चू० प्र० २०५ आ । अवमानानि-क्षेत्रादीना
प्रमाणानि हस्तादीनि । ठाणा० ८६ । अवमानं-स्वपक्षपरपक्ष-
प्राभृत्यजं लोकावहुमानादि । दश० २८० ।

ओमानं-अवमानं-अवमम् । वृ० प्र० २९० आ ।

ओमुयं-उत्सुकम् । ओष० ११२ ।

ओमोअं-अवमोचक, आभरणम् । ज० प्र० १८८ । अव-
मुच्यते-परिधीयते यस्सोऽवमोचक-आभरणम् । ज० प्र० १८८ ।

ओमोअर-अवम-न्यूनमुदर-जठरमस्यासाववमोदरस्तद्वाव
अवमौढर्यं-न्यूनोदरता । उत्त० ६०४ । अत्पाहाराख्यम् ।
उत्त० ६०४ ।

ओमोदरिता-दुच्छिन्नवत् । नि० चू० प्र० ७५ अ ।

ओमोदरिण-अवमोदरिका, धर्मधर्मिणोऽभेदात् वा अवमोद-
रिक-साधु । भग० २९३ ।

ओमोयं-अवमुच्यते-परिधीयते यः सोऽवमोचक-आभरणम्
। भग० ५४३ ।

ओमोयरण-अवमं च तदुदरं चावमोदरं तस्मात्करोत्यर्थं
णिचि ल्युटि चावमोदरण, अवमोदरकरणम् । उत्त० ६०४ ।

ओमोयरिय-अवमौदर्य-दुर्मिक्षम् । आव० ६२६ । अवम-
न्यूनमुदर-जठरमस्यासाववमोदरस्तद्भाव अवमौदर्य-न्यु-
नोदरता । उक्त० ६०४ ।

ओमोयरिया-अवमं-ऊनमुदर-जठर अवमोदरं तस्य करण-
मवमोदरिका । ठाणा० ३६४ । अवमं-ऊनमुदर-जठर
यस्य स, अवमं चोदर अवमोदर तद्भावोऽवमोदरता, अव-
मोदरस्य वा करणमवमोदरिका । ठाणा० १४८ ।

ओम्मिमालिणी-औम्मिमालिनी-नदीविशेष । ज० प्र० ३५७ ।
ओयं-रसम् । (त०)

ओयंसी-ओजस्विन'-मानसावष्टम्भयुक्ता' । भग० १३६ ।
ओज-मानसोऽवष्टम्भस्तद्धान् ओजस्वी । राज० ११८ ।
निरय० २ । ज्ञाता० ७ । ओजस्विन-मानमवलोपेतत्वान्
। सम० १५६ ।

ओय-ओजः-आहारग्रहणे प्रथमो भेद । ठाणा० ९३ । ओज
-आर्तवम् । ठाणा० १४५ । ओज-प्रकाशः । सूर्य० ७ ।
विषम । सूर्य० १५६ । उत्पत्तिदेशे आहारयोग्यपुद्गलसमूहः
प्रज्ञा० ५१० ।

ओयइ-पश्यति । विशे० ३७४ ।

ओयणं-ओदनं । सूर्य० २९३ । कूर । प्रश्न० १५३ ।
कूरादि । ओष० १३३ । ओदनं-कोद्वौदनादि । आचा०
३१३ ।

ओयत्तण-व्याघात । पिण्ड० १६२ ।

ओयत्तति-परावर्तते । दश० १०८ ।

ओयन्ने-ज्ञाताया मप्तदशमध्ययनम् । आव० ६५३ ।

ओयपणस-विषमसंख्यप्रदेश । भग० ८६१ ।

ओयरह-अवतरत । आव० ३५२ ।

ओयरिया-औदरिकानाम-यत्र गता तत्र रूपकादिक प्र-
क्षिप्य समुद्दिशन्ति, समुद्देशनानन्तर भूयोऽप्यप्रतो गच्छन्ति
। वृ० द्वि० १२५अ ।

ओयरिया-औदरिका-उदरभरणैकचित्ता । ओष० ७१ ।

ओयवणं-साधनम् । ज० प्र०-४८ ।

ओयविर्षं-अल्पसागारिक-श्रावक, खेदज्ञम् । ओष० ५१ ।

ओयविष-प्रसाधिते । व्य० द्वि० १७६आ ।

ओयवियं-सुपरिकर्मितम् । सूर्य० २९३ । तेजितम् । जीवा०
१६४ । विशिष्ट परिकर्मितम् । जीवा० २३२ । परिकर्मितम् ।

जीवा० २७२ । परिकर्मितम् । प्रश्न० ८१ ।

ओयविया-कुशला । वृ० तृ० ५८अ ।

ओयवेइ-उपैति । आव० १५० ।

ओयसंठिती-ओजस-प्रकाशस्य सरिथति-अवस्थानम् ।
सूर्य० ७९ ।

ओया-ओज'-प्रकाश । सूर्य० ७९ ।

ओयाए-उपायात-उपागतः । भग० ३१९ । सम्प्राप्त ।

निरय० ६ । उपायात-उपागत । ज्ञाता० १६७ ।

ओजसा-दाहापनयनादिस्वक्रायकरणशक्त्या । ज्ञाता० १७० ।

ओयाणेत्ति-अनुश्रोतोगामिनी, पानीयानुगामिनी । नि०
चू० प्र० ४४आ ।

ओयारिया-अवतारिता । आव० ६८५ । अवतारिका ।
आव० ३५० ।

ओयारो-अवतार-जलमध्यप्रवेगनम् । जीवा० १९७ ।

ओयाहारे-ओज-उत्पत्तिदेशे आहारयोग्यपुद्गलसमूह,
ओज आहागे येषां ते ओजआहारा । प्रज्ञा० ५१० । तैजसेन
कर्मणेन च शरीरेणौदारिकादिशरीरानिष्पत्तेर्मिश्रेण च य
आहार म सर्वोऽपि ओजाहार, औदारिकादिशरीर-
पर्याप्त्या पर्याप्तकोऽपीन्द्रियानपानभाषामन पर्याप्तिभिर्-
पर्याप्तक शरीरेणाहारयन ओजाहार । सत्र० ३८३ ।

ओयो-सजसो । नि० चू० प्र० २१७अ ।

ओरब्भं-औरब्भ-उत्तराध्ययनेषु सततमध्ययनम् । उक्त० ९ ।

ओरस-आन्तर । भग० ६३१ ।

ओरस्स-उरसि भवं-औरम्य-शरीरवलम् । सूत्र० १६६ ।

ओरस्सवली-महापराक्रमा । वृ० तृ० १७४आ ।

ओरालं-विस्तरवन्, समयपरिभाषया सामाथिम्नान्वाद्यव-
वक्षम् । प्रज्ञा० २६९ । मागस्थिस्ताव्वाद्यववक्षम् । ठाणा०
२९५ । उदार-अत्यद्भुतम् । सूर्य० २९४ । उदार-प्रधान ।
भीम । औप० ८४ । ओगलं-आगंसारहिततया प्रधानम् ।
भग० १२५ । उदारः-प्रधान । भग० १२ । भीम-भयानक ।
ज्ञाता० ७ । स्फाराकार । राज० ११९ । भीष्म, उग्रान्ति-
विशेषणविशिष्टतप करणत पार्श्वस्थानामन्यमत्त्वाना भयानक ।
जं० प्र० १६ । भग० १२ । सूर्य० ५ । उदार । जीवा० ३२० ।
एकेन्द्रियापेक्षया प्राय स्थला द्वीन्द्रियादय इति । उक्त० ६०३ ।

ओरालतसा-त्रसत्वं तेजोवायुष्वपि प्रसिद्धं अतस्तद्व्य-
वच्छेदेन द्वीन्द्रियादिप्रतिपत्त्यर्थमोरालग्रहणम् । ठाणा० ३३५ ।
ओराला तसा-औदारिकत्रसा-स्थूरत्रसा । जीवा० २८ ।
ओरालवण्णकित्सद्दा-उदारवर्णकीर्तिशब्दाः । आव०
२९३ ।
ओरालसरीरे-उदारशरीर । उत्त० ३२५ ।
ओरालाहं-मनोहराणि । ठाणा० २९४ । उदाराणि-आशंसा-
दोषरहिततयोदारचित्तयुक्तानि । ठाणा० २४७ ।
ओरालिण-उदार-प्रधानं, विस्तरवत्, उरल-विरलप्रदेशं न
तु घन, ओराल-समयपरिभाषया मासास्थिरस्नायवाद्यवबद्ध
तदेव शरीर, उदारमेव औदारिकम् । प्रज्ञा० २६८ ।
ओरालिय-औदारिकम् । प्रज्ञा० ४६९ । उदारमेव-प्रधानमेव
बृहदेव वा औदारिकम् । जीवा० १४ । उदार-प्रधान
उदारमेव औदारिकम् । ठाणा० २९५ ।
ओरालियसरीरणाम-यदुदयादौदारिकशरीरप्रायोग्यान् पु-
द्गलानादाय औदारिकशरीररूपतया परिणमयति परिणमय्य
च जीवप्रदेशे सह परस्परानुगमरूपतया सम्बन्धयति तदौ-
दारिकशरीरनाम । प्रज्ञा० ४६९ ।
ओरालियशरीरा-औदारिकशरीरा । आव० ७९९ ।
ओरुहइ-अवतरति । आव० १८६ ।
ओरोहं-अवरोधं, अन्तःपुरम् । उत्त० ३०७ । अतेपुरं ।
नि० चू० प्र० ८०अ । विपा० ८२ । अवरोध-प्रतोलिद्वारे
ष्ववान्तरप्राकार । औप० ३ । प्रतोलीद्वारेष्वन्तः प्राकार ।
राज० ३ । अवरोधः-अन्तःपुरम् । उत्त० १२० ।
अवरोध । आव० ३५९ । प्रतोलीद्वारेष्ववान्तरप्राकार ।
ज्ञाता० २ ।
ओलंङ्गति-उलङ्घयन्ति । ज्ञाता० ६२ ।
ओलंङ्गेह-उलङ्घयत । दश० ९९ । आव० ३५० ।
ओलंव-अवलम्बं-अवलम्बनस्थानम् । ज० प्र० ५२९ ।
ओलंवणदीव-शृङ्खलावद्धदीप । भग० ५४७ ।
ओलंवितो-अवलम्बित । उत्त० १२५ ।
ओलइओ-अवलगित । आव० २९७ ।
ओलइयं-अवलगितं-गोपितम् । उत्त० ११६ ।
ओलणइ-उपलगयति । आव० २१७ ।
ओलगिउं-अवलगितुम् । उत्त० ३०० ।

ओलगगए-अवलगक । आव० १७६ ।
ओलगगति-अवलगति-अनुसरति । उत्त० ८७ ।
ओलगगयमणूसो-अवलगकमनुष्य । आव० ९२ ।
ओलगगा-सेवा । परिचर्या । दश० ९७ । जीर्णा । ज्ञाता०
२८ ।
ओलगगाए-अवलगनया । आव० ९० ।
ओलगगिउं-अवलगितुम् । आव० ७१६ ।
ओलगगिऊ-अवलगितुम् । दश० ९७ ।
ओलगगिज्जामि-अवलगामि । आव० ३५६ ।
ओलगगिता-सेवितुमारब्धा । आव० ८१८ ।
ओलगगय-अवलगित । आव० ४०१ ।
ओलंति-अवलीयन्ते-प्रत्यागच्छन्ति । विशेष० ८५३ ।
ओलिकापातः । ओष० २०७ ।
ओलित्त-अवलिप्त । भग० २७४ । आव० ५५९ ।
ओलित्ता-द्वारदेशे पिधानेन सह गोमयादिना अवलिप्ता ।
ठाणा० १२४ ।
ओलिहति । नि० चू० प्र० १९०अ ।
ओलुगसरीरा-भग्नदेहाः । विपा० ४९ । निरय० ९ ।
अवरुणमिव-जीर्णमिव शरीरं यस्या सा, अवरुणा वा चेतसा
अवरुणशरीरा । ज्ञाता० २८ ।
ओलुगा-अवरुणा-भग्नमनोवृत्तिः । विपा० ४९ । निरय० ९ ।
क्षीणा । आव० ७१६ । जीर्णा । ज्ञाता० ३३ ।
ओलुहति-अवरोहति । आव० १८१ ।
ओलेंति-परिभ्रमन्ति । आव० २७४ ।
ओलेत्ता-आर्द्रयित्वा । आव० २०९ ।
ओलोयणं-अवलोकनम् । आव० २२४, ३७८ ।
ओलोयणगए-अवलोकनगतम् । उत्त० ९१ ।
ओलोयणट्टिओ-अवलोकनस्थित । आव० १४५ ।
ओलोवणे । नि० चू० प्र० २१७अ ।
ओल्यां-पनके वा आगन्तुकप्रतनुद्रवरूपे कर्दम एव ओल्याम् ।
ठाणा० ३२८ ।
ओलुं-वासं । नि० चू० प्र० ६७आ ।
ओलि । नि० चू० प्र० १२१अ ।
ओवइया-त्रीन्द्रियजीवविशेष । प्रज्ञा० ४२ ।

ओवक्कमियं-उपक्रम्यतेऽनेनायुरित्युपक्रमो ज्वरातीयारादिस्तत्र भवा या सा औपक्रमिकी । ठाणा० २७ ।

ओवक्खडितं-उपस्कृतम् । आव० ३५३ ।

ओवग्गहिओ-औपग्रहिक । उवग्गहित-गच्छमाहारणो । ओघ० ९२ ।

ओवज्झणं-प्रवाहे वहन । वृ० तृ० २२९अ ।

ओवट्ठणा-वालना पथादानयनम् । वृ० द्वि० ८५आ ।

ओवणिहिण-उपनिहित यथा कथञ्चित् प्रत्यासन्नीभूतं तेन चरति य स औपनिहितिक, उपनिधिना वा चरतीति स औपनिधिक । औप० ३९ ।

ओवतिउं-अवपतितु-जेतुम् । दश० ५० ।

ओवत्तिया अपवर्त्य-अग्निनिक्षिप्तेन भाजनेनान्येन वा दद्यात् । दश० १७५ ।

ओवमिण-उपमया निर्वृत्तमौपमिक, उपमामन्तरेण यत्काल-प्रमाणमनतिशायिना ग्रहीतुं न शक्यते तदौपमिकम् । ज० प्र० ९२ । उपमया निर्वृत्तमौपमिकं, उपमानमन्तरेण यत्कालप्रमाणमनतिशायिना ग्रहीतुं न शक्यते तदौपमिकम् । अनु० १८१ ।

ओवमिय-उपमया निर्वृत्तं औपमिकम्, उपमामन्तरेण यत् कालप्रमाणमनतिशायिना ग्रहीतुं न शक्यते तदौपमिकम् । भग० २७६ ।

ओवम्मं-औपम्य-उपमा । उत्त० ३२१ । उपमानमुपमा सैवौपम्यं-सदृश । ठाणा० २६२ ।

ओवमसच्चा-औपम्यसत्या-पर्याप्तिरुपमयाभाषया दशमो भेदः । प्रज्ञा० २५६ । उपमैवौपम्यं तेन सत्य औपम्यमत्यम् । सत्याभाषाया दशमो भेदः । ठाणा० ४८९ । औपम्यमत्यं नाम समुद्रवत्तडाग । सत्याभाषाया दशमो भेदः । दश० २०९ । उपमीयते-सदृशतया गृह्यते वस्त्वनयेत्युपमा सैव औपम्यम् । भग० २२२ । उपमानमुपमा सैवौपम्यं अनेन गवयेन सदृशोऽसौ गौरिति सादृश्यप्रतिपत्तिरूपम् । ठाणा० २५४ ।

ओवयङ्-उत्पतति-ऊर्ध्वं गच्छति । भग० १७९ ।

ओवयण-अवपदन-प्रोह्वनकम् । ज्ञाता० ४३ ।

ओवयमाण-अवपततो-व्योमाङ्गणादवतरत । ज्ञाता० ४६ । अवपतन् । ज्ञाता० १६६ ।

ओवयारिअविणय । औपचारिकविनय-विनयस्य द्वितीयो भेदः । दश० ३१ ।

ओवरणं-अपवरकम् । आव० ५६० ।

ओवरिऊण-अवतीर्थ । उत्त० ११९ ।

ओवसमिण-कर्माणशमेन निर्वृत्त औपशमिक कर्मानुदयलक्षण । सूत्र० २३० ।

ओवहिण-औपधिक-उपधिना-छद्मना चरतीत्यौपधिकः । उत्त० ६५६ ।

ओवहिया-औपधिका-मायाप्रयोजना-कपायप्रत्यया, उपकरणप्रयोजना वा । औप० १०७ ।

ओवाइणित्तण-उपादातु-ग्रहीतुं, प्रवेष्टुम् । ठाणा० १५७ ।

ओवाइयं-उपयाचितम् । विपा० ७७ । याचितस्य-प्राप्ति-तस्य प्राप्तेरुपरि देवेभ्यो देयम् । उत्त० १३८ । उपयाचितम् । आव० ७०९ ।

ओवाई-ओलावयप्रवाना विद्या । आव० ३१९ ।

ओवाय-उपाये-मृदुपुरुषभाषणादौ भवं औपाय, उपपतनमुपपात-समीपभवनं तत्र भव औपपात-गुरुसस्तारास्तरण-विश्रामणादिकृत्यम् । उत्त० ५८ । विघ्नम् (मर०) अवपात-निर्देशः । सूत्र० २४२ । अवपान-प्रपातस्थान, यत्र चलन् जन सप्रकाशोऽपि पतति । जं० प्र० १२४ । अवपात-गर्तादिरूपम् । दश० १६४ । अवपात-गर्ता-विशेषः । प्रश्न० २२ ।

ओवायकारी-उपपातकारी-आचार्यनिर्देशकारी, यथोपदेशं क्रियासु प्रवृत्त, सूत्रोपदेशप्रवर्तकः । सूत्र० २३४ । अवपातो-निर्देशस्तत्कार्यवपातकारी-वचननिर्देशकारी सदा आज्ञा-विधायी । सूत्र० २४२ ।

ओवासो-अवकाशः । दश० ५८ ।

ओवाही-विशेषेण उपाधीयत इति वोपाधि । आचा० १७४ ।

ओविअ-ओपित-परिकर्मितम् । भग० ४७८ । ओपित-उज्ज्वलित । जं० प्र० २००, ४६ ।

ओविय-परिकर्मितम् । औप० २४, ६६ । राज० ४८ । उज्ज्वलित । ज्ञाता० २२० । ओपित-परिकर्मितम् । प्रश्न० ७६ । ज्ञाता० १९ ।

ओविया-आरोपिता । ज० प्र० ४३ ।

ओवीलं-अवपीड-शेखरं, उपपीडा वा वेष्टना । विपा० ७३ ।

ओवीलण-अपत्रीडयति विलजीकरोति यो लज्जया सम्य-
गनालोचयन्त सर्वे यथा सम्यगालोचयति तथा करोतीत्य-
पत्रीडक । ठाणा० ४०४ ।

ओव्वत्तिऊण-अपवर्त्य । ओघ० २१ ।

ओव्विगमणो-उद्विगमनाः । आच० २२० ।

ओष्ट-दन्तच्छद । आचा० ३० ।

ओस-अवश्याय, शरत्कालभावी श्लक्ष्णवर्ष । उत्त० ३३४ ।

क्षपाजलम् । ठाणा० २८७ । अवश्याय-त्रेह । दश० १५१ ।

अवश्याय-अग्नादिषु प्रभातिकसूक्ष्मवर्ष । उत्त० ६९१ ।

ओसक्कइत्ता-उत्प्लव्ण्य-उत्सृज्य लब्धावसरतयोत्सुकीभूय ।

अवप्लव्ण्य-अपमृत्वावसरलाभाय कालहरणं कृत्वा यो

विधीयते स तथा । ठाणा० ३१५ । अवमर्ष्य, प्राप्य वा ।

आच० १९ ।

ओसक्कणं-रन्ध्रनवेला । ओघ० १४८ । अवप्लव्ण्यम्,

विवक्षितविध्वंसनादिकालस्य ह्रासकरणम्, अर्वाकरणम् ।

वृ० प्र० २६१आ । अवप्लव्ण्य-स्वयोगप्रवृत्तनियतकालाव-

धेरर्वाकरणम् । पिण्ड० ९१ ।

ओसक्किय-प्रज्वाल्य । आचा० ३४५ ।

ओसक्किया-अवसर्प्य, अतिदाहमयादुल्लुमान्युत्सार्येत्यर्थः ।

दश० १७५ ।

ओसद्ध-उत्सृज्य-उपघातेभ्यो निर्गतः । दश० २१९ ।

एमेगितं । नि० चू० द्वि० १८आ ।

ओसण्ण-चिरायण अपरिभोगद्वारं । नि० चू० प्र० १९३अ ।

ओमन्नं-बाहुल्यम् । प्रज्ञा० ५०३ । बाहुल्येन । भग० ३०८ ।

अवमन्ना-भ्रान्ता । भग० ५०२ । ओ यो वा सजमो

तमि सण्णो ओमणो । नि० चू० प्र० २१७अ ।

ओसण्णद्धो-अपसन्नद्धः । उत्सन्नद्धः । आव० ७१२ ।

ओससमल्लदामा । आचा० ४२३ ।

ओसत्तो-उत्सक्त-उपरिसवद्धः । औप० ५ । ज्ञाता० ४ ।

ओसधी-वण्णाइफला अवदिया । नि० चू० द्वि० १५७अ ।

ओसधीओ । ठाणा० ८० ।

ओसन्न-उत्सन्न-प्रायेगः । विशे० ९२६ । अवसन्न-विवक्षिता-

नुष्ठानालसः, आवश्यक्त्वाध्यायप्रत्युपेक्षणाभ्यानादीनामसम्य-

कारीत्यर्थः । ज्ञाता० ११३ । बाहुल्यलक्षणम् । भग० २१ ।

प्रायः । भग० ३०९ । प्रवृत्तेः प्राचुर्यं बाहुल्यं, बाहुल्ये-

नानुपरतन्वेन । ठाणा० १८९ । प्रायसः । आव० २८५ ।

उत्सर्णं-प्राचुर्येण । प्रश्न० २२ । अवसन्न-सामाचार्यासिव-

नेऽवसन्नवत् अवसन्नः । आव० ५७ । एकान्तः । वृ० प्र०

११आ ।

ओसन्नकारणं-बाहुल्यं, बाह्यकारणम् । प्रज्ञा० २२३ ।

बाहुल्यकारणम् । प्रज्ञा० ५०३ ।

ओसन्नदोसे-बाहुल्येनानुपरतत्वेन दोषो हिंसादीनां चतुर्णां-

मन्यतर ओमन्नदोषः । ठाणा० १८९ ।

ओसन्नया-पराभवः । उप० मा० गा० ३०० ।

ओसन्नविहारी-अवमन्ना विहारो-वहूनि दिनानि यावत्तथा

वर्तनं अस्यास्तीति अवसन्नविहारी । ज्ञाता० १११ ।

ओसप्पिणि-अवमर्षति हीयमानारक्तयाऽवसर्पयति वा-क्रमे-

णायुं शरीरादिभावान् हापयतीत्यवसर्पिणी । जं० प्र० ८९ ।

दशकोटीकोट्यः सागरोपमाणां सुषमसुषमाद्यरक्तक्रमेण अव-

सर्पिणी । जीवा० ३८५ ।

ओसप्पिणी-अवसर्पन्ति-प्रतिसमर्थं कालप्रमाणं जन्तूनां

वा शरीरायुःप्रमाणादिक्रमपेक्षया ह्यामनुभवन्त्यवश्यमिति अव-

सर्पिण्यः, दश सागरोपमकोटिकोटीपरिमाणाः । उत्त० ६५७ ।

अवसर्पिणी-अवसर्पति हीयमानारक्तया अवसर्पयति वा-

ऽऽयुष्कशरीरादिभावान् हापयतीति, सागरोपमकोटीकोटीदशक-

प्रमाणः कालविशेषः । ठाणा० २७ । अवसर्पिणी-दश-

सागरोपमकोटीकोटिमाना । अनु० ९९ । कालविशेषः । आव०

१२०, भग० ८८८ । दशसागरोपमकोटीकोट्यः प्रमाणाः ।

ठाणा० ८६ ।

ओसमणं-व्यवशमनम् । वृ० द्वि० ७७अ ।

ओसरइ-अपसर्पति । उत्त० ५३ । अपसरति । उत्त० ३०२ ।

आच० ६४०, ३५९ ।

ओसरणं-वहूना साधूनामेकत्रमीलनम् । वृ० तृ० २१८आ ।

समवसरणम् । वृ० प्र० २७०आ । चउ० । व्याख्यानश्रवणादि ।

वृ० द्वि० २५२आ । अवसरणं-साधुममुदायः । पिण्ड० ९२ ।

ओसरणा-आर्यिकाणामुपकरणविशेषः । ओघ० २०९ ।

ओसरिऊण-अपसृत्य । आव० २९२ ।

ओसरिओ-अपसृत्य । आव० ४०५ ।

ओसरित्ता-अपसृत्य । आव० ११३ । व्युत्सृज्य । आउ० ।

ओसरे-अवसर्पन्ति । आव० ६१८ ।

ओसवर्ण-प्रशमनम् । नि० चू० प्र० २०७ अ ।
 ओसह-औषध । अन्तरुपयुज्यते । ओष० १३४ । एका-
 ङ्गम् । प्रश्न० १५३ । महातिक्तकृतादि । भग० ३२६ । केव-
 लहरीतक्यादि, अन्तरुपयोगि वा । पिण्ड० १९ । एकद्रव्यरूपम् ।
 विपा० ४१ । ज्ञाता० १८१ । त्रिकटुकादि । ज्ञाता० १३६ ।
 आव० ११५ । उक्त० १४२ । हरितक्यादि । ओष० ६८ ।
 एलायचूर्णगादि । नि० चू० प्र० ७६अ । बहुद्रव्यसमुदाय ।
 नि० चू० प्र० १४४आ । एकद्रव्याश्रय, त्रिफलादि । औष० १०० ।
 ओसहङ्ग-औषवाङ्गम् । औषवकारणम् । उक्त० १४२ ।
 ओसहजुत्ती - औषवयुक्ति - औषवादीना - अगुरुकुंकुमादीना
 सज्जिकाराजिकादीनां च युक्ति - योजनं समविषमविभाग-
 नीतिर्वा । उक्त० ३० ।
 ओसहाइ-औषधादि-अगुरुकुंकुमादि सज्जिकाराजिकादि च ।
 उक्त० ३० ।
 ओसहि-औषधय, फलपाकान्ता, ते च शाल्यादय । प्रज्ञा०
 ३० । औषधि-शाल्यादि । भग० ३०६ । आचा० ३० ।
 ओसहिपत्ता-सर्वरोगापहारित्वात्तपश्चरणप्रभवो लब्धिविशेष
 । प्रश्न० १०५ ।
 ओसही-औषधि - जयाविजयद्विवृद्ध्यादय । उक्त० ४९० ।
 फलपाकान्ता । उक्त० ६९२ । औषधी राजधानीनाम् ।
 ज० प्र० ३४७ । औषधि - फलपाकान्ता, शाल्यादि ।
 जीवा० २६ ।
 ओसहीओ-औषधय, शाल्यादिका । जं० प्र० १६८ ।
 सालिमातियाओ । नि० चू० प्र० १९५आ ।
 ओसही तिणा-औषधितृणानि-शाल्यादीनि । उक्त० ६९२ ।
 ओसा-अवश्याय - जलविशेष । आव० ५७३ । त्रेह । जीवा०
 २५ । स्थानविशेषः । उक्त० ३७९ । रात्रिजलम् । भग०
 ६९४ ।
 ओसारिथ-अवसारितं-अवलंबितम् । भग० ३१८ । ज्ञाता०
 २२१ । प्रलम्बीकृता । ज्ञाता० २३९ ।
 ओसारेज्जा-अपसारयेत्-पाठ्येत् । अनु० १७६ ।
 ओसावणि । नि० चू० प्र० ७६अ ।
 ओसारेयव्वो-परित्याग । नि० चू० प्र० ३४२अ ।
 ओसासिअ-आवश्यक । वृ० द्वि० २१७आ ।
 ओसित्तं-अवसिक्तं, आर्द्रकृतम् । आचा० ३२१ ।
 ओसीरं-ओशीरं-वीरणीमूलम् । प्रश्न० १६३ । चन्दनम् ।

उक्त० १४२ । उशीरं-वीरण मूलम् । जं० प्र० ३५ ।
 वीरणीमूलम् । ज्ञाता० २३२ ।
 ओसीरपुड-पुष्पजातिविशेष । ज्ञाता० २३२ ।
 ओसीसं-उच्छीर्षम् । आव० ४५३ ।
 ओसीसओ-उच्छीर्षक । आव० ३५४ ।
 ओसीसा-सीसस्त समीवं उवसीस । नि० चू० प्र० २४७अ ।
 ओसूरो-उत्सूर्यः । आव० ४९६ ।
 ओसोवणि-अवस्वापिनीम् । आव० ३७१ ।
 ओस्सट्टो-उत्साह । नि० चू० प्र० २८४आ ।
 ओस्सन्नं-बाहुल्येन-अनुपरतत्वेन । भग० ९२६ ।
 ओस्सारेह-उत्सारयत-पारयत । उक्त० १७८ ।
 ओहजलिया-चतुरिन्द्रियजन्तुविशेष । जीवा० ३२ । प्रज्ञा०
 ४२ ।
 ओह-ओघोषधि - उपधेः प्रथमो भेद यो नित्यमेव गृह्यते ।
 ओष० २०८ । सक्षेपः । नि० चू० प्र० १७९अ । ओष -
 प्रवाह । जीवा० २०७ । सामान्यं, स्वपरपृथग्विभागकरणा-
 भावरूप । पिण्ड० ७७ । प्रवाह । उक्त० २४१ । जं० प्र० ५३,
 ११७ । ओष - सामान्य श्रुताभिधानम् । दश० १५ । भवौष ,
 ससार, अष्टप्रकार कर्म वा । सूत्र० २९ । अविच्छेदः,
 अवित्रुटितत्वम् । प्रश्न० ८२ । ससारसमुद्र । सूत्र० १४५ ।
 प्रवाहेणाविच्छिन्नम् । प्रश्न० ७४ । सामान्यम् । पिण्ड०
 १४७ । सामान्य । आव० ३३६ । प्रवाही । जीवा० २७७ ।
 सामान्यम् । जं० प्र० ७ । उत्सर्गो-तत्त्व सर्वं कालियसुत
 ओयरति त सर्वं ओहो भणति । पेडिया निसिहपेडिया ।
 नि० चू० प्र० ९७आ । सुते सुते ज उत्सर्गदरिमण त ओहो,
 जो पुण अविच्छिन्ना आवती सो ओहो । नि० चू० प्र० १४५आ ।
 सामान्यमभ्ययनादि नाम । ठाणा० ५ । ओष - प्रत्यक्षोप-
 लब्धमानं ससारसमुद्र । दश० २५६ । सक्षेप्त । ओष०
 ८८ ।
 ओहजीव-ओषजीव, भावजीवस्य प्रथमो भेद । दश० १२ ।
 ओहट्टं-प्रायितम् । ओष० ६७ । याचित । नि० चू० प्र०
 १६५ अ ।
 ओहनिफण-ओषनिफण । निक्षेपभेद । दश० १५ ।
 अज्ञाप्यनाडिमामान्याभिधानन्याय । आचा० ३ ।
 ओहवले-ओषवल । अव्यवच्छिन्नवल । औष० ७८ ।

ओहय-उपहत.-विनाशित । जं० प्र० २७७ । राज्यापहारा-
दुपहता । ठाणा० ४६३ । विनाशनेनोपहता । ज्ञाता०
५६ ।

ओहयमणसंकल्प-उपहत.-ध्वस्तो मनस संकल्पो-दर्पहर्षा-
दिप्रभवो विकल्पो यस्य स । भग० १८० । ज्ञाता० २९ ।
उपहतमनःसंकल्प । आव० ६८२ ।

ओहयहय-उपहतहत । आव० ६५० ।

ओहरति-उपहरति-विनाशयति । ज्ञाता० १९२ ।

ओहरिण-विनाशयति । ज्ञाता० १९० ।

ओहरितभारो-उत्तारितभारः । ओघ० २२७ ।

ओहरिय-अभिकायोपरि व्यवस्थित पिठरकाटिकमाहारभा-
जनमपवृत्त्य । आचा० ३४५ । तिरश्चीनो भूत्वा ।

आचा० ३४४ । पार्श्वतो मुक्तः । उप० मा० गा० ४९९ ।

ओहसभोग-ओघसभोग, उपध्यादिद्वादशप्रकारः । व्य०
द्वि० ११९आ ।

ओहसण्णा-मतिज्ञानाद्यावरणक्षयोपशमाच्छब्दाद्यर्थगोचरा
सामान्यावबोधक्रियैव सञ्जायतेऽनयेत्योघसञ्जा । ठाणा० ५०५ ।

ओहसञ्जा-ओघसञ्जा-मतिज्ञानावरणकर्मक्षयोपशमनाच्छब्दा-
द्यर्थगोचरा सामान्यावबोधक्रिया, दर्शनोपयोग इति, सामान्य-
प्रवृत्तिर्यथा वृत्त्या वृत्त्यारोहण वा । प्रज्ञा० २२२ । मति-
ज्ञानावरणक्षयोपशमाच्छब्दाद्यर्थगोचरा सामान्यावबोधक्रियैव
सञ्जायते वस्तुनयेति ओघसञ्जा । दर्शनोपयोग । सामान्य-
प्रवृत्तिरोघसञ्जा । भग० ३१४ ।

ओहसामायारी-ओघसामायारी-सामान्येन सक्षेपत साधु-
समाचाराभिधानरूपा । विशे० ८४२ ।

ओहसियं-अवधर्षणमवधर्षितं भूत्यादिना निमज्जनम् ।
जीवा० २१३ ।

ओहस्सरा-ओघस्वरा-चमरेन्द्रस्य घण्टा । जं० प्र० ४०७ ।
ओघेन-प्रवाहेण स्वरो यासा ता ओघस्वरा । जीवा० २०७ ।

ओहा-अपभ्राजना । वृ० प्र० ९९आ ।

ओहाइया-उद्धाविताः । आव० ६६ ।

ओहाडणी-अवघाटिनी-आच्छादनहेतुकम्बोपरिस्थाप्यमान-
महाप्रमाणकिलिबस्थानीया । जीवा० १८० । जं० प्र० २३ ।

ओहाडिअ-अवघाटित.-आच्छादित । जं० प्र० ७३ ।

ओहाडिओ-आधाटी । आव० २०५ । निष्काशित । आव०
३५८ ।

ओहाडियं-स्थगितम् । आव० ८८८ । स्फेतिम् । आव० २०५ ।
ओहाडिया-उद्गायिता । आव० ५१४ । अपस्फेतिता ।
आव० ३६८ ।

ओहाडेइ-आच्छादयति । आव० ३७० ।

ओहाडेति । दश० चू० ८८ ।

ओहाण-उपयोगो । नि० चू० द्वि० ५८आ । विहारो, धावणेन
लिंगो धावणेन वा । नि० चू० तृ० ३५ अ । अवधानम्-अप-
सरणम् । दश० २७१ । अवधावमाना । ओघ० ६१ ।
अवधावनम् । ठाणा० २११ ।

ओहाणपेही-छिद्ं अलभमाणो रातो समाहिपरिद्वणलक्खेण
ओहावेज्जा । नि० चू० प्र० १९४अ ।

ओहाणुपेही-अवधावनानुपेक्षी । दश० ९४ ।

ओहातेजा-उपहन्यात् । ठाणा० ३२८ ।

ओहामिअ-अपभ्राजित । आव० ६६५ ।

ओहामिओ-अपभ्राजितः, हीलितः । आव० ६९४ । अप-
भ्राजित, तिरस्कृत । ओघ० ५३ ।

ओहामिज्जइ-अवधाव्यते । आव० २९५ ।

ओहार-अधो जले नावो नेता मत्स्यविशेष । वृ० तृ० १६१आ ।
जलजन्तुविशेष । प्रश्न० ५१ । कन्छप । पिण्ड० १०२ ।
मच्छो । नि० चू० द्वि० ७८आ ।

ओहारयित्ता-अवधारयिता-शङ्कितस्याप्यर्थस्य नि शङ्कितस्यै-
वमेवायमित्येवं क्ता, अवधारयिता-परगुणानामपहारफारी ।
सम० ३८ ।

ओहारसंखड् । नि० चू० द्वि० १०७ अ ।

ओहारिणी-अवधारणी-अवधारणात्मिका । उत्त० ५६ ।
अवधार्यते-अवगम्यतेऽर्थोऽनयेति अवधारणी-अवबोधधीज-
भूता । प्रज्ञा० २४६-२४७ । सक्रिया । दश० चू० १४० ।
अवधारणी-अवबोधधीजभूता । भग० १४२ ।

ओहारितं-अवहृतं-गृहीतम् । आव० ८५९ ।

ओहारेमाणीओ-जीजन्यः । जीवा० २३३ ।

ओहावंत-अवधावन्ते, अवसर्पन्ति । ओघ० ६२ ।

ओहावइ-अवधावति । उत्त० १३३ ।

ओहावणं-अपभ्राजं, अपमानं, निन्दा वा । पिण्ड० १४० ।
अवधावनं-पार्श्वस्थादिविहारार्थयणम् । वृ० द्वि० १६३आ ।
लिंगविवेकबुद्ध्या गमनम् । व्य० प्र० २४९अ । अपभ्राजना-
लाञ्छना । आव० ५३७ । अपभ्राजना । आव० ३१९, ६६५ ।

मलना । ओघ० ९३ । गृहस्थीभवनम् । वृ०तृ० १४४अ ।
अपभ्राजना । उत्त० १९२ । परिभव । ओघ० १४८ । हीलना ।
ओघ० ७४ ।

ओहाविअ-अवधावित-अपसृत । दश० २४७ ।

ओहाविउकामो अवधावितुकाम । उच्चिष्कमितुकाम । उत्त०
१३३ ।

ओहावेज्जा-अवधावेत् । व्य० प्र० १६६आ ।

ओहासणं-समयपरिभाषया विशिष्टद्रव्ययाचनम् । आव०
५७६ ।

ओहासणमिक्षा-ओहासणमिक्षा-विशिष्टद्रव्ययाचनं स-
मयपरिभाषया ओहासण तत्प्रवाना या भिक्षा । आव० ५७६ ।

ओहासिअ-ओभासिअ-पायित । ओघ० ७० । सूत्र० ३८६ ।

ओहिंजलिया-चतुरिन्द्रियजीवमेद । उत्त० ६९६ ।

ओहि-अवधि-अवधीयतेऽनेनास्मादस्मिन्वेति । ठाणा० ३४७ ।

रूपिमर्यादा, करणनिरपेक्षो बोधरूप । ठाणा० ४४८ ।

अवधीयतेऽनेनेति, अवधीयत इति, अधोऽधोविस्तृत परि-

च्छिद्यते मर्यादा वेति, अवधीयतेऽस्माद् अस्मिन् वा,

अवधानं वा विषयपरिच्छेदनम् । आव० ८ । मध्ये । ओघ० २०८ ।

अधोऽधो विस्तृतविषयवेदकम् । परिच्छेद । मर्यादा । उत्त०

५५७ । अव-अधोऽधो विस्तृतं वस्तु धीयते-परिच्छिद्यतेऽने-

नेत्यवधि, अथवा अवधिमर्यादा रूपिष्वेव द्रव्येषु परिच्छेद-

कतया प्रवृत्तिरूपा तदुपलक्षितं ज्ञानमप्यवधि, यद्वा अवधानं

-आत्मनोऽर्थसाक्षात्करणव्यापारोऽवधि । नन्दी६५ । अवधि-

अवशब्दोऽध शब्दार्थ, ततश्चाध इत्यधस्ताद्भावति अधोऽधो

विस्तृतविषयवेदकतयेत्यवधि, औणादिको डि, यद्वा 'अवे'

त्यध एव धानं धातूनामनेकार्थत्वात् परिच्छेदोऽवधि, 'उप-

सर्गे घो किरिति (पा. ३-३-८२) कि', अथवाऽवधि-

मर्यादा रूपिष्वेव द्रव्येषु परिच्छेदकतया प्रवृत्तिरित्येवंरूपा

तदुपलक्षितं ज्ञानमप्यवधि । तृतीयं ज्ञानम् । उत्त० ५५७ ।

औधिक-विशेषगरहितः । प्रज्ञा० ३४२ ।

ओहिदंसणं-अवधिदर्शनं-अवधिरेव दर्शनं-रूपिसामान्यग्रह-

णम् । जीवा० १८ ।

ओहिमरणं-अवधिमरण-सप्तदशमरणमेदे द्वितीय । उत्त० २३० ।

पञ्चविधमरणे द्वितीयः । भग० ६२४ । अवधि-मर्यादा तेन

मरणं अवधिमरण, यानि हि नारकादिभवनिवन्धनतयाऽऽयु-

कर्मश्लिष्टान्यनुभूय म्रियते यदि पुनस्तान्येवानुभूय मरिष्यति

तदा तन् । मम० ३३ ।

ओहियं-औधिकम् । ओघ० २१७, १९९ । औधिकम्-निर्वि-
शेषण नरकम् । भग० ४५ ।

ओहियमत्तगं-प्रश्रवणमात्रकम् । नि०चू०तृ० १३२आ ।

ओहिया-औधिकी-तिर्यक्स्त्री । जीवा० ५९ ।

ओही-अवधि-प्रज्ञापनायास्त्रयस्त्रिंशत्तमं पदम् । प्रज्ञा० ६ ।

अव-अधो विस्तृतं वस्तु धीयते परिच्छिद्यतेऽनेनेति अवधि:-

मर्यादा वा रूपिष्वेव द्रव्येषु परिच्छेदकतया प्रवृत्तिरूपा

तदुपलक्षितं ज्ञानमप्यवधि । प्रज्ञा० ५२७ ।

ओहीपदं-प्रज्ञापनाया त्रयस्त्रिंशत्तमं पदम् । भग० ७१९ ।

ओहीरमाणी-प्रचलायमाना । भग० ५४० । वारवारं

ईषजिद्रां गच्छन्तीत्यर्थः । ज्ञाता० १५ ।

ओहुप-अवधुत उल्लंघित । वृ० द्वि० ६१ अ ।

ओहे-ओधमरणं सामान्यत सर्वप्राणिना प्राणपरित्यागात्म-

कम् । उत्त० ३२० ।

ओहेणं-ओघेणं-सन्नेपेण । ओघ० ८८ ।

ओहोवधी-ओह-सक्षेपः, स्तोकाः, लिङ्गकारक, अवश्यं-

प्राणः । उपधेर्भेदः । नि० चू० प्र० १७९ अ ।

ओहोवही-ओघोपधिः-उपधेर्भेदः । उत्त० ५३७ । ओघोपधिः

निलमेव यो गृह्यते ओघोपधि । ओघ० २०८ ।

औदारिकं-चङ्गिकम् । ओघ० ९० । उपादानात्प्रवृत्ति अनु-

समयमुद्गच्छति वर्धते जीर्यते शीर्यते । तत्त्वा० २-४९ ।

औदारिकवन्धनं-यदुदयवशाद् औदारिकपुद्गलानां गृही-

ताना गृह्यमाणानां च परस्परं तैजसादिपुद्गलैश्च सह

सम्बन्ध उपजायते तत् । प्रज्ञा० ४७० ।

औदारिकसङ्घातनाम-यदुदयवशाद् औदारिकशरीररचनाऽनु-

कारिसङ्घातरूपा जायते तत् । प्रज्ञा० ४७० ।

औदारिकाङ्गोपाङ्गनाम-यदुदयवशाद् औदारिकशरीरत्वेन प-

रिणताना पुद्गलानामङ्गोपाङ्गविभागपरिणतिरूपजायते तत् ।

प्रज्ञा० ४७० ।

औदार्यं-दाक्षिण्यम् । जे० प्र० १८४ ।

औदेशिक-शवलस्य पष्ठो भेद । प्रश्न० १४४ । आधाकर्म ।

सूत्र० १९१ ।

औद्भूतिकी-द्वितीयमेरीनाम । विशे० ६१९ ।

औपसर्गिकं-पदस्य तृतीयो भेद । आव० ३७९ । परीति

औपसर्गिकम् । अनु० ११३ ।

औलूक्यं-मतविशेषः । उत्त० ३३७

इति प्रथमो विभागः समाप्तः ।

आगमवाचनादातृ - बहुश्रुत-युगप्रधानसदृश - देवसूरतपागच्छसामाचारी-
संरक्षणकटिवद्ध-श्रेष्ठिदेवचन्द्रलालभाईजैनपुस्तकोद्धार-
श्रीजैनानन्दपुस्तकालयाद्यनेकसंस्थासंस्थापक-
अनेकग्रन्थप्रणेत् - श्रीवर्धमानजैनागममंदिर-
(सिद्धक्षेत्र) श्रीवर्धमानजैनताम्रपत्रागममंदिर-
(सूर्यपुर) संस्थापक-आगमोद्धारक-ध्यानस्थस्वर्गत-

आचार्यश्रीआनन्दसागरसूरीश्वरसङ्कलितः

श्रीअल्पपरिचितसैद्धान्तिकशब्दकोषः

(समस्तस्वरस्वरूपः प्रथमो विभागः)

श्रेष्ठि-देवचन्द्रलालभाई-जैनपुस्तकोद्धारः ग्रन्थाङ्कः १०१ ॥

